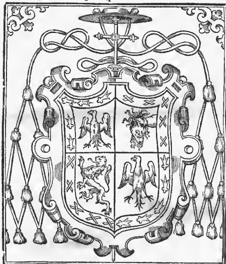

LVDOVICI MESSIÆ A GERMANICA LEGIONE PONTII IN IVre Cæsareo Licentiati, ciuis Hispalensis, Vtriusque incolæ, in legem Regiam Toleti conditam subtitulo tercio delos proprios y Rentas delos concejos, Quintam, libri Septimi ordinationum Regiarum, in causa vertente à Responso, prelectiones.

AD ILLVSTRISSIMVM AC REVERENDISSIMVM DOMINVM D. DIDACVM A ESPINOSA *Sacro sanctæ Romanæ Ecclesiæ tituli Sancti Stephani Montis Cœlij Presbyterum Cardinalem Episcopum Saguntinum, Sacri Cæsarei Catholici Philippi huius Nominis secūdi Regis potentissimi Prætorio summo Præfectum, suisq; in Regnis summū de Fidei Catholicæ negotijs cognitorem ac Censorem diligentissimum.*

Cum Priuilegio Regis.

EL REY.

POR QVANTO POR PARTE DE VOS EL LIcenciado Luis Mexia Ponce de leon, vezino de la ciudad de Seuilla: nos fue hecha relaciõ, q̃ vos auiades cõpuesto vn libro sobre la ley de Toledo q̃ es la ley quinta titulo tercero del libro septimo del ordenamiento Real: del qual hezistes ante nos presentacion, y porque auiades trabajado mucho en hazer el dicho libro, y era vtil y prouechoso nos suplicastes os diessemos licencia para poder le imprimir, y preuilegio paraque ninguno le pudiesse imprimir ni vender enestos nuestros Reynos, sino vos, o quien vuestro poder ouiesse por tiempo y espacio de treynta años, o como la nuestra merced fuesse lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la Pragmatica por nos hecha sobre la impressiõ de los libros disponen por os hazer bien y merced, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon & por la presente os damos licencia y facultad para que por tiempo de diez años primeros siguientes que corrã y se cuenten desde el dia dela fecha desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona que vuestro poder ouiere podays imprimir y vender el dicho libro que de suso se haze mencion. Y mandamos que durante el dicho tiempo, qualquier impressor destos nuestros Reynos y señorios que vos quisieredes y señalaredes, imprima el dicho libro sin que otra persona alguna le pueda imprimir, ni vender sin vuestra licencia: sopena quel que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda todos & quales quier libros y moldes que imprimiere, o vendiere con que primero que se venda lo ayays de traer y presentar ante los del nuestro Consejo juntamente con el original que enel se vio: que va rubricado y firmado al cabo del de Pedro del marmol nuestro escriuano de camara y delos que residen en el nuestro Consejo para que se vea si la dicha impression esta conforme al original: y se os tasse el precio que por cada volumen ouieredes de auer Y mandamos alos del nuestro Consejo presidente & oydores de las nuestras audiencias, alcaldes alguaziles dela nuestra casa y corte y Chancilleria, y a todos los coregidores Assistente gouernadores alcaldes mayores & ordinarios y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que assi vos hazemos: y contra el tenor y forma della vos no vayã ni passen, ni consientã yr ni passar por alguna manera, sopena dela nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en Madrid a.27. dias del mes de Março, de mil y quinientos y sessenta y ocho años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad
Pedro de Hoyo.

AD ILLVSTRISSIMVM ACREVERENDISSIMVM DOMINVM DIDACVM DE ESPINOSA, SACRO SANctæ Romanæ Ecclesiæ tituli sancti Stephani Montis Cœlij Presbyterū Cardinalem Episcopum Saguntinum, Sacri Cæsarei Catholici PHILIPPI Hispaniarū, & noui orbis Nominis huius secundi Regis potentissimi. Prætorio summo præfectum: suisq; in Regnis summum de Fidei Catholicæ negocijs Cognitorē, ac Cēsorem diligentissimū, Ludouici Mexiæ à Germanica legione Pontij in iure Cæsareo Licentiati Vtrariensis, in legis Regiæ quintæ, tituli tertij, libri Septimi ordinationum Regiarum, à responso in causa verten te prælectiones, Præfatio.

(:)

AGNA SANE HABENDA est gratia Præses illustrissime, Præsul, & Cardinalis amplissime, tum his qui artium siue ad pacem, seu ad bellum pertinentium monumenta nobis reliquerunt: tum multo magis, his qui leges, iuraq; composuerūt: & composita illustrarunt: descriptaq; posteris tradiderunt. Et tametsi, & illorum, ac horū magnum est in Republica beneficium: horū tamen longe est præstantius, & enim illi nouo sui artificij genere aliqua ex parte Societatem humanam solum iuuerunt: isti vero docuerunt vinculum illud, quo tota hæc ipsa hominum coniunctio, artium, studiorum, commertiorum Societas, communio ve constat, & quicquid est, quòd rem publicam dicimus, colligatum conseruetur: atq; ad tranquillam vitam agendam, & meliorem efficiendam, politice, ac beate viuendum omnia sua studia, & cogitationes dicarunt, ac contulerunt: totq; præclaris suis inuentis, & monumentis nos suam posteritatem ditarunt, quòd si nihil Bartolus si nihil Baldus, Ioannes Andreæ, ac Cæteri anteriorum, & posteriorum maiorum literatorum iurisconsulti prisci percælebres, grata memoria qui prosequantur digni plane venerandi homines, scriptis mandassent: futurum foret, vt mutilum, ac mancum ius nostrum Cæsareum, insimul, & Pontificium nobis superesset, vnde plurimū illorum diligentiæ, debemus, & humanitati: quippe qui scriptorum suorum opera nos iuuerint, effecerintq; vt quòd ipsi multis annis, & im

probo

probo didicerunt labore, & vſu negociorum, vel ab alijs tradita acceperunt, nos paucis, & facile concipere nunc valeamus, vnde ipſi haurire, & alijs abunde largiri poſsimus. quodq; reliquum vitæ noſtræ curriculum in addendis nouis, aut melioribus ex cogitandis in ſumere liceat. Sic totus reipublicæ deditus ſcribebat Cicero, ſcripſit Cato, & Appius Claudius, vnus ex decem viris, & plures conſules ſcripſerunt Romani, Vlpianus, præfectus, & Paulus, & ne Imperatores omittam, ſcripſit inter arma Cæſar: & alij pèr multi, quorum nomẽ, & ſcriptis ipſis, & rerum geſtarum gloria noſtram vſq; ad ætatem peruenit, quód enim pluribus annis magno, & labore, ac vſu quis didicerit, (id cum poſſit ſine detrimento ſuo, & honeſte) nolle alijs impartiri, hominis eſt inuidentis, & illiberabilis, parumq; in humana Societate officioſi, qui ſibi nauaſſe operam tantum velit, & poſteris inuideat, aut negligat, vt labor eius proſit. Pleriq; ſunt (fateor) ex noſtris viri conſultiſsimi, qui conſulentibus, aut litigantibus operam dant. Sed ex omnibus ordinibus in re forenſi exercitatiſsimi, qui Ciuilis diſciplinæ veri ſunt theſmothetæ, ac architonicam pulchre tenent; qui cum facile poſſent, quæ ex vſu forenſi, quotidianisq; reſponſis, acceperint, ſuffuratis ad ſcribendum aliquot horis (quòd ob luione de leri grauiſsimum eſt) ſcriptis mandare, aut ſaltem breui manu alijs tradere, aut docere, toto vitæ ſuæ tempore quæſita, in latenti retinent, eaq; recondita magis intimis (vt ita dicam) pœnetralibus, ſibi ſolis conſeruant: vt ipſis pereuntibus, pereat ſimul omnis eorum labor, ſiniat vno momento doctrina tot annis, tot cõparata ſudoribus, quæ literis mandata, & laude ſumma, ac vtilitate maxima apud poſteros non caruiſſet. Quæ res mihi ſemper dolenda viſa eſt: & longe profecto conſultius agi; quæ quis ſcitu, vel auditu digna acceperit, quæ ve ad vitæ rationem, Societatem humanam, ac Ciuiles mores, & ciuitatis tranquilitatem, deniq; ad bene, & beate viuendum pertineant, monumentis tradere: & Reipublicæ non ſolum ſuæ, ſed, & ipſi poſteritati conſulere. Satisq; eſſe ſi non negligenda quiſquis ille ſit ſcribat: & talia, quibus fructum ſtudioſis afferat: ſiue ab ipſo inuẽta, ſeu ab alijs audita, licet (vt ingenue verum fatear,) merito per multos artis ſuæ ſummos artifices omiſſa hæc facientes excuſare quis iure optimo videatur: qui dum ſe negligi vident, & omni ſubſidio carere, ſed neq; apud vulgus autoritate valere, humili in loco poſiti, ad neceſſaria vitæ reuocantur paranda. Quod mihi, & ſi non adeo erudito cum multis id generis literatis, & probis viris commune eſt; qui multum diuq; his in literis iuris Cæſarei, & Pontificij verſati ſunt: quorum apud te Illuſtriſsime qui à latere Sacræ, Catholicæ, & inuictiſsimæ Regiæ Maieſtatis ſummus ſedes Præſes, iuſtior eſſet

quærela: plane cum sciam, semper maxima qua ab ipsis incunabulis prædicus humanitate es, eos doluerīs qui cōsenuerūt in studiis iuris di uini,& humani, nullū vtilissimi, honestissimi, sanctissimiq; laboris præ miū consequi, nullūq; locū quo fructum ferre possint. Certo certius cum sit, placitis omnibus,& constitutionibus Diuinis, Pontificiis, ac Cæsareis, munera publica doctis,& probis decreta: eorūq; causa, tan tum esse parata, hacq; de causa cum ad peragēdum hanc rem, quam animo institueram, paulo essem etiam frigidior: præsertim cum fami liæ, domi,& ruri alendæ, ac gubernandæ,& coniugii, liberorumq; multorum tenerorum institutionis,& educationis quotidianum gra ue onus nostro huiusmodi instituto valde sit impedimento: ociumq; quietum calamus postulet, ac multos hanc ob causam præclaros vi deam viros, præstantiores,& doctrina,& eruditione, atq; rerum vsu exercitatissimos in re tam seria tacere. Tua tamen adeo me commouit Autoritas, atq; humanitas, dignitas,& amplitudo, Maiorū,& Gene ris, Animiq; quo semper refulsisti splendor, Nobilitas notissima, cā dor,& magnitudo, vtriusq; iuris Diuini,& humani peritia, in pau peribus oppræssis subueniendis diligentia egregia, in rebus geren dis(vt non magis alius præsenti)prudentia,& admirabilis experien tia, vt merito Sacri, ac supremi Senatus Summus, ab ipso Cæsare de lectus fueris Præses,& habearis decus,& ornamentum. Ac vt ipsi ex tuis, Regiæ Maiestati(iuxta illud Ouidii, lib. 4. de ponto) latus sancti cingit turba Senatus, suumq; lectulum sexaginta tuæ Cognationis fi delissimæ, viri ambiunt fortes ex fortissimis Hispanis ob eius fidelita tem sinceram ad id selectissimæ: omnes tenentes gladios,& ad bella doctissimi,(cantic. 3.) ita Summus ipse Deus Optimus,& Maximus sacræ te suæ fidei, his suis in Regnis, qui eam protegeres,& eius latus cingeres lateronem, summum stipatorem,& Somatophilacam, fide lissimumq; Primicerium delegerit: quem sui Diuini lateris comitatus illustrares,& qui Thiara Saguntina, ac sublimi Cardinalatus apice suāq; contingeres purpuram, dignus existimatus es,& tibi, ac tuis, il lud, 4. Sapientiæ quadret, o quam pulchra est casta Generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius, quoniam,& apud Deū nota est,& apud homines: Vt non mihi iam recusandum, sed laudem ate,& præmium, ac à studiosis gratiam sperandam putarem. Iureq; tuum hoc opus reddere,& offerre volui: siquidem Toletanæ quam uis à responso innitatur explanandæ legi: legum cum Custos dignis sime appelleris: earum quippe qui curam habeas:& optimus maxi me Reipublicæ status, à te pēdeat:& pars sis Principis præcipua, qui lex est populi. Vt recte à Veteribus dictus est Magistratus lex viua: singula autē illius cōstitutionis verba interpretari,(vti Accursius le gibus

gibus Romanis interpretationes subiungit) superuacaneum mihi visum est:tum quòd per multa ad vsum forensem parum pertinent: tum quòd nõ nulla per se satis dilucida,& perspicua sunt,vt interpre tatione non egeant:de iure autem fisci, & Regio,quòd Regalia, etiã vulgo dici solet,sunt qui iusta volumina ediderunt:vt mihi iam ea in re elaborare non sit necesse.Siquid autem videbitur prætermissum, quòd attigisse expediens esse quis existimet, poterit is ipse, si vtilitas publica eum adducat,ea in re,sua opera,& interpretatione,studiosos iuuare, Ipse arbitror nihil prætermisisse quòd præcipuum eiusdem legis vsum,forisq; habeat exercitationem,ex quo,fructum si studiosi capiant, tuæ illustrissimæ Dominationi,acceptũ referri velim:id om ne tuum feci.Siquid aliter habeat, mihi tribui statuo. Interea vero hoc vnum mihi maximum erit, si intelligam hanc primam laboris mei partem tibi gratam esse:quam si probandam duxeris, tuo (dum alia tibi etiam consecranda,paro)in medium pergat nutu:ob id à detractorum haud dilaceranda dentibus. Vale ex V- traria, Clientis tui Asylũ tutissimum,& deditissi mi tui Ludouici Mesiæ à Germanica legione Pontij, fac, vt memineris.

(∴)

LITERATISSIMO LECTORI, LVDOVICVS MESSIÆ A GERMAnica legione Pontius, in iure Cæsareo licentiatus Vtrariensis, salutem, ac animum beneuolum, & pium, exoptat.

ABSONVM, IMO PLANE TEmerarium, fat scio censebunt pleriq; lector virtutum genere cumulatissime, quòd Tyro, ac vix e galibus eductus gymnasijs, nec nondũ adolescentiam egressus, veritus non fuerim id e moliri, quód vix nemo vel emunctissimus, ea cura tractaret: ac absoluto posset enodare calculo, atq; hos non dubito, mouebit magis quòd inanes nugas, & adolescẽtis in sipidi, non bene præcincti, & parũ animi, ac fortunarũ donibus præmuniti, friuolas ineptias, edere ausus fuerim. Cui satius extitisset, vel vires proprias, aut ingeniũ metiri, nec tam propere, & immature his incũbere vigilijs, minus præpolitis, ac incultis, & ad eas edendas præcoces quidẽ, abortiuas, tumultuarias, & ab aliud agẽte factas, pro maturis, tempestiuis, elaboratis, & attente absolutis festinare. Sed velim hi intelligant, non a me conceptũ hoc opus auspicijs, vt inde ostẽtationis, aut iactantiæ aliquid, quãtũ vix minimũ, quód ad gloriã promouere debeat, autumem: in meq; comperiri queat. Quando Satius duxi, spreto ambitionis studio, intra proprios lares (vbi nemo Propheta) ac domi in philologiæ meæ sinu vmbratili me cõtinere: quam inanis gloriæ à petitu summa fastigia ambire. Sed vt quispiam conarer, quo effici possit, vt Hieronymus quidam à monte Martha vir quidem nobilis, beneuolentia egregia me ab ipsis incunabulis prosequẽs, eam verbis, & plurimis beneficijs in hunc vsq; diem nunq; nõ testans, huius oppidi Vtrariensis incola, (quo ego plusquam decẽnium iam est, exulo, contra omnium spem qui me, meaq; studia, & labores continuos, ac indefessos dum Salmanticæ agerem, nouerũt) cui patrocinium (octo sunt iam quasi menses,) hac in causa quantum in me esset, præstare coactus fui, nedum à petitis absolueretur: sed etiam respectu suarũ possessionum ab inclita, & fidelissima Ciuitate Hispalensi occupatarum, cum fructibus perceptis, qui ve potuerunt percipi, & expensis, ac damnis, in præsentiarum, contra multorum opinionem (ni fallor) restitueretur: & tãto mei Nominis ac Generis magis interesset, huius conatus fundamenta, (& si breuia, ne cum possem

poſſem multas membranas occuparem,) quam ocyſſime euulgari,
quanto ipſe ſuſpectior haberi poteram: & quanto clarius, & certius
ius Ciuitatē præſatā habere haud obſcuri eius aduocati pleno (vt a-
iunt) ore dictitabant, iactabant: ac contendebant. quòdq; iuri Hiero-
nymi ipſius à monte Martha aliâs ſpoliati apprime neceſſarium vide
batur. cui nulla re præſentius, quam hac præpropera, adeoq; feſtina
editione conſulere potui: ita vt vel hac ſola anſa, omnem maleuolis il
lis debachandi aleam detractam putem: & ſi nec hos ab innata ſua
maledicendi licentia ceſſaturos ambigam: ita vt plane ſcripta noſtra
ſint prorſus damnaturi, tam eſt quorundam vitiligatorum propen-
ſiſſimus, qui literarum profeſſoribus, aduerſetur animus: quòd hi nul
la alia occaſione agere intelliguntur, niſi vt abene viuendi norma, cū
hanc nullo modo aſſequi queant, (ſaltem nolūt,) ingenuos viros auo
cent: ſuaq; petulantia terreant, non minus ea in re proprium proden
tes morbum, quā mores alienos detegētes, teſtis enim mihi eſt Deus
ipſe Optimus, & Maximus, quòd pleriſq; doctis legenda exhi
bui, & ab ipſis de re hac conſilium efflagitaui, enixeq; obteſta
tus ſum, ne aſſentandi mihi ſtudio à veritate iudicium deffle
cterēt, qui (qua ſunt charitate) multis præconijs laudā
tes, digna iudicarūt, quæ palam ederentur. Habes
conſilij mei rationem lector candidiſſime,
tuum cuius es humanitatis iudicium
ſit, boni vt conſulas: maioraq;
ſpera. Vale ex
Vtraria.
(.:.)

LEX TOLETI.

LEGIS QVINTÆ SVB TI-

TVLO TERTIO, DE LOS PROPRIOS Y

rentas de los concejos, libri Septimi ordinationum Regiarũ textum, hic inserere oportuit, & libuit: quòd super ea totus iste noster habendus sit sermo.

(∵)

Ley .5. que los caualleros, ni otras personas: no ocupẽ los terminos delos lugares donde biuen.

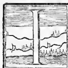
El rey & Reyna en Toledo, año de.1480.

LOS PROcuradores de las ciudades, & villas, de nuestros Reynos, se quexaron por su peticion enestas cortes, diziendo: que vnos concejos a otros, & algunos caualleros, & otras personas iniusta, & no deuidamenre, toman & ocupan los lugares & iurisdiciones, & terminos, & prados, & pastos, & abreuaderos delos lugares que comarcã con ellos, o qual quier cosa dello. E lo que peor es que los mismos naturales y vezinos delas ciudades, & villas, & lugares dõde biuen: tomã & ocupã los terminos dellas, E aunque los pueblos sobre esto se nos hã quexado, & sobre la restitucion dela possession, han auido sentencias que no son executadas. E puesto que de fecho se executassen luego los posseedores que primero, las tornã à ocupar como soliã, de manera que alos pueblos se les recrescẽ dos daños, El vno es la toma, y ocupacion de sus terminos. El otro es las costas baldias q̃ hazẽ para los recobrar. E porq̃ somos informados q̃ muchas ciudades, & villas y lugares de nr̃os Reynos, especialmẽte de nr̃a corona Real, estan mucho desapropiadas & despojadas d̃los dichos sus lugares, y iurisdiciones, & sus terminos, & prados, & pastos, & abreuaderos. E como quier q̃ tienen sobre ello sentencias, no pueden alcançar la execucion dellas. Porende, nos queriẽdo remediar, & proueer sobre esto. Ordenamos y mãdamos, q̃ quãdo algũ cõcejo se quexare q̃ otro concejo, o algunos caualleros, o otras personas qualesquier les tomã & ocupã sus lugares & iurisdiciones, & terminos, prados, y pastos & abreuaderos, y otras cosas pertenecientes à el tal concejo del tal lugar, o qualquier cosa dello, que el Corregidor, o otro juez que dello pudiere & deuiere cognoscer, o pesquisidor, que sobre ello por nos fuere dado, llame a la otra parte, o partes de quiẽ se q̃rellare & asigne, & nos por esta Ley les asignamos plazos, los quales no se puedan prorogar, dentro de los quales el aya de mostrar, y muestre

ftre el titulo o derecho que tiene a los tales lugares o jurisdicion o jurisdiciones & terminos & prados o pastos o abreuaderos. E otra qualquier cosa comũ que ocupe. Y entre tanto el tal juez o pesquisidor faga pesquisa simplicíter & de plano, & sin figura de juyzio. E sepa la verdad por scripturas & testigos por quantas vias pudiere que es lo que les esta tomado de lo suso dicho per tenesciẽte al tal cõcejo, o a su tierra o al vso & pro comũ della en qualquier manera por qualesquier concejos o personas que dixeren que lo tienen ocupado. E fecha la tal pesquisa & prouãça que dentro de los dichos treynta dias fuere tomada cõ todo lo que la otra parte ouiere mostrado o prouado dentro del dicho termino sin rescebir otros scriptos ni contradiciones ni tachas de testigos ni de las scripturas que por la vna & por la otra parte fuerẽ presentadas. E si fallare que la toma o ocupacion de los dichos terminos o lugares o de las cosas suso dichas o qualquier dellas es verdadera, o que el dicho concejo fue despojado de la possession dello: que luego sin otra figura de juyzio & sin cõclusion de causa & sin dilacion alguna torne y restituya & faga tornar & restituyr a el tal concejo la possession libre & pacifica de aquello que fallare que fue despojado & le fue y esta tomado & ocupado. E meta & põga en la possession de todo ello a su procurador en su nõbre & los ampare & defienda enella: e no cõsienta ni permita q̃ les sea ocupada ni perturbada por el otro cõcejo o persona q̃ la solia tener ocupada ni por otra alguna, ni q̃ sobre ello se inquietẽ ni perturbẽ ni fagã prẽdas ni resistẽcia alguna. E si de fecho tẽtare fazer, mãdamos q̃ le sea restituido & de mas que le pongã pena la qual nos por la presente le ponemos & que por el mismo fecho el tal ocupador q̃ fiziere resistencia o mandamiento, o fuere cõtra ella pierda & aya perdido qualquier derecho q̃ touiere & pretẽdiere auer si lo touiere al señorio & propriedad de la cosa sobre que contiendẽ & otro tanto de su estimaciõ, & que pierdã los officios q̃ touierẽ ansi de nos como de qualesquier ciudades villas & lugares. E si no touiere officio que pierda el tercio de sus bienes para nuestra camara. E si no touiere derecho alguno a la dicha cosa sobre que se contiẽde: q̃ pague la estimaciõ della cõ otro tanto: la mitad dello para el cõcejo cõ quien cõtendiere: la otra mitad para la nuestra camara & fisco. E mas q̃ incurran en las otras penas suso dichas: lo qual todo mãdamos que assi se faga & cũpla aunque la parte que touiere fecha la tal ocupacion apele del tal juez pesquisidor & de la sentẽcia que diere, o la aya por ninguna, o vse de otro qualquier remedio cõtra la tal sentẽcia. E otro

tro si no embargāte que aya alegado o alegare sobre ladicha causa pēdēcia de pleyto ante nos en el nuestro cōsejo o en la nuestra audiēcia o āte otros qlesquier juezes. E no embargātes otras qualesquier causas & razones q̄ alegare para impedir latal execuciō quedando toda via su derecho a saluo si alguno tuuiere en quāto a la propriedad para q̄ vengā o embiē a alegar o mostrar āte nos enel nuestro consejo quādo entē dieren q̄ les cūple. Pero entre tāto q̄ toda via se execute la dicha sentēcia o mādamiento realmēte & cō effecto. E en quāto alas sentencias que fasta aqui estā dadas sobre las cosas susodichas o qualquier dellas por qualesquier corregidores o juezes o pesquisidores assi de la Corte de los dichos señores Reyes dō Iuā & Rey dō Hērrique o qualquier dellos como de nos. Mādamos que si las dichas sentēcias son ya executadas e tray das a deuido effecto q̄las otras partes a quien toca seā oydas sobre la propriedad: y entre tāto que los cōcejos en cuyo fauor fueron dadas tengā la possessiō como dicho es sin embargo de qualesquier pēdencias que estuuierē en primera instancia & engrado de apelacion o en otro qualquier estado. Pero si fasta aqui no an si do executadas ni hā auido effecto queremos que si las tales sentencias fuerō dadas seyendo las partes llamadas & oydas q̄ toda via sean executadas sin embargo de qualquier apellacion que este interpuesta y de qualquier pēdencia que sobre ello aya, quedādo toda via su derecho a saluo a las partes en quāto a la propriedad como dicho es. Pero si las tales sentencias fuerō dadas sin llamar & sin oyr los que posseyā, mādamos q̄ en tal caso se torne la causa a comēçar de nueuo segun el thenor de aquesta ley. E mādamos a las dichas partes aquiē toca, q̄ sobre la possession delas tales cosas que assi ouieren restituido o ouierē de restituyr no fagā resistēcias ni la tomē ni ocupē por su propria autoridad, ni inquietē ni perturbē enella a el cōcejo o concejos ni a los vezinos & moradores del por quiē a seydo o fuere dada fasta q̄ sea la causa de la propriedad vista o determinada so las penas de suso contenidas. E porque estas causas de terminos ayāmas breue expedicion, mandamos a las partes que interpusierē apellaciō o se agrauiarē de las sentēcias o mandamientos que sobre esto fueren dados que parezcā ante nos enel nuestro consejo enel termino del derecho & prosigā su causa si quisierē. E que entre tanto otro juez ni juezes algunos de la nuestra casa & corte & chācilleria no se entremetan de cognoscer ni cognozcan de tales pleytos ni demandas ni empachē el cognoscimiēto & execucion dellas a los juezes & executores que nos sobre las tales causas, ouieremos dado.

Factum seu casus
positio.

IN PRAEsenti cōsulta tione, primo facti seriē enarrabo: deinde pro parte illustris cō sistorij Hispalensis cōmunitatis qꝫ Vtrariensis rationes aliquas cum iuris allegationibus subijciam, postea vero partem nobilis Hieronymi à mōte Martha præfati oppidi Vtrariēsis incolæ, tanquam iustitiā fouentem amplectens: multis medijs, iuribus, & rationibus prosequar. Respondendoqꝫ in super dicta rum vniuersitatum in fauorem adductis. Quid nunc hac in causa meo iudicio pronūtiandum postremo foret, subnectam.

¶Facti series veritati, lucem & euidentiam inducit: secundum Bal. in cōsil. 494. tertiæ partis, ex facto enim ius oritur: siquidē in facto ius positū sit. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad leg. Acquil. Ideo pro clariore infra dicendorum intelligentia: & vt hac in quæstione vertēte inter procuratorem vniuersitatis Hispalēsis & Vtrariēsis parte vna: & ex alia dictum Hieronymum à monte Martha veritas clarius elucescat: præsupposita paulo ante citata legis quintæ Toleti conditæ anno octuagesimo supra millessimum, & quatuorcē tessimum cōtextura: breuem & compendiariam facti cōtingentiam proponam.

Thema seu casus
positio.

ANNO domini millessimo quingētessimo vigesimo quinto vigessima prima Decembris mensis die coram quodā licentiato Ioāne Moreno, tunc temporis terminis dictæ ci⸗tatis agris præfiniendis præfecto: iuxta tenorem & legis Toletanæ paulo ante relatæ formam à rege delegato procurator dictæ vniuersitatis in ius vocauit quandā Elisabem ximeniam, Fernandi Alphonsi à mōtibus de Oca Vtrariensis prædefuncti vxorem: & eorundem filios, dictum Hieronymum à mōte Martha, & Catherinam à monte Martha, ea tempestate minores annis decē & octo, eo scilicet quod certæ partes terræ (vulgo, *La casa de Montamarta*, in territorio Vtrariensi dictæ) quas præfati Fernandus Alphonsus & Elisabes ximenia durante matrimonio emerant perqꝫ viginti quinqꝫ annos & plus temporis, mediante illo titulo pacifice possederāt ac tunc possidebant: ad dictam cōmunitatem Vtrariensem spectarent, & (vt idiomate Hispano vtar) *eran concejiles y realengas*.

A & occu⸗

& occuparentur a prædictis, dictaqꝫ Elisabe ximenia, præcitatis suis filijs curatrice alias designata in continenti quòd sibi eiusdem iussu iudicis notificata fuit dicta petitio, respondente prædictam terræ possessionem suam, suorumqꝫ filiorum esse & eiusdem habere titulum, ac velle eo quòd nolebat litigare cum dicta ciuitate: quòd sibi suisqꝫ filijs edificatum & in dictis terris plantatum reseruaretur: & residuum eidem ciuitati remaneret præfatus iudex, prædictis matre & minoribus minime amplius auditis, omisso cōmissionis & dictæ legis Toletanæ ordine, sine causæ cognitione, & tamen non seruatis seruandis, intra terminum à præcitata cōmissione, & lege audiēdis partibus, & earū probationibus faciēdis præfinitum: & intra quem alias ipse iudex ex eadem tenebatur lege & cōmissione inuestigare, & de vtrarumqꝫ partium iure per se inquirere, & omnibus modis se instruere, & informare. Sententiam vtrisqꝫ partibus præsentibus pronūtiauit: qua, præfatos Elisabē ximeniā, ac eius, & dicti Fernandi Alphōsi filios, terræ prædictæ possesione priuabat: eāqꝫ decernebat esse liberā, seu realenga, & cōmunē, & in eius possessionem dictam ciuitatem suumqꝫ procuratorem mittēdū fore, pro vt de facto etiā misit. Cuius sententiæ, præfatos Elisabem ximeniā, & eiusdē filios non curantes, necqꝫ ab ea tunc apellantes, & suam possesionē de cœtero continuantes, quidā alius licentiatus Toro non post multos annos dictæ ciuitatis, agris paulo ante citatis terminis præfiniendis ab eodem rege delegatus: sine aliqua causæ inuestigatione, & cognitione, dicta sententia dumtaxat visa in quinqꝫ mille dipondiorum pœnam condēnauit, & prædictam terræ possessionem dictæ ciuitati Hispalensi iterum adiudicauit. Ante dicta vero post, Elisabe breui rebus humanis cedente: eius filius Hieronymus à mōte Martha inuento titulo emptionis dictæ terræ à suis parētibus iam prædefunctis habitæ, & ratione pluriū fuā esse quòd patrem suorū fuisset asserentium eandē possesionem cōtinuauit: vineam ibidem & fructeta aliqua plantādo, & non existimās alicui fieri ex eo iniuriā, per plures ānos possedit: quo vsqꝫ per licentiatum Hieronymū à Rojas, præfecti vrbi Hispalensi in hoc oppido & dictæ ciuitatis territorio locum tenentē, dicta possessione eiusdem, sententia fuit priuatus: & procurator dictæ ciuitatis quidā in dictæ terræ possessionē missus, à qua sententia, eius exequutione, ac in possessionem missione, præfatū Hieronymum à mōte Martha appellasse non constat.

¶ Est nūc in quæstione principaliter an dicta Elisabes ximenia

nia eiusq; præfati filij ob tres prædictas conformes sententias à iure quòd ad dictã terræ partem habebant, ceciderint, & eo quòd Hieronymus is à monte Martha contrauenerit: & possessionem ciuitati Hispalensi ad iudicatam turbauerit, pœnas dictæ legis Toletanæ incurrerit: an eis nunc sit mulctandus. An vero ex quo sententiæ hæ latæ fuerint cōmissionum & præcitatæ legis Toleti cōditæ, forma omissa, sine causæ cognitione, & non seruatis seruãdis, ius suũ manserit illæsum, dicisq; non possit dictum Hieronymum illius possessionem terræ amisisse vnquam. Quòdq; in ea ille nunc existat: & defendi debeat ex nullitate dictarum sententiarum, & exequutionis virtute earum factæ & an ea non obstante pœnis dictis adhuc sit plectendus.

EX FVNDAMENTO. 1. sequent.

Lex seu statutum in indiuiduo decidẽs aliquem casum nullam relinquit dubitationem. nu. 1.

Lex quãuis dura est seruanda. nu. 2. 3. 4. & 5.

Lex frustratoria esse non debet. nu. 6.

Lex Toleti contra occupantes vniuersitatum terminos, publicam respicit vtilitatẽ. nu. 7. & in pœnalibus late interpretanda ibidem.

Lex principaliter in fauorem: licet secundario in odium amplianda semper est, etiam si sit pœnalis. nu. 8.

In conseruatione terminorum cuiuscunq; cōcilij vtilitas publica vertitur, ideoq; & iudex ad id officiũ suum impartiri potest. nu. 9.

In causa terminorum ex inquisitione proceditur, & summarie ac de plano, & appellatio non admittitur, & cognitio supremo principis cōcilio reseruatur, & prima instantia coartatur. nu. 10.

In terminorum causa testium repulsa non admittitur. nu. 11.

Lex Toleti generalis, & in terminis loco rum dominorum obseruanda. nu. 12.

Natura huius termini, specialiter, seu maxime, implicat per maiorẽ idẽ ius, nu. 13

Lex Toleti non habet locum in terminis dominorum heremis qui rem publicam non habent. nu. 14.

Lex Toleti locum habet contra occupantes officios de concejo, alhondigas, boticas, & similia etiam si in vsu communi non sint. nu. 15. & pro hoc fundamento eiusdem citantur verba. nu. 16.

T SACRATISsimæ, indiuiduæq; trinitatis, Deiparæ, Iacobi, Hieronymi, ac Michaelis archãgeli patronorum meorũ innocẽto præsidio. Huius causæ viso processu: & pro tenui facultate mea diligẽter cōsideratis ipsius legis Toletanæ verbis puniẽtis turbãtes possesiones occasione alicuius sententiæ super termino rũ vel cuius vis aliæ rei vniuersitatis occupatione latæ cōmunitatibus attributas, aut eis super his resistentes, plures esse nō ambigo, qui prima (vt aiunt) facie asserãt prædictum Hieronymũ a monte Martha ex huiusmodi processu cōtra eũ, suãq; matrẽ

Elisabem ximeniam agitato: ac attenta rigida illius legis censura ibi expræssis puniendum pœnis. Liquido enim cōstat possessionem illam illum turbasse: quã ciuitas Hispalensis a dictis iudicibus Moreno, & Toro, pacifice, & sine contradictione habuerat, eiqꝫ semper super ea fixo restitisse pede.

1 ¶ Et quando lex seu statutum expræsse, & indiuiduo decidat aliquem casum pro vt præfata lex Toleti condita hunc decidit nullam relinquat dubitationem.l. ille aut ille, §. cum in verbis de lega.3. cum vulgaribus.

2 ¶ Et statutum seu lex quanuis dura est seruanda .l. prospexit, ibi. *Quod quidem per quam durum est, sed ita lex scripta est.* ff. qui & a quib. per quam Bal.in.l.nō omnium, in prin.ff. de legib. legem per subditos infringi nō posse. scripsit. licet in se rationem non habeat, nam sufficit sic fuisse statutum: vt per illum textum innocen. dicit in.c. irrefragabili in fin. de offit. ordina. & per eundem Bal. in.l. acceptam vltim. quæst. circa fin.C. de vsur. & nouissime Robertum Marantam in suo ordinis iuditiorũ speculo aureo part.3. nu. 102. pagin. mihi, 63. & in disputatio. 2. nu. 11. pagin. 685.

3 ¶ Ex quo enim lex condita est: iudicandum est secundũ ipsam, & non de ipsa. c. in istis. 4. distintione.

4 ¶ Et idem Bal. in. l. gallus, §. si eius. 2. col. ff. de liber. & posth. docet quod quando habemus determinationem legis, non debemus vlterius inuestigare rationem, et inherere debemus decretorum verbis: nec aliter interprætari quam leges, & statuta loquantur, secundum eundẽ Bal. in.c. significãte, col. 2. in fin. de appel. seruãdumqꝫ statutum est, pro vt loquitur, teste eodem Bald. in.l.1. in fin. ff. de arbit.

5 ¶ Qui & in repet.l. quid ergo, §. pœna grauior. 2: col. nu. 5. ff. de his qui notan. infam. singulariter scribit, tutius esse cum decretum sit precisum: non vendicare sibi locũ arbitriũ aliquod, & ita consulere assessori, quod faciat. In dubio enim melius est decreti verbis deseruire, vt inuit tex.l.1. §. si is qui nauẽ, ff. de exercitor.

6 ¶ Alias ergo ante citata lex Toletana frustratoria esset: minime cum debeat, iuxta notata in l. si quando, delega. 1. et in.l. nulla iuncta authẽ. diaconissam, C. de episcop. & cleri.

7 ¶ Maxime condita cum fuerit ad obuiandum fraudibus quæ fiebant in detrimentum magnũ communitatum, & totius reipublicæ per occupantes earum terminos, & regalia: idest, *Lo realengo & concegil.* Et sic publicam respiciat vtilitatem. Ideoqꝫ late etiã in pœnalibus, sit interprætanda.l. 2. §. exercitium, & ibi notat Bart. ff. de his qui not. infam. & in.l. quemadmodum, C. de agri-

de agricol. & censi. lib. 11. facit tex. l. si quis in graui. §. Hi quoq; vbi idem Bart. & Bal. ff. ad sen. C. Syllã. deducit Latius Philip. Decius in consil. 65. incipiẽt. & protenui. 2. col. nu. 3. & vltra eũ idem. Bart. Alexan. & omnes in l. qui exceptionem. ff. de condi. indeb.

8 ¶ Docentes per textum ibi, statutũ seu legem, introductã principaliter in fauorem: licet secundario in odium: ampliandã sem per esse: etiam si sit pœnalis.

9 ¶ Publica enim in conseruatione terminorum cuiuscunq; Cõcilij vtilitas vertitur. Ideo q; & iudex ad id offitiũ suum impartiri potest ex cõmuni post paul. Castren. sententia in. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. dedã. infec. & voluit Antõ. de Butrio in. c. cum olim decẽsib. & Inno. in. c. ad nostram de iure iur. à Frãcis. Balbo citatus, & sequutus in tracta. de dote. 6. part. priuilegi. 18. & idem notauit Guido Pap. in singul. 863.

10 ¶ Sed & hac occasione his in casibus ex inquisitione etiam (quæ regulariter prohibetur) proceditur. Summarie ac de plano agitur: (cuius clausulæ effectum post glo. & dd. in clemen. sæpe de ver. signi. Rober. Maran. nouissime explicat de ordin. iudit. 4. part. 9. disti. nu. 11.) sic appellatio non admittitur, & cognitio supræmo Principis reseruatur consilio. & instantia quæ regulariter triennio durat coarctatur.

11 ¶ Et nisi aliter in instructione quæ his iudicibus dari solet Regia expræssum sit, testium repulsa hac in causa (vt pote summaria) minime admittitur. vt notat Ludo. Roma. singul. 183. & scribit Robert. idem, in eodem de ordine iuditio. libro part. 6. actu. 13. num. 19. & Lanfran. ab Oriano in repet. c. quoniam cõtra, de probatio. in parte testiũ. nu. 83. & Capitius decis. 55. & satis ex eadem Tolerana de ducitur lege, ibi, *Sin rescebir tachas de testigos*.

12 ¶ Que lex generalis est & non particularis, ideoq; in toto Regno obseruanda. Etiam in terminis locorum dominorũ, qui possunt iudicibus suis cõmittere secundum eiusdem legis formam vt procedatur. Bonus est tex. l. 5. tit. 4. lib. 2. ordin. regia. & expsius legis Toletanæ patet verbis, *E porque somos informados que muchas ciudades, villas y lugares de nuestros Reynos, especialmẽte de nuestra corona Real estã mucho desapropriadas*.

13 ¶ Siquidẽ de natura, huius termini, specialiter, seu maxime. Sit, quod per maiorem implicet idem ius. tex. est & ibi glo. in. l. illud. ff. ad leg. acquil. glo. in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. not. Bart. in extrauag. ad reprimen. verb. maxime. Et ita apud Moronem oppidum illustrissimi Ducis Domini Petri Giron Vrenatum Comitis his diebus practicatum videmus.

Cum enim fauorabilis lex hæc sit, omnibus republicis debet esse communis, in quibus tãtum loquitur.

14 ¶ Et non in terminis dominorum heremis qui rem publicam non habent, in quibus ordo iudiciarius ad dominorum quærelam seruandus est: & non paulo ante citata legis Toleti forma, dũ dicit. *Ordenamos y mandamos que quando algun concejo.*

15 ¶ Quæ adeo fauorabilis est vt non solum locum habeat cõtra occupantes terminos, & vicos, & alia in eadem lege expræssa. Sed etiam quæcunq; alia bona, etiã si in vsu communi non sint, (vt, *Officios de concejo, alhondigas boticas.* Et alia de quibus in l. fin. tit. 14. lib. 3. ordin. regia) vt Petrus Nunius de Auendaño nostras modernus doctissimus aduertit in. c. 4. nu. 32. lib. 1. de exequẽd. princip. mand. sub iũgens specialem contra rectores hæc occupantes pœnã imponi in pragmatica vallis oleti fol. 62. in volum, pragmaticarum.

16 ¶ Nostroq; infacto proprius dicta Toletana lex procedit cõsideratis eiusdem verbis. *Y como quier que tienen sobre ello sentencias, no pueden alcançar la execucion dellas, & ansi, mandamos que si las dichas sentencias son ya executadas & trayda a deuido effecto que las otras partes a quien toca, sean oydas sobre la propriedad. Y entre tanto que los concejos en cuyo fauor fueron dadas, tengan la possession como dicho es, sin embargo de qualesquier pendencias, que en primera instancia y en grado de apelacion, o en otro qualquier estado.*

EX. 2. FVNDAMENTO sequenti.

¶ Exceptio littis finitæ inducitur si a sententia non appelletur. nu. 1.

Sententia in causis criminalibus, à qua nõ appellatur, in rem iudicatam transit, nu. 2.

Sententia arbitramentalis à partibus emologata transit in rem iudicatam. nu. 3.

Super sententijs in rem iudicatam translatis à principe rescriptum impetrari non potest: per quòd pronuntiationis impediatur effectus. nu. 4.

Sententiæ in rem iudicatam translatæ iuris & de iure præsumptio inest. nu. 5.

Aduersus sententiam quæ transiuit in rem iudicatam lapso quadriẽnio restitutio non datur quamuis de lesione constet. nu. 6.

Pro sententia quò ad rititudinem, & rectitudinem presumitur quando transiuit longum tempus. nu. 7.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit iusta presumitur. nu. 8. & iuris autoritate efficitur irretractabilis, ibidem.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit ex eisdem actis impugnari non potest nu. 9.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit facit ius plenum, nonnunquam plenius, quandoq; plenissimum. nu. 10.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit tantæ est potentiæ, quòd de ente, facit non ens: & de vero falsum. nu. 11.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit sanguinis naturalia vincula mutat.

tat.numer. 12.

Sententia quæ in rem iudicatam transiuit de albo facit nigrum, & de nigro album.num.13.

Sententia diffinitiua solenniter lata facit omnia rata haberi inter litigantes, & facit eum filium, qui filius non est, & patrem qui pater non est, & quòd est altera natura.nu.14.

Sententia contra rem iudicatam nō valet.nu.15.

Rei iudicatæ, iustæ, siue iniustæ, statur: postquàm per appellationem non est suspensa.nu.16.

Rei iudicatæ derogatum non censetur: quamuis ad supplicantis super tali remissione præces papa seu princeps rescribat quòd audiat talis, & iustitiam faciat.nu.17.

Legis Toletanæ pro hac parte expenduntur verba.nu.28.

ECV̄-
1 do q̄ di
ctus Hie
rony-
mus à
monte
martha
pœnis
præci-
tatæ legis puniri nūc debeat: ex
eo vel lippis, actōsoribus (vt est
in prouerbio) patet; quòd sentē
tia à licentiato Moreno iudice
lata, in rē iudicatā transierit. Et
ex quo ab ea appellatum nō fue
rit, inducta sit exceptio litis fi-
nitæ. c.1. de lit. cōtest. in. 6. et am
plius audiēdus nō sit. l. fin. C. sen
ten. rescin. non pos. l. causas vel
lites. C. de trās. c. cū inter. c. quo
ad consultationē de re iudic. re-
gia. l.1. tit. 16. lib. 3. ordin. regia.
Et in eisdem terminis Alexan.
firmat in consil. 30. incipi. domi
ni redēptoris. 2. col. nu. 6. vol. 5.
2 ¶Et in causis criminalibus etiā
procedit in, quibus sententia, à
qua tempore debito appellatū
non est, rei iudicatæ authoritatē
habet, nec reuocari potest: etiā
si pœnam corporalem inferat,
& constet de condennati inno-
centia: nisi ex speciali Principis
gratia. l.1. ad finē, ff. de quæstio,
& in. l. diui, ff. de pœnis, quā esse
singularem Panormit. asserit in
c. de his. 2. col. de accusa. Et no-
tat Iason in. l. sub prætextu. 1. C
de transactio. Bart. in. d. l. diui,
& in. d. l. 1. & colēdiss. præceptor
meus reuerendiss. didacus à Co
uarruuias Segouiens. Episcop.
in suo epitom. de matrim. §. fin.
nu. 15. & in lib. 1. varia. ressolu-
tio. c. 1. prope finē. quicquid in
hoc Ioan. ab Anania contrariū
notauerit, in. d. c. de his, quē Hip
pol. sequitur in. l. vnic. de rapt.
virgin. nu. 144. tametsi iudices
qui de criminalibus quæstioni-
bus apud regia prætoria sūmo
in tribunali cognoscūt, appella
tionē criminali in iudicio, etiam
post dies à lege ad appellādū cō
stitutos propositā frequēter ad
mittāt, vt ipse Couarru. d. c. 1. in
final. verb. testatur.
¶Sed & in sentētijs arbitramē
3 talibus, à partibus, emologatis,
nr̄a locū habet cōclusio: secūdū
Frācis. Curti. Iuni. cōmunē opi-

 nio-

nionẽ esse dicentẽ in cõsil. 177.
incipiẽ.sacratissime.4.col.nu.13
bonus est hodie tex.leg.23.tit.4
part.3.ibi, *Fueras ende si callassen,&
lo no cõtradixessen desde el dia que fues-
se dada la sentencia fasta diez dias.*
4 ¶Et per dictã leg.fin.Bal. scri-
bit in cõsil.400.incipiẽ.pro par
te zanis,vol.3.quòd super sentẽ
tijs in rem iudicatã trãslatis,re
scriptũ à principe impetrari nõ
potest:per quòd pronuntiatio-
nis impediatur effectus,alias nũ
quã esset litiũ finis,cõtra leg.ter
minato,cum simil.C.de fruct.&
lit.expen.
5 ¶Et præcitatæ sententiæ,iuris
& de iure præsumptio inest.se-
cundum Iason,in repet.l. admo
nendi,nu.46.ff.de iure iuran.
¶Neq; ipsi contra eam Hiero-
6 nymo,ex quo iã lapsum est qua
drienniũ, restitutio daretur in
integrũ,quãtũcunq; de lesione
constaret.c.1.de restit. in integ.
lib.6.clemẽ.1.eod.tit.nota. in.l.
res publica,C. ex quib. caus.ma
ior.& in.l.1.C.de sentẽ. aduers.
fis.lat.lib.10.& per Alexã.in.d.
consil.30.nu.6.
¶Qui etiam ibi.nu. 7.præsumi
7 pro sentẽtia,quo ad rititudinẽ,
& rectitudinẽ scribit, saltẽ quã
do trãsiuit lõgũ tempus pro vt
in casu præsenti.c.bone.1.& ibi
not.doctor.de elect.c.in presen
tia de renũt.c.sicut.c.cũ inter,de
re iudi.notãt Cyn.& Bal.in.l.e-
mãcipatione,C.d fid. instrumẽ.
Bart.in.d.l.admonendi,col. fin.
versic,quæro quid si reperiũtur
dicta testiũ,& ibi Iason in eadẽ
reperi.nu.203.Alexãd.in cõsil.
17.incipiẽ.redẽptoris nri,3.col.
nu.10.vol. 4. & doctores in.c.
quoniã cõtra falsã,d probatio.
& in.c.cũ in iure,de offit.de leg.
vbi dicit Ioã.de imola quod ista
est cõmunis opinio à qua in iu-
dicando non est recedendum.
8 ¶Et sententia quæ in rẽ iudica
tam tãsiuit,iusta præsumitur:&
pro veritate habetur.l.res iudi-
cata,ff.de regul.iur.secũdũ intel
lectũ glo,verbo innouata. c. nõ
solũ,de appel.lib.6.tex. est in.l.
ingenuũ,ff.de stat.homi.et in.d.
c.sicut,& iuris autoritate effici-
tur irretractabilis,vt docet Pa-
nor.in rubri.de re iudi.col. 2.&
post eum Iason,in.l.1.ff.eod. 3.
col.nu.8.in fine.
9 ¶Et ex eisdem actis impugnari
nõ potest:secũdũ Feli.post imo
lã ab eo relatũ,& cõmunem opi
nionẽ esse dicentẽ in.c.inter cæ-
teras col.& nu.1.eod.tit.& Frã-
cis.Curti.Iunio.in cõsil.97. inci
piẽt.sacratissimæ trinitatis, fin.
col.nu.6.etiã sub instrumẽtorũ
nouiter repertorũ prætextu,te
ste Hipp. Marsil.ĩ cõsil.82.inci
pient. scientiarũ omniũ, 2. col.
nu.5.alios referente ibi,& in sin
gul.229.vbi id singulariter limi
tat ex doctrina Cyn.in.l.1.C.de
cõdi.indebi.(á multis quos ibi
ipse refert) sequuti.
10 ¶Et aliquãdo facit ius plenum
nõ nunq; plenius:quãdoq; ple-
nissimum:vt tradit Bal.in.d.l.in
genuũ,in.1.lectio.col.1.& latius

Guiliel. Mayner. in. d. l. res iudicata, 2. col. nu. 2. eod. titul.

11 ¶Et tātæ est potentiæ: quòd de ente, faciat nō ens, et de vero falsum, singul. et melior ō iure glo. verbo repeti, l. si non sortem. ff. de condi. in debi. secundū Iasō, in. l. Iulianus verum debitorem, 2. col. nu. 2. eod. titul.

12 ¶Et sanguinis naturalia vincula mutat. l. ius. agnationis, ff. de pact. & falsū mutat in verū: quo ad effectū vt: inquit Bal. in. d. c. in præsentia, 2. col. nu. 5. in fine.

13 ¶Et p dictā glo. dicit idem Bal. in. c. nosti. nu. 2. de electio. quòd potest de albo facere nigrū: & de nigro albū a Frācisco Curtio iuniore citatus & sequutus, in cōsil. 23. incipiē. præsupponitur in facto, col. vlt. nu. 8. ¶Vbi re-
14 fert eūdem Baldū, dicere solitū: quòd sententia diffinitiua solenniter lata, facit omnia rata haberi inter litigātes. Et facit eum filium, qui filius nō est: & patrem, qui pater nō est. Et quòd est altera natura: quia facit ius: & originem Creat. allegando leg. 1. in fin. ff. de liber. agnoscendis.

15 ¶Sic p sit vt sententia, cōtra rē iudicatā, lata nō valeat. l. 1. C. quā do prouo. nō est neces. & docet Iason in. l. ait prætor, §. si damnetur, nu. 7. ff. de iure iurā. & ante eū Alex. in cōs. 79. incip. I causa & lite, nu. 4. vol. 7. & post Antō. de but. & Ioā. de imol. idē tenentes i. c. pastoralis in pri. ō referi. idē eos referēs Alex. i causis pulchra cōtingentia, consil. 33. incipiē. redemptoris nostri, col. fin. nu. 12. vol. 1. bonus est tex. i. d. c. cū inter, cū ibi nota. de re iudi. & in. l. post sententiā. C. de senten. & interlo. omni. iudi.

16 ¶Et rei iudicatæ, iustæ siue iniuste, statur: postquā p appellatione nō est suspēsa. l. 1. C. de re iudi. c. quo ad cōsultationem eodē tit. & scribit. Alex. ipse in. d. consil. 30. fin. col. versic. accedit.
17 nu. 18. ¶Nec ei derogatū censetur: quāuis ad supplicātis super reuisione talis sententiæ præces Papa, seu princeps rescribat, quòd audiat talis: & iustitiā faciat. Secundum Iason. in. l. iustitia. 2. col. cū seqn. nu. 11. ff. de iust. & iur. & in. d. l. causas vel lites. 2 col. nu. 4. C. de transactio. Contra Bal. (qui vt ipse dicit solus hāc notabilē quæstionē formauit, & quòd tūc de facto pēdebat) in. c. 2. col. 1. nu. 3. de offi. legati.

18 ¶Quod re vera cōtra præfatū Hieronymum vrget, maxime cū eadem lege cautū sit Toletana.

Lo qual todo mādamos que assi se haga y cumpla aunque la parte que tuuiere fecha la tal occupacion apele del tal juez pesquisidor, & dela sentencia que diere, o la aya por ninguna, o vse de otro qualquier remedio contra la tal sentencia.

EX FVNDAMENTO. 3. sequent.

¶Ex longo temporis cursu præsumitur solennitas & forma legis Toletanæ, & commißionis adhibita. nu. 1.

Sententia arbitraria antiqua, etiā si de cōpromisso populorum nō constet, nihilomi

nus

nus propter temporis diuturnitatẽ quòd præcesŝit præsumitur.nu.2.

Limites positi virtute sententiæ arbitrariæ, præsumuntur positi & approbati ab his qui conciliorum procuratores nominãtur. & quòd habebant mãdatũ.nu.3.

In sententia lata de antiquo, præsumitur actorum solennitas.nu.4.

Tempus decem annorum, dicitur longus cursus.nu.5.

Acta omnia necessaria ex diuturnitate præsumuntur interuenisse: vt alia probatio non requiratur.nu.6.

Intentio ex in memoriali melius probatur quàm ex ostẽsione tituli in validi.nu.7.

Pragmatica delos estãcos in vol.pragmaticarum fol.63.expenditur & pro titulis (vt ibi cauetur non registratis) quòd in memorialis solum probetur.nu.8.

1 RÆterea, & tertio ex longo tẽporis viginti quinꝗ nẽpe annorũ cursu, (vt in præsenti casu) præsumitur omnis solennitas & forma præcitatæ Toletanæ legis, ac cõmissionis in huiusmodi causa, et processu ad hibita. l. si filius. C. de peti.hered. c. puenit vbi glo. de emptio. & vendi. notant. dd. in. c. ea noscitur, de his quæ fiũt à præla. Bart. Alexã. & Iasõ in l. qui ĩ aliena in prĩ. ff. de acqui. heredi. Alexan. in consil. 45. incipien. redẽptoris nostri, col. & nu. vltimo. vol. 3. et opinionẽ cõmunem asseuerant idem Alexã. 5. col. nu. 19. & Iasõ, 6. nu. 16. cũ seq. in. l. sciẽdum, ff. de verbo. oblig. ipse Iasõ, & Riminal. in. l. si certis annis, C. de pact. & in authen. si quis in aliquo, C. de edẽ. nouissimi in. l. cũ quid, ff. si cert. pet. Felin. in. c. sicut de re iudi. 14. col. nu. 28. versic. fallit tertio, dicẽs quòd licet regulariter solennitas extrinseca non præsumatur: fallere tamen propter diuturnitatem temporis, & quã plura allegat idẽ Felin. in. c. Albericus, col. fin. de testib. scribẽs solennitatem extrinsecam præsumi ex longo tẽporis cursu decem vel viginti annorũ. Et omnium latissime doctissimus Fernand. Menchacen. rei dominicæ dignissimus senator. in. c. 61. cũ plurib. sequen. lib. 2. controuer. illust.

2 ¶ Et sic, si disceptatũ fuit inter duos populos sup iure terminorũ, si ostẽdatur sẽtẽtia arbitraria antiqua: etiã si đ cõpromisso populorũ nõ constet: nihilominus propter tẽporis diuturnitatem, quòd præcesserit præsumitur, vt post Paulũ de Cast. ibi citatũ Felin. tradit in. d. c. sicut. nu. 32. & Anton. Capit. in decisio. 16.

3 ¶ Limitesꝗ positi virtute talis sententiæ arbitrariæ, præsumũtur positi, & approbati ab his qui nominãtur procuratores cõciliorum: quodꝗ habebant mãdatum, & licet hoc, etiã ex mille annorum cursu non præsumatur: in ista tamen terminorũ

causa

causa præsumitur. Secundum Bal.in.l.2.C.si ex fals.instrumē. not.Andre.Altia.& ibi Nicolaus,Arelat. in addit. in tracta. præsumptio.2 par.2.regul.præsumptio.23.sed & in instrumētis antiquis mandatum narratū præsumi Francis. Curti.senior respondit in consil.76. incipiē. super motiuis,col.pen.post numer.5.citans ibi glo.quam paucos dicit ponderare in.c. ex parte decani,verbo mandato de re scrip.volentem rescriptum præsumi impetratum ab eo qui de hoc habuerit mandatū.Et Frā. Aretin.in.c.1.col.3.nu.14. de iudic.docet quòd quando actus requirit expensam tunc in dubio præsumitur factus ab eo cuius interest,& qui de hoc habuerit mandatum.

4 ¶Et in sententia lata de antiquo actorum solennitatem præsumi Hostien.scribit in.d.c.cum inter de re iudi & Alexand. in cō sil.94.incipien.repetitus.2. col. nu.7.vol.7.& in consil.50.incipien.in causa & litte.2.col. nu. 4.vol.5.& Philip.Deti. (qui eūdem in alijs locis dicens communem opinionem,citat)in consil. 36.incipien.& pro tenui. 5. col. nu.8. versic. non obst. & quòd tractatus,& solennitates in rerum ecclesiarum alienatione ex diuturnitate presumuntur temporis:quàm etiam communem esse Curtius iunior testatur in cōsil.130.incipien. sacratissimæ 2.col.nu.4.& senior.d.cōsil.76 nu.3.Pet.Philip. Corne. consil. 94.incip. circa primum dubiū 3.col.nu.14.cum sequen.vol.2. Carol. Ruyn. consil. 23. incip. quia in facto,col.&.nu.1. & latius in consil.66.incip.viso processu,2.&.3.col.nu.5. cū seque. & consil.154.incipien.quia dubitatur.1.col.nu.2.&.3.vol.5.

5 ¶Vbi tempus dicit longum,decem annorum cursum. Secūdū glo.i.d.l.si filius,& alios per eūdem ibi allegatos, cuius (vltra eum)sententiæ Bartholom.fuit socin.i fallētia.tract.regu. 376.

6 ¶Sed & quòd ex diuturnitate, omnia acta necessaria interuenisse præsumantur:vt alia probatio non requiratur,post Hostien.Ioan. Andre. & alios in.d. c. Albericus de test.id tenentes, & eundem socin.consi.187.incipien.in controuersia. 4. col. 2. vol.& consil.254.incipien.visa eod.vol.communem hanc opinionem esse dicentē Hiero.Gratus nouissime eos citās tenet in respons.91.incipien. casus talis est.5.col.nu.47.vol.1.& in respon.142.incipien. decreueram 3.col.nu.16.cum sequen.vol. 2. & Stephan.Bertran.consil.194 incipien.pro defensione. 1. col. num.5.vol.2. & communem recedēdumq; ab ea in iudicando, & consulendo non esse Barthol.à Chassen.testatur in consuetudin. Burgund. rubri. 9. §.9. numer. 4. cum sequentib. versic. intellige prædicta. fol. mihi.307.

¶Sic q;

7 ¶Sic⁊ sit longe melius esse ex in memoriali (quæ omnia retro acta iusta & rationabilia ex præcedẽtibus, & per Felin. notatis in.c. cum à nobis de præscript. Supponit) intẽtionẽ probare: quam inualidos ostendere titulos. Teste Ioanne Francis. de Ripa in.l, quominus.ff. de fluminibus.

8 ¶Consulendum ⁊ esse impositiones contra vassallos habentibus. (Qui intra nonaginta dies de quibus per pragmaticã, *De los estancos*, apud vallem oleti latam in vol. pragmat. fol. mihi. 63. ostendere d ebent titulos.) Si eos (vt ibi cauetur) registratos nõ habeant: in memorialem probare. Quod certo tertius est: ⁊ inualidos ostendere. Quibus ipsa pragmatica, ac ius resistit commune. Tradit Guido Papæ in quæst. 407. & Bart. Socin. in cõsil. 272. incipien. non prosequẽdo ordinem. 2. vol.

EX.4.FVNDAMENTO sequent.

¶Qui confirmat id idem dicit. nu.1.

Contra tres conformes sententias de nullitate dici non potest. nu.2. quod & in tribus interloquutorijs conformibus procedit. ibidem.

In causis criminalibus tertia sentẽtia primis conformis exequutioni mandatur nõ obstãte nullitatis exceptione. nume.3.

Sententia in secunda reuisionis instantia apud suprema Regis tribunalia lata, eadem exceptione non obstante exequutioni traditur. ibidem.

Sententia bina seu trina, negocio definito, errorem seu circum ventionem vero simile non est interuenisse aliquã. nu.4.

Scientia certa præsumitur in actu reiterato. nu.5.

Geminatio magnam arguit de liberationem. nu.6.

Deliberatio plena præsumitur: vbi secunda interuenit consideratio. nu.7.

Geminatio vim clausulæ motu proprio operatur. nu.8.

Sententia & processus est nullus, iuramento calumniæ bis petito, & non præstito. nu.9.

Leges.11. tit.1. lib.3. ordi. reg. et. l. fin. tit. 4. Eod. lib. concordantur: & intelliguntur, ibidem.

Petri Nuñez de Auendaño opinio defenditur contra Ioannem Matienco eam impugnãtem, ibidem.

Publicatio testiũ de iudici. ordine. nu.10.

Publicatione testium bis petita: & non facta processus vitiatur. nu.11. semel petita non.

A publicationis de negatione appellatur nu.12.

Rotæ in auditorio, non facta publicatione testium, parte petente processus est nullus, ibidem. Et idem decissum in regno Neapolitano, ibidem.

Geminatio verborum, vel actuum, dispositionem ampliat, & fortificat. nu.13.

Geminatio pro nominis tu, tu, vel tu per te cognoscas in rescripto operatur quòd causa illa sub delegari non possit. nu.14.

Geminata confessio extra iudicialis, sicut quæ in iudicio facta est præiudicat. nu.15.

Sententia interloquutoria bis confirmata efficitur irreuocabilis. nu.16.

Renuntiatio hæreditatis paternæ delatæ vel deferendæ à filia facta minore

nore viginti quinq; annis cum iuramento geminata grauissime lesi, ius ratione rescindi non potest. nu. 17. licet secundum aliquos opinio contraria sit tutior, ibidem.
Geminationis materia remissiue. nu. 18.
Vincula duo fortiora vno. nu. 19. & 20.
Priuilegium personæ miserabili, seu alias priuilegiatæ concessum: non reuocatur per generalem priuilegiorum reuocationem, etiam cum clausula & si de eis specialis mentio fieri deberet. nu. 21.
Rationes duæ vincunt vnam. nu. 22.
Iura duo vincunt vnum. nu. 23.
Priuilegium confunditur priuilegio, & cuisuæt ius cōmune præfertur, ibidem.
Marchio, & comes, præfertur marchioni tantum & idem in theologo, doctore, milite, & episcopo, vt eorum quilibet, alteri, qui in vno dum taxat gradu aut dignitate cōstitutus sit præferatur. nu. 24.
Duæ vel tres glosæ glo, vnius vincunt autoritatem. nu. 25.
Ius substitutionis iunctum cū iure accrescendi potentius simplici substitutione. nu. 26.
Testis vno deffectu laborans in totum nō repellitur, si vero plura cōtra eum labo rent: in totum repelli. nu. 27.
Testis amicus, ante sit ficet arbitrariū est, & si cum amicitia aliud concurrat: nō testificat. nu. 28.
Testis qui patitur plures deffectus, non admittitur etiam quando veritas aliter haberi non potest. nu. 29.
Legis Toletanæ verba expenduntur. nu. 30.

1 VARTO E IDEM parti, contra præfatum Hieronymū, maxime suffragatur: quod dicta sententia à licentiato Moreno edita confirmata nempe fuerit per aliam à licentiato Toro latam, & eo magis, quod licentiatus Hieronymus à Roias nouiter idem definiuerit, & qui confirmat, id idem dicat. l. & quia, de iurisdic. omni. iudi. & in authē. de defensor. ciuita. §. 1. coll. 3. & ab vno quoq; iudice plane executiuum factum fuerit præceptum, ac exequutum: & in rē iudicatam transiatum.

2 ¶ Sicq; sint tres cōformes sententiæ, contra quas ex consequenti de nullitate dici non potest. clemen. 1. de re iudi. quæ ne dum in definitiuis: sed etiam in tribus interloquutorijs conformibus procedit sententijs, exequutioni vt mandentur: nullitatis exceptione minime obstante, secundum glo. ibi verbo, sententias, communiter receptam, & Alexan. qui notabilem dicit in rubri. ff. eod. 2. col. nu. 9. & Felin. in eadem dere iudi. rubri. col. 5. Panor. in. c. causam matrimonij. 2. col. de offi. deleg. Rotam in nouis. 113.

3 ¶ Et etiam in causarum, seu quæstionum criminalium pœnis quæ post modum reuocari ac retractari possunt: tertia sententia primis conformis, eadē exceptione nō obstāte, exequutioni necessario mādatur, secūdū glo. verbo quamuis, in. d. clem. 1. cōmuniter etiam ibi probatam teste reuerendiss. Couarru. in lib. practi. quæst. c. 25. col. 6. nu. 3.

6.nu.3.regiaq; lege,25.tit.3.lib. 2.ordina.Regia,& in pragmati cis regum catholicorū lege.44. sancitum extat:sentētiam in secūda reuisionis instantia, apud suprema regis tribunalia latā, non refragante nullitatis exceptione,exequutioni fore tradē dam,facit cap.102.comitio.Madri.Ann.1563.

4 ¶In negotio enim ita digesto, quòd bina, seu trina sententia sit definitum:errorem,seu circū uentionem non est vero simile interueniisse aliquam. Iuxta ea quæ traduntur in.c.in præsentia de renuntia, & in.c. quoniā contra deprobatio. *Cum nemini ve nit in dubium quod repetita prælectio pro bauit hoc satis validum,satis esse firmum.* Vt innuit tex.cōstitutionis de emēdatione Codicis Iustiniani,& secunda eius editione,§.su pradictis.

¶Et iactu reiterato certa præ sumitur sciētia, vt Felin. docet in.c.non nulli,10.col.nu. 14. de rescrip.

¶Et magnam deliberationem geminatio arguit,secundū glo. verbo reiterato per tex.ibi.c.si quis iratus.2.quæstio.3.

¶Et vbi secunda interuenit consideratio,plena ibi præsumitur deliberatio. Vt est glo. verbo iussio.§.et hoc vero iubemus authen. vt null. iudi. coll.9. per quē Bal.in quæstio.super schismate quam posuit sub rubri. c. si quis aliq. test. prohib. 11. col. nu.15.scribit quòd qui bis, vel sæpius quid facit,videtur velle quòd contra id nihil possit opponi,& non esse retractandum: sed commendandum: & etiam obseruandum quòd sæpe factum nititur æquitate. l. fin.C. si cont.iur. vel vtil. publ. c. non sine in fin. de arbit. c. olim de rescrip.

5 ¶Et sic inter alios geminationis de rescripto effectus de quibus Feli meminit in.c.si quādo pen.col.de rescrip. vim clausulæ motu proprio operari. idem Bal.singulariter censuit in.l.nec damnosa in.1. oppos.C.de precib.imper.offer. & nouum esse (dicens) dictum:secq; alibi non legisse,Ludo.Roma.sequitur in l. si vero.§. de viro.31.fallen. ff. sol.mat.vbi posuit decem & no uem geminationis effectus, & dicit singulare Alexan.in. l. si quis iniquū.1.col.nu.3. ff. quòd quisq; iur.& ibi Iaso, 2.col. nu. 6.& aureum,mētiq; figendum Frā.Cremen.notab.135. &. singul.Cattel. cot. fuor. memoral. verbo geminatio.col.mihi.218. sed salua Ludo.romani pace ante Bal.id idem dixisse Ioannem Andre. reperio in. c. porrecta, in nouel.super glo.3.verbo,hoc processerit. de confir. vtil. siue inutil.ibi vel nisi approbentur secūda iussione,& ibi citat tex. l.d.§.& hoc vero iubemus (quē ipse. Bal. allegat.& de quo opponit in præcit. l. nec damnosam)&.§.deinde,authē.demandat. princip. quem dicta glosa super

super verbo, iussio in.d.§.et hoc ve ro adducit. ex dictisq; Andreæ verbis aliud nẽpe singularius elli citur. Et quod solo eidẽ Baldo in.l.2.C. de petit.bono. sub bla. lib.10.col.2.versic.Item quid si imperator, attribui solet, pro limitatione sui dicti præfati, tũc procedere dicenti quando secũ dum rescriptum de primo men tionẽ facit, eũ approbans, secus si de eo nullã faciat mẽtionem.

9 ¶ Sic etiã videmus, quòd iura mẽtum calumniæ (à iure ob pu blicã autoritatẽ ne veritas oc cultetur inuẽtũ.l.2.§. sed quia veremur.C. de iurã. calũ. & qui à partibus expresse remitti non potest, vt post Bart. &. Bal. om nes ibi scribẽtes docẽt: teste Ro berto Marãta de ordi.iud.part. 6.mẽb.1.part.2.pag.423. quod q; si ab eis petatur, de substãtia sit iudicij, & processus, ac sentẽ tia alias non valeant. c.1. de iu ram.calun.lib.6.Rota antiq.de cis.669.incip.nota quòd si ma liqua. Sebãstia. Vãti.de nullita. sentẽtia ex deffectu proces. nu. 29.pagi.298.lex sic accipienda, 23.tit.11. part.3) si semel peta tur, nonq; prestetur: ex eo sentẽ tiam, & processum hodie apud nos minime vitiari.l.11. (sic in telligẽda) tit.1. lib.3.ordin. reg. si tamen bis fuerit petitum: non tamen præstitũ sentẽtia, & pro cessus est nullus, singul.l. fin.ibi. *Si el juramento de calũnia fuere dos ve zes pedido & no fuere hecho por aquel aquiẽ fuere demãdado.* tit.4.lib.eod. 3.et docet nouissime Petrus Nu nius de Auendãno in respon.1. nu.2.post tracta. de exequend. princip. mand. idq; tenendum censeo. Cum magna sit gemina tionis vis, quicquid modernior Ioãnes Matienco pintianus de literis benemeritus relator di cat i.3.part.sui dialog. c.45. nu. 9. credens paulo ante allegatã leg.11. vt nouiorem (secundum eum) corrigere legem illam ulti mã. Nec suæ opinioni refraga ri regulam quã ille Nunius ex §. hoc sermone.l. boues, ff. de verb.signi.colligit ad probãdũ: quòd sermo simpliciter prola tus in.d.l.11. ibi. *O que no es puesto enel proceßo del pleyto juramento de ca lũnia, maguer sea demandado,* de pri mo tantum intelligatur, siquidẽ restringitur, vt in legali dispositione non procedat, vt Andre. Altia.in.d.§.hoc sermone.nu.3. & Andre. Tiraquel.in.9.limita tione illius.§.ostendũt, quòd le gis natura ea sit vt disponat nõ pro vno actu tantum, sed perpe tuo, & quoties opus fuerit: ne alioquin sit manca, & mutila maxime cum ipsa lex semper lo quatur.

¶ Nam hæc (qua ipse se iuuat) restrictio, aliã patitur declara tionẽ: nonq; procedit, cum dis positio quã lex supponit homi nis, facta sit ex necessitate legis, vel statuti, nam ea censetur esse facta à lege ipsa vel statuto: ita vt etiam intelligatur de primo actu. At cum ex præfata lege finali

finali bis peti debeat iuramētū calūniæ: vt si nō præstetur pro cessus sit nullus: ipsa eadem lex necessitatem imponit petenti, vt bis illud petat. Actusq; ille geminatus, necessarius est. Et necessitati, non autem facientis ascribitur volūtati. Secundum Bal. per illum tex. in. l. nouissime, ff. quod fals. tut. auth. a Philippo deti. in pulchra casus contingentia citatum, & sequutum in consil. 22. incipien. si pronuntiatur col. 1. nu. 2. & per totum consilium, & voluit ante eum Ioan. Andre. in. c. præterea de iure patro, & in. c. bona fides in prin. de regul. iur. lib. 6. & idē Andre. Tiraq. in. d. 9. limitatio. nu. 12. in his enim quæ sunt de substantiali ordine iudicij, vt vi tient sententiam, geminatio requiritur, & quod bis petantur.

10 ¶ Quo fit, quòd cum publicatio testium de ordine sit iudicia li, secundum glo, & dd. in. l. prolatā, C. de senten. & interlo. om. iudi. & Robert. Marant. de ordin. iudit. part. 6. actu, 11. in prī. pagin. 486. & in eodem relatoris dialog. part. 3. C. 45. nu. 4. & l. 42. capi. 18. ibi *Despues delas pro uācas publicadas.* in vol. pragmati.

11 ¶ Si fuerit bis petita, & non facta vitiabit processum secund. Dida. perezium de literis opti me meritum ac studiosum Salmantinum mihi familiarem cōdiscipulū in glo. fin. d. l. fin. titu. 4. lib. 3. ordin. si autem semel petatur processus non vitiatur.

12 ¶ Licet à denegatione possit appellari vt post plures, dd. quos ibidem citat Marant. nu. 4. relator ipse tradit. d. nu. 4. qui etiam, nu. 6. scribit in Rotæ auditorio non facta publicatione testium parte petente, processum esse nullum, secund. felin. in. c. cum. y. & à. nu. 2. in fin. de re iudi. & idem decisum esse in Neapolitano regno ex Afflicto decis. 351. nu. 9. & quod nostro in regno vnquam petenti non denegatur.

13 ¶ Geminatio demum verborū vel actuum, dispositionem ampliat: illam fortificat: magis arctat: & solet plurimum operari. l. balista. ff. ad senat. C. treb. & cum maiore efficatia prolata vi dentur. c. & si Christus de iure iuran.

14 ¶ Sic cp legimus geminationē pro nominis, tu, tu, vel tu per te cognoscas, in rescripto operari, quòd causa illa subdelegari nō possit. & videatur electa industria certæ personæ. Secundum Bal. singulariter in: C. fin. 2. col. nu. 3. de offi. deleg. à Iaso. singulare dictum, nouum, & paucis cognitum esse innuente in. l. 1. in prin. 7. col. nu. 30. ff. de offi. eius cui mandat. est iurisf. (vbi defendit ab impugnatione Barbatij) idem Iaso in. l. pen. ad finem. C. de pact. & i. l. 1. §. 1. not. 1. ad fin. ff. de acqui. posse. & sequitur Andre. (ipse) Barba. in consil. 1 incipien. ex sacris. 25. col. versic. & est ponderandus. vol. 1.

¶ Actus

15 ¶Actus enim geminatus, vel perseueratio multum arguunt advaliditatẽ eius quòd agitur. l. si mulier. C. ad senat. C. Velley. teste Bart. in. l. cũ scimus. 2. col. nu. 7. C. de agricol. & censit. lib. 11. qui ibidem. nu. 6. geminatam confessionem extra iuditialem docet, sicut quæ in iuditio facta sit, præiudicare.

16 ¶Vbi eius additio, citat inter alia quæ de geminatione adducit. glo. verbo super ea in clem. fin. de appel. (licet meo in codice corrupte) quòd interloquutoria bis confirmata efficitur irreuocabilis, singularis in hac cõclusione secund. Panor. in. c. cũ cessante. 3. col. nu. 13. de appel. & Iason. in. l. quód iussit. 2. col. nu. 10. ff. de re iudi. & Ludo. de Gozadin. in consil. 70. incipiẽ. reuerendissime domine. 2. col. num. 7.

17 ¶Et renuntiationem hereditatis paternæ delatæ vel deferendæ, factam per filiam etiam minorem viginti quinq; annis, iuramento præstito geminatã, rescindi non posse ratione grauissimæ lesionis (cui per actionem geminatam renuntiatũ esse præsumitur: argumen. authen. siue à me. C. ad. s. c. vell.) Philip. Deti. respondit in consil. 181. incipien. satis notabilis est quæstio. col. pen. & fin. quæm refert & sequitur Couarru. in. 3. part. relectio. c. quamuis pactum: de pact. in. 6. §. 4. ante numer. 7. & voluit idem Detius in consil. 216. incipien. visa transactione. col. fin. versic. & præsertim ista conclusio. Anto. Rube. Alexãd. cõsil. 133. incipi. viso casu, 3. col. nu. 9. & consil. 139. incipien. viso & diligenter considerato, in fin. & consil. 147. incipien. viso instrumento. 5. col. ante numer. 18. & ante eos Paul. de Castro, consil. 386. incipiẽ. factum sic se habet. 2. col. ad fin. part. 2. & Abb. Panor. in consil. 71. incipiẽ. quinq; dubia, 3. col. nu. 8. vol. 1. quòd tamẽ omnino tutũ nõ videtur: & oppositum, sibi contrarius Detius idem tenuit: in consil. 60. incipien. viso themate, col. fin. & socin. consi. 85. incipien. viso cõpromisso. 3. col. nu. 6. vol. 1. & Philip. Corne. consil. 11. incipiẽ. in præsenti consultatione, & cõsil. 140. incipien. in hac consultatione, vol. 3. & nouissime Aymon Crauet. in consil. 114. incipien. Ioanna filia Antonij col. fin. in fine. Nisi dixeris quòd prior opinio quã tenet doctissimus dictus magister meus tantum procedat, quando filia ad suam legitimam dotata fuisset: vt loquitur Rube. in. d. consil. 139. quòd & verius existimo.

18 ¶Quamplura tamen in ista geminationis materia (quæ hic transferre non libuit) Felin. tradit: in. c. si cautio, 9. col. nu. 39. cũ seq. de fid. instrum. Iason in. l. si quis in conscribẽdo. C. de pact. & in. l. cunctos populos. num. 21. C. de sum. trin. & fid. cath. & in. l. cum filio famil. num. 64.

de lega. 1. Ioã. Lupi. apal. rub. re pet. rub. d̃ dõ. int. vir. & vx. §. 17 nu. 19. cu ſeq̃nti. & vltra Cattel. cot. & moder. ab eo citatos ĩ. d. memor. impart. geminatio verborum, col. 219. cum ſequẽ. Hippol. Marſilien. in. l. 1. §. quæſtioni. 2. & 3. col. ff. de quæſtio. & in l. 1. C. ad leg. cornel. de ſic. nu. 38. cum plurib. ſeq. & in conſil. 113. num. 2.

19 ¶ Poſtremo huic parti, etiã ad ſtipulatur, quòd duo vĩcula fortiora ſunt vno, & magis ligant. l. re coniuncti de lega. 3. c. 1. de treug. & pace. & in authẽ. itaq̃ C. commu. de ſucceſ. in authen. poſt fratres. C. de legit. hered. l. cũ in adoptiuis, & ibi Bal. in. 2. col. ad hoc notat. C. de adopt.

20 ¶ **Et funiculus duplex difficilius** rumpitur, quam vnus. l. ſi domus, ff. d̃ ſeruit. ruſti. præd. l. vin paſſam. §. præſcriptione, & §. duos. ff. ad leg. iul. de adult. l. vnic. C. de rapt. virg. & poſt Ioã. Andre. in addit. ſpec. in rubri. titu. qui fil. ſint legi. verſic. quæro ſi natus ex patre. Alexãd. ĩ quotidiana quæſtione reaſummit in conſil. 195. incipien. à ſummo in cõſultatione præmiſſa, 2. col. nu. 5. vol. 2.

21 ¶ Ex quibus meo iuditio ratio poterit aſſignari illi aureo Cyn. dicto in. l. 1. C. quand. imp inter pupil. & vid. ſingulariter dicentis, priuilegium alicui perſonæ miſerabili, ſeu aliâs priuilegiatæ conceſſum, non reuocari per generalem priuilegiorum reuocationem, etiã cũ clauſula, & ſi de eis mentio ſpecialis fieri deberet (de quo infra in. 6. fundamẽto pro contraria parte adducto) nempe quòd in primo priuilegio duo concurrant vincula, & priuilegia, quæ ex præcitatis, potentiora ſint ſecundo priuilegio, quòd vnum, & ſimplex eſt.

¶ Et duæ rationes vincant vnam. in. d. auth. itaq̃ vbi id notant Bart. & alij. duæq̃ rationes præualent vni. l. fin. C. de edic. di. Adria. toll. l. ſcripto, ff. vnd. lib. l. nam & ſi, ff. de inof. teſt. §. ſed hodie, ad fin. inſti. de adoptio. §. item vetuſtas, & ibi notat glo. verb. muniuntur inſt. de hæred. quæ ab inteſ. def. in auth. de conſ. & vter. fra. §. quia igitur, ibi. *Meliores eſſe quam illos qui ſolum modo.* Tex. in authẽ. ceſſante, C. de ſuis & legit. heredib. regia lex, 5. tit. 13. part. 6.

23 ¶ His etiam accedit quòd duo iura vincunt vnum. l. ſed & milites in prin. ff. de excuſa. tutor. & ibi (nec abſre) notat Bal. priuilegium confundi priuilegio, & ille cui fauet ius commune, tunc ea ratione præferri: argumentumq̃ eſſe,

24 ¶ Quòd marchio, et comes præferendus ſit, marchioni tantum, & eadem ratione, theologus canoniſta, theologo tantum, ſeu ſimplici canoniſtæ præfertur: ſecundum Abb. Panor. poſt Hoſtien in. c. 1. 2. col. nu. 9. de conſang. & affi. & doctor vtriuſq̃

iuris

iuris præcedit alium,qui in altero tãtum sit gradu:teste post eũdem Panormi. Detio communem hanc opinionem esse dicente in. c. clerici. 4. colũ. ante numer. 9. de iudit. idem (vltra alios quos ibi citat) censente: de comite, & barone. & doctore, & milite, & episcopo, doctore,ac artium , & medicinæ: vt eorum quilibet,alteri, qui in vno dum taxat gradu,aut dignitate constitutus sit,præferatur: & pro sequitur latius Barthol. à Chassen.optime intelligens in 10.part. catalog. gloriæ mundi consideratio.33.

25 ¶Sic duæ,vel tres glosæ, vnius vincunt autoritatem (vt per.l. Emilius largianus)Bal.scribit ĩ l.præcibus.12.col. ĩ final. verb. nu.42.C.de impub.& alijs substi.

26 ¶Et ius substitutionis, iũctum cum iure acrescendi: potentius quam simplex est substitutio.l. coheredi, §. qui discretas. ff. de vulg.& pup.subst.facit.l.qui patri,&.l.qui ex duabus, in prin. ff.de acqui.hered.

27 ¶Et quód notat socin.in cõsil. 118.incipien.visa,pen.col.nu.8. versic.postremo vol. 1. quód si testis aliquo laborat defectu,ex toto non repellitur:tamẽ si plura contra eum laborent, in totũ repelli,& sequitur dicens tenendum menti Hippol.singul. 385. incipien.dicit.

28 ¶Et faciunt quæ Barba.tradit in consil.75.incipien.sapienter. 4.col.cum sequen.vol.4.vbi refert Bal.in.l.eos.C.de testib. referentem,Cyn. dicere quòd est arbitrariũ an stetur dicto testis amici,& dicentem quòd iudex arbitrari debet posse testificari: nisi cum amicitia aliud concurrat,quia tunc non poterit testificari.

29 ¶Imo etiam quando veritas aliter haberi non potest,qui patitur;plures defectus nonadmittitur vt scribit idem Hippol. consil.2.num.12.

¶Et tanto magis prædicta contra præfatum Hieronymum locum habent,quanto præcitata lex Toletana hoc expræsse his sub verbis caueat. *Emãdamos à las partes à quien toca,que sobre la possessiõ de las tales cosas que assi ouieren restituydo,o ouieren de restituyr, no fagan resistencias,ni la tomen ni ocupen por su propria autoridad:ni inquieten ni perturben enella al concejo,o concejos,ni à los vezinos y moradores del,por quien ha seydo, o fuere dada: fasta que sea la causa dela propriedad vista,o determinada,so las penas de suso contenidas.*

EX FVNDAMENTO. 5.sequent.

¶ *Sententia nulla per secundam sententiam (à qua appellatum non est) confirmata,non potest allegari nulla.nu.1.*

VINTO IN fortioribus terminis contra Hieronymũ ipsum,illud magis

gis stringit: quòd & si cũ eo, sententiam primam à licẽtiato Moreno latam, nullam fuisse fateamur, ex quo confirmata per aliã fuerit, & ab hac confirmãte nõ appellatum: ita ex secunda, robur nancisci, quòd contra primam de nullitate dici non posse Innocen. singulariter testetur: in c.1.col.2. versic. sol. dicimus (à cæteris ibi sequutus) de confir. vtil. vel inut. per tex. in c. 1. de transactio. Et idem Innocen. in c. super literis super glo. verb. *Forsan*. De rescrip. & voluit Angel. in.l. ex quacunq;.3.col. fallẽ. 7. ante numer. 8. ff. si quis in ius voca. non ier. Abb. Panor. in. c. ea quæ.2.col.num. 5. de re iud. & post alios Alexãd. in.l. de pupillo, §. qui opus.2.col.nu. 6. ff. de noui oper. nuntia. Ioan. de imol. in.l. si expræssim, col. 30. ff. de appel. Felin. in d. c. ea quæ, col.1. & in c. pastoralis, 4.col.numer.12. versic. retenta ergo, de exceptio. Iason in.l. si se nõ obtulit. §. condẽnatum. num. 22. ff. de re iudi. & Rotæ de cisio in antiquis. 117. fol. 12. col. 2. ĩ hæc verba. *Nota quod vbi sententia nulla, per secundam sententiam est confirmata: à modo prima sententia confirmata non potest allegari nulla.*

EX.6.FVNDAMENTO SEQUEN.

¶ Appellari non potest ab actu, cui quis acquiescit. num. 1.

Appellatio non conceditur, procuratorẽ acquiescente & dilationem ad soluendum petente. nu. 2.

Petens dilationem ad soluendum, dicitur sententiam approbare: & appellationi renuntiare. nu. 3.

Interpositæ tamen, secundum quandam cõmunem opinionem, & etiam interponendæ vt alia opinio quæ etiam communis est docet. nu. 4.

Opiniones cõmunes ex diametro repugnãtes concordantur. num. 5.

Appellationi renuntiare videtur, qui terminum ad soluendum petit. ibidem.

Appellationi renuntiat minime qui terminum coactus recepit, ibidem.

Sententia nulla, vt pactum valet: de partium consensu. nu. 6.

Sententia nulla vt pacti validatur: etiam si pars præsens tacuit quando quis confitetur se iniustam litem fouisse. nu. 7.

Sententia ob defectum solennitatis nulla; in vim pacti valer. nu. 8.

Partes contra suam approbationem, & factum venire non possunt. nu. 9.

RÆterea sexto, alio etiã ex capite dicte sententiæ prædicte nullitate, aut iniquitate dici non potest: cum fuerit per partes semel approbata, & ex quo non appellauerint: haud amplius possit impugnari, vulga. reg. quòd semel de reg. iur. in. 6. & in casus contingentia. pulchra Curtius Iunius tradit consil. 17. incipien. licet

licet per cælеberrimos, 3. col. num. 12.

1 ¶ Ab actu enim cui quis acquiescit: appellare non potest. l. fin. C. de tempor. appel. l. ab eo. C. quom. & quan. iud. c. gratum, de offi. de leg. & post specul. in tit. de appella. Bartho. socin. scribit in consil. 45. incipien. visa appellatione, col. pen. num. 15. in fine vol. 1. & nouissime Robert. Marant. de ordi. iudit. part. 6. num. 306. pagi. 627. notabilis est tex. l. ad solutionem. C. de re iudi. singularis secundum Ludo. Roma. in cōsil. 9. incipien. quoòd pars.

2 ¶ Et Hippol. Marsilien. in singul. 186. qui illū ampliat: vt pro cedat in procuratore in præ iuditium domini dilationē ad sol uendum petēte, & actui acquiescente. Ex Egidio de Belame. conclusi. 137. incip. procurator sub rubri. de renuntia. quā etiā refert, & sequitur Felin. i. c. quo ad consultationem. 6. col. ante numero. 8. de re iudi.

3 ¶ Nam tam factis, quam verbis sententiæ approbantur. l. repræ hēdenda, C. de instir. & subst. l. quo enim, ff. rē rat. hab. singularis est casus in. d. l. ad solutionē. Qui sic secūdum Bart. & Saly. ibi summatur, petens dilationē ad soluendum: dicitur sententiam approbare, & appellationi renuntiare. interpositæ, tamen: secund. Innocē. sic dictam leg. notabiliter intelligentem: & limitantem in. d. c. quo ad cō sultationem. 1. col. num. 1. in fin. cuius opinionem Anto. de But. Abb. Imol. & domini, sequūtur in. d. c. gratum. Idem Imol. in. d. l. si se non obtulit. §. si quis cōden natus, & post Ludo. Roma. in rubri. de arbit. flori. in. d. l. ad so lutionem. Idem notat Hostien. in. c. significauerunt, de testib. quem post Ioan. Andre. & alios sequitur ibi Abb. in fin. & cardin. etiam in fine nota esse dignum dicens.

4 ¶ Et communem sequēdamq; esse Felin. asserit in. d. c. quo ad consultationem. 5. col. nu. 6. in fin. Et si cōtrariam, quòd appel lationi scilicet interponendæ re nuntiatum videatur, glo. verbo acquieuisse. d. l. adsolutionem, tenuerit, quam teste eodem loco Felino, Angel. Aretin. fuit sequutus in. l. cum ex causa. 2. col. de appel. hac ratione, quòd differentiæ ratio dari non possit, neq; plus debeat posse operari tempus ad appellandum datū, quam ipsa appellatio cum apari iudicentur, iuxta glo. l. 1. in prin. ff. nihil. no. app. pen. & in. l. furti. ff. de ijs qui notā. infam. vnde sicut per actum contrarium renuntiatur ipsi appellationi interpositæ, vt in. d. c. gratum: ita tempori ad appellandum dato. Et hanc opinionem Anton. ille Butrius sibi contrarius tenuit in. d. c. quo ad consultationem, & magis communi ter ibi tenere modernos Alexand. de Imol. testatur, in præcit. §. si quis condennatus, vltim.

col. circa finem.

5 ¶ Quæ quidem opiniones, ambæ cõmunes & si ex diametro repugnent: ex Panor. meo iuditio distinctione in. d. c. quo ad consultationẽ. 4. col. numer. 15. concordari posse videntur, præcitatæ glosæ, Butrij secundo loco citati, Angel. & Alexãd. quãdo condennatus ipse, seu eius procurator terminum ad soluẽdum petisset, opinio vero Innocen. & aliorum, quòd interponendæ appellationi renuntiatũ non censeatur: quando non simpliciter, aut sponte minime, sed coactus recepit: procedat. Cum hoc etiam vltimo casu, nec interpositæ appellationi renuntiatum esse, Angel. de Perusio scribat in. d. l. ex causa dicens ibi ad hoc esse casum, & non alibi, ponensque exemplum: in eo qui appellauit, & metu ne iudex forte amputare sibi manum faceret ad quam erat condennatus, si mille non solueret: illa mille soluisset. Quòd quia compulsus, & non propria voluntate contra appellationem faciat: appellationi renuntiare non videatur: & quód in illo textu est expressum. Et ante eum dicens etiam alibi non esse sub eisdem fere verbis Bal. in sinuat in. c. fin. col. vltim. numer. 12. de appella.

6 ¶ Item huic sextæ etiam suffragatur parti, quòd vbi sententia illa à licentiato Moreno, valere vt sententia non posset, valet vt pactum propter dictam approbationem, & cõsensum textus est singul. & ibi notatur in. l. 2. C. cõm. vtri. iud. quód sententia nulla, quamuis partium consensu, vt sententia non valeat: valet tamen in vim pacti. docet Bart. in. l. 1. numer. 1. C. qui pro sua iuris. Bal. in. l. si diuersa, col. 1. C. de pact. & post alios Felin. in. c. cum ex officij, 15. col. num. 34. de præscrip. & latius idem Felin. in. c. significasti, 3. col. nu. 7. de for. compet. qui numero octauo refert, D. cardinalem mirabiliter dixisse in suis notis causarum notabil. 198. incipien. quòd confessio Bartholomei.

7 ¶ Quòd si vnus confitetur se in iustam litem fouisse, validatur sententia nulla vi pacti: etiam si alia pars presens tacuit: quia in actu vtili tali, non erat opus loqui. vt scribit Innocen. in. c. in genesi, de electio, & idem Cardina. dicit obtinuisse, (licet multi aliter dicerent & male) in. d. c. cum ex officij, col. fin.

8 ¶ Et in sententia ob deffectum solemnitatis nulla in vim pacti vt valeat, Iason (post Angel. & Alexan. locis per eum citatis) loquitur in. l. vbi pactum. 6. col. numer. 20. C. de transactionibus. Nec contra eam de iniquitate dici ad huc potest: etiam si præfatæ ciuitatis Hispalensis pars, contra dictam sententiam probationes fieri pateretur, nã & si hoc casu detecta iniquitate,

te,ferri posset sententia contraria:vt docent scriben.in.c.inter monasterium,de re iudi.illud tamen procedit quando prima valebat vt simplex sententia: & quando approbata non fuisset, at secus cum sit approbata: hac rationevt pactum valeat.

¶Et partes contra suam approbationem,& factum venire nõ possint.l.cum à matre. C. de rei vend.l.venditrici,C.de reb.aliẽ. non alien.

EX FVNDAMENTO.7.sequent.

¶ Non allegans aut opponens aduersus petita:fateturse nullum ius circa id habere.nu.1.

Tacens in iuditio habetur pro consentiẽte.nu.2.

Actus omnis iuditiarius factus parte præsente statim sibi nocet: nisi contradicat. num.3.

Iudex faciens aliquem actum præiuditialem parti præsenti, præiudicat nisi contradicatur. num.4.

Cautela pro eo contra quem præsentem aliquis actus in iudicio fit:vt semper ex præsse contradicat.nu.5.

RÆterea seprimo, siquidẽ à prædictæ ciuitatis procuratore proposita petitio negatiua fuerit: & ex parte Elisabes Ximeniæ, suorumq; filiorum non opposita affirmatiua,censetur illa suo nomine & tanq; corundem curatrix,ius si quòd habebat ad dictas terras remisisse.c.cum olim. 1.de offi.de leg.c.super literis de rescrip.docet Præposit. Alexã. in.c.si duobus.2.col.de appel.

1 ¶Et non allegando,nec opponendo aduersus per dictam ciuitatem petita,visa fuit fateri se ius nullum circa eas habere.l. tale pactum.§.qui prouocauit. ff. de pact.l.2.C.quòd met. caus.l. sed iulianus.§.fin.ff.ad se. C.maced.& sibi præiudicauit. Vt colligi potest,ex pluribus per Iasonem congestis in repet.l.admonẽdi.7.col cum seque. ff. de iur. iuran.à num.12.vsq; ad,21.à me consulto cum alijs quæ eiusdẽ farinæ adducere poteram breuitatis causa ommisis.

2 ¶ Et facit quia tacẽs in iudicio habetur pro consentiente. l. cũ ostendimus,§. fin. ff. de fide ius. tuto.c.2.de accusat.lib.6.tradit idem Iason in.l.1. in prin.nu. 7. ff. de verb.obliga.Ioã. de Imol. in quotidiana quæstione in clemen.1.in prin.4.col.nu.18. cum seque.de procura & ibi Cardĩ. 3.col.nu.6.Philip. Detius. in. c. quoniã cõtra,18.col.nu. 40. de proba.& post glo.Pano.Bal.& alios ab codẽ ibi citatos,in. c. in timasti.2.col.nu.6.de appel.Aufrer.decisio.Tholosa.quæs.273 incipiẽ.quidãBononiẽsis,Felin. in.c.fraternitatis,col.4.de testib.

Andre. Tiraquel. de utroq; re-tract. §. 4. glo. 1. nu. 34. Hippol. Marsilie. (plures citās) in rubri. de probatio. nu. 83. & sub eadē fere specie Aymon Crauet, in cō sil. 1. incip. Guilielmeta. nu. fin. Nec oberit, quòd nō videatur de causa liquere. l. fin. C. si per vī vel alio mod. quia vt ibi etiā dicitur assertione partiū potuit liquere de causa, & probatur in c. cum contingat cū glo. de res-cript. & in c. cum ex literis, de in integ. restit. & si pars est citata vel præsens, & audit satis dici-tur de causa cognitū: tex. est no tab. in. l. in causæ. 1. §. causa, ff. de mino. & sentit Innocē. in. c. præ terea in glo. 2. de dilat. quē citat & sequitur Felin. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ, 11. col. nu. 23. de cōstitutio, vbi Anton. & Imola cōcludūt quòd si dilatio fuit pe tita, & denegata, & ablata defē sio, & nō admissa si tamē senten tia lata sit præsente pte, vel cita ta, nō est nulla quòd lata sit causa nō cognita. d. §. causa. citāt. Bar. in. l. prolatam. C. de sentē. & idē Panor. voluit in rep. d. c. ecclesia per id quòd not. Inno. in. c. post electionē, de concess. præbē. Idē Anto. & Imol. in. d. c. quoniā cō tra, scribentes quòd si sine cog-nitione sententia sit lata parte præsente, & nō reclamāte: quòd tūc valet. Et parti videtur impu tādum cū non reclamauerit, bo nus est tex. in. c. 1. de frigid. & ma lefi. ibi. *Si proclamare voluit cur tam diu tacuit.* Et fere sub eodē thema te Lapus scribit in allegat. 28. in cip. delegata. & D. Missos, audi tor Rotæ in suo reperto. in ver. scientia, pen. col. quibus accedit glo. in. l. quo enim in priu. ff. rē rat. hab. quæ vult quòd ille qui nō improbat videtur approba-re, à Bal. relata, & sequuta in. l. 2. C. si ex fals. instru. & Angel. in. l. res Hypporhecæ, §. fin. ff. de pig. & Hippol. in singu. 487. in cip. nota. vbi ex multis quæ ibi citat iuribus tradit regulā, quòd ille qui nō appellat à sententia vi detur cōfirmare sentētiā, & alle gat Bal. illam glo. dicentē sigula rē in. c. ex parte. 6. col. de confes. facit tex. i. c. dilectus filius, & in c. ex parte, de rescrip. vbi licet pars proponat exceptiones, & defensiones suas si iudex non admittat debet appellari, & si nō appelletur, valet sētētia: tex. est nr̃o in proposito notād. in. c. cōstitutus, 3. de testib. vbi si reus p violētiā sit expulsus: & nō pa teat sibi aditus ad iudicē, & non sit admissus ad probandū valet sententia nisi appelletur, et ibi cū ad hoc notāt Bal. & Imol. & fa ciūt quæ tradit Felin. i. d. c. quo niā cōtra. 18. col. nu. 36. versi. fal lit secūdo, & in. d. c. ecclesia. 10. col. nu. 21.
3 ¶ Istaq; est regula se cūdū Augel. Aretin. in. l. fin. in prin. ff. quand. appellā. sit. quòd omnis actus iudiciarius quæ fit pte præsente, statim sibi nisi cō tradicat nocet, quæ ex eo potest probari quòd partes videantur requisitæ ad effectū istū debeāt

ne consentire aut contradicere illi actui.Ex eis ergo tacẽs habetur pro consentiente vt est notab.Innocen.dictũ in.c.vestra, de loca,ibi,nisi hi quorũ interest cõsentiãt:vel ad minus sint præsentes facit tex.l.de ætate,§.qui tacuit,ff.de interrog.actio,at cũ pro cõsentiente habeatur,ex cõsequenti,vlterius appellandi facultatem nõ habet: vt supra in proximo duximus fũdamẽto.

4 ¶ Quibus adstipulatur quód pulchre not.Bart.in.l.1.C.de relatio.2.col.nu.6.dicens perpetuo tenendum menti per illum tex,qui ad hoc est valde notab. quod si iudex facit aliquẽ actũ præiuditialem parti præsenti, pars tacendo sibi præiudicat: ideo debet expræsse contradicere.

5 ¶ Et inde secũd.Barth. Cepol. in tracta.cautel.86.incipien.est dubium,cautela est: quando fit aliquis actus in iudicio cõtra vnum,vt ille semper respondeat, & dicat quód ipse nõ cõsentit. Tenetur imo quis,cuiusuis boni viri arbitrio,statim post scientiam:cum primum poterit contradicere:ne videatur ex scientia,simul & pacientia cõsensum tacitum,& à lege præsumptum præstitisse.Cum ergo ante dicta Elisabes ximenia,ob præsentiã & taciturnitatẽ cõsensisse actui præsumatur:nõ potuit de cœtero cõtradicere, aut reclamare ad effectũ,quòd cõsensus ille tacitus,& præsumptus irritus maneat,& in dissensum potius accipiatur.

EX FVNDAMEN to.8.sequen.

¶ *Absurdum est reddire ad id cui quis renunciandum putauit.nu.1.*

Renuntiatio quæ iudice presente fit, valet.nu.2.

Renuntiatio quæ presente fit parte,pro pacto habetur.nu.3.

LTErius octauo:eo fortius præ dicta procedunt q̃ præfata Elisabes Ximenia pro suo interesse,& vt suorũ filiorũ Hieronymi,& Catherinæ à mõte Martha curatrix,actiones suas remiserit:dicẽdo quód nolebat litigare cũ dicta ciuitate,et hoc casu regressio ei nõ de tur.l.quare,§.si venditor.ff.de ædil.edict. ¶ Ac fatis absurdũ

1 fit ad id reddire,cui quis renunciãdũ putauit.l.si quis ius iurandũ.C.d rebus credit.l.cũ quidã, C.d cõditio.infert.c.extrãsmissa de renũt.l.1.§.qui semel.ff.de sucesf.edict.in authẽ.de testib.§. quia vero multi,col.4.c.q̃ periculosum.7.quæst.1.c.hoc nequa q̃.17.q.2.l.generaliter.C.d nõ nu.pecun.ibi.*Nimis indignũ esse iudicamus quod sua quisque voce dilucide protestatus est:id in eundẽ casum infirmare, testimonioq; proprio resistere.*

2 ¶Præsertim cum coram eodẽ licentiato Moreno dictæ ciuitatis agris præfiniendis præfecto hoc actum fuerit iudice. Et renuntiatio quæ præsente fit iudice valeat secund.glo.per tex.ibi l.1.ff.de curat.bon.dãd.& Bart. in.l.1.col.1.nu.4. C. de pact. & omnes scriben.ibi(vt ibidem testatur Iason. 4.col.nu.15.) & in facti contingẽtia nouissime Carolus Ruyn.scribit in consi.164 incipien. dominus ostendat. 6. col.nu.13.vol.5.facit tex.l.1.plurium,ff.de acqui.Hæred.l.1.§.1. ff.à quib.appell. non licet.l. fin. circa finem.C.de temp.appel.

3 ¶Ibiq; adesset dictæ ciuitatis Hispalensis pars:quæ quãuis taceret(cum de eius cõmodo tractetur)pro consentiente habetur.l.qui patitur,ff.mand.&propter eius præsentiam talis renũtiatio habetur pro pacto.Vt docet idẽ Iason in.d.l.1. nu. 15. &, 17.versic.in secũdo mẽbro,post Bart. in.d. nu. 4. per tex.l. tale pactum in prin.ff.de pact.

EX FVNDAMENTO.9.sequent.

¶Iudex potestatẽ à lege habet abbreuiãdi ex causa terminum iuris etiam in causa criminali.nu.1.

Iudex abbreuiare ex causa potest iuris terminũ ad prosequendum datum.nu.2.

Iudex compellere potest debitores ad solnendum iuris ordine non seruato. nu. 3. in modicis causis,ibidem.

Iudicis precepto,iuris ordine non seruato solutum,non reperitur stante veritate debiti,etiam si magnæ sint causæ.nu.4.

In causa ciuili non curantur solennitates nec ordo iuris quando constat de veritate rei,ibidem.

Per iudicem sine ordine captus,& solutẽs non potest illud repetere,nu.5.

Ex processu in ordinato, & non solenni competit retentio tenutæ cum res obligata est propter debitum.nu.6.

A iudice missus in possessionem reo non citato debet in iure suo tueri.nu.7.

Leges,fin.tit.4.lib.3.ordin.&. 11.tit. 1. &.l.2.§.fin.tit.15.eod.lib.3.concordantur,& intelliguntur.nu.8.

Iudex mitius causam abreuiare debet: quantum sibi fuerit possibile.nu.9.

Legibus romanorum ordo cæremonialis adimẽtus,in Frãtia nõ seruatur.nu.10

Iudex quocunq;modo veritatem sciat,eã sequi tenetur:& causam decidere potest etiã si iuditiarius ordo esset omnissus.nu.11.

Lex.11.tit.1.lib.3. ordi.reg. expenditur, ibidem.

Lex Lusitanæ reg.sub cap.1.tit.49. lib. 3.ordinat.citatur,ibidem.

Constitutio Philippi pulchri Regis Francorũ eadem in materia citatur, ibidem.

Causam vnam in libello deducens: & ex alia probans succumbit.nu.12.

Causam vnam in libello deducens, & de alia probãs in causis quibus sola veritate ĩspecta proceditur,nõ succũbit.nu.13

Ex causa alia hodie probãs quã in libello contenta,hodie apud nos succumbere, nouiter defenditur.nu.14.

Opiniones contrariæ concordantur, & Bart.opinio saluatur.nu.15.

Libellus generalis obscurus & incertus procedit:& si sentẽtia super eo feratur, quãdo de ĩpertinẽtia nõ est oppositũ ibid.

Spoliatus de possessione agẽs,qui reum de dominio excipiẽtẽ admisit,& nõ replicauit:nõ,est ante omnia restituẽdus:ibidẽ.

Arti-

ONO pro eadem parte præfatæ remissionis ratione, liquido cõstat eundem iudicem terminum in dicta lege Toletana contentum abreuiare potuisse. Et intra præfinitionem ibi assignatam sententiam ferre pro vt tulit. Cum frustra fiant per plura quæ possunt fieri per pautiora.

1 ¶ Et iudex potestatem à lege habeat abreuiandi ex causa iuris terminum. l. itia, ff. de accusat. l. ea quidem. C. qui accus. non pos. l. diffamari. C. de ingẽ. & man. tradit glo. regul. indultũ ꝺ reg. iur. in. 6. Bar. & Angel. in l. 2. ff. de re iudi. etiam in causa criminali, vt Innocẽ. testatur in. c. ad petitionẽ de accus. communiter sequutus, secũdũ Ioã. de Ana. ibidem col. fin. versic. vltimo dubitatur.

2 ¶ Etiam datum ad prosequendum. c. cum sit. &. c. oblate de appel.

3 ¶ Et compellendi debitores ad soluendum etiam iuris ordine nõ seruato in modicis causis: vt est tex. singul. in. l. final. §. fin. ff. quòd met. caus. per quẽ, vltra alios quos ibi citat Paris ꝺ Puteó hoc not. in suo tracta. Syndicat. in parte exequutio, versic. pone,

ne,nu.3.fol.mihi, 110. à Roberto Maranta relatus, & sequutus de ordin.iuditio. part. 6. actu.3.nu.24.pagin. 655.

4 ¶ Nec etiam si magnæ sint causæ, ob id repetitur stante veritate debiti, quod sine iuris ordine fuerit condẽnatus, & compulsus debitor, per præcitatũ tex. quem ibidem Paris hoc etiam in proposito singularem facit, & solennem Iason in.l. necquicquam.3.col.nu.8.ff. de offi. proconsul.& lega. & vltra eum plures doctores ab Hipppol. Marsilien.citati in.l.patre vel marito.9.col.num.58.cum sequen.ff. de quæstio, & in sua pract.§. secunda.nu.38.vbi per dictũ tex. quẽ dicit notabil.& singul.scribit, quòd in causa ciuili non curantur solennitates, neq; ordo iuris, quando constat de veritate rei, & quòd fit exequutio nõ obstante illarum præter missione.

5 ¶ Vnde qui sine ordine fit captus per iudicem:& soluerit, non potest illud repetere, secundum Bal.ad hoc illum tex.vnicum in iure facientem in.c.tuæ in final. verb.vt lit.non contes. & si captura personæ non fuit rite facta, quia eo non citato: si tamen constat de debito, vel alio modo apparet: debet sustineri dicta captura: ita quòd relaxatio concedi non debet: secundum Paul.de Cast.à Iasone relatum, & sequutum in l.adiuo pio,§.in venditione.3.col,num.12. ff. de re iudi. hoc optime intelligentẽ in num.13.& post Alexand. ibidem.2.col.num. 5. latius explicat Francis.Curti.iunior in.l. si pacto quo pœnam.2.col. nu. 8. C.de pact.

6 ¶ Hisq; etiã accedit quòd Bal. in.4.notab.secundum glo. notat in.l.fundus circa finem, ff.de rescind.vendi.quod ex non solẽni, & ordinato processu competit retentio tenutæ. Quia res erat aliâs obligata propter debitum, refert, & sequitur Francis. Cremen.dicens singulare perpetuoq; notandum: quia multoties vidit de facto dubitari, in singul.92.incipien.tenuta.

7 ¶ Nec dissimile est quòd Bart: scribit in.l. creditores. 8.colun. numer. 26. C. de pignor. quòd si iudex mittit creditorẽ in possessionem, reo non citato: sic missus debet in iure suo tueri, à Philip. Detio in casu pulchro citatus & sequutus in consil. 19 t. incipien. in causa, col.fin. in fin.

8 ¶ Ex quibus, leg.final.titul. 4. lib.3.ordin. regia (qua cauetur per iuditiarij ordinis ommissionem. *El processo sea anulado, y el juez condenado en costas.*) Quæ (vltra Montal. super eisdem ordinationibus : in parte processus. fol.96. col.1.& Didacum Perezium in eiusdem legis glo. sub verbo, *El processo sea anulado.* Qui alios intellectus, & . dd. modernos citat) communiter intelligitur, ne legibus, 11.

tit.

tit.1.&.2.§.fin.tit.15. eod. lib.3.
ord. reg. quibus sola veritate
inspecta sentẽtiandum fore san
citum extat: aduersaria sit: ea-
rumq; correctio per eam indu-
catur. Cum longe expediat, his
alterã concordare, quando pars
petisset solennitatem obseruari
& nullitatem seu ineptitudinẽ
opponeret. Aut ius, & iustitiam
sibi fieri (quærite, & recte, ver-
ba important: secundum cun-
dem Perezium post alios ab eo
ibidem citatos) & in. d. l.11. in
verbo, *que la demanda.* Alteræ ve
ro leges: quando pars taceret:
& non peteret. Singulariter in-
telliges: vt si processus ante di-
cta ratione anullandus sit quòd
ordo iuris substantialis parte in
uita & reclamãte fuerit õmissus
ac non seruatus, solutum tamen
ab ea vigore sententiæ in eo la-
tæ, nõ repetendum si verum sit
debitum.

9 ¶ Iustus deniq; (vt ad rem re-
uertamus) iudex causam breuia
re debet: quãtũ sibi fuerit pos-
sibile, ne laboribus & expensis,
partes plus nimio vexẽtur: atq;
defatigentur, ac. c. finem litibus,
de dol. & contu. c. vt litigantes
de offi. ordin. lib.6. c. statutũ de
rescrip. cod. lib. l.12. tit.4. par. 3.

10 ¶ Quare non inmeritò Franco
rum Regibus expediens visum
fuit, ordinem cœremonialẽ ro-
manorum legibus ad inuentum
in Frantia non seruari, vt Gui-
do Papæ testatur: quæst. 58. &
post speculat, in tit. de appel. §.
nũc breuiter, versic. itẽ secũdum
quosdam, Felin. in. c. ecclesia san
ctæ Mariæ, 13. col. nu. 35. de con
stit. Guiliel. Benedict. in repet.
c. Raynutius, verbo si absq; libe
ris moreretur. 2. de fidei cõmis.
substitu. num. 50. & Carolus de-
11 grassalius lib. 1. regal. frant. 7.
iure.

¶ Ideo quocunq; modo verita-
tem sciat, non debet ire per am
bages: sed solam sequi veritatẽ:
qua inspecta, causam decidere
potest: etiam si iuditiatius ordo
sit õmissus, tex. est notabilis: &
in nostris terminis singula, in. c.
ad petitionem, de accus. ibi. *Cum
igitur nobis de talibus facta fuerit fides
propter quæ præfatus. G. erat merito à
mouendus, & si restituendus foret pro-
pter iuditiarium ordinem non seruatũ,
ipsum tamen prouidimus manere priua-
tum regimine abbatiæ.* Secund. Pa-
nor. ibi. numer. 5. ex eo doctri-
nam egregiam notantem, & in
c. si constiterit. 3. col. numer. 11.
eod. tit: facit tex. l. fideiussor, §.
quædam, & l. quintus, ff. mand:
l. bona fides, ff. deposi. regiaq;
apud nos paulo ante citata &
intellecta lege. 11. cautum est
propter ineptitudinem libelli,
actionis, vel processus: aut õmis-
sam ordinis iuditiarij solenni-
tatem, dum tamen ex causa pe
tendi in iuditio proposita cer-
tã conclusio elici possit, iudi-
ces sententiam ferre non om-
mittant quam sola veritate in
specta rationi viderint con so
nam, Et in Lusitaniæ Regno
idem

idem sancitū est sub.c.1. tit. 49. lib. 3. ordina. Perinde ac in Franciæ constitutio extat Philippi pulchri francorum Regis, anno domini millesimo trecētessimo tertio in mense Februarij. cap. 8.&.9. cuius meminit Stephā. Aufrer. in tit. de libel. obla. & præcitatus Carol. de grassal. in d. lib. 1. iure. 7.&.12. sub eisdem fere his verbis. Propter libelli ineptiam seu iuris ōmissam solēnitatem dum tamen certa conclusio, & actio elici possit: & ex propositis, & probatis certa possit ferri sententia iudices deffinire non desinant quod rationi viderint consonum, ac si omnia de iure requæsita fuissent seruata. & ita etiam seruatur in curia parlamēti Delphinatus, secūd. Guido. Papæ in quæstio. 369. nec refert an via appellationis recursus, aut simplicis quærelæ fuerint iudices aditi: quoniā ibi forma non curatur: sed sola facti veritas, secundum quam curia regia iudicare consueuit. & eandem consuetudinem Venetijs esse, Felin. refert in. d. c. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 35.

12 ¶Sicq̄ fit vt (quamuis deducēs vnā causam in libello. & de alia probans succumbat. l. 1. ff. si mē. sal. mod. dix. l. habebat in prin. ff. de instit. act. teste etiam Bart. in. l. 1. in prin. 2. col. nu. 12. ff. de eden. & Paulo in. l. edita actio, col. 2. ante num. 3. C. eod. & in l. si is ad quem, vltim. notab. ff. de acqui. here. vbi idem Aretin. censuit, citando tex. quem dicit solus allegare in. l. 4. §. docere, ff. vi bono. rapto. & Bal. in. l. per hanc, 4. col. C. de tēpor. appel. post specul. in tit. de senten. pro latio. §. qualiter, versi. sed quid si iudex. Idq̄ etiam procedat, & si probet causam narratam in libello, & aliam secund. glo, nota bil. l. verbū oportere, ff. de verbo. signi. quam cōmendat Bal. in. c. 1. 3. col. num. 3. de milit. vas. qui. contu. est, ab Alexan. citatus qui & illam glo. cōmendat in. l. scire debemus in prin. ff. de verb. oblig.) hodie attētis paulo ante allegatis legibus, quibus so la veritate inspecta proceditur.

13 ¶Licet actor in libello vnā deducat causam, & de alia probauerit obtinere debeat. Vt fuit singulare verbū cuiusdam ser Melchiō de zanitis procuratoris magnæ practicæ, & scientiæ in ciuitate Bononiæ (secundum Hippol. de Marsil. singul. 272. incipien. in hac inclita. testantem se nō meminisse ab alio doctore, seu procuratore audiuisse) citantis pro se Bart. hoc expræsse innuentem si verba eius ponderentur in. l. Emilius largianus in prin. 2. col. nu. 5. ff. de minor. & Alexan. hoc clarius dicētē, & Anto. de But. & Ioā. Andre. citantem in. l. si ita stipulatus, §. Chrysogonus. 5. col. nume. 8. ff. de verb. obligat. voluit Bartho. Socin. in. l. certi cōdictio, §. si numos. 2. col. nu. 17. & ibi Iason col. 5. āte nu. 32. ff. si

cert.

cert. pct. idem Iason in. l. vinum, 13. col. nu. 24. cod. titul. & Philip. Decius in. c. dilecti, 2. col. ante numer. 4. de iudit. dicens (nec abs re) esse notandum, ad interpraetationē similis statuti, quòd est senis, vt procedatur in causa sola veritate inspecta: citās pro se tex. & ibi Bart. in. d. l. Emilius, & idē voluisse videtur Frā. de Arctio in. l. si seruum, §. sequitur. 1. col. num. 12. ff. de verbo. obli.

14 ¶ Quae & si à praedictis doctoribus frequenter haec recipiatur conclusio, tantum abest, vt eam in praxi nec dum probem sed & oppositum hodie sequar. Imo quòd probans ex alia causa q̄ in libello contenta stantibus dictis legibus, seu statutis succumbat: siquidem Bal. ab omnibus frequentiori calculo receptus, notabiliter scribit, in. l. 1. col. 2. nu. 8. versic. vltimo nota. C. vt in poss. legat. quòd iudex non debet recipere probationes quae non descendunt ex libello. Et ideo quando libellus, & probationes diuersorū sunt generum, oblatio talium probationum nihil operatur, quod hodie apud nos nouissime cautum est, leg. 12. pragmaticae, 42. ordinis iuditiarij Madriti, sub Fernādo & Elisabe, Catholicis Regibus editae, in vol. pragma. disponentis quòd articuli & probationes fieri debeant iuxta tenorem & formam petitionis seu libelli. Cum ergo probatio diuersi generis sit, & super non deductis in libello: ob idq; reijtiatur: ac pro infecta habeatur, cōsequens est rcum necessario absoluendum ab iuditij obseruatione. Iuxta regulam vulgarem actore non probante, &c. Praeterea hāc mcam opinionem modernissime Claudiū tenuisse reperio in loco valde peregrino. l. fin. ff. de liber. & ppsth. qui bono (quòd ego videam) haud nititur fundamento.

15 ¶ Nisi pro saluanda Bartoli, & aliorum opinione (quae magis cōmunis est) dicamus, quòd procedat quando de impertinentia articulorum, & probationis opositum non fuisset. Cum etiam hoc casu libellus generalis procedat. l. fin. C. de annal. excep. & etiam obscurus, & incertus & si super eo sententia feratur, sustineri possit secūdū capit. de cis. 5. nu. 9. & Sebast. Vanti. de nullit. proces. pagi. 287. nu. 26. & spoliatus de possessione agēs qui reū excipiente de dominio admisit: & non replicauit: ante omnia restituēdus non sit. vt est tex. in hoc singul. in. c. 1. de resti. spolia. secū dū Pul. de Cast. in. l. si deui, nu. 4. ff. de iudit. Altera vero (quae nostra est opinio) quando à parte publicatione facta, de articulorū, & probationū opponeretur impertinentia, quodq; ex alia quam contenta in libello, probatum sit causa.

16 ¶ Quod idipsum, Bart. ipse doctissimus praeceptor noster docuerat

cuerat in.l. si duo patroni, §.idē Iulianus,2.col.nu.10. ff. de iur. iur. per tex. ibi notabiliter dicens,quòd si aliquis articulus sit impertinens,& publicatione facta pars aduersa nō opponit de eius impertinentia: talis articulus quantumcunque impertinens bene valebit,& illud producēti proderit. Si tamē de eius impertinentia publicatione facta fuerit oppositum articulus non valet:neque dicta testium super illo articulo. Concludens etiam ibi quòd si non fuisset facta publicatio,aut articulorum copia data:testium dicta,& probationes super illo articulo non valerēt: cum parti aduersæ hoc in casu imputari non possit, quòd consenserit. Sicque etiam intelliges quòd idem Francis. Aretin. tradit in consil. 84. incip. diligēter ponderatis.3.col.nu.3. scribens per dicta verba,sola veritate in specta,videri remotæ exceptiones,quæ pertinent ad iuris apices,& solennitatem:& forte ordinem iuditialem:per tex.in. d. c.dilecti,& ibi Anto.de Butrio, vbi dicit casum esse notab. & quòd tenet Bal.in.c.1.iuxta fin. de noua form.fidelit.

17 ¶Procedunt tamen dicta statuta regia:necdū in ciuilibus, sed etiam in criminalibus. Vt post Innocen.in.c.qualiter & quādo 1.de accus.idem Bal. docet in. l. 2.col.3.nu.16.C. qui accus. non pos. & in sua disputatio, incipiē.accusatus deui turbat.aloā. Lup.de Palaci. rub. notandum dicente relatus & sequutus recpet.c.per vestras,§.34.incipien. ampliabis tertio, & decimo, 2. col. ante nu. 2. de donat. inter vir.& vxor.tex.est expræsus in c.1.de accusa.lib.6. & optimus in.l.interdum.2.§.qui furē,ff.de furtis vbi fur condennatur ad rei restitutionem,& damni reparationem quæ petita non fuit. & in.c.abbbate sane,§.cœterū de re iud.lib.6.glo.est notabilis verbo iuranti,in.l.1.§.si quis argētum.ff.depos.quæ vult libellum,ac processum inde sequutū non vitiari propter ineptitudinem:si ex probatione veritas resultet,quàm glo.summe extollit Ludo.Roma.in.l.non solum. §. sed vt probari,ff. de nou.ope. nūtia.

18 ¶Et multo fortius non vitiaretur,si de veritate facti per confessionem partis constaret. clement.constitutionem in fin. de elect.c.1.&.2.ď accus.li.6.Bart. in.l. si confessus, ff. de custod. reo.& Panor. in. c. pisanis , de rest.spolia.

19 ¶Verum lectorem hic admonitum velim:ita formari libellum oportere,vt apparenter,& existenter includatur intentio , & animus inde cōstare possit petētis:iuxtaque eius intentionē sententia adaptari : vt ex præ allega. l.11. colligitur cum sic ait. *Contemiendo se toda via demāda enla cosa que entendio el demandador demandar, y seyendo prouada la verdad del hecho sobre*

que

que se pueda dar cierta sentencia. Et In nocen. notab. docet. in. c. examinata, col. 2. de iudit. dicēs quòd si quis rectam habeat intentionē: si esset actio inepta, vt si quis diceret pero talem fundum à te quia ad me pertinet iure dominij, & propono ad hoc actionē ex locato, quòd bene teneret intentio, & probato dominio ferenda est pro me sententia: licet actio omnino sit inepta. refert, & sequitur Paul. de Cast. in. d. l. edita. 2. col. & nu. 2.

20 ¶ Ex hoc dicto scribens, quòd si exprimatur nomen actionis quòd tamen non cōueniat causæ, vt si dixissem in mutuo, & ad hoc propono actionem ex locato: nō redditur libellus ineptus. Illaq; verba non vitiant: sed, tā ꝗ̄ superflua vitiantur, & hanc Innocen. post. Paul. doctrinam pluribus probat Maria. socin. in. c. significantibus, 43. col. de libel. obla. & magis communiter teneri Iason testatur (citans ibi huius fere sententiæ glo. singularem verbo transitu, §. multis instit. de liber. & ad eam plures comendationes) in. §. omnium, 24. col. nu. 166. inst. de actio. & in. l. 1. in prin. 7. col. nu. 45. ff. de eden. & Felin. in. d. c. examinata col. 8. versic. dicit hic Innoc. & in. c. cū ordinem, 3. col. de rescrip. & Catellia. cot. in memor. verb. libellus. 1. col. 326. & eādē opinionem vbicunq; legistas affirmare Ludo. Roma. scribit in consil. 245. incipien. ad primum vltim. col. numer. 8.

21 ¶ Qui, nu. 7. (post alios per eū citatos) adducit in facti contingentia, Hostien. dictum (quòd singulare ibi appellat) i. c. ad dissoluendum desponsa. impub. in uentis, quòd in vna, & eadē cōclusione potest libellus ipse pro parte esse aptus, & pro parte ineptus, & quòd pars inepta, aptam non vitiat, & idem Iason in d. l. edita, 3. col. nu. 3. scribit communiorem esse sententiam omniū legistarum, & canonistarū, licet contraria opinio (quā Bal. & Angel. sibi contrarij tenēt in l. 2. C. de formul. subla. & Angel. in. d. l. 1. in prin. ff. de eden. & in l. si cum ea, C. de dot. promiss. & Bal. in. l. & fine col. vlt. C. ad trebel. & in. d. l. certi condictio, §. quoniā. ff. si cer. pet. post specul. tit. de actio, & pet. §. sequitur, versi. pen.) in puncto iuris sit sustentabilior, quam etiam tenet Franciss. Curtius iunior in. d. l. edita, 2. col. nu. 5. & quidā ibi moderni per tex. in. d. l. 2. de formul. subla. & d. l. 1. ff. si mēs. falsum modum dix. qui si recte cōsiderentur Innocentio non obsunt.

22 ¶ Siquidem dict. l. 2. solum mo do probet, quòd quis teneatur libellum aptū intentare, ex cuius narratione colligatur actio cōgruenter, & in nostro proposito satis sufficiat actionem virtualiter esse compræhensam, & posse colligi, & dicta lex, 1. contrariū eius, in quòd Fraciss. Cur-

C tius,

tius, et aliqui moderni eã citant probare videatur. Cũ ex glo. ibi verbo, ex locato (dũ dicit actio relocati, et eiuscausa expræssa) actio i illo textu nõ modo inepta, sed & factũ fuerit inepte narratũ verusq; iste illius legis pmæ sit intellectus teste Bartolo i. d. l. 1. in prin. ff. de eden. col. pen. nu. 19. quicquid in murmuret Iason (quem in hoc non probo) in. d. l. edita. nu. 3. Innocen. vero loquatur: quãdo factum fuit à per te narratũ, nominis tamen actionis inepta expressio.

23 ¶ Quòd si proponatur causa locati: cum proponenda esset causa commodati, libellus tũc esset ineptus. Secundum eosdem Innocen. & Paul. locis paulo ante citatis, ac super eo valida sententia non posset sequi, reusq; absolueretur: & satis explicat (sic intelligẽdus) Bal. in authen. sed & si quis col. pen. ante nu. 9. versic. item illa. C. de secund. nupt.

24 ¶ Dicens esse notabile, & quod l. bebius, ff. de pact. dotal. semper allegatur quòd quando iudex videt male actũ ex vna causa: & tamen hoc ex actis apparet, quod ex alia causa potuisset bene agi: quód ex illa causa nõ potest condennare. Et debet eã in sententia reseruare: si autem saluari possit libellus (vt saluetur) eiusdem impropriãtur verba: secundum Bart (vbi cœteri id scriben. testantur) in. l. sed & si possessori, §. item si iurauero, ff. de iur. iur. quẽ Robert. à Marant. sequitur de ordin. iudi. 4. part. distin. 1. nu. 22.

25 ¶ Vnde cum in ciuitatibus seu regiæ coronæ illud sit spetiale oppidis: quòd in processus limine contra suos occupantes terminos (vt statim restituant) impetrari possit mandatum regiũ. Quod si post monitionem facere neglexerint: cõtra eos valeat criminaliter tanq; aduersus raptores procedi. l. 3. tit. 16. lib. 8. ordin. regia. & l. 10. tit. 13. lib. 3. earund. ordin. istoq; casu iuditium criminale, & ciuile possit competere, si criminaliter contra huiusmodi terminorum occupatores ratione violentæ occupationis agatur i simulq; eos ad possessionis restitutionẽ condennari petatur: ex hoc non videtur in simul iuditium criminale, & ciuile intentari, sed libellus saluatur: agi vt principaliter cẽseatur, ad pœnam: & incidẽter ad restitutionẽ possessionis terminorum: ex sententia eiusdem Bart. notab. in. d. l. interdum, §. qui furem, in fin. ff. de furt. & est quotidianum & valde notandum in praxi.

26 ¶ Vnum tamen circa. d. leg. 11. singulare non omittam (ab eius glosatoribus, & citra iniuriam ab alijs sua in materia minime tactum, quód ego nunc sciam) quód quãuis constet de veritate, si de mãdato procuratoris processum agitantis nõ constat, nõ sustentatur processus: argum. tex. in. c. causamq; de

de iudit.&.c.solent. 2. quæs. 6. & glo. verbo absentia, c.1. de electio.lib.6.

EX.10.FVNDAMENTO sequent.

Iudex moueri potest adiudicãdum: ex aliqua confessione coram se viua voce facta.nu.1.

Iudex moueri potest ex aliqua scriptura sibi cognita etiam in actis non producta nu.2.

Sententia delegati & si appareat iniusta: ipsius iudicãtis autoritate fulcitur.nu.3

Confessio in iuditio facta, notorium in ducit.nu.4.

Iudicis conscientia à notoria informata: sequẽda potius quam probationes. nu.5. & quomodo id intelligatur, ibidem.

Confessio, in ciuilibus vim habet sententiæ & rei iudicatæ.nu.6.

Probatio nulla maior quam proprij oris cõfessio.nu.7.

Confessio præsumptioni iuris & de iure præualet.nu.8.

Caput, 157.comitiorum apud Madritum anni.1528.super famulitij mercede explicatur.nu.9.

Confessio tacita & præsumpta partis: cõtra iuris & de iure præsumptionem admittitur.nu.10.

Lex.1.tit.3.lib. 3.ordin. reg.& .c.1. tit. 39.lib.3.ordi. Lusitaniæ expenduntur. nu.11.

Actio quando primo fuit tempore: licet aliquo ex casu sit extincta potest quis pati se conueniri & condennari de facto.nu.12.

Ratio ante actæ vitæ consideratur ad extimanda metienda ve facta & dicta hominum.nu.13.

Renuntiatis omnibus probationibus: etiam post conclusum in causa: partis confessioni renuntiatum non intelligitur.nu.14.

Iudex sententiam ferre potest etiam post peremptam instantiam: si pars sit confessa.nu.15.

Lex.6.tit.16.lib. 3. ordin. reg. expenditur & explicatur, ibidem.

Lex Madritia quæ negat famulos transactis tribus annis audiri: non excludit viam agendi per denuntiationem euangelicam.nu.16.

Confessio plus operatur quam aliqua probationis species.nu.17.

Cõfessus sine vllo iuditiario ordine debet per iudicem condẽnari.nu.18.

Confessio partis valet, licet processus sit nullus ratione ordinis non seruati, ibidem.

Ex confessione, sequi potest condẽnatio, non obstante in valido, ac inepto processu, nu.19.

Confessio ficta per contumatiam inducta: ita validat processum nullum sicut & vera: ex Hippol.& Nello de.S.gemi.numer.20.

Opinio Hipp.& Nelli ostenditur falsa: nullaq; ratione defendi.nu. 21.

Processus, aut iuditium si sit nullum: contumax in non comparendo, seu respondendo non habetur pro cõfesso, ibidem.

Positio cum non debet admitti ratione personæ, vel materiæ, aut formæ: contumax tunc non habetur pro confesso.numer.22.

Exceptio ineptudinis redit iuditium retro nullum, & post sententiam potest opponi.num.23.

Citatione nulla, omnia deinde sequuta sunt nulla & in valida.nu.24.

Condennatio secure sequitur quamuis in ordinate processum, ex confessione vera: non autem ex confessione ficta numer.25.

Mulcta irrogatur obueram contumatiam non autem fictam.nu.26.

Cap.12.l.42.in vol.prragmat.explicatur, & intelligitur.nu.27.

Libello actoris existente nullo:reus de calumnia iurare non tenetur.nu.28.

Respondens dupliciter, aut mentiens, non habetur pro confesso: quando processus est nullus.num.29.

Negotia(quo ad iudices poterunt) breuiori expediri oportet compendio.nu. 30.

Iudice coram iusto lis dilatari non debet. num.31.

Iudex statim quòd liquet de causa, sine conclusione aliqua de iure naturali sententiam ferre potest.nu.32.

Possessio iuste potest auferri, & alteri cõcedi:ex modo loquendi, & tacita renũtiatione.nu.33.

Ius præsumitur non habere:qui defensionem suam non exhibet in termino assignato.nu.34.

Iudici, si non constet de notorio, vere tamen notorium sit:& ita credat iudex: valet processus contra non citatum.numer.35.

Bartoli sententia in.l, multum interest.2.col.nu.4.ff.de cond. & de mos. limitatur, ibidem.

Principis delegatus, in eo quòd sibi commissum est:maior censetur quolibet ordinario.nu.36.

Iudice delegato non seruante certos modos ex rescripto principis seruandos in processu, qui non erant de substantialibus negotij, quia partes ommitti consenserint:sententia valet.nu.37.

Ordo iudiciarius in toto processu ommitti potest de partium consensu.nu.38.

Iurisdictio ordinariorum municipalium magistratuum qui non possunt cognoscere nisi vsq; ad certam summam, de partium consensu etiam tacito ad maiorem quamuis gradum iurisdictionis excedat prorrogatur.numer.39.

Iudices consistorij, hoc in regno de partium consensu in maiorem summam cognoscere non posse:contra Franciscum de Auiles modernum nouissime defenditur.nu.40.

Lex, 6.tit.16.lib.3.ordinatio. regia, formam inducit quæ omnino seruanda est. num.41.

Mandatum ne dum seruandum est sed etiam qualitas mandati.42.

Sententia lata contra qualitatem mandati ita est nulla:sicut contra formæ mandati substantiam lata, ibidem.

Sententia in maioris summæ processu lata vt valeat in summa quam lex reg. taxat explicitus partiũ consensus necessario requiritur:aliàs vtile per in vtile viciari.nu.43.

Actus cum indiuiduus, & inseparabilis respectu sit formæ, licet diuiduus respectu essentiæ, vtile per in vtile vitiatur. num.44.

Consensus partium, iuris ordinem potest facere peruerti.nu.45.

Instantia causæ appellationis de partium consensu prorrogatur.nu.46.quòd limitatur, ibidem.

Sententia lata per iudices consistorij extra terminum illis assignatum non valet.nu.47.

Lex.4.tit.26.part.3.citatur, & expenditur, ibidem.

Causa si commissa sit summarie, & de plano, & partes procedant plenarie, & ordinarie valet processus.nu.48.

Partes possunt ex toto ordinem indiciarium tollere:& facere quòd iudex procedat vt arbitrator.nu.49.

Causa ordinaria per compromissum fieri potest summaria.nu.50.

Leg.5.tit.15. lib. 2. ordina. regiæ intellectus explicatur.nu.51.

Lex fin.in ordina.de Madrid. & cap. 8. comi-

comitiorum Toleti,anni. 1559. citantur & expenduntur,ibidem.

1
ECImo ca- de pars iuuatur fundamento: quòd iudex mo ueri sta tim ad iudicandum potest ex aliqua confessione coram se viua voce facta,etiam in actis nõ scripta,secundum Bal.singulariter in.l.1.col.2.nu.6.in fin.C.de vindic.libert.dicentem notab.(ad id)leg.quoties,§.fin.ff.de proba.refert & sequitur Felin.in.c.cum venerabilis,13.col.nu.42.de exceptio.inquens aureum esse dictum,de quo nunq̃ obliuiscẽdum mirabileq; esse ad quæstionem tritam(vtrum possit iudex iudicare secundum non allegata & probata,de qua in.l.illicitas,§.veritas,ff.de offic.præsid.& in.c.pastoralis,§.quia vero,de offi.de leg.) & Baldum Alexã.citat in.l.si is ad quem,5.col.num.11.ff.de acqui.hæred.tex.est elegans in.l.1.§.item cum cõtra sacras,versic.quod si de iure suo,ff.quæ senten.sine appel.rescind.nõ enim debet iudex suã applicare mentem ad vnam probationis speciem:sed ex allegationibus, & alijs quæ in eius proponuntur præsentia, animi debet sui motum formare.c.in præsentia,de renũt.c.causamq; de re iudi.& in.l.ob carmen.§.si testes.ff.de testib.notatur iudicem debere motum sui cõfirmare animi ex argumentis,& testimonijs,quæ rei aptiora sunt:& vero proximiora.omnes namq; probationes in arbitrio sunt iudicis:vt not.Anton.de But.in.c.ex literis in.6.notab.de proba.& idem,scribit Bal.in.l.fin.in prin.C.commin.vel epis.inde Paul.de Cast.subdit.in.l.admonẽdi.7.col.nu.39.ff.de iure iur.totum iudicis relinqui arbitrio an aliquid sit perfectè probatũ,esseq; notandum,& quód probationes sunt arbitrariæ & secundum subiectam materiã ex mero iudicis dependent arbitrio,per tex.in.l.3.§.1.ff.de testib.ibi.*Tu magis scire potes , quanta fides ad hibenda sit testibus.* l.28.tit.16.par.3.sic quandoq; sine testibus vel alijs probationibus iusta fertur sententia.c.afferte,de præsumptio.vbi Panor.in vltim.notab.per illum tex.inquit iudicẽ posse ad diffinitiuam procedere ex sola præsumptione violẽta.Etiam si talis præsumptio non probetur neq; per partes allegetur,sufficit enim quòd iudex varijs ex circũstãtijs iudicio intellectus illã præsumptionẽ percipiat,ex quo infert iudicẽ posse moueri,& induci ad sẽtẽtiã ex causa non allegata nec p partes cogitata(& sic dicit ipse)pars quæ credebat succũbere ex defectu probationis,obtinebit, &

ideo dicit Bart. in. l. prolatam in fin. C. de sentē. & interlo. quòd probationes nō sunt de iudicij substātia, & not. Bal. in. l. 2. col. 2. C. de eden. tradit Alexan. in consil. 105. incip. ponderatis, narratis. 1. col. nu. 2. vol. 5. (& dicemus infra. 2. part. fundamē. 18. nu. 9. cum sequen.)

2 ¶ Et facit quia iudex moueri etiam potest ex aliqua scriptura sibi cognita, in actis non producta, & sententia valet, ex Innocen. in. d. cum venerabilis, col. vltim. nu. 8. de exceptio. Quem citat & sequitur Cardin. in cōsil. 94. incip. respondeo quòd. 2. col. versic. ex hoc enim infertur, & Alexan. in. l. ait prætor, §. si iudex, 3. col. nu. 12. ff. de re iudi. (vbi citat Bal. & Saly. huius esse sententiæ in. l. pen. C. de senten. quæ sine cert. quanti. prof.) & nouissime Robert. Marant. in disputatio. 1. nu. 9.

3 ¶ Dicēs (nec abs re) quòd quāuis sententia delegati iniusta appareat: fulcitur tamen autoritate ipsius iudicantis, qui potuit moueri ad ita pronuntiandum ex aliqua iusta causa.

4 ¶ Præterea confessio in iudicio facta, inducit notorium, & rem publicam, & notoriam facit. c. vestra, &. c. final. de cohabit. cleri. & mulier, & respōdet Corne. in consil. 44. incipient. deueniēdo ad primū. 1. col. nu. 2. vol. 4.

5 ¶ Et quādo cōsciētia iudicis, à notorio est informata illā sequi debet, & potius quā probationes, vt notabiliter scribit domini à. S. Gemin. in. c. iudicet ille, col. 2. versic. cōcludēdo. 3. quæs. 7. per glosam singular. final. c. præsbiter, 15. ques. 5. dummodo vt iudici, non vt priuato notorium constet. §. quandocunq;. 2. quæst. 1. & post cum docet Feli. in. d. §. quia vero nu. 23.

6 ¶ Tantæq; efficatiæ, confessio est: quòd in ciuilibus vim habeat sententiæ, & rei iudicatæ, aliudq; non spectetur nisi præceptum de soluēdo. l. 1. C. de cōfessis, l. 2. tit. 13. part. 3. ibi. *E porende el judgador ante quien es fecha la conocēcia: deue dar luego juyzio afinado sobre ella.* Leg. 1. tit. 7. lib. 2. for. leg. c. ex parte de confessis.

7 ¶ Nulla est enim maior probatio, quam proprij oris cōfessio: ideo dicitur plenissima probatio, & omne genus probationis superat: vt fatetur idē Corneus, in consil. 224. incipien. considerata forma, 3. col. nu. 8. & consil. 261. incipien. de duobus principaliter. 2. col. num. 5. vol. 4. vbi scribit.

8 ¶ Tāti etiam vigoris esse, quòd præsumptioni iuris, et d iure (cōtra quam nō admittitur probatio in contrarium secūd. glo. singula. verbo priuilegium, §. dedimus authē. de æqualit. dot. coll. 7.) præualet, & post Felin. ī rn. de probatio. nu. 6. tradit Suarez in. l. postrem iudi. ff. de re iud. fol. 157. in casu. l. 5. tit. 8. lib. 3. ordi. reg. dicentes post lapsum decē dierū admitti cōfessionē par-

tis

tis aduersæ, quæ iurare, & respō
dere positioni tenetur.

9 ¶Vnde cum hodie ex constitu
tione Caroli quinti Cæsaris (hu
ius nominis) primi Hispaniarū
Regis catholici, & inuictissimi
comitiorum Madrit. an. millesi-
quingentesi. vigesi. octaui capite,
157. sancitum extet: quòd sala-
rium à famulis, & seruientibus
exigi non valeat, post trienniū
ab eo die quo à famulitio cessa-
runt: vel à dominis ipsi famuli
recesserunt, nisi intra id tempus
à dominis petijsse stipendiū pro
bauerint. Quod et apud Gallos
Ludouicus duodecimus eorum
Rex, anno millesi. quingentesi.
duodecimo lege lata definiuit:
sanciēte quòd famuli mercedē
pactā, seu debitā à dominis pe-
tāt intra annū à die quo seruire
cessauerint, & tātū triū annorū
præcedentiū, post annū autē pe
tere non possint: nisi scripturam
in iuditiū producāt, qua probe-
tur. Cuius legis meminere Cur-
tius Symphorianus in Aresto
anno. 44. & Rebuffus, 2. tomo
in leges regi. tracta. d famulorū
salarijs, col. 1. scribēs eūdē Caro
lū Cæsarem idem statuisse apud
Bruxellas Brabātiæ anno mille
ssimo quingētesi. quadragessimo
duorū annorū tēpus ad hoc def
finiētē bonaq; fides ex eisdē le-
gibus in foro iudiciario præsu-
matur: ea quidē præsumptione
quæ iuris, & de iure sit: neq; vlla
admittatur cōtraria probatio,
aut audiētia in cōtrariū (eodem
Madritio capite) præbeatur, p
cōfessionē ipsius dñi debitoris
admittenda sit probatio. Secun
dū Ludo. Roma. consil. 102. inci
piē. super eo. 2. col. nu. 4. Felin.
in. c. fin. 5. col. nu. 7. versic. dixit
etiā d præscriptio. Hiero. Grat.
respō. 41. icip. quæritur an præ
scriptio. 3. col. nu. 28. cū sequen.
& respō. 83. incipiē. pūctus diffi
cultatis. 2. col. num. 10. vol. 1.

10 ¶Scribens etiam ibi, nu. 11. con
tra hāc iuris, & de iure præsum-
ptionem: partis cōfessionem ta-
citam & præsumptam sufficere
ex Bart. qui hoc singulariter te
net in. l. absentē, vlti. col. ff. d pœ
nis, ante nu. 5. ibi quia ista ficta
confessio tollit præsumptionē
iuris & de iure, quæ inducebā-
tur per statutū, à Felin. (hoc la-
tius prosequēte) cū alijs relato
in. c. quāto. 3. col. nu. 3. cū sequē.
de præsumpt. bonus est tex. l. 2.
& ibi Bal. C. de interd. matri. l.
quoniā, ff. de ijs qui not. infan-.
& quòd tradi solet confessionē
fictā, idē operari q; vera. l. 2. &
l. eius qui delatorē, ff. de iure fis.

11 ¶Quo fit vt cū ex. l. 1. tit. 3. lib. 3
ordin. regia. litem non cōtestās
intra nouem dies, à die qua peti
tio aduersarij sibi fuerit intima
ta: pro contumace, & cōfesso ex
huius temporis lapsu habeatur,
siue (vt apud nos recepit pra-
xis) ex partis incusatione cōfes
sus pronūtietur ex. l. properan-
dū. §1. C. de iudit. vbi Bal. not.
nu. 4. secūdū quā ita procedit. c
1. tit. 39. lib. 3. ordina. Lusitaniæ

ibi. *A à sua rebelia ò julgador conteste por ele.* Fictaq; hæc confessio manifesta dicatur: secũdum Iason in.l.manifeste.nu.4.ff.de iur.iuran.cõtra præsumptionem illã iuris & de iure paulo ante in illarũ legũ casu citatã huiusmodi quãuis ficta cõfessio admittatur.

12 ¶Et facit,quia quando primo tẽpore fuit actio:licet ex aliquo casu sit extincta:potest quis pati se conueniri,& condẽnari de facto.l.si quis hominẽ,ff. ad exhiben.l. si post acceptum, ff, de rei vend.& non veniendo videtur se pati conueniri:& condẽnari de facto : ita singulariter Bart.(cuius sunt hæc verba) in consil. 100. incipien. à domino Cyno de Bononia.2. col. nu.7. poterit ergo iudex propter istã fictam confessionẽ post lapsum termini,dominum sic contumacem:ac pro confesso pronuntiatum condennare,maxime si improbæ infamatus sit cõsciẽtiæ.

13 ¶Cum ratio ante actæ vitæ cõsideretur ad æstimanda, metiendaq; facta dicta ve hominum. l. fin.in fin.ff.de actio, & obliga. ibi. *Ex personis causisq; eum cuius notio sit æstimaturum.* Bonus est tex.l.de fertorẽ,§.isqui ad hostes, versic, & si ex improuiso,ibi. *Inspecto eius vitæ præcedentis actu.* Et .l. non omnes in prin.&.§.à barbaris, & quód ibi notat glo. ff. de re milit.l.deinde.§. Iulianus, ff. de lib. exhiben.ibi. *si humilis sit calumniator, notæq; nequitiæ, repræsentandæ cognitio est.* Et ibi. *Si suspectus est, quasi calumniator differri litem non oportebit.* l. famosi,ibi. *Nam & persona spectãda est.* ff. ad leg.Iul.maiest.l.1. C. si quis imperat.maled.ibi. *Ex personis dicta pensamus.* Egregius est tex.l.suspectum,ff.de suspect.tutor. *Suspectum tutorẽ eũ esse putamus, qui moribus talis est: vt suspectus sit.*

14 ¶Non enim videntur dicta iura regia(quæ probationes recipi posse super famulitij mercede post elapsum terminum petita,soluenda negant) partis confessionem excludere : siquidem post conclusum in causa,probationesq; omnes renũtiatas, partium confessionibus renũtiatũ minime intelligatur.l. ampliorẽ C.de appel.c.cum Ioannes heremita,de fide instrum. Bal.in rubri.C.de probatio.2.col.num.5. versi.ego aliter probo.

15 ¶Imo quód singularius est etiã post peremptam instantiam si pars sit confessa iudex sententiã ferre potest:cum per confessionem factum efficiatur notoriũ, & in notorijs non requiratur iudicium:vt docet Bal.in.l. properandum.C.de iudic.& singular. Abb.Panor.in.c.venerabilis.6. col.nnm.18.de iudic.qui loquitur in terminis statuti seu legis, 6.tit.16.lib.3.ordin.regia.& voluit Angel.de Aret.in tracta. malef.in part.comparuerunt dicti inquisiti:& confitentur totũ num.5.versic.ex quibus infertur,& ex nostris modernus Frãcis.de Auiles in.cap.prætorum in forma secretæ sindicatio, in-

terro

terrogatio. 49. 5. col. nu. 6. verſi. ſed & Abb. fol. 289.

16 ¶ Nec etiam attenta lege Madritia quæ negat famulos ſuper hoc audiri: via agendi per denũtiationem euangelicam ſecũdũ formam tex. c. nouit de iudic. excluditur ſecund. Abba. Panor. notabiliter in. c. fin. 3. col. num. 9 de præſcrip. dicentem hanc viã his in caſibus remanere: & expectare ad iudicium eccleſiæ.

17 ¶ Plus demum confeſſio operatur: quã aliqua probationis ſpecies. l. ſed & ſi poſſeſſori. §. pen. ff. de iur. iur. ſcribit Bal. in. l. cũ mulier. 10. col. nu. 6. verſic. deinde quæro, ff. ſol. mat.

18 ¶ Dicens ibi (nec rem citra) q̃ ex quo quis fatetur: ſine vllo iudiciario ordine debet per iudicem condemnari. Vt not. Innocen. in. c. per inquiſitionẽ de electio, & in. c. cum ſuper de conſeſ. & quòd valet confeſſio partis: licet proceſſus ſit nullus ratione ordinis nõ ſeruati, ex ipſo Innocẽ. in. c. piſanis & reſtit. ſpoliat. quẽ ſequitur Corne. conſil. 261. incipien. de duobus. 2. col. num. 5. vol. 4.

19 ¶ Et ex ea ſequi poteſt cõdenatio: nõ obſtãte inualido, ac inepto proceſſu, eodem Innocẽtio teſte in. c. qualiter & quando. 2. col. 3. nu. 7. de accuſa. à Mathe. Mattheſil. (vltra alios relat. & ſequut.) in notab. 53. incipiẽ. nota vtilem regulã, & cõmuniter approbato, ſecũdum Hippol. Marſilien. (plures alios citãtẽ) in ſing. 201. incip. in confeſſum, & in. l. 1. §. diuus Antoninus. 3. col. num. 10. ff. de quæſtio.

20 ¶ Scribens ibidem perpetuo tenend. ment. quòd cõfeſſio ficta per cõtumatiam inducta ita validat proceſſum nullum: ſicut & vera ex Bart. quem citat in. d. cõſil. 100. vti eum refert & ſequitur Nellus de. S. Geminia. in tract. bãnitor. 1. part. 2. tempor. quæſt. 49. in final. verb. quem ibi Hippol. allegat, & in ſua praxi criminal. §. poſtq̃. num. 36.

21 ¶ Quorum hæc opinio (meo iudicio) protinus falſa eſt, nulla q̃ ratione defenditur, & enim quãdo proceſſus, ſeu iudicium eſt nullum contumax in nõ reſpondẽdo, ſeu comparẽdo: nõ habetur pro confeſſo, nec illa ficta confeſſio illum proceſſum nullũ validat, caſus eſt in. l. ſi filius. 2. ff. de interrog. actio. quem ibi ſic ſummat Bart. quando nõ tenet iudicium, contumax in non reſpõdendo: nõ poteſt haberi pro confeſſo. & dicit notab. Ludo. Roma. in cõſil. 224. incipiẽ. iſta captura. 2. col. nu. 4. quòd ex vera cõtumatia inquã quis incidit iudicio exiſtẽte nullo, nõ poteſt reſultare aliquis validus iuris effectus, refert & ſequitur Feli. in. c. ex thenore. 3. col. nu. 2. de reſcript. & dicit Bal. i. d. l. ſi filius quòd quãdo accuſatio eſt nulla, & inualida, licet hoc caſu ipſe accuſatus patiatur ſibi labi terminum: nõ tamen habebitur pro confeſſo ex forma ſtatuti.

22 ¶Et subdit etiam ibi dicēs not. hic argum. quòd vbi positio nō debet admitti ratione personæ, vel ratione materiæ, aut formæ quòd tunc contumax non habetur pro confesso, & voluit Bar. in.l.2.§.quòd si actor.nu.3. C. de iuram.calun.et ibi Bal.nu.4.ver sic.vlterius nota. vbi dicit nota esse dignum, quòd si libellus est ineptus, vel non concludens, sicut non potest reus ex vera confessione condēnari: ita neq; ex ficta poterit cōdennari. Et scribit idem Hippol. in consil. 82. incipien. scientiarum omniū. §. col.nu.30.cum sequen.

23 ¶Bonus est tex.l.si fine,§.sed si seruus,ff.de interrog.actio.&in l.si patronus,ff.de iur.iur.p quē Guiliel.de Cun.dicit quòd exceptio ineptitudinis redit iuditiū retro nullum, & quòd etiā post sententiam potest hæc opponi: pro vt refert Angel. in consil. 178.incipien.visis actis prædictis,dicēs quòd quando libellus est ineptus, seu inquisitio est inepta, quicquid sequitur est ipso iure nullū:ab eodem Hippolit. relat.& sequ.in.d.prac.§. secunda,col.pen.nu. 86.cum sequen.

24 ¶Et quod quando citatio est inualida, vel nulla, omnia postea deinde sequuta sint nulla, & in valida,glo.verbo eundē,asseruit in.l.si accusatoribus, C.de accusa.quam(cum alijs qui eam referunt, & sequuntur) Hippol. ipse citat in repet.rubri.de fide iussor.nu.355.(vbi eiusdem Bal. in.d.l.si filius meminit.) & in.l. de vno quoq;.nu.36.cū seq.ff.de re iudi.& in.d.§.postquā.nu.56 cum seq.& con.64.nu.42.

25 ¶Postremo Angel. de Aret. (post Bal.quem ibi allegat) in suo tracta.malef.verbo,qui dominus iudex,nu.32.magnam cōstituens differentiam inter confessionem verā & fictam:ex cōfessione vera(inquit)ex in ordinato processu condēnationem secure sequi:ex cōfessione ficta non sequi, quòdq; si sequatur, non valere ipso iure sententiā.

26 ¶Quibus accedit quòd mulcta non irrogatur,nisi ob veram cōtumatiam : fictusq; contumax mulctari non possit(vt post Alex.&.dd.in.l.1.§.fin, ff. si.quis ius dicen.non obtemp. Communis est conclusio teste Marant. de ordin.iudit.part.6.memb.2. num.9.pagin. 387.

27 ¶Ex hisq; inferes singularem intellectū ad cap.12.l.42. Madrit.cōdit.in vol.pragma.vt nō procedat contra non respondētes aut(vt ibi cautū est)positiones absoluētes:quādo iuditium seu processus sit nullus propter libelli ineptitudinem, vel aliàs. Sicq; fit vt nō respōdēs positionibus, quòdq; si eo casu quantumcunq; calūnietur,aut simpliciter nō responderat in illius legis pœnam non incidat, ita elegāter Bal.(p.l.1.§.quisquis,verbo, solenniter. C. de his qui poten.nomi.)in repet.l.edita, col. pen.num,115.C.de eden,quē citat

tat & sequitur Iason in. §. omnium.16.col.nu.97.instit.de actio & Barthol. Chasen.in consil.38 nu.10.& Francis.Curt. in l.1. §. hæc autem verb.2. col. nu. 5. ff. quod quis.iur.

28 ¶Qui per hanc doctrinã aliâs se in facti contingentia dixisse scribit: quòd reus qui non iurauerat de calunnia, & ideo habebatur pro confesso, & cõuicto, iuxta leg.2.C.de iur.calun.poterat opponere, quòd libellus actoris erat nullus. Et ideo nõ tenebatur iurare, & per cõsequẽs recusatio sua, tanquam sine effectu non debebat haberi in consideratione. Retulit etiam Bal. Alexander in.d.l.1.nu.2. de his qui poten.dicens esse notab.ad multa statuta imponentia pœnã excipienti certo modo, vt nõ procedant quando libellus ineptus fuisset, & non solennis: à Felin. citatus & sequut.in.d.c.ex tenore, 3.col.nu.3.circa fin.

29 ¶Nec, cum his casibus respondere teneatur, si dupliciter respondeat, aut mentiatur: pro cõfesso nõ habetur: argu.glo.sing. verb.transitu, §.multis, insti. de liber.&.l.vnic.in prin. C. de rei vxor.actio.l.cum in testamento §.fin.ff.de hered.instit.&.l. qui testamentũ.§.per cõtrariũ.ff.de testamẽ.notabileq; ex his ad cuitandum eiusdem legis pœnam summes cautelam, vt inspecto processu, si sit nullus, vel libellus ineptus: alleges te nõ teneri respondere per. d.l. si filius, q. æ notabilis est.

30 ¶Oportet enim (vt ad rem vnde paulo digressi sumus redeamus) negotia ipsa breuiori (quo ad iudices poterũt) expediri cõpendio, quàm per quandam exactã subtilitatẽ lõgo dispẽdio prorogari, præsertim cum nõ nulla pro vtilitate cõmuni contra iuris asperitatem: ex æquitatis mansuetudine tollerari noscantur. Vt dicit tex.in.c.abbate sane circa finem de re iudi. lib. 6. & facilius ex inepta instancia, sequi possit sententia condemnatoria: vel absolutoria: vbi cõstat q̃ simplicis facti veritate, quàm reũ absoluere, & nouã in choare instanciam: vt circuitus euitetur.l. dominus, ff. de condit. in deb.

31 ¶Coram ergo iusto iudice non debet lis dilatari.l.apud nos, 12. tit.4.part.3.ibi. *Ningun pleyto no se puede mucho alõgar ante los judgadores, derechureros & acuciosos.*

32 ¶Imo statim quòd liqueat de causa: sine conclusione aliqua de iure naturali sententiam iudex ferre potest: vt patet in illa Salomonis sententia, 3. reg. c. 3. & testatur Bart. in extrauagan. ad repriment. verbo & figura iudicij, & est decisio Rotæ. 5. in nouis fol. 4. col.2. num.3.

33 ¶Maxime cũ ex renũtiatione tacita, & modo loquendi præfatæ Elisabes Ximeniæ quòd circa dictam terræ partem nolebat litigare: iudici ipsi clare consti

constiterit præcitatam Elisab?, eiusdemq; filios ad eius possessionem nullum ius habere. Sin autem haberent, eo vti nolle. Hocq; casu sine alia causæ cognitione eandem possessionem quam ciuitas Hispalen. efflagitabat: & propriam insinuabat: ac ea spoliatā esse asserebat ab eis iuste auferre potuit: ac eius communitati applicare, ita singulariter Innocen.in.c. accepta circa finem & ibi Abb. Panor. 2.col.ante nu.6.d̄ restit.spoliat. & post Host.ibidem, hoc Innocen.dictum dicens singulare Ludo.Roma.sequitur in cō sil.483 incipie.dubitatur primo. 3. col. nu.9.versic.sed tamen his nō obstantibus,& iterum col.fin.versic.non obstant.

34 ¶Et Archid.in.c. ordinarij. 2. col.nu.3.de offi.ordin.lib.6.qui suam defensionem non exhibet in termino congruo sibi assigna to:ius præsumitur non habere. & est tex.in.c.pastoralis de except.eod.lib.& Innocen.& Hostien.Felin.citat & sequitur in. c.cum olim,6.col. nu. 11. versic. cō firmātur prædicta,de re iudi. vbi plura in proposito adducit.

35 ¶Mirūq; in modū facit, quòd idem Innocen. scribit in. c. tua col.fin.circa finem, versic. item dicimus d̄ cohab.cleri. & mulie. quòd etiam si iudici non cōstet de notorio,tamē si vere aliquid est notoriū:& ita credat iudex; valet processus contra non citatum quem post Abba.qui eum sequitur in.d.c.cum olim,Felin. ibidem refert,col.8.versi.not.secundo,dicens ibi:si dictum id sit tenendum:maxime ob Innocē. autoritatem, limitationem auream profecto præstare ad decisionem Bart.in.l.multū interest 2.col.nu.4.ff.de condit. & demost. in nuentis processum, & sententiam,contra verum cōtumacem latam:cum iudici nō cō stiterit de contumatia non valere(quem plures sequuntur doctores à Philip. Detio qui eum sequitur relati in.c.quoniam cō rra.10.col.nu.24.de proba.& latius ab eodem Felin. qui multis similibus ornat in .c. sciscitatus. 6.col.nu.12.cū seque.de rescrip. & Hippol.latissime in pro & cō rra in.l.patre vel marito. 7. col. ff.d̄ quæst.à nu.44.vsq; ad nu. 62.)vt nō habeat locum in qua litate notoria:licet iudici in actus expeditione notoria non sit:dummodo credat eam notoriam,perpetuoq; hoc esse notādum.

36 ¶Nec prædictis oberit, quòd præfata in ordinario iudice locum obtineant: cum si ordinarius hoc possit, & multo magis principis delegatus, qui in eo quòd sibi cōmissum est: maior est quolibet ordinario.c.sane d̄ offi.de legat.c.pastoralis d̄ offi. ordin. & in facti contingentia Ludo:Roma.scribit in.d. cō sil. 483.ante nu.18.

37 ¶Hincq; videmus(et q̄si in proprijs terminis d̄ quibus totus hic sermo

sermo est) quòd si princeps dele gauit certam causam alicui, & in rescripto apposuit certos mo dos seruandos in processu qui de negotio non erant substantia libus: si id iudex delegatus non seruat: quia partes ommitti con senserint, sententia valet, ita ele ganter Innocen. in. c. prudentiã 3. col. nu. 9. de offi. de leg. cuius id dictum sequitur, & pulchrũ dicit Abb. Panor. i. c. fin. 2. col. nu. 5. de præben. dicens satis cõ sentire si non appellant, & Lan frãcus qui nota esse dignum di cit in repet. d. c. quoniam cõtra. in part. interloquutoriæ. num. 35. de proba.

38 ¶ Vlterius præ adductis acce dit quòd si partes volunt õmit tere ordinem iuditiarium in to to processu: possunt hoc facere: vt not. Geminia. in. c. fin. 3. col. in fin. versic. nota bene istã glo. de regul. iur. lib. 6. Abb. & dd. in. c. de causis de offi. de leg. cõ munisq́ est omnium opinio te ste Robert. Marant. de ordin. iudit. part. 2. nu. 41. pagin. 29.

39 ¶ Nec huic dissimile est: quòd Paul. de Cast. tradit. in. l. de qua re. §. iudex. nu. 3. ff. d iudit. quòd de consensu partium, ordinario rum iudicum iurisdictio (vt ma gistratuum municipalium qui nõ possunt cognoscere nisi vsq; ad certam summam) prorroga ri possit ad maiorẽ, & si gradũ iurisdictionis excedat, & non so lum expræsse sed etiam tacite. Vt si actor libellũ dedit pro ma iore summa & reus exceptionẽ non opposuit, & super eo sentẽ tia sit sequuta, & sequitur no uissime Francis. Auiles in paulo superius cita. c. prætor. informa secret. Syndicatio. interroga. 49. super verbo, *Condenar*. 7. col. num. 13.

¶ Id adducens ad intellectum. l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. Regiar. q̃ iudices consistorij hodie de par tium consensu, in maiorem sum mam possint cognoscere. Citãs etiam pro se Guido. Papæ, de cis. 285. idem tenentem. & Saly. allegantem in. l. certa ratione. C quan. prou. non est necess. & ita se vidisse in iudicado seruari in curia parlamẽti. Quòd circa di ctam legem regiam mihi nõ pla cet, ab eo dissentiẽti ea nẽpe ra tione, quòd extra illã quãtitatẽ à lege taxatã & ad quã cõmis sio iurisdictionis dum taxat se extendit per præfatam leg. ibi. *Que fueren*. Nulla iurisdictio recto ribus illis cõsistorij cõceditur, & cũ hæc limitata sit: limitatum producit effectũ. l. age cũ Gemi niano. C. d trãsac & cũ extra ca sum illius regiæ legis iurisdictio nem vllam in illo gradu appella tionis nõ habeant: cõsequẽs est etiam ex consensu quamuis par tiũ expræsso, ius hoc in casu, ex tra illam quãtitatem dicere non posse, tex. est in. l. extra territo rium, ff. de iurisdic. omni. iud.

¶ Præterea lex illa formam in ducit, qua non seruata nihil a gitur. l. cum hi. §. sed. & si, ff. de tran-

transac.et omne quod fit nō solum cōtra immo præter cōmissionis formam ipso iure est nullū.l.illud.§.sed si ita,& ibi Bart. ff.quod cui.vniuer.no.

42 ¶Et nedum seruandum est mādatum:sed etiam qualitas māda ti.c.cū venissent vbi ad id not. Bal.de eo qui mit. in pos. caus. rei seruan. & quem admodum nulla est sententia lata cōtra substantiam formæ mandati,ita si feratur contra qualitatem:tex. est singul.in.c.pisanis,et ibi Abbas ad hoc not. in. 4. notab. de rest.spoliat,secundum Bal.in.c. 2.circa princip.de senten. & re iudi.(& faciūt dicta infra in,11. &.12.fundamento,2.part.

43 ¶Sicq; etiam fit vt in summa quā leges huius nostri regni taxant hoc nempe casu si partium circa hoc explicitus consensus id approbans non adsit:senten tia nō valeat,& illud quòd aliàs esset vtile per in vtile vitietur. Vt ante citata ratione Bal.Pau. & Iason tradūt in.d.l. extra territorium,dicentes hoc esse tenē dum,bona est glo.§.item cū certa.2.quæst.6.& voluit Abb. in. c.cum inter in fin.de re iudica.

44 ¶Et quia cum respectu formæ actus is indiuiduus sit & in separabilis:licet diuiduus sit respectu essentiæ,vitiatur vtile per in vtile:vt not.Bart.per illum tex. in.l.grece,§.illud,ff. de fide ius. nec hoc casu instantia iudiciȷ̄ po test propter valere. Vt Bal.scribit in.l.certi cō dictio,§.quoniā, 3.col.nu.3.ff.si cert.pet. & in. c. intercætera,nu.2. de re iudi. & tunc quando explicitus hic con sensus adesset:non in vim sentē tiæ,sed dum taxat pacti valebit (vt i.6.adduximus fūdamēto.)

45 ¶Consensus enim partiū iuris ordinē potest facere per verti. glo.verbo iudices.c.cū olim, de caus.pos.& prop.not.Bal.in au then.generaliter,2,col.nu.4.C. de epis.& cleri.

46 ¶Et causæ appellationis instā tiā prorrogari,idem Bal.scribit in.c.de pace constan.§. in causis in fin,& in.l. properandum in pri.2.col.nu.4.C.de iudi. facit clemē. quādiu, de appell.quod ego minime admitterem,quando à lege forma in causa hac appellationis data esset:vt in præcitata leg.6.tit. 16. lib. 3. ordin. reg. quæ formam ac modum præscribit in appellationis instantia coram iudicibus cōstitorȷ̄ interpositæ, & prosequendæ.

47 ¶Vnde elapso termino in quo iudicare debet per illā legē eisdem assignato,sententia si feratur minime valet:etiā si ď partiū cōsensu instātiæ illius prorrogaretur terminus,cp cōtra illius legis formā lata sit: i cuius singulari casu facultas prorrogādi terminū,nec peremptio instātiæ à iudicis,vel partium depēdet potestate: vt signanter Panor. docet in consil.16.incip.in præsenti quæstione ad fin.vol.2. & in. c.venerabilis,5.col,nu.17.de iu dit.

dit. Alexand. consil. 82. incip. vi so processu. 1. col. vol. 3. Ludo. Roma. in consil. 322. incipiē. in casu propositæ. nu. 3. Lucas de Pen. in l. vilitas, C. de primipil. lib. 12. versic. secūdo quæritur, & est tex. in l. 4. tit. 26. part. 3. versic. *Esso mesmo serie.*

48 ¶ Asserunt tamen in. d. l. prope rādū moderni, quòd si causa cō missa est summarie, & de plano, & partes procedāt plenarie: & ordinarie, valet processus, sibiq; nō periudicat, quòd & glo. fina. voluit secūdū Imol. & Lanfrā. ibi in clem. sæpe, ꝺ verbo. signi.

49 ¶ Sic etiā fit, vt si partes velint ordinē ex toto iudiciariū tolle re: & quòd iudex procedat vt arbitrator, possunt hoc facere, & in vim cuiusdā arbitramenti, seu pacti, valebit sententia. Secū. Panor. 2. col. Imol. col. 3. & Feli. col. (itē) 3. nu. 6. cū seque. in. c. ꝺ causis de offi. ꝺ leg. Cardin. in. d. clem. sæpe, 4. col. quæstio. 12. nu. 13. Lucā de Pen. in. l. de sub mersis. 2. col. versic. vltimo quæ ritur. C. ꝺ naufrag. lib. 11. Math. ꝺ Afflict. in præ lud. cōst. Nea pol. quæst. 9. col. 2. nu. 6. cū seq. & Robert. Marant. in disputa tio. 4. in fin.

50 ¶ Vbi etiam dicit quòd partes hoc modo faciēdo cōpromissū, causam ordinariā, facere possunt summariā, sicq; intelligi debet quòd not. glo. verb. illustriū. c. fin. ꝺ reg. iur. lib. 6. facit. l. 2. C. com. vtri. iudit. v. bi ex ea not. glo. verb. si socij, a ctū nullū ab incōpetēti factū iu dice in vim pacti, cōsensu partiū posse approbari, notab, & com muniter approbata secū. Fern. à Loazes ꝺ matrim. reg. Angliæ 2. part. nu. 47. fol. 72. col. 2. & ci tat Roma. i cōsil. 173. incip. pro decisione, in fin. & consil. 175. in cip. dictum vltim. nu. 4. Panor. consil. 92. incip. cōtra sententiam nu. 1. vol. 1. Barth. Socin. (qui, & alios allegat) in cōsil. 220. inci piē. visis cōpromisso, & laudo. 3 col. nu. 3. vol. 2. Philip. Corneus in cōsil. 245. incipiē. videtur in præsenti, 2. col. nu. 8. vol. 2. et cō sil. 57. incipiē. in causa vertente, pen. col. nu. 19. vol. 3. Felin. late in. c. significasti, 3. col. nu. 7. ꝺ fo ro cōpet. Philip. Decius in con sil. 475. incipien. in causa quæ Mātuæ, col. pen. nu. 33. cū seq. Ioan. Corasi. in repet. l. admonē di. nu. 47. ff. de iure iurā. magis q; communiter recepta est opi nio teste Alexādro in. l. quòd iu ssit col. fin. nu. 42. ff. ꝺ re iudica. & notat expressim Bart. (qui sic debet intelligi) in. l. mutari, nu. 3. ff. de procur. sicq; etiā Ste phan. Aufrer. iuxta hoc dictum intelligendus est, in decis. 253. a lioqui sua absolute sententia, fal sa esset: siquidē priuatorū cōsen sus efficere possit minime, quòd carentis iurisdictione sententia (quæ nulla notorie est) vt sentē tia valeat. l. priuatorū. C. ꝺ iurif. om. iud. glo. (sic intelligenda) in. l. si diuersa, C. de transact.

51 ¶ Nec huic posteriori casui lex obstat, 5. tit. 15. lib. 2. ordina. re gia.

gia.ibi, *o al plazer delas partes que lo tomen por auenencia para iuzgar algun pleyto.* Siquidem iurisdictio quã ex huiusmodi verborum horũ sensu priuati mutuo consensu dare possunt ei, qui nulli præest iurisdictioni, trahenda sit ad iuris cõmunis terminos. Quodq; secundum ius commune interprætanda sit, auth. offeratur. C. de lit. con. iunct. l. sciendum in prin. ff. qui sat. cog. (& dicemus infra in. 3. fund. 2. par. ad fin.) huiusq; sententiæ Menchacẽs. doctissimus est, lib. 1. de succes. creatio. 1. part. §. 6. nume. 27. & glosa. no. in. l. 1. tit. 7. lib. 3. ord. reg. licet hodie parum, aut nihil quomodo id valeat iure nostro regio referat. Ex quo arbitria exequutioni mandãtur. l. fin. in ordin. de Madrid. in vol. prag. fo. 34. quæ ne dum in arbitri iuris (de qua ipsa loquitur) procedit sententia. Sed & in ea quæ ab amicabili compositore sit lata, ex capi. 8. comitio. Tolet. ann. 1539.

EX FVNDAMENTO.11.sequent.

¶ Præceptũ iudicis iustificatur, ex clausula si senseris te grauatum, compareas recepturus iustitiæ complementũ. nu. 1.

Iudicis præceptum exequutiuum sine causæ cognitione factum in quo clausula iustificatiua non est, ipso iure est nullum: & sperni potest. nu. 2.

Præceptum valet, quod quis compareat si sua putauerit interesse. nu. 3.

Præceptum valet quòd si de iure tuo confidis compareas, recepturus iustitiæ complementum. nu. 4.

Dilatio assignari potest parte non citata, dũmodo postea notificetur absenti. nu. 5.

Legem suam qui apertius dicere potuit, & non dixit sibi imputet. nu. 6.

Vigilantibus, & non dormientibus iura subueniunt, ibidem.

Dilationis causa cessante, dilatio cessat num. 7.

Iudex non impeditur procedere in causa tempore dilationis durante: si causa ipsius cessat. nu. 8.

Statuto si quis debeat intra decẽ dies appellare: & post illos decem dies, appellationem prosequi intra sexaginta dies, si prima die appellat statim curritalia dilatio sexaginta dierum. nu. 9.

Lex. 1. tit. 16. lib. 3. ordin. regi. expeditur. num. 10.

Lex. 6. tit. 16. lib. eod. 3. contra Francisci de Auiles opinionẽ consideratur. nu. 11.

Tempus quando alicui ad declarandũ statuitur, si ante declarat, cessat præfixio termini. nu. 12.

Lex fin. tit. 8. part. 5. expenditur, ibidem.

NDEcimo, eidẽ stipulatur parti, quòd per præfatũ iudicẽ licentiatũ Moreno sublata non fuerit defensio dictæ Elisabei ximeniæ, & eius filijs competens. Cum eos audiuerit, & ad docendum de iure suo intra terminum à præcitata lege Toletana præfinitum admiserit

ferit eisq; (prout ex actis constat) notificari fecerit: quòd intra certum coram eo comparerent terminum, & quicquid vellent, aduersus prædictam ciuitatem petita opponerẽt: super eo iustitiæ complementum recepturi, & ex cõsequenti potius reseruataq; ablata fuerit defensa. Diciq; minus possit. Quòd anteq; defenderẽtur, sint sua possessione priuati, siquidem ex ipso themate, ac actis processus, eãdem Elisabem ximeniam suo, atq; filiorum vt eorundem curatricem nomine constat respondisse: quòd nolebat litigare cũ dicta ciuitate super lite sibi mota in illis terris, dum tamen ædificatum tamen ædificatum & in eis plantatum sibi reseruaretur.

1 ¶Et quamuis non præcederet dicta citatio iudexq; ille à præcepto inchoaret, iustificari posset mediante eius quæ apponi solet clausula. *Si senseris te grauatũ compareas recepturus iustitiæ complementum.* Secundum glo. notabil. final. c. ex parte. 1. de verbo signi. perpetuo ment. tenendã secũd. Panor. ibi, nu. 8. & in. c. 1. nu. 6. de caus. posse. & proprie. & post Ludo. Roma. (qui singularẽ dicit) & vtrumq; Imol. Iason. in. l. ď pupillo. §. meminisse. 3. col. nu. 8. vbi etiam glo. est simil. verbo eum. ff. de noui oper. nuntia. Alexan. in additio. ad Bart. in. l. non fatetur, ff. de confes. magis q; communis sententia hæc est Iasone eodem teste, (qui & plures citat) in. l. nec quicquam, 2. col. nu. 6. ff. de offi. pro con. & leg. camq; communis amplectitur practica, secundum Angel. Aretin. in. §. curare col. pen. nu. 10. insti. de actio.

2 ¶Cuius ab eo opiniones relatæ cõciliari vt possint Iason idẽ in. d. nu. 6. scribit magis communem conclusionẽ esse: quòd præceptum exequutiuum sine causæ cognitione factũ, in quo clausula iustificatiua non sit: ipso iure esse nullum, posseq; sperni, quòd si citatus non compareat: in præcepti pœnam ex hoc nõ incidere.

3 ¶Valet tamen præceptum: q; quis compareat, si sua putauerit interesse: vt innuit glo. final. l. ea quidem, C. si mancip. ita fuer. alien, notabil. secund. Angel. de Perus. in. d. §. meminisse, nu. 1. & Bal. ĩ. l. præscriptione, C. si cõt. ius vel vtil. pub. simil. est glo. l. si tamen, ff. de lega. 2.

4 ¶Sicq; etiam præceptum valet quòd si de iure tuo confidis, cõpareas. l. diffamari, C. de ingen. & manumis. c. significàsti de testib.

5 ¶Et ita videmus quòd dilatio assignari potest parte non citata: dũmodo postea notificetur absenti, quia per talem notificationem sequentem sibi consulitur: ac si eo præsente assignatio facta fuisset: nota in. l. labeo per glo. & Bart. ff. de iure iur. & probatur in. l. 2. iunct. glo. C. de decurio. lib. 10. & in. l. 2. & ibi not.

Bal.C.vbi in rem act.idem Bal. & Saly.i.l.eos,§. Apostolos, C. de appel. ipse Bal.in.l.1. ad fin. C. de tempor. appel. Angel. & Roma.in.l.fin.ad finē,ff.de fer. & Anto.de But.in.c. licet causam,4. col. de proba. bonus est tex.cum glo.in.c.quisquis, 4.q. 5.quem Alexan. citat in consil. 87.incipien. viso themate, col. fin.nu.8.vol.5.

6 ¶Satis ergo in nostro est proposito quòd Elisabes hæc Ximenia,eiusq; filij Hieronymus à monte Marthà, & Catherina à monte Marthà citati, & vocati fuerint,ad ostendendum de iure suo intra certum terminum: quòd si non respōderint,vel minus bene,sibi imputēt: qui apertius legem suam dicere potuerunt,vulga.l.quicquid astringē de,ff.de verb.oblig.& iura vigilantibus, & non dormientibus subueniunnt. l. pupillus in fin. l.qui autem,§.sciendum,ff. quæ in fraud.credit. l. non enim negligentibus,ff.ex quib.caus. maior.c.nuntiatum.74.dis.

7 ¶Vlterius ex prædicto dictæ Elisabes Ximeniæ,quòd nolebat litigare responso:causa dilationis qua ipsa Toletana lex terminum partibus ad docendum de iureq; suo probandum præfigit,cessare videtur:at ea cessante,eadem dilatio cessat.l.liberto §.fin.vbi Din.ita illum tex.summat.& ibi quoq; Alberi.i principio Bart.in fin. & alij, ff. de annuis lega.l.3.§. Stichus,ff.d stat.liber l.si quis hæres ita scriptus,& ibi Bart. Angel.Imo.Paul. de Cast. Roma.& Fran.d Aret.ff.de acqui.hæred.l.1.§.si intra,ff.de successedic.l.continuus. §. cum ita in fin.ff.de verb.oblig.l.à filia.§ alumno, ff.ad.§. c. trebel. l. fin. ff.ad leg.falci.facit.l.hoc iure,ff. de verb.obli.&.l.si maritus,§. si negauerit,ff.ad leg. Iul.de adul. &.l.fin.secundum vnum intellectum,& ibi Bal.C.qui admit.& c.ab eo,& ibi not.de appel. lib. 6.§.pen.instit.de bono.posse.& quòd not.glo.&.dd. in.l. in illa stipulatione si calēdis,ff.d verb. oblig.& glo.verbo duntaxat in c.fin.de consuet.lib.6.& Bal. in l.1.§.1.in vtraq; lect.ff.de offi. eius cui mand.est iurisf.& in consil.379.incipiē.themasuper quo petitur consiliū,vlti. col. versic. item respondeo,vol. 4. & Alexand.consil.34.incipien.viso instrumento,in fin.2.vol.

8 ¶Sicq; inferunt Din. & Bart. in.d.§.alumno,non impediri iudicem procedere in causa tempore dilationis durante:si causa ipsius cessat:puta si iudex præscripsit alicui tempus ad comparendum,vel respondēdum,positionibus in tres dies, & inconti nenti compareat, & respōdeat, iudex,non expectato illo trium dierum tempore nō impeditur quo minus possit ad vlteriora procedere:cum sit finita dilationis causa,& idem voluerunt ipse Bart. Imo. Roma. Paul. & Fran.Aret.in.d. l. si quis hæres

ita scriptus. Bart. idem in. l. 2. in fin. de re iudi. & in. l. siue pars ad fin. C. de dilat. & Bal. in authen. si omnes col. 2. versic. item licet citatur. C. si vt se ab hæred. abs. & in. l. fin. q. 4. ff. de fer. & in sua margari. verbo dilatio, & cõsil. 212. incipiẽ. eundo ad veritatẽ, vol. 4. vbi ex hoc decidit pulchrũ casũ, & cõsilio. 379. incip. thema. super quo, eod. vo. & quã plures alij doctores ab Andre. Tiraquel. citati i. 1. part. tracta. cessan. caus. nu. 78. pagin. 18.

9 ¶ Qui in. nu. 82. Paul. de castro in. d. l. si quis hæres ad fin. (refert) dicentem se cõsuluisse Florentiæ, quòd si ex statuto quis intra decẽ dies debeat appellare, & post eos decem dies teneatur prosequi suam appellationem intra sexaginta dies: si appellauerit prima die, statim currit altera dilatio sexaginta dierum: quòd prima causa dilationis cesset, & voluit ibi Aretin. idem, & Felin. in. c. quo ad consultationem. 19. col. in fin. de re iudi. & scribit ipse Paul. in. d. l. fin. §. eo addito. nu. 3. C. qui admit. vbi eandem sententiam tenent Alexan. & Decius, & communiter moderni, secundũ præceptorem meum recolendæ memoriæ Antonium Gometium in. 2. tomo de contractib. c. 11. nu. 35. versic. quarto singulariter, ex ea inferentem intellectũ.

10 ¶ Ad legem. 1. tit. 16. lib. 3. ordi. regia quòd tẽpus in eadem lege ad prosequendum datum, incipiat appellãti currere statim ab ipsa die qua appellauit: nec debeat spectari lapsus omniũ dicrum qui per legem dãtur ad appellandum, siquidem ratio. vel intentio legis, seu statuti esse videatur: quòd condennatus non appellaret vsq; ad extremã diẽ, vnde si ante appellauit, statim debet sibi tempus currere, & ibi hãc in rem alia adducit iura. & satis vltra eum deduci videtur ex leg. 2. illius tituli verborum serie. *Alcandose alguno dela sentencia que fuere dada contra el, sea tenido de la seguir y acabar: por manera que sea libra do el pleyto dende el dia que se alcare de la sentencia.*

11 ¶ Cuius illationẽ, ac prædicta ego limitarem: vt nempe hodie non procedat in casu singulari legis, 6. eod. titul. 16. & lib. 3. supra citat. vbi quindecim dies per illam legem ad docendũ de iure suo, & in causa concludendum appellanti dati, (qui tamen hodie triginta sunt ex dispositione. l. 95. in comitijs Valli Oleti habitis anno. 1523.) non currunt à die interpositæ appellationis, sed trãscursis quinq; illis diebus ad appellãdum parti cõcessis: vt expræsse meo, ac cuiuslibet rectius sentientis iudicio in ea, his sub verbis cauetur. *Ante los quales el appellante sea tenido de cõcluyr el pleyto ante de quinze dias, dende el dia que passare el quinto dia, en que puede appellar y se presentar.* Et ita iudicandum cẽsco, quicquid Franciscus de Auiles, ex nostris

modernus cõrrariũ teneat, Paulum de Castro dictis in locis sequutus in huius legis interpretatione, in capit. Præto. in forma secretæ syndicationis, in interroga. 49. in glo. super verbo, *Condenar*, col. pen. nu. 15. fol. 290. & ab aliquibus dicta Pauli doctrina circa eiusdem legis dispositionem & illorum dierum cõputationem perperam eam intelligentibus, practicari soleat & male, vt ex ea facile videri potest (quo enim iure contra quorundam haud obscuræ famæ ad uocatorum iudiciũ, & etiã responsa, quater iam vsus sum in praxi.) Libuit tamen legis huius mẽtionem cum fecimus: hac in regione ad eam ad notare: hodie ad concilium inclitæ ciuitatis Hispalẽsis appellationes quæ ab illius ibidem, Prætorum, S. *Alcaldes dela quadra*. Causis in ciuilibus cuiuscunq; & si in minima quantitate sentẽtiis interponũtur valoris, non spectare, sed ad supprenum eiusdem Ciuitatis Regium tribunal, *delos grados*, nũcupatum, vt ex instructione patet Cæsarea à potentissimo Philippo huius Nominis secundo Hispaniarum, & noui orbis Rege nostro apud Madritum data. 20. mensis Madij. an. 1566. qua hæc regia lex sexta his in negotiis in totũ antiquata est. Sed & eam etiam inmutatam & correctam esse illis in appellationibus interponi solitis à sentẽtiis latis. *Por los juezes alarifes, y alcaldes de mesta, y otros que solian yr en primera appellacion, ante vno delos alcaldes mayores dela dicha ciudad: que vayan derechamente ante la dicha audiencia delos grados, y no ante ninguno delos alcaldes mayores, en qualquier quãtidad que sea*. Ordinationis apud Bruxellas Brabãtiæ ab inuictissimo sacro & catholico Carolo, huius nominis quinto Cæsare Hispaniarum Rege, eidem ciuitati circa iudicia in ea exercenda directæ. 10. mensis Ianuarij, ann. 1556. capite cautum extat quinto, ex quo prima (vt aiũt) facie non id vt decet accipientibus à nonnullis proditum est, in quauis quantitate & si minima, sententiæ à dictis iudicibus, *de mesta y alarifes. &c.* Si ferantur, earum appellationem ad dictum tribunal interponendam, & non ad eiusdem ciuitatis cõciliũ, quod quantum à vero eiusdem ordinationis intellectu aberret, in prõptu est, si consideres eam dũtaxat loqui illis in appellationibus. *Que soliã yr en primera appellaciõ ante vno de los alcaldes mayores. Que estas en qualquier quantidad que sea, vayan derechamente ante la dicha audiencia: y no ante ninguno de los alcaldes.* Quòd rectius vt percipiatur, perpendere oportet: quod inter eiusdẽ ciuitatis à catholicis Fernando & Elisabe statuta cõfirmata regibus, sub titulo, *de los alcaldes de mesta*, ordinatione cautũ est tertia hisce sub verbis. *Otro si mandamos que de la sentencia que los dichos alcaldes de mesta, ambos juntamente,*

mente, o cada vno dellos pronunciaren en las causas de que conocieren, si alguna de las partes se sintiere agrauiada: si la condenacion fuere de tres mil marauedis, o dende ayuso: que se pueda appellar en tal caso para el cabildo dela ciudad: y en esta appellacion se guarde la disposicion de la ley de Toledo que habla en las appellaciones de tres mil marauedis, o dende ayuso: & si fuere de mayor contia, o estimacion de tres mil marauedis, que de la tal sentẽcia pueda appellar para ante vno delos alcaldes mayores dela dicha ciudad: y que de la sentencia que el alcalde mayor assi diere: si fuere confirmatoria, que no aya alcada, ni vista, ni suplicacion: y que alli fenezca segun que acaban, y fenecen las appellaciones que fazen & interponen de los otros alcaldes pedaneos de la dicha ciudad. Pero en caso que el alcalde mayor reuocare la sentencia, o mandado delos alcaldes, o alcalde de mesta: si la causa fuere de mayor contia, de tres mil marauedis sin las costas: que en tal caso puedan appellar para los juezes delos grados desta ciudad adonde se siga la causa como las otras dela ciudad. Ex qua, luce clarius constat, in appellationibus quæ vsq; ad quantitatẽ ter mille dipondiorum interponuntur: quæq; ad dictæ ciuitatis interponebantur concilium, *y no ante los dichos alcaldes mayores*. Dictum cap. quintum non loqui, ac sua in primœua dispositione appellationes huiusmodi remanere, & in eis, paulo ante allegatæ legis. 6. omnino formam seruandam esse: siquidem quòd non mutatur, stare non prohibeatur. l. præcipimus, in fine. C. de appel. l. sancimus. C. de testam. l. 1. ff. de auro & argen. leg. §. fin. in auth. de admin. offi. coll. 3. l. clam possidere, §. seruum, ff. de acq. pos. l. 1. §. Aristo, ff. de a qua quot. & est. l. donationes in concubinam in prin. ff. de donatio. & cum dispositio limitata sit, limitatum producit effectum. l. age cum Geminiano, C. de trãsactio. l. in agris, ff. de acquir. re. dominio, solummodo quæ dictam legem sextam antiquatam esse patet, illis in appellationibus quæ maiorem ascendunt quantitatem, *de tres mil marauedis que solian yr à los alcaldes mayores*. Cui meo intellectui eiusdem capitis illa minime refragantur verba, *en qualquier cantidad que sea*. Si attendas, appellationem in qua præfata lex disponit sextam: nedum ad sex mille dipondiorum quantitatem auctam esse, ex dicta. l. 95. comitioru᷑ Vallis Oleti. an. 1523. sed & ad decem mille (post hac) vsq;, vt in. l. 19. cõmitiorum ibidem cælebrato. ann. 1558. quibus ex legibus cũ concilium suam iurisdictionem hac in quãtitate haberet fundatam, ita vt causarum eiusdem quãtitatis appellationes, de cœtero coram eo interponẽdæ forent, & non coram aliquo, *de los alcaldes mayores*. Ac ex inde constaret, huiusmodi appellationes interponendas esse etiam eodem capitulo quinto stante ad concilium, & non ad tribunal graduũ disponitur expressim in eo, quòd appellationes cu-

iuscunq; quantitatis illæ sint. *Que soliam yr ante vno delos alcaldes mayores, vayan derechamente ala dicha audiencia.* Sic uerba illa. *En qualquier quātidad que sea.* Dumtaxat respiciunt illam quantitatem quæ illorum trium mille dipondiorū valorem ascendit, etiam si sex, aut decem mille valoris sit dipōdiorum, vt intra hanc ea in appellationis causa quantitatem, concilium non cognoscat: sed dictū tribunal graduum. secus autem in trium mille dipondiorum quantitate, & infra, de qua in appellationis illius gradu cōcilium ad quòd appellandum est, pro vt antea per dictam ordinationem Hispalensem cognoscebat, & nunc dictis in causis cognoscet: vno quoq; in oppido, Hispalensis territorij, vbi huiusmodi iudices d̄ Mesta, & sententiam intra illam à qua appellatum est tulerint quantitatem: sicuti indicta lege statutum est sexta, ad quā ante citata Hispalēsis se refert ordinatio: quæ & si de consilio Hispalensi solū mentionem faciat: in alijs (vt dictum est) oppidorum territorij sui cōcilijs locum etiam habet: tum quia id, eadem regia caueatur quæ vbiq; locorum seruanda est, lege, quamq; dicta ordinatio nedum tollit, aut immutare potest minime, sed & eam custodiri etiam decernit, tum quia dicti *Alcaldes de mestas, y alarifes,* iudices etiam sin, tin quibus dicta lex sexta locū obtinet: siquidem respectu causarum, de quibus cognoscunt, ab eodem Rege, à quo potestas omnis iudicādi emanat, (sicut & cœteri iudices) iurisdictionem habeant: & idē ius sit partis respectu totius, quòd totius quo ad ipsum iurisdictionis totum. l. quæ de tota, ff. de rei vēdica. l. an pars, ff. pro derelict. l. hæredes mei, §. cū ita, ff. ad. S.C. Trebellia. ipsaq; dictæ legis regiæ ratio, ne partes appellantes in illarum causarū expeditione sumptibus vexentur, hoc suadet: quodq; ob hos vitandos, si ad concilium dictæ Ciuitatis, aut Graduum Regiū tribunal à talibus sententijs in oppidis territorij eiusdem per dictos iudices re petita in parua quantitate illa latis, appellandū necessario esset, vel non appellaretur, illiq; iudices hac ex ansa appellatione remota contra omne ius procederent: vel ab appellatione si eam forte partes interponerent, facile desisterēt: cum faciendum nō sit id, in quo plus expēditur quam de commodo percipitur. l. mediterraneæ. C. d̄ anno, & trib. lib. 10. quam inter alia Bart. ibi dicit esse notandā, quod iudex non debet facere citari testes ad locum iudicij, quā do tantum distant quòd plus in eorum aduentu expenderetur, quam sit valor causæ: sed tunc iudex debet examinationem delegare. l. generaliter, §. his præsentibus. C. de iur. iurā. facit. auth. apud eloquētissimū. C. d̄ fid. instrum.

instrum. & quòd nota. per Panor. in c. cum causam, de testib. & per Archid. 3. q. 9. §. testes, secundumque eundem Bart. ibidē lex illa facit, quòd si in habendo recursum ad superiorē plus expenderetur, quam rei sit valor: quòd eo casu concedi possunt represaliæ: de quibus, ipse Bart. in suo represalia, tractatu. Inde (nec nræ speciei dissimile est.) Petrus ab Anchar. in c. non nulli, de rescrip. & in. c. cum te, de offic. deleg. & in. c. finem litibus de dol. & contum. notabiliter scribit, quòd licet Episcopus possit reddere ius in quolibet suæ diocesis loco: *vt in. c. cum* Episcopus, de offi. ordi. lib. 6. si tamen amplissimam habet diocesim, & pars vexaretur, si in loco conueniretur remoto vbi degit Episcopus: puta quia reus stat in extrema diocesis parte, & Episcopus staret in alia parte extrema, & causa esset breuis & expensa maior pro testibus producendis: & pro salario, & iudex nolit comittere & delegare causam, quòd pars potest appellare: alleg. l. cum post sententiam. C. d appel. &. c. anteriorū, §. ad hæc. 2. quæs. 6. & dicit se aliâs ī quæstione facti ita dixisse, quem refert & sequitur Corsetus (dicens notandum pro limitatione tex. in. d. c. cum Episcopus) in singul. 96. incipien. nō est faciēdū, in parte, expensa. 2. voluit idē Anchar. in. c. cū causam, de testib. bonus est tex. in. c cōstitutus, d fideiuſ. & facit tex. in. c. statutū, §. fin. de rescrip. lib. 6. & in. c. litigātes, de offi. ordin. cod. lib. & quòd tradit Innocē. (vbi doctores) in. c. olim, d rest. spol. Panor. in. c. 1. de appel. Ioā. de Imol. in. c. cū sit romana, eod. titul. Felin. in. d. c. nonnulli, & in. d. c. cum te & peticio. 17. comitio. Tolet. an. 1539. Quibus ex omnibus, forsam nec citra ius, hac ante dicta ratione posset attentari, dictū caput quintū ordinationis apud Bruxellas, dūtaxat procedere ī appellationibus illarū sententiarum (de quibus loquitur) quæ in Ciuitatis Hispalensis corpore ab eisdē iudicibus de Mesta fuerint latæ. *Y en los ayūtamiētos que suele hazer en el prado de sancta Iusta: y dela otra parte del alcātarilla, junto ala yglesia de Sācti go. Y enlas villas de Aracena, y Cacalla dela sierra.* Secus autē in alijs quæ ā sententijs per eosdē in latis ceteris in eiusdē territorij Hispalensis oppidis, interponūtur appellationibus: in quibus dictū caput quintū, disponere non videtur, siquidem in eo, sicuti in. c 4. præcedenti, & in. c. 6. sequen. & in. c. 1. 13. 14. 16. &. 17. eiusdem apud Bruxellas ordinationis, de Ciuitatis territorio mentio vlla non fiat: quæ certo certius etiā fieret, sicuti in alijs eiusdē præcitatis capitibus: si Cæsarea Maiestas dictū caput quintum in huiusmodi sententiarū appellationibus, quæ per dictos iudices in dicti territorij hispalensis ferun

tur oppidis, procedere voluisset. Vnde cum eiusdem territorij (sicut & in alijs illius nouæ ordinationis capitulis) mentio in dicto cap. quinto habita non sit, consequens est, quo ad harũ sententiarum appellationẽ quæ per dictos, & alios iudices in dicti territorij feruntur oppidis, dispositionem præ allegatæ regiæ legis sextæ seruãdam fore, vsq; ad quantitatem decem mille dipondiorũ, quam nouissime ante citata pragmat. 19. valis Oleti, an. 1558. iaxat, per quam & præcitatum dictæ ad Bruxellas ordinationis, caput quartum, in appellationibus disponens hodie etiam Hispali, (vt ab omnibus est in confesso) antiquatum est: & correctũ. Ne partes sumptibus, & dilationibus, in huius extimationis causarum appellationibus interponendis, & prosequendis vexentur: & defatigẽtur: vt ex ipsius legis. 6. & aliarũ pragmaticarum circa has appellationes disponẽtium, apertius liquet præfationibus: quæ etiã ante dictis procul dubio rationibus, locum hodie habent, in appellationibus sentẽtiarum, quæ ab ipsis prætoribus, *de la quadra*, in dicti territorij oppidis ea cũ visitant, in causis feruntur ciuilibus. Quibus minime obest, ꝙ ab eisdẽ in aduersum iudicibus de mesta obijcitur: quòd cũ visitatores illis sint in oppidis, morã si in eis pro appellationibus prosequẽdis facerẽt, ipsi, & eorũ notarius, ante quẽ acta ex lege. 21. eorundem cõmitiorũ. an. 1558. conficiẽda sunt: maioribus grauarentur expensis. Nam & alteri, vel quem ex illo populo voluerint, dimitti possunt notario seu Tabellioni publico: (vt & in alijs aliorum visitatorũ iudicum passim sic fieri videmus, & cõtingit Notarijs) vel cũ iustitia, & iniustitia illarũ sententiarum ex eisdem constet actis, à dictis factis in prima instantia iudicibus de mesta: ipsa eadem fere die qua partes ad cõsistoriũ appellant, per ab eo deputatos ad id iudices confirmari, aut reuocari sententiæ poterunt. Nec hac de causa vlterior terminus spectãdus erit: vt malitijs, & partium obuietur calũnijs, argum. c. 1. de. offic. ord. c. calũniam, de pœnis, clem. 1. de seq. poss. & fruc. & clem. 1. de re iudi. quòd si partes appellantes id non admiserint, dictæ legis sextæ dispositio quamuis dictis dura iudicibus, ex quo sic scripta extat, omnino seruanda est. l. prospexit. ff. qui & à quib. (cum alijs quæ in huius par. primo adduximus fundamẽto) quæ omnia in praxi sunt notanda: & non nulla iã habui in facto, in quo fui satis vexatus.

¶ Præterea huic fundamẽto (vt ad id reuertar, vnde digressus) suffragatur vndecimo, quòd ab Imola col. 1. versic. item quod vbi tẽpus, & Panor. 2. col. versic. nota quòd si datur alicui, in. c. potuit,

potuit, de loca. scriptũ est, quòd licet dominus ab emphyteota certior factus de futura rei emphyteoticariæ venditione, per duos debeat menses spectari. l. fin. C. de iur. emphyte. tamen si ipse dominus ante id tempus animum suum declarauerit, non debet vlterius expectari. Nam vbicunq; alicui statuitur terminus ad suam declarandum volũtatem, si ante declarauerit, temporis cessat præfixio: quòd in eadẽ spetie speculat. scripsit, tit. de locat, §. nũc aliqua, 100. quæs. & Iason in. d. l. fin. 5. col. nu. 14. & iterum, col. 7. nũ. 27. versic. & nota bene hæc verba. C. de iur. emphyt. lex est (ita intelligẽda) finalis, tit, 8. part. 5. ibi. *Mas si el señor dixesse que el non quiere dar tanto, o lo callasse fasta dos meses que le no dixesse si lo quiere fazer, o non: dende en adelante deue la vender à quien quisiere, & non le puede embargar aquel que ge la dio à censo que lo non faga.*

EX FVNDAMENTO. 12. sequent.

Iudex ordinarius in causa ordinaria si delegata, procedere potest: vt ordinarius, & delegatus. nu. 1. nec cogitur alteram eligere viam, ibidem.

Iudex delegatus qui & in eadem causa aliàs ordinarius, simpliciter procedẽdo, procedere videtur ex vtraq; via: & eo meliori modo quo potest ad effectũ quòd actus valeat. nu. 2.

Interpretatio rei gerendæ aptior, capienda est. nu. 3.

Arbiter & arbitrator constitutus, in eadẽ causa potest procedere partim iuris ordine seruato, vt arbiter, & partim nõ num. 4.

Arbiter & ipse in eadẽ causa arbitrator procedendo, in dubio præsumitur, quòd processerit, vt arbiter. nu. 5.

Cautela pro iudice duplici potestate fungente, vt vtatur clausula, omni meliori modo. nu. 6.

Clausula omni meliori modo, nihil operatur, quãdo modus expræssus fuisset ineptus, ex quo aptus descendere nõ potest. num. 7.

Delegatus in quẽ cõpromissum est factũ, potest procedere vt delegatus, & vt arbiter. nu. 8. & indubio præsumitur quòd processerit secũdũ ordinariam potestatem, ibidem.

Iudex qui duplici ex capite, eũdem potest exercere actum, quorũ vnũ licet, alterũ nõ licet, præsumitur ex capite, quòd licet fecisse. nu. 9.

Iudex faciẽs actum quẽ nõ potest facere vt iudex, sed bene vt priuatus, præsumitur gesisse vt priuatus. nu. 10.

Viæ duæ si sint quarum vna alterius electione tollitur, intelligitur si prima electa, de iure potest sortiri effectum, aliâs non. nu. 11.

Via vna inutilis electa, non tollit aliam vtilem. nu. 12.

Electione alicui data cẽtũ āphorarũ vini acetũ si eligat, optio nõ cõsumitur. nu. 13

Formæ, & modi õmissio, actum & si reddat nullũ, fieri tamẽ iterato potest, cum obseruatione debitæ formæ. nu. 14.

Lex. 76. in quaterno gabellarum, expenditur, & declaratur, ibidem.

Lex Tolet. citatur, ibidem.

Hæres sub cõditione institutus, qui (quòd ante cõditionẽ existentem repudiauit,) nihil egit, existente postea conditione, adire potest. nu. 15.

Testes non rite recepti, reiterari possunt, etiam post publicationem. nu. 16.

Testis inuce, & non perfecte examinatus, à deo vt eius testimoniũ inutile sit, potest iterum examinari: etiam post testimoniorum publicationem. num. 17.

Agens ad debitum ex conditione, ea nondum impleta, ob idq; succumbens, potest denuo agere ea impleta. num. 18.

Actionem ineptam proponens, & ob id repulsus, potest reddire ad aptam. nu. 19. 20. & 21.

Actor à iuditio repulsus, quòd reus rem petitam non possideret, potest iterum agere si reus possidere inceperit. nu. 22.

Legatum relictum filiæ si nupserit: quamuis inutiliter nupserit, si postea vtiliter nubat: ei debetur, & paruisse conditioni censetur. num. 23.

Agens ad retractum minus apte, & legis solemnitates non explens, potest intra eadem tempora proponere, & explere. & admitti. num. 24.

Leges, 7. tit. 7. lib. 5. ordin. regia. & . 13. tit. 10. lib. 3. for. leg. & . 130. still. & 71. tauri explicantur ibidem.

Lex eadem. 7. ordina. regia. iterum explicatur: & intelligitur. nu. 25.

Minores ex affectionis capite, restitutionem rei venditæ etiam post nouem dies petere possunt. nu. 26.

Impedimentum non præstat, quòd de iure non sortitur effectum. nu. 27.

Impedimentis duobus quempiam repellentibus, vno sublato, si alterum remanet æque repellitur. nu. 28.

Causæ si duæ sint, aut plures, vna earum cessante: non cessat effectus, nu. 29.

Rationes duas dispositioni habenti, sufficit quòd vna super sit: licet alia cesset. num. 30.

Rationũ duarum legis, vna correcta, lex remanet illesa. nu. 31.

Sententia in qua duæ sunt expræssæ causæ quarum vna est vera, altera vero falsa, vel erronea, sustentatur ex causa quæ vera est. nu. 32.

Probare sufficit vnam, de pluribus appellationis causis. nu. 33.

Filia iam maritata dotem petere potest à patre. nu. 34.

Testator relinquens decem pro e maritãda, quæ tamen testamenti tempore iam maritata erat debetur ei legatum. numer. 35.

Filiam absq; patris consensu nuptam, dũmodo ignominioso & indigno non nubat, pater tenetur dotare. nu. 36.

Pater cogitur dotem assignare filiæ: etiam diuiti. nu. 37.

Lex. 8. titul. 11. part. 4. expenditur, ibidem.

Priuilegio plures habenti causas, sufficit vnam durare. nu. 38.

Obligationibus ex duabus, vna sublata, remanet alia. nu. 39. & . 40.

Pactum non valet inter duos fratres de succedendo ad inuicem: casu quo alter primo moreretur sine liberis nullo condito testamento. nu. 41.

Actum faciens, videtur facere omni meliori & validiori modo quo de iure potest. nu. 42.

Præsumitur nemo eligere viam, per quam actus suus subuertatur. nu. 43.

Præsumptio validitatis actus, alijs præsumptionibus præualet. nu. 44.

Princeps potestatis plenitudine vti in dubio intelligitur: quando actus aliâs esset nullus. num. 45.

Scripturæ ordo non attenditur: quando actus redderetur nullus. nu. 46.

Clausula quæ præsumitur refferri ad omnia: nunquam reffertur ad actum qui ex tali relatione redderetur nullus. num. 47.

Oratio ambigua interprætatur in partem ne pereat. nu. 48.

Res potius valet: quam pereat, ibidem.

LTErius, duodecimo, dato sine veri praeiudicio, quòd sententiae quae in facto praesupponuntur latae, nullius esse notarentur momenti: quòd cōmissionū forma seruata nō sit, ex hocq; etiam capite sententia per licentiatum Hieronymum à Roias lata, eodem laboraret morbo: ex alio capite nempe vt iudicis ordinarij fulcitur, siquidem in hac causa iudex fuerit ordinarius.

1 ¶Et ex quo causa aliàs ordinaria ei sit delegata: procedere potuerit, vt delegatus, & vt ordinarius ex not. sententia glo. verbo ordinarij, & ibi Domi. à. S. Gemin. in. c. à iudicibus. §. quòd de arbitris. 2. quaes. 6. nec cogitur alteram eligere viam: vt scribit Specul. ī tit. d' iurisd. om. iudi. col. pen. versic. vltimo nota. tradit Abb. Panor. in. c. Quintauallis, col. ante pen. versic. ego autē cū reuerentia, de iur. iur. & Innocen. in. c. cum ex officij, de praescrip. in verb. autoritate, & ibi Felin. col. 9. versic. ex ista cōclusione Innocen.

2 ¶Dicētes quòd simpliciter procedendo, procedere videtur ex vtraq; via, & eo meliori modo, quo potest: ad effectum quòd actus valeat: per tex. in. c. nisi de praeben. & declarat. Alexan. in consil. 55. incipien. quoniam, vol. 5. dum vult, quòd iudex ordinarius, & delegatus, si actus ex ordinaria potestate sustineri potest ex ea primo, tāquam magis firma, & efficaciori, videatur processisse, cum hoc vtilius sit: vt etiam declarat Bart. in. l. gerit. versic. circa tertium principale, ff. de acquir. haere. argum. l. 1. cum seq. ff. de solutio. & in. l. si quis intentione, ff. de iudit.

3 ¶Et cum haec interpretatio rei gerendae sit aptior, ideo capienda. l. quoties idem sermo, de reg. iur. d. l. 1. §. Officiū, quem idem Roma. adducit in sing. 15. & idem sentit Ægid. conclus. 5. incipien. generale, & conclus. 60. incipien. processus, & 70. incip. Archiepiscopo, facit q; Alexand. scribit in consil. 185. incipien. in causa. 2. col. in prin. vol. 6.

4 ¶Et quod Innocē. ī. d. c. Quintauallis, dum dicit, quòd arbiter & arbitrator constitutus in eadē causa, potest procedere partim iuris ordine seruato, vt arbiter, & partim nō, vt arbitrator: quem sequitur Rot. decis. 851. incipien. cum compromissum, in fin. in antiq.

5 ¶Propterea si arbiter & arbitrator simpliciter pronūtiaret, et ex processu, & sententia colligi nō posset iudicatis in tētio, qua vti potestate voluerit, in dubio tamē praesumetur q; processerit vt arbiter: cum haec sit mitior et aequior

æquior interpretatio, ex quo non tollitur ad arbitrium boni viri reductio, & ita cõmuniter tenent. dd. secund. Felin. in. d. c. cum ex officij. 2. col. versic. sunt duæ opiniones, & voluit Panor. in. d. c. Quintauallis, col. 24. versic. quæro nunc. & notat, Ioan Mill. in suo reperto. in verb. iudex potest procedere, & Ioan. Baptist. in tract. de arbit. c. 4. cũ plurib. sequen.

6 ¶ Erit tamen cautela, quòd iudex duplici potestate fungens, vtatur clausula, omni meliori modo. &c. quia ex virtute dictæ clausulæ ꝗ facili saluabitur processus: teste ipso Felin. in. d. c. cũ ex officij, col. 11. in prin. versic. tertio limita, & in. c. cum super, 4. col. versic. quid autem importat, de offi. deleg. (vbi virtutem huius clausulæ ponit) Deti consil. 77. incipien. viso puncto supra scripto. 3. col. in princi. & Alexand. consil. 192. incipien. post reddita, vol. 3. & consil. 80. incipien. visis, 2. col. vol. 5.

7 ¶ Quamuis dicta clausula nihil operaretur quãdo fuisset expræssus vnus modus inceptus: ex quo aptus descendere non posset. Secundum Calderin. consil. 1. de accus. & Anchar. cõsil. 357 incipiẽ. quia præsupponitur, & sequitur Cassador. in decis. 7. num. 7. de appel. & Capitius decis. 96. incipien. in causa. num. 9 post Maria. in. c. 2. articu. 13. versic. plurimi, de libel. obla.

8 ¶ Sicq; legimus delegatum in quem compromissum est factũ, posse procedere vt delegatus: & vt arbiter. c. si inter partes, (vbi est tex. optimus, & ibi not. Bal.) de leg. Conrad. not. in. c. nisi essent, de arbit, & docent. dd. in. d c. cum ex officij, ac in dubio præsumi quòd secundum ordinariam processerit potestatem, vt ijdem scribunt in. c. fin. de sent. & re iudica.

9 ¶ Et in specie quãdo iudex potest eundem exercere actum duplici ex capite, quorum vnum licet: alterum non licet, præsumẽdum esse eum ex capite quo liceat fecisse. Ludo. Roma. in pulchra facti contingentia tradit in consil. 320. incipien. hæc istorum quinq;, in fin. bonus est tex. l. merito, ff. pro socio, & l. 3. ff. de testam. mil. vbi Bal. notat quòd si id quòd fit ex duplici potestate non valet ex vna, valebit ex alia, per illum tex. quia indubio videtur fecisse eo iure quo potuit.

10 ¶ Scribens etiam ibi, quòd si iudex faciat actum quem non potest facere vt iudex: sed bene vt priuatus: præsumitur gesisse vt priuatus, per tex. in. d. l. 1. §. Officius, cum seq. ff. ne quis eum qui in ius voc. est, vi exim. & ponit Panor. in. d. c. Quintauallis col. ante penul. de iur. iur.

¶ Quibus adstipulatur, quòd si sint duæ viæ, quarũ vna, alterius electione tollitur: id tamen intelligendum est: si prima electa de

iure

iure potest sortiri effectū, aliâs non.l.si vero. ff. de bon. libert. ibi, *si vero non habuerit effectum petitio eius:dico non impediri quo minus admittatur.* Et.l.filium.§.si quis contra tabulas, ff. de lega. præstan. *Si quis contra tabulas bonorum possessionem acceperit,deinde postea apparuerit, eum ex his liberis non fuisse,qui eam bonorum possessionem accipere possint:obtinet non esse ei denegandam legatorum petitionem.*

12 ¶Eiusdemq; est farinæ, quòd vna via inutilis electa:non tollit aliam vtilem.l.mater decedens, & ibi Ludo. Roma. ff. de inof. test.l. Claudius, ff.de acqui. hæred.l.legitimam,ff.de petit. hæred. bonus est tex.in.l.2.ff. d op tio.lega.vbi data optione seruo rum,si quis alienum seruum,vel hominem liberū optauerit,non consumpsit optionem.& in.l. si maritus fit.§.fin.ff.ad leg.Iul.de adul.vbi si quis adulterū,&adulterā simul dtulerit,nihil agit;po teritq; quasi neutrū detulerit, rursus à quo velit initiū facere: quia nihil prima delatione egit.

13 ¶Et in ead.l.2.§.1.ff. de optio. lega.si is cui electio data sit certum amphorarum vini,acetum elegerit:optio non consumitur poteritq; iterum eligere,ex quo not.ibi glo.nihil referre,an aliquid non fiat,an non iure fiat, & pro simili allegat.l.quoties,ff. qui satisd. cogan. vbi, & idem glo.not.quæ & alia quoq; iura citat.facit.l.qui quartam,§.condennatum,ff.de re iud.& .l. qui per salutem,ff. de iur. iuran. ex qua Bart. not. si non legitime iuratum sit, iterum iurandum esse.

14 ¶Bal.autem ex eo dicit quòd ommissio modi,& formæ reddit actum nullum,tamen iterato fieri potest cum obseruatione debitæ formæ, ex quo sic intelliges leg.76.in gabellarū quaterno regio,quòd quartū (de quo ibi agitur) offerens:ac solennitates ibidem requisitas minus vtiliter explens:iterum intra eundem terminum eadem regia lege præfixum offerens: & illas solennitates obseruans,quantumcunq; ab aduersario competitore,seu ipso iudice oblationem iam nullam, viamq; hanc esse præclusam reclametur: de nuo admittendus sit, quòd iam habui infacto,& obtinui, & satis deducitur ex adductis in capit.huius operis finali, (omnino hac pro sententia cum casus occurrerit videndis,)& probari videtur in nostra lege ante citata Toletana in versic.*Pero si las tales sentencias.&c.*

15 ¶Hucq; pertinet tex.l. ifqui hæres in prin. ff. de acqui. hær. vbi hæres institutus sub cōditione,si ante cōditionē existentem repudiauit, nihil egit, ideo existente postea conditione adire poterit ; vt etiam dicit. tex. l. nec is, §. 1. eod. titul. cum simil.

16 ¶Sicq; fit vt testes qui nō recte recepti sunt, reiterari possint etiam

etiam post publicationem, vt in nuit tex. à contrario sensu, & ibi glo. verbo, rite quæ id expræsse vult in clemẽ. 2. de testib. & Cardin. florẽ. post Paul. Eleazar in. 3. quæstio. id intelligens quãdo receptio ipso iure est nulla, & Pet. de Anchar. col. pen. in. 4. quæs. Anto. Ioan. ligna. col. 1. & Imol. col. 2. super dict. glo. glo. est etiam vltima ad fin. c. cũ causam, & ibi hostien. col. fin. extra eod. de testib. vbi Hostiẽ. Ioan. Andre. Bal. Anchar. Anto. & Imol. Bart. in. d. l. qui per salutẽ in fin. vbi Alexan. qui ita dicit cõmuniter teneri, & idem repetit Iason ibi qui id late exequitur, col. 1. versic. item per istum tex. Bal. in. l. per hanc, col. pen. versic. & modo venio, ibi, & ista est veritas. C. de tempor. appel. Felin. in. c. in literis col. 2. versic. tertio de offi. de lega.

17 ¶ Ac huic proximum est: testẽ mance, atq; diminute, & nõ per fecte examinatum, adeo vt eius testimonium inutile sit, posse iterum examinari, etiam post testimoniorum publicationem: si id culpa iudicis factum sit, licet secus si partis culpa id factum fuerit, vt per glo. 1. in fin. c. per tuas & ibi Imol. col. 2. versic. secundo casu, & Panor. col. etiam. 2. versic. venio ad secundum, de testib. Bal. in. l. veluti. §. hæc vox quę legit (vt plerięq; omnes) cũ. §. prætor ait, qui est final. l. si quis ex argentarijs, ff. de eden.

18 ¶ Eisdemq; cõcinit quòd agẽs ad debitum ex conditione, non dum ea conditione impleta: ob idq; succumbens: ea tamen postea impleta denuo potest agere l. grege, §. si sub conditione, ff. de ædil. edic. l. si mater. §. eandem, versic. & ideo forte sub cõditione, ff. de except. rei iud.

19 ¶ Quarum legũ autoritate sub nixus Accurs. in. l. 1. post prin. in verbo, nec tenere, ff. si mens. fal. mod. dix. tradit eũ qui actionẽ ineptam proposuit, & ob id repulsus sit, posse redire ad aptam quòd & tex. probat in. l. sed & si pupillus, §. si institoria, & ibi glo. Bald. Alberi. & Saly. ff. de institor, & in. l. Bebius in fin. & ibi quoq; Alberi. ff. de pact. dotal, & est tex. in. c. coram, & ibi not. Pet. de Anchar. in. 4. notab. de rescrip. & in. c. examinata de iudit.

20 ¶ Vnde semper actor qui aliâs succubuit propter actionis ineptitudinem: iterum auditur apte eam proponens. d. c. examinata.

21 ¶ Et similiter qui appellauit post iterum appellare, si ob id victus sit, quòd inepte exceptionẽ à qua repulsus est proposuerat, etiam in eo casu quo aliâs non posset amplius appellare, vt est tex. in clem. fin. & ibi Cardi. floren. in. 2. notab. & alij de appel.

22 ¶ Hincq; etiã est, quòd si actor ideo à iudicio sit repulsus: quòd reus rem petitam non possideret, non prohibetur postea iterum

iterũ agere, si reus possidere inceperit.l.quoties,§.fin. &.l. sed si postea,ff.de noxal.actio.l. si à te in prin.l.rem meã.l.si quis ad exhibendũ,ff.de except.rei iud. l.procurator ad exhibēdum in prin,ff.rē rat.hab.& in.l.3.C.ad exhib.

23 ¶.Et facit quòd scribitur in.l. hæc cōditio filiæ in prin. ff. de condi.& demost.quòd si legatũ relictum sit filiæ,si nupserit:si ea nondum nubilis ætatis, nupserit:vel etiam coniuncta sit ei cuius nuptijs ei interdictum sit,nō censetur paruisse cōditioni,sed si postea alteri vtiliter nupserit, conditioni paruisse censetur, & legatum obtinebit.

24 ¶.Ex hisq; percipies consanguineum,vel quemuis alium,cui retractus ius cōpetit (qui hodie intra nouem dies auenditionis tempore rem venditam retrahere pro eodem pretio potest. l. 13.tit. 10.lib.3.for.leg.l. 7. tit. 7. lib.5.ordin.regia.leg. 230. ĩ leg. stili,l.71.ĩ.l.taur.)si intra illũ terminũ minus apte deduxit: solēnitatesq; ab eisdē requisitas legibus nōexpleuit: (ob idq; ab aduersario,oblationē pretij nullã, ac viã sic retrahere volenti præclusam esse, etiam intra eadem tempora:oppositum sit) ad huc tamen intra eosdem nouē dies iterum proponentem ac totum pretium offerentem admittendum esse:locumq; tunc fore retractui. & licet Andre. Tiraquel. doctissimus francigena, (qui pro & contra hãc quæstionē disputat in tracta.retrac. tit. 1.§.8.à nu.3.vsq; ad.28.cogitandum in hoc amplius relinquat in meam hanc partē tandem videtur inclinare,in.nu.fin.& etiã in nu.11.in princip.quòd est notabile ad intellect. præcitatæ leg.7.ordi.reg.

25 ¶.Quæ in eo quòd nouiter statuit minores seu pupillos circa illorum nouem dierum lapsum restituendos minime fore,intelligi necessario, meo iudicio debet,saluo melius ac rectius sentientis:quando ex illo retractus capite,circa quód disponit: restitutio peteretur, secus vero agere si vellent ex alio capite, ratione scilicet affectionis quód res aliâs vendita maiorum suorum fuisset,tunc enim etiã post nouem illos dies sic petentibus beneficio restitutionis compelleretur emptor rem sibi venditam pro eodem met pretio restituere minoribus,casus est singularis.l.si *in emptionem*, (quē anno proxime elapso hoc habui in facto) ff. de minor. per quem id testatur Anton.de Burgos Cohispanus, dicens perpetuo menti tenendum,in.c.1.de empt. & vendit. 4. colun. numer.23.& voluit Andre.Barb. in consil. 13. colun. 2. vol. 1. & Bartho.Achasen.in consuetudin. Burgund. rubri. 10. §. 1. numer.1.

26 ¶.Sicq; fit, vt si ex vno capite nempe retractus post illos nouem

uem dies restitutionem rei venditæ minores petentes succumbant: ex alio affectionis paulo ante citato capite agere ex prædictis possint, etiã post illos nouem dies, quòd valde notandũ in praxi censeo.

27 ¶ Vlterius præfato etiã suffragatur fundamento regula, non præstat impedimentum: quòd de iure nõ sortitur effectum, de reg. iur. lib. 6. c. scriptũ est in fin. & c. congregato, & ibi glo. fin. de rescrip. l. si dari stipuler, ff. de verb. oblig. cũ multis similibus à Felin. congestis in. c. ex thenore 4. col. versic. regula nõ præstat, de rescrip.

28 ¶ Et quòd si cui sint duo impedimenta quempiam repellẽtia, si alterum tãtum sublatum fuerit: alterum autẽ superstit: æque repelletur, ac si ambo subsisterent tex. est in. l. si domus, ff. de seruit. vrb. prædio. c. cum nuntius, & ibi Anton. Imol. Panor. & Felin. post princip. de testib. c. ex tuarum de autor. & vs. pal. c. non potest de præben. lib. 6. c. si gratiose in fine, glo. verbo canonicus. c. statutum in prin. d̃ rescrip. lib. 6. Oldra. Bal. Angel. & Imol. in. l. si non lex, ff. de hæred. instit. vbi id rahunt ad legitimationem, siue dispẽsationem factam de vno impedimento, vel in habilitate, siue macula.

29 ¶ His q; consonat quòd si duæ, aut plures sint causæ, vna illarũ cessante non cessat effectus, siue dispositio, tex. est in. l. si non lex Ælia sententia, ff. de hered. instit. & ibi Bal. cã legem dicit ad hoc solere allegari. Ex eaq; not. Oldra. Bart. idem Bal. & Imol. quòd quando plures leges concurrant ad vnum effectũ: vna cessãte remanet virtus alterius. Bonus etiam est tex. in. l. tutor petitus, §. quæ tutoribus, ff. de excus. tutor. l. 1. in prin. ff. si quis apparẽt. man. fue. l. 2 §. corporis debilitas, ff. de vacat. muner. l. q̃ ait prætor, §. exercitũ, ff. de his qui not. infa. l. assiduis. C. qui potio. in pig. hab. &. §. affinitatis, versic. nam si ad huc instit. de nupt. §. fin. in authen. vt de ter. sit. numer. cleri. coll. 1. §. si vero altera, & ibi glo. in auth. d̃ nup. coll. 4. §. sed & si quis, & si vero nullus, &. §. fin. versic. ex vtroq; in authẽ. de instrum. caus. & fid. col. 6. §. vnũ in authen. de restit. & ea quæ par. in vnd. mens. col. 4. &. c. 1. §. maxime, iuncto. c. nisi cum pridem, & pro delectu d̃ renun. c. quæris. versic. & nisi forte de ætat. & qualit.

30 ¶ Et facit glo. verbo collocare, l. liberorũ, §. 1. ff. de ijs qui not. infam. ex qua ibi Iacob. But. Bart. Bal. Alber. & Paul. qui eũ §. legit cum princip. l. 1. cod. tit. notant quòd vbi dispositio habet duas rationes licet vna cesset, si tamen alia supereſt, sufficit, & idem voluit glo. verbo de ductus in. l. liberos, §. 1. ff. d̃ cap. diminu. & glo. verbo credere. l. si ventri, §. in bonis, & ibi etiam Dinus, Bart. Alber. & Angel. ff.

de

de priuileg. credit. & glo. (vt à multis citatur) in. l. si quis ad ex hibendum, ff. de except. rei iud. & quam plures. dd. varijs in locis a præfato Andre. Tiraquel. citat. in tract. cessant. caus. 22. limita. nu. 2.

31 ¶ Ex q̃bus proficiscitur quòd Fernandus Menchacen. rei dominicæ doctissimus, & laudandus senator notat in lib. 2. part. 1. §. 18. nu. 116. &. nu. 92. &. 96. de success. creatio. filiā vt in monachissmum abiret renuntiantē: fratribus deffitietibus, successurā patri minime: cōtra eius voluntatem. quòd & reuerendiss. pæceptor meus Couarru. tenuit in. c. quamuis pactum. §. 3. conclus. 9 hac ideo ratione, quod renūtiatio fratrum fauore nedum sit facta, sed etiam propter dotē quā recepit: patrisq̃ ob fauorem. & quamuis causa quæ fratres respicit, cesset, aliæ cum durent, renūtiatio locum obtinet: ex alijs q̃ fulcitur causis. quicquid nouissime Fernādus opinetur Tellius in. l. 6. Tauri, nu. 48. versic. & primo, sed vel ex eadem ratione (quòd & fortius est) nec ab intestato hoc in casu fratribus eisdem præ mortuis, monasterium patri succedit: vti ipse Menchacen. loco ante signato alia licet ratione notat: aducrsus eundem Couarrū. cōtrariū censentem. in. d. conclu. 9. & ita procedit, & intelligendus est Parisius: in consil. 26. nu. 19. cum seq. vol. 3. quòd si efficatiori præsumptione, vel probatione constaret renuntiationem non esse factam fratrum contemplatione, sed tantum patris, tunc & si fratres mortui sint, filia non succedit ex testamento: nec ab intestato: quòd ex supra adductis rectius colligitur. Communisq̃ est opinio, ipso teste Couarru. in. d. c. quamuis pactum. §. 2. col. 4. quicquid præfatus Fernādus Tellius conetur, in. d. l. 6. nu. 49 cum sequen. (vbi in contrariam inclinans sententiam Menchacensis rationes impugnat.) & sic procedit communis legistarum opinio quam Ripa citat in l. 1. nu. 150. ff. de vulg. subs. & Augustinus Beroi in. c. Raynutius, de testam. nu. 384. vbi tradunt communem canonistarum oppositam opinionē esse. Sic etiā procedit glo. notab. verbo patris. l. tam is, §. 1. ff. de donatio. caus. mor. quam ibi expendit Imol. col. 1. versic. in cad. glo. ibi respondeo, quòd vbi sunt duæ leg. rationes, vna earū correcta, remanet tamen lex illesa. quòd etiam voluit glo. verbo, vel ecōtra, in fine in. §. minima, & ibi Angel. Aret. de capi. dimin. dicens ad id facere. l. 3. §. plane. ff. de itin. act. q̃ priua.

32 ¶ Sententiaq̃ in qua duæ sunt expræssæ causæ: quarum altera vera est: altera vero falsa, vel erronea: sustentatur ex causa quæ vera est. l. Titianus, ff. quòd cum eo, §. si igitur omnes, &. §. si tales in auth. vt cū de appel. cognos.

col. 8. c. cum, I. &. A. de re iud. &. c. per tuas. 1. & ibi Hostien. Ioan. And. Card. Floren. Anchar. Anton. & Panor. qui eum tex. dicit nota. col. 2. qui fil. sint legi. vbi etiam Cardi. Alexand. not. 11. Ioan. Andre. in. c. cum inter, 2. col. & ibi Anton. col. etiam. 2. & Panor. dicens singulare. 3. col. de re iudica. Pet. d̄ Anchar. in consil. 289. incip. de viribus sentētiæ, col. 2. Imol. in l. si plagij, circa mediū (vbi etiā id dicit singulare). ff. de verb. obli. & in. l. quòd dicitur patrem, col. 5. versic. secundo casu, cod. tit. & in. l. si is ad quē. 2. col. versic. aduerte tamen, ff. de acqui. hæred. Domin. in. c. fin. col. 3. versic. dic aut causa est falsa. 21. dist. Panor. qui dicit singulare in. c. 1. col. 3. & ibi Felin. (qui alios adducit.) 5. col. versic. limita secundo, nisi causa, de re iudica. idem Panor. in. c. sicut. 3. col. versic. sed si iudex in sentētia, eod. tit. Alexan. in. l. impossibilis. 1. col. ff. de verb. oblig. vbi id testatur communiter approbari, & latius in. l. qui Romæ, 24. col. nu. 50. eod. titul. & in additio. Bart. in. d. l. si is ad quem. & Andre. Barb. (qui tex. in. d. c. p̄ tuas ad hoc dicit notab.) in consil. 6. incip. illud in mediū adducam, col. 11. versic. facit quód singulariter voluit. vol. 4. Angel. Aret. in. §. sed quia, 1. col. versic. si autē expræssit plures causas; inst. de fidei com. hæred.

33 ¶ Sicq; videmus in appellatione, in qua, si copulatiuæ plures fuerunt expræssæ causæ, illarū vnam sufficit probare: vt probat expræssim tex. c. exhibita, de iudic. & in. c. iamdudum, de præben. & docet Panor. in. c. cum causam, in fin. de appel.

34 ¶ Et ita intelliges glo. reputat. sing. verb. lege obligamur. l. obligamur, ff. d̄ actio. & obl. innuentem filiam iam maritatā petere posse dotem à patre, nam cum dos detur filiæ, nedum ob eam causam vt maritetur, sed etiam vt ea alatur, licet vna ratio cesset ex quo nupta sit, vt eā pater nō teneatur dotare, vt Bart. ibi opinatur, & Ioan. Lup. scribit in repet. c. per vestras, §. 4. incip. redeundo, in prin. nu. 1. fol. (mihi) paruo. 139. d̄ don. int. vir. & vx. ex altera intentum obtinet: & verum est dictum glo. quam sequitur & singul. dicit Bal. in. c. iurauit, col. 2. de prob. & in. l. fin. 2. col. C. de sent. quæ sin. cert. quan. prof. & in. l. 1. col. 3. versic. sed si nupsit filia, & ibi Imol. col. item. 3. & Roma. colun. 1. ff. soluta ma. Paul. de Cast. in authen. res quæ, & ibi Iason, col. 5. versic. quarto quæritur, C. com. de leg. Ioan. Cāpet. ī tract. d̄ dot. part. 1. quæs. 13. Ioan. Lup. in. d. c. per vestras. §. 20. nu. 4. &. 5. cū seq. cōmunisq; hæc opinio est, etiā si Guliel. in. l. cū his, §. si mulier, ff. de condi. in deb. & in. d. l. obligamur, aliter sentiat.

¶ Hisq; adstipulatur quòd no-
35 tabiliter scripsit Bal. in. d. l. fin.

2.col.vers. pone testator. C. de sent.quæ sin.cer. quan. quòd si testator reliquit decem Berthæ pro ea maritanda:quæ tempore testamēti iam maritata erat; debetur ei legatum,ab Alexan. citatus & secutus in cōsil.146 incip.in causa & lite,2.col.vers. & similiter dicit,vol. 5. & Hippol. Marsil. repet. rubri. de fide iuss.numer.85. bonus est tex. in,l.hæc conditio.1.ff.de condi. & demons.per quem idem tenuit Paul.Castren.in consil. 308. incip.in isto facto.2.col.nu.2.ver. secundo facit dubium,vol.1.

36 ¶Quæ etiam vsq; adeo procedunt,quòd filiam absq; patris consensu nuptam pater teneatur dotare,dummodo ignominioso,& indigno nō nubat.not. Bal.Angel.Paul.& Iason.in. d. auth.res quæ,vbi Fran.Curt.iunior.nu.25.communem opinionem dicit,& Ripa in. d. l. 1. nu. 57. ff. sol. mat. bona est glo. c. fin.32.quæst.2.quam dicit sing. Panor.i.c.ecclesia,nu.20.de cōsti. licet idem Panor. in. c.1. de spōsat. imp ub.aduersus hāc cō munem opinionem teneat.

37 ¶Sic etiam procedit, ac intelligenda est lex,8.tit.11.par.4.qua cautum est, patrem esse cogendum dotem assignare filiæ etiā diuiti: quòd notauerat glo.verbo intelligi,in fin.l.final.C.d̄ dotis promissio.communiter ibi recepta,& in.d.l.1.ff.sol.matri. vbi Vincent. Herculan.nu.31. & idē Ripa,nu.54.hāc opinionem cōmunē esse fatentur, quicquid velit Bart. contrariū opinatus in.l.mulier,§.cū proponeretur, ff.ad Senatus cons. Treb. cuius opinionem Socin.probauit in. d.l.1.& Iason in.§.fuerat.nu.1 to insti.de actio.opinionem tamen dictæ glo.sequitur Francis.Curti.senior in consil. 27. incipien. magnificus vir dominus.nu. 35. & in consil.39.incipien.visis,& diligenter consideratis nu. 9. in fin.cum seq. hac ratione quòd pater ad duo astringatur ad nubendum filiam, & ad dotandā: vnde si primū ad impletum sit, debet nihilominus secundū ad implere:cum mulieris etiam habere dotē intersit,vt melius tractetur á viro suo.argumen.§. sic itaq;,versic.si quis re,authen.de nupt.col.4.facit tex.singul.in.l. qui filium,& quòd ibi not. Bar. ff.vbi pupi.educar.deb.sic ergo, licet cesset vna ratio , non ideo cessare debet dispositio,(vt supra deduximus.)

38 ¶Et testatur Angel.post glo.l. si ventri,§.in bonis,ff.de priuil. credit.dicens quòd si priuilegiū plures habeat causas, sufficit vnam durare.

39 ¶Sic etiā ex duabus obligationibus sublata vna,remanet alia. l.celsus,ff.de arbit. c. cū dilecti, de dol.& contu.

40 ¶Et d̄ duabus seruitutibus probat tex.l.si domus tua,ff. de seruit.vrba.prædio, & de duobus impedimētis, c.ex tuorū de vsu palli.

41 ¶ Et facit notabile verbum Iason, post alios in. l. licet inter primates in fin. C. de pac. quòd pactum de futura successione, non valet, nec firmatur iuramento, ex duplici ratione, prima, quia aufert liberam facultatem testādi, secunda quia inducit votum captādæ mortis, vnde licet cesset vna ratio, tamen ex quo militat alia, militat dispositio legis prohibitiuæ. d. l. lex Eliascētia, & ibi Bal. ff. de hæred. instit. ex quo infert non valere pactum inter duos fratres de succedēdo ad inuicem: casu quo alter primo moreretur sine liberis, nullo condito testamento, quia licet non auferatur libera testandi facultas, remanet votum captandæ mortis alterius.

42 ¶ Præterea huic etiā parti, duo decimoq; fundamento fauet, quòd faciens actum videtur facere omni meliori, & validiori modo, quo de iure potest. l. 3. ff. de testam. milit. ibi. *Nec credendus est quisquam genus testandi eligere, ad impugnanda sua iudicia, sed magis vtroq; genere voluisse propter fortuitos casus.* Facit tex. l. Claudius, ff. d acqui. hæred. l. quia autē. 1. respon. ff. si quis ōmis. causa. test.

43 ¶ Nemo enim præsumitur eligere viam per quam actus suus subuertatur, vt latius Andre. Altia. prosequitur in suo trac. præsumptio. pag. mihi, parua, 500. cum sequen.

44 ¶ Præsumptioq; hæc validitatis actus alijs præsumptionibus præualet, vt scribit Decius in. l. in testamento, 6. col. nu. 12. C. de testam. milit.

45 ¶ Ideo licet Princeps potestatis plenitudine in dubio vti non cēseatur, ut post Innocē. Abb. Panor. notat. in. c. innotuit in fin. de elect. & Bal. in. l. si testamentū in prin. C. de testam. si tamen aliās actus esset nullus, vti potestatis plenitudine præsumitur, ex notabil. Pauli Castren. sentētia, in. l. ex imperfecto in fin. C. d testamen. & Alexan. in. l. quam quam. 1. col. num. 5. C. de testam. milit.

46 ¶ Sic licet actus præsumatur factus secundum ordinem scripturæ, §. quibus in. 1. constit. C. I. quoties, ff. de vsu fruc. quando redderetur nullus scripturæ ordo, non attēditur, vt in notabil. quæstione tradunt Bal & Imol. in. l. cum testamento, §. hæc verba, ff. de hære. instit. & Angel. in. l. si vnus. §. fin. ff. de pact.

47 ¶ Simile est, quòd clausula quæ præsumitur referri ad omnia. l. 1. C. de lib. præter. nūquā refertur ad actū, qui ex tali relatione redderetur nullus. l. cum vulgari, vbi glo. & Bart. ff. de dot. præ lega. scribit idem Bart. in. l. talis scriptura, de lega. 1:

48 ¶ Cui etiam alludit, quòd quando oratio est ambigua, interpretanda semper est, in partem, ne pereat. l. quotiens, ff. de reb. dub. l. inter stipulantem, ff. de verb. obliga. sic in dubio res potius valet, quam pereat. c. Abbate sane,

te sane, de verbo. signi. l. quoties in stipulationibus, ff. de verbo. obligationib.

HIS TAMEN, idque genus alijs minime obstantibus, vlterius cogitanti, contrarium de iure verius esse arbitror, quodque praecitatus Hieronymus à monte Marthà nedum à petitis per dictam ciuitatem Hispalēsem ab soluendus sit omnino. Verum ex quo à praefatis iudicibus dicta terrae possessione iniuste, ac non seruatis seruandis (vt infra latius differetur) spoliatus fuerit, restitui ante omnia nunc debeat: nō solum respectu possessionis praedictae, sed etiam respectu fructuum perceptorum, qui ve percipi potuerunt, & omniū accessoriorū, vsque ad minimum, (vt aiunt) quadrantem.

EX. I. FVNDAMENTO sequenti.

Lex Toleti loquitur, & disponit dum taxat contra occupantes terminos iniuste, & indebite, & quando super tali iniusta occupatione pronuntiatur secundum formam dictae legis. nu. 1.

Dispositio legis non competit, cui non competunt legis verba. nu. 2.

Lex Tolet. nō loquitur aduersus ecclesias, aut personas ecclesiasticas, seu ordinem militarem. nu. 3.

Dispositio legis Tolet. noua cum sit, & corrigens, vltra casum in quo loquitur, non extenditur, ibidem.

Statuta laicorum in conseruandis terminis, modoque fruendi, clerici obseruare tenentur. nu. 4.

Constitutiones laicorum naturalem continentes aequitatem, in foro spirituali contra clericos obseruandae. nu. 5.

Verba, iniusta & non deuidamente, illi qui aliquod ius habet, non competunt ex cōmuni loquendi vsu. nu. 6.

Leges, & statuta seu dispositiones intelliguntur secundum communem vsum loquendi, ibidem.

Verborum proprietati, vsus communis intelligendi, praefertur, ibidem.

Vsus communis loquendi, & intelligendi, omni propriae significationi praeualet. nu. 7. 8. 9. & 10.

Statutum cessat, vbi cessant verba statuti. nu. 11.

Lex ipsa cessat, legis causa cessante, numero. 12.

Constitutio ipsa cessat, causa constitutionis cessante. nu. 13.

Consuetudinis causa cessante, cessat consuetudo. nu. 14.

Statuta tantum disponunt, quantum loquūtur. nu. 15.

Statuti dispositio cessat, quando verba nō conueniunt. nu. 16.

Statutum quòd de qualibet contractu, de quo fieret instrumentum, soluantur pro gabella sex denarij pro libra, non habet locum in contractibus qui fiunt super re inaestimabili, vel non cōtinente aliquòd interesse aestimabile per libram, ibidem, contra Romanum.

Statutum quòd de quolibet contractu soluatur gabella, non habet locum in venditione per haeredem iussu tamen testatoris facta. nu. 17.

Legis verba vbi deficiunt, deficit ipsius dispositio. nu. 18.

Legis verba inspicienda sunt, nec vltra ea, ipsius dispositio trahenda. nu. 19.

Statuta stricti esse ideo dicuntur iuris, quòd stricte, nonq; late interpretanda sunt. nu.10.

Statuta non recipiunt interpretationem extensiuam. nu.21.

A statuto ommissum pro õmisso habetur, & ius commune in eo locũ habet. nu.22.

Legis Toletanæ verba, clara, & ab illis non est recedendum. nu.23.

Iudices non debent discedere à verbis rescriptorum. nu. 24.

Delegatus non potest interpretari rescriptum, nisi quatenus verba ipsius rescripti patiuntur. nu.25.

Actus potius perire debet, inutilisq; manet: quàm à verbis discedatur, si nullo modo, rei, & negotio conuenire possunt. nu.26.

Substitutio facta per verba directa, & ciuilia, non valet iure fideicõmissi, dato quòd aliter sustineri non possit, quia verba, & in proprio & in largo significatu repugnant. nu. 27.

1 D CVius rei euidentē demonstrationē præmitto pmo quòdam ie citata lex Toletana, qua nunc, & semper per partes aduersas, aduersus dictum Hieronymum, dimicatum est, non comprænhendit istum casum in quo loquimur, nec eius dispositio præfato Hieronymo aduersatur, consideratis in themate propositis, scilicet quòd dictam terræ possessionē (quam Fernandus Alphonsus, & Elisabes ximenia paulo ante relati, durante suo matrimonio emerant, & per viginti quinq; annos, ac plus temporis, pacifice possederant.) dictus Hieronymus eorundem filius, cum ipsa matre & sorore, prædicto iusto titulo, nemine cõtradicēte possidebat: quando lata fuit à licentiato Moreno prima sententia, & quòd dicta lex duntaxat loquitur, & disponit contra occupantes terminos indebite, ac iniuste sine aliquoq; titulo, & quãdo super tali iniusta occupatione pronuntiatur, secundum formam dictæ legis, ponderando eius ista verba. *Y algunos caualleros injusta y no deuidamente, toman y ocupan ...*

2 ¶Et cui nõ cõpetunt verba legis, nec eius dispositio cõperat, l.4.§.toties, ff. de dam. infect. l.1. §.loquitur, ff. de aqua quot. & stiu. l. ita autē in prin. & ibi Bar. not. ff. de adminis. tut. l. quòd cõstitutum, ff. de mil. test. l. hos accusare, §. omnibus, ff. de accus. l. si seruum quis, §. non dixit, ff. de acqui. hæred. c. indēnitatibus, §. sed cum eas de electio. lib. 6. melior de corpore iuris, secund. Ioan. de Ana. in. c. 2. col. 7. nu. 9 de maled. idq; procedit, etiam si vnũ minimũ verbũ non competit, secund. Bal. fulgo. & alios in l. si mancipia. C. de seru. fugit. qui etiam loquuntur in statutis.

3 ¶Et sic ex eiusdem præallegatæ Toletanæ legis serie, ea ratione

ne quòd contra feculares perſonas loquatur: illam nõ loqui patet, quando aduerſus eccleſias, aut perſonas eccleſiaſticas, ſeu ordinem agitur militarẽ, & diſpoſitio cũ ſit noua, ac corrigens l. iudices. C. de iudic. vltra caſum in quo loquitur, extendi non debet, (vt poſt Hippol. ſingul. 13. incipien. volo tibi,) Petrus Nunius nouiſſime ſcribit lib. 1. de exequend. Princip. mand. c. 4. nu. 17. verſic. cœterum.

4 ¶ Docens tamẽ ibidem. nu. 24. clericos in conſeruandis terminis, modo quæ fruendi laicorũ ſtatuta obſeruare teneri, quòd Oldra. ante eum cenſuerat in conſil. 32. incipien. quæſtio eſt vtrum ſacerdos, & Didacus à Caſtel. ſuper. l. 70. Taur voluit Abb. Panor. in. c. quòd clericus de for. compet. Felin. & communis ſententia in. c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit. & faciũt quæ de paſtus cõtributione, Paul. & Iaſon notant in. l. placet, in fin. C. de ſacroſan. eccleſ. & Lucas de Pen. in l. 2. C. de nauib. nõ excuſ. lib. 11.

5 ¶ Quòdq; Bal. in rubri. de conſtit. 3. col. nu. 20. (poſt Innocen. ab eo ibi citatum) tenet conſtitutiones laicorum, naturalẽ continentes æquitatem inforo contra clericos ſpirituali ſeruãdas, & de his quæ montiũ, & termino rum cõſeruationem reſpiciunt, pulchre Abb. Panor. loquitur in cõſil. 6. incip. caſus ſuper quo vol. 1.

6 ¶ Præterea præcitata verba, *Injuſtas y no deuidamente.* Illi qui aliquòd ius habet, non competunt ex cõmuni loquendi vſu: iuxta quem leges, ſtatuta, & diſpoſitiones intelliguntur, & qui intellectus verborum proprietati præfertur, vt not. i. l. quòd Labeo, ff. de ſupel. leg. & l. librorum, §. quòd tamen Caſſius, de lega. 3. c. ex litteris. 1. de ſponſal. c. quamuis, vbi Anton. & Panor. de ver. ſignif. c. quamquam, & ibi Domin. 2. quæſtio. 7. glo. verbo, duas dietas, in prin. c. non nulli, de reſcript. Bart. in ſtatutis loquens in. l. 1. in prin. ff. de ſuis & leg. hæred. Bal. in conſil. 139. incip. factũ tale eſt, ante fin. 2. vol. & conſil. 148. incip. in iure habetur, & conſil. 414. incipien. quædam ſunt loquutiones, ante fin. vol. 3. Rapha. ac Paul. de Caſtro, expræſſim quoq; de ſtatutis loquentes in. l. cum quidã, §. quòd dicitur, ff. de acqui. hæred. Fulgo. cõſil. 119. in cip. proponi tur, col. fin. cum multis à Felin. collectis in proœm. decretal. nu. 5. cũ ſequentib. Alexãdro & recentioribus in rub. ff. de no. oper. nuntia. & Barba. cõſil. 34. incip. præclare, col. 16. verſ. ſtat modo, & conſil. 57. incip. præclare. 11. col. nu. 27. vol. 2. & conſil. 88. incipien. ſapienter, col. 3. verſ. capio modo, vol. 4. & teſtatur Philip. Fran. i. c. 1. col. 1. de iniur. & dam. dat. lib. 6. id nedũ in ſtatutis dicens procedere, ſed etiã in diuinis ſcripturis, in priuile-

gijs,ac rescriptis,& in.c.quã sit, §.1.col.2. de electiõ. lib. 6. vbi & id præterea docet procedere in contractibus,vltimisq; voluntatibus,& in.c.cupientes.2. col. eod.tit.& lib. & Philip. Decius consil.685.incipien.in casu proposito,2.col.nu.6.& cõsil. 540. incipiẽ.quæritur in effectu, col. 2.& Stephan.Bertrandi consil. 180.incipien.visis, nu. 2.vol.4. etiam in materia exorbitante; & correctoria, aut aliàs stricta, & odiosa, vt expræsse Angel. Aretin.voluit,in.§.1.in fin.insti. de legit.agna.succes. & Mathe. Mathesil.notabil. 96. incipien. vnũ mirabile, & Philip. Decius in.d.cõsil.540.2.col.nu.8. vers. & ad hoc facit,cum alijs à Felino adductis,in.d.proæm. 1. col. nu.5.versic.ex quibus, & col. 3. versic.& adde.nu.12.

7 ¶Et communem loquendi, & intelligẽdi vsum,omni propriæ significationi præualere, Bart. scribit in consil.58.incip. Annarelus,circa medium,& in consil. 138.incipien.hæc est copia,ad finem, dicẽs hoc procedere in statutis,& consil.141.incipien.statuto vrbis veteris, & in consil. 159.incipien.visa quadam constitutione,col.1. ipsum communem vsum loquendi,in intelligẽdis sermonibus omni regulæ præualere: quòd ante eum Oldra.dixit in consil. 168. incipiẽ. ad primam quæstionem, in. 3. dubio.

8 ¶Sicq; Abb.Panor.in.d.c.non nulli,col.1.de rescrip.dicebat in cuiusq; dispositionis interpretatione,primo recurrendũ esse ad cõmunem loquẽdi vsum: & Alexã.frequẽtissime cõsuluit omnes dispositiones recipere interpretationem ab hoc communi loquẽdi vsu, in cõsil.9.incipien. visis verbis testamẽti,col.1.versi. nec obstat si diceretur,vol. 1. & consil.5.incipien.circa primum, fin.col.in prin.& consil.26.incipiẽ.videretur fortasse,post princip., & consil.49.incip.viso processu,in fin.vol.3.& consil.124. incipiẽ.sup primo,in fin.vol.4.

9 ¶Et idẽ Panor.in.c.1. col. pen. versic.ad vnum tamen aduertas nu.37.de iudic. tradit cõmunẽ loquendi vsum,in quacunq; materia præferri semper proprio significato verborũ: siue id eliciatur ex difinitione,siue ex etymologia,siue ex iuris autoritate,& voluit idem Abb. in.c. 2. col.1.2.notab.de arbit.id procedere dicẽs in omni materia,quãtumlibet odiosa,& restringibili.& sequitur Philip.Deci.in cõsil.472.incipien.testator.2.col. num.13.

10 ¶Etiam si statutum sit,vt intelligãtur statuta ad litterã prout iacent:nam nihilo secius sequendus erit communis loquendi vsus,ex notab.Iaco.But. sententia,in.1.constit.digest. & Bal.in l.omnes populi,col.pen. versic. tertio not.ff.de iust.& iur. Anton.in proæm. decretal. & ibi quoq; Panor.col.3.& Felin.qui

alios

alios,citat col.4.versic. secundo
amplia.nu.15.vltra quos, id etiā
Alexand.testatur,nota dicēs di
gnum,in consil.211.incip.pōde-
ratis,post prin.vol. 6. & Iason,
in consil.205.incipiē.redempto
ris.7.col.ante num.4. vol. 2. &
Raph.fulgo.consf.27.incipien.
proposita, col.1.notat cōmunē
loquendi vsum,propriam voca
bulo significationem dare.

11 ¶ Vlterius, vbi cessant verba
statuti, cessat statutum. l. illam,
& ibi Bal. in prin. C. de colla. à
Detio relatus,& sequutus in cō
sil.669.incip.viso, & perlecto.
2.col.nu.6.& voluit expressim
Paul.Paris.consil. 98. incipien.
circa præsentem consultationē
6.col.versic.& etiam quia inter,
sub.nu.30.vol.1.

12 ¶ Et legis causa cessante, cessat
& ipsa lex.l.adigere,§.quamuis,
ff.de iur.patro.l. quòd dictū, ff.
de pact. & ibi Bart. & Angel.
qui sic eam legem summāt, & di
cit nota. Nicol. Euerar. in locis
legal.loco.85.tex.est i.l.ita autē
ff.de adminis.tutor.l.illud,ff. ad
l.aquil.l.1.§. hoc interdictū, ff.
de fonte.l.fin.& ibi not. Raph.
Fulgo.notab.1.C.de edic.di.A-
dria.toll.&.l.1.C.de lib.præter.
clemen.1.& ibi Cardi.Floren.1.
col.not.10.de iudi.&cēsuit glo.
verbo non, cohæret.l. cum tale,
§.falsam causam legato,ff.de cō
dit.&demons.Bar.in.l.demonstra
tio,§.quòd autem in.8.quæst.ff.
eod.tit. & in.l.2.§. fin. col. vlti.
versic.tertio sumitur,an.e num.
3.ff.de dona,& in extrauag. ad
reprimēdum,in verbo, ne ex eo
rum,in fin.Bal.in.c.1. §. & quia
vidimus,6.col.nu.12.versic. mo
do quæritur,q̄ his qui feud.dar.
pos.& Angel.in repet.l.si certis
annis,5.col.ante nu.10.versic.a-
lij autem dixerunt,C.de pact.v-
bi loquitur in casu.l.1.C.q̄ fidei
com.Imol.in.l.si filius qui,5.col.
versic.secūdus est effectus,ff. de
vulg.& pupil.substi.

13 ¶ Sic cessante cōstitutionis cau
sa,constitutio ipsa cessat.c.neo-
phytus,& ibi glo. verbo, causa,
61. dist. &. c. quòd pro reme-
dio, & ibi glo. verb. cessāte. 1.
14 quæst.7.

¶ Et cōsuetudinis causa cessan
te,& ipsa cessat consuetudo, te-
ste Bal.in rubri.de consuet. col.
fin.& faciūt tradita per Nicol.
(ante citatum) Euerar. d. loco,
15 85.& 64.

¶ Præterea statuta tantum dis-
ponunt,quantum loquuntur,vt
idem Bal.scribit,in.l. testamen-
tum,in fin.C.de testament.& fa
cit tex.l.si seruum, §. non dixit
prætor,ff. de acqui. hæred. l.si
vero,§. de viro,ff.sol.mat.

16 ¶ Et quando verba non con-
ueniunt, statuti dispositio ces-
sat, vt docet Detius consil.553.
incip.in ciuitate Lucana.2. col.
num.7.citans Bart.in.l.3. §. to-
ties,ff. de dam. infec. quem le-
git in.§. prætor ait, col. fin. ex
eo in num. 25. notantem quòd
edictum non habet locum, v-
bi verba eius nō possunt adap-

tari, nam quòd dicit de denuntiatione, non habet locum vbi non est cui denuntietur, & sic di xisse pridie de facto, quòd statu tum quòd de quolibet contractu de quo fieret instrumētum, soluantur pro gabella, sex dena rij pro libra, non habet locum in contractibus qui fiunt super re inæstimabili, vel non continē te aliquòd interesse æstimabile per librā: ab Angel. Paul. Imol: & Alexan. contra Roman. ibi sequutū, & facit tex. l. ita autem in prin. ff. de administ. tutor.

17 ¶ Quibus adstipulatur, quòd Iacob. Butri. scribit (sic intelligendus) in. l. si hæres testamento, ff. de actio. empt. quòd si sit statutū, vt de quolibet contractu soluatur gabella: quòd hæres vēditionem iussu testatoris faciens, non soluit gabellam, quia id factum attribuitur testamento, & nō actui inter viuos, per glo. in singul. verbo, defectus. l. si quis ita in prin. ff. de stat. lib. à Bald. sequutus in sua margarit. in verb. venditio, 2. col. versic. facio, & Andre. Tiraquel. in. l. boues, §. hoc sermone, limit. 9. nu. 13. ff. de verb. signi. & in tract. retrac. tit. 1. in fin. quæst. 2. nu. 4. cū seque. quòd ita hic Vtrariæ practicatus sum, in causa quorundā, qui ex testamēto Antonij Diaz clerici, post eius mortem omnia bona sua vendiderunt.

18 ¶ Item vbi verba legis deficiūt, deficit & ipsius dispositio. l. 1. §. loquitur. ff. de magist. cōuenie. l. Fulcinius, §. 1. ff. ex quib. caus. in poss. eat. l. fin. C. de præd. curial. lib. 10. voluit glo. verbo, qui simul. c. quoniā de vit. & honest. cleri. & in clem. 1. in glo. mag. in fin. de senten. excom. signo, con sil. 24. incip. si quæratur, col. 2. vers. quarto probatur, Bal. in. l. 1. col. 2. in. 4. oppos. C. si quis ōmis. caus. testam. & i. c. quia propter, col. 4. versic. in tex. de electio. & cōsil. 383. incipien. Bertonus. 2. col. vol. 5. & consil. 495. incipien. quædā domina Helena 2. col. eod. vol. 5. Cardin. consil. 20. incipien. cum in testamētis, versic. quarto sic. Ioan. Ana. cōsil. 95. incipien. visis, & ponderatis. 2. col. versic. circa priorū Rapha. fulgo. consil. 222. incipien. nobiles quidam, & Rapha. Cuma. consil. 44. incipien. ab arbitrali, ante finem, Ludo. Roma. consil. 462. incipient. quo ad decisionem, in fin. Paul. de Cast. cō sil. 33. incipien. de iure cōmuni dicta hæreditas in prin. vol. 1. Alex. in. l. 4. §. prætor, col pen. ff. de dam. infec. & Maria. cōsil. 36. incipien. quamuis ex his, 6. col. versic. quinto, & col. 9. vers. item patet. & Andre. Barba. in. c. significante, 1. col. de rescript. & consil. 2. incipien. clementissimi Dei, 4. col. versic. præterea nos non sumus, vol. 1. & consil. 13. incipien. à Ioue principium, col. 3. & consil. 28. (cuius id etiam est initium). 6. col. versic. restat nunc videre, vol. 3. & Latius consi. 45. incip. Deum inuo-

inuocent, in prin. eod. vol. & consil. 2. incipien. à Ioue principium. 7. col. versic. præterea faciat, & consil. 56. incipien. omnium potentissimi. 2. col. vol. 4. Barthol. Cepol. causa. ciuilium cõsil. 43. incipien. clarissime, col. 2. Feliu. in. c. non nulli. 31. col. vers. vbi verba legis, nu. 34. de rescript. Stephan. Bertran. consil. 12. incipien. inspecto processu. nu. 4. & in consil. 374. incipien. viso consultationis themate, in prin. vol. 1. & consi. 97. incipiẽ. voluissem, post princip. & consil. 143. incipien. viso processu, col. 1. vol. 2. Hipp. Marsilien. in l. qui falsam. num. 66. ff. ad leg. Cornel. de fal. & singul. 339. incip. cui non conueniunt verba, & in omnibus fere cõsiliis: adeò frequens est apud nostros, vt vix vllum consilium reperiatur, in quo non repetatur.

19 ¶ Verba enim legis inspicienda sunt: nec vltra ea, ipsius dispositio trahenda est, secũd. Bal. consil. 228. incipien. ad euidentiam præmittendum est, vol. 5. innuentem quòd verbis legis cõtenti esse debemus, & consil. 99. incipien. super primo, col. 1. vol. 4. quòd lex (inquit) non dicit nec nos dicere debemus: & de statuto dicit idem Bal. in. l. omnes populi, paulo ante fin. ff. de iustit. & iur. quòd statutum non dicit, nos dicere non debemus: & in. c. inter corporalia circa medium de transla. prælat. & Pet. Philippus Corne. consil. 287. incip. in hac cõsultatione. 2. col. versic. quia statutũ, vol. 1. & Barba. consil. 81. incipien. præclare, & luculenter. 2. col. vol. 4. sed & Bal. in consil. 447. incipien. ad euidentiam præmittendum est, quis dicatur. col. 3. uersic. sciẽdum, vol. 5. scribit quòd non possumus interpretari constitutionẽ in id disponere, quòd nõ loquitur, & in. c. significante. 2. col. versic. sed quid si statutum, de appel. quòd debemus inhærere statutorum verbis: nec aliter interpretari ꝙ statuta loquantur. & voluit ipse Bald. in l. ita nobis, ante fin. C. ad leg. Iul. de adulter. declarans quo modo id intelligitur, & in. l. cũ ancillis, col. 2. versic. sed pone quòd statuto, C. de incest. nupt. quòd non possumus recedere à verbis & determinatione statuti, & statim post, in versic. pone quòd ille, quòd non attenditur statuti ratio, sed casus formaliter dispositus: & in. l. si furiosi per illum tex. (in verbis, *de furioso non loquitur.*) C. de nuptiis quòd vbi statum non loquitur cessat dispositio illius, quòd dicit menti tenendum, & in. c. 1. in. fin. tit. de alien. feud. quòd tenaciter verbis statutorum inhærendum est: nec licet illis addere: aut detrahere, & hoc vltimum etiam dicit Bal. in. l. maximum, col. penul. versic. in contrarium C. de lib. præter. & idem Bal. consil. 94. incip. viso statuto ad fin. dicit quòd à verbis statuti non

nõ est recedendũ,& voluit.Pet. de Anchar.consil. 69. incipien. contra donationẽ,col.2. versic. sed ego soluo, & Corne. consil. 90. incipiẽ.scrupulosa videtur, pen.col.versi.accedat.vol.3. So cin.consil. 108. incipien. in hac consultatione, col. 4. versic. ad hoc quòd nota,vol.1.Phili.Deci.consil.333.incipien.licet propositi mei, col. 2. versic. quibus tamen non obstantibus,& Bal. in.c. fin. col. 1. de eo qui mit. in poss.si eni(inquit)statutũ aliud voluisset,aliud scripsisset,& rursum in consil. 433. incip. circa quæstio,col.1.vol.5.

20 ¶ Et facit quia statuta, stricti ideo esse dicutur iuris,quòd stricte,nõ͡q; late interpretãda sint, & propriè intelligi debeãt,leg. 3.§.hæc verba,ff.de nego.gest.& explicat in casu pulchro Geor. Natham. in tracta. statutor. repellen.fœmin.in.9.quæst.3.quæstio.princip.nu.156.

21 ¶ Nec recipiunt interpretationem extensiuam. l. si vero. §. de viro,ff.sol.mat.l.quòd constitutum est.ff.de mil.testam.l.constitutionibus, ff. ad municip. vbi Bart.ex hoc not.ea esse stricti iuris,& nota.in.l. de quibus, ff. de legib.& per eundem Bart. in.l. omnes populi in. 4. quæst. 6. quæst.princip.nu.60. ff. de iust. &iur.& per Alber.in.1.part.statutor.quæst.9.incipien.itẽ quæro quæstionem rotatam.

22 ¶ Sic͡q; passim legimus ommissum à statuto,pro ommisso habери,nec in eo locum habere statutum,sed ius commune.c. pen. de iur.iuran.c. in nostra de iniur.& scribit Bal.in.l. si plures. 7.col.num.29.versic.iuxta prædicta.C.de condit.inser.

23 ¶ Præterea,verba illa. *Insista yno deuidamente.* Dictæ legis Toletanæ,clara sunt: ideo ab illis recedendum non est.l.non aliter in prin.de lega.3.l.ille,aut ille,§. cũ in verbis eod.tit. *Cum in verbis nul la est ambiguitas,non debet admitti quæstio voluntatis.* c.quo modo.31.dis. c.si quis præsbiter de consec.di stin.vltim.c.fin.de verbo. signi. l.stipulatus es.ibi, *secundum ea verba stipulationis,* ff. de fideiuss.l. sancimus,ibi, *nisi pacti tenor ad hoc recla mauerit.* C. eodem tit.l.fin.ibi, *stipulationis paternæ tenor.* C.cõm.vtri. iudi.l.vt inter,ibi, *iuxta pacti tenorem.* C.de inutil.stipul.l.si operas in fin.ibi, *pacti tenor seruabitur.* C. de solutio.l.fin.ibi, *pro tenore communis militantium placiti.* C. de pignor.l.adprobationem dominij, ibi, *quem tenor scripturæ designat.* C. de proba. bonus. est tex. in.c. porro,d̃ priuileg.in illis verbis, *Quòd totum ex inspectione priuilegiorũ plenius animaduertere potes.* & ibi, *volumus priuilegiorum suorum seruare tenorem.* Ex quo generaliter notat ibi glo.recedendum non esse à forma verborum, & facit tex. in.c.1.ibi, *propter tenorẽ inuestituræ,* tit.d̃ duob.fratri.l. nõ distingue mus,§.de officio,ff.de arbit.c.cũ in iure, ibi, *iuxta compromissi tenorem,* de elect.c.cũ olim,in fin.ibi.

Iuxta

Iuxta tenorem arbitrij. De præscriptio,& in.c. cum dilecti, ibi. *Ex tenore instrumenti*, de dona.

24 ¶Bona(nec abs re)est glo.in.l. Pedius,§.in seruum,ff. de arbit. post quam,Bal. in.l.cum magistratu in prin.C.quand. prouo. non est neces.scribit quòd iudices non debent discedere à verbis rescriptorum, & idem Bal. post Innocen.in rubri. de offi. delega.col.pen.ante num.16.

25 ¶Dicit quòd delegatus non potest interpretari rescriptum, nisi quatenus verba ipsius rescripti patiuntur,& in.c.significante in prin.d̄ rescrip.tradit quòd vbi non conueniunt verba rescripti,nec rescriptum quoq; cōuenit.

26 ¶Et adeò prædicta procedũt, quòd potius actus pereat,inutilisq; maneat:quam à verbis discedatur: si nullo modo, rei, & negotio conuenire possunt,l.tu tores,§.1.& ibi not.Bart.ff.d̄ ad minis.tut.l.fideicōmissa ,§.si filio,& ibi etiam Bart.ff. deleg. 3. & voluit Francis. Aretin.in.l. à Titio,col.pen.nu.3.ff.d̄ verb. obliga.& consil.66.incipien. vi so puncto,2.col.num. 2. versic. sed tamen vt omnia,vbi ad hoc dicit singul. tex.in. d. l. tutores, §. 1.& mirabilem dicit Iason in l. quoties in stipulationibus, 2. col.num.4.ff.de verb.ob.

27 ¶ Et in num.5,dicit ad hoc, meliorem esse tex.in.l.verbis ciuilibus,ff.de vulg. & pupil. subst. vbi substitutio facta per verba directa,& ciuilia, non valet iure fideicommissi, dato quòd aliter sustineri non possit,eo quia verba, & in proprio, & in largo significatu repugnant, idem Iason.l.si tibi pecuniam. 2 .col. numer.5.ff.si cert. pet. &.in.l. si quis infundi vocabulo, 6. col. numer.45.versic.ego vltra scribentes, delega. 1. dicens illum tex. in.d.§.1.solennem esse, sed terribilem, de ista tamen materia optime Andre.Altia. scripsit in. 2. libro de verbo. signi. post princip. pagin.72.cum sequentib.

EX.2.FVNDAMEN to sequent.

¶*Legis Toleti verba,iniusta,y no deuida mente,causam finalem eiusdem legis de notant.num.1.*

Statutum in cuius principio positum est proœmium, non habet locum in casu in quo non habetur proœmium num.2.

Causa proœmialis, dicitur causa finalis. num.3.

Disponentium mens, & volūtas ex proœmio maxime colligitur.num.4.

Dispositio constringitur, extenditur, & declaratur ex statuti præfatione numero.5.

Ratio naturalis etiam non expressa in lege,vel alia dispositione ,facit præsumi eam esse finalem.nu.6.

Ratio naturalis,lex quædam tacita , nu mero.7.

Rationem ad naturalem recurrendum est , cum de ratione non apparet , nu mero.8.

Ratio

2.Partis.2.Fundamentum.

Ratio legis iuris noui inductivæ, ex eius præfatione colligitur.nu.9.

causa omnis in lege apposita, finalis præsumitur veluti legi ipsi cohærens.nu. 10.

Causa in lege ad commodum tendens concedentis, vel alterius tertij finalis præsumitur.nu.11.

Ratio legis, mens est legis.nu.12.

Ratio mens est, & medulla statuti.nu.13.

Ratio legis debet attendi, tanquam virtus intrinseca legis, & tanquam genus prædicans de suis singulis speciebus, numero.14.

Ratio seu mēs legis pocius inspitiēda: quā ipsius verba, nu.15.

Legis Toletanæ ex præfatione, mens disponentis deprehenditur, & declarātur sequentia.nu.16.

Statutum seu rescriptum informatur, & declaratur ab his quæ in precibus continentur, ad quas statutum seu rescriptū refertur.nu.17.

Pragmatica sub capit.127. cōmitio. Madrit. anni sexagesimi tertij supra millesimum, & quingentesimū de redditibus censuum redimibilium ad rationem quatuordecim pro eis soluendis expenditur, & explicatur.nu.18.

Lex curabit, C. de actio. emp. expenditur, & explicatur.nu.19.

Interesse quòd quis percipit ratione fructuum perceptionis, potest alteri cedi, & vendi.nu.20. quòd limitatur, ibidem.

Obligationis origo, & causa potius inspicienda est quam actionis titulus. nu. 21.

Venditor potest singulis annis dum principale sibi non soluitur, recipere aliquod interesse ratione emolumenti, per emptorē possessionis percepti, nu.22. quòd nedum de iure ciuili, sed etiam de iure procedit canonico.nu.23.

Interesse dāni emergentis sed & cessantis lucri licitum iure poli.nu.24.

Vsuræ recompensatoriæ, non sunt vere vsuræ, sed rei propriæ persequutio. num.25.

Vsuræ recompensatoriæ omni iure admituntur, opinioq́; est communis omniū doctorum theologorum, canonistarum, & legistarum.num.26.

Vsuræ recompensatoriæ, possunt à principio in pactum deduci.nu.27.

Pactio fieri potest de soluenda certa quantitate, quæ etiam excedat fructuum æstimationem, & eorum interesse: dummodo in vim annui redditus redimibilis fiat.nu.28.

Venditor pro parte rem venditā tradēs, licite petere potest vsuras pretij pro illa parte non soluti, secundum fructuum rationem.nu.29.

Vsuræ precij non soluti à die traditionis rei venditæ ab emptore, venditori debētur, etiam si emptor nullos ex re empta fructus perceperit: nec percipere potuerit, nec ipse venditor percepisset, si rem ipsam nondum tradidisset.nu.30.

Vsuræ pretij non soluti debentur, etiam vbi inter emptorem, & venditorem promisio tantum vendendi, & emendi facta est: non equidem venditio ipsa, modo certum pretium fuerit statutum, & vēditor rem ipsam emptori vti promiserat, tradiderit.nu.31.

Decem pro centenario, vt præstentur ratione emolumenti fructuum perceptorum, satis probabile est.nu.32. & secundum vsum bonæ mercantiæ tale lucrum affertur, ibidem.

Decem pro centum, seu vnum pro decem, iustum est pretium. nu.33.

Consuetudo regionis in æstimatione interesse emolumenti fructuū perceptorum, licitū exhibet interesse, & ad eam recurrendum.nu.34.

Emptor possessionem recipiens, annuumq́; redditum præstare debens, si pactis cōtraueniat

trauеniat contractus & conditiones sibi impositas non seruet, expelli poterit, & locus erit cōmisso. nu.35.

Intellectus verissimus leg. 68. ad curias Taurinas, ibidem.

Ratio leg.68.ad curias Taurinas expenditur, & traditur. nu. 36. reiecta distinctio. Reu. Didaci Couarru.

Censuarius qui super suamet possessione censum vendidit, pactis contractus & si contraueniat, expelli non debet: n.c possessio amittitur, & cōmisso locus nō est. num.37.

Censuarius qui super suamet possessione censum vendidit, emptore minime requisito, possessionem alienare potest. nu. 38.

Lex, 68. ad curias Taurinas, non loquitur in censuario qui super suamet possessione censum vendidit, contra Antonium Gometium. nu.39.

Pœna commissi, emptioni census cōtra vēditorem apposita, iniqua est: ac iniusta, nec executioni tradenda. nu.40.

Pactum pignoris cōmissorium, reprobatū est: & non valet. nu.41.

Leges.12.tit.13.part.5.& l.41.tit.5.ead. part. expenduntur, & explicantur, ibidem.

Iniuria nulla fit, fundum à domino recipiēti, quòd re ipsa totaliter priuetur, ex nō solutione per bienium. nu.42. quòd secus esse in censuario, ibidem ostenditur.

Verbum illud, censo, in leg. 68. ad curias Taurin. positum, stat improprie, nu. 43. & dictæ legis vera contextura, & sensus, ibidem.

Didacus à Castello, Ioānes Lupi à Palaci. Rub. & Anton. Gometius in intellectu leg.68. ad curias Taurinas, non probati. nu.44.

Legum correctio per subauditos intellectus inducenda non est. nu.45.

Intellectus omnis absurdus fugiendus, & euitandus, ibidem.

Leges potius sunt concordandæ. nu. 46.

Legis mens debet attendi, etiam si verba disponentium contraria sint menti. numer.47.

Intellectus in dubijs est tenendus, & opinio per quam omne peccatum euitatur. nu.48.

Lex, 9. tit.1. part.1. citatur & expenditur, ibidem.

Lex, 7. tit.7. lib.5. ordin. reg. citatur, & eius verba explicantur, ibidem.

Lex quæ peccatum non excludit, aut nutritiua est peccati, non valet. nu.49.

Lex non est, ex qua sequitur peccatum. nu.50. & de huius ratione conclusionis, ibidem.

Fines puniendi negligentiā, ita sunt adaptandi, quòd ex eorum illationibus peccatum non inducatur. nu.51.

Lex vlla non est, quæ non participat de lege æterna. nu.52.

Dispositio cap.127. anni.63. commitiorum Madritio, de censibus necessario intelligenda, & non de annuis in recompensam fructuum præstationibus. nu. 53.

Iudicatum aliud non cēsetur, quam quòd in precibus, seu libello comprehensum est. nu.54.

Libellus seu petitio, vt subiectum se habet prouisio, vero & dispositio, vt prædicatum. nu.55.

Dispositio sequens, ex præfationibus iudicatur. nu.56.

Scriptura præcedens, declarat sequentē, num.57.

Principis rescriptum obscurum vel ambiguum intelligitur, & declaratur iuxta formam supplicationis porrectæ. num.58.

Responsio simplex vel ambigua intelligitur secundum interrogationem præcedentem. nu.58.

Verba præcita, cap.127. citantur, & expenduntur, ibidem.

Conces-

Concessio quantumcunq; in determinata sit, facta intelligitur secundum petitionem. nu. 60.

Securitas determinate petita, & in determinate data: concessio illa in determinata intelligitur secundũ determinatam petitionem. nu. 61.

Verba dicti capit. 127. referuntur, & de censu & venditione expræsse, & nuncupatim loquuntur. nu. 62.

Legis verborum propter contentionem, recedi non debet ab eo quòd est euidenter verum. nu. 63.

Statutorum mentem fraudare non debemus, propter nimiam subtilitatem. ibidem.

Voluntatum vltimarum æquiparatio, ad statuta interpretanda, in iure validissima. nu. 64.

Emptores à reali possessore rei, pro qua pretium numerauerunt, prædones non sunt. nu. 65.

1
ECV̄do principaliter paulo ante citata præfatæ legis Toletanæ verba, *injusta y no deuidamente.* In proæmio eiusdem legis posita sunt, & ideo occupationem sine titulo, causam esse finalẽ suæ dispositionis: denotant, tex. est & ibi Bart. in l. fin. ff. de hæred. instit. l. vt liberis. C. de colla. c. quoniam cõtra de proba. & ibi Laufran. de Oriano in prin. 2. notab. post Bald. notat dicens,

2 ¶ Tenendum mẽti propter statuta in quorum principijs ponitur proæmium, nam si reperiatur aliquis casus, in quo non habeatur proæmium statuti, nõ habebit locum etiam ipsud statutum: & scribit idem Bal. vbi etiã Bart. in l. 1. ĩ prin. ff. ad Senatus con. Maced. not. idẽ Bal. in l. 1. in prin. ff. d̃ origin. iur. & in prælud. feud. 2. col. nu. 2. & Bart. in l. ambitiosa, col. pen. nu. 27. ff. de decret. ab ordin. facien. formalis est tex. in l. regula, §. licet, versic. *Initium cõstitutionis demõstrat,* ff. de iur. & fac. ignor. quem ad hoc citat Anton. de But. in c. 1. de elect. & Bal. in d. l. vt liberis. 1. notab. tradit Detius in consil. 10. incipien. viso pũcto, 1. col. num. 2.

3 ¶ Causa enim proæmialis dicitur causa finalis, teste eodẽ Bal. in. 1. cõstit. C. §. quibus, nu. 1. qui per tex. in d. l. fin. de hæred. instit. (quem ad hoc expræssum esse testatur) dicit quód ratio colligitur ex proæmio, & ideo proæmium in statutis multum operatur: quia ex eo colligitur ratio finalis: & quòd est menti tenendum. tex. est in. c. ex multa, & ibi not. Abb. Panor. 2. col. num. 6. deuoto, Cardin. in. c. fin. de elect. & in. c. pen. de conuers. cõiug. Bar. Bal. Angel. & Imol. in. d. l. fin. de hær. inst. vbi id dicit ipse Bal. in. 2. notab. notatu dignum, nec aliam esse legẽ quæ ita bene probet. & iterum ibi, in. 1. oppos. & in. l. nostrã, col. 1.

versic.

uersic.tu dic. C. de testamen. & in consil. 250. incipien. in quæstione domini Milani, col. fin. uersic. item proœmiũ. vol. 1. Cardin. & Imol. in. c. ex parte, ad fin de cleri. coniug. Ludo. Roma. in consil. 180. incipien. si admittimus. 2. col. nume. 6. uersic. præmissis tamen non refragātibus. Alexan. consil. 119. incipien. viso processu causæ, col. fin. uersic. circa secundum. vol. 5. Angel. Aretin. in. §. sed & si quis. 2. col. num. 3. uersic. in glo. expræssum instit. quib. mod. testam. infir. Philip. frā. in. c. quoniam. 1. col. nũ. 3. in fin. de immu. eccles. lib. 6. Bartho. socin. in consil. 67. incip. visis inuestituris. 3. col. num. 12. (vbi dicit omnes hoc concludere) vol. 1. & in consil. 165. incipien. visis. 3. col. num. 6. & in cõsil. 159. incipien. in præsenti consultatione. 5. col. uersic. quarto. & vltimo, num. 20. & in consil. 273. eiusdem initij. col. vltima. num. 11. uersic. præterea dico. vol. 2. Iacobin. à sanc. Georg. in. l. fin. col. 1. C. de edict. diu. Adria. tollen. Fràcis. Curti. senior consil. 39. incipien. visis & diligenter. 1. colun. Philip. Deti. cõsil. 379. incipien. requisitus pro consilio. 3. col. num. 5. uersic. & vlterius ista conclusio. Ioan. frā cis. Ozer in. §. præterea. 3. col. num. 10. instit. de milit. testam. Marian. socin. iunior, cõsil. 21. incipien. circa propositam quæstionem. 1. col. vol. 1.

4 ¶ Huicq; parti, etiam accedit quòd mẽs, & volũtas cõditoris dictægis regiæ, hæc nēpe fuerit vt occupātes sine titulo, cauiam ve non habentes legitimam, res inuasas restituerent. quæ ex præcitatis verbis, & ex proœmio colligitur ante relatæ legis, cum mens & disponentium voluntas, ex proœmio maxime colligatur. l. item quia. §. fin. ff. de pact. l. cũ hi, in prin. & ibi. Bart. col. 1. uersi. item not. ex isto verbo, & in. §. eam transactionem. & ibi quoq; Rayn. ff. de transactio. l. regula. §. si quis, & ibi quoq; Bart. & Bal. ff. de reg. iuris. l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbo oblig. l. 1. & ibi Bart. ff. ad Sen. C. maced. l. cum pater. § dulcissimis, ff. de lega. 2. idē Bart. in. l. cum qui certai ũ, ff. de verb. oblig. & in proœm. C. colum. fin. uersic. oppono, & videtur. & ibi Baldus. in. §. finito. 1. nota. idē Bar. in. d. l. ambitiosa. nu. 27 uersi. visis, & examinatis. Imola. in. d. l. fin. de hæred. inst. col. 1.

5 ¶ Et Ludo. Roman. consilio. 16. incipien. viso themate. 1. col. innuens, sigillatimq; probans, exstatuti præfatione, dispositionem constringi, extendi, & declarari. & in consil. 90. incipien. viso themate quæstionis. 1. col. uersic. his tamen non refragantibus. Panor. consil. 93. incipien. statuto ciuitatis Grossetanæ, col. 2. uersic. secundo videtur. vol. 1. Alexand. consil. 7. incip. visis, & diligenter animaduersis. 2. col. uersic. verba enim ap-

posita.2.vol.& Consil. 55. inci-
pien. quoniam causa,post prin.
vol.5.

6 ¶ Non enim comprehendere
censetur præcitara lex nostrum
casum in quo iustus emptionis
aderat titulus, atq; ex sucessio-
ne paterna cum diutina posses-
sione qualificatus.quod & ipsa
naturalis dictat ratio, quæ etiã
non expræssa in lege, vel alia di
spositione facit præsumi eam es-
se finalem ex sententia Bart. in
extra vag.ad reprimend.in ver
bo, nec ex eorum absentia, ad
fin.& Iacobin. de sanc. Georg.
in.d.l.fin.col.1.vbi hoc expræs-
se vult.

7 ¶ Bonus est tex. l. cum ratio in
prin.ff.de bon.damna. inuentis
naturalem rationẽ legem quam
dam esse tacitam. & in.l.1.§. in
primo,ibi. *naturali rationi subnixum.*
C.de cadu.tollen.ex quo Bal.ibi
in prin.notat ea quæ sunt natu
rali rationi subnixa deberi inta
cta,& illibata perpetuo custodi
ri.& ideo (inquit) ad natura-
lem rationem est recurrendum,
quæ optimus legis est clypeus.
quód dicit tenendum menti. &
sequitur Felin. in. c. tua nos. 2.
col.num. 3. versic. & ad ista ad-
duci potest.de iure.iurando. &
Mathe. Afflic.in.c.1.col.5.num.
25.rit.qui succes.teneant.

8 ¶Inde cum de ratione non ap-
paret:recurrendum est ad ratio
nem naturalem.secũdum Imol.
in.l.2.§.fin.ff.de dona.versic.itẽ
adde circa id. & ibi quoq; post
eũ, Roma.col.1.versi. & potest
dubitari.argumen.c.quia rario,
de præben. &.c.cõsuetudo, dis.
1.& .§.sed naturalia,instit.d iur.
nat.gent.& ciuil.& idem voluit
ipse Imola in.c.post trãslationẽ
8.col.num.50.de renũt.& Abb.
Panor.in.c.suggestum. 1. col.2.
notab.de appel.

9 ¶Vlterius, eidem ad stipulatur
parti,quód cum lex hæc Regia,
iuris noui sit inductiua: ex præ-
fatione illius,ratio eiusdem col-
ligitur.d.l. fin de hær.inst.&.l.1.
ad Maced.& ista magis proprie
appellatur causa finalis,q; ratio.
d.l. cum pater. §. dulcissimis de
lega.2.&.l.illis libertis.ff.de cõ-
dit.& demostra.l.adigere,§.quã
uis, ff. de iur.patro, & hac ces-
sante cessat lex.vt docet sic.Bar.
in.d.extrauagant. ad reprimẽd.
d.verbo, ne ex eorum absentia
ad fin.

10 ¶Cui consonat sentẽtia Accur
sij,verbo,non cohæret.leg. cum
tale legatum,§,falsam causam,ff
de cõdit.& demostra.haud ob-
scure volẽtis,omnem causam in
lege appositam,finalem præsu-
mi, veluti ipsi legi cohærentem.
& ita intelligit,& sequitur Bal.
ibi(dicẽs aliud esse ex eadẽ glo.
cum apponitur ab homine) &
Cyn.in.l.1.solut.mat,& ibi quo
q; Bal.5.col.versi.itẽ ancessatio.
Angel.qui eam glo. singularem
dicit in.l.sciendum.2.& ibi Ce-
pol.col.1.ff. de ædilit edic.Car.
& Imol.ad fin.in.d.c. ex parte.
Alexan. & Iacobin, illam glo.
singul

fingul.dicentes.in.d.l.fin.1. col. de edic. diui Adri. tollen. dicit etiam fingul. Philip.francus, in. d. c. quoniam, verfic. in glo. in verbo, ecclefiafticum. de immunit.ecclef. Cardin Alexan. in.c. verum.2.col.num.3.verfic.item vbicunq; lex exprimit caufam, de condit.appof.dictam glo.dicit notabilem.

11 ¶ Item, quando caufa (prout præfatæ legis) ad commodum tendit concedentis, vel alterius tertij, præfumitur effe finalis.vt voluerunt glo. Bart.& Bal.(qui eam glo.dicit notab.) Angel,& Saly. in.d.l. fi mulier per illum tex.C.de iure dot. & glo.in.l. 3. §. fiquis quafi, ff. de condit. ob cauf.Cyn.poft Pet.in.l.generaliter,in fin.& ibi quoq; Alberi. 2. col. verfic. in contrarium videtur.& Saly.C. de epifcop. & cleri.Collectar.in.d.c. poft tranflationem,col.1.verfic. fed quid fi dubitatur.& ibi Anton.1.col. verfic.an autem in dubio, decernunt. Bart.in.l.fi fundum per fidei commiffum.§.Iulianus, ff. de lega.2.Alberi. in.l.fin.C.de rerum permut.&in.l.fiquis pro redemptione.C.de donat. Bal. in.l. 2. §. fin. ff. eod. tit. Angel. Raph. cuman. & Paul.de Caft. in.d.§.fin. idem Angel.& Cepol.in. d. l. fciendum. 2. & ipfe Angel.in confil.124. incipien. Iolus, col. 3. verfic. & pro hac parte. & in col. fequen. verfic. an ergo defectus, Imol. confil. 33.incip.in cafu præmiffo,1.col. verfic. in contrarium videtur. Paul.de Caftro confil.214.incipien.ego Paulus,1. col. nume.1. vol.1.Alexan.in.l.fin.2.col.verfic.aliam etiam affignat.ff.de cōdit.ob cauf.Socin.confil.251. in cipien.quoniam in præfenti, 6. col.num.6. verfic. cōprobatur, nam principalis intentio,vol.2. &confil.83.incipien.pro certo. 3.col.num.7.vol.3.Cardin.Alexād.in.d.c. verum,1. col. verfic. caufa autē duplex eft. Iafo in.l. fi pecuniam.6.col.num. 18. verfic. regula eft. ff. de condit. ob cauf. & Hieron. Grat. refpon. 77.incipien. in præfenti caufa. col.1.vol.1.

12 ¶ Et facit,quia legis ratio, mēs eft legis. vt fcribit Din.in.c. fin. ad fin. de reg.iur.lib.6. & Cyn. in.l.nō dubium,col. vlti. verfic. primo quæro,& ibi clarius Bar. 2.col. verfic.fecundum dubium eft.& Bal.col.3. verfic. fequitur videre de tertio,C.d legib.Bar. per tex ibi in.l.cū mulier in pri. & ibi quoq; Bal. Imol. Rapha. cumanus Paul.dCaft,ad finē,et Alexā.1.col.5.not, ff. folut mat. ¶ Idem.Bal.in.l.1.col.pen. verfic.item an ceffatio,ff. cod. titul. vbi de hoc dicit meliorem effe tex.totius iuris in. l. fcire oportet,§.aliud autem,verfic.fed et fi maxime,ibi, *mens legiflatoris*. ff.dē excufat.tut.vbi ex eo tex. notat ipfe Bal. ibi. & in.l.c.1.col.fin,in prin.ff.fi cert.pet.dicit. quòd ratio eft mens, & medulla ipfius ftatuti.& in confil.2. incipient.

verba,ſtatut.vol.1.vbi dicit tria hæc.vnum & idem operari,ſcilicet verbum,rationem, & mentem, & conſil. 199. incipien.in cauſa iſta, circa medium. vol. 3. & conſil.433.incipien. domina Ioanna. 2. col. verſi. eſt vltimo conſiderandum,eod.vol.3.Cardin.in hoc confundens cauſam & rationem,in.c,ſi quando ad ſio.de reſcrip.& dicens mentem legis,& rationē,idē eſſe. ideoq; rationem,ſeu cauſam legis, eſſe ipſam legem. quod &glo.voluit verbo,rationem, vel legem,paulo poſt princip. l. 2. C. quæ ſit long.cōſue.& Bal.conſil. 467. incipiē.de iure communi in fin. vol. 2. Abb. Panor. in. c. fin.3. col. verſic. nec ex hoc dicas,de reſcrip.&in.c.2.col.pen.verſic. item mens,de præben.& in.c. 1. col. 4. verſic.quid autem ſi lata, de re iud. & in. c. quia plærinq; pen.col,verſic.ego latius de im munit.eccleſ. & in conſil. 75. incipien, quidam deceſſit. 4. col. verſic.ex his coniecturis. vol.1. Philip.Corne.conſil.15. incipiē. ex quo dictus Franciſcus.3. col. verſic.&ratio legis.vol.1.& cōſil. 108.incipien. placet mihi, col.1.verſic.& ſic ex prædictis. 2.vol,&Philip.Deti.conſil.64. incipien.& diligenter pro viribus.3.col.num.6.

14 ¶ Et hinc dicit Bal. in authen. poſt fratres. 2. C. de legit. hæredib.verſi.item frater, quòd ratio legis debet attendi,tanq; virtus intrinſeca legis,& tanq; genus prædicans de ſuis ſingulis ſpeciebus.vt nota.in.§. 1. inſtit. de legit.patro. tutel. & idē Bal. in.c.1.§.& quia vidimus, 6. col. ante num.13. verſic.extra quæritur,de his qui feud. dar. poſ. ſcribit, quòd eſſentia legis, ſeu ſtatuti, conſiſtit in mente ſtatuētium.idem Bal.in. c. dilectus. 1. col.1.verſic.item not. quòd appellatione, de reſcrip. innuit quòd ſicut ſententia, vel ſtatutum inducit diſpoſitionem, ita ratio ſtatuti.l. emptor. §. fin. ff. de rei vendi,quia ratio ſecundū eum,facit ius.& in conſil. 285. incipiē.quòd pro regula. 3. col. verſic.ſi autē ratio,vol. 2. quòd ratio legis, ſiue conſuetudinis, ſeruari debet tanq; anima, & ſpiritus eius,& idem Bal.ſcribit in.l.ſiquis ſeruo. col.fin. verſic. ex his apparet.C. de furt.quòd ratio,ſeu mēs legis,eſt ſicut anima,& verbum ſicut corpus:ſiue ſuperficies: & Abb. Panor. in.c.nihil.5.col.verſi.nec obſtat ſi dicatur. quòd ſic ſe habet ratio legis ad verba legis,ſicut anima ad corpus.vnde ſicut anima dominatur corpori,ita ratio verbis.quòd,idem eſſe dicit in conſil.1.incipien.facti contingentia talis eſt.3.col.verſi.vltimo adduco pulchrum,vol.1.Roma. in. l. 2.§.fin.verſic.non obſtat quòd dicit.ff.d donat.Marian. ſocin. ſenior,conſil. 30.incipien. quā uis ex his.3.col.verſic. quare cū præfatum,& conſil.35.incip.circa prædictam cōſultationem.2. col.

col.versic. & quamuis hæc ratio, vol.1.& Barthol. socin.eius filius, consil, 119.incipien.circa primum.2.col.num.8.& consil. 227.incipien. videtur prima facie.num.1.vol.2. Alexand. cōsil.52.incipien.circa hanc dubitationem.3.col.num.16.&num. 10. versic.præterea.vol.4.Frãcis.curti.senior consil.9.insipiē. Ticinensi statuto.7.col. num. 26.& consil.44.incipien.statuto, seu consuetudine.5.col.num. 16. versic. quia mens. subdens quòd mens, & ratio est sicut anima.& verba sicut corpus, & superficies. & sicut homo constituitur ex anima, & corpore, sic dispositio ex mēte, seu ratione, & verbis.Ideo magis attēdimus rationem intellectus, q̃ vocabula, & verba. quia ratio, est sicut anima, & verba sicut corpus, aut superficies. & vltra eum bonus est tex.in.c. sedulo. 38. dis. vbi dicitur quòd sententia præponitur verbis, sicut anima corpori.

15 ¶Sicq; fit vt potius inspicienda sit mens, seu ratio legis quàm verba ipsius, tex.est in.d.l. scire. §.aliud, ff. de excus. tutor. ibi, *Sed & si maxime verba legis hunc habent intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult.* & in.l.3.§.conditio, ff, de adimen.lega. *Sed melius est, sensum magis quàm verba amplecti.* & in l.pen.ff.ad exhiben. *nō oportet ius ciuile calūniari.neq; verba eius captari; sed qua mente quid dicatur animaduertere conuenire,* & in.l.credēdum. ff. qui pet.tutor. *incidit in cōstitutionis verba, sed ex sententia excusatur.* l. 2. §.si mater, versic.quid si curatores. ff.ad senatus.con. Tertu.ibi *verba rescripti deficiunt, sed dicendum est eādem esse rationem.* & in versic, si non fuerint, eiusdem legis. *puto licet verba desitiāt, sentētiā constitutionis locū habere.* & in.l. sed sciēdum, ff.ad leg.Pomp.de parric. ibi. *sed & nouercæ, & spōsæ ommissæ sunt: sententia tamen legis continentur.* & in.l.siquis adulterium, §. 1. ff. ad leg.Iul.de adul. *Ex sententia legis tenetur: quamuis verbis non continetur.* & in.l.diuus, §.item senatus, ff.ad leg.Cornel.de fal. *Diuus pius ita rescripsit, sententiam magis sequendam esse huius senatus, quàm scripturam.* & in.l.1.§.incidit, ibi. *Non ex verbis sed ex sētētia.* ff.ad senatus Con. tur. & in.l.cū hic status.§. si socer.ff.de donatio.int.vir.& vxor. *Atq; verba orationis minus sufficiunt.tamen dicendum est, donationē ad sententiam orationis pertinere.* & in.l. pen.§.videamus, ff.d bono.pos. cont. tabul. *Quamuis edicti verbis collatio inducatur. ex mente prætoris denegandam esse respondetur.* & in.l.9. titul.1.part.1. ibi. *El saber delas leyes, no es tan solamente en aprender & decorar las letras dellas, mas en saber el verdadero entendimiento dellas.* Facit tex.in.c.Marchiō.1.quæs.1.vbi dicitur euangelium non in verbis esse, sed in sensu.tradit Barba.in consil.10.incipien.sapiēter scribitur.5.col: ante num. 6. cum seq.2.vol.& in consil.58. incipi.illud afferam.5.col. vol.3.

Hippol. Marsilien. in l. siquis vi duam. 3. col. nume. 11. ff. de quæsti. & in l. sed sciendū. 1. colum. sequent. supra cit.

16 ¶ Vlterius ex dicta ipsius legis Toletanæ præfatione, deprehenditur mens disponentis, & interpretantur, ac declarantur, sequentia, l. Titia, §. idem respōdit. ff. de verb. oblig. l. item quia ff. de pact. §. præterea instit, de inuti. stipul.

17 ¶ Et statutum, seu rescriptū informatur, & declaratur ab his, quæ in precibus continentur. ad quas rescriptum, seu statutū refertur. l. si defensor, §. qui interrogatus, ff. de interrog. actio. c. inter dilectos, §. ceterum, ibi, *Ex forma petitionis*, iuncta glo. citāte concordan. de fid. instrum. & in casus contingentia pulchrā, Corne. scribit consil. 108. incipien. reperito diuino numine, placet mihi. col. 1. versic. ex qua præfatione. & consil. 117. incip. viso processu. num. 2. vol. 4. & in specie Ludo. Rom. consil. 80. incipien. confirmanda profecto num. 2. dicens responsionem ad interrogata referri, secūdumq; ea intelligi. & tradit idem Cornel. consil. 220. incipien. serie facti. 2. col. numer. 7. vol. 2. bonus est tex. in leg. 1. C. de diuers. rescrip. & in l. 1. §. siquis ita, ff. de verb. obli.

18 ¶ Ex hisq; meo iudicio, rectius aut melius sententiis saluo. Haud obscure percipies, pragmaticā, à serenissimo Hispaniarum, & noui orbis Rege nostro Philippo huius nominis secundo, anno sexagessimo tertio supra mil lessimum, & quingentessimum, in comitijs Madritijs, sub capite. 127, editam, de redditibus cēsuum redimibilium ad rationē quatuordecim loco decem soluendis, dumtaxat loqui, intelligiq; debere in tributis, quæ a possidente, ac tributum soluturo super suis proprijs possessionibus fuerunt imposita: & vendita, in quibus præfatio dictæ pragmaticæ dumtaxat loquitur & super quibus Rex ipse consultus fuit. ac ei preces supplicationum, per ciuitatum horum regnorum procuratores, fuerūt porrectæ. non autem in tributis redimibilibus aliâs soluēdis dominis (de possessionibus quasi pſi dederunt) ab illis, qui eas ab eis receperunt, & si pro certo pretio æstimatas seu taxatas, siquidem nulla in dictæ pragmaticæ præcitata præfatione, nec in ipsius corpore, de his tributis mentio fiat. & quòd non mutatur, stare non prohibeatur. l. præcipimus in fin. C. de appel,

19 ¶ Longeq; in his dispar sit ratio quæ in alijs, & hoc casu habeatur pro interesse perceptionis fructuum rei datæ, quos percipit qui debet redditū annuū, l. curabit, ibi, *Et perceptorū fructuum ratio*. C. de actio. empti. perquam eiusdem est sententiæ, in proprijs terminis, sic dicens fuisse iudicatū, & pronuntiatum Bar-

tho,

tho. à Chassenco nouissime, in rubri. 11. consuetudin. Burgund. §. 4. glo. pen. intelligens prædicitam pragmaticam, quàdo emptio redditus annui prouenit originaliter ex primo, secus, si ex hæreditagio vendito: aut penes constituentem redditum annuum, pro certo pretio dimisso, pro quo constituitur redditus annuus: quia hoc casu habetur pro interesse perceptionis fructuum rei meæ, quos percipit qui debet redditum annuum: & quòd in arrestis Pentecostis, in anno domini, 1522. fuit dictum ad vtilitatem Carolli turpin, filij Catherinæ boscual. quòd redditus annuus, constitutus ad rationem de decem pro centum, pro trecentum viginti quinque libris Turonen. quas ipsa Catherina habuerat in diuisione bonorum paternorum, pro certa portione suorum hæreditagiorum paternorum, quæ remanserant penes fratres, nõ reduceretur ad quindecim pro vno. Imo ex quo erat talis redditus annuus cõstitutus, pro interesse suo, ratione perceptionis fructuum suorum hæreditagiorum, quos percipiebant fratres, quòd solueretur in totum ad rationem de decem pro centum. argumen. d. l. curabit, & leg. fructus: C. de action. empt. & leg. Iulianus, §. ex vendito, ff. eod. & leg. 2. C. de vsur. & voluit idem Chassen. in eisdẽ cõsuetudin. rubri. 4. §. 23. num. 25. versic. quarto limita. & Barthol. Socin. in consil. 2. incipien. sequendo ordinem. 2. col. num. 14. volum. 1. & Ioan. de Palaci. rub. in repet. c. per vestras notabil. fin. 2. col. num. 5. de dona. int. vir. & vxor. fol. mihi paruo. 171. col. 4. & Ludoui. Gomet. in. §. actionum. 11. col. num. 17. instit. de actionibus.

20 ¶ Sed & ipse Chassen. in. d. nũ. 25. citando Petrum de Belluga in suo speculo Principum in titul. de propositionibus grauaminum, §. de vsurarijs, numer. 40. tenet quòd istud interesse potest alteri cedi: & vendi. quòd & Math. de Afflict. asseruit decis. 91. & Paul. Paris. consil. 75. numer. 17. vol. 4. & idem Chassen. in. d. §. 23. in glo. *C'est assavoir. x. pour cent.* dicẽs secus esse in interesse, quòd marito competit in casu dict. cap. per vestras, quòd non potest alteri cedi. & in. §. 4. supra allega. scribit quòd in hoc non est facienda differẽtia, an in cõtractu in quo datur aut dimittitur hæreditagium, si at primo æstimatio illius ad pretium, & pro pretio constituatur redditus, puta talis pro sua parte talium hæreditagiorum, habebit trecentum, pro quibus in casu defectus solutionis tali tempore constituit, aut assignat seu promittit assignare tot redditus redimibiles, pro dicto pretio, aut vere assignat, aut promittit assignare pro tali hæreditagio, aut sua parte talium bono-

rum tot redditus annuos redimibiles pro tali summa quæ veniat aut aut ascendat ad decem pro centum, prout quidam voluerunt facere talem differētiā.

11 ¶ Quoniam in his considerāda est origo,& causa obligationis, potius quàm titulus actionis.l.si filius familias.1.C.ad Macedon.l.tutor,ff. de fideiuf. bonus est tex.l.qui id quòd, in pri. ff.de donatio.ibi. *Causam enim, & originem constitutæ pecuniæ, non iudicij potestatem prævalere placuit.* facit.l.cum filius,§.hæres meus,ff.de lega.2.& explicat idem Chasen. in eodem libro,rubri.7.§.8.in tex. *Sunt y sur.*

12 ¶ Et facit vltra eum, vlterius, quia ratione emolumēti,per emptorem possessionis percepti, potest venditor singulis annis, istud interesse recipere,dū principale sibi non soluitur:non quidem tanquam vsuram veram debitā pro nūmis principalibus, sed tanquàm interesse, & in recompensam emolumenti possessionis, per eundem emptorem percepti.d.l.curabit.c.salubriter, de vsur.cum alijs iuribus superius citatis.

23 ¶ Quòd procedit nec dum de iure ciuili,sed etiam de iure canonico, notabil. est glo. verbo de feudo,versic,aliàs etiam posset attentari, c. conquæstus, de vsur. singulariter notanda secund.Abb.Panor.ibi.2.col.nu.6.& bene notāda,secund.Ioan. de Anan.ibi.col.1.num.2. quia legistæ,& canonistæ,faciunt festum de illa dicentes,quòd non reperitur alibi de iure canonico,similis tamen de iure ciuili, est glo.verbo,ratio,in.d.l.curabit.&in.leg.2.verbo,tradita.C. de vsur.cōmuniter ibi receptæ. & voluit glo. verbo post diem, & verbo,precaria.d.l.Iulianus, §.ex vēdito,&in.§.Papinian us, verb.excedit ad finē.& ibi Bar. & Bal.& quam plures doctores per Stephan.Bertrand.citati in consil.109.incipien. etiam si verum sit,col.1.in prin.vol.3. Bal. Abb.& Felin.post alios in.c.P. &.g.de offi.delega.idem Panor. Felin.& Decius in.c.cum venerabilis de excep. Aymon Crauet,consil.189.incipien. quando fœmina,colum.fin.bonus est tex.cum glo.& Bart.in.leg.3.in fin.ff.de eo quòd cert.loco,&in leg.at qui natura,§.non tantum ff.de nego.gest.& in.l.socium, ff.pro socio,& in.l.& in contraria,in prin.ff.de vsur.& ibi Bal. & in.c.dilecti de for.compet.

24 ¶ Quæ nec dum procedunt in interesse damni emergentis,sed & cessantis lucri.secundum cōmunem in.d.c.conquæstus. & notat Cayetan.22.quæst.78. art.2.& Ioan.Maior.in.4.sententen,distin.15,quæst.30.& voluit sanc.Thom.22.quæ.62.art.4. Conra.de contract.quæst.30. Cardin.à turre cremat.in.c.si res.24.quæ.6.versic.ad tertiū. Siluest.verbo vsura.1.quæst.19. Gabriel.in.4.sententia.dist.15. quæst.

11.art.1.notab.2.Angel.in sum ma verbo,vsura.1.quæst.16.Anton.Archiep.florenti.2.par.tit.1.cap.7.§.19.tradit late Rebuffus in.l.vnic.in prin.C.de sen ten.quæ pro eo quòd interest. optimus est tex.l.si commissa,ff. rem rat.haber.

25 ¶ Præterea,vsuras(si sic eas vocemus)quas venditor in nostro casu percipit (si diligentius examinentur)non sunt verè vsuræ sed rei propriæ psequutio. quæ deducitur ab æquitate iustitiæ commutatiuæ,quæ in æqualitate consistit,vt scribit Aristotel. lib.5.Ethicor.c.ap.5.eaq; versatur:quòd quatenus,vnus cotra hentium implet,debeat alter vicissim implere,aut impleri soluere lucrum implemēti recepti. ne sequatur inæqualitas, inter commutantes proprias res:nam si emptor,fructus pcipit rei emptæ non dum soluto pretio, iustum est vt pretij vsuras,vsq; ad fructuum quātitatem vēditori soluat:qui ei rem tradidit libere cum eam tradere,pretio non soluto,minime teneretur.l.excepto in prin.ff.de actio.empt.vtraq; hæc decisionis ratio est.d.l.curabit.vt expressim adnotauit Carol.Molin.de contract, quæst. 74.nu.559.nam cum re emptor fruatur(ait iurisconsultus in.d. §.ex vendito.) æquissimum est eūvsuras pretij dpēdere bonus est tex.in.l.fin.ff.de fund.dotal.

26 ¶ Vsuræ enim recompensatoriæ,omni iure admittūtur,quia dātur in recōpensam eius quod iuste competebat:&debitū erat eas recipienti,quòdq; ipse iustissime habiturus esset,secūd. Bal. Paul.& Saly.in.d.l.2.de vsur. Anani.in.c.1.col.pen.& in.d.c. cōquæstus,col.1.de vsur.& Carol.Molin.in cōsuetudin.Parisie.titu.1.§.1.glo.9.nu.20.&Hiero.Cagnol.in.d.l.curabit.2.col. &Hiero.Curiel(dicētem cōmunem opinionē esse omnium doctorum Theologorū, Canonistarum,& legistarū) in tract.de. vsura,& cor.pœn,3.quæst.3. part.1.versic.aliæ vero vsuræ pagin.mihi.126.

27 ¶ Hocq; potest à principio in pactum deduci.vt notatur.in.c. peruenit,de fideiuss.&Ioan.lupi testatur in.d.nota.final.incipiē. sexto cum dicit tex.3.col.facit.l. muto,§.sub conditione,ff.de tute.& nota in.c.significasti de electio.per quæ iura Detius,idem scrib.in.d.cōsil.119.col.2.versi. nā prima facie,& voluit Bal.in.l.rogasti,§.si tibi,ff.si cert.pet.& ibi Purpura,nū.39.& idē Deti. in.d.c.cū venerabilis.nū.14.ad fin.Hieron.Cagnol.in.d.l.cura bit.nū.95.Carol.moli.d cōtrac. in prin.nū.35.Ioan.de Medina de cōtractib.quæst.38.Bartholo.Socin.cōsil.88.incipien.abūde & eleganter,col.pen.& consil.103.incipien.præsens consultatio,col.fin.& consil.130.incipien.circa, volum.4.& plures alij à Paulo Parisien.citati,& sequuti in.d.cōsil.60.vol.1.num.

21. et. 13.

28 ¶ Et pactio hæc fieri potest, de soluenda certa quantitate, quæ etiam excedat fructuũ æstimationem, & eorum interesse, modo in hanc nostram vim annui redditus redimibilis fiat, cũ pacto redimendi, in hunc sane modum, quòd emptor constituat se soluturum venditori, certam annuam quantitatem, dum pretium solutum non fuerit iure, & titulo annui redditus, vẽditi super re ipsa empta ad rationem vnius, ad pretij cõuenti numerum, quòd & reuerendissi. præceptor meus Dida. á Couarru. præsul nunc Segouiensis dignissimus adnotauit, dicens notandum esse, & non semel hanc pactionem initam vidisse: in. 3. lib. varia. resolutio. c. 4. num. 6. vers. sic. octauo infertur.

29 ¶ Quòd vtiq; etiam procedit in venditore, pro parte rem venditam tradente, & contractum venditionis seruante: qui licite petere potest vsuras pretij, pro illa parte non soluti, secundum fructuũ rationem, vt in hac specie expræsse Carol. Moline. testatur in. d. tract. de contract. quæst. 74. numer. 556. & est tex optimus in. d. leg. fin. §. fin. ff. de fund. dotal. facit quòd voluit. Bal. in. leg. si traditio. quæst. 11. C. de actio. empt. & Bart. in. leg. Iulianus, §. offerri, ff. eod. & Alexan. cõsil. 121. incipien. viso themate. vol. 4. & Cagnol. in. d. leg. curabit. nu. 40. quorum opinio cõmunis est, teste eodem Molineo, qui & eam sequitur, in. d. quæst. 74. num. 557.

30 ¶ Quæ vsuræ pretij non soluti á die traditionis rei venditæ, ab emptore, hoc nempe casu venditori debentur, etiã si emptor nullos ex re empta fructus percepterit, nec pcipere potuerit, nec- itidem venditor ipse percepisset: si rem ipsam non dum tradidisset: secundum Bal. ita intelligendum in. d. l. 2. C. de vsur. & Paul. in. d. l. curabit. & Anchar. in regul. peccati venia, 8. col. de regul. iur. in. 6. Anani. in. d. c. cõ quæstum. 1. col. & Socin. consil. 88. incipien. abunde, & eleganter. nu. 8. & . d. consil. 103. col. 1. vol. 4. Mariã. Socin. cõsil. 174. col. 5. vol. 2. Paul. Paris. d. cõsil. 60. nu. 28. sicuti in hac fructuũ æstimatione, non habetur hoc casu ratio fructuũ, quos: pcepit emptor, etiã si vberiores, ac maiores vere percepisset fructus vt tradit Socin. in. l. d. diuisione. 4. notab. ff. Sol. mat. & ibi Claud. col. fin. Hiero. cagnol. in. d. leg. curabit. nu. 48. & Carol. Moli. in. d. quæs. 74. nu. 541. Sicq; ad cõcordiã reduci possunt doctores, quos cõtrariã opinione tenẽtes, idem Didac. a Couarru. (veriore cẽsens) adducit in paulo ante citat. 4. capi. nu. 3. cum iuri, & ipsi naturæ consonũ sit, eum sequi incommoda, quem cõmoda sequũtur, & ẽ diuerso. l. secũdum naturã, ff. de reg. ius. regul. qui sentit. eod. tit. lib. 6.

¶ Præ

31 ¶ Prædictaq; procedunt, etiam vbi inter emptorem, & venditorem, promissio tantum vendendi, & emendi fuisset facta non equidem ipsa venditio: modo certum pretiumfuerit statutum, & venditor rem ipsam emptori, vti promiserit tradiderit (quid enim obsecro aliam venditionem requirimus? nonne, ex hac traditione facta huius promissionis causa, satis censebitur venditio effectum sortita? ita quidem.) ideoq; locus est vsuris quas dict. lex curabit, admisit, sic enim sensit Socin. in cõsil. 170. incipien. in præsenti consultatione, col. pen. & final. vol. 2. & Paul. Parisi. in consil. 75. num. 17. vol. 4. & in. d. consil. 60. nu. 23. vol. 1. dũ scribũt præcitatam legem curabit, etiã obtinere in promissione, & pacto de re vendẽda, æquissimumq; est, emptorem fructus reddere: ex quo habuit ab eo, qui vendere promisit, iuxta pretium rei in pactionem venditionis deductum, licet Alexand. in addit. ad Bart. in. d. l. Iulianus, §. offerri ff. de action. empti, & in consil. 37. col. 2. volum. 2. & Philip. Deci. in consil. 183. incipient. in controuersia quæ ad finem existiment emptorem non teneri adusuras pretij non soluti. iuxta decisionem. d. l. curabit. vbi non præcessit venditio, sed pactum de vendendo. Siquidem cum in hac promissione pretiũ fuerit nominatim definitum, & id solutum, æquius sit ob euitandos circuitus, idem in hac specie quòd in vera venditione seruari. cum, & venditor possit hoc casu, agere ad pretium constitutum, ex sola emendi promissione ex traditis ab Andre. Tiraquel. lib. 2. de retrac. in fin. à. num. 25. vsq; ad. 60. quòd & præcitatus præceptor meus, verius censet, ante allegat. c. 4. num. 8.

32 ¶ At, quòd præstentur decem pro cẽtenario, ratione dicti emolumenti alias veri, & fructuum perceptorum, satis probabile est: quia etiam secundum vsum bonæ mercantiæ tale, lucrum affertur. d. c. per vestras, de don. inter vir. & vxor. secund. Bal. in. leg. fin. §. præterea, 2. col. num mer. 5. C. de iure dot.

34 ¶ Et quòd decem pro centum, seu vnum pro decem sit iustum pretium. Bart. tenet. in. leg. in lege falcidia, ff. ad leg. falcid. & Paul. de Eleazar in. c. salubriter de vsur. & idem Bald. in. c. consultationibus, 2. colum. versic. sed nunquid valeat de offi. deleg. & Cepol. cautar. ciuil. consil. 15. incipi. circa casum col. fin. & ex theologis, Ioan. Capistrano in tract. de vsur. chart. 4. versic. secunda quæstio circa decem, ac huic opinioni optimus ad stipulatur tex. in. leg. Papinianus. §. vnde si quis, ff. de inoff. test. vti illum declarat Pet. Philip. Corne. in consil. 265. incipien. circa primum. 2. col. versic. & maxime, vol. 1. sed & Andre. Tira-

Tiraquel. nouissime scribit, id videri apud antiquos fuisse obseruatum, in lib. de vtroq; retract. tit. 1. §. 1. glos. 6. super verbo, Rentes, nume. 17. fol. mihi. 28.

34 ¶ Quòd, & apud nos ex more nostræ regionis receptum cũ sit licere videtur, argumẽto eorum quæ ipse Bald. notat in consil. 94. incipien. vtrum maritus. vo. 1. facit extrauagans. 1. Martin. quinti de emptio. & vendit. ibi. *Quadam consuetudo rationabilis obseruata.* & ibi. *Comperimus contractus huiusmodi iuridicos.* & quòd Ioannes a Medina tradit in suo codice de reb. restituen. per vsuram ac quisit. tit. de censibus quòad eo rum emptionem, responsio. ad 2. fol. 158. recurrẽdum esse dicens ad communem hominum æstimationem: & currentem, & approbatam consuetudinem in terim quòd super his pretium certum per publicam autoritatem taxatum non est. quæ Guido. Papæ fuit sententia in consil. 180. quam Couarru. refert. & sequitur lib. 3. vari. resol. c. 10. num. 2.

35 ¶ Istoq; casu si pactis contractus, per recipientem possessionem, & annuum redditum præstare debentem contrauentum sit, pactiones, conditiones, pœnas ve, sibi impositas non seruauerit, poterit expelli. locus q; erit commisso, & legi apud curias Taurinas. 68. quæ verissime isto in nostro paulo ante citato procedit themate, ac verissimus si intellectus, & declaratio illius legis est, vt ex Baldo colligitur in authen. & qui iurat. C. de bon. auto. Iud. possid. 13. col. num. 59. & notat Innocẽ. Abb. Anchar. Cardin. & communiter doctores in. c. in ciuitate de vsur: & nouissime præceptor, quondam ille meus Anton Gometius in commento eiusdẽ. le. 68. 3. col. ante num. 3.

36 ¶ Cuius rei illa ab omnibus recepta ratio est: quòd directum illius possessionis dominium dũ sibi totum eius pretium non soluitur, penes dominum dantem remaneat. adhuc q; creditor sit, & ratione fructuũ quos amittit: & recipiens lucratur, ac suos facit, possit erga annuã præstationem, & alias conditiones sic recipienti leges indicere, & statuere pœnas ab eo con traueniente iure optimo exigendas. quicquid eruditissim. ac Reuerendissi. Præceptor etiam meus Didacus à Couarruuias distinguat in. c. 7. numer. 1. versic. solet tamen apponi. lib. 3. varia resol. hoc solum praxim & forensem vsum dicens admittere, vbi census perpetuus, constituitur absq; redimẽdi pacto, & res super qua constitutus est: ipsius erat, qui pensionem annuam soluendam sibi fore ca uerit. nam & si census perpetuus is non sit dicta lex, nostro in dicto censu emphiteotico, & si redimibili (vt ante dictũ est,)

præfata ratione, locũ obtinet.
37 ¶ Quòd eadem secus erit censendum de censuario, qui super suamet possessione censum vendit: ac ad annuã præstationem (interim dum totum pretium quòd recepit, non soluit) obligatur, cum plenus, & perfectus dominus eiusdem possessionis remaneat, (vt scribit Math. ab afflic. in. d. decis. Neapol. 89.) & apud creditorem, cui debetur, non sit ipsa pensio aliquòd dominiũ, aut ius rei, vt docet Bart. in. l. fundus quem. ff. de annu. lega. & est tex. in. l. codicillis de lega. 2. vbi prohibitus alienare in extraneos poterit pro pensione rem obligare, sic qꝫ fit, vt censuarius hic per tres annos, & adhuc plurimos non soluens, in commissum non incidat: nec a iure suo cadat. c. constitutus, de religio. dom. vbi post eius glo. ordina. tenent Innocen. Hostien. Panor. Anchar. Cardin. & communiter. dd. secund. Deti. in consil. 138. incip. & diligenter. 1. col. num. 5. & Hippol. singul. 95. incip. con tractus cẽsualis. & eand. glo. ipse Deti. dicit ad hoc notab. in consil. 146. incip. & pro tenui. in prin. & Socin. consil. 167. incip. non inutilis. 2. vol. & idem Panor. (bene loquens) in. c. 1. 2. col. num. 7. de rest. in in teg. appellat notab. & sing. Co- uarruu. in. d. c. 7. nũ. 1, & declarat Imol. in. d. c. ad audientiam. 2. col. de reb. eccle. non alien. & reputat limitationem multum pulchrã, Iason, in. l. 1. col. 10. nũ. 49. C. de iure emphi. qꝫ vis. Bal. in consil. 177. incip. ad euidentiam. 2. col. num. 6. vol. 3. contrariam sentẽtiam dixerit communem esse.

38 ¶ Possessionemqꝫ, creditore minime requisito, alienare poterit. vt scribit Ioã. lup. à Pal. rub. in l. 70. Taur. 11. col. num. 28. & Antõ. Gomet. in. d. l. 68. 4. col. versic. secundo infero.

¶ Quem in eo (quòd dicit præ dicta intelligenda, nisi inter contrahentes pactum fiat, & conuẽtio, quòd pretio nõ soluto per certum tempus, vel re alienata irrequisito creditore, cui pensio præstatur res incidat in commissum, quia tale pactum & cõuentio dbet seruari, dato casu quòd pœna sit magna, & excessiua, & quòd ista est propria decisio dicta leg. 68) non probo, libentissimeqꝫ ab eo discedo. siquidem in huiusmodi censuario, (vt superius aduertimus) nec præfata lex hæc disponat: & in cõcessione in imphiteosim in recõpẽsam fructuum perceptorum annuæ præstationis soluẽdæ, pro prius loquatur. quicquid Anto. ipse, & non nulli eiusdem legis glosatores fortasse non ita exacte, aut considerate aduertentes aliud machinentur.

38 ¶ Pœna enim cõmissi, emptioni census contra venditorem apposita, iniqua est, ac iniusta: neqꝫ exequutioni tradẽda, etiã si censuarius per biennium ex ne-

negligentia, aut alia culpa pensionem solutionis omittat, quæ si in huiusmodi contractu locum haberet, similiter in pignoribus obtineret, licitum q; foret mutuare, vel emere, aut vendere aliquid, accepto pignore, hac lege, vt si in termino præfixo debitor nō soluerit: ipsum pignus creditoris efficiatur, loco eius quòd illi erat soluendum: quòd reprobatum est.

41 ¶Et tale pactum non valet. l. fi. C. de pact. pigno. & de leg. cōmisso. c. significante de pigno. lege. 12. versic, *è porende dezimos.* titul. 13. part. 5. & l. 41. titu. 5. ead. part. & merito, eo quo d obligatio pignoris communiter soleat fieri pro longe minore quantitate, q; valeat pignus, & ex tali pacto si valeret, debitor multū defraudaretur. Hæcq; ratio lōge maiorem vim habeat in huiusmodi contractu cēsuali. cum semper possessiones, seu bona super quibus sun datur, & venditur, maioris multo valoris sint q; pretium pro censu datum: & necessitate præssus debitor hoc casu faciat, quicquid vult, creditor (vt ex præcitatis partitæ legibus expræssim notatur) at dictæ leg. 41. verba quòd in venditione loquantur: & melius, ac proprius nostræ conclusioni adaptentur, hic inserere libuit: *mas si la comprase de otra guisa, diziendo assi: que fazia tal pleyto conel, que si la non quitasse à dia señalado, que fuese suya por aquello que dava sobre ella à peños entonce no valdrie el pleyto: nin la vendida. E por esta razon non tenemos por bien que vala tal pleyto, porque los que emprestan dineros à otros, sobre peños: non lo querrian fazer de otra guisa. E los omes quando estuuiessen muy cuytados, con muy gran mengua que ouiessen, farien tal pleyto como este: maguer entendiessen que seria asu daño.* & ita censuarius maneret suo fundo priuatus, quem ante contractum plenarie possidebat. & censualista eundem fundum plenarie sibi acquireret, quem ante contractum minime habebat. hoc q; casu, cum lucro notabiliter maneret: & censuarius notabiliter cum damno. & tāto cū maiori dāno, quanto maioris pretij, & valoris erat fundus: in quo census fuit constitutus: exorbitantissimumq; esset, fundum censualem quatuor millia aureorum valentem: & censum ibidem constitutum paruum, leuandi scilicet annuatim vnum aureum, pro triginta, aut decem seu viginti aureis emptum: per non solutionem pensionis, censualistam sibi acquireret: loco illorum aureorum, quos pro censu ipse tradiderat.

42 ¶Discriminisq; huius, & nostri (de quo loquimur casu) ratio aperta est: siquidem qui à domino fundum recepit: & si ex non solutione, per bienium, re ipsa totaliter priuetur: nulla ei iniuria, aut damnum fiat, qui hac lege, fundum illum à suo vero domino susceperit, vt

vt si per biennium pensionem non solueret: redeat fundus, ad dominum suum qui illum tradiderat. & sic res redeunt, ad statum in quo erant ante cõtractum emphiteoticũ quòd re- ucra non est in contractu præfato censuali: in quo si fundus, in quo census cõstitutus est, ob non solutionem pensionis efficeretur totaliter cẽsualistæ: non ita res ad priorem statum redirent. Nec obstat si diceretur, cõtractus censuales (qui in vsu sũt) emphiteosi assimilari: quia illa assimilatio consistit in alijs cõditionibus. non tamen æqui parantur quoad penã legis cõmissoriæ.

43 ¶ Minus q̃ oberit quòd paulo ante citata lex Taurina loquatur per hunc terminum, *censo*, nam illud verbum *censo*, stat improprie. vt declarat Imol. in.d.c. ad audientiam. 2. col. de reb. eccles. nõ alien. subiungens, quòd si in instrumento diceretur: concedo tibi talem rem in emphiteosim pro annuo censu: & omne ius quòd habeo in illa re, ille non esset contractus emphiteoticus, sed contractus censualis: & illa verba, concedo in emphiteosim starent impropriè. quòd ipse reputat multum notãdum, & sequitur Iasõ. in. d. l. 1. nume. 49. de iure emphiteo. vnde verius meo iudicio præcitatæ legis 68. in illis verbis, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo, con condiciõ*. sensus, ac consona contextura est. *si alguno pusiere algun censo sobre su heredad, s. que diere) con cõdicion. &c.* cum mens, ac ipsius legis ratio, potius inspiciẽda sit, quam eius verba, & sententia illius verbis, est præponenda: vt paulo superius aduertimus: ac latius deduximus.

44 ¶ Quicquid ibi Anton. gometius. & Ioan lup. a Pal. rub. cum Didaco à castello velint, intelligentes dictam leg. Tauri, quando habens domum, in necessitate constitutus, super ea censum minoris longe valoris, venderet annuatim soluendum ad diẽ sancti Ioannis, alioquin caderet in commissum, ipsa q̃ domus efficeretur cẽsualistæ. quòd quantum à vero eiusdem legis sensu, & mente deuiet, & aliarum Regni legum dispositione, reprobantium id pactum commissorium, ac eius exequutionem, consores (vt aiunt) & lippi ex supradictis facillime iudicabunt.

45 ¶ Et earum correctio, per subauditos intellectus inducenda non est. ac omnis absurdus intellectus fugiendus, & cuitandus sit. l. nam absurdum, ff. de oper. liber. l. scire oportet, §. aliud. ff. de excusat. tutor. scribit (vltra alios) Hippol. in consilio. 85. incip. post redditum. 2. numero. 8. horum q̃ doctorum interpretatio prorsus reijcienda est potissimum ne iuris communis dispositio tali absona interpretatione corrigatur.

vt

vt docet Iaso. consil. 52. incipiē. visis. 1. col. vol. 1.

46 ¶ Et potius cōcordandæ sunt hæ leges, secūdum glo. notabil. verbo, petere, ad fin. c. cupiētes §. quòd si pervigin. de elect. lib. 6. l. vnic. C. de inof. dot.

47 ¶ Tradit Alexād. in consil. 116. incipiē. animaduersis statutis. 3. col. num. 14. cum sequen, post Angel. & alia quæ ibi citat scribens, quòd mens debet attendi, etiam si verba disponentiū contraria sint menti. ab Hippolit. Marsilien. citatus, & sequutus, in. d. l. sed et sciendū. 2. col. num. 6. ff. ad leg. Pomp. de parric. & in. l. si quis viduam. 3. col. num. 11. cum sequen. ff. de quæst.

48 ¶ Et in dubijs, tenendus est ille intellectus, & opinio: per quam euitatur omne peccatum: vt explicat Abb. Panor. in. c. fin. de præscrip. 5. col. num. 16. & ibi late eius addition. & probari videtur in. l. 9. tit. 1. part. 1. & ne sic intelligendo prout præallegati doctores intelligunt: lexq; ipsamet Taurina iacet: demus, quòd in periculum sit animarū vt Bal. adnotat in prælud. feudor. 3. col. num. 5. aut nutritiua sit peccati. vt in casu non absimili clare deduci videtur ex. l. 7. titu. 7. lib. 5. ordinat. Regi. ibi. *è, con esto saca la heredad, que por ventura vale la mitad mas, ò los dos tercios, que quando la ouo el comprador: lo qual paresce cosa muy inhumana è agra, è muy subiecta a fraude è a peccado.*

49 ¶ Lex siquidem quæ peccatū non excludit, aut peccati est nutritiua, nō valet: vt testatur Bart. in repet. l. omnes populi. 8. col. nū. 22. ff. de iust. & iur. ab Abba. Panor. relatus, & sequutus, in. d. c. fin. de præscrip. 3. col. nume. 10. imo nullam esse Bernardus Landria. eius addit, scribit in. c. 1. nume. 9. de constit. super verbo, foro animæ, circa finem. dicens, tunc non esse opus irritatione. quòd & Anchar. voluit in consil. 25. incipiē. videtur prima facie. 2. col. num. 2.

50 ¶ Dum enim ex lege sequitur aliquod peccatum non est lex, nec habet suam autoritatem. quia cum a Deo ipso optimo, & Maximo, habeat potestatem: quam Deus nō largitur ad peccandum: teste Bart. in. l. omnes. C. si cont. ius, vel vtil. publi. talis legis lator potius dicetur errare, quàm legem, cōdere. c. sunt quidam. 25. quæst. 1. & cū data sibi sit authoritas à lege æterna: talis potestas ordinanda est ad euitanda ea: quæ sunt contra eamdem legem. non autem ad statuēdū quæ legi æternæ sunt aduersa. c. quæ contra mores. 8. dist. c. Iuli. c. qui resistit. 11. quæst. 3. & docent Anton. & panor. 4. not. in. d. c. fin. vbi tex. *generaliter omni cōstitutioni ac cōsuetudini derogandū (cēset) quæ absq; mortali peccato, nō potest obseruari.* & in. c. fin. de consue. si nutritiua peccati lex sit, non valet. cum de eius natura sit peccatum ne habeat, & quòd omnino obuiet peccatis. quòd descen-

descendat, & vires habeat á lege naturali, & diuina, vt in .d. c. quæ cõtra mores, & ex quo de eius essentia est, vt habeat ratione͂, rationeq́ꝫ, & peccatum, inter se pugne͂t, (cum peccatum sit, quòd cu͂q́ꝫ cõmissum contra dictame͂ rectæ rationis,) consequens est, vt lex sit contra peccatum.

51 ¶ Nec obstant fines puniendi negligentiam, cum hi fines ita sint adaptandi, quòd ex eorum illationibus peccatum non inducatur: nam si generarent, tunc quidem degenerarent á principijs primis, ex quibus oriu͂tur tales fines: nam cum á lege æterna omnis iustitiæ finis deriuationem habeat, non potest recte deduci, nisi eo modo, quo semper æternæ legi conueniat.

52 ¶ Et voluit sanct. Thom. 1. 2. quæst. 93. art. 3. dum dicit quòd nulla est lex, quæ non participat de lege æterna, vel etiam nulla est illa lex, quæ aliquo modo peccet in ipsam, vt præallegatis iuribus.

53 ¶ Tandem cum in præfatione paulo ante citatæ pragmaticæ. 127. de censibus dumtaxat cõsultetur, ibi. *Y como no ay otra manera de se socorrer la gente, sino es tomando censos sobre sus haziendas.* Ex consequẽti eius dispositio de his necessario intelligenda est, & non de annuis in recompensam fructuu͂ præstationibus, emphiteoticisq́ꝫ cõtractibus: qui (vt paulo ante notauimus) longe differunt, valdeq́ꝫ diuersi sunt.

54 ¶ Et aliud iudicatum non censetur, quam quòd in precibus, seu libello comprehensum est: secundum glo. notabil. verbo, neq́ꝫ ad fin. 2. quæs. 8. quam citat, dicens tenendam menti Bal. in. l. Pomponius, §. sed & is. 1. col. num. 3. ff. de procur. c. licet Heli de simon. l. vt fundus, ff. cõm. diuid. *Et stultus reputetur iudex qui pronuntiat super non petito.* l. fin. §. vide. C. de fideicom. liber.

55 ¶ Libellus enim seu petitio, vt subiectum se habet: prouisio vero, & dispositio, vt prædicatum, teste Panormit. post glo. finalem ibi, quam dicit singularem, & notandam, & ad id quotidie solere allegare. in. c. dudum, col. pen. nu. 15. de decim.

36 ¶ Et Ex præfationibus iudicatur dispositio sequens. l. fin. ff. de reb. dub. §. capite tertio, & ibi glo. verbo, prima parte, plura adducit iura, instit. ad leg. acquil. & in casu pulchro Philip. Decius consuluit, in consi. 10. incipien. viso puncto. 1. col. nu. 2.

57 ¶ Et scriptura præcedens declarat sequentem, vt not. Iason in. l. coheredi, §. qui discretas. num. 2. ff. de vulg. & pupil.

58 ¶ Sic rescriptum Principis, obscurum, vel ambiguum, intelligi debet, & declarari, iuxta formam supplicationis porrectæ: vt post Bernard. Bal. not. in. c. inter dilectos, col. pen. num. 19. de fid. instrum. & Abbas not. in. c. 2. de treug. & pace & scribit Alexan. in cõsil. 84. incipien. in causa ver

tente,col.fin.num.4.vol.1.

59 ¶Et Iason in.l.iustitia.2.col.nu. 11.ff.de iust.& iur.scribens simplicem,vel ambiguam responsionem,intelligi secundum interrogationem præcedentem,& idem Iason in.l.causas,vel lites.2.col. nu.5.C.de transac.

60 ¶Et facit,quia petitio procuratorum,præcedens dictam dispositionem circa dictos census,fuit determinata,vt in præcitatis verbis,& ibi. *Y estos los hallan tan baratos, como son diez por ciento,que muchos se han dado tanto à ellos: que pareſciendoles que es buena manera de biuir, se han dexado de la labrãça,y criança,y de otros tratos y grangerias en que entendian, con que el Reyno era beneficiado: y emplean sus haziendas en los dichos censos.* Et cõcessio quantumcunq; in determinata sit,facta intelligitur secundum petitionem:argumen.§.præterea, instit.de inutil.stipula.&.l.1.C. de diuersis rescript.&.d.§.qui interrogatus.l.si defensor,ff.de interrog.actio.

61 ¶Et quæ per illa iura not.Bart. in.l.1.ff.ad leg.Iul.maiest.2.col. num.3.dicens,quòd quando securitas fuit determinate petita,& in determinate data, tunc intelligitur illa indeterminata concessio, secundum determinatam petitionem: & in egregio casu Bartho. Socin.respondet.in consil.67.incipien.visis inuestituris.4.col.nu. 13.vol.1.& consil.165.incipien.visis.3.col.numer.7.vol.2.dicens, quòd quando fuit determinata petitio,concessio autem quantumcunq; indeterminata intelligitur, secundum petitionem facta.

62 ¶Et satis ex ipsamet pragmatica colligitur sic innuente. *Tratado y platicado sobre lo que nos pedis,* & ibi, *ni constituir juros y censos,* & ibi, *que ha sido costumbre de venderse à menos precio,* & ibi. *Lo mesmo se entienda y guarde, en los juros que hasta aqui auemos vendido, y vendieremos adelante.*

63 ¶Quæ verba satis aperte nostrã conclusionem fundant,& probãt, siquidem de censu & venditione expræsse,& nuncupatim loquantur:ideo cauillari ea non oportet, sed eius rationem,mentem,ac realitatem sequi.l.begninius,ff.de legib.& scribit Paul.de Cast.in cõsil.83.incipien.præsens casus, in prin.part.2.subiungens, quòd nec propter verborum legis contentionem, quæ pertinacibus est relinquenda,(vt tradit glo.in rubri.ff.sol.mat.)recedere debemus ab eo,quòd est euidenter verum: nec propter nimiam subtilitatem fraudare debemus mentem statutorum á Iasone sequutus,licet corrupte citatus,in.d.cõsil.52.incip. visis.2.vol.1.

64 ¶Et est bonus tex.(iuncta æquiparatione, ab vltimis voluntatibus, ad statuta interpretanda in iure validissima: vt docet ibi Iason post Cyn.& Bal.in.l.fin.C. per quas person.nob.acquir.& Ludoui.Roma.consil.104.incipien.pater reuerende.colun.2.) in.l.si quis filium.C.de lib.præterit,ibi. *Cum enim manifestißimus est sensus testatoris, verborum interpretatio*

nusquàm

nusquàm tantum valeat, vt melior sensus existat.

65 ¶Sic,& ad rem etiam (vnde digressus sum,lõgius quam deceret, explanandæ quæstionis causa in praxi passim contingentis:ac minus discussæ)cum sensus paulo ante citatæ legis Toletanæ clarus sit contra occupantes terminos indebite,& sine aliquo iusto titulo,interpretanda non est:vt extendatur contra occupantes iuste,& cũ titulo, & sic aduersus præfatum Hieronymum à monte Marthá aliàs habẽtem titulum, ac possessionem viginti quinq; annorum, plusq; temporis, ac cuius parẽtes prædones dictæ possessionis terræ nõ fuere ex quo à reali possessore emerunt,&pro ea,illi pretiũ numeraucrunt. l. etiam. §. si quos sciens,ff.de peti.hæredit. nota. in l.ex stipulatione,ff.de acquir.posse.l.nemo prædo,ff.de regul. iur. vbi post Decium, Carol. Ruin. Guiliel.Maynerius, & Pet. Loriotti explicant.& ante eos Paul. de Castro notat, in consil. 248. incipient. visis, & ponderatis, 2. colun.ante numer.5.part.2.

EX.3.FVNDAMENTO sequent.

¶*Leges Toletana, & de tributis Madritia,à iure communi exorbitãtes,necessario restringendæ.num.1.*

Statuta contra iuris communis regulas,restringenda sunt.nu.2.

Leges Tolet.& de tributis Madritia,restringendæ,ne tertio præiudicium inferatur: licet sui natura fauorabiliores sint.num.3.

Principum beneficia,latißime licet interpretentur,stricte tamẽ interpretantur, quando agitur de præiudicio tertij. numero.4.

Priuilegium, à sui principio æquum, cessat,si ex post facto,tendat ad iniquum. num. 5.

Papa non præsumitur,quòd alterius iuri voluerit derogare.nu. 6.etiam si motu proprio gratia facta sit, & clausula ex certa scientia,apponatur,ibidem.

Princeps in dubio præiudicium,quantumuis modicum,tertio inferre non præsumitur: secus quando constat de principis voluntate.numer.7.& glosæ contrariæ sic concordantur,ibidem.

Princeps per statum generale, præiudicare potest subditis, etiam in iure quæsito, & quomodo id intelligatur. numer.8.

Lex Tolet.& de tributis Madritia, intelligi,& distingui debent,secundum ius commune,nequis indebite damnum patiatur.nu.9.etiam si mediante intellectu,nihil operarentur,& superfluæ redderentur,ibidem.

Principum rescripta,intelligi debent,vt nemini iniuriam faciant. num.10.

Rescriptorum verba conformari debent æquitati,etiam si verba ipsa non patiantur.num.11.

Statuta recipiunt declarationem à iure communi,sicut lex noua,ab antiqua,potius quàm quòd in totum cẽseatur sublata.num.12.

Statuti verba, à iure communi exorbitantis, proprie intelligi debent. numer.13.

1 TERTIO PRINcipaliter, eadem pro parte illud expeditū est, leges paulo ante citatas regias, Toletanam, & de tributis Madritiā, in eo quòd no nouiter statuunt, á iure communi exorbitantes censeri: vnde ex cōsequenti necessario restringendæ sunt, & non extendendæ: leg. ius singulare, l. quòd vero contra, ff. de legib. l. si vero, ff. de legib. l. si vero, ff. sol. mat. c. quæ à iure cōmuni, de reg. iur. lib. 6. bonus est tex. in. c. cōstitutionem, & ibi glo. verb. prorogamus, de reg. iur. eod. lib. Nec tunc quidem, cū eadem subsit ratio, vt ibi probatur, & censuit glo. verbo inquisitionis. c. in fidei, de hæret. lib. 6.

2 ¶ Statuta enim contra iuris communis regulas, restrigenda sunt: vt (post alios per eum ibi citatos) Philip. Deti. scribit in consil. 679 incip. viso eleganti consilio, nu. 3. & consil. 656. incipien. iuridicam esse arbitror. num. 8. tex. est in. l. si quando, C. de inof. test. & docent omnes, in. l. fin. ff. de const. princip.

3 ¶ Et facit, quia & si præallegatæ leges, sui natura fauorabiliores sint, restringendæ adhuc sunt, ne tertio præiudiciū inferatur. l. nec auus, & ibi Bald. C. de emancip. lib. l. cum filius familias, in fin. ff. de testam. mil. l. impuberi filio, ff. de administ. tutor. quem citat Bal. in. c. 1. 2. colun. num. 7. de rescrip. quòd in tantum priuilegiū à principe concessum, sine præiudicio tertij intelligi debet. l. 2. §. merito. & §. si quis à principe, ff. ne quid in loc. publ. quòd etiam si huiusmodi priuilegium militi sit concessum, nihilominus tamen sine tertij præiudicio interpretari debet.

4 ¶ Sicq; fit, vt & si in beneficijs Principum, & eorum etiam priuilegijs, quatenus iura concedētium tangunt, latissima fiat interpretatio, d. leg. vltim. ff. de const. princip. quando tamen agitur de præiudicio tertij, stricta fiat, ac strictissime interpretentur: secundū glo. & omnes in ead. leg. fin. & docet Innocen. in. c. dilecti de don. & Ioan. Andre. per tex. ibi, in. c. olim, de verb. signi, & Oldra. consil. 268. incipien. quæstio est. 2. col. num. 2. versic. præterea.

5 ¶ Scribens etiam, in num. 1. ibidem, quòd licet priuilegium à sui principio sit æquum, si ex post facto tendat ad iniquum, cessat ipsum priuilegium. l. ex facto, ff. de vulg. & pupil. c. suggestum, (vbi est casus) de decim. bona est glo. verbo, priuilegij, in extrauag. 2. incipien. suscepti regiminis, Ioan. 22. de elect. & in facti contingentia, Carol. Ruin. respondet, in consil. 24. incipien. ad ea quæ obijciuntur. 3. col, num. 6. vol. 3.

6 ¶ Nec papa præsumitur, quòd alterius iuri voluerit derogare. c. super eo, de offi. deleg. c. ex tuarum, de auto. & vsu pal. c. quamuis, de rescrip. lib. 6. & potius verba impropriari debent, quā præiudicium tertio inferatur, vt not.

Cardin. & Bal.in. d. c. super eo, & testatur Decius,in consil.689. incipien.viso puncto,1. col. num. 9.etiam si motu proprio gratia facta sit,& clausula,ex certa scientia, apponatur, etiam si agatur de præiudicio tertij,non in re,sed ad rem: vt aliorum allegatione idem Deci. in. d. c. super eo, amplíat,& prosequitur.2.col. num. 2. & id vltimum Abb.Panor.notat,in.c.in nostra.3.notab. de rescrip.

7 ¶Etiam, si modicum præiudicium sit:vt est glo. notabil. prout ibi ponderat Domin. in verbo præiudicium.c.cum olim de consuetud.quam simpliciter sequuntur moderni,in.d.c. super eo, per tex.ibi, vbi videtur hæc sententia probari,licet contrarium velit,glo.fin.leg. sed cũ ab hærede, ff.ad Senatus Con. Treb.& glo. verbo,incommodo.l.seruitutes,la mag. ff. de seruitu. & verbo, impetrauit.in.d.§.si quis à principe, & in.d.l.nec auus, quæ ex tex.l. quoties. C. de precib. imperat. offeren. quem citant, intelliguntur, quando constat de principis voluntate,glo.autem.d.c.cum olim,quando sumus in dubio, & ita intelligit,idem Philip. Decius, in c. quæ in ecclesiarum. 9. colum. num.26.versic. quartus casus de constit.

8 ¶Et meo iudicio, intelligi debet, quæ nouissime Carol. Ruin. scribit,in consil. 62. incipien. discusso laborioso processu,3.col. num, 9.vol.5. per statutum generale (inquiens)posse præiudicari sub ditis,etiam in iure quæsito.l.venditor.§.si constat.ff.com.præd.& quód not. Bart. in.l. Anthiochensium , de priuileg. credit. & in.l. toties,de pollicit . reperi tamen,post quam hæc scripseram Paulum de Castro sic intelligentem, & respondentem,in consil.146. incipien. super primo quæsito.2.colu.versic.nec obstat. part.1.

9 ¶Vlterius,dictæ leges regiæ intelligendæ omnino sunt,& distinguendæ secundum ius commune,ne quis indebite damnum patiatur.l.2.C.de noxal. c. cum. dilectus de consuet.etiam,si mediante intellectu nihil operarentur,& superfluæ redderentur.l.fin. §. in computatione.C.de iure deliber. vbi post glo.Paul.de Cast. Alexand.& moder.in statutis loquẽdo, id notant:& adducit Philip. Decius, in consil. 445.incipien. in casu ad me transmisso.11. colu. numer. 50. facit bene tex. in.c. cum dilectus, & in.c.audientiam, & vtrobiq; notant, Anton. & Imol.de cleri.non residen.

10 ¶Et rescripta principum,sic debent intelligi , vt nemini iniuriam faciant: vt notat Bart. per illum tex.in.d.l.ex facto,de vulg. & pupil. & Alexander tradit in consil.35.incipien. viso processu, 2.col.nume.5.vol.4.etiam si improprientur verba:vt docuit Cõ postel. ab omnibus ibi receptus in.c.causamq;,de rescript. à Philip. Decio qui id refert,& sequitur

tur cum alijs citatus, in consil. 11. (cuius supra scriptio incipit) quoniam iudicantium respōsa. 3. col. num.4.

11 ¶Et rescriptorum verba conformari debēt æquitati, etiam si verba ipsa non patiantur: vt est glo. valde solennis, verb. si verba. c. paratus, 23. quæs. 1. secundum Iason. in. l. iustitia. 2. col. num. 11. versic. ex istis videtur. ff. de iust. & iur. & in. d. leg. ex facto, in. 4. notab. & in. l. causas vel lites. 2. col. num. 6. C. de transact. & ante eū citauit Oldra. in. d. consil. 68. col. 3. num. 5.

12 ¶Et statuta recipiunt declarationem á iure communi, sicut lex noua ab antiqua, potius quam quòd in totum censeatur sublata; vt in facti contingentia Carol. Ruin. tradit, in consilio. 28. incipien. viso statuto inclitæ ciuitatis, 2. col. num. 7. vol. 3. cui alludit quòd Raph. fulgo. adducit, in consil. 85. incipien. in proposita quæstio. quód lex cōmunis, quæ latiorem recipit interpretationē, quám municipalis, si generaliter loquatur, potius distinguitur per veterem, quam distinctio legis antiquæ per nouam indistincte loquentem penitus abrogetur: authen. offeratur. C. de lit. contest. iuncta leg. sciendū, in prin. ff. qui satisd. cogant cum simillib.

13 ¶At, quód verba statuti præsertim exorbitantis á iure communi, intelligi proprie debeant, Alexand. scribit, in consil. 26. incipien. viso, & considerato. 2. colum. numer. 4. volumi. 2.

EX.4.FVNDAMENTO sequent.

¶Lex ad obuiandum fraudibus sancita, valet hoc casu etiā si in consequentiam contra ecclesiam veniat. num. 1.

Lex tolet. locum eo casu habet, quo possessio turbata, prout lex ipsa præmittit ac supponit attributa fuisset, aliâs secus. numer. 2.

Statuto dictante, quòd turbans aliquem in possessione puniatur certa pœna, & restituat possessionem, locum non habet nisi eo solum casu, quo possessio fuisset ablata, prout ipsud statutū præsupponit. num. 3.

Dispositio locum non habet, quando aliquid cum quodam disponitur præsupposito, si præsuppositum non verificatur. numer. 4.

Ex lege, vel statuto si agatur, debent ad vnguem obseruari, concurrere, & probari omnia, quæ ab ipsa lege, vel statuto requiruntur, aliâs nihil agitur. numer. 5.

Prohibitus in certa parte pasturare, quāuis pasturetur, absoluendus est, si non probatur in parte prohibita pasturasse. num. 6.

Prælatus à pœna mortis euasus, qui quēdam assasinauerat, ex quo non fuit probata qualitas quòd assasinatus esset christianus. num. 7.

Statuti verba si non conueniunt, statuti ipsius dispositio locum non habet. num. 8.

Statutum locum vt habeat, qualitas statuti debet probari. num. 9.

Lex

Lex.31.in regio gabellarum quaterno expenditur, & explicatur. num. 10. & quomodo practicanda, ibidem.

Lex quoties ponderat qualitatem, illa qualitas non tam est de substantia probationis quàm facti, ibidem.

Lex si requirat vsurarium esse manifestum, non sufficit probare alterutrum. num.11.

Vsurarius quis dicatur manifestus, & quomodo probetur, remissiue. numero.12.

Lex.23.& .24.tit.3.lib,1.ordin.Regia.& cap.43.pragmat.42.in vol.pragma. concubinatum punientes citantur, & explicantur, ibidem.nu.13.

Concubinarij, vt sint, & quòd tales publice a vicinis reputentur, deducendum vtrumq;, & probandum.nu.14.

Concubinarios aduersus occultos, non potest, nec debet procedi.num.15.

Leges regiæ de concubinatu loquentes requirunt quòd initio, ipsoq; tempore quo iudex procedit concubinarij sint: nec sufficit, quòd ante illud tempus fuerint. nu.16.

Tempus præsens non verificatur in præterito, ibidem.

Concubina clerici, aut religiosi, seu vxorati, maritum habens puniri vt possit, quòd domi retineatur, & vtrumque probetur requiritur.nu.17.

Concubina, & si domi non retineatur clerici, cum nupta sit infami vel lenoni, & publice de concubinatu constet, puniri potest, & marchari: contra Ioannem Lupi de pal.rub.nu.18.

Clerici appellatione, quando de concubina eius punienda agitur, non continetur qui in prima est tonsura: nisi beneficiatus etiam sit.num.19.

Accusans aliquem, quòd pendente appellatione innouauit, docere debet, & probare quòd appellatio pendebat, & quòd ea pendente innouauit. numero.20.

Qualitates omnes à statuto præsertim exorbitanti requisitæ, intentandæ expræssim sunt, & probandæ.nu.21.

Lex si requirat actum cum qualitate, non sufficit deducere actum, nisi etiam ipsa deducatur qualitas.nu.22.

Statutum contra turbantem, vt puniatur, & restituat possessionem, locum non habet nisi eo casu quo restitutio possessionis fieri possit prout statutũ præsupponit nu.23.

Statutum non habet locum in personis, in quibus statutum non loquitur. nume. 24. & de leg. Tolera. intellectu, ibidem.

Sententiam debet deducere validam, qui nitur ex sententia.num.25.

Laudum nullum, non dicitur laudum, neq; eius exequutio peti potest. numer.26.

1 QVARto, nostro pro Hieronymo principaliter facit, quòd & si præcitata lex Tolera. contra virtute alicuius tituli occupantes, posset procedere, siquidem ad obuiandum fraudibus sit sancita, & hoc valeat casu, etiam si in consequentiam contra ecclesiam veniat: vt pulchre Pet. de anchar. respondet in notabili facti contingentia consil, 11. incipien. factum su-

per quo petitur, & Ludo. de Gozadin.in consil. 5. incipien. an. in quæstione, 6. col. num. 22. eo casu dumtaxat.

2 ¶ Dicta lex locum habet, quo possessio altâs turbata, prout ipsa supponit, ac præmittit attributa fuisset, in execution sententiæ obseruato ad vnguem dictæ legis tenore latæ, secus autem si eodem procedendi modo non seruato, & causæ cognitione (nostro vt in themate) minime interueniente sententia, & possessio processissent: tunc enim huiusmodi possessionem turbans, legis præfatæ pœnas non incurrit: neque dicitur possessionem turbasse, ex eleganti sententia glo. verbo, auocandū. l. mancipia. C. de seru. fugit. & ibi not. Bart. post Iacob. Butri. quem Saly. & fulgo. ibidem sequuntur.

3 ¶ Dicentes notabiliter in proprijs terminis, de quibus noster est sermo, quod dictante statuto, quód turbans aliquem, in possessione, puniatur pœna centum, & restituat possessionem: statutum hoc locum non habet, nisi eo solum casu, quo possessio ablata fuisset, prout ipsum præsupponit statutum. citat, & refert dicens singulare Ludoui. Roman. singul. 498. incipienti, statutum puniens, sexque ob id florenos fuisse lucratum: sequitur, (& vltra alios) commendat Detius, in consil. 201. incipien. in causam præstantissimi, numer. 2. & consil. 233. incipien. viso tenore bullarum, fin. colum. numer. 7. & consil. 466. exordien. stante statuto Rauennensi, numer. 8. & consil. 511. incipien. viso testamento. numer. 4. & consil. 540. incipien. quæritur in effectu. 1. colum. numer. 2. & in consil. 591. incipien. tex. in l. penult. 1. colum. numer. 4. & consil. 644. incipient. viso, & perlecto eleganti consilio. num. fin. Hippol. Marsilien. singul. 339. incipien. cui non conuenit, (quam plures citans) & Carol. Ruynus, in consil. 83. incipien. circa casum. col. fin. num. 5. volum. 5.

4 ¶ Quādo enim aliquid cum quodam disponitur præsupposito, si non verificetur præsuppositum, dispositio locum non habet. l. 1. §. quód autem ait prætor, & ibi not. Bart. ff. ne quid. in flum. pub. l. penult. §. docere, & ibi Paul. de Castro, numer. 3. expressim not. ff. ne quis eum qui in ius voc. est vi exim. l. 4. §. docere, & ibi Angel. ff. vi bon. rapt. l. eum actum. ff. de nego. gest. &. in. l. si forte, in fin. & ibi Bart. ff. de castren. pecul. & in. l. Fulcinius, §. cum hoc edictum, ff. ex quib. caus. in posse. eat. c. si forte, c. ab eo de elect. lib. 6. l. prætor, 2. §. hæc autem actio, ibi. *Ceterum si aliter datum sit, quàm in turba cessabit hæc actio.* ff. vi bon. rapt. & in. l. diuus, ff. de re iudi. multa congerit Felin. in. c. nonnulli pen. & fin. col. de rescrip.

5 ¶ Cui consonat, quód vbicunque agitur

agitur ex lege, vel statuto, (nostro vt in casu) debent ad vnguē obseruari, concurrere, & probari omnia, quæ à lege, ipsoq; requiruntur statuto: aliàs nihil agitur: secund. Bart. in d. §. quòd ait prætor, in final. verb. quem Philip. Detius refert, & sequitur, in consil. 356. incipien. in causa dominæ Mariæ, 1. col. numer. 4. & additio. Bald. (licet corrupte) in. l. si quis non dicam rapere. numer. 4. C. de episcop. & cleri.

6 ¶ Et voluit idē Bar. in. l. nō solū, §. sed vt probari. num. 1. ff. de no. oper. nuntia. dicens, prohibitum sub pœna ab statuto pasturari in certa parte, intra terminos dessignata, licet probetur, ipsum aliàs pasturasse, si tamē non probatur in parte prohibita pasturasse, obsoluendum fore.

7 ¶ Eiusq; sententiæ Ioan. Andre. fuit, in. c. 1. in nouel. de homicid. lib. 6. qui refert se semel euasisse quemdam prælatum à mortis pœna, qui quendam hominem asasinauerat, ex quo nō fuit probata qualitas, quòd homo ille asasinatus esset christianus, prout requirit tex. in. d. c. 1. verbo, christianorum, licet probatum fuerit asasinamentum: à Baldo citatus, & sequutus, in. d. numer. 4. in fin. & Hippol. Marf. (more suo plures alios, qui & eum sequuntur allegante) in consil. 7. incipien. summi cœli Deus, pen. col. numer. 65. & in rubri. de proba. numer. 439. circa finem, & vltra Hippol. Iaso. in. l. penul. §. in eum. 2. colum. numer. 5. ff. ne quis eum qui in ius voca. est, & in l. non solum. §. sciendum. 2. colu. numer. 3. ff. de no. oper. nuntia. Deti. in consil. 64. incipien. præsupponitur tempore. 3. colu. ante numer. 6. & in consil. 189. in cip. lætatus sum, 2. colum. numer. 4. versic. respondetur. Anton. Rube. consil. 16. incipien. in causa Ioannis, 5. colum. versic. tertium dubium, Stephan. Bertrand. consil. 30. incipien. lecto processu, 1. colu. volum. 1. Andre. Tiraquel. (*plurimos nouissime citante alia huic accommoda scribentes proposito, breuitatis causa omissos*) in lib. de vtroq; retrac. sol. (mihi) 182. nu. &. 2.

8 ¶ Præterea, si verba statuti, non conueniunt, statuti ipsius dispositio locum non habet. l. 4. §. prætor ait, ff. de dam. infec. & ibi not. Bart. tradit, in casus contingentia, Philip. Detius, in consil. 222. incip. viso puncto. 1. colum. num. 2. (& diximus supra in primo fundamento, pro ista nostra parte adducto.)

¶ Et vt statutum habeat locum statuti qualitas probari debet: vt scribit idem Detius in consil. 434. incipien. placet conclusio. 1. col. num. 3.

9 ¶ Sic, qui nititur ex statuto, docere debet ea, in quibus statutum nititur: secundum glos. in clem. fin. de rescript. Bald. in. d. l. si quis non dicam rapere, & legentes, in. l. si quis maior. C. de transf. & tradit Philipp. Corne.

in consil. 170. incipien. in consiliis decisiuis, 2. col. numer. 9. vol. 2.

10 ¶ Et ita ad non solutionem gabellæ, mulæ, seu muli venditionis, non sufficeret hodie probare ea, idcꝫ generis animalia cum sella, & freno ornata, eo in tempore fuisse vendita, nisi in simul etiam deducatur, & probetur eo inornatu ante venditionem solere antea seruire, siquidem lex, 31. in quaterno gabellarum regio vtrumcꝫ expræssim requirat, vnde si ipsius venditionis tempore aliter quam cum freno, & in sella vendantur, quamuis probetur hu iusmodi compta, seruire semper antea solita, gabellæ solutioni locus erit. nam quoties lex ponderat qualitatem, illa qualitas non tam est de probationis substantia quam de ipsius facti essentia, & substantia. l. in delictis, §. si extraneus, &. §. si detracta, ff. de noxal. l. 2. §. docere, ff. vi bon. rapt. l. denuntiasse, §. quid tamen, ff. ad leg. Iul. de adul. l. qui habebat, ff. de instit. supra citat, quòd secus in equis huiuscꝫ nominis est animalibus: quæ quantumuis cum freno, & in sella non antea seruierint: sed necꝫ in sella, & cum freno, aut mueso (vt idioma Hispanum appellat) vendantur, (& si minoris longe ordinaria staturæ, & dispositionis fuerint, cum licet differāt secundum plus, vel minus, non dicantur differe genere, vel substantia. l. fin. ff. de fund. instruc. l. scapham, ff. de euictio.) de huiuscemodi venditione gabella non debetur, siquidem ne ea debeatur, horum animalium tribuatur nobilitati. l. 1. titul. 21. part. 2. satiscꝫ ex ipsa regia. 31. lege deducitur, si per puncta, & commata (quibus constat) legatur: & ita vidi. & solitus sum eam practicare: at in mulis suæcꝫ speciei animalibus cum vtrumcꝫ copulatiue per dictam legem de probationis sit substantia, oportet vnum, & alterum deduci, ac realiter, & vere probari: vt solutioni gabellæ locus non sit, nec vnum sine altero sufficiet: & hic præcitatæ legis verus est intellectus.

11 ¶ Sic, & Bal. in consil. 447. incip. ad euidentiam præmittendum est, 1. colum. numer. 2. vol. 5. pulchre consuluit, quòd si lex requirit aliquem esse vsurarium manifestum, non sufficit probare alterutrum, sed hoc nempe casu, de probationis erit substantia, qualitas, & factum: quòd exercuit ergo vsuram, & quòd manifeste, â Catellia. Cor. dicente notandum citatus, & sequutus in memorab. incipiē. lex quæ loquitur, colum. 3 25. in princip. secundum meam impressionem.

12 ¶ Quis autem dicatur vsurarius manifestus, & quomodo probetur, tradit nouissime Hierony. â Curiel, in suo tracta. de vsur. 2. part. princip. in prin. versic. sed quia inter, pagin. (mihi,) 151.

¶ Pari

13 ¶ Pari, item forma ex quo leges apud nos regiæ, concubinatum puniuntes. 23. &. 24. tit. 3. lib. 1. ordin. regia. & pragma. 42. cap. 43. in vol. pragma. fol. 41. publicitatem concubinatus requirant, non sufficeret cum de eo puniendo (prout dictæ leges disponunt) agitur, concubinatum probari, nisi & ipsa publicitatis qualitas deducatur, & ab ipsis probetur testibus concludentibus, quòd publice in populo, seu vicinia pro concubinarijs habentur: & reputantur: quo ex hoc resultet, quòd crimen sit manifestum, seu publicum: vt not. Bart. in. l. hæredes palam, in prin. ff. de testamen. & Bal. in. l. 1. C. de collus. detegenda.

14 ¶ Vtrumq; enim deducendum est, & probandum, nempe quòd concubinarij sint, & quòd publice vt tales reputentur à vicinis scientibus, & videntibus dare publice necessaria concubinæ, secundum Hostien. & Ioan. Andre. in c. de illo, de eo qui cogno. cõsang. vxo. suæ. quòd dictum valde cõmendat ibi Abb. Panor. & sequitur Ioan. Lup. à Palaci. rub. (ita intelligens paulo antè citatas leges, & pragmat. 95. in cod. volu. pragm.) in repet. c. per vestras, §. 21. numer. 14. cum sequen. de dona. inter vir. & vxor. fol. (mihi) paruo, 151. singula. & valde notandus est tex. sic intelligendus, in. l. Massurius. ff. de verb. signi.

15 ¶ Nam contra occultos non potest, nec debet procedi: vt concludit Ancharra. in regul. ea quæ, 32. col. num. 28. versic. ego tunc distinxi. de regul. iur. in. 6. & in consil. 196. incipien. magnifice, 2. colum. numer. 5. quem sequitur Felin. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de const. numer. 102. & in. c. si concubinæ, de senten. excom. & in. c. cum sit generale. 7. colu. numer. 14. de foro compet. & Montal. in. 2. copillatione fori in parte, concubinæ: & Ioan. de Ana. in rubri. de adulter. fin. colum. & Andre. Barba. in. c. per tuas, 1. col. versic. Pet. de Ancha. de probatio. & nouissime Nicol. Boher. in decis. 72. colum. 1. num. 2. cum seq.

16 ¶ Sic etiam ex quo præcitatæ leges regiæ, per verba de præsenti loquãtur expræssim. *Por cada vez que se la fallaren*, & ibi, *no sea osado de tener, ni tenga*, & ibi, *E qualquier que la tuuiere*, & ibi, *Fuere hallada alguna muger ser manceba*. requirant quòd initio, & tempore quo iudex procedit talis mulier concubina sit clerici, aut coniugati, nec ea sufficiat ratione, quod ante illud fuerit tempus: siquidem aliud sit, per verbum præsentis tempore dicere. *No tenga*, vel, *tuuiere*, seu, *fuere hallada*, & aliud sit dicere, *vuiere tenido*, vel, *sido*. Quod de præterito est, in quo non verificatur, quod in præsenti requiritur: vt concludit Bart. in. d. l. 4. §. prætor, versicul. sed quid si maiore, ff. de damno infec. nisi hæc qualitas inueniatur, deducatur,

catur, & probetur tempore initia ti processus, nihil agitur: nec sufficeret de præterito fuisse, teste Petro Nunio, in lib. 2. de exequend. princip. mãda. cap. 20. nu. 16. post Iason. quem ibi citat in l. 1. nu. 87 ff. de acquir. posse. & Angel. ac August. Ariminen. in tracta, malef. in parte dictus Andreas arma tus. num. 7.

17 ¶ Æ quali item modo, cum cõtra illam, quæ maritum habet concubinam publicam clerici, religiosi, aut vxorati, eorum tamen retentam domi, detur hodie facultas iudicibus, quòd non obstante matrimonio, tales possint concubinas punire: vt in pragm. 97. à catholicis, & serenissimis Regibus, Fernando, & Elisabe Madriti, anno 1503. edita, sub eodem pragmat. volumine, fol. (mihi) 89. ponderando eius verba. *Quando alguna de las dichas mugeres, estuuiere en casa de los dichos clerigos, y beneficiados.* Quæ duas qualitates respiciunt, & requirunt, quòd sit concubina publica, & domi retenta, earum altera deficiente, non licebit de huiusmodi concubinatu cognoscere: quia vtrumq; copulatiue, & per modum conditionis in lege prædicta, ad fundandam iurisdictionẽ requiritur, necessario ideo vterq; qualitas probanda est: secundum Bart. in d. §. quòd autem l. 1. ff. ne quid in flum. publi. & Philip. Dec. in consil. 13. incipien. & pro tenui facultate mea. 2. col. nume. 5. versic. difficultas est, & Felin. in c. auditis, de præscrip. colu. 14. Iason. in l. vt vim in prin. ff. de iust. & iur. & in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de no. ope. nuntia.

18 ¶ Omittam tamẽ minime, quòd si domi concubina non retineatur clerici, nupta vero sit infami, vel lenoni, & publice de concubinatu constet: quamuis vxoratam puniri posse: & marchari, ex his quæ singulariter Ioannes Baptista de de sancto seuerino scribit, in tracta. de debitore suspect. & fugit. 14. col. post medium. 5. princip. quæstio. num. 24. existimans in dubitanter coniugium prædictis non obstare, siue quòd vt talis nõ incarceretur mulier meretrix quã do eius maritus leno esset, vel in famis, quia tantam tolerare miseriam: ab Hippol. Marsilien. (menti tenendum esse dicente) citatus, & sequutus in singula. 279 incipien. dixi tibi, & in repet. l. vnic. de raptu virgin. numer. 31. facit tex. in argumen. & quæ ibi habentur, in l. in arenam. C. de inof. testam. & est singulare ad intellectum, & limitationem dict. pragm. 67. & 95. & eorum quæ Couarru. adducit, in 2. part. epito. super. 4. decretal. c. 8. §. 11. numer. 6. & explicationem legis 62. Tauri. & satis deducitur in sua decidendi ratione, ex d. prag. 97. quicquid Ioan. Lup. à palaci. rub. velit, in d. §. 21. repet. c. per vestras, numer. 21. versic. adde etiam, imuẽs quòd istæ leges nõ haberent locum, contra mulierem nuptam, publica quamuis sit concubina clerici, monachi, seu

sen vxorati, quem in hoc particulari præcitato, casu probarem minime: bonus est (pro nostra cõclusione) tex. l. quæ adulterium, C. ad leg. Iul. de adult. ibi. *Cum ab his fœminis pudicitiæ ratio requiratur, quæ iuris nexibus detinentur, & matrisfamilias nomen obtinent, hæ autem immunes à iudiciaria seueritate, & stupri, & adulterij præstentur, quas vitæ vilitas, in dignas legum obseruatione non credidit.* Et glo. verbo, publicas, in. c. in præsentia, de sponsal. & de marito lenone, & sic infami notandus, induci potest textus, qui ei beneficium hoc negat. in authen. vt hæc. mat. & auiæ. §. quia vero publicas, versic. si vero contigerit, col. 8. ibi. *Eo quòd ipse huius rei autor existat.*

19 ¶ Ita etiam (ad rem eandem, vt redeamus) cum quando de concubina clerici punienda, agitur, appellatione clerici, non continetur qui in prima tantum tonsura fit ordinatus: nisi beneficiatus etiã sit: vt ex verbis dictæ pragmaticæ, 97. ibi. *Delos dichos clerigos, y beneficiados.* Adnotat præcitati Ioã. Lupi, in. d. §. 21. num. 21. & Petrus Nunius, in prællegat. c. 26. num. 10 alterum non sufficeret: sed vtrumque adesse oporteret, ac probari, quòd clericus, & beneficiatus sit: secundum cos: tex. est in. l. si plures, ff. de condi. instit. & cum qualitas ab eadem pragmarica requisita sit, verificari necessario per ante dicta debet.

20 ¶ Quibus adstipulatur quòd egregie voluit Bal. in. l. 2. C. de petitio. hæred. quòd si aliquis accusauit me, quòd innouaui aliquid pendente appellatione contra constitutionem ecclesiæ, debet, docere quòd appellatio pendebat, & quòd ea adhuc penden te innouaui: per glo. notab. & singul. ibi, cuius dictum sequitur, & commendat Barba. in rubri. C. qui admit. 2. col. & Philipp. Corne. consil. 110. incipien. in causa vertente, fin. col. vulum. 2. & Socin. consil. 42. incipien. in causa restitutionis, colun. pen. versic. tunc succedit. vol. 1.

21 ¶ Omnes enim qualitates requisitæ á statuto, præsertim exorbitanti, sunt expressim intentandæ, & probandæ, (vt perplura consulto prætermissa) ne actum ibi, iterum hic agam. Felin. tradit, in. c. in præsentia. numer. 12. de proba. & in. c. 2. col. 11. num. 25 versic. restringitur cum pluribus sequen. de rescrip. & Hippol. in l. si quis ne quæstio. numer. 130. ff. de quæstio, & in singul. 187. incipien. qualitas, & in consil. 96. incipien. proximis superioribus, colu. 1. & in consil. 112. incipien. post redditum. 1. colu. & in pra cti. causa. criminal. §. quoniam. num. 52. & in. §. & quia. numer. 11. Andre. Barba. consil. 15. incipien. clementissimi, 6. colu. versicul. præterea accedat, & consil. 44. incipien. scribitur. colu. 5. versic. & facit volum. 1. Francis. à Ripa lib. 2. responso. seu interpretatio, in. c. inter ceteras, numer. 66. de rescript. Additio. Bart.

Bart. remissiue, in l. denuntiasse. §. quid tamen. nu. 2. sub litera. d. ff. ad leg. Iul. de adult.

22 ¶ Et vbi lex actum cum qualitate requirit, non sufficit deducere actum, nisi etiam ipsa deducatur qualitas: vt moderuus Bartholo. à Chasen. (plura citans) scribit in consuetudin. Burgund. rubri. 4. § 5. fol. 141. col. 3. nu. 101. & in rubr. 13. §. 4. num. 5. cum seq. sub. vers. & aduerte, folio. 371. col. 2. & vltra eum, Bal. in consil. 431. incipi. præsupposito, nu. 1. vol. 5. dicens, quòd quando ad exclusionem alicuius beneficij aliqua requiritur qualitas, nisi illa qualitas intentetur, & probetur, non perditur beneficium: & quòd quando qualitas exaggerat pœnã, debet similiter intentari: docet late Felin. in c. 2. de rescrip. & Pet. Philip. Corne. consil. 170. incipien. in consilijs decisiuis. 2. col. num. 9. vol. 2.

23 ¶ Et sic, si statutũ dicit, quòd turbans aliquem in possessione puniatur, &c. Et restituat possessionem, non habebit locum pœna statuti, nisi eo casu, quo restitutio possessionis fieri possit, prout statutũ præsupponit: vt (post alios) Decius testatur in consil. 90. incipien. & pro tenui facultate mea. 2. col. num. 2. facit. glo. in Clemẽ. in plerisq;, de electio.

24 ¶ Quorum potissima ea ratio est, quia statutum locum non habet in personis, de quibus statutum non loquitur: vt scribit idẽ Decius, in consil. 569. incipient. conclusionem.

¶ Ita ergo in proposito, quando paulo ante citata lex Tolet. dispo nit possessionem attribuendam, virtute sententiæ, de qua ibi turbandam nõ esse, præsupponit sententiam fuisse latam, prout dicta lex disponit, & seruatis seruandis. sic q; intelligenda est, vt prosequitur ipse Decius, in consil. 360. incipien. perscrutatis omnibus. 1. col. num. 2.

25 ¶ Qui enim nititur ex sententia, debet deducere sententiam validam, vt respondet Philip. Corne. in consil. 348. incipien. in hac con sultatione, nu. 2. vol. 1.

26 ¶ Et laudum nullum, non dicitur laudum, neq; eius exequutio peti potest, vt (citando eundem Philip. Corne.) Philip. Decius not. in consil. 475. incipien. in causa quæ Mantuæ agitatur, col. fin. nu. 36. cum sequen.

EX. 5. FVNDAMENTO sequent.

¶ Sententia, non seruata legis forma, lata sententia non est num. 1.

Denarius falsus, non est denarius. numero. 2.

Iudex falsus, non est index, neq; falsa iustitia, est iustitia. nu. 3.

Statuti pœnam, punientis fabricantem, aut falsificantem pecuniam, non incidit pecuniam reprobam conflans, seu abradẽs. num. 4.

Leges Regiæ, 4. & 5. tit. 6. lib. 8. ordin. regi. & 9. tit. 7. part. 7. & 7. & 9. tit. 12. lib. 4. for. leg. & cap. 68. pragma. 118. in vol.

in vol. prag. fol. 112. citantur, & intelliguntur, ibidem.

Tutor falsus, non est tutor. num. 5.

Statuto stante, quòd nulla exceptio possit opponi contra instrumentum guarentigium, potest opponi, quòd est falsum. numer. 6.

Lex. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ord. reg. expenditur, & citatur, ibidem.

Venditionis appellatione, de valida intelligitur. nu. 7.

Statuti non seruata solẽnitate, emphiteota incõsulto domino vendens, cum ob id vẽditio nulla sit, non cadit ab emphiteosi, propter huiusmodi venditionem. nu. 8. & quomodo id intelligatur, ibidem.

Minor qui sine decreto iudicis, feudũ alienauit, feudo non priuatur. nu. 9.

Gabella, seu laudimia non debetur ex contractu nullo. nu. 10.

Lex. 3. in regio gabellarum quaterno, expenditur & citatur, ibidem.

Possessio nulla transfertur, ex contractu à pupillo, seu ecclesia facto, vtpote nullo. nu. 11. & de l. 1. tit. 11. part. 1.

Contractus validus non tollitur, aut innouatur per contractum nullum, aut simulatum. nu. 12.

Citatio facta, statuti forma non seruata, inutilis est, & non valet. nu. 13.

Citatio inualida, non interrumpit. numero. 14.

Citatio inualida, malam fidem non inducit. nu. 15.

Citatio nulla, præscribendi causam non tribuit, quando nullitas præscribenti erat nota. 16.

Citatio nulla, pacificam possessionem non interrumpit. nu. 17.

Citatio inualida, iurisdictionem non perpetuat. nu. 18.

Citatio inualida, iurisdictionis præuentionem, siue præoccupationem non inducit. nu. 19

Statuto stante, quòd si quis cesserit actionẽ alicui nobili, cadat à iure suo. si quis cesserit, qui cedere non potuit, vel cessio inutilis sit, non cadet à iure suo. numero. 20.

Clericus beneficiatus, qui matrimonium contraxit nulliter, beneficio non priuatur. num. 21. & quomodo id intelligatur, ibidem.

Actus nullus, nullum operatur positiui iuris effectum. nu. 22.

Clausula in priuilegio, vel aliàs apponi solita, scilicet, non obstante quauis cõcessione alteri facta, intelligitur de concessione inualida, & nulliter facta, non autem de valida. nu. 23.

Regula licet sit quòd appellatione à difinitiua sententia pendente, nihil innouandum sit, & si secus fiat per attentatorũ remedium reuocetur ante omnia, si appellatio ex post, declaretur nulla, aut deseratur, attentata non reuocantur. numero. 24.

Attentata reuocari possunt, per viã etiã nullitatis ordinariam, & etiam ex mero iudicis officio. nu. 25.

Appellatio informis, & nulla, quantumcunq; ad Papam interposita sit, non deuoluit, nec operatur alium iuris effectum. nu. 26.

Confessio tacita, vel expressa, quæ quamuis nulliter emanet, seu ex actu nullo resultet, mentẽ cõfitentis declarat: quando tamen contra legis prohibitionem, reperitur emanata, non habetur pro veritate sed pro erronea reputatur. nu. 27.

Sententia nulla ius non tribuit, & quòd nulliter factum est, non censetur factum nu. 28.

Sentẽtia excõmunicationis, quæ aliqua de causa est nulla, timenda non est. nu. 29.

Excommunicatus nulliter, & publice denuntiatus, non tenetur abstinere à diuinis, neq; ab alia hominum communione legiti-

ne legitima, modo nullitatis causa publicata fuerit per eum.nu.30.

Casus quindecim, quibus excõmunicatio est nulla remissiue.nu.31.

Angel.de Clauasio concordatur opinione contraria sit Paludani, & Antonini sententiæ, ibidem.

Notorium quomodo accipiatur, ibidem.

Siluester alioquin vigilãtissimus, in verb. excommunicatio. 2.not.versic.15. negligentiæ arguitur, ibidem.

Excommunicatio nulla ob defectũ iurisdictionis, super excommunicatum simpliciter, vel in illo casu quo fertur excõmunicatio, vel quia fertur post appellationem legitime interpositam, vel ob aliũ defectum, propter quem ipso iure irrita est, non est timenda, & quomodo id practicandum.nu.32.

Lex Tolet. Quamuis de sententia prout ipsa disponit, nec dum loqueretur, sed de qualicunq; sententia, de valida intelligenda est.nu.33.

Sententiæ nullæ exequutio retractãda est nu.34.

Iudex non facit litem suam, pro sententia nulla.in nu.35.

Frustratorium factum, pœnam efficaciter non committit. num.36.

Pœna super inualido contractu, non tenet.nu.37.

Testator instituens filios suos hæredes in omnibus bonis eorum, vni si iniungat, vt det decẽ alicui extraneo singulis annis in alimenta, & si huiusmodi non paruerit grauamini, meliorat alios filios in tertio, & quinto bonorum, licet filius grauatus nolit dare dicta decem, alij filij meliorati non erunt, nec talis valebit melioratio. nu.38.

Pœna in transactione inualida de alimentis peti non potest.nu.39.

1
IC, ET quinto ex quo paulo ãte citatæ legis Toletanæ non seruata forma, tales sententiæ fuerunt latæ, sententiæ non sunt: nec earum virtute Elisabes (illa) ximenia, ac eius filij condẽnati dici possunt, aut quòd dictæ partis terræ possessionem amiserint, quòdq; præfatus Hieronymus eiusdem legis pœnas incurrerit, tex. est in.l.4.§ condẽnatum, ff. de re iudi. c. fin. eod.tit.lib.6.l.2.in fin.ff. de pœnis, & nomen sententiæ non merentur habere.l.statutis, C.de senten.ex peric.recit. c. in primis in fin.2.quæs.1.l.prolatã, C.de senten.& interlo.om.iud.§. diffinitiua, versic. item si sententia. 2. quæs.6.

2 ¶Sicut in simili de denario falso, quòd non sit denarius, scribit glo. verbo habent, in.l.2.C.de hæret. quam sequitur Ioan.de Plat. in.l.1.circa med. C. de veter. numis. potest.lib.11.& dicit valde elegãtem Alexan. in consil. 104. incipien.statutũ loquens.2.col. vers. pro hoc hic ego, vol.1.& vltra eũdem, Alexan. in addit. ad Bart. in.l.eleganter, §.qui reprobos, ff. d pigno.actio.plura cõgerit Marcus Anton. Babe.in.§.emancipatos, nu. 6. insti. de exhæred. lib. Andre.Barb.in consil. 43. incip.

præclare

præclare scribitur. 9. col. nume. 16. volum. 1. Georg. Natham in rep. c. quamuis pactum, 45. col. num. 143. de pact. lib. 6. Hippolitus Marsil. in cõsil. 89. incipiẽ. summi Dei nomine. num. 4. addens similem, in. c. vera iustitia, 45. di.

3 ¶ Quæ etiam dicit falsum iudicem, non esse iudicẽ, nec esse iustitiam, falsam iustitiã, & idẽ Hippol. in. l. 1. §. præterea. num. 15. ff. de quæst. & in rubri. ꝺ fide ius, num. 104. & in. l. qui falsam num. 98. ff. ad leg. coroe. de fals. & in. l. vnic. de rapt. virgi. num. 213. Ioan. Lup. de Palaci. rub. repet. rubri. de dona. inter vir. & vx. §. 70. num. 31. Stephan. Bertran. cõsil. 213. incipien. viso cõtractu.

4 ¶ Et inde Dinus, in. l. cuiusq;, ff. ad leg. Iul. maiest. per tex. in. l. 2. §. 1. ff. quem ad. testam. aper. notabiliter inouit pecuniã cõflãtẽ seu ab radentem reprobam, oõ incidere in pœnã statuti puniẽtis fabricantem, aut falsificaotẽ pecuniã: ab Alberico ibi sequutus (dicente ita a Rege Franciæ iudicatum fuisse,) & allegat in argum. l. fundi, in prin, ff. de acqui. pos. refert & sequitur dicẽs notandum Detius in. l. quòd te. 3. col. versic. sed quæritur an ista ff. si cert. peta. & est singulare ad intellectum. l. 4. & 5. titul. 6. lib. 8. ordin. Regi, & l. 9. tit. 7. part. 7. l. 7. et. 9. titu. 12. lib. 4. for. leg. & cap. 68. pragm. 118. in volum. pragm. fol. 112.

5 ¶ Sed ex. d. §. 1. l. 2. quemad. test. aper. probatur, falsum testamentum, non esse testamentum, & falsum tutorem, non esse tutorem, textus testatur, in. l. Paulus, ff. de verb. signi. ex qua etiam notatur modium ioiquum, id, est falsum (vt ibi interpretatur Accursius) modiũ non esse, falsaq; mensura, non est mensura: & falsum pondus non censetur põdus, vt prosequitur Iodocus Dam houderius in suo rerũ criminal. enchiridione. c. 123. de falsitate per abusum. oũ. 9. quibus accedit, quòd de falso instrumẽto, Bal. tradit in. l. si non sortem, §. 1. post princip. ff. de cond. in deb. quòd instrumentum nõ sit.

6 ¶ Ideo si ex statuto, nulla exceptio opponi possit cõtra instrumẽtũ guarẽtigium, (prout lege Regia cauetur. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordin. regia) poterit tamẽ cõtra illud oppini: quòd est falsũ per. d. l. Paulus, per quam etiam & per. d. l. 2. §. 1. idem Bal. in. c. licet causam. 5. col. de proba. dicit falsum testem, non esse testem.

7 ¶ Et ideo venditionis appellatione, de valida intelligi, Cepol. asserit, causa. ciuil. consil. 44. incipien. in quæstione de præsenti, col. 2. versic. ꝺ prima quæstione, & sequen. & non de inualida: quæ adhuc in materia retractus procedit opinio. secund. Paul. de Cast. notabil. in consil. 74. incipien. in causa mota, post principi. & iterum col. 2. versic. & idem dicendum est, volum. 2.

8 ¶ Sicq; Bal.scribit in.l.2col.2.versic.ex prædictis,C. d̄ epis.audien.quòd si emphiteota vēdit inconsulto domino, non obseruata statuti solemnitate: ideoq; venditio sit nulla, non cadit ab emphiteosi, ob huiusmodi vēditionem,quia verbum vendendi à statuto prolatum,nō comprehendit venditionē nullam : per præallega.§. cōdēnatum , quòd dictum sequitur Aluaro. in.c.1. ad finem , & ibi quoq; Cardin. Alexand.in prin.quid iur, si vasal.post aliena. & Francis. Cremen.dicēs singulare,in sing.112. incipien.statuto cauetur. Francis.Aretin.in.l. continuus, §. cū quis.3.col.versic.illud autem, ff. de verbo.oblig. vbi id dicit notabil.& semper menti tenēdum idem Cardin.Alexan. in.c.1. de prohib. feud.aliena. per feder. vbi hoc intelligit scienter, cum venditio ob aliā causam est nulla:quam quód incōsulto domino facta sit,& prosequitur Andre. Tiraquel . intra. de leg.connubial.tit.15.§.1.in glo.6.quæst.24.num.205. fol. (mihi.) 192. prædicta etiam Francis. Curti. senior sequitur,in consil.8.incipien.viso instrumento.2.col. in fine Bertachin.firmia.in tracta. gabel.3.part.8.part.princi.quæstio.32.Guid.Papæ decis.dlphina.590.incip.quidā vendidit.& in consil. 192.incipien. ex facti narratione,in princip. 2. dubij. Alexand.in consil.99.incip.visis,in fin.vol.5.Felin. in.c.ex tenore,col.4.ad finē,cū sequē. & ibiPhilip.Deti.de rescrip.3.col. idē.Felin.in. c . ceterū,col , pen de iudic.Fabian.de mōte sanct. Sabin.in tracta.de emptio.& vēdi.35.quæst.3.quæst.princip. Iason,in.l.causas, col.fin.ad finem C.de transact.& in.l.vbi pactū, col.pen.versic.secūdo ad idem, cod.tit.vbi id dicit singulare,& in.l.fin.col.ante pen.versic. 22. C.de iure emphiteo.idem Iason dicēs notabile in.l.1.notab.5. ff. quòd quisq; iur.& in.l.seruo legato,§.si seruum,in fine,delega.1. Iacobin à sanct. Georgio in tract.feudor.in verbo , & cum pacto de non alienando, col.8. versic.sed pone quód statutum sit,Frācis.Purpura.in.leg.2 . ad fin.ff.si cert.pet. Catel.cotta qui & dicit singulare , & plura accumulat in proposito ī suis memoral.in parte actus nullus , & iterū in memorab.in cipien vidua dicitur.Ferdinan. à Loazes dicens singulare,in repet.leg.filius familias,§.diui,fol.15.col.3.versic.& per ista patet,de lega.1. & in repet.rubri.de iustit. & iure. fol. 8.col.1.versic. & per ista dicebam. Hippol.Marsilien.in.l. fin.col.3.in fine, ff. de quæstio. & in consil.39. incipien . dominus labia mea,6. col . versic . & ideo,& cōsil.43.incipit.spiritus sanctus.2.col.& cōsil.49.incip. domine Deus.2.col.& cōsil.81. incip,salus omniū,5. col. versic. capio modo,& cōsil. 117. incip. illumina in fine.& consil.120 in

cipien

cipiẽ.ſplendore,col.1. & conſil.132.incip.illumina,col.4.verſic,& facit. voluit Andre. Alciat.in.l.Paulus,ff.de verbo.ſig. & in.l.fin,in prin.C.de in ius vocan.

9 ¶ Et idem prope voluit Bal. à nullo horum memoratus,(in cõſil.9.incipiẽ.factum tale eſt. verſic.nunquid minor,vol.1. dum dicit (multa allegando quæ ibi videri poſſunt) minorem qui ſine decreto iudicis,feudum alienauit,eo non priuari: cum nulli ter alienauerit.

10 ¶ Ac inde dicit Ioan. fab.in.l.fin.2.col.verbo, in irritum, C. comm.delega.& in.l.1.C.quando lice.ab emptio.diſced. quòd ex venditione nulla, ſiue inutili non debetur laudimia,ſeu gabella,quæ à ſtatuto ex omni cõtractu iubetur ſolui.& ſcribit Bar. in.d.l.fin.§.fin autem,& ibi quoq; Bal.in.§.ſed quia noſtra mageſtas,col.1. verſic. quæritur hic. & ibi etiam Paul.Caſtrẽ.col.2. & Pet.Philip.Corne.col.etiam. 2.& Iaſon fi.col.C.commudele ga.Dida.de ſegura in reper.l.1. §.ſi vir vxori,fol.(mihi.)86.col. 3.ſecund.vol.ſua.rep. bonus eſt tex.vbi not.Bal.&.Saly.in.leg. 2.C.de eunuch. Andre. Barba. plurium allegatione doctorum in.l.1.§.ſiquis ita.3.col.verſic.itẽ vbi contractus, & in fi id quòd aurũ,col.pen,ff.de verb.oblig. & in conſil. 35. incip.omnipotẽtem.3.col.volũ.4.firmia.in.d. gabella,tract.3.par.8.part. prin cip.quæſ.15. Felin.in.d.c. ex tenore,colum.3.verſic.regula non præſtat,de reſcrip.Iaſon in.leg. poſſideri.§.nerua.2.col.verſic. hinc,eſt quòd talis, ff. de acqui. poſ.Philip.Detius in leg. edita, col.8,verſic.& dum Bart.ſubjicit.C.de eden. Hippol. Marſilien.in.d.l.fin.3.col.de quæſtio. & in rubri.de fide iuſ.num.107. Franciſ.de Ripa in.d.leg.4.§ cõdemnatum,1.col.num.6.dere iudi,& in.d.leg.edita,num.42. & Molin.in conſuet.Pariſien. tit. 1.§.22.numer.32.& in fortioribus terminis,Aurel.Dauid nouiſſime explicat,in tract.de verbo.ſigni.c.9.num.120.quòd eſt notabil.ad intellectum leg.3.in regio gabellarum quaternо.

11 ¶ Ita etiam ex contractu nullo (ſi fieret a pupillo,ſeu eccleſia) nulla transfertur poſſeſſio. ſecund. communem opinionem doctorum, Alexandro teſte in conſil.81.incipien.lecto.4.col. in fin.vol.3.& conſil.69.incip. circa,3.col.vol.5. & ſic licet ex cõtractu cum eccleſia facto abſq; alia traditione transferatur, in eam dominiũ.leg. fin. ibi,ſed etiam in rem.C.de ſac.eccleſ. & etiam (meo iudicio) poſſeſſio hodie iure noſtro regio per tex in.l.1.titul.11.part.1.ibi, *ganan el ſeñorio y el derecho*. exponendo illud verbũ,*derecho*. id eſt,*poſſeſſion*. iuxta ſingularem Innocen. deciſionem in.c.epiſcopi,numer.2. de reb. eccleſ. non alien. ſub iungentis quòd vbi in aliqualege,

H 2 vel

vel costitutione apponuntur, hæc duo verba, ius, & proprietas, illud verbum, ius, exponitur, & sumitur pro possessione quem citat Bal. in. l. si mulier. §. qui possessionem in fin. quem legit sub. §. quòd metus, ff. de eo quòd met: caus. & dicit notab. Francisc. Aretin. in. l 1. in prin. §. col. nū. 14. circa fin. ff. de acqui. poss. & voluit Archidia. in. c. & si illi, 12. quæs. 2. & videtur tex. & ibi not. idem Bald. in vltim. verb. in. l. iubemus, §. sane, in fin, C. d sac. san. eccles. & optimus in c. si diligenti, in prin. coniuncto versic. cuius nomine possidetur. de præscrip. intelligi tamen debet, quando contractus est validus, secus autem inualidus cum sit: secundum Felin. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 89. de cōn stit. quo solo casu, contrario cō sensu dominium retro transfer tur in ipsum venditorem. secund. Iason. singul. in leg. ab em ptione, num. 15. ff. de pact. quic quid dicat Bal. in. leg. si tibi, §. de pignore, eod. titul. quòd est singulare, ad intellectum, & limitationem. d. leg. fin. de sac. san. eccles. & glo. ibi. verbo, in rem, volentis in casibus inquibus ipso iure in aliquem transfertur dominium, non censeri translatam possessionem, cui simil. est ï leg. si fratres, §. idem respōdit. ff. pro socio, & in. leg. 1. §. sed & quoties, ff. ad. Senat. C. Trebel. & in. c. 2. in glo. fin. de consue, & pro eis tex. in leg. cōmis, sa, ff. de publi. & vestig. & in. leg. si duo, § idem respondit. 3. ff. pro socio.

12 ¶ Ita etiam neq; contractus validus tollitur, aut innouatur per contractum nullum, aut simulatum. leg. ex pretio. C. si cert. pet. leg. si id quòd. §. 1. ff. de rescin. vend. & in tot. titul. plus va le. quòd agit.

13 ¶ Pari eo dem voto, citationem factam statuti forma non scruata, inutilem esse: & prorsus non valere. Baldus not. in. leg. 1. in lect. antiq. & ibi Socin. in. 4. notab, ff. ne quis eum qui, & in. leg. non sunt liberi, in. 1. lect. ff. de stat. homi, & in leg. cessante, col. fin, versi. sed nūquid hoc sit verum. C. quom. & quando iud. et in. c. vltim. versic. item nota quòd duo, de fer. & in consil. 213. incip. vt apparet in fin. vol. 4. Angel. in consil. 186. incip. re petito, & consil, 216. incip. visis igitur. col. 1. in fin. Anchar. consil. 97. incip. in quæstione, col. fin. Ioan de Imol. consil. (item), 97. incip. in causa quæ vertitur, col. 3. versic. circa tertium, & consil. 110. eiusdem initij in. 1. dubio, & cō sil. 120. inci. viso processu inquisitionis, in vltim. dubio (vbi & ad alios ad id citat) firmat Alex. in consil. 173. incip. in causa, col. 3. versic pec cant, & in alio. vol. 2. Socin. consil. 59. incip. viso elegantissimo. 2. col. versic. sit ergo, vol. 1. & Guido Pap. in consil. 119. ver sic. ex quibus. col. 3.

¶ Sic

14 ¶ Sic citationem inualidam nõ interrumpere, Bart, & Alberi. censent in leg. accusaturus, ff. ad leg. Iul. de adult. idẽ Bar. in auth. offeratur. 2. col. versic. quaero circa finem, & ibi Saly. col. fin. C. de lit. contest. Bal. in. leg. cum notissimi, §. imo. 2. col. versic. & do tibi, C. de praescrip. 30. vel. 40. anno. & in. l. fin. in prin. circa medi. & ibi Socin. col. 3. versic. tertio limita, ff. de eo per quẽ fact. erit. & in. c. quoniam contra falsam, 3. col. in parte citatio nes, de proba. & in. c. tua nos de cohab. cler. & mul. col. pen. An gel. consil. 220. incip. in ciuitate 2. col. recentiores plura ad id citantes in rub. ff. de in ius vocan. Philip. fran. in. c. vt debitus, col. 3. versic. secunda conclusio, de appella & in. c. cum plures, col. fin. de offic. delega. lib. 6. Maria. Socin. in. c. fin. col. ante pen. de libel. oblatio. Ludoui. Gometius. dicens communem opinionem, & veriorem in regul. de annal. poss. quaes. 45. versic. breuiter in hac materia, pagin. 592. & Ioan. Fran. Balb. in tract. praes. in. 3. part. vlti. part. principal. nũ. 47. Felin. in. d. c. ex there, col. 3. versic. regula non praestat, de rescrip. & in. c. illud. 3. col. versic. dum subdit, de praescriptio. Iason in leg. licet. col. 2. C. de procura. & in. §. poenales. num. 130. instit. de actio. & Mathe. de Afflict. decis. Neapol. 366. incipien. in pleno ad finem bonus est tex leg. si pater, C. ne de stat. defunct. & glos. in. c. vt debitus de appel.

15 ¶ Nec malam fidem inducit, quando ex tali actu nulliter gesto, quis plene instrui non potuit: secundum Bal. in authen. offeratur, & in leg. 1. post princip. C. ex delict. def. vbi dicit quòd citatio, & litis cõtestatio, si nulliter fiunt nihil operatur.

16 ¶ Minusq; praescribendi causam citatio quae nulla est tribuit, quando nullitas praescribenti erat nota. vt sentit glo. magna circa medium in. c. sacerdotes. 16. quaest. 3. & scribit Balb. in. d. tracta. praescriptio. quaes. 11. part. 3. principal. post Bal. in leg. 1. C. de praescrip. 30. vel. 40. anno. & Guido Pap. in quaestio. 159. incipien. duodecima. (qui in casu suo tenet contrarium.)

17 ¶ Sic, nec pacificam possessionẽ interrumpit. vt late prosequitur Gomeri. super regula de annali. 45. quaest. & tradit late Felin. in. c. illud, col. 2. & 3. de praescriptio.

18 ¶ Et iurisdictionem, citationẽ inualidam non perpetuare, glo. fin. voluit, in. d. c. cum plures de offi. deleg. lib. 6. & ibi Ioan. Andre. Paulo ante fin. & etiã Pet. de Anch. col. fin. versic. quaero tertio, & Dñic. quoq;, col. vltim. ac Philip. Fran. 3. col. versic. tertio tenementi. & licet eam singularem dicat Ludo Roma. in singul. 149. incipien. glo. ordinaria. idem tamen voluit glo. final. iuncta textui, in. c. bonae, 2. de

elect.& glo.etiam final. in. leg. accusatoribus,C. d accusation. quam sequitur Bal.in.d.c. quoniam contra, 7. col.in prin. de proba.& in.c.in nomine domini,notab.4. de testib. not. Archidia.in.c.non ita. 2. quæst.6. probat tex.optimus in.c.propo suisti,de for.comp.ibi, *à re legitime citatis*. tradit Felin.in.c.gratũ col.1.versic.vtrum actus nullus, de offi.deleg. & Ioan. Lupi de Palaci.rub. in repet. c. per vestras,notab.4.fol.166.colum.3. num.29. versic. ad ista benefacit,cum sequen.de donatio.inter vir.& vxor.& vltra eos.Pet. de Anch.in consil.16.incipien. viso processu.2.col.

19 ¶ Sed, & præuentionem, siue præoccupationem iurisdictionis, per citationem inualidam, fieri,minime Ioan. Andre.scribit,in.d.c. cũ plures, & in alleg. c.proposuisti,per illũ tex.& ibi. Panor.col.1.in.5.notab. & Maria. Socin.col. etiam,1.in.4. notab.& iterum col.7.versic.quin to quæro,de for.compet.

20 ¶ Alibi,etiam (nec absre est) voluit Bar.in.l.filiũ.§.si quis bo norũ,p illũ tex.& alios,quos citat,ff.de lega. præstād. quòd stā testatuto,quòd si aliquis cesserit actionẽ alicui nobili, cadat à iure suo,si quis cesserit, qui cedere nõpotuit,vel alias cessio fuit inutilis,non cadet à iure suo .quòd mouet esse menti tenedũ.& idẽ voluitipse Bart.in leg.non putauit,§.non quæuis per illũ tex. ff.de bono. posse. contra tab. Roma.in repet. leg.si vero.§.de viro.33. fallen, ff. solut. matri. Bertachin.firmia.in.d. gabella. tract.3.part.8.part.prin. quæst. 32.versic.item sequitur quòd cedẽs.Iason in.d.leg.1.§.1. notab. 5.ff.quòd quisque iur. & in.d.l. 3.col.ante pen.versic. 22. C.de iure emphit.

21 ¶ Ex his etiam infertur, ad cleri cum beneficiatum,qui matrimo nium contraxit nulliter, quòd beneficio priuari non debeat; secundum,Ioan.de Imol.in clemen.gratia, de rescrip. intelligẽ do tamen eius dictum, quando scienter contraxit cum consan guinea:quem sequitur, & defen dit Detius, in consil. 166. incipien. Ego Philippus Detius.

22 ¶ Actus enim nullus, nullum operatur positiui iuris effectũ.

23 ¶ Dicit propterea solet, quòd clausula in priuilegio, vel aliàs apponi solita,videlicet, non ob stante quauis concessione alteri facta,&c.intelligi debet, de con cessione inualida, & nulliter facta,non autem de valida.vt Alexand. scribit,in consil. 3. incipien.ex hisn,umer. 4. & consil. 23.num.11.volum. 5. & consil. 35.incip.viso.2. colum. volum. 4.& Selua,de benefic.quæst.13. par.3.& Detius,in consilii.33. in cipien. viso puncto,col. fin. in princip. & fuit originale. dictũ Compostel. in.c. causamq;,de rescrip, & tradit.idem Detius in consil.580.incipien. quæritur circa

circa finem.
24 ¶ Et ita videmus,quòd quãuis regula, sit quòd appellatione pendente, à sententia diffinitiua nihil innouandum sit.vt,ff.nihil nou.appel. pen. & si secus fiat per remedium attentatorum in primis, & ante omnia reuocari debeat.c.nõ solum, de appella. lib.6.Rotæ decisio,185.incipiẽ. si pars, in nou. nihilominus si appellatio, ex post, declaretur nulla,attẽtata reuocari non debent:cum intelligi debeant, de appellatione valida,& legitima: vt est Rotæ decisio.357.incipiẽ. nota quòd attentata, in antiq. & Ægidi.decis.239.incipien.in causa.d.Guilielmi,Prout nec ipsa reuocarẽtur appellatione deserta,si modo ex actis,de desertione constaret.vt concludit decis.Rotæ,1. in nou. & ipse Ægid.decis.420.
25 ¶ Quamuis attentata huiusmodi,si non per viam attẽtatorum, per viam nullitatis ordinariam reuocari possent,secund. Francum in.c.sæpe.10.colum.de appella.& scribit Gomet.in regul. de trien.quæs.54.vel possent reuocari ex mero iudicis officio. vt cõcludit Rot.decis.14. in nouis,de quo per eundem Ægidi. decis.623. incipien. processus, cum sequen.
26 ¶ Sic etiam appellatio in formis,& nulla,quantumcunq; ad Papam interposita fuerit, non deuolueret,nec alium iuris effectum operaretur.c.quamuis, & c.cupientes,vbi glos.verb. appelatio,de electio.in.6.& in.c.1. verbo,deuoluta,de supplen.neglig.prælat.eod.lib.decisio quæ est Rot.385.incipien. si appelletur.&.412.incipien. si appelletur manifeste friuole, in nou.
27 ¶ Sic etiam,quamuis confessio tacita,vel expressa,quæ nulliter emanauit,seu ex actu nullo resultat,mentem confitentis declaret,vt in leg.legatum sub conditione,§.fin. ff. de alimen. lega. leg.2.C. de fideicom. leg.in testamento,ff.de fid.com.liber. & notat Bart.in leg.fin.ff.de reb, eo.cum alijs de quibus per Decium cõsil.172.incipien.in causa,col.1.& consil.176.incip. viso,col.etiam.1.nihilominus quã do reperitur contra legis prohibitionem emanata, non habetur pro veritate: sed pro erronea reputatur: si aliud non interueniat.vt not.Bald.in leg a lia. 2. col. C.de his quib.vt indig.& Math.de Afflict. in decis.Neapol.25.incipien.in causa petitionis,in fine.& Alexãd. consil.30.incipien. ex allegatis, col.1.vol.7.& Rot. vt per Cassador.decis.5.de iure patron.
28 ¶ Sententia ergo nulla,ius non tribuit:quodcq; nulliter factum est, factum non censetur: c. clemẽ.pastoralis,de re iudi.& Corneus explicat in consil.325. incipien.prima facie videtur.3. col. num.11.vol.1.& nouissime quasi sub eadem casus specie Martin. ab Azpiscueta Nauarrus,

(præceptor olim meus Salmanticæ, vir ingenij acumine, ac varia doctrina præcellēs) in prælectio. c. cum contingat, de rescrip. Remedio. 3. pagin. 160. cum sequen. secund. meam impressionem.

29 ¶ Scribens, etiam ibi plurium allegatione iurium, canonistarum, & theologorum, sententiā excommunicationis, quæ aliqua de causa, est nulla timēdam non esse, c. cui, &. c. non debet. 11. quæst. 3. vbi Gregorius, non debet (inquit) *is pœnam sustinere canonicam, in cuius damnatione, non est canonica prolata sententia.*

30 ¶ Firmās idem Martin. ibidem autoritate Paludani, (theologorum omnium, hac in re doctissimi) in. 4. distinc. 18. quæst. 1. col. 3. & Antoni. Archiepis. Florēt. in. 3. part. titul. 24. c. 73. excommunicatum nulliter, denuntiatum publice, non teneri abstinere à diuinis, neq; ab alia hominum communione legitima, modo nullitatis causa, publicata fuerit per eum.

31 ¶ Quibus non obstat Angel. de Clauas. in verb. excōmunicatio. 4. §. 19. qui casibus quindecim, paulo ante ab eo relatis, qui bus excommunicatio ipso iure, est nulla, quorum vndecim ponit glo. singul. post Ioan. Monach. in. c. præsenti, de senten. excom. lib. 6. subijcit hæc verba, in omnibus prædictis casibus sententia excommunicationis, nullo modo est timenda, nec quoad Deum, nec quoad ecclesiam, quando notorie constat de aliquo ipsorum. Sed quando non constaret, tunc quoad ecclesiam esset timenda: & ipsam cōtemnes peccaret mortaliter: & posset excommunicari. Hoc enim eius dictum, dum de notorio loquitur, intelligi nō debet eo modo, quo notorium capitur in. c. vestra, de cohabi. cleric. & mulie. vt ibi definit Anton. num. 31. nec item vt accipitur in. c. fin. de tempor. ordinād. sed in genere, pro eo, quòd est manifestum, hoc est, secundum Panor. in. d. c. vestra, num. 13. per clamosam insinuationē, certo autore præcedēte patefactū. alioqui Angel. contrarius esset Paludano, & diuo Antonino. Imo & prædictis iuribus, quòd non est credendum. Vnde plusculum vigilantiæ desiderari potest in Siluestro, mea sententia, alias vigilantissimo, in verbo, excommunicatio. 2. notab. versic. 13. qui relatis, & probatis, ante dictis verbis Paludan. subijcit hoc Angel. dictum ad verbum, eo non citato, nec aliter verbis eius temperatis, quæ tamen erudito, & in materia notorij exercitato, contraria merito videri possunt.

32 ¶ Et diligentior mihi videtur Gabriel, (vir omnium consensu doctissimus) qui in. 4. distin. 18. quæst. 2. col. 11. altius omnibus in hæc verba (quæ ad nostrum quoq; thema spectant.) loqui

loquitur. Si vero excommunicatio fuerit nulla, ob defectum iurisditionis, super excõmunicatum simpliciter, vel in illo casu, quo fertur excommunicatio, vel quia fertur post appellationem legitime interpositam, vel ob alium defectum, propter quem, ipso iure est irrita, tunc non oportet eam timere: nec pro excommunicato agere, seu gerere vitando communionem sacramentorum, & hominum: quoniam quòd non est, non oportet timere, sed dum sententia est nulla, iam non est excommunicatio, nec quoad Deum, necq; quoad ecclesiam: quia secundum veritatem, nullam sententiam iuris incurrit, qui sentẽtiam quæ nulla est, non custodit: timenda tamen est non sententia, sed scandalum populi vulgaris, nescientis sententiam esse nullam. Vnde, si aliquis publice excommunicatur, & denuntiatur nulliter, ex aduerso publicet ipse sufficiẽter causam, propter quã sententia est irrita, quo facto nõ pareat sentẽtiæ, & si aliquis tunc scandalizatur, non est scãdalum pusillorum, sed phariseorum, secundum regulam Christi, Mathe. 15. contemnendum. attamen non tenetur eam seruare in occulto, ante scandali sedationem, sed necq; in occulto, nec in publico coram sapientibus, quibus nota est nullitas sententiæ, tenetur eam obseruare hactenus illic, cuius & aliorum sententias curiosius hic retuli, quo res hæc quotidiana sit, & nostro proposito maxime conueniat.

33 ¶ Imo, si præcitata lex Toletana, nec dũ loqueretur de sententia, (prout ipsa disponit) ferenda, sed de qualicunq; sententia, de valida intelligenda esset: vt not. eleganter Bar. in. l. 2. §. prætor, ff. qui satisd. cogã. siquidem sententia nulla, non sit sententia: ac exequutionem nõ mereatur, vt prosequitur Ludo Roma. in consil. 334. incipien. circa primum. num. 7.

34 ¶ Sed cum exequutio, sit facta retractanda est. l. si cum nulla, ff. de re iudi. leg. fin. C. si ex fals. instrum. tradit Fernand. Gomez Arias, in leg. 75. secundum ordinem suæ, lect. 6. col. numer. 13. in leg. taur.

35 ¶ Sic, & pro sententia nulla, iudex non facit litem suam. tex. est, & ibi nota. Angel. & post eum Alexander, & recentiores in d. lege. 1. §. 1. ff. quòd quisq; iur. tenuit glos. in lege fin. in princip. ff. de var. & extraordin. cognit. & Bart. in quæstio. per eum disputa. incipien. à sententia iudicis.

¶ Frustratorium enim factum, pœnam efficaciter non committit: ex quo secundum Philosophum ex nihilo, nihil sequitur. prout tradunt Bald. & Saly. 2. notabi. in lege ea, quidem, per illum textum. C.

si mancip. ita fuc.aliena. tradit Bart.in leg.vbi pactum,col. fin. & ibi moderniores. C. de transact.& in leg. continuus, §. cum quis,ff.de verb.oblig.late Felin. (alios multos citans) in. c.tua nos,3.colum.de iure iuran.

37 ¶ Facit glo.in leg. si patronus. §.patronum,in verbo,Fabiana, ff.si quid,in fraudem patro.quæ dicit pœnam super inualido cõ tractu non tenere. à Bald.com mẽda.in leg.imperator, colum. pen.ff.de stat.homi. & in leg. 1. col.5.C. de inof.donat. & post Angel. Aretin. dicit singular. Iason in.§.fuerat.num. 76. inst.de actio.& in leg. principalibus,ff.Si cert.peta. & solẽnem in leg.ex testamento.num.2. C. de fideicom. & communiter ap probatam idem Iasõ testatur, in leg. certi condictio.§. si num mos,num.36.ff. si cert. peta. & est notandum ad intellectum, & declarationem capit.101. comitiorum Madrit.ann.1534.

38 ¶ Cuius glosæ, post quam meminimus,iniocundum non cen seo,loco ab hoc haud alienũ, per eam notabiliter posse decidi,quòd cum grauamen filio, in legitima imponi non possit, vul gat.leg. quoniam in prioribus. C.de inof.testamen. cum latissi mo sermone,per nostratem Rodericum Suarez, Baccalarium magnæ practicæ, & vtriusq; iu ris peritissimum,ibi adductis, si testator instituat filios suos hæredes in omnibus bonis, & vni eorum iniungat, vt decem alicui det extraneo singulis annis, in alimenta,& si huiusmodi non paruerit grauamini,quòd melio rat in tertio, & quinto bonorum alios filios, licet filius grauatus, nolit dare dicta decem, alios filios melioratos non esse: nec talis valebit melioratio: per paulo ante citatam glosam cum in pœnam facta sit: & ad intimidandum ipsum filium ap posita: & in fraudem dictæ legis, & legitimæ,ipsa lege, filio debitæ:bonus est tex.l.fin.ff.de constit. pecun. & in.l. quod de bonis,§.1.ff.ad leg.falcid.& in si mili specie,ita notabiliter respõ disse Petrum ab Ancharra, re perio in consil. 128. incipien,si huic Francisco.

39 ¶ Sic,& pœnam in transactione inualida, de alimẽtis peti nõ posse,glos.voluit,in leg. cum hi in prin.& in leg.qui fidem,ff.de transactio.ad id, à Berthachin. citatæ in.d.quæstio.32.3.par.8. par.princip. numer.50. gabella tract.bona est etiam glos.in.c. imperialẽ,de prohib.feud. alienat.per Federic.

EX.6. FVNDAMENto sequent.

¶ *Lex noua Tolet.restringi debet, vt minus lædat ius commune, quàm fit possibile.num.1.*

Lex Tolet.intelligenda de sententijs est: quæ secundum eius formam sint latæ. numer.2.

Sta-

Statutum, vel lex si disponat, quód sufficiat quælibet, vel qualiscunq; probatio, intelligitur, dum modo sit idonea, vel legitima. num. 3.

Lex. 5. in quaterno regio, legum confraternitatis citatur, & declaratur, ibidem.

Statutum statuens, quód cõtra magnates sufficiat qualiscunq; probatio, intelligitur de tali quæ de iure valeat. num. 4.

Lex generaliter loquens, de habilitate est restringenda. num. 5.

Lex seu statutum, concedens alicui liberam testandi facultatem, in quascunq; personas, nunquám per dictionem liberam, habilitare censetur personas inhabiles. num. 6.

Lex. 14. ad curias Taurinas citatur, & declaratur. ibidem.

Facultas eligendi confessarium, intelligitur de curato, vel ad audiendas confessiones, tacite seu expresse delegato, aut per ordinarium approbato: & non de simplici sacerdote. num. 7. contra Nauar, & Ioan. de Medina.

Statutum loquens de hærede, de vero, & iusto hærede intelligitur. num. 8.

Statutum loquens de titulo, de vero, non desimulato intelligitur. num. 9.

Statutum requirens consensum propinquorum, in contractibus minorum; aut mulierum, intelligitur de habilibus, locumq; ideo non habet in donatione viri, & vxoris, quæ nulla, & inutilis est. numer. 10.

Lex. 55. cum quatuor legibus sequentibus citantur, & declarantur ibidem, & numer. 11.

Legis cuiuslibet verba, intelligenda cum effectu. numer. 12.

Clericus, non dicitur tonsuram primã reassumpsisse ex sola reassumptionis allegatione, sed quód super ea ad sententiã qua clericus pronūcietur processum sic, requiritur. num. 13.

Lex. 17. titul. 3. lib. 1. ordina. Regi. expẽditur, & declaratur. ibidem.

Geminata verba, qualiscunq;, & quicunq;, quæ importare solent, plusquám verba simplicia, restringuntur ad personas habiles. num. 14.

Statuto stante, quód sententia arbitri, qualiscunq;, mandetur exequutioni, intelligitur, dummodo lata sit, á persona quæ potuerit esse arbiter. num. 15.

Pragma. 42. caput. 45. in vol. pragm. fol. 41. expenditur, & declaratur. ibidem.

Lex. 6. titul. 1. lib. 3. ordin. Regia. generaliter, et indefinite loquens, de obligatione quòd intelligatur de obligatione habili, & efficaci. num. 16.

Pragmati. in vol. pragmati. fol. (mihi.) 162. col. 4. & fol. 199. col. 1. citãtur ibidem.

Lex quantuncunq; generaliter loquatur, non comprehendit exemptos. num. 17.

Priuilegij sub modo concessa specialibus locis, aut personis, per generalem reuocationẽ reuocata non cẽsentur. num. 18.

Priuilegio incluso in corpore iuris, nunquám censetur derogatum, per generalem derogationem. num. 19.

Priuilegiorum ob generalem constitutionem derogatoriam (cum clausula, etiam si de eis mentio specialis fieri deberet,) nõ intelligitur fore sublatũ priuilegium concessum personæ aliás priuilegiatæ, nisi de priuilegio fiat mentio, in ipsa constitutione sigillatim, & specifice. num. 20.

Personæ miserabiles, quæ dicantur remissiue, ibidem.

Vtrariensis oppidi solenne hospitale, ex nomine resurrectionis Iesu Christi. ibidem.

Autoris tritauus, illustrissimus dominus Ioãnes á germanica legione, Põtius dux Arcuũ, & comes Marchenæ. ibidem.

Statutum ciuitatis, pœnam imponẽs contrahẽtibus matrimoniũ in gradu quarto

vel

vel citeriori intellige͂dũ de gradu secun dum canones, quia agitur de causa matrimonij, quæ ad canones spectat. nũ. 21. Antecedenti destructo, consequentis destructio sequitur. num. 22.

1

EX-to, huic nostræ pricipa liter suffragatur par ti, quòd quãdo cõceditur ius nouum, vt est pau lo ante citatæ Toletanæ legis, (quæ noua est, & à iure commu ni extranea.) semper debet restringi: vt minus ledat ius commune, quam fit possibile, postq; satis operatur, concedendo de nouo. l. si quando. iunct. glo. C. de inof. testam. c. cum dilectus cum similib. de consuet.

2 ¶ Cum ergo satis operetur eadem lex, circa exequutionem sententiarum, de quibus ibidem fit mentio, restringi necesse est, vt ad sententias, contra præfatæ legis formam latas, minime extendatur: intelligendaq; dicta lex sit regia, de illis quæ secũdum. eam sint latæ tex. est in leg. instrumenta, verbo, quibuscunq;, iuncta glo. quæ addit, scilicet idoneis, C. de fid. instrum. & iur. hast. fiscalis, lib. 10. & ibi Bart. dicens quòd illa glo. est notabil. ad statuta, & similia. simil. est glo. in. l. 1. C. fid. de instrumen.

3 ¶ Secundum Bald. ibi, quòd si lex, vel statutũ disponat, quòd sufficiat quælibet probatio, vel qualiscunq; probatio, intelligitur, dummodo sit idonea, vel legitima. & eundem Bal. in tracta. statut. in verbo probare, & probatio. versic. 3. & Iason. in. leg. fideiussor. §. prætor ait. versic. quarto facit, ff. qui satisd. cogan. quòd est satis notabile ad intellectum, & declarationem textus leg. 5. in quater no Regio legum confraternitatis, ibi, *Con qualquier informacion.* vt intelligatur de habili, & ex qua culpabilis capiendus resultet.

4 ¶ Et sic, alibi not. idem Bald. in leg. 2. in verbo, filijs, per illum tex. cum glos. ff. qui satisd. cogan. quòd si statutum statuat quòd cõtra magnates suffi ciat, qualiscũq; probatio, intelligendum est, de ea quæ de iure valeat. cui accedit quòd glosæ dicunt in. §. sed & solemnia, verbo, quibuscunq;, instit. de verbo. obliga. & in leg. qui autem. §. fin. verb. quibuscunq;, ff. de constit. pecun. & in leg. pen. verbo, quamcunq;, vbi glo. dicit, s. iustam. C. qui admitt. & in leg. 1. verbo vtilem, vbi Bart. & dd. ff. de eo quòd cert. loc. & in leg. 1. glo. 1. vbi latissime recenciores. C. de sacro sanc. eccles.

¶ Et quòd vulgariter dicit solet legem

legem generaliter loquētem de habilitate restringendam.l.sed & si compromissum,ff.de arbit. leg.vt gradatim,§.& si lege, ibi, *Sciendum est hoc esse obseruandum,si ido nei sint.* ff. de mun. & hono.singul.secun.Bart.in.l. Cæsar,col. 4.de publi,& vectig.& dd.in.c. 1.de constit.declarat idem Bar. in.l.omnes populi,18.col. num. 55.cum sequen.ff.de iust. & iur.

6 ¶Ita,vt quantumcunq̃ lex, seu statutum concedat alicui liberā testandi facultatem, in quascunq̃ personas,nunq̃ per dictionē liberam habilitare censetur per sonas inhabiles, etiamsi facultas illa libera,ad pias causas sit. secund.glo.in.d.l.1.C.de sac.san. ecclesi.communiter contra Bar. ibi,approbatam, vnde lex. 14. ad curias Taurinas, in illis verbis, *puedan disponer libremente.* intel ligenda omnino ex prædictis, est,dum modo talis mulier quæ testari vult,ad disponēdum,seu testandum habilis sit. Sed & verbum illud,libere adnon referuationem vsufructus de quo ibi refertur.

7 ¶ Sic etiam facultas eligēdi cōfessarium,intelligitur de curato vel ad audiendas confessiones, tacite,vel expresse delegato, & non de simplici sacerdote:secūdum glo.verbo alieno sacerdoti,in.c.omnis vtriusq̃ sexus, de pœniten.& remis.addētem exe quutionem habenti.quam ibi sequuntur Cardin.Anton.& Panor.& Archidia.in.c.per lectis, 25.dist.num.23.simil. tamen est glo.verbo speciali,in fine in Clem.1.de priuileg. quam ibi etiam sequuntur Cardin.quæst. 23.Imol.& Bonifa.de vitelli. post Paul.de Eleazar,quem omnes referunt.& Abb.Panor.in. c.significasti,de for.compet.& ita fuit conclusum in decis. capel.Tholos.221.vbi Aditio. dicit quòd communiter,dd. trāseunt cum hac opinione: quia ex huiusmodi licentia,non videtur data autoritas iurisdictionis simplici sacerdoti,vt non subditum possit absoluere.cui opinioni,& si Gabriel acquiescere videatur,in.4.dist.17.quæst.2. conclus.5.vbi apertius se explicat,distin.19. contrariam Abb: sibi ipsi contrarius tenet,in.d. clemen.1.de priuileg. & Collectar.in.d.c. omnis vtriusq̃ sexus (reprobans Archid.) & Hostien.in sum.§.cui confiendum,de pœnit. & remissio. & Paludan.in.4.distin.17. quæst. 4.conclus.5.& Adrian.in.4.de sacrament.pœnitentiæ.fol.69. & Cayetan.2.part.opusculo. quæstio.vnic.de minist.sacramē. pœniten.& Siluest.verbo confessor.1.quæst.5. Angel. verbo confessio,3.§.4.& hanc videtur tenere Barb.in.c.post cessionē,deprobat.nu.35.& expressim in additio.ad Abb.in.d.c.significasti,de for.cōpet.& est de mēte Felin.in.c.1.nū.9.de rescript.& opinionē hāc cōmuniter, seruari Adrian.vbi supra testatur

tur, & glo. in d. deci. capel. Tolosa. 221. in fine. ea quidem ratione, quòd quilibet simplex sacerdos, eo quòd ad sacerdotium sit promotus claues ligandi, ac absoluendi habeat, & autoritatem iurisdictionis in habitu: licet ex subditorum, siue materiæ defectu exercitium non habeat. & probatur ex textu singulari extrauag. quia quorundam, de verbo signif. col. 5. ibi, *itē quia claues de quibus agimus in collatione sacerdotalis ordinis conferuntur.* idq; verius est, secundum Martin. ab Azpilcuet. Nauarr. huic opinioni adhærentem in. c. placuit de pœnitē. dis. 6, num. 57. & 60. versic. his tamen non obstantibus, pagin. (mihi), 290. quam etiam contra præcitatas glosas Ioao de Medina complutensis, sequitur in codice de pœniten. tracta. 2. de sacerdote alieno per parrochum, eligend. ex licentia proprij, fol. (mihi, 87.) limitans nisi simplex hic sacerdos, per viam suspensionis a iure, vel ab homine, prohibitus sit confessiones audire. quòd & idē Martin. Nauar. (sic intelligendus) voluit in. c. 4. num. 2. sui manual confessõ. & licet paulo ante citatæ glosæ in. d. c. omnis vtriusq; sexus, opinio oē damnatam fuisse per Clementem quartum, in quodã priuilegio prædicatoribus cõcesso, incipiē. quidã temere. Diuus Antõ. Archiepis. Florentin. scribat in. 3. part. suæ sum. theologiæ. 17. c. 9. col. 2. in principio hodie tamen per sacrosanctum œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum approbari dicta opinio videtur in sessione (sub Pio quarto), 23. cap. 15. dicent. *Quamuis presbiteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatē accipiant: decernit tamen sancta synodus nullum, etiam regularem posse confessiones secularium, etiam sacerdotum audire nec ad id idoneum reputari, nisi aut parrochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur necessarium: aut aliâs idoneus iudicetur. & approbationē quæ gratis detur obtineat. priuilegijs, con suetudine quacunq;, etiam immemorabili non obstantibus.*

8 ¶ Vlterius (ad rem vnde paululum digressus sum redeã.) statutum loquens de hærede, de vero, & iusto hærede intelligitur, secũd. Bal. in rubri. de caus. possess. & prop. in fin. & in. c. itē cũ quis, col. 1. versic. & præsertim si statutũ, d̄ restit. spoliator. Alex. in cõsil. 40. incipiē. prospectis his, 2. col. vol. 3. & cõsi. 82. incip. perspectis, vol. 2. tradit Iason in leg. 1. §. oũtiatio, col. 3. ff. de nou. oper nuntia.

9 ¶ Et statutũ loquẽs d̄ titulo, intelligitur d̄ vero, nõ d̄ simulato. vtp plura ĩ facti cõtīgētia probat Calcane. in cõsil. 28. incipiē. illud afferam in mediũ. num. 6.

10 ¶ Et Paul. de Cast. in consil. 82. incipien in ista donatione, in. 2. dubio. vol. 2. respondet quòd statutum requirens consensum propinquorum in contractibus minorum, aut mulierum, nõ habet

habet locum in donatione viri, & vxoris, vtpote quæ sit nulla, & inutilis: & vbi fiat mentio de re quapiam, videlicet cõtractu instrumento, sententia, testamẽto, & id genus alijs, q̃ validis, vtilibus habilibusq; intelligatur.

¶ Sicq; intelligendam censo legem, 55. & aliâs quatuor leges sequentes ad curias Taurinas, nẽpe, vt solum procedant in cõtractibus, & actibus qui per vxorẽ de iure (si nupta non fuisset) libere expediri poterant: quòdq; peream eo casu facti validi aliâs forẽt. vnde minor viginti quinq; annis mulier hæc si fuisset quæ ratione minoris ætatis, in iudicio sine curatore comparere non potest. l. 1. & . 2. C. qui legit. perso. hab. stand. in iudic. l. acta, ff. de re iudi. l. 1. in fin. tit. 3. part. 3. l. 6. in fin. titul, 6. aut procuratorem constituere. l. 2. & . 3. titul. 5. par. 3. sed neq; sine solennitatibus, à iure requisitis, sua immobilia vẽdere. vulg. l. lexq; tutores, C. de adminis. tutor. l. 60. ti. 18. par. 3. l. 4. et. 5. tit. 5. par 5. & l. 8. tit. 13. ead. par. & l. 18. ti. 16. parte, 6. cum hi contractus, & actus, sine curatoris interuentu, cum alijs huius generis, à iure sint improbati, & si aliter fiãt nulli sint & inutiles. Paulo ante citatæ leges Taurinæ quæ requirũtur licẽtiam & consensum mariti, his in casibus, locum non haberent, sine dictæ solẽnitatis interuentu. nec licẽtia mariti vxori ad sic contrahendum seu mãdatum præstandum aut in iuditio comparendum concessa, eos de perse validaret: argumẽ. tex. singula. in. l. 2. ff. de minor. iuncta lege. præcedẽ. vbi probatur, (licet nõ soleat cõsiderari) quòd curatores non tenentur tradere, et restituere bona minoribus vigintiquinq; annis, etiam si matrimonium iam cõtraxerint. & quòd vulgo dicitur, casados, sint y velados (quem didici ab egregio ac erudito doctore Benedicto de Castro, olim Salmanticæ vnam de cathedris lectionis primariæ, in iure Cæsareo regente. & si casus occurreret, ita tenendum fore credente) oportet ergo cum ipsius licentia mariti, dictis in casibus, & aliâs solennitates obseruari: cum à iure etiam requirantur.

11 ¶ Pro qua conclusione singularis facit glo. verbo, licentiam. ibi secus est. in. c. notificasti. 33. quæstio. 5. quam (item) singularem facit Barbat. in rubri. de testam. col. 6. quòd vbi in aliquo requiritur voluntas, & libertas, si interueniat sola voluntas, & non libertas: actus nõ tenet, pro quo etiam allegat tex. in. c. vbi periculum, §. ceterum, de electio. lib. 6. Sed & glos. verb. cum omni, in. d. c. notificasti, colligit ex illo textu argumentum, quòd prætermissis circunstantijs alicui facto debitis, non intelligitur illud esse factum: quam etiam singularem Didacus à Castel, facit in. d. l. 55. taur.

super

super verbo, *no vala*. quòd vbi requiritur certum quid, cum/ali qua qualitate, non est satisfactū iuri si interueniat illud sine illa qualitate: & ibi refert Abbatē, dictam glos. ad hoc cōmendare in c. Abbas, quòd met caus.

12 ¶ Verba enim cuiuslibet legis, vel dispositionis, intelligi dēbet, cū effectu. c. relatū, de cleri. non resident. l. 1. §. hæc autem verba, & ibi not. Iason, num. 6. ff. quòd quisq; iur. l. pen. §. pen. ff. ne quis eum iunctis, quæ late not. idē Iason, in. l. cum quædam puella, §. fin. ff. de iurisd. om. iudi. & est bono glo. in. c. super quæstionum, verbo, si non possunt, de offi. de leg. & in. c. qualiter, de pact. & in extrauag. suscepti regiminis, Ioan. 22. de electio. in verbo, cū effectu. tradit Hippol. in. leg. is qui cū telo, num. 52. C. ad leg. cornel. de siccar.

13 ¶ Sicq; fit, vt verba illa. *Pero que si resumiere corona, que no puedan gozar ni tener los dichos officios publicos.* posita in. l. 17. titul. 3. lib. 1. ordinat. Regiar. cum effectu intelligenda sunt: ita quòd processum fuerit, vsq; ad sententiam super tali reassumptione, seu primæ ton suræ allegatione latam, qua clericus pronuntietur, ex allegatione nempe sola reassumpsisse nō dicitur. ex sententia Bart. in. leg. cum patronum, ff. de iure patronatus, quàm sequitur Bal. in. leg. si quis in suo, nū. 5. C. de inof. test. & Felin. valde commendans in tracta. de conatu, col. 4. ad medium, tex. est singula. in. l. qui cū natu maior, §. accusasse, ff. de bo. libert. ibi, *accusasse non dicitur, qui causam nō perorauit, vsq; ad sententiam.* & in. l. Papinianus, §. meminisse ff. de inof. testam. & in. l. alia, C. de ijs quib. vt indig. & in. leg. 13. titul. 7. part. 6. ibi, *fasta que dessen juyzio sobre ella.* facit glo. leg. 1. C. qui legit, personam.

14 ¶ Tex. in. l. tutor, §. prodigus, & ibi moder. ff. de iur. iuran. vbi habetur verba geminata, qualis cunq;, vel quicunq;, (quæ aliâs solent importare, plusq; verba simplicia. l. balista, cū simil. ib. ff. ad senatus. C. trebel.) restringi tamē ad personas habiles, quæ valent se obligare.

15 ¶ Et ita Bart. & Bald. in. l. 2. §. prætor ait, ff. qui satisd. cogan. dicūnt quòd stāte statuto, quòd sententia arbitri qualiscunq;, mā detur exequutioni, intelligitur dūmodo sit lata, à persona quæ potuit esse arbiter: & sequitur Didac. de Segur. doctissimus Hispanus in repetit. l. 1. §. si vir vxori, fol. (mihi) 86. col. 3. iuxta volumen antiquius suarum repetitio. inferens ex hoc, intellectum ad leg. final. circa princip. in versic. *Sententiam sequi qualiscunq;* .C. de appellat. & declarationem cuiusdam legis Regiæ Madriti cōditæ, ann. 1499. secund. cum final. in ordine, quæ tamen hodie habetur in vol. pragmat. fol. 41. sub pragmati. 43. capit. 45. Madrit. edit. mēse Decembris, anni. 1502. disponen. quòd sententen-

tentia arbitrorum debeat mandari executioni, vt intelligatur dū persona quæ eam tulit, arbiter esse potuerit.

16 ¶Ibi etiam intelligens. l. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. regiar. loquentem generaliter, & indefinite de obligatione: vt restringatur, & intelligatur, de obligatione habili, & efficaci, pro quo notab. est tex. l. si quis libertatē, ff. de manumiss. testam. & in pragmat. fol. 162. col. 4. & melior, in earundem volum. fol. 199. col. 1. (secundum meam impressionem.)

17 ¶Facit glo. in. l. fin. C. sine cens. vel reliq. singula. secundum Saly. ibi, quòd quantumcunq; lex generaliter, & vniuersaliter loquatur, non comprehenduntur exēpti.

18 ¶Nec per generalem reuocationem, reuocata censentur, quæ specialibus locis, seu personis per modum priuilegij, fuerunt concessa, l. 1. §. si quæ vero pragmaticæ, C. de Iustin. cod. confirm. not. glos. pen. c. 1. de capel. monach. lib. 6. & in casu pulchro Paul. de Cast. in consil. 146. incipien. super primo quæsito, num. 1. part. 1. bonus est tex. in. l. decurionibus, ibi. *Non præiudicatur à quacunq; generalitate pragmatica*. De silentiar. lib. 12. secundum Ioan. de Plate. ibi, & singul. secund. Bal. in. c. cum ordinem, de rescrip. & citat idem Bal. in. l. nō plures, in fin. C. de sacro sanc. eccles. & in. l. 1. col. 7. num. 22. C. de furt. & est melior de iure secund. Iason. alia Baldi loca allegātem, in. l. post quam liti, col. pen. num. 16. C. de pact. quòd in generali derogatione, nunq; censetur derogatum priuilegijs, & iuri speciali.

19 ¶Et quòd fortius est, etiam inclusom in corpore iuris, quòd firmauit glo. verbo, illic omni priuilegio, cōmuniter ab omnibus recepta. in authen. qua in prouintia. C. vbi de crimin. agi oport. sing. secund. Bart. ibi, & Bald. in. 4. col. similis tamen est ei, in. l. hæres absens, in prin. & in. l. 2. §. legatis, verbo, non compelluntur, ff. de iudic. quam ad hoc Paul. de Castro, ibi dicit perpetuo esse tenendam menti, & dicit singula. Hippol. Marsilien. in singul. 558. incipiēt. clausula generalis, tradit Præpo. sit. in. c. priuilegia, 3. dist. & Felinus late, in. c. 1. col. 9. nu. 12. de rescript.

20 ¶Et voluit Cyn. in. l. vnic. num. 3. C. quand. imper. inter pupil. & vid. dicens notabiliter in finalibus verbis, per generalem constitutionem priuilegiorum derogatoriam (cum clausula. etiam si de eis mentio specialis fieri deberet) non intelligi fore sublatum priuilegium concessum personæ alias priuilegiatæ, nisi de priuilegio fiat mentio in ipsa constitutione sigillatim, ac specifice refert, & sequitur, dicens singulare. Vital. de Cābanis in suo tracta. clausul. fol. 4. col. 2. & Ioan. Lup. à palaci. rub. dicens aureum dictum, in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 16. num. 11. fol. 14. col. 2. in par

uis, & citat Felin. in. c. nonnulli, 24. col. num. 19. de rescript. quòd & si solū Cyno attribui soleat dictum, id ta men idem, Innocen. dixisse reperio, in. c. significantibus, 2. col. num. 5. de offi. delega. (vbi etiam enumerat, quæ dicantur miserabiles personæ,) & diximus in elucidatione pragmaticæ taxæ panis, in. 5. conclusione, super verbo, *Dexar de venir*, & in responso de blasphemia, circa finem, quòd est notandum, ad plures regni huius leges habentes inclusa priuilegia specialium personarum, & cōfraternitates, hospitalia, seu xenodochia: prout solenne hospitale huius Vtrariensis oppidi, seu xenodochium, quòd ex nomine resurrectionis Iesu christi, pro egenis infirmis aduenis, seu exteris morbis diuersis laborantibus, curandis admodum magnifica dña domina Catherina à Perea, vxor illustris domini Lupi à Germanica legione Pontij filij illustrissimi comitis domini Ioannis, ab eadem Germanica legione Pontij, domini Marchenæ, mei tritaui (in gloria sint) in domo condidit propria, & competenter dotatū pluribus priuilegijs à sede Apostolica concessis ornauit.

21 ¶Ex quibus etiam, noncp minus singulariter infertur, ad decisionē illam Ioannis Andreæ celebrem in additio. ad specul. tit. de successio. ab intest. §. 1. colum. 4. vers. sic. & quia de gradibus, referētis disputationem Iacobi Butricarij in quæstio. incipien. in ciuitate Senarum, vbi inquit fuisse determinatum statutum ciuitatis, pœnam imponens contrahentibus matrimonium in gradu quarto, vel citeriori intelligendum de gradu, secundum canones, eò quia agatur de matrimonij causa, quæ aliâs ad canones spectat. quam decisionem singularem prædicant Alexād. in. l. si auiæ in fin. C. de success. edict. & Philippus Detius, secundum eam respondens, in cōsil. 158 incipien. & pro tenui. 2. col. nu. 3. & ex ea intelliges. l. 3. tit. 6. part. 4. vbi secundum ius ciuile aliter considerantur gradus, & aliter secundum ius canonicum: vt circa matrimonia ius procedat canonicum, circa successiones autem ius ciuile: ad quòd spectant. quòd & Hugo celsus obiter annotauit, in citatione eiusdem legis, in suo repertο. in verbo, *Grado*, versic. 2.

22 ¶Sic ergo in proposito, præcitata lex Toletana, quatenus loquitur de sententia, & possessione virtute sententiæ attributa, intelligēda necessario est, de sententia, dictæ legis seruato tenore lata: prouté ipsamet disponit, & quando possessio, quæ turbata dicitur, talis sententiæ vigore attributa fuisset, quæ secundum ordinē, & ipsius legis normam data esset: aliâs non.

¶Quibus accedit, quòd destructo anteccedēti, consequentis eius destructio necesse est sequatur. c. cum ex officij, de præscript. l. fin. ff. de iur. omni. iudic. c. Pastoralis, in prin. de offic. ordin. sicut enim bene

bene ſequitur,non eſt animal rationale,ergo nõ eſt homo:ſic etiã, non fuit lata ſecundum formam legis ſententia, ergo nec debuit exequi: & ſi principale non fuit exequibile, nec eius conſequens, quoad turbationem exequibile eſt: argumen. eorum quæ Abb. Panormit.ſcribit, in.d. c. cum ex officij,& bal.in.l.conuenticulam. C.de epiſcop.& cleri.dicẽs,quòd ſi antecedens tenet,tenet & conſequens:aliâs non.

EX.7.FVNDAMENTO ſequent.

¶ Sententia nulla præcedente, exequutionis eius cõmiſsio fieri minime poteſt, & ipſo iure nulla eſt,ſi fiat. nu.1.

Sententiam ſi appareat nullam fuiſſe,quicquid in eius exequutione fuerit attentatum,nullum eſt:quia nulliter factũ.nu.2

Principale ſi non valet vnde cauſari poteſt exequutio, nec ipſa valet exequutio.nu.3.

Principale inſpicitur,& non acceſſorium num.4.

Statutum in principali,in acceſſorio ſtatutum cenſetur.nu.5.

Cauſa principali non ſubſiſtente, nec ea quæ ſequuntur ſubſiſtunt.nu.6.

Actus principalis cũ non valet,neq; quòd in conſequentiam venit.nu.7.

Inſtrumenti conceſsionis data nullitate, acceſſoria omnia,& ad illud conſequutiua inſtrumentum,caſſantur,ibidem.

Delicto remiſſo,etiam eius qualitas,licet non ſit expreſſa remiſſa videtur.num.8.

Conſtitutum,ſiue precarium acceſſorium cum ſit contractus,non tenet,ſi contractus non valet.nu.9.

Inſtrumẽtum ſi ſit nullum,nulla etiã ſunt eo contenta.nu. 10.

Contractus inualidus non cõfirmatur per confeſsionem in eo appoſitam.nu.11.

Contractus guarentigionatus,ſi nõ valet, nec guarentigia,ſiue confeſsio,aut præceptum non valet.nu.12.

Lex,4.tit.8.lib.3.ordinatio.regia.expenditur,& explicatur,ibidem.

Clauſulæ omnes,in contractu appoſitæ,ipſius contractus principalis naturam ſequuntur.nu.13.

Principali quaſſato,omnia in eo contenta caſſata cenſetur.nu.14.

Pœna in pacto,ſeu contractu inutili appoſita,inutilis eſt : & peti,aut exigi non poteſt.nu.15.

Teſtamentum cum non valet, nec etiam clauſula caſſans,& irritans in eo contenta.nu.16.

Statutum anullans inſtrumẽtũ,ob gabellã non ſolutã, intelligitur etiam anullare quamcunq; obligationem in eo contentam.nu.17.

Iuramentum in contractu ſimulato appoſitum,non valet.nu.18.

Clauſulæ omnes,in contractu ſimulato appoſitæ,ſimulatæ præſumuntur.nu.19.

Iuramentum interpoſitum,in contractu qui vere non apparet,nec probatur ſimulatus,ſed tantum præſumitur,cõtractũ non firmat.nu.20.

Iuramentum naturam contractus ſequitur,ſuper quo interponitur.nu.21.

Iuramentum intelligitur ſecundum naturam,& qualitates,quas actus, cui acceſsit,ab exordio ex proprietate eiuſdẽ per legem canonicam,& ciuilem conſequitur:quaſq; actus ille humanus,cui adijcitur ex legibus ſecularibus,patitur. num. 22.

Lex ſecularis ,ex ratione naturalis,diuini,& humani iuris, maxime canonici, vel ex natura contractus, alterius ve

actus cui accessit iuramentum, potest interpretari, fuerit ne iuramētum licitū, quo ve pacto sit interpretandum, & intelligendum. nu. 23.

Mores boni ciuiles, idest quos lex ciuilis bonos dictat, non distinguntur à bonis moribus naturalibus aut canonicis. nu. 24.

Intellectus regulæ, non est obligatorium, de regu. iuris, lib. 6. ibidem.

Franciscus Messiæ, I. V. doctor collega in insigni hispanorum Bononiensi collegio, & domina Ioanna à germanica legione Pōtia, eius vxor, parētes autoris, ibidē.

Ius ciuile explicare potest, ea quæ bonis contraria sunt moribus. nu. 25.

Lege iuste secvlari prohibitum, vt plane iniquū, iuramento nō confirmatur. nu. 26

Lex, 55. ad curias Taurinas expenditur, et explicatur, neq; ei & legi. 61. apud easdem curias renuntiari cum iuramento posse, ostenditur. nu. 27.

Caput. 101. ī cōmitijs Madritijs, ann. 1533. expenditur, & quòd ei cum iuramento renunciari non possit, explicatur. nu. 28.

Lex ciuilis humana, ipseq; princeps secularis, potest ius iurandum remittere, ea in materia, quæ ipsius principis, legis ve secularis potestati subijcitur. nu. 29.

Iuramento in quolibet, semper intelligitur excepta superioris autoritas. nu. 30.

Lex fin. ff. ad municip. expenditur, & declaratur. nu. 31.

Lex Cæsarea. 78. in cōmitijs valli Oleti habitis, ann. 1555. expenditur, & citatur, & quo iure procedat, explicatur. nu. 32.

Lex ciuilis quæ contractum prohibet, cum non tantum simpliciter prohibitionem contineat, sed & iuramentum contractui appositum irritum decernit, quod iuramento contractus non confirmatur. ibidem. nu. 33.

Promissioni arrharum vltra decimam bonorum promittentis, etiam cum iuramento, hodie locus nō est. nu. 34. cōtra Ioan. Lup. & Pala. rube. ibidem.

Iuramentum simpliciter præstitutum, in materia de sui natura alternatiua, debet etiam intelligi alternatiue, vt principale super quo interponitur. nu. 35.

Renūciatio quæuis nulla valet, si actus prīcipalis ī quo fuit apposita, nō valet. nu. 36

Error idem qui est in principali promissione, inest in renunciatione, ibidem.

Renunciationes appositæ in compromisso, intelliguntur, si actus principalis habet effectum. nu. 37.

Possessio ex vera traditione, non transfertur, nisi præcedat causa habilis, & iusta ad transferendum dominium. nu. 38.

Legis. 3. §. sciēdum, ff. de donat. inter vir. & vxo. & l. 1. §. si vir vxori, ff. de acquirend poss. intellectus, & antynomia soluitur. ibidem.

Sententia, in casu legis Tolet. (quæ immediata causa possessionis est,) existente nulla, possessio virtute eius attributa, etiam nulla, & inutilis est. nu. 39.

Contractus, si immediata causa est possessionis, vt contractus precarij, si non tenet contractus, non transit possessio, ibidem.

Exequutoris datio, & eorum iurisdictio ipso iure nulla, & inutilis est, quādo gratia ipso iure est nulla. nu. 40.

1
X HOC etiā (& septimo) fit capite, in fauorē principaliter ipsius Hieronymi á mōte Martha cōmissionem contra eū exequutionis, sed nec ipsam exequutionem valere potuisse, quia sicut non præcedēte sententia, exe quutionis eius cōmissio fieri mini me

me potest,& ipso iure nulla sit: si fiat, teste glo.ab omnibus recepta in.l.si cum nulla,ff.de re iudi.&in l.1.& ibi Bal.in prin.C. de execq. rei iudi. pari forma, praecedente sententia nulla,cōmissio exequutionis fieri nō potest, nullaq; etiā est,si fiat:secundum eandem glo. in hoc adhuc communiter probatam,& in.d.l.si cum nulla, & asserit Bart.in.d.l.1.de execu.rei iud. ac est,notissimum,secun. Fran.de Aretio,in consil.56.incipien.post absolutum,in prin.siquidem sententia nulla,sententia non sit:(vt superius ostendimus.)

2 ¶Et sic,quando sententiam apparet nullam fuisse, quicquid in eius exequutione fuerit attentatum,nullum est:quia nulliter factum,ex eodem Bart. in. l. 1. col. fin. nu. 18. versic.item puto, C. quand.prouoc.non est necess.&dixerat in effectu glo.verbo,donec, in clem.1.de re iud. quā sequitur, & cōmendat Bal.in.l.1.C.ne lice. in vna ead.cp caus.ter.prouo.

3 ¶Et est manifestissimum apertā ratione,quia si non valet principale vnde causari potest exequutio,ergo nec ipsa exequutio, quae ab eo dependet:ac sequitur.l. non dubiū, C.de legi. c. inter dilectos de fid.instrum.

4 ¶Principale enim inspicitur, & nō accessorium.§. si tamen. instit. de re.diuis.c.accessoriū, de re reg. iur.lib. 6. cum concordantijs ibi adductis à glosa, Dino, & Ioan. Andre.

5 ¶Et statutum in principali, statutum censetur,in accessorio.l.3.§ sed si quid.& ibi Bal.quid not.ff de nego.gest.l.etiam,vbi idē Bal. & Bart.C.de iure dot.l.inter sorrorum.§.cum inter,in fin.ff.de pact. dotal.

6 ¶Sic cum principalis causa non subsistit,nec ea quae sequuntur subsistunt.l.cum principalis,&.l. nihil dolo,§. cum principalis, ff. de regul.iur.vbi concordāt.per glo. & doctores.

7 ¶Et cum non valet actus principalis,valet illud minime quòd accessorie,& in consequentiam venit:glo.& Cyn.in.l.2. ff. de iurisdic.om.iudi. Bald.in.l.sed si is, C. de praed.minor.docent.dd.in.c. si diligenti,de for.compet. &in.d.c. inter dilectos,& Anton. in.c. cū inter,col.1.de re iudic.ex eo ibi notans, quòd data nullitate instrumenti concessionis,cassantur omnia accessoria,& ad illud cōsequtiua instrumentum:aut ab illo originem trahentia.

8 ¶Sic(nec abs re)Roman.in consil.448.incipien.inquiritur,in fine scribit quòd remisso delicto,licet non sit expressa qualitas delicti, videtur tamen ipsius remissa quae accessoria est qualitas, per tex.in.l.in delictis,§.si detracta,ff. de noxal.&.l.4. C.depo sit.& ante eum,idem respondit Bal.(licet ipse non referat) in consil. 378. incipiē.videtur mihi,in fin.vol.4.

9 ¶Et idem Bal.in.l.ex testamento, ad finem.C.de fideicom.tradit constitutum, siue precariū, accessorium cum sit contractus in quo

apponitur,non tenere, si contractus non valet,quód sui principalis naturã sequatur:vbi Iason dicit,hoc valde vtile ad multa, & quód consulendo,& allegãdo,solitus est magnificare. & quamuis eo in loco istud Baldi dictum neminem allegare testetur, quã plures tamen citant,& sequuntur,ab Andre.Tiraquel.nouissime relati,in.3.part.de iure constit. posse. limitat.7. nu.16. pagin. (mihi,eo prout est impressum nunc,cum alijs eiusdem autoris operibus, volumine,184.)& voluit idem Bal. in.d.l.non dubium. 16. oppos. & ibi etiam Iason,col.pen.versic.itẽ adde.C.de legib.isq; ipse Bal. in l. in contractibus, in prin. in. 5. quæst.&ibi etiam Saly.C.de non num.pecun. & in.l.si non fortẽ, §.indebitum.2.col.ff.de condi.indeb.& in.c. quoad consultationẽ, ante fin.de senten.& re iudi.& dicit singulare Alexand. in consil. 81.incipien.lecto, & discusso. 5. col.nu.9.versic.ex his ergo,vol.3. Philip.Corne.consil. 6. incipien. licet in hac,ad fin. vol. 4. Carol. Ruyn.consil.136.incipien.primo videndum,col.fin.vol.1.& consil. 69.incipien.diligenti,9.col.nu.15 vol.3.vbi & idem eadem ratione dicit,de retentione vsu fructus,& in consil.28.incipien.in causa dominorum.4.col. nu. 11. & consil. 127.incipien.visa facti narratione.4.col.nu.14.vol.5.Philip. Decius,in.d.l.cum principalis. nu. 2. Stephan.Bertrand.cõsil.224. incipien.viso consultationis themate,nu.17.vol.3.Mathe.dẽ Afflict. decis.Neapolit. 40. incipien. casus est iste, col. pen. & in decisio. 331.incipiẽ.quædam Diana, post princip.Catellia.cota,qui id dicit singulare in memor.incipien.constitutum.Hippol.Marsilien.in.l. pen.col.9.nu. 64. ff. de quæstio, & in repet. rubri. de fideiuss. nu. 252.& consil.125.incipien. æternæ lucis,col.3.versic. nam data in ualiditate.Ludo.de Gozadin.consil. 28.incipien.videtur prima facie,col.fin.nu.36.& consil.93.incipien.in causa Mutinensi, col. 1. versic.præterea & quinto,& col. vltim.versic.ad quintũ dico.Pau. Paris.in consil.55.incipien.contractus.3.col.nu.22.vol. 1. & consil. 59.incipien.viso instrumento. 4. col.nu.25.eodem, vol. Barthol. à Chasen. in consuetud. Burgund. rubri.7.§.12.in tex. ibi, *Sil ne Luy.* ante nu.7.fol.277. Hieron. Gratus,consil.50. incipien. reuerẽdissime,col.2.versic.nec etiam probatur,& consil.69. incipien. cum sermones,fin.col.nu.20.vol.1.vbi hanc dicit cõmunem esse opinionem,& in consil.40.incipient.ante quam.3.col.nu.31.volumine secundo.

10 ¶Bonus est tex.in.l.final.ff. dẽ cõstit. pecun. vbi si instrumẽtũ est nullũ,nulla etiam sunt in eo cõtenta:& si non valet quód principaliter actum est,sic nec constitutio debiti,quæ in id facta est. quẽ adhoc dicit singularẽ Bal.in.l.si absentis,col.vlti.ff.si cert.pet. & vltra alios, Andre.barba.ĩ cõsil.28

incipi-

incipien.scripsit bellissime, col.6. versic.& existis videtur, vbi illũ tex.dicit valde singularẽ,& cõsil. 43.incip.praeclare scribitur, col.5 versic.& si diceremus,vol.1.& cõsil. 28. incip. à Ioue principium, col.4.versic.& si dicitur amice,& consil.33. incip. etenim bene cuncta geruntur.2.col. & consil.60. incipien.illud in medium afferam 22.col.versic. capio aliud, vol. 3. vbi illum tex.dicit singularem,& consil.22.incipien.clementissimũ Deum.6.col.versic. ex quo infero,vol.4.& in additio.Bald. in.c. 2.tit.de feud.dat.inuicẽ leg. com. & Socin.consil.51. incipien. praestantissime doctor, col.2.versi.cõfirmatur etiam,vol.1. & Iason, in d.l.non dubium,col.pen.versic.in secunda,& tertia parte, C. de legib.&in.l.sub praetextu.1.fin.col. C. detransact. & in consil. 170. incipien. quòd praedicti Paulus, col.9.versic.& si diceretur.vol. 2.

11 ¶Et per illum textum,dicit Bal. in rubri. C.de cõstit.pecun.2. col. versic. deinde venio ad causam, quòd contractus inualidus,nõ cõfirmatur per confessionem in eo appositam.

12 ¶Et per eundem,in.d.l.si absentis, quòd si non valet contractus principalis guarentigionatus,siue confessionatus, (ita enim ipse Baldus,& alij huius notae interpretes vocant instrumenta,quae ex statuto habẽt exequutionem paratã,) nec etiã valet cõfessio, vel guarentigia,siue praeceptũ, quod est notabile,ad.l.4.tit.8.lib. 3. ordin, regia, nam ea non obstante, exceptio nullitatis adhuc opponi, ac obijci contra instrumentum potecrit:cũ ex nullo possit nihil gigni, nec effectus exequutionis produci.& idem voluit ipse Bal. in.l. si non sortem,§.1.versic.sed quid si instrumentum,ff. de cõdi. indeb. &in.l.hac edictali,col.4.versicul. sed pone dicit statutum, C.de secund.nupt.& in.l.etiã.2.col.vers. item quòd statutũ. C.de exequut. rei iudi.& post Paul.de Castro,in d.l.fin.de constit.pecu.Roman. sequitur,in repet.l.si vero,§.de viro 33.fallen. ff. solut. mat. & in.l. 1. in prin.col.ante pen.versic. tertio iudicium,& clausula, & Iason, in §.si quis ita eiusdem.l.1.col. fin. in fine.ff.de verbo.oblig. & in consil.199.incipien. quaeritur an libe ratio,ad fin.vol.2. Alexand.d. cõsil.81.nu.9.Socin.in consil.27.incip.visis instrumentis,5.col.nu.25 vol.4:optimus est tex. in. l. diuus Traianus,ff.de testamen.milit.& ibi not.Bart.nu.1.quamuis Centi fontanus, hoc dubiũ derelinquat indecisum,i.l.64.Tauri quaest.12

13 ¶Sed & praedictis ad stipulatur, quòd notabilit.voluit glo. in. l. si patronus,§.patronum,verbo,Fabiana, ff. si quid in fraud. patro. quòd omnes clausulae in contractu appositae , ipsius contractus principalis naturam sequuntur, vt si is contractus rescindatur, vel anulletur, ita etiã pactum cuitionis, vel poenae, in eo appositum,singularis,vnica,solennis, ac communiter approbata, secund.

Iason.post alios,in.§.fuerat.num.
76.inst.de actio.& in.l.ceru con-
dictio.§.si nūmos,nu.36.ff. si cert.
peta.& in.d.l.in testamento.nu.2
C.de fideicom.& in.d.l. sub præ-
textu.1.col.fin.& in.l.in principa
libus,ff.si cert.peta.3.col.nu.3. &
in.l.eius qui in prouintia. §. quas
vero,2.col.nu.3.eod.titul.& in. l.
1.§.si vir vxori.num.18. ff. de ac-
qui.posse.& in consil.82.incipiē.
viso testamento,3.col,versic.ter-
tium principale.vol. 3. & eam or
dinariam Socin. appellat, in. l. 1.
num.102. ff. sol. mat. Ioan. Lup.
de Palaci. rub. in reper. rubri. de
donat.int.vir.&vx.§.76.num.6.
Francis.à Rip.in.l.ita stipulatus.
num.36.ff.de verb.obliga.Fabia.
de mont. in tracta. de emptio. &
vendi.8.quæst.princip.num.5.&
in quæst.6.princip.num. 53.vers.
vltimo est explicanda quæstio.
Carol.Molin.in consuetudin. Pa
risien.§.1.glos. 5.num. 31. Andre.
Barba.in consil.56.incipien.sapiē
ter scribit,col.10.versic. & maxi-
me,vol. 2. & consil. 33. incipien.
bene etenim, 2.col.vol.3.& con-
sil. 14. incipient. clementissimi,
col.2.versic.præterea faciat, vo-
lum.4.

14 ¶Et per eam Bal.dictam glo.val
de cōmendans,in. l.imperator, in
1.lect.col.pen.ff.đ stat.homi. scri
bit,quòd cassato principali,cēsen
tur etiam cassata omnia,in eo con
tenta.& in.l.1.col.4. versic. quæ-
ro vtrum iuramētum. C. de inof.
donat.quòd rescisso principali cō
tractu,non solum intelligitur res-
cissus pœnalis, & quòdlibet ac-
cessorium,sed etiam iuramētum.

15 ¶Et de pœna quoq; apposita in
pacto,siue contractu inutili, vt ea
etiam sit inutilis, quòq; peti aut
exigi non possit,tenuit etiam glo.
final.in.c.significantibus, de offi.
deleg.& glo.verbo pœna,in.c.2.
& ibi Innocen. in prin. Pet. An-
char.i.1.notab. Anton.i. 2. Imol.
in.1.not.& Panor. circa medium
de precar.tex.ad id est optimus,
in.l.stipulatio hoc modo conce-
pta.&.l.si homo, ff. de verbo. o-
blig.& in.d.l.quòd de bonis, §. 1.
ff.ad leg.falcid.

16 ¶Sic etiam,si testamentum non
valet,nec etiā valet clausula cas-
sans,& irritans in eo posita,ex sen
tentia Bart in.l.si iure quæs.final.
ff.delega.3.& Bal.in.l. sancimus,
col.1.versic.de ista autem clausu-
la.C.de testamen.quam refert,&
sequitur Iason, in.l. si ita stipula-
tus,§.Chrysogonus,14.col.num.
48.versic.tertio facit,ff.đ verbo.
obligat.

17 ¶ Et statutum anullans instru-
mentum, ob gabellam nō solutā,
intelligitur etiam anullare quam
cunq; obligationem in eo conten
tam:secundum eundem Bal. in.l.
seruus filij. §. eum qui chirogra-
phum,ff.delega.1.a Ludoui. Ro-
ma.sequutum,in consil. 87. inci-
pien.in causa vertēte inter cōmu
nitatem, paulo ante finem,ea for
te ratione,qua Alberi.in.l.si pro-
curator, ff. de acquir. rer. domi.
scribit, quòd ex contractu nullo,
quis nō tenetur de euictione,quia

si non

si non valet expressum, nec tacitum, quòd illi accedit valet.
18 ¶Ex qua etiam procedit, glo. nota. ad fin. in. l. emptione. C. plus vale. quòd agitur, quòd sicut non valet contractus simulatus, dicēs, sic nec iuramentum in eo appositum: tanq; & ipsum simulatum tacite præsumatur. quam ibi sequitur Bal. Angel. qui dicit singularem, & Saly. idem etiam Angel. singu. dicit, in. l. 1. in fin. C. de dot. caut. non num. & notab. Cardin. Florenti. in. c. ad nostram, fin. col. versic. secūdo quæro, & ibi Imol. col. (item) fi. versic. an autem iuramētum, Panor. in. 3. notā. Barba. col. 3. Antonius Burgen. nostras (id post alios declarās) 8. col. nu. 29. versic. ex tertio notabil. de empt. & vendi. Imola, in. l. nemo potest. col. 21. versic. item adde ei quód tangit, & ibi Alexand. 4. col. nu. 16. & Iason, in. l. lect. 8. col. nu. 44. de lega. 1. idem Iason, in. d. l. non dubium. 2. col. C. de legib. vbi dicit singul. & in authē. sacramenta puberum, col. fin. nu. 85. C. si aduers. venditio. & in. d. §. fuerat. nu. 76. versi. aliud singularissimum, inst. de actio. & in col. 36. incipiē. factū sic se habet. col. 2. versic. dicit etiā magistraliter, vol. 1. Barba. in cons. 70. incipiē. illud in medium referam. 14. col. versic. & si dicatur, vol. 1. Cepol. de simulatio. contrac. præsum. 7. nu. 46. Vital. de Camba. in tract. clausula. tit. an iuramentum validet cōtractū simulatū, Stephan. Bertrand. consil. 236. incipien. viso processu, in fin. vol. 2. Hippol. Marsilię. in repet. l. de vnoquoq; nu. 168. ff. d' re iudi. & in cōsi. 125. incipien. æternæ lucis, nu. 37. & in singula. 327. incipien. exceptio.
19 ¶Sed, & omnes clausulæ in cōtractū simulato appositæ (cū mutuetur naturā principalis, in quo apponuntur contractus,) simulatæ quoq; præsumuntur, teste Barto. loquente in renuntiatione, in. d. l. nemo. 2. col. versic. quæro an renuntiatio, de lega. 1. & Ludo. Roma. consil. 246. incipien. clarissime accessor. col. 1. & Iason, cōsil. 170. incipien. quòd prædicti Paulus. 6. col. versic. item si cōtractus, vol. 2. & consil. 133. incipien. videretur in prædicta consultatione, col. fin. versic. item quando cōtractus, cod. 2. vol. & Ludoui. de Gozadin. in consil. 28. incipien. prima facie, 4. col. nu. 23. versic. sexto hoc ampliatur.
20 ¶Quòd necdum procedit, quando contractus vere apparet, aut probatur esse simulatus, sed cū talis tantum præsumitur, quia tunc etiam iuramentum super eo interpositum, simulatum præsumitur: ideoq; contractum non firmat: vt voluit Iacob. de Bell. vis. in statuto præsumente simulatū contractum, factum à minore, vel muliere sine certa solnemnitate, in sua disputatio. incipien. lex Perusina. & Bart. loquens, in contractu qui præsumitur dolosus, in. l. omnes populi. 8. colum. in. 3. quæst. princip. numer. 25. versic. item si statutū diceret, ff. de iustit.

& iur. Bal. Saly. & recentiores, in d. authen. sacramenta puberum, & idem Bal. in repet. l. ius iurandum, 37. col. versic. super quinta quæstione, & col. 42. versic. quartum remedium, ff. de iur. iuran. Pet. Ancharra. in c. 1. quæs. 9. princip., de cõstit. & in repet. c. ea quæ fiunt. 12. col. num. 9. versic. in his etiam casibus, de reg. iur. lib. 6. & Bartholo. Socin. (qui alios adducit,) in consil. 66. incipien. frustra plenitudini, 5. colum. versic. secundo principaliter. nume. 22. volum. 1.

21 ¶ Cuius rei potissima illa, & generalis ratio est, quòd iuramentũ naturam contractus sequitur, super quo interponitur. l. fin. & ibi not. Bart. Bal. Saly. Paul. & alij. C. de non num. pecun. & adhoc dicit singul. Imol. i. c. si cautio, col. 1. versic. an autem possit, de fid. instrumen. & Panor. in quæstio. 2. incipien. stante statuto. col. 7. versic. tertium membrum, paulo ante num. 13. Bal. in c. quæ in ecclesiarum. 6. col. num. 25. de constit. & in consil. 115. incipien. verba dicunt. in fin. vol. 1. vbi per eam legem dicit, quòd si principale, fiat caducum, ita quoque iuramentum anihilatur: & Barba. eandem val de singularem dicit, in consil. 49 incipien. clementissimum Deum, col. 7. versic. faciat simile quòd habetur, vol. 4. melior tamen est tex. in. l. sed & si possessor. §. item si iurauero, & ibi Iason in. 9. not. ff. de iure iuran. & in. l. eum qui, eod. tit. & in. l. adigere. §. fin. de iure patro. & in. l. si quis inquilinos, §. vltim. ff. de lega. 1. & in. l. si. ff. qui satisd. cogan. & in. l. iurisgentium, §. prætor ait, ff. de pact. & in. d. l. non dubium. C. de legib. & in. c. si diligenti, de for. cõpet. & in. c. quemadmodum, de iur. iurand. vbi præcitatus Panor. hoc itẽ, in. 7. notabil. notat, quòd iuramentum appositum in contractu, recipit omnes cõditiones, & subauditiones, atque limitationes, quas habet ille contractus.

22 ¶ Intelligẽdũ enim omnino est, secũdũ naturã, & qualitates, quas actus cui accessit, ab exordio ex proprietate eiusdẽ, per legẽ canonicã, & ciuilẽ cõsequitur, quasque actus ille humanus, cui adijcitur ex legibus secularibus paritur, siquidẽ iurans, nihil aliud iuramẽto promittit, quã quòd simplici verbo promiserat: simplicem que promissionẽ, iuramenti religione confirmat: vnde ita intelligẽdũ est, vt nullam interpretationem, præter consensum iurantis patiatur. c. Quintauallis, de iur. iuran. c. cum iuramẽto, de homici. nota. in. c. veniens de iur. iurand.

23 ¶ Sicque fit, posse legem secularem, ex ratione naturalis, diuini, & humani iuris, maxime canonici, vel, ex natura contractus, alterius ve actus, cui accessit iuramentum, interpretari fuerit, ne iuramentum licitum, quo ve pacto sit intelligendum. quæ conclusio ex eo constat, quòd princeps secularis, ac ciuilis legislator,

lator, ius habeat interpretandi hu
manas dispositiones, corũ in quã
in quos, ius habet ferẽdi leges: ita
quidem, vt possit conuentionum,
promissionum, testamẽtorum, &
similium actuum verba, interpre-
tari: qui etiam legislator discerne
re valet, an actus humani sint lici-
ti, an reipublicæ, (cuius curam ge
rit) aduersi, & contrarij. alioqui si
hoc ius principi seculari negatũ
esse dixerimus, plane poterimus
ab eo ius principatus, iusq; feren-
dj leges tollere: sed cum potissimũ
legum latores hæc curent, quo rẽ
publicam quietius administrent:
consequens est, iuramentum nul-
lam habere vim, nec obseruandũ
esse, quoties quòd iuratur, iustitiæ
ac bonis moribus aduersum est:
quòd plane iuri pontificio, & na-
turali cõsonat, quibus satis cõstat
non debere iuramentum, iniquita
tis esse vinculum. c. quanto, de iur.
iuran. c. inter cetera, 22. quæs. 4.
vnde, si quòd iuramento promitti
tur, iustitiæ, & bonis moribus con
trarium sit, non est seruandum.

24 ¶ Et ita, cum quoties lex ciuilis
aliquid prohibens iuste, ob euitan
dos dolos, seu fraudes, vel aliàs iu-
sta decernendo, á ratione naturali
procedat, & ab ea rationem ha-
beat, & iuris ciuilis, & canonici ea
dem sint principia, & prima præ
cepta iustitiæ, vt in proœm. Gre-
goriano, & in. l. iustitia, ff. de iust.
& iur. idemq; finis ex eisdem prin
cipijs constet, & ideirco boni mo
res ciuiles, id est, quos lex ciuilis
bonos dictat, non possint distin-
gui à bonis moribus naturalibus,
aut canonicis, ex consequenti re-
gula illa, *Non est obligatorium, contra bonos mores præstitum iuramentum*,
de regul. iur. lib. 6. intelligenda
est, de bonis moribus naturalibus,
vel canonicis, & ciuilibus, quate-
nus conueniunt hi naturalibus, vt
aduertit, in illa rio. 12. de vltim. fi-
ne iuris canonici, & ciuilis, erudi-
tissimus nostras Fortunius Gar-
siæ ab Arteaga, in insigni Bono-
niensi Hispanorum collegio, con
collega *Francisci Meßiæ*, iuris v-
triusq; doctoris, genitoris mei dul
cissimi, (post cuius, in seruitio re-
gio moderãdi prouinciam, quam
legionensem ordinis magistri san
cti Iacobi vocant, apud insig-
ne oppidum, *Erena*, præcocem
obitum, vnicus *dominæ Ioannæ à Germanica legione Pontiæ*, eius fidelissi-
mæ, vxori, annos tunc viginti,
& vnum dumtaxat habenti, meæ
carissimæ matri vnius fere men
sis, dicto in oppido natus, super-
stes remansi) & idem firmat con-
tra Bal. Paul. Corne. Panormit.
& Imol. in locis per eum citatis, re
uerendiss. præceptor meus, Didac.
á Couarru. in initio, 2. part. rele-
ctionis. c. quamuis pactũ, de pact.
in 6. num. 1.

25 ¶ Nec enim video, cur ius ciuile
hac in parte, interpretari, & expli
care non possit ea, quæ bonis con-
traria sunt moribus: cum & legis-
lator secularis, quoad reipubli-
cæ regimẽ, vere interpretari pos-
sit iuris naturalis præcepta, le-
ges, & statuta hac de re sancire, vt
circa

circa homicidium, & alia iustitiã concernentia, quorum interpretatio ad optimam reipublicæ institutionem necessaria est.l. vt vim, ff.de iust. & iur.l.bona fides, ff. de posi. quòd certe maiore probatione non indiget, siquidem vere negari non possit, alioqui legislatores seculares, satis strictam haberent potestatem condendi leges, super actibus vere temporalibus, quòd satis absurdum esset, & alienum à diuina, ac naturali institutione.

26 ¶ Sicq; manifeste conuincitur, quòd semel fuerit iuste, á lege seculari prohibitum, (vt plane iniquum) iuramento confirmari nõ posse: nec iuramentum sicuti eundem actum improbatũ, super quo interponitur valere.

27 ¶ Ex quibus, cum lege, 55. in cõmitijs Taurinis regia, sancitum sit, vxorem absq; mariti licentia contrahere non posse. quòd & prius moribus receptũ erat, l. fin. tit.11.lib.1.et.l.13.tit.20.lib.3.for. ob euitaudum mariti præiudiciũ, iuramentum huic contractui robur non præstat: vt expressim, in d.l.55.eius annotarunt interpretes, Ioan. Lup. num. 18. Didac. á Castel.centifontan. 1. col. versic. quarto dubitatur, & Arias. num. 84.& Anton.Gomet.col. fin. & præallega. Couarru.in epitom. super.4.decretal.c.7.§.1.nu.3. par. 2.& voluit Bart.in.l. si quis proco,4.col.nu.9.in fin.ff. de fideius. & i.l.is cui bonis, ff. đ verb. oblig. & in.l.1.C.ne fideius.dot. den. & Bal.in.l.fin.§.filijs autem, versic. interdũ prohibetur. C. de bon.q; liber.& Ioan. Andre. in additio. ad speculat.tit.đ sentẽ.§.vtrũ.nu. 5.super verbo, procedẽdum, circa fin.& Ioã.Fab.in prin.quib.mod. alien.nõ lic.insti.2.col.num.10.& Anton.de Butrio, qui cõmunem dicit opinionẽ, in. c.Quintauallis, de iur.iuran.tex.est in. c. venientes, tituli eiusdem: quem adhoc Innocen.notat, in.c. cum contingat, eod.(etiam) titul.in fin. verb. vbi Panor.eiusdẽ fuit sententiæ, 20. col.nu.26.quicquid Ioan. Lup. à Palaci.rub.sibi aduersarius, (post Aretin.in cõsil.54.incip. in causa magistri Blasij,3.col.nu.3.versic. amplius etiã credo) cõtrariũ nuncupatim teneat, in.§.68.col.fin.repet.rubri.de dona.int.vir. & vx. & Chasen.in cõsuetud.Burgund. rub.4.§.1.nu.38. & Alexand. de Imol.qui cõmunem opinionẽ dicit, in cõsil.7.incipien.viso instrumento donationis. 2. col.num. 6. vol.6.vbi allegat Ioan. de Imol. eandem, cõmunem opinionẽ esse dicẽtem, in.l.qui superstitis, ff. de acquiren.hæredita.& quæ Tiraquel.adducit, legũ connubial.leg. 14.fol. 181. quòd locum fortasse habet, quando lex prohibet fœminas contrahere, sine cõsilio propinquorum: cum eo in casu plane in fauorem fœminarum, solum sit statuta: posset tamen opinio Ioan.Lup.& Chasen. procedere respectu ipsius vxoris, quæ nõ poterit contra contractum ab ea iuratũ agere; secũdum Anton.

&Imol.nu.18.& Alciat.4.notab. in.d.c.cum cōtingat,& Couarru. in.d.§.1.nu.3. at quòd nos paulo ante citatis regijs legibus sancitū habemus, in regno Franciæ vsu est receptum:ibidemq; locum habet,etiam in sponsa de præsenti nondum cognita:sicuti notat Nicolaus Boer.in consuetud. Bituricensibus,tit.1.§.4. col. 2. & titul. de consuetudi.matrimon.§.1. col. 5.& scribit glo.in pragmat.sanct. gallicana,tit.de concubinar.§. & cum omne,verbo, vxorem, quòd Ioan.ipse Lup.à palaci.rube. non probat.& eius contrarium notat, in.d.reper. rubri. de donatio. int. vir.& vxor. §. 58. in prin. dicens dictas leges regias,locum habere in vxore, nuptijs iam celebratis: vel in sponsis matrimonio tamen consummato,non autem in sponsis,etiam de præsenti, nondum cognitis, nec traductis ad domum. quòd præcitato loco Couarru. ipse notandum dicit,propter autoritatem eius, qui in condenda dicta lege Taurina consilium præstitit. sic etiam ex præadductis paulo superius notatis sit principijs, regiam apud cōmitia,eadem Taurina constitutionem,61. locum hodie obtinere:quamuis obligationi per eandem ibi improbatæ iuramentum accesserit.nec eidem consultissimæ,legi etiam cum iuramēto renuntiari posse, siquidem ex præcedentibus renunciatio, & iuramentum nulla sint:sicut & idē obligationis contractus,cui accedunt,vt voluit Arias, in cōment. eiusdem l.61.in prin.versic. tamē dicere auderem,& ante eum sensit glo.verbo,nullatenus, in prin. authen.si qua mulier. C. ad sen.C Velleya.

28 ¶Et ita etiam procedit Cæsarea pragmatica.101.in cōmitijs Madritijs edita.anno.1533.

29 ¶Ac ex eisdem etiā infertur medijs,legem eiusdem humanam quidem,& secularem,ipsumq; principem posse ius iurandum remittere,ea in materia quæ ipsius principis,legis ve secularis potestati subijcitur: nec remissio ista vim absolutionis obtinet:quia iuramētum sub hac conditione iurantem ligat,nisi princeps superior cui iuramēti materia submittitur, aliud voluerit,ac decreuerit:sicuti & illā conditionem iuramentum priuato præstitum semper patitur, nisi priuatus ille iuramentum remiserit,cum idem modus sit inducendi,& tollendi obligationem,&notabi.tex. est,in.c.2.de sponsal. vbi promissio fidei obligat: **nisi, in cuius fauorem fuit facta,eam remittat.**

30 ¶Et hoc quidē ipsum est, quòd passim adnotatur,in quolibet quidem iuramento intelligi, exceptam superioris autoritatem,(.d. c.venientes,de iur. iuran.) quoad ea scilicet,quæ ad superioris potestatem pertinent: cum illi per iuramentum præiudicium fieri non possit. c. constitutus, de rescrip.

31 ¶Sicq; procedit,tex.l. fin. ff. ad municip.si quis, & enim iurauerit,

rit,&c ordini non interfuturum po terit princeps secularis,hoc iura mentum remittere,si ille in magi stratum ordinis, aut in decurionē fuerit electus. Nam hoc iuramen tum,hac in materia præstitum de ciuilibus magistratibus, ad quos subeūdos, respublica,& princeps qui eius administrationē habet, poterunt quemlibet cogere, ob vtilitatem publicam,hunc intelle ctum,hanc ve conditionem pati tur,nisi princeps aliud iusserit:ali ter enim iuramentum pernicio sum esset, & iniquitatis vinculū, itaq; interpretandum est, quod vulgo dici solet,in omni quidē iu ramento, superioris autoritatem exceptā intelligi.& defendi pos sunt aliquot iuris Cæsarei decisio nes, q̄s præallegatus tutatur For tunius,in illatione 20. eiusdem de vltim.fine tract.&.d. Couarru. in initio.d.2. part.c.quamuis pactū, nu.1.versic.quinto cū sequenti.& defendi possunt,aliæq; ab aliis hu ius farinæ,adduci solent rationes.

32 ¶Et ita etiam procedit, practicā daq; Cæsarea lex est.78.in cōmi tiis valli Oleti habitis, ann. 1555. quæ dolum aduersarii, legis pro hibitionem,& grande minorū,& filiorum familias præiudicium,ac damnum respicit:(vt paulo supe rius legi,55. adnotauimus Tauri.) & tradit late Didacus Perezius, in glo.l.1.tit.8.lib.3.ordi.reg. col. 1023.cum sequentib.(ad.d.prag. nouē subiungens limitationes.) li cet Panor.& alii,in.c. tua nos, de decim. existimauerint eas leges nullas omnino esse.

33 ¶Quibus cōtra eos accedit,quòd cum lex ciuilis,quæ cōtractum,& eius originē prohibet,nō tātū sim pliciter prohibitionē cōtineat, il lū q; declaret nullū,sed & iuramē tū cōtractui appositū irritū decer nat,cōtractus iuramento nō cōfir matur:ex sententia Federici de Se nis,in cōsil.27.Paul.Cast.& Cor nei,in.d.authen.sacramēta pube rū.nu.54.& Ioan.de Imol. nu.43 & Andre.Altiat.nu.135.in.c. cū cōtingat, d̄ iur.iurā.& Anton.i.c. canonū statuta,de constit. fol. 11. col.4.Ioan. Crot.in repet.l.omnes populi,nu.78.& Ioā.Bap.ibi.nu. 66.Lancelo.Galiaul.in repet.ru bri.ff.d̄ verb.ob.nu.29.&nu.208

34 ¶Vnde,cū hodie contractus pro missionis arrharum,vltra decimā bonorum partē,nullus sit.l.1.tit.2 *de las arrhas*, lib.3.fori.& huius le gis renuntiatio prohibita sit, leg. 50. Taurin. cōmino. impositoq; adhuc iuramēto,cōtractus hic im probetur, per.l. 1. tit. *de las arrhas*, lib.3.for. *luego* ,quemadmodū cō tractus is nullus est,ita & iuramētū in eo interpositū,quòd q; ei inest, nullum est:secund. Vicē.Episco pū,& Montal.ac Roderi. suarez q.3.in.d.l.1.tit. *delas arrhas*, & præ citatum Dida.à Coua.(qui eos re fert,& sequitur,)in.2.part.d, re lect.c. q̄uis pactū.§.2.nu.8.quic quid Ioan.Lup.à Pal.Rub. cōtra rium,& nō bene teneat, in repet. rubri. d̄ don.īter vir.& vxo.§.24 col.2.nu.4.versic.hæc tamē intel lige,& in illius,§.final. verb.

¶Ex

35 ¶ Ex prædictis quoq;, & illud proficiscitur (nec id omittendum censui) quòd pulchre voluit Innocen.in.c.per tuas,in verb. de obseruando,de arbit.quòd iuramentū simpliciter præstitum, in materia de sui natura alternatiua, debet etiam intelligi alternatiuè, vt principale,super quo interponitur.quod dictum pulchrum,& singulare dicit Panor.in.c. ex parte, 2.col.num.4.de cleri.non resid. & citat idem Panor.in.c.1.col.12. num.21.de iudic. Sic etiam procedit,quòd dici solet renuntiationē q̄tumuis expresse factam,de nō succedendo patri, ex testamento, nec ab intestato, cum iuramento non obstare,quin ex paterno capi possit testamento: vti à Baldo proditum est,in.l.fin. C. de pact. nu.15.quem ibi Roman.sequitur, nu.41.& Crotus, in.l. stipulatio hoc modo concepta,nu.26.ff. de verb.oblig. Decius,in.l. pactum quòd dotali,nu.6.C.de pact.Mathe.de Afflict. in decisio. 350. incip.fuit dubitatum.Parisius,in cōsil.24.nu.90.vol.2. communisq; hæc opinio est, Croto teste,in.d. num.26.& Parisio,in.d.cōsil.24 num.90.quòd virtus, & effectus iuramēti fuerit sublatus, propter remissionem obligationis, cui adhærebat iuramētum: & quando pater sic instituit hæredem, visus fuerit contractus obligationem, & iuramētum remittere:quòd probatur l.fin.ff.qui,& à quib.c. 1. vbi Felin.nu.1.&.2.de iur.iur.c.cū inter.P.Gaufredi, d̄ renūt.declarat Riminal,in prin.inst. quib. alien. licet,vel nō.nu.294.& cum iuramētum accessorium sit obligationi, tātū q; duret,quātū obligatio. d.l.fin.C.de nō num. pec. consequēs est per institutionē sublatū esse iuramētū, sicuti ipsam cui accessit obligationē,sicut in simili dicimus ex doctrina.l.qui Romæ,§ Flauius,ff.de verbo.oblig. huiusq; sententiæ doctissimus Fernādus Tellius est,in.l.6.Taur.cōclus. 2. nu.42.cū seq.quicquid aliter, cogitandum tādem relinquēs, eruditissimus censeat Fernādus Mēchacen.in lib.2.de succes.crea. par.1. §.18.nu.145.post Augusti. Beroi in.c.ī præsentia,nu.194.d̄ proba.

36 ¶ Quibus etiā cōsonat,quòd Bar. docuit per illū tex.in.l.fin.§.idem quæsiuit,(aliás secūdum veriorē literā,§.item quæsitū.) ff.de cōdi. indebi.quòd nulla quæuis renuntiatio valet,si actus principalis, in quo fuit apposita,nō valeat,quia per omnia renūtiatio ipsa, actus naturam principalis sequatur, nā idē error,qui in principali,est promissione,ī hac est renūtiatione:& sicut indebite promisit,ita indebite renūtiauit:à Iasone pro singulari relatus,& sequutus,in.d.§. fuerat.nu.76.cū seq.inst.de actio,& idē voluit Paul.de Cast. in consil. 143.icip.viso processu,col.1. ver. nec etiā obstaret,par.2. vbi allegat Bal.in.l.in cōtractibus, in fin. prī.C.d̄ nō nu.pec.& idē Paul.in l.fin.nu.6.C.plus val.quod agi.

37 ¶ Et facit secund. Bal.in.l. si diuersa, circa medium,versic.venia mus

mus, & ibi Raph. fulgo, col. 3. C. de transact. quòd renunciationes appositæ in compromisso, intelliguntur, si actus principalis habet effectum: quem sequitur, & commendat Alexan. in consil. 22. incip. viso instrumento syndicatus, col. 1. vol. 1. & Iason dicens singulare, in d. l. sub prætextu. 1. ad finem, C. de transact.

38 ¶ Sed neq; ex vera traditione, (quod magis nostro aptum est proposito) possessionem transferri, nisi præcedat causa habilis, & iusta, ad trasferendum dominiũ, Iacob. Rauenas (antiquus quidẽ scriptor, sed ab omnibus nostris cõmendatissimus) in l. 1. quod meo, in prin. ff. de acq. poss. post glo. ibi censuit. quæ tamẽ, vt ex ea patet, in eiusdem legis casu, de ficta traditione disponentis, loquitur, vrget tamen sua pro sentẽtia, tex. in. l. 3. §. sciendum, ff. de don. int. vir. et vx. *Sciendum autem est, ita inter dictam inter virum, & vxorem, donationem esse, vt ipso iure nihil valeat quòd actum est: proinde si corpus sit, quòd donatur, nec traditio quicquam valet.* & in. l. si cum qui, in prin. cod. tit. scribitur huiusmodi donationẽ, neq; traditionem inde sequutam quicquam valere. quo tamen in loco glo. verbo ciuili, opponens de. §. si vir vxori. l. 1. ff. de acq. posse. (dũ dicit,) *Si vir vxori cedat possessionem causa donationis, plerię; putant possidere eam, quoniam res facti infirmari iure ciuili nõ possunt.* (vbi Petrus à Bel. pert. Din. & ceteri contra eundem Iacobum, in hoc tenuerũt) hanc antinomiam soluens, in effectu dicit, possessionem ciuiliter non transire: licet bene naturaliter, secundũ quosdam: siue autem transeat, nõ tamen effectualiter, cum cito auocari possit: argumen. l. fin. §. fin autem. C. commu. delega. quam ibidem, in. d. l. si cum. Bart. Bal. & Saly. sequuntur, ac probant, si quidẽ non videatur possessionem adeptus, qui ita nactus est, vt eam retinere non possit. l. non videtur, ff. de acqui. posse. (de quo statim in sequenti fundamento.)

39 ¶ Præterea sententia, in casu paulo ante citatæ legis Tolet. immediata causa est possessionis, quæ in eius exequutionem, dictæ ciuitati Hispalensi, ac Vtrarien si cõmunitati fuit attributa, quæ quidem sententia nulla cum fuerit: & inutilis, vt pote contra ipsius legis tenorem lata, dicta possessio etiam inutilis est: nec in prædictas communitates potuit transferri. l. si aliquam rẽ, ff. de acqui. posse. & expressior in. l. si quis ante, §. 1. versic. *Siquidem nummo vno.* cod. tit. Facit quòd scribit Bal. in d. l. non dubium, 8. col num. 18. C. de legib. dum loquẽs de possessione dicit, quòd si contractus est immediata causa possessionis, (vt cõtractus precarij,) tunc si non tenet contractus, nõ transit possessio: quem nuncupatim ibi sequitur Iason, 11. col. num. 55. & Alexand. in. d. §. si vir vxori, 2. colũ. num. 5. versic. quòd confirmo, & ibi quoq; Socin. 3. col. numer. 11. versic. prima conclusio bonus est

tex,

tex in.l.ei à quo,ff de vsucapio. ibi. *nullius mométi esse locationem quia dominus rem suam conduxit, sequitur ergo, vt nec possessioné locator quidem retinuerit, ideoq; longi temporis præscriptio non durabit.* per qué ita tenét Bar. & communiter.dd.in.d.l. si aliquam rem,in.2. membro princip.(teste eodem Socino,quo loco eum nuper citauimus.) Sed & idé Iason Bald.sequitur in.d. §.si vir vxori.3.col.num.11. versic.secúdo per illud.& Alexan. ipse,in.d.l.si aliquá rem. 4. col. num.13.versic.præterea not.dixit Bal.& Hierony. Gratus,nouissime in consil.90,incipien. omissis argumétis,2.col.num. 18. vol.1.& idé non obscure voluisse videtur Bar.in.l.cú falsa,post mediú,C.de iur.& fact.ignor.

42 ¶ Quibus demum etiam accedit, quòd quando gratia nulla est ipso iure,datio exequutoris, & eorum iurisdictio,ipso quoq; iure nulla,& inutilis est.per selectissimum ad hoc tex.in. c. constitutus.de rescrip. quòd habet irritum decernendum esse,quid quid factum est, per literas exequutorias gratiæ subreptitiæ: à Martino Nauarro citatum,in. Repetitio. cap. cum contingat in prima nullitatis causa, de rescrip.vbi citat textum, quem dicit esse fere similem in. c. ad audientiam.eod,titul. & adducit. cap.si super gratia,de offi. delegat.lib. 6. prout ipse, ibi inducit.

EX.8.FVNDAMENTO sequenti,

¶ *Possessio vbi non est, spoliatio contingere non potest.num.1.*

Possessio,& spoliatio,in causa spolij probanda.num.2.

Priuatio præsupponit habitum,ibidem.

Seruitus non imponitur prædio, quod non est,ibidem.

Nullum rumpi non dicitur,ibidem.

Possessorum mentio, intelligitur de iustis possessoribus, & non de illis, qui in iuste possident.num.3.

Possessionis appellatione,in dubio,de ciuili,& naturali intelligitur.nú.4.& seq.

Princeps confirmando possessionem, intelligitur confirmare iustam.num.5. & de intellectu legis Tolet.agitur.

Statutum loquens,seu lex,in fauorem possessorum, non intelligitur de possessore alienæ possessionis, sed tantum de legitimo possessore.numer.6.

Spolianti violenter alium, possessio confirmari non potest.num.7.

Spoliati laici iure percipiendi decimas, & interdicto, recuperandæ agentes,ante omnia restituendi non sunt.num.8. cótra Bartholom.Brixiensem,ibidem.

Tituli ius,cum his quæ à Romano pontifice requiruntur in. c. 1. de præscriptio. lib.6.ad præscribédum necessarium est: si præsumptio iuris cómunis contra prescribentem adsit.num.9.

Possessionem nullus habet ciuilem, nisi ei correspondeat dominium.num.10.

Possessorium omne, correspondés habere debet petitorium.num.11. & tunc dicitur correspondens,quando vnum ex altero fit,vel ordinatur ab ipso.ibidem.

Iudicis autoritas, non rite procedentis, non constituit quem verum possessorem. numer.12.

Possessionem,vt quis consequatur,requi-

 ritur

ritur iudicis præceptum validũ.num. 13. quãdo ministerio opus est iudicis:ibidẽ.

Spoliato de facto,licitum etiam post decennium est,& quando facultas se obtulerit recuperare.num.14.

Autoritate propria,tolli potest,quòd de facto fit,in re mea, à me possessa, per quòd mea inquietatur possessio.num.15.

Spoliatus de facto experiri potest, semper remedio possessionis recuperandæ, de iure,vel via facti,pro occupatis per spoliantem.num.16.

Regulam,vim vi repellendam,in continẽti,intelligendam esse nisi contra potentem:contra quem satis dicitur in continenti,si post decẽnium fiat, aut alio quo congrue fieri posit tempore,ibidem.

Possessio ciuilis spoliati,semper turbatur per retentionem possessionis naturalis, illiq; continuo fit iniuria,ideoq; quandocunq; propulsari potest: & in cõtinenti hoc dici,cum semper in actu turbandi, pars sit aduersa.num.17.

Possessione deiecto,licet quãdocunq;, & semper iniustum deiectorem inquietare, nec tenetur,vti possidetis interdicto.numer.18.

Possessionem non videtur adeptus, qui eam retinere non posit.num.19.

Esse cuiusquàm perfecte nõ videtur,quòd ex causa ei auferri potest,ibidem.

Possessio non intelligitur tradita,quæ iure auocari potest.num.20.

1 OCTAuũ fundamentũ principale, ex præcedenti capite (quòd virtute dictarum sententiarum possessio aliqua, quæ iuridica sit censenda præfatis communitabus attributa non fuerit,) in promptu est,siquidem cõtingere spoliatio nõ possit,vbi possessio non sit: & cum hucusq; nõ fuerint in possessione dictæ terræ legitima:dici potest minime quòd super eius possessione sequuta fuerit eis turbatio: vt Mathe.de Afflict.eleganter tradit,in decis.Neapol.85.incipiẽ.diu est.num.2.

2 ¶Duo enim in causa spolij probanda sunt,possessio scilicet,& spoliatio.c.consultationibus de offi.delega.leg. siquis ad se fundum, C. ad leg.Iul. de vi publi. bona est glo.in.l.1.§. interdum, ff.de vi, & vi armat. tradit Panor.in.c.olim.1.(vbi glo. verbo restitutionẽ.) de restit. spoliat. & in.c.cum ad sedem,eod. titul. Ludoui.de Gozadin. in consil. 99.incipien.in hac causa possessoria.1.colum.num. 5. & priuatio præsupponit habitum, secũdum Philosophum. Sic prædio, quòd non est,nõ imponitur seruitus.l. 1.ff.commu. prædio, & quòd nullum est,rumpi non dicitur.l.nã & si,ff.de in ius. rupt. irrit. q; fac.testam.l. qui binos, ff.de vsu fruc.

3 ¶Et facit,quia quando fit mẽtio de possessoribus,intelligitur de illis,qui iuste possederũt, nõ de ijs,qui iniuste:secũdum Bal. in.l.1.num.1.C.commun. de vsu capio,docentem quòd quando

ver

verbum possessio, à lege profertur, intelligitur de possessione ciuili, idest, iusta: leg. 3. §. ex cōtrario, versic. Trebatius, & ibi vterq; Imola, ff. de acquiren. possessio. scribentes præcipue moderni, in c. causam, de præscriptio. Barto. in leg. naturaliter, §. nihil cōmune, ff. de acqui. pos. & Roma. 1. d. l. 3. §. ex pluribus, ff. eod. Ioan. de Imol. in l. stipulatio ista §. hæc quoq;, (vbi bonus est tex.) ff. de verbo. obligat.

4 ¶ Et, in dubio, possessionis appellatione, de ciuili, & naturali intelligi, idem Baldus scribit, in leg. sciendum. §. 1. & 2. ff. qui satisd. cogan.

5 ¶ Ita princeps confirmādo possessionem, intelligitur confirmare iustam, teste Ludo. Romano, in leg. iuste possidet, ff. de acquiren. posse. ac explicat Mathe. de Afflictis, in decisio. 403. incipien. Catholica Maiestas: 9. col. num. 15. in paruis, quia nō præsumitur in dubio Princeps, in iustis, velle possessoribus fauere: nec autoritatem præstare: vt innuit tex. leg. autoritatem & ibi not. glo. C. vnd. vi, cū pluribus simil. per Felin. congestis, in c. postulasti, 19. colū. versic. circa quartū, d̄ rescript. & per Barba. in rep. rubri. de testamē. 21. col. ¶ Et lex ipsa Tolet. quæ indefinite, & generaliter fauet possessoribus, nō debet intelligi de intrusis, & iniustis: sed de legitimis possessoribus. vt est tex. notabil. in. c. placuit, 16. quæs. 6. sicut videmus etiam, quòd iura loquentia de cōsuetudine, nō intelligū tur de consuetudine exorbitanti, & iniqua, sed de rationabili præscripta. c. cumana, cū vulg. de electio. sic & iura loquentia de remissione homicidis facienda, non obtinent, locum vt habent, in homicidis proditoribus cum homicidiū hoc, exorbitās sit. c. 1. de homicid. lib. 6. & illegitimus possessor à lege improbus iudicatur, cuius etiam possessio, à iure damnatur. l. improba, C. de acquir. posses. nec huiusmodi debet possessorem tueri, vt not. Andre. de ysern. in tit. quæ sint Regal. ver. extra ordinaria. Nec est verisimile, ipsos Reges præfatæ legis conditores, de tali possessore intellexisse, & quòd voluerint homines, pœna dignos, fauoribus prosequi. cōtra leg. cōgruit, ff. d̄ offic. præsid. & c. irrefragabili, §. excessus, de off. ordin. nec quòd exclusio, quā ipsa lex prætendit, fiat per occupationem, & vsurpationem, argumē. l. famosi, ff. ad leg. Iul. Maies. Sed eius dispositio, in quantum fieri potest, conformari debet iuri cōmuni: argumen. c. causam, de rescript. & c. c. ū dilectus de consuetud. quo aliquod præscribendi, seu excipiendi ius nō acquiritur, quādo in ipso ingressu, vitium est reale, vel personale. quòd impedit inchoari, & finire præscriptionem. l. sequitur §. quòd autem, ff. de vsu capio. §. furtiuæ, instit. eod. Nec lex vlla

aut statutū eū potest sensum recipere, vt per illum credatur cō ditor spoliatores in sua occupatione tueri, & eiectos, ac spoliatos, à restitutione excludere, vt dicit tex. & glo. notabil. in. leg. si qua loca, C. de fund. & saltib. rei domi, lib. 11. & in. d. l. autoritatē, & tradit Alexand. in consil. 59. incipien. viso instrumēto. 4. col. vol. 1. nullaq; ipsis Regibus iniuria fit, si ita interpretetur eorum dispositio, vt per hoc eos bonos & iustos principes æstimemus, & opinemur, vt dicit idem Alexand. cōsil. 123. incipiē. scripsit ecclesiasticus. col. pen. vol. 4. ex hoc inferēs, quòd dispositio generalis facta per Principem, nō intelligitur in dubio fauere vsurpatoribus, per iura superius allegata: quia hoc esset arguere tyrannidem in principe. Sed & Papa in odium spoliātium exci pit eos, à generali dispositione priuilegiatiue, vt patet in Clemen. 1. de cauf. poss. & proprie. eodemq; modo, nostro in themate dicendū est, quòd lex hæc nostra Tolet. indefinite loquēs intelligi, & restringi debeat, vt tātū de possessoribus iuxta eius (vt prædiximus) normam loquatur, qui sine alterius iniuria, vel vsurpatione possessionem sunt consequuti, nō autem spoliādo: vt sic talem præsumamus mentem illorum Regum ipsius conditorum fuisse, qualem legis, & boni Principis debet esse. alioqui si contrarium diceremus, lex talia disponens iniusta esset, peccati nutritiua, & contra na turam legis, de qua in. c. erit autem lex. 4. dist. & in. l. conuenire, ff. de pact. dotal. l. pacta quæ contra, C. de pact. & talis lex nō valeret: vt tradit Bald. in. c. quæ in ecclesiarum, & Hostien. in. c. cognoscentes, de constitutio. facit tex. in. c. forus de verbo. signif. & tradit Andre. Barba. in c. filius, in. 3. col. de testamen. debet enim esse iusta, & nemini in iuriam inferens, vt docent omnes in. l. humanum, per illum tex C. de legib. sed & omnium legū inanis est censura, nisi Diuinæ legis imaginem gerat: vt inquit Augustin. lib. 8. de ciuit. Dei, & in. c. sana. 9. distin. Nam lex tan tum habet rationis, & virtutis, quantum magis assimilatur legi naturali, & participat de lege æterna: secūd. Thom. 1. 2. quæst 90. art. 1. & 2. debet enim iudicium esse Regis, conforme iudi cio diuino. c. Deus omnipotēs. 2. q. 1, & exclamat Isaias. 10. cap. contra Principes legis iniquas ferētes, & lex inuitans homines ad delinquendum, imo vsurpatores præmians, & defendens, cuiusmodi videretur lex ista Tolet. si aliter intelligeretur (& prout ipsa Hispalen. ciuitas, ac eius aduocati, Vtrariensisq; communitas insinuant, & iactitant, ac passim defendunt) non diceretur lex, sed legis corruptio, quæ contra venientes non ligat: vt tradit Innocen. in c, quia

c, quia plerique, de immunit. ecclesi. licitumque esset legem ita latam circumuenire fraudibus, & dolis, vt not. Bald. Paul. de Cast. & moder. in leg. 1. in prin. per illum tex. C. de caduc. tollē. facit tex. in c. duæ sunt leges. 19. quæst. 2. lex demum, adeo exosos spoliatores habet, vt noluerit eos tueri in possessione sua, etiam per exceptionem veri, & propij dominij. c. 1. de rest. spoliat. & est communis opinio, vt scribit Decius in consil. 57. incipien. & pro tenui facultate mea (& dicemus infra in fundamēt. seq.) quòd, & in facto nostro maiori ex ratione dicendum videtur, ne inde nascantur iniuriæ, vnde iura nascuntur cōtra. c. qualiter, de accus. & l. meminerint. C. vnde vi.

7 ¶Sic Matheus d'Afflict. (plura citādo) in c. 1. in prin. per quos fiat inuestit. scribit, ei qui spoliauit violēter, & iniuste aliū, possessionē cōfirmare, nō posse: offenderetur enim aliter veritas, & iustitia quæ volunt iniustis, & illegitimis possessoribus restitutionem possessionis non fieri ab eo, qui iustus possessor fuit titulatus, & ab actore in sua possione turbatus, c. licet causam de probatio. l. si duo, & ibi Bart. ff. vti possid.

8 ¶Nec obstat quòd ab eisdē aduocatis obijcitur, nostrum Hieronymum nudum esse detentatorem, ideoque spoliatum, restituendum non fore: agereque de spolio minime posse, vt notatur, in c. consultationibus, de offi deleg. & declarant Alexan. & moder. in leg. 1. col. 16. numer. 66. ff. de acqui. poss. & Ioan. Andre. in additio. ad specul. in tit. de restit. spoliat. Anton. & Abb. Panor. in c. si diligenti col. pen. de præscriptio. Felin. in c. ad petitionem, de accusa. num. 17. & Alexan. in d. l. naturaliter, §. nihil commune. 7. fallen. ff. de acqui. poss. negant laicos iure percipiendi decimas, spoliatos, & interdicto recuperandæ agentes, ante omnia esse restituendos, nisi probauerint, id ius vere ad eos pertinere, vel ex priuilegio Romani Pontificis, vel, ex concessione feudali, ante Lateranense concilium, quia iuris communis præsumptio, hoc iniure aduersatur. c. ad decimas, de restit. spoliato. lib. 6. dummodo ea reo palam suffraguetur, non aliās secund. glo. Ioan. Andre. Ioā. Monach. & Domini. in d. c. ad decimas, Iason. post alios. nū. 47. & Ioan. Francis. à Rip. num. 77. in. d. §. nihil commune, quorum opinio magis communis est, sicuti eam sequutus asserit Martin. Azpilcuet. in repet. c. accepta de restit. spoliat. oppos. 10. num. 21. & in praxi obtineret: quicquid, Barthol. Brixiē. in glo. 14. quæst. 1. c. 1. existimet laicos, iure percipiendi decimas spoliatos, ante omnia esse restituēdos. Cuius opinionem in praxi, apud

Gallos seruari.(eam sequutus) Guido Papæ refert. in quæst. 288.quæ iure nõ subsistit,siqui dem laicus incapax sit possessio nis, vel quasi huius iuris, quòd petit sibi restitui interdicto vnde vi, nec tantum habet contra se præsumptionem iuris cõmunis, verum etiam in capacitatẽ possessionis, quam restitui sibi petit,vt nouissime Reuerendiss. Dida. à Couarru. præceptor meus cõsiderat, in.c.17.lib.1.varia.resolutio.num.6.versic. ex quibus, pagin.(mihi,) 301. in paruis, scribens tandem quoad petendam restitutionem ex interdicto vnde vi,satis esse præsumptionem iuris reo spolianti non adsistere,licet ea actori contraria sit.

9 ¶ Quamuis ad præscribẽdum si præsumptio iuris communis contra præscribẽtem adsit, nec tamen aduersario suffragetur, necessariũ adhuc esse, ea vt pro cedat præscriptio, tituli ius, cũ his,quæ à Romano Pontifice re quirutur,in.c.1.de præscriptio. in.6. quemadmodum Philip. Franc. & dd. ibi tradiderunt, Anton,& Abb.num.35.& Felin.num.7.in.d.c.si diligenti,re probãtes glo.in.d.c.1.verbo, titulũ,& Imol. eius sequacẽ,in re lect.c. fin.col. 9.de præscriptio.

10 ¶ Vnde Bal.in.c.1.§. marchio, 1.col.num.3.q̃ his qui feud. dar. pos.(allegãdo Andre.de yser.) scribit quòd nullus possessionẽ habet ciuilem, nisi correspondeat ei dominium,vel quasi,vel res à nullo possideatur.

11 ¶ Omne enim possessorium, habere debet correspondens petitorium:ad quòd ordinatur:leg. fin.C.de edict.diu.Adri. tollen. leg.si quis ager.§. 1. & ibi nota. C.de codicil.& tũc dicitur correspondens, quando vnum ex altero fit, vel ordinatur ab pso. quia prædicta obtinerent, verunq; illud obiectum esset, quã do se sine aliquo titulo Hieronymus is intruderet, secus vero ex quo titulum habet,hoc enim casu detentio restituibilis est, ve not.Ludoui. Gomet. in regul. cancel.de annal.posse.quæst.57. in fin.& ita procedit decis.1. de renuntia. in nou. præsertim cum hic agatur de defendendo reo in sua possessione, cui, & si execrabili magis ius commune fauet quam actori.d.c.1.de præscript.lib.6.c.cum inter, de exceptio.execrabileq; spolio posse agere Oldra. asserit in cõsil. 227.incipien.de toto themate. speculat.tit.de posses.& petito. §.fin.Cardi.cõsil. 132. incipien. T. archipræsbyt. col. vltim.& Bal.nouel.in.d.§.nihil commune,25.col.18.fallẽ.sentit Millis, in verbo,beneficium quo quis, & Antõ.in.c.solicite.in pen. q. de restit.spoliat.Præposit. in. c. quo iure.3.col.8.distin.& est de cisio Rot.3.in vltim.additio. de resti.spol.in nou.& in decis.par lamen. Tholosani,decis.46.& Panormi.in.c. in literis,col. pẽnul

nul.d restit.spoliat.etin disputa
tio.incipien. Titius.col.fin. tex.
est optimusin.c.ex insinuatione
de procurat.iura namq; fauora
biliora reis sunt,quã actoribus:
leg.fauorabiliores,ff.d reg. iur.
leg. Arrianus,ff.de actio.& obli
ga.c.cum sint,de reg.iur.in.6.&
fere sub eadem specie Imol.tra
dit in. d. c. in literis,& Felin.in
c.sicut,15.col .de re iudic.vnde,
quælibet etiã in iusta causa ex-
cusat execrabilem reum, & pos
sessorẽ:vt not.Domin.in.c.non
potest,de præbẽ.lib.6.quæ for
te actorẽ non excusaret,& hinc
est, quòd dispensatio inualida
sufficit, ad excusandum execra
bilẽ possessorem, vt scribit Spe
culat.titul.de dispẽsatio.§.vidẽ.
dũ,versic.porro. Sicq; videmus
quòd excõmunicati, vt actores
in iudicio esse nõ possunt, tamẽ
si conueniãtur, vt rei in iudicio
esse poterunt: in quo neq; dia-
bolo erit deneganda defensio,
vt dicit Innocen.in.d.c.cum in-
ter,de exceptio.textus,est sic in
telligendus in.l.4.tit.10. lib. 2.
for,& ita dbet itelligi.l.176.in le
gibus styli,et prosequitur nouis
sime Ludo.Gomet.in regul. de
triennal.possesſ.quæst.10. versic.
& tenendo istam opinionem,cũ
versic.sequen.dicens Rotam mo
dernissime execrabilẽ tuẽdũ,ex
ceptione præcitatæ regulæ con
clusisse,in causa vna Zamoren.
& altera Lucen.in mẽsib. Apri
lis,Maij,& Iunij,an.1539. potis
simumq; nostro in casu præfa-
ta procedunt,in quo Hierony-
mus ipse, eiusq; actores dictas
terras,per triginta annorum,&
plus tẽporis spatiũ pacifice pos
sederãt,& dicetur infra in. 24.
fundamen.circa finem.

12 ¶ Vlterius nostro octauo ad sti
pulatur etiã fundamento,quòd
autoritas prædictorum iudicũ
non rite procedẽtium,dictas cõ
munitates non constituit vere
possidere,ex sententia,Bald. in
cõsil.135.incipiẽt.in causa egre-
gij Medicinæ doctoris,num.2.
vol.2.norabiliter dicentis,quòd
autoritas iudicis non rite proce
dentis,non constituit quem, ve
rum possessorem.d.l.si cũ nulla,
de re iudi.l.1.§.hæc verba.ff. ne
vis fiat ei,ibi. *Proinde si ob falsum creditum,vel ob falsam petitionẽ missus, est in possessionem,vel si exceptione summoueri potuit,nihil ei debet prodesse hoc edictum,quia propter nullam causam in possessionem missus sit.*

¶ Et ideo, hoc casu dominus
qui suam possessionẽ cõtinuat,
spoliare non dicitur immissum
intenutam.d.l.1.§.siquis , ne vis
fiat ei, *Siquis ideo possessionẽ prohibuerit,quia suam putabat,vel sibi obnoxiam. vel certe non esse debitoris , consequens est,vt hoc interdicto non teneatur.*

13 ¶ Nec etiam dicitur possessio-
nem turbare,nam,vt quis conse
quatur possessionem iudicis mi
nisterio,requiritur, quòd decre
tum iudicis valeat: quòd si non
valet,& est immissus de facto,te
nendo,possidere non dicitur,&
spoliatus possessionem habet ci-

uilem.l.clam possidere,§.qui ad nundinas, & in leg.si de co,§. si forte,ff.de acquiren.posse. Bar. in.l.1.§.interdum, ff. vti possid, & in.l.1.C.vnd. vi. & idē quòd Bal. Alexand.voluit in cōsil. 6. incipiē.circa processum.4. col. num.9.vol.3.

14 ¶ Sed & idem Bal.in.l.si à non dominis,num.3,C. de his qui à nō domi.manu,citādo glos.in. c.ius gentiū,1.distinctio.scribit, quòd quādocunq; facultas obtulerit,licitū est sic spoliato,etiā post decennium recuperare:esse q; tenendū menti,quē sequitur Ioan.de Imola in.l.1.§.qui præsens,ff.de verb.obligationib,& ipse Bal.idem voluisse videtur, in rub.de treug.& pace.2.colu. nū.6.& post glosam verbo,cōtinēti.Bar.in.l.3.§.cum igitur,ff. de vi, & vi arma. bona est glo. verbo,cū statim, ita intelligēda in.c.cū olim.1.de restit.spoliato.

15 ¶ Et idem Bart.docet in.l. 1. §. interdictum,ante numer.4. ver sic,præterea illud, ff. vti possidet.illud quòd fit in remea à me possessa,per quòd mea inquieta tur possessio,posse tolli mea autoritate.l.si vitem,§. si ad ianuā, ff.quòd vi aut clam,& in.l. 1. quē admodū,§.1.ff.ad leg.aquil.ibi, *Suo iure posse eum intercidere, & merito,interest enim,quòd hic in suo protexit, ille in alieno fecit.* nam cum iste tur bet me in re mea à me possessa: potero illam turbationem, mea autoritate repellere, & hoc putat ipse Bart. verum,& Iodocus Damhouderius, in suo rerum crimin. Enchiridione. c. 78. num.9.scribit vim patiētem ab altero bonorum causa,defendere se posse,non solum tempore præsenti, sed etiam quocunq; alio opportuno,sequēti ac futuro tempore:etiam viros ex suis subsidiarios assumendo.

16 ¶ Sed,& (quòd plus est) de facto spoliatū experiri posse semper remedio possessionis recuperandæ, de iure, vel facti via pro occupatis per spoliantem. Guiliel.Benedict.nouissime asserit in.3.part.repet. c. Raynutius,de testamen.nuper edita,in tracta. de Ducatu Normaniæ, col.fin.num. 124. folio (mihi) 31.subdens etiā ibi regulā volentē,vim vi repellere in cōtinenti posse, intelligi nisi cōtra poterē cōtra quē satis dicitur in cōtinēti,si post decēnium fiat: aut alio congruo,quo poterit fieri tempore. Secund. Hugurium singulariter in.c.ius naturale.1.dist.

17 ¶ Quorum nempe potissima illa ratio est,etiam ex genuina natura huius termini incontinenti,quā is idem Bar.adducit in.d. §.interdictum,col.1.nu.3. quòd per retentionem illius possessionis naturalis,spoliati ciuilis turbatur possessio,& illi fit iniuria, & merito posse quandocunq; propulsari,& in continenti hoc dici, cum semper spoliatum turbet,ac in actu sit semper turbandi,quem refert,& sequitur Additionator,eiusdem Bart. Alexand.

xand.in.d.§.eũ igitur,ex eo notans,quòd si tu intrasti in possessionē rei immobilis, adeo quód me turbas in ciuili, semper potes expelli,nam semper dicitur in continenti,quia semper mihi iniuriaris , & ideo semper possunt hanc iniuriam repellere. Cui alludit.Bal.loquēs in vi successiua in.leg.vis eius,C.de probat.ante nu.2. & aduertendum esse dicens,quòd in illa lege erat violētia successiua,quæ semper est in actu primo,& influenti,et ideo nimirum,si quandocunq; licet resistere.quia nō est ex interuallo,eo quòd est coniuncta resistentia,cum vi, & possessione. vnde si per vim homo detineretur lōgissimo tempore,quia vis quotidie cōmittitur,et quotidie nascitur,quotidie resisti potest. bonus est tex.in.l.1.§. idem ait, in fin.ff. de vsuf. accrescen.ibi, *quæ sententia vera est,nam quandiu, vel vnus vtitur,potest dici vsum fructum in suo statu esse.*

18 ¶ Præterea de facto deiecto, licet quandocunq;, & semper deiectorem suum inquietare , nec tenetur vti possidetis interdicto vt post glo.in leg.1.ff.vti possid. Bart.constanter affirmat,in leg. 3.§,quòd ait prætor, eod. titul. vbi glos.verbo , non quòd me, idem etiam tenuit.

19 ¶ Quia non videtur is possessionem adeptus , qui ita nactus est,vt eã retinere nō possit. (vt superio.fundamē. deduximus) & est tex.in leg.non videtur. ff. de acqui posse. Nec videtur perfecte cuiusquã esse,quòd ex causa auferri potest.l.omnes,§.1. ff, de regul.iur.

20 ¶ Sic ergo possessio nō intelligitur tradita,quæ iure auocari potest.l.ratio in prin.& ibi Bart.in epitome,ff.đ acti.empt,&.l.3.§. si quis seruũ,ff.đ stat.lib.vbi nō videntur dati nummi qui auelli ei qui accepit possunt , & in.l. qui sic,ff.de solution. *Qui sic soluit vt recuperet,non liberatur:quemadmodũ non alienantur nummi,qui sic dantur , vt recipiantur*, & in.l.cum quis.§.qui hominem,&.l.qui decem.§. fin. & ibi Alberi.ff.eod.tit.solutum non videtur,quòd creditori auferri potest. quas in idcitat Alberi.in.d.l.nō videtur, Nec etiã videtur pretium recepisse , qui alteri tenetur restituere leg.1.C. de vēdi.re.fisca.lib.10.vt et eam Albericus ipse præcitato expēdit loco.

EX.9.FVNDAMENto sequent.

¶ Exequutum plene non dicitur, nisi ciuitas, vel Castrum territorij possessionem de quo in sententia,per impositionem habeat terminorum.num.1.

Ciuitas, vel villa,oppidum,aut castrum, nullum à iure communi territorium habet assignatum,nisi quantum ex Regis priuilegio,seu ex immemoriali consuetudine reperitur assignatum.num.2.

Territorium qui allegat,illud debet probare,ibidem.

Priuilegium terminorum,ad sui validitatem certos debet continere limites, claros,ac designatos.num.3.

9.Partis.2.Fundamentum.

Fines fundorum, vt significentur, ponendi omnino limites, quos idioma Hispanum, mojones appellat. num. 4.

Finis, & terminus. ſynnonima ſunt, & terminus pro fine ponitur, & idem ſignificat. num. 5.

Terminorum continuatio, attento iure cõmuni, & omiſſa prouintiæ conſuetudine recta via, & non indirecta fieri debet. num. 6.

Termini ita clare ponendi ſunt, quód ex ſola oculorum inſpectione viſitatoribus & iudicibus conſtent. in. num. 7.

Iudices proprijs oculis, & ſuis expenſis viſitare terminos, & eorum limites debent. ibidem.

Cap. ſextumpratorum, ſub pragmat. 37. in volum. pragm. citatur, & expenditur. ibidem.

Homines ciuitatis, aut villæ, pro terminorum iure certo, ad eorum defenſionem, armis vti poſſunt. num. 8.

Lex (ita intelligenda) 24. tit. 16. part. 2. expenditur, ibidẽ, dummodo in eorum ſint poſſeßione, ibidem.

Ciuitas, aut concilium, quando eſt in poſſeßione terminorum, poteſt ſine cauſæ cognitione, & ſine iudiciali autoritate vim vi repellendo, etiam in ſuum locum terminos auulſos reponere, & furtiuos, ac male poſitos amouere. nũ. 9.

Ciuitati, aut villæ criminoſum, aut illicitũ non eſt, limites iniuſte poſitos deſtruere, & ſuos vi armata reponere. num. 10.

Sententiæ virtute, appoſiti limites ſi amoueantur, iterum eius exequutio peti cõtra turbantes poteſt: etiam ſi vicini, poſtea nati ſint in populo condemnato: ſiquidem idem ſit concilium. num. 11.

Legis Agrariæ, pœna criminalis, locũ habet contra propellantes terminos. nũ. 12.

Probatio minor ſufficit in delicto, loco in campeſtri cõmiſſo. num. 13.

Iudicis officium etiam conſiſtit in hoc, vt terminos agris affigat. num. 14.

Poßidens aliquas terras intra territoriũ. ſeu terminos ciuitatis, aut oppidi limitatos, ex poſſeſſione non probat dominium: etiam præſumptiue. num. 15.

Ciuitas, aut villa probato priuilegio terminorum limitatiuo, probat dominium terrarũ, tam in toto territorio, quàm in eius qualibet parte, quæ ſunt intra illius limites. num. 16.

Communitas, & domini temporales fundant de iure communi intẽtionem ſuam quoad res ſitas intra limites ſuæ terræ, ibidem, & Regiæ citantur leges.

Poßidens res intra ciuitatis terminos ſitas, cum clãdeſtinus præſumatur, cogitur, intra triginta legis Toletanæ dies, vel ſeptuaginta, qui in Regia dari ſolent inſtructione dies, oſtendere titulum, aut licentiam, ſi tamen non oſtendat poſſeſſio rei occupatæ cum plantis, & ædificijs ipſi vniuerſitati, & concilio traditur, neq; ea, condẽnato diruere, aut ædificiorum ruderia aſportare licet. nũ. 17.

Cõſuetudo vigens in villis, aut locis, quòd terræ montuoſæ, & zerbidæ occupantiũ, per ſolã culturã fiant, valet. nũ. 18.

Lex. 7. tit. 1. part. 1. citatur, & expenditur, ibidem.

Lex Toletana procedit, intelligenda, & practicanda eſt in ſpolio præſumpto, ſiue clamdeſtino, ſiue violentia, per occupationem terrarum, ſeu terminorũ. nũ. 19.

Poſſeſſor, ſiue occupator in caſu legis Tolet. admititur ad probationem dominij, & proprietatis in continenti, etiam ſi agatur interdicto poſſeſſorio. ibidem.

Lex. 27. tit. 2. & lex. 5. tit. 10. part. 3. citãtur, & expenduntur, ibidem.

Cauſa iuſta ſi oſtẽdatur, quare cõciliũ nõ poßideat ſed cõuẽtus, reſtitutio non fit. etiã ſi præſumptũ allegetur ſpoliũ. ibidẽ.

Titulus autem, vel ius certum à conuento probari debet. num. 20.

In spolio, ex violētia adhibita procuratori, vel colono ciuitatis legi Regiæ Toletæ.locus non est.num.21.

Possessor violentus, ante omnia restituere possessionem cogitur, nec si velit docere de titulo etiā in continenti, in odiū violentiæ auditur, ibidem.

Lex final.tit.10.part.7.expenditur, & citatur, ibidem.

Spolians violenter, non auditur super dominij exceptione statim probanda, nec referre potest quæstionē dominij, etiam si agatur petitorio, ibidem.

Violentum aduersus, exclamant omnia iura, & illi omne iuris auxilium auferunt. num.22.

Possessori malæ fidei in odium violēti, rei vendicatio conceditur: & remediū possessorium competit, ibidem.

Concilium spoliatum, etiam violenter restituendum non est, quando notorie constat ante litem motam de defectu proprietatis concilij ex priuilegio, vel simili titulo.num.23.

Lex Toletana, de vniuersitate in spolio præsumpto agente intelligitur: & non quando particularis agit.num.24.

Ius pascendi, seu scindendi ligna, in alieno territorio habēs, si id probare debeat per tres testes probare tenetur: aut adminus per duos excellentes.num.25.

Possidens aliquid intra territorium ciuitatis tuendus est in possessione, & etiam in proprietate, si probat, se, & antecessores illud possedisse, per tantum tēpus, cuius in contrarium memoria nō extat. numer.26.

Ius pascendi in alieno territorio, præscriptione regulariter immemoriali acquiritur.num.27.

Probatio immemorialis temporis, pro veritate habetur, ibidem.

Pasculatio libera, terrarum aratio, vinearum plantatio, & ædificatio. modus quilibet de per se satis significatiuus est possessionis terminorum.num.28.

Probationibus ex semiplenis, ob antiquitatem, alijs etiam stantibus adminiculis obtineri potest: ac ferri seutētia.nu.29.

Probatio qualis qualis, in antiquis sufficit. ibidem.

Probatur dominium in antiquis per famā. nū.30. stantibus alijs adminiculis. ibidē.

Adminicula ob antiquitatem in probandis limitibus, sufficiunt.num.31.

Possidens minori tempore, quam ex immemoriali: tuendus est, non autem spoliandus.num.32.

Termini, & ius pascendi intra territoriū, ciuitatis, aut oppidi, cum titulo habito, à concilijs siue cum titulo hæreditario, vel alijs similibus titulis, per quadraginta annorum spatium præscribi possunt. num.33. nisi intra quadrienium post hāc præscriptionem, concilium populi aduersus eam petat restitutionem in integrū: quæ dāda erit. ibidem, ex Roderico xuarez, idem censente, quando terræ nedū sint plantatæ, sed solum aratæ, ordea, et frumenta fructificantes. quæ omnia ibidem limitantur procedi solum, in terris èxtra dehesas, y exidos, plaça, calle, ò camino.num.34.

Lex.7.tit.29.Part.3.expenditur, & citantur eius verba. ibidem.

Præscriptio centum annorum, non sufficit ad præscribendum defensas publicas quas, atajados, ò dehesas y exidos, vulgus appellat, nec plateas, calles, aut vias.num.35.

Seruitus in bonis mere publicis, perpetua constitui non potest: sed nec pro censu obligari, aut vendi possunt.num.36.

Lex.13.tit.31.part.3.expenditur, & allegatur, ibidem.

Publica, quādo cōstat esse bona, in præscriptibilia sunt in toto, et in parte.num.37.

Publica quando non constat esse bona, & sua

tione, de expressa intelligitur. num. 46.

Licentia si non appareat, ex diuturnitate temporis, nunquàm præsumitur. nũ. 47.

Licentia baronũ, & dominorũ, in eorumdem terris, Regis loco habetur. nũ. 48.

Terrarum domini, in earum proprietate eandem, quam Reges in suo regno intẽtionem fundant, & loco præsidis habentur. num. 49.

Loca iuris gentium ratione publica, in illius dicuntur dominio, cuius est imperium. ibidem.

Lex. 12. tit. 1. part. 2. citatur, & expenditur. ibidem.

Rex non solet, nec potest dare terras nolẽte domino inferiori, in territorio quòd ex priuilegio Regio ei est concessum: cũ deceat esse mansurum, & minutatim reuocari non debeat. ibidem.

Lex. 4. tit. 9. lib. 5. & lex. 2. tit. 3. lib. 7. ordina. Regiar. citantur. ibidem.

Rex, post assignationem terrarum, et terminorum populo factam, ac ab eo acceptatam, non videtur posse illius assignationis terras alteri donare. num. 50.

Regi ex certa scientia scribenti, vt dentur terræ, quamuis iam populo assignatæ sint, derogando legibus, & priuilegijs, obtemperandum est. ibidem.

Regis donatio terrarum populi, alteri facta, propter ipsius populi assensum, & cum ei notificatum sit, non contradictionem, valet: præsertim cum læsione modica. num. 51.

Regis donatio ante assignationem terrarum, (quando de nouo regnum acquiritur) militibus de termino rotundo, vel de aliqua parte terræ facta. valet. nũ. 52.

Lex. 51. tit. 18. part. 3. expenditur, & citatur. ibidem.

Lex. 234. in legib. styli expenditur, & declaratur, & per eam limitatur, & intelligitur. l. 4. tit. 28. parti. 3. ibidem.

Rex ante assignationem, solus dotare potest, omnes ciuitates de tanto, vel quanto territorio. num. 53.

Lex. 2. tit. 1. parti. 2. citatur, & eius verba referuntur. ibidem.

Termini, & montes publici arari possunt Regia præcedente licentia, quam, si populus creuit, & necessaria ei agricultura sit, sine magno pastuum incommodo Rex facile præstat. num. 54.

Lex. 3. tit. 3. lib. 7. ordin. Regiar. expenditur, & declaratur, & eius verba citãtur, ibidem.

Regia ex licentia, agricultura populo concessa, pro vniuscuiusq; indigẽtia vicini est communicanda: ita vt ille communis vsus pauperi sit, vt pauperi, & diuiti, vt diuiti. num. 55.

Lex. 4. tit. 28. part. 3. expenditur, & intelligitur, & eius verba citantur. ibidem.

Terminorum vsus, pro modo debito communicandus est. num. 56.

Terminorum commoditate laici vicini, & clerici, pro rata vti debent. num. 57.

Lex. 49. tit. 7. part. 1. expenditur, & citãtur eius verba. ibidem.

Vsu publico vtẽs taliter quòd aliorũ vicinorum vsum consumit, cogi potest, à iudice pro rata vtatur. num. 58.

Iudicis arbitrio, ne depopuletur pastus, & aliquando ex locorum statutis quantitas gregis moderanda est: neq; ipse dominus quàmuis in loco habitet, excessiuos debet greges habere. num. 59.

Licẽtia arãdi propter vicinorũ vtilitatẽ publicã à Rege datur, etiã si intra illorũ terminorũ limites, incola alterius populi ius vel seruitutẽ habeãt pascẽdi. nũ. 60.

Licẽtia hæc Regia ad seruitia soluẽda, cõcedi solet ad breue tẽpus, decennio minus, & de seruitio in toto territorio Hispalensi, Regi nostro soluẽdo, ibidem, & quòd prædicta procedant si non grauiter ius pascendi lædatur. num. 61.

Temporales cõmuniones, vulgo dictæ: pastos

ſtos communes, ante finitum conuentum tempus diſſolui poſſunt, ſi alter ex populis, in vicinis creuerit, quòd vni, & alteris non ſufficiat. num. 62.

Ius ſcindendi ligna, vel cum animalibus in alieno territorio paſcendi, & ſi inductum conſuetudine, (quæ pactum eſt ciuium,) intelligendum eſt ſi, paſcua ſufficiãt, aliàs, ſi non ſufficiunt, territorij dominus, ad paſcendi conſuetudinem præferendus eſt: & exteri non admitendi. ibidem.

Ius paſcendi in alieno territorio, ex præſcriptione, vel priuilegio competens, intelligitur, ſi ſuperabũdat paſtus. nũ. 63.

Ius hauriẽdi aquam, ſi concedatur, intelligendum eſt, ſi in territorio proprio ſuperabundet, ibidem.

Ius paſcendi, ſeu ſcincendi ligna, in alieno territorio ſemel acquiſitum, inuito eoqui id habet regulariter, mutari non poteſt. numer. 64.

Cõmuni re, ea niſi ad deſtinatũ vſum cum præiudicio tertij, vti non licet. num. 65.

Plebeij homines, in vicinorum præiudiciũ ius paſturãdi ſuo in territorio habentiũ defenſas temporales, quas vulgus, atajados appellat, (vt ex herbæ locatione Regia tributa ſoluantur) facere nõ poſſunt. num. 66.

Plebeij homines, in patritiorum, ſeu nobilium præiudicium, bona publica, ſeu conciliorũ propria, ad Regia tributa ſoluẽda locare, aut cenſuare non poſſunt: aut publicis magiſtratuũ honoribus, ſeu oppidorum regimine nobiles, & patricios priuare. ibidem.

Caput. 102. & 213. comitiorum Vallis oleti, an. 1548. citantur, & expenduntur, ibidem.

Domini, quibus Rex donat, aut concedit villas iam populatas, quantumcunq; in priuilegijs ea ponãtur verba: damos tal villa, con todos ſus terminos, aguas ſtantes, y manantes: y con la iuriſdiction ciuil y criminal: mero y mixto imperio, illarum villarũ terminos diuidere nõ poſſunt: nec edificare, aut edifitia quælibet in eis inuito concilio facere. num. 67.

Lex. 3. tit. 3. lib. 7. ordin. Regia, expẽditur & citatur, ibidem, eius verba.

Domini, quibus rex ſic concedit villas populatas herbarum, fundorum, defenſas facere non poſſunt. num. 68.

Lex. 23. titul. 32. part. 3. adducitur, & eius verba conſiderantur, ibidem.

Domini vaſſalorũ, inuitis ſubditis defenſas facere non poſſunt, & de pragmatica Granatenſi, ibidem.

Rex, ſine populi habitatorum cõſenſu, paſſim, & indiſtinctè, defenſas fundorum facere non debet. num. 69.

Regi non expedit, quæ communia ſunt, ſine cauſa publica prohibere, ſicuti & rẽ priuatam, ibidem.

Conſenſus omnium, qui ius habent in termino, requiritur ad faciendas defenſas illorũ: qua autoritate probantur iudicum (qui dicuntur Alcaldes de meſtas, y cañadas) qui in vim pacti valet. num. 70. & cõſentiẽtes ligantur, ibidẽ. nõ autẽ eorũ poſteri, ſi hæredes nõ ſũt. nũ. 71.

Iuri ſuo, & facultati propriæ quilibet poteſt renuntiare, ibidem. num. 70.

Termini ciuitatis, in eandẽ omnium ſunt communem vtilitatem. num. 72.

Lex. 4. & . 9. tit. 28. part. 3. expẽdutur, & explicatur, ibidem.

Terminos in ſucceſſorum præiudicium oppidani alienare non poſſunt, ibidem.

Termini populorum, eorum vicinis omnibus non conſentientibus, in particulariũ vtilitatem occupari nõ debẽt. num. 73.

Concilium, fundorum herbas priuatorũ, locare non poteſt. num. 74.

Domini villarũ iam populatarũ noui, earũ terminos diuidere non poſſunt. num. 75.

Opinio Roderici Suarez refellitur, ſed ſal-

na-

uatur, ibidem.

In territorij concessione alicui domino vel baroni facta, nullo modo venit, quòd particulares vicini, & concilium, vt propriũ eo in tẽpore possidebãt.nu.76.

Rex, villas, aut ciuitates, cum suis terminis, montibus, & aquis concedendo tantummodo concedere videtur iurisdictionem: circa quam intra eas, & earũ territorium dominus, (cui cõceduntur) ille suam intentionem habebit fundatam num.77.

Vassallis iure communi assistente, contra dominos in suo possessorio interim tueri debent.num.78.

Consuetudo ciuium antiqua, in agricultura, seu scindendis lignis, vel diuidendis aquis, dissentientibus hominibus, communionem terminorum habentibus, seruanda est.num.79.

Mutanda non sunt, quæ certam habuerũt interpretationem, quando de legis, & contractus interpretatione agitur. numer.80.

Consuetudo in communi hospitio locari solito, seruanda est.num.81.

Consuetudine cessante, ea in quæstione, magis vtrum ipsi populo vtilis fuerit vnus vsus, quàm alius, adeundus est Rex.num.82.

Lex.1.tit.11.part.2.expenditur, & citatur, ibidem.

Diuisio aquarum, arbitrio Regis statuitur, ibidem.

Exceptio declinatoria, in terminorum causa, contra correctorem, extra territoriũ de ea cognoscentem, apponi cum soleat. concilio valde conducit iudex vt Regius specialis, qui de ea cognoscat impetretur, vel senatores Chancellariarum Regalium adeantur.num.83.

Causæ per modum potest semper de incidenti terminorum possessione, in causa criminaliter intentata, super interdicto vti possidetis, pronuntiari.num.84.

Incidens ex eodem facto oritur, ob idq; facilius procedit pronuntiatio.num.85.

Sẽtentiam exequendi in materia terminorũ praxim, Felin.tradit.num.86.

Terminorũ præscriptio, cõtra cõciliũ non currit. quando dominus loci, petere quod vsurpatum est prohibet.num.87.quòd limitatur.num.seq.88.

Lex.10.tit.29.part.2.citatur, & quomodo sit intelligenda, vtrobiq;.

Paria sunt, quem, non esse impeditum: vel posse impedimentum tollere.num.89.

Posse videtur, qui potest facere vt possit ibidem.

Impedimentum non sufficit allegare: nisi probetur quòd fuit causa immediata quare nõ egit, probãdo diligẽtiã adhibitam. num.90.

Probare non sufficit, quòd fuerit vis fluminis, nisi probetur, quod eo tempore tu citatus recesseras, & perueneris ad flumen transeundi causa.num.91.

Præscriptio excõmunicato currit, quamuis agere nõ potuerit, si petere absolutionem potuit & nõ curauit.num.92

Impedimentum habenti implere intra terminum præstitum per tertium, ad quòd tollendum potest impeditus sibi prouidere per additionem ad superiorem: nõ suffragatur impedito, non adeunti.nũ. 93.

Mulieri, viro ad inopiam vergẽte, currit præscriptio.num.94.

Lex.59.Tauri, intelligitur, et explicatur. ibidem.

Mulieri, quæ absente marito, à iudice licẽtiã, ad agẽdũ potuit obtinere, si nõ petat & agat, currit præscriptio, ibidem.

Authẽ.nisi tricenale, C.de bõ.mater.limitatur, & intelligitur, vt nõ procedat in rebus in quibus patri vsusfructus nõ quæritur, cũ in his filius familias possit agere, & cogere patrẽ consentire.num.95.

Excusat minime si dicat se nõ postulasse q̃ d supe-

superiore non impetrat, quòd facile solet obtineri. num. 96.

Impedimentum perseuerare, & quòd protestetur oportet, quando superiorem qui non recognoscit, terminos occupatos, petere impediret. num. 97.

Pœna criminalis, contra occupantes terminos imposita non reperitur, nec imponi debet. num. 98.

Pœna occupantis callem, viam, aut alium loci exitum, ex iure fori, & ordina. Regia. ibidem.

Lex. 1. & 3. titul. 6. for. leg. lib. 4. & lex 32. titul. final. lib. 8. ordina. Regia, expẽduntur, & citantur, ibidem.

Occupantes vias, de iure communi extra ordinem puniũtur. num. 99. iure partitarum sola demolitio sufficit.

Ius in alieno territorio piscandi, qualiter acquiratur, & an pars ad piscandum fluminis; & ius venandi possit præscribi, & cuius sint ripæ fluminũ: quæ vel fluminis dicatur ripa: remissiuè. numerabo.

ONO Principaliter, istamea opinio, & prædicta eo maxime meo genio procedũt, quód nõ liquido appareat, ciuitatem Hispalẽsem, ac Vtrariensem communitatem fuisse in possessione dictæ partis terræ, quódq; præfatæ 3 sententiæ, fuerint plene exequutæ: ex quo termini illo in territorio non fuerunt appositi.

1 ¶ Et plene exequutum non dicatur, nisi ciuitas, castrum, vel villa possessionem territorij (de quo in sententia) per impositionem habeat terminorum, vt notat singulariter Bal. in leg. venditor, §. peruenisse, ff. de hæredit. vel actio. vendit. à Petro Nunio de Auendaño relatus, & sequutus in. c. 4. part. 1. num. 39. de exequẽd. Princip. mand.

2 ¶ Nam cum ciuitas, villa, oppidum, aut castrum nullum à iure cõmuni territorium habeat assignatum, nisi quantum ex Regis priuilegio, seu ex immemoriali consuetudine reperiatur assignatum, & cum hoc in facto consistat, nullo modoq; nisi probetur, præsumatur: sententia singulari Innocentij, in. c. cum ad sedem, de restit. spoliat. quem sequitur Bal. in. leg. 1. num. 12. C. de emãcip. libero. & Ancharra. in consil. 142. incipien. clarior & breuior, 1. col. versic. ex quibus, & notat Roderi. Suarez in allegat. 7. versic. optime, & qui allegat territoriũ, illud debeat, probare, vt notat Bal. in. leg. 1 §. in initio, ff. de offi. præfec. vrb. col. 2. præfatas communitates locum illud sic huiusmodi limitibus assignatis, designatum habere oportuerat: vt scribit idẽ Bald. in. c. auditis. 2. col. num. 2. de præscriptio.

3 ¶ Sicuti, & in priuilegio terminorum videmus, quód necessario debet, ad sui validitatem certos continere limites, claros, ac def-

designatos .l.2.versic. *E si fuere Donadio de heredamiento.* tit.18. part.3. Et not. Bald. (sic intelligendus) in.l.1.C.fin. regund. dicens stãdũ priuilegijs Papæ, si designat fines antiquos, vel maiores, aut minores: quos tamẽ apud nos, hodie solus Rex, & non alius assignare potest.l.2.tit.1.par.2. quòd enim intra limites positum est, sic retinetur, & demonstratur.l.in finalibus, ff.fini.regund.& not.idem Bal.in rubri.C.de cõtrahe.empt.quæst. 22.& loquẽdo de finibus Castrorum, Innocen.ipse Bal.& Felin.in c.cum causam, de proba.

4 ¶ Ideo, ad significandum fundorum fines ponendos fore omnino limites, (idioma Hispanum mojones appellat) singularis decernit lex finalis, tit.15. part. 6. & notat Angel.in.l.1.§.cloacæ, ff. de cloacis, & tradit Philip. Corne.in consil. 158. incipien.viso puncto, volum.1.

5 ¶ Et finis, & terminus, synnõnima sunt, ac terminus pro finire ponitur: ac idem significat quòd finis: vt probatur in.l.eos, ff.fini.regundo. vbi in princip.litter.nominat terminos, & in fine, nominat fines, sic glo. verbo, termino iuncta textui.§.his omnibus, in authen.de hæred.& falcid.exponit, termino, idest fine: quòd & etymologia docet vocabuli, siquidẽ terminus, á verbo deriuetur, termino, & terminari ponatur pro finire.c.1.in fin. de eo qui mitti. in posse.lib.6.& c.pen.de arbit. ibi, *diffiniendo terminarum.* l.3.C.fini.regundo.ibi, *litigium terminetur,* & nõ solum in terra, sed & in mari quo que termini habentur, teste Bald. in.l.pen. C.de instit.& substit. & in rubri.ff.de rer.diuis.3.col.

6 ¶ Quorum continuatio, attento iure communi, & omissa prouinciæ consuetudine, fieri debet recta via, & non indirecta.l.adeo.§.insula, ff.de acquir. re. dom. et quo concordat lex, 26.tit. 28, part. 3. & tradit Socin.in consil.181.incipien.visis capitulis transactionis, col.fin.num.4.versic.circa tertiã dubitationem, vol.2.

7 ¶ Et tum per mõtes, aut lapides, terminorum hi limites, seu ex vallibus, vel fluminibus soleant apparere: vt innuit Ioan. Andre. in d.c.cum causam, de proba. necessariũ est, ita clare ponatur, quòd ex sola oculorũ inspectione (quæ notoria solet probatio esse, omne que genus probationis superat. l. si irruptione, §.ad officium, ff.fini. regund.glo.fin.in.l.satis, ff. de in ius vocan.glo.in.c.inter memoratos, 16. quæs. 1.) ipsis visitatoribus, ac iudicibus constet. qui proprijs oculis visitare terminos, & limites suos proprijs expensis debent.c.6.corrector. sub pragma. 57.ex Fernãdo, & Elisabe catholicis regibus, in vol. Pragmati.fol. 59. & docet paulo ante citatus Pet. Nunius, (in materia videndus,) in .d.c.4.numer.33.cum sequentib.

8 ¶ Quòd que illius ciuitatis, aut villæ homines, possint terminos suos liquidos, & certos defendere, quibus

bus pro illorum iure certo posse etiam ad defensionem armis vti, Stephan. Bertrand. respondet, in consil. 61. incipien. viso processu causæ, num. 5. vol. 1. & notat Stephan. Aufrer. in clemẽ. 1. de offi. ordin. versic. 15. num. 23. & Bartho. á Chassen. in consuetud. Burgun. rubri. 13. §. 5. versic. aduerte quòd etiam. fol. 372. dicens, quòd hac manu armata vtũtur Itali, et maxime pede montani, pro pascuis eorum cõseruãdis, quos, (subiungit) multoties, se vidisse armatos, & congregatos pro talibus iuribus conseruandis: bonus est tex. & ibi not. Bart. in. l. 3. §. 1. ff. de acqui. re. domin. innuens, quòd quilibet potest prohibere extraneos, in suum territorium, ne sibi aut suis præiudicium pareter in pascuis, vel ne moribus, facit. l. diuus, ff. de seruit. rusti. prædio. l. per agrum. C. de seruitu. §. feræ, versic. plane, insti. de re. diuis. c. 1. dist. 1. & quòd Bal. not. in. c. 1. de form. fidelit. & in authen. habita. C. ne fil. pro pat. quòd domini terrarum, vẽturis in suum territoriũ, possunt interdicere ingressum, argum. d. l. diuus, & . l. hæres, ff. de vsu fru. lega. & . l. sicuti, §. Aristo, ff. si seruit. vendi. oportet tamen, ante dicta vt obtineant, in terminorum sint possessione, (quam dũ sic loquor præsuppono) quia, & si termini proprij sint, eos tamen ciuitas, villa illa aut oppidum nõ possideat, sed alius, non licet, propria autoritate, terminos occupare: vt notat Bart. in. l. de pupillo, § si quis ipsi prætori, 14. quæst. & melius, in. l. 1. in prin. quæst. 7. nu. 15. ff. de no. oper. nuntia. quem sequitur Alexand. in eiusdem Bar. additionibus, in. l. 1. §. & parui refert, in. 1. addit. ff. quòd vi aut clam. & Augustin. Beroij, in quæstio. 3. numer. 3. & est doctrina Innocen. in. c. venerabili, de censib. & loquendo in defensione iurisdictionis, notat Bal. in sua, ad eundem Innocen. margarita, in parte congregare, & in parte, iudex potest, & in defensione immunitatis ecclesiasticæ, scribit Panor. in. c. 1. de immun. eccles. & facit doctrina Angel. in. l. 1. ff. si quis ius dicẽ. non obtemp. & quòd tradit Bal. in. l. 2. C. de seruit. & aqua. nu. 69. & Lucas d Pen. in. l. 1. C. vt armo. vsus. lib. 11. tex. est in. c. autoritatem, 15. quæst. 6. & plura allegat Iacobus Vaineri, inquiridion. iudi. eccles. singula. 189.

9 ¶ Si tamen in eorum possessione ciuitas, seu concilium sit, potest sine causæ cognitione, ac sine iudiciali autoritate, vim vi etiam repellẽdo, in suum locum terminos auulsos reponere: eiq; licitum est furtiuos, & male positos amouere. l. quemadmodum, §. si protectum, ff. ad leg. acquil. & in. d. l. si vitem, §. si ad ianuam, ff. quòd vi aut clam. & ibi notatur, licitum esse demolire, quòd in solo á nobis possesso, ab alio ædificatur, seu ponitur, & tradunt Ioan. Faber in l. 1. C. de interdic. & Barthol. Cepol. in tract. de seruitut. vrba. prædio. c. de tigno iniũcto, & Oldrad. con-

consil.82.incipien. an fratres, & Paul.in.l.vnic.C.vt nemo priuat.per tex.in.l.fidei cōmissa.§.si quis illicite,ff.delega.3.

10 ¶.Sed,& sua autoritate,limites iniuste positos destruere, suosq; etiam vi armata reponere illicitū, aut criminosum nō est: vt fere in proprio casu Paul.de Castro notat in.l.vnic.C.vt nemi.lic.sin.iudi.se vind.

11 ¶.Imo si virtute sententiæ appositi sint limites,& amoueantur,iterum potest exequutio sententiæ contra turbantes peti,etiam si vicini postea sint nati,in populo cōdemnato,cum idem sit concilium l.proponebatur,ff.de iudic. secundum Innocen.in.c.Abbate sancti Siluani, de verbo. sig. & Anton. Capitum decis.1.

12 ¶.Sed,si cum occupatione terminorum hi amoueantur limites,cōtra propellantes terminos, criminalis pœna legis Agrariæ locum habet. l. 1. &. 2. ff. de termi.mot.de qua Felin.meminit, in c.quia indicante, de præscriptio, & de iure reg. in. l. fin. titul. 14. part.7.

13 ¶.Et cum crimen hoc occultissime,& in locis committi soleat cāpestribus, minor sufficit probatio.ex notatis à Bart. in. l. si quis ex argētarijs.§.an vero,ff.de edē. & Thoma Gramma in vot. 3. incipien,æterni numinis, 2. colu. numer.3.c.Michael, de fil. præsbit.c.veniens.2.de testib. & coniecturas, ac semiplenas probationes,in occultis criminibus pro probatione haberi,notandus insinuat tex.l.4.tit.7.part.5. &.l.8. titul. 14. part. 3. & prædicta maxime locum habent, istis in negotijs causam successiuam habentibus, ex notatis,in.l.inter castellianum,ff. de arbit.& in.l.si in lege,§.Colonus,ff.loca. & per. dd. in.l.permisceri,§.species.ff.de acqui.pos.& in.l. fideiussor, §. fin. ff.delega.1.& post Angel.in.l. tale pactum, §. qui prouocauit, ff. de pact. Matthe.de Afflict. scribit in decisio.341. incipiē. lata est sententia,nu.5.

14 ¶.Et officium iudicis, etiam consistit,in hoc,vt terminos agris affigat.l. hæc actio, §. iudici, &. §. si quis irruptione,ff.fini.regund.

15 ¶.Nam possidens aliquas terras intra territoriū,& terminos dessignatos,seu limitatos alicuius ciuitatis,aut oppidi, ex possessione, non probat dominium etiam præsumptiue, vt notat Bart.in. l. si duo,in fin.ff.vti possid. & in. l. nā & si fur,ff.si cert.pet.& in.l.si alienam,ff.solut. mat.

16 ¶.Quia ciuitas, aut villa probato priuilegio terminorum limitatiuo, probat dominium terrarum, tam in toto territorio, quā in qualibet earum parte, quæ sunt intra illius territorij limites, & præsumuntur de illius ciuitatis, aut villæ termino,in toto, & in parte, ad vtendum his, in communem vicinorum eius vtilitatem, ex sententia Ioan.fabri, in. l. cunctos populos.3. col.versic. sed tu potes dicere. C. de sum. trin. &

fid. catho. quã sequitur Chassen. in prælleg. consuetu. Burg. rubri. 9. §. 4. numer. 6. qui bene loquitur à numer. 2. & ante eũ Olдra. in consil. 121. incipien. ad primam quæstionem, & post Bal. in rubri. C. de contrah. emptione quæst. 22. Socin. notat, in consil. 86. incipien. in causa communitatis, 2. colum. numer. 6. vol. 1. & ibi adducit dictum Hostien. in. c. si diligenti, de præscript. dicentis, ibi esse argumentum quòd communitas, & domini temporales fundant intentionem suam, de iure communi, quoad res sitas intra limites suæ terræ, bonus est tex. in l. 1. §. cum vrbem, ff. de offic. præfec. vrbi. facit lex. 9. titul. 14. lib. 3. ordinatio regia. & l. 10. tit. 3. lib. 7. earundem ordinat. & satis probatur, in. l. 4. tit. 28. part. 3.

17 ¶ Ex cuius dispositione, cum populus circa eas à iure communi intentionem suam habeat fundatam, & possidens præsumatur clandestinus, nisi alio titulo, vel præscriptione se tueatur legitima, si res concilij intra territorium reperiatur occupata, & intra triginta dies de quibus in præfata lege Toletana, vel septuaginta, qui in regia dari solent instructione, possessor titulũ, aut licentiã nõ ostẽdat, cogitur rei occupatæ possessionem tradere, ipsi vniuersitati, aut concilio, cum plantis, & ædificijs, nec ea dirue re, vel ædificiorũ ruderia, asportare, tãquam in alieno solo plantata, ædificantibus licet, iudicio Pauli Castrensis. in. l. apud Trebatium, §. aquæ. ff. de aqua pluui. arcen.

18 ¶ Nisi in villis, seu locis ubi viget consuetudo quòd terræ montuosæ, & zerbidæ occupantium per solam culturam fiant: nam consuetudo, vel forum illud seruandum est: vt in. l. 7. titul. 2. part. 1. & in multis Regni Castellæ viget partibus, quòd talis primo has terras, sic occupans faciat proprias in perpetuum, vt in Conchensi, & de Alarcon viget territorio, ac in montanis, & in diuersis huius regni prouintiis, sed & alibi ad vitam tantum, vel ad minus limitatum acquiruntur tempus, quo in casu, cum ius ex consuetudine ad has terras competat, illa ad vnguem seruanda est: ex notatis, in. c. fin. de consuet. & in. d. c. auditis, de præscriptio, & ex his colligitur, quòd de statuto Perusino Ioannes Fracis. de Ripa notat, in. l. 1. rem quæ nobis, ff. de acqui. pos. & Alexan. loquendo in littore maris, in quo fit ædificium, in. l. §. nunc videamus, versicul. sed & istud. ff. de no. oper. nuntia.

19 ¶ Procedit ergo paulo ante citata lex Toletana, sicque intelligenda est, & practicanda in spolio præsumpto, vel clandestino, sine violentia per occupationem terrarum, seu terminorum, & ideo in illius hoc legis casu, occupator, siue possessor admittitur ad probationem dominij, & pro-

prie-

prietatis in continenti, etiam si agatur interdicto possessorio. l. 27.titul.2.&.l.5.titul.10.part. 3. & Petrus Nunius tradit,in.d.c.4 numer.12.à quo si iusta ostendatur causa,quare cõcilium nõ possideat,sed conuentus,etiam si præsumptum allegetur spolium restitutio non fit: vt post Calderin. Ioan.de Imol.scribit,in.c. cum ad sedem, de rest. spolia. à Matthe. de Afflic.cum alijs citati , & sequuti,in decisio. Neapol.392. incipient. Rex Ferdinandus: sicuti etiam in spoliato ecclesiastico beneficio videmus, qui nequaq̃ restituitur:si aduersus eum notorius defectus obijciatur tituli. c. ad decimas,de rest. spoliat. & ibi not. Innocen. & in. c. constitutus, de filijs præsbit. Abb. Panor. & Aretin. in. c. si constiterit,de accusatio. Anto.& Franc. in. c. bonæ,de appel. 7. differentia.præposit. Alexand.in. c. 2. 3. quæs. 1. Ioan.de Imol. & Panor. in.c. in literis, de res. spol. num. 11. & .28.idem Panor. in. c. cum ecclesia Sutrina , columu. 5. de caus. poss.& pro. & Henri.in. c. cum,venissent de institutio. quorum opinionem communem esse Cassador. asserit. in decis.3. titul. de restit. spoliat. qui eam sequitur, & notat Ludoui. Gomet. in regul. de annal. posse.quæst. 58. quibus alludit, quód spoliatus etiam si sit legitimus repelli debet, exceptione notoria de non titulo: vt tradit late Corset. in tract. de rest.spol.in.1.col. post Panor. in. d.c.cum ecclesia.& facit glo.verbo,liberi,in clem.1.de baptis.quæ vult illegitimum non includt, in dispositione legali, quantum ad commodum, eo quòd præsumptio sit contra eum, vt not. Rot. decis.13.de prob. in antiq. &. 2. eod.titul.in antiquior. Nec obstat tex.in.d. c. in literis, de res. spol. qui non procedit,quando in iudicio constaret spoliatum esse prædonem: tunc enim restitutio omnino denegatur: secund. Inno. & Imol.ibi aduersus Panor. Sic,& in ceteris rebus temporalibus, quarum rerum spoliatus petit restitutio est deneganda: si constet notorie in iudicio, spoliantem ius habere,ad spoliatum vero non pertinere: secund.eund.Imol. in. d. c. in literis,post Anto.&Panor.ibi, col.4.glo.& communem, in. d.c. ad decimas, & Couarruu. in. 2. part. super. 4. decret. c.7. §.5.numero.10.

20 ¶ Titulus autem vel ius á conuẽto probari debet certum (vt ex ipsius patet legis Tolet. verbis. *Muestre el titulo, o derecho que tiene.*) nec antiquiorem allegare possessionẽ sufficit:nã probata, (quód contra concilium difficilimũ est) non vero minus ob id restituetur possessio concilio, siquidem ab eo probato quòd res intra suum territorium sit sita, dominiũ, & possessio probetur: & hac ex ansa obtinere debeat: vt not. Oldra. consil.274.incip. ĩ causa quæritur. 1. col. ante num.3.& Bal.in.l.3. in fine.C.si á non compet. iudi.

21 ¶Si autem de spolio cõstaret ex violentia adhibita procuratori, (vel colono ciuitatis in bonis quæ locari possũt iuxta leg.sed,& Celsus,ff.de contrah.emptio.) prædictæ legi locus nõ est regiæ,& violentus possessor ante omnia restituere possessionem cogitur, nec si velit docere de titulo etiam, incõtinenti,in odium violentiæ audiatur,ex regula,spoliatus ante omnia est restituendus.l.si quis ad se fundum.C.ad leg. Iul. de vi pub. c.in literis dẽ rest.spolia.plene Nicola. Boer. in decis.238.post Hippol.sing.11.& iure cautum extat regio.l.fin.titul.10.part.7. probato violento spolio cogi quem restituere,nec audiri super dominij exceptione statim probanda,ex ratione.l.si quis emptionis, §. sed, & hæc.C.de præscrip.30.vel.40 anno.quem tex.Bart.ibi dicit ad hoc singul.& Saly.ibi,& Iason,in l.4.§.Cato.10. col. versic. quarta conclusio,ff.de verb.obli.& Bal. Nouel.in reper.§.nihil commune l.naturaliter , ff. de acqui. posse. col.12.dicunt hoc specialiter introductum fuisse,in odium violenti.hocq; etiam casu procedere nõ ambigo Panormitanum,in. c. ex conquæstione,numer. 8. de rest. spolia.per tex.ibi docentem spoliatum etiam post litem contestatam,spolij suam proponere posse exceptionem. quam opinionem Iacob.Put.& Cuman. tenuerunt, in.d.§.nihil commune,&ibi Pau. de Cast.numer.8.dicens, in causa arduissima habuisse hunc casum, & communem esse canonistarũ, Roman. ibi sequatur.nu.16. Ripa num.106.& veriorem Iason. nu. 138. & Hermano.Decius.nu. 101 qui omnes eam sequuntur,contra Bart.in eodem.§.nihil commune, oppositum censentem,in.3.limitatione.4.combinatio.num.24.cuius opinionem,ibi Alex. sequitur num.85.& communem Iason ibi dem fatetur.num.137.& Mermerius.num.168.& Bologni.nu.86. quam,& Rubeus ibidẽ sequitur, nu.315. quibus aduersatur tex. in clem.vnic.de cau.poss. & prop. nec patrocinatur,cap. 1. de resti. spol.siquidem solum hoc probet, agentem interdicto,vnde vi,si cõsentiat excipere spoliatorẽ de dominio,ac eius probationẽ offerri, consensum præstare, vt causa dominij ac proprietatis discutiatur: quòd, & reuerendiss. præceptor meus Dida.à Couarru.probat,in lib.pract.quæst.c.23.num.3. vers. sed tex.ille, vbi Bart. opinionem admodum dubiam,ac deniq; falsam esse arbitratur.sed & Panormitanum moderni sequuntur doctissim. Anton.de Padilla,in.l.error.nu.36.C.de iur. & fact. igno. & Perezius,in.l.1.tit.18.lib.3. ordin.reg.col. 14. versic. præterea, vbi & Gregorium citat.

22 ¶Iura enim omnia contra violentum exclamant , & auferunt illi omne iuris auxilium. Nec, & si generaliter loquatur,spolij violenti casum comprehendũt. ideo & malæ fidei possessori,in odium violenti, reiuendicatio concedi- tur,

tur,& remedium possessorium cō
petit:vt tradit Ludo. Gome.in re
gul.de trien.posse. quæst.11. vers.
circa primum.

23 ¶Quæ sane vera sunt,nisi noto-
rie posset cōstare de defectu pro
prietatis concilij,spoliatum nāq;
hoc in themate restituendum nō
est,dummodo ante litem motam
sit in esse,&de hoc defectu possit
constare: secūdum Panor.&.dd.
in.d.c.in literis, & August. Be-
roi,in decis. 3. & Bocrium in de-
cis.2. nu. 34. & Greg. Lup. in.l.
28.tit.23.part.3.

24 ¶Intelligenda q; etiam ipsa lex
est Toletana de vniuersitate, in
spolio præsumpto agentemam si
alius tertius,seu particularis agat:
cum hoc casu alterius tertij respe
ctu,possessor præsumatur domi-
nus,quantum ad hūc tertiū,pos-
sessionis titulum ostendere nō co
gitur:vt in.l.cogi,C.de acqui. hæ
red.& facit in simili quód notat
Rota,in antiquis decis.40. incip.
nota quód vbi reus.

25 ¶ Sic quoq;, ex præadductis fit
habentem ius pascendi, vel scin-
dendi ligna, in alieno territorio,
(cum ipse habeat contra se præ-
sumptionem iuris,) si vult proba
re contrarium, debere probare
per tres testes idoneos: aut per
duos excellentes:vt not.specul.in
tit.de proba.§.fin.vers.vlt. quem
dicit stupende loquutum Iason,
in.l.sciendum. nu. 10. ff.de verb.
obli.& Chassen.in consuet. Bur-
gun.rubri.11.§.2.num.29.versic.
& ideo aduerte.

26 ¶Possidens tamen aliquid, intra
territorium ciuitatis,tuendus est
in possessione,& etiam in proprie
tate si probat, se & antecessores
illud possedisse per tantum tem-
pus,cuius in cōtrarium memoria
non extat:vti verum esse censens
Pet.Iacob.scribit in pract. tit. de
seruit.pecoris depressi,& seq. Ce
pol. de seruit.aquæ duct.num.39.
Guido Papæ, in decis. 573. An-
cha.in consil. 255.incip. in causa
& quæstione, Decius in consil.
483.inci.pro resolutione.Bertrā.
ī cōs.24.incip.cōspecto processu
causæ:vol.1.Chassen. in eisd. con
sue.Burg.rub.13.§.5.nu.16.&.17
tex.est in.l.hoc iure.§. ductus a-
quæ,ff.de aqua quot.& æsti.l. ser
uitutes,la magna,vbi glo,& com
munis,quam præter alios Balbus
tradit de præscrip.2.par.4.part.
prin.& ante eum idem Cepol.de
serui.vrba.prædio.c.19.

27 ¶Et ita communis procedit opi
nio in praxi admodum recepta,
in supremis huius regni tribu-
nalibus,quam Couarruuias (hac
in materia omnio videndus, qui
etiam de præscriptione vsus fru-
ctus disserit.) resoluit,in.c.17. nu.
11.lib.1.varia resol.& Petrus Nu
nius,in.c.12.nu.10.part.2. de exe
quen.princip.māda. quōd ius pa-
scēdi,in alieno territorio præscri
ptione,in memoriali regulariter
acquiratur, & accipienda lex est
(ita intelligenda.) 6.in fin.tit.31.
part.3. siquidem huius probatio
temporis,pro veritate habeatur,
& hoc modo quis se verum domi

num ac possessorem probet.c.super quibusdam,§.1.de verb.sign. l.1.§.denique. ff.de aqua plu. arcen.tradit glo.in.l.1. C.de seruit. & aqua.Felin.in.c.à nobis,de praescrip. Iason,& Ripa, in l. quominus,num.41.ff. de flumin. sed & possessio in memorialis vim priuilegij habet:vt not. Bertran.in cōsil.89.num.3.vol.3.

28 ¶.Et inter alios probādi modos, pasculatio libera,terrarum aratio vinearum plantatio,& aedificatio (nostro vt ī casu)modus quilibet de per se satis significatiuus est possessionis terminorum : vt not. Bal.in.l.sicut.§.1.ff.quòd cuiusque vniuers.no.à Matthe. de Afflic. (loquente de pastu) citatus, & sequutus,in decis.376.incip.exquo probatum est.nu.5.& Detio omnino vidēdo,in consil. 221. incip. non patitur.col.pen.num.10.

29 ¶.Sed,& ob antiquitatem alijs tamen stantibus adminiculis,etiam ex semiplenis probationibus,obtineri posset,ac ferri sententia teste Cardin.in clemen.1.de proba. & colligitur,ex Felino, in. c. cum causam. numer. 12. de testib. & quòd hoc casu,qualis qualis sufficiat probatio per plura scribit, Socin.in.d.consil. 86. lex est. 29. titul.16.part.3.

30 ¶.Et in antiquis dominium per famam probari notab. tenet glo. verb. committat. l. atqui natura, §.si cum me absente , ff. de nego. gest.singul.secund. Angel.ibi, & in.l.Titius, ff. quib. mod.pig.vel Hip.sol.& post Bart. idem Angel.in.l.quidam in suo,ff.de condi.instit. & ibi quoque. Nicol. de Neapol.qui dicit aliam glo. esse similem,in.l.litibus,C.de agricol. & cens.lib.11.& eam notat Alexan.in consil.4. incip. videtur inspectis,3.col.nu.15.vol.2.& Bertran.in consil.207.incip.in Christi nomine,num 6.&.7.vol.2.vbi adducit Frau. de Aretio, in. c. veniens,1.de testib.col.pen.dicentem quòd in excedentibus hominum memoriam,fama plene probat,& Iason qui eum sequitur . in rep.l.admonendi,ff.de iur. iuran. deducique videtur ex.d.l.29. & dictam glo. And. Tiraq.citat,& commendat,in praefatione de iure primogen. num. 107. & in consuet. Pictau.titul.de praescrip.quae demum stantibus alijs procedit; adminiculis,vt docet Angelus, in dicta lege Titius.Feli.in.c.cum Bertholdus,nu.25.de re iud. & Hippolit. Marsil.in.l.de minore,§.plurimū quoque,nu.60.ff.de quaestio. & in rubri.de probatio. nu. 184.

31 ¶.Sed,& ipsa adminicula, in probandis limitibus sufficere glo.notat in.c.si Papa,de priuileg. lib.6. in verbo,probata.& plura congerit Philip.Detius,in consil.42.incipien. & pro facultate mea , 6. col.num.8.& Socin. in. d. consil. 86.& consil.127.incipien.visis capitulis,vol.1.Felin.in.d.c.de quarta,num.27.de praescriptio.Matthe.de Afflict.in decisio.Neapol. 267.incipien.vidi in consistorio, & melius in decis. 277. incipien. an testes deponentes.

¶.Imo,

32 ¶ Imo, & si minori quis tempore quam ex immemoriali possideat, tuendus est non autẽ spoliãdus: l. quicunq;, §. si fundus, versi. sed si, ff. de vsu fruc. & notat Nicola. Boeri. in decisio. 246. nu. 4.

33 ¶ Et ita fit vt ius pascendi, & termini intra territoriũ ciuitatis, aut oppidi cum titulo habito á concilijs, siue cũ titulo hæreditario, vel alijs similibus titulis, per quadraginta annorum spatium præscribi possint. c. 1. de præscriptio. lib. 6. nisi intra quadriennium post hãc præscriptionem concilium, popu li aduersus eam, in integrum restitutionẽ petat. quæ danda erit: vt vtrũq; Roderi. Suarez (claro ingenio, & multis literis præditus) docet in allegatio. 15. idẽ censens quãdo terræ needum sint plantatæ, sed solum aratæ, ordea, & frumenta fructificãtes: quòd nõ omnino hoc casu pastus cõmoditas, in totũ tollatur, cum post fructuũ horum collectionẽ, naturales fructus pasci possint, quem sequitur præallegatus Petrus Nuniu. in. d. c. 12. num. 28.

34 ¶ Dũmodo dictæ terræ, sic possessæ extra dehesas, vel exidos sint: quòd idẽ Rodericus ipse paulo ante citato loco voluit, ita intelligẽs l. 7. tit. 29. par. 3. sic innuẽtẽ. *Plaça, ni calle, ni camino, ni dehesa, ni exido, ni otro lugar qualquier semejãte destos, que sea vso comunalmẽte del pueblo de alguna ciudad, villa, o castillo, o de otro lugar, no lo puede hõbre ganar por tiẽpo.* Quòd idem iure cõmuni cautũ erat leg. præscriptio, C. de operib. publi. & l. viam, ff. de via publi. l. vsu capionem, & l. fin. ff. de vsu capio.

35 ¶ Ita, vt hoc casu, nec centum annorum sufficiat præscriptio: secũdum glo. notabil. in, l. fin. verbo, centum annorum, in fin. C. de sacro sanc. eccles.

36 ¶ Sed neq; in talibus bonis, seruitus constitui potest perpetua, vt in. l. 13. tit. 31. ead. part. 3. & pro vniuersitatis censu nec vendi, aut obligari possunt. teste Alexãdro, in. l. commodis, ff. de re iudic. Bar. & dd. in. l. 4. in princip. cod. titul. quos citat, & sequitur Robert. Maranta de ordin. iudicio. part. 6. actu. 13. eodemq; volum. numer. 51. versic. duodecimo limita. scribens pro debito vniuersitatis, in vijs publicis, & theatris, & alijs similibus exequutionem fieri non posse, quia ad vsum ciuium, & ipsius vniuersitatis sint: impræscriptibilia quæ sunt needum in toto.

37 ¶ Sed etiam in parte (in qua, & idem ius est. l. quæ de tota. ff. de reiuendi.) quando constat ea esse publica.

38 ¶ Nam si agatur de parte quamuis intra limites hos publicos possessa, non constito quòd sit publicà, aut de eius qualitate, probata immemoriali possessor præsumitur dominus, & quòd illa res possessa semp fuerit priuata, & nõ publica, sicuti Feli. (citãs Paul. de Castro, & alios) notat, in. c. sicut olim de re iudi. & licet præsumeretur esse publica, propter tamẽ diu

turnitatem, & temporis antiquitatem ista cessaret præsumptio, faciliusq; adesset quoad rem illã obtinendam priuilegium; vel legitima concessio, si illa allegaretur præcessisse, quia cum ex priuilegio ista publica priuatis personis possint etiam competere; & eo allegato iuncta dicta diuturnitate statim possessoris præsumatur, (vt supra in. 1. part. fundamento tertio adduximus) dispositio cessat paulo ante citatæ, leg. 7. titul. 29. part. 3. quæ cum in sola præscriptione loquatur, qua talia de perse bona acquiri possunt minime, consequens est ea adhuc stante, virtute priuilegij, aut cõcessionis præsumptæ acquisibilia esse: vt arguit. Ioan. Francisc. à Ripa, in d. l. quominus, num. 41. & 102. ff. de Flumin. & nouissime Gregor. Lup. in glo. eiusdem. leg. 7.

39 ¶ Et ita etiam intelligenda, & practicanda lex est. 23. titul. 32. part. 3. quæ tamen hanc tituli allegationẽ, & ex immemoriali, præsumptionem non excludit; sed meram temporis præscriptionẽ: vt colligitur ex eius hisce verbis. *No se pueda defender razonando, que lo ha ganado por tiempo.* Et docent communiter, dd. in. l. cum de in rem verso, ff. de vsur. & in. l. si filius, C. de peti. hæred. & præallegato lo co notat Ripa.

40 ¶ Si tamen facta occupatione alicuius partis plateæ, exitus, calliũ, aut loci, seu publicarum viarum, ac ex populi querela sibi iam facta restitutione, ipsemet populus non in forma primæua publica, sed in ædificiorum, & plantarum, vt sibi adiudicata sunt retinẽdo, eisdem vt bonis populi particularibus, & non in vsu communi facultatis pristinæ vtatur, per spatium quadraginta annorum præscribet quis ea. tex. est (sic intelligendus,) in. d. l. 7. titul. 29. part. 3. rationem his reddens verbis. *Esto es porque maguer, sean de todos comunalmente, no vsan comunalmente de ellas todos.* Et cum vniuersitati tantum, ac ærario communi bona ista sint commodo: quadraginta ideo annis præscribuntur. mutãt enim naturam primæuam v sus possessionis mutato. d. l. 23. tit. 32. part. 3. ibi. *Deuen vsar dellas, assi como delas otras rentas communales que ouieren.* Vnde cum sic eis vti debeant, ergo & sic præscribi possunt: & cum cesset causa qua sunt impræscriptibilia, priuilegiũ de non præscribendo cessat: vt notant. dd. maxime Zasius, in. l. maritum, ff. sol. matri. & plura effundit Andre. Tiraquel. in libro cessante causa.

41 ¶ Sic, earundem regiarum legum infertur ratione, defensam seu ius pro agriculturæ bestijs, & non pro alijs pascendi, vulgo, *dehesa boyal*, appellatam ab vniuersitate mutatam, & aratam vt fructificet frumenta, & ordea, ad soluenda vectigalia, & seruitia regia, vel similia in redditum populi, seu si ad id quotannis eius vendatur herba, lapso in hoc casu decennio (quo consuetudo, & voluntas

voluntas populi, hoc approbantis colligitur,)posse sicut alia bona quæ in vniuersitatis sunt redditu quadraginta annorum spatio præscribi.

42 ¶ Pariq; etiam forma intelligi, & practicari potest pragmatica, 70.in volu.pragmat.fol.(mihi,) 71.sub Fernando, & Elisabe catholicis regibus, Burgis condita, anno. 1496. circa bona populis restituta,in corundem redditu,& non in communi vsu remanentia, possint, vt præscribi dicto quadraginta annorum spatio,licet in dictis defensis sint plantata, & ita limitatur,lex.3. tit.3. lib. 7. ordinat.regia.disponens omnia plantata vel ædificata,in montibus publicis demolienda esse:vt intelligatur,nisi per quadraginta annorũ spatium cum quolibet titulo sunt possessa:quæ hodie(si rectius perpendatur)lex per præcitatã pragmaticam septuagessimam, innouata est.

43 ¶ Et ita etiam intelligi, & limitari debet pragmatica (sub eisdem regibus) Giennensis,anni. 1489. in eodem volum. pragmat. 71. disponens censum imponendum, in plantatis, *de cinco marauedis por arançada*, vt non procedat, in bonis cum licentia conciliorum datis possessis tamen per plus quam quadraginta tempus annorum. nihilq; tali casu solarij nomine, super eis est imponendum, siquidẽ per quadraginta annos,(vt diximus)terræ plantatæ,& cum titulo possessæ,sine vllo censu,aut solario præscribantur liberæ.& satis ex eadem deducitur pragmatica imponendum solarium inuenite, in huiusmodi bonis plantatis, à viginti annis citra à tempore quo fuit condita.

44 ¶ Quæ per.9.cap.in cõmitijs valli Oleti habitis,anno.1543. sub inuictissimo huius nominis Carolo quinto Cæsare,primo vero Hispaniarũ rege,hodie minus mutatur:cum illud,(ne legum inducatur correctio,& agriculturæ præiudicetur) in agris, & terris heremis,(quas vulgus caluas appellat) procedat,& quarum appellatione,terra vineata, vel plantata non venit.l.nulla,& ibi Bal.& eius additio. C. de acquir. poss. propriusq; hac fere ratione loquatur,quando terræ simpliciter conceduntur in proprietatem illorum,quibus donantur:non vero cum ad hortorum,vel vinearũ seu ædificia ædificandum publica alienantur,& illa iam sunt plãtata, & ædificata. Siquidem hoc casu alienatio teneat, quam sola etiam sine decreto præsidis conciliorum licentia præcessit: vt est tex.(sic intelligendus)in.l.fin. C. de venden.reb. ciuita.lib.11.quibus præfata Giennensis alludit pragmatica, de bonis non solum quæ tunc fuerunt plantata, sed quæ etiam postea à populis ad plantationem concederentur. Sic loquens. *Lo qual mandamos que assi se haga,& cumpla de aqui adelante, en essas dichas ciudades,y villas,y lugares segũ que en esta nuestra carta se cõtiene,*

vnde

vnde cum ex huius pragmaticæ hoc possit fieri permissione, quòd præcesserit regia licētia, & adhuc in corpore iuris inclusa, in promptu est: solummodoq; solarium de quo ibi imponetur.

45 ¶In alijs vero terrarū, seu actionum ad earum terminos alienationibus, populo nunq; (sicut nec minoribus immobilia sine iudicis decreto, vt per totum, ff. d reb. eor.) alienare licet, vt concludit nouissime plures citando Andre. Tiraquel. de vtroq; retract. §. 1. glo. 7. numer. 2. lib. 1. fineRegia expressa præcedente licentia: quam ex quo sic dictum caput nonum requirit, præsumpta nō sufficit: seu quòd à toto populo hæc alienatio fiat. Pragmat. est vallis Oleti. 20. mens. Martij, ann. 1551. ita intelligēda, quicquid doctissimus Petrus Nunius, post Anton. Capitium decisio. 4. numer. 9. voluerit, in. d. c. 12. tit. 21. quos in hoc non probo: maxime hac in materia quæ correctoria est, strictéq; debet intelligi, vt reipublicæ conseruentur bona: ex his quæ tradit Iason, in. l. prætor, ff. de no. oper. nuntia. & Matthe. de Afflict. in decissio. Neapolit. 44. incipien. de tribus.

46 ¶Et appellatione licentiæ, quòd expressa esse debeat, intelligatur, in qualibet dispositione: vt notāt Archidia. & Ioan. Andre. i. c. Ab batem, de electio. lib. 6. quorum opinionem communem esse Antonius Corsetus testatur, in singul. 154. in parte licentia, in fine: & Philip. Decius, in consil. 38. incipien. circa primum, 3. col. num. 4. & additio. Abba. Panor. in. c. licet, de regular. Pet. de Rauen. in suo Alphabet. aureo, in part. autoritas, & Post Bal. in titul. de reo, in versic. sed quid si statutum, in additio. Specular. Didac. á Castello, in glo. l. 55. Taur. super verbo, licentia, ita intelligens dictam legem, & super eadem, idem, Centifontanus, in. 1. col. sensit dicens, quód licentia hæc est de substantia actus: vt per Bal. in. l. cum non solum, §. necessitate, C. de bon. q; liber. & in. l. 1. C. qui admit. sed nostro in themate, adhuc etiam requiritur cum priuilegio habente formam, de qua, in leg. 27. & in. l. 32. titul. fin. lib. 8. ordinat. Regiar.

47 ¶De qua licentia, si non appareat, nunq; illa ex temporis diuturnitate præsumitur, tum ob ante dicta, tum quia visis actis, cum ex eorum tenore interuenisse nō appareat, præsumptio cesset: vt scribit Paul. de Castro, in consil. 81. incipien. in causa quæ vertitur 3. col. numer. 3. volum. 2. &. Alexand. in consil. 1. incipien. ponderatis his, 5. colum. numer. 19. volum. 4. & Felin. in. c. sicut, 18. col. ante numer. 34. de senten. & re iudica.

48 ¶Si autem dominia terræ, baronum, aut dominorum sint, eorum licentia, (cum loco Regis hoc casu habeantur) sufficit: nam quód regis erat propriū id cōmitis, aut Marchionis erit cui cōcessum

sum est,& constito de priuilegij tenore omnis terra illius termini propria domini intelligitur, cui à Rege concessa est: vt probat Zasius,in rubri.ff.de iurisd. omni.iudi.& Marant.dispu.6.nume. 14. & Chassen.in consu. bur.fol. 62. num.14.

49 ¶Et cum dari esset solita à prouintiarum præsidibus: vt in. d. l. fin.de venden.reb.ciuit.& domini terrarum non solum,in earum proprietate,eandem,quam Rex, in suo regno intentionem fundêt, vt notat idem Petrus Nunius,in d.c.12. sed etiam loco præsidis habeantur: vt tradunt Bart. Iason, &.dd.in.l.stipulationum,§.fin.ff. de verbo. obligatio. eorum ideo licentia tanquam sit data à præside valet.maxime cum loca iure gentium publica,in illius dominio dicantur, cuius est imperium: ex sententia Bart.in tracta.de alueo, colum.4.præsertim si domini, in consuetudine sint sic faciendi,eorum enim tunc licentia, ac si esset regia valere debet:vt.l.12. tit. 1. part.2.& in eodem cap. 9. apud vallem Oleti satis probatur,attēta eius petitione loquente tantum de illis populis,in quorū terminis Rex ipse gratias terrarum facere solebat:quód certe intra territoria dominis vassallorum concessa intelligi non potest,cum ibi Rex non soleat,neque possit dare terras nolente domino inferiori,cui territorium concessum est ex regio priuilegio,quód mutatim reuocari non debet;sed decet esse man surum.l.quód semel.ff.de decret. ab ordin.facien.l.4.titul.9. lib. 5. &.l.2.tit.3.lib.7. ordinat. regiar. & Aretin.notat,in consil.15.incipien.reuerendissime pater:sic nec ius seruitutis concessum vni, alteri potest concedi,in præiudicium primi.l.in concedendo, eum sequen.ff. de aqua pluuial. arcend. &.l.Lutio, ff. de aqua quotid. & æstiua,tradit Iason,in.l.rescripta, C.de precib. imperat. offerend. & in. §. æque, 5.colun. instit. de actio.

50 ¶Sic vel eadem ratione,post assignationem terminorum populo factam,ab eoque acceptatam, non videtur posse dominum regem eius assignationis terras alteri donare,cum rata debeat esse prima donatio,& potior priorum quibus ius quæsitum est,maxime traditione facta conditio[illegible], l.quoties, C.de reiuend. Nec ipsum regem præsumatur velle vnum altare cooperire, altero nudato. l. assiduis. C. qui potio. in pigno. habeant . & non liceat vni tollere, & alteri dare, nisi ex causa publica. l. item si verberatum, §. 1. ff. de rei vendic. & in.l.Lutius.ff,deposit. l. venditor, §. constat, ff. com. prædio. & vtrobique notant doctores,& Bart, in proœm. digestorum,&Decius in consil. 191. incipien. in causa quæ agitatur.3.col.num.9.Iason, in.l.fin.nu.13.ff.de pact.tex.est in l.2.titul.1. part. 2. si tamen certa ex scienna,Rex scribat , vt dentur istæ terræ derogādo legibus, &

maxime limi... nec apud qua... ea ipsa induci... fuit datu fuis... pro habitatione... ne es munere

& priuilegijs obtemperandum est: secũdum Bal. in.c. cum adeo de rescript.

51 ¶ At cum rege aliquarum harum terrarum facere donationẽ volẽte, prius notificetur populo, si populus assentiat, vel non contradicat, propter assensum, hoc in casu donatio valet, ex notatis per Andre. de Yserni. in titul. quæ sint Regal. in prin. quòd est notabile verbum, & quotidianum in praxi. præsertim cum læsione modica, argument. l. sed, & addes, §. pen. ff. locat.

52 ¶ Ante assignationem vero, quã do de nouo regnum, vt Granatæ, seu apud Indos, aut noua prouintia acquiritur, si terminus rotundus, vel aliqua pars terræ militibus, vel alijs detur, quibus ob seruitia licet donate. l. 51. titul. 18. part. 3. & notatur, in. d. l. item si verberatum, §. 1. donatio necdum valet, sed pro sufficienti, & legitimo habetur titulo, vt in. l. 234. in legib. styli. per quam lex. 4. tit. 28. part. 3. inuens montes, & similia bona pertinere ad populos, in quorũ sint territorio, intelligitur (vt ex eius verbis patet) post terminorum assignationem, vel ex immemoriali consuetudine factam. quòd & glo. Gregoriana notauit, in. l. 9. eod. titul. & part.

53 ¶ Ipse enim Rex, ante assignationem solus dotare potest de tanto, vel quanto territorio, omnes ciuitates, vel regni sui loca: teste Innocen. in. c. cum ad sedem, de restit. spoliat. & Bal. in. l. 1. C. de emancipat. libero. col. 4. & scribit Anchar. in consil. 142. incipien. clarior, & breuior. & est lex 2. titul. 1. part. 2. ibi. *Y solo, otro si, es poderoso de partir los terminos delas prouincias, y delas villas,* & sicut vni populo, hoc nempe casu, eas possit terras assignare, & diuisionem terminorum facere, ita, & vni personæ, seu familiæ donare. l. iuris gentium, §. adeo, ff. de pact. & iste bonus est, & legitimus titulus. l. fin. C. de fund. patrimonial lib. 11. sicq; procedit præcitata lex. 234. in legibus styli, ex qua oritur practica, vt in locis vbi non probatur diuisio, donet hodie Rex.

54 ¶ Minime tamen vnum à modo notatu dignum omittã, quòd licet termini, & montes publici arari non debeant, vt paulo ante citata leg. 3. titul. 3. lib. 7. ordinat. ibi. *No los puedan labrar, vender ni enagenar.* Hoc procedere intelligẽdum esse autoritate propria, non autem regia, (vt notatum est) præcedente licentia, quam ad arandum si populus creuit, & necessaria ei publice agricultura sit pro frumentis, seu fructibus colligendis, sine magno pastuum incommodo rex ipse facile præstabit.

55 ¶ Quæ eo casu, pro vniuscuiusq; indigentia vicini, erit communicanda: ita, vt vsus ille communis pauperi, sit vt pauperi, & diuiti, vt diuiti, leg. 4. (ita intelligenda) titul. 28. part. 3. ibi.

Tam-

Tambien à los pobres, como a los ricos, & colligitur ex Alberico, in. l. in tantum, §. vniuersitatis, colum. vltim. ff. de re. diuisio. & Ioan. de Ripa, in respon. 22. sub titulo de legib. & cõsuetud. & notat Bartholo. à Chassen. in cõsuet. Burgun. rubri. 13. §. 2. num. 26. & eleganter Stephan. Bertrandi, in consil. 1. incip. viso consultationis themate, 3. col. num. 12. volum. 3.

56 ¶Quibus accedit, quòd vsus terminorũ pro modo debito debeat communicari, secũdum glo. in cõsuetud. Aluerniæ, c. 28. arti. 10. & glo. Gregor. in. l. 9. tit. 4. part. 3. post Alberi. in. l. nemo, §. fin. ff. de rer. diuis. Aymon Crauet in consil. 60. incipien. ex omni capite, 1. col. num. 3.

57 ¶Et sicut vicini laici, ita, & clerici hac terminorũ, pro rata in illis locis habitantes, vti commoditate debent, vt in eadem Aluerniæ cõsuetud. glo. scribit cap. 28. arti. 4. & Stephan. ipse Bertrand. probat, in consil. 101. incip. quamuis, vol. 3. facit tex. leg. 49. tit. 7. part. 1. ibi. *Antes sera tenudo de guardar las posturas, y las costumbres dela tierra, como los legos.*

58 ¶Et alludit doctrina Baldi, in. l. si manifeste, C. de seruitut. inquiẽtis, vt tentem vsu publico, taliter quòd vsum aliorum vicinorum consumit, cogi posse à iudice pro rata vtatur, vt inter loci illius vicinos moderata seruetur æqualitas, bonus est tex. l. in summa, §. fin. & ibi Paul. ff. de aqua pluuial. arcen.

59 ¶Imo quantumuis dominus, in loco habitet, ne depopuletur pastus, immoderate vti non debet, nec excessiuas greges habere, arbitrioq; iudicis quantitas moderabitur: & aliquando ex statutis locorum, vt præallegat, notat Alberi. in. l. imperatores, ff. de seruit. rustico. prædio, & in. d. §. vniuersitatis, & est de mente reuerendissimi Didaci à Couarru. (hac in materia videndi,) in. c. 37. practica. quæstio. numero. 1.

60 ¶Quæ etiam à rege licentia dabitur, etiam si intra illorum terminorum limites, incolæ alterius populi, ius, vel seruitutem habeant pascendi, siquidem propter propriam necessitatẽ vicinorum publicam, hoc ius, & facultas arandi, in talibus detur terminis. l. præsens, C. de seruit. & aqua. & egregie notat Roderi. Suarez in præcit. allegatio. 15. in finalib. verb. sic etiam ad breue tempus, decennio minus, ad seruitia soluenda concedi, hæc eadem solẽt licentia regia, vt pro seruitio ab Hispalensi communitate inuictissimo regi Hispaniarum, & noui orbis, nostro huius nominis secundo Philippo, in toto eiusdem ciuitatis territorio soluendo, eidẽ ciuitati hisce nostris diebus fuit concessum.

61 ¶Maximeq; id procedit, si non grauiter ius pascendi lædatur, vt scribit Cepol. intracta. de seruitut. in. c. de seruitute iuris pascendi. & Bartholo, à Chassen. in

in dict. cō suetud. Burgund. rubri. 13. §. 2. i glo. *Vsayje de bos.* Quibus eleganter adstipulantur per Philip. Detiū notata, in consil. 244. incipien. in quæstione proposita, & Andre. d Ysern. in tit. quæ sint Regal. in prin. argumē. tex. in clemen. 1. de reb. ecclesi. non alienan.

62 ¶ Cui rei, & illud finitimum est: quòd temporales communiones, alio apud nos nomine, *Pastos comunes*, dictæ, si alter ex populis, in vicinis creuerit, ante finitum conuētum tempus, hac iusta causa de nouo superueniente, quòd vni, & alteris non sufficiat, dissolui possint, & sine metu pœnæ discedere: ex eleganti sentētia Abb. Panor. in c. dilecti, de arbit. cēsentis ius scindendi ligna, vel cum animalibus, in alieno territorio pascendi, & si inductum consuetudine, (quæ pactū est ciuium,) si ligna, vel pascua non sufficiant territorij, termini ve, dominum, ad pascendi cō suetudinem præferendum: & exterum admittendum non esse. & ibi, not. Ioan. de Imol. à Matthe. de Afflict. (qui & alia adducit) citatus, & sequutus in decisio. Neapol. 290. incipien. quidam Baro, num. 8. cum sequen. & Bartholo. à Chasen. in. d. §. 2. num. 27. &. §. 5. num. 1. &. 2. & Rochus de Curte, in. c. fin. de consuet. fol. paruo, 46. & Cepol. in. d. c. de seruitute iuris pascendi, Montal. in. l. 7. tit. 2. lib. 2. for. legum, & reuerendiss. Couarruuias lib. 1. varia. resolutio. c. 17. nu. 11. facit tex. in. l. si quis fecunda. C. de aquæ duct. & in. l. præses, C. de seruit. & aqua. & in l. ædem. C. locat. & argument. c. suggestū, de decim. &. c. quid per nouale, de verbo. signif. optimus est tex. l. venditor, in fin. ff. cōm. præd. & post Andre. Ysern. lib. 3. const. Neap. rub. 37. nu. 2. & ibi Afflic. num. 8. Parisius respōdet, in consil. 27. nu. 134. vol. 1.

63 ¶ Sed, & si ex præscriptione, vel priuilegio ius pascendi, in alieno territorio competat, hoc debet intelligi, si superabundat pastus: sic si ius hauriendi aquam concedatur, intelligendum est, si in proprio territorio illa superabūdet: vt probatur ex sententia tex. l. si quis diutinam. C. de aquæ duct. lib. 11. & ibi not. Lucas de pena, & in. l. diligenter, eod. tit. & Ioan. Francisc. de Ripa, in tracta. de peste, vltim. part. numer. 24. quòd adeo locum obtinet, vt consuetudo in contrarium non valeat: teste Rebuffo in præfatio. tracta. de consuetud. & vsu, sub. num. 51.

64 ¶ Ceterum, extra hos casus iure isto pasturandi, seu in alieno territorio scindendi ligna, semel acquisito, ius pasturæ, inuito, eo qui id habet, mutari non potest. l. in concedendo, ff. de aqua pluuial. arcē. & Ludo. Roma. scribit, in consil. 47. incipien. visis necessarijs, & explicat Couarr. in materia vidend us, in. d. c. 37. pract. qq.

65 ¶ Imo si res communis sit, ea nisi ad vsum destinatum, cum præiudicio tertij vti nō licet. l. Sabinus, ff. commu. diuid. sicuti nec domi nus fundi seruientis ædificare potest,

test in præiudiciũ terrij, seu seruitutis. l. si domus, ff. de seruitu. vrbano. prædio. l. si eo loco, ff. si seruit. vendice. & notat Socin. in consil. 105. & sequen. vol. 1. Aymon Crauet à Sauillian. cõsil. 4. col. 2. & alter Aymon in consuetudin. Aluerniæ, fol. 155. col. 2. & Cepola in. d. c. de seruitute iuris pascend. num. 18. & 26. Sic Rector ciuitatis, aut eiusdem decuriones non possunt, præter morem iam vsu receptũ, vel ex cõsensu omnium, siue ad publicam vtilitatem, vel ex Regia permissione, pascua omnibus ciuibus communia, vel adtẽpus, aut perpetuo interdicere: Prag. 2. comitio. Ann. 1552. & 54. Ann. 1558. vidẽde, & Tolet. An. 1559. petitio. 22. nec ex eisdem agris, ad seruitia soluenda partem aliquam certis possunt claudere limitibus, & prohibere pascendi vsum, vt notat Bar. in. l. toties, §. 1. per tex. ibi, ff. de pollicita, & in. l. ambitiosa, nu. 12. ff. d decret. ab ordin. faciẽd.

66 ¶ Sed nec hac ratione homines plebei, in vicinorum ius pastu randi in suo territorio habentium præiudicium, defensas tẽporales, (quas vulgus, *atajados*, appellat) vt ex herbæ locatione Regia tributa soluantur facere possunt. quòd, & de clericis loquẽdo, Panormit. videtur notare, in consil. 6. incipiẽ. casus su perquo, vol. 1. sic vel cadẽ ratione plebeij ipsi, in patritiorũ, seu nobilium præiudiciũ, bona publica, seu conciliorum propria, ad hæc Regia tributa soluenda locare, aut cẽsuare non possunt, aut publicis magistratuum honoribus, seu oppidorum regimine nobiles, & patritios priuare. quòd est singulare ad intellectũ & declarationem cap. 102. & 213. comitiorum Vallis oleti. anni. 1548. & not. Auenda. in. cap. 19. nume. 18. lib. 1. de exeq. prin. man.

67 ¶ Et ex eadem ratione ipsi domini, quibus Rex donat, aut vẽdit villas iam populatas, quantumcunq; in priuilegijs ea ponantur verba. *Damos tal villa con todos sus terminos, aguas estantes, y manantes, y con la iurisdicion ciuil, y criminal, Mero y Mixto imperio.* illarũ villarũ, terminos diuidere nõ possunt: nec permittere intra eos, vt edificentur vici. quòdq; alia earum cõcilijs inuitis quælibet ædificia fiant, cum dicta concilia in possessione sint terminorũ intra quos ædifitium nullum fabricari potest, & fabricatum demoliendum est. d. l. 3. tit. 3. lib. 7. ordina. Regia. ibi, *y si algunos han labrado, ò poblado, que sea luego dessecho y derribado.* & de iure communi, idẽ Bal. notauit in titulo de pace Constantiæ. §. nos Romanorum, col. 2. quem sequitur glo. l. 5. tit. 28. part. 3. innuens in ciuitatis territorio, sine eam regentium consensu, ædificare nõ licere.

68 ¶ Sed neq; herbarum fundorũ posse defensas facere, Stephan.

Bertrādi probat in præallega. consil. 1. vol. 3. & deduci videtur ex sententia. leg. 23. titul. 32. parte. 3. ibi, *Ca estos lugares tales fueron dexados para apostura, & pro comunal de todos los que hi biuen: y no los deue ninguno tomar, ni labrar, para pro de si mesmo.* & notat Mathe. de Afflict. in rubri. 85, num. 8. lib. 1. constit. Neapolit. loquendo in dominis vassallorum faciētibus defensas inuitis subditis. & apud nos tex. est in pragmati. Granatensi, fol. 148. antiquioris impressionis: tradit Couarru. in. d. c. 37. Regia lege Hispaniarum, forensi vsu receptissimum esse, & denicq; diffinitū nō posse priuatos agrorum dominos, absq; speciali priuilegio Regis, vel legitima præscriptione prata, quæ *Dehesas* vocamus, ex eisdem agris efficere, ac constituere ad hoc, vt herba naturali vi absq; nulla industria nata, vēdi, vel locari possit: siquidē herba ista omnibus conciuibus, & incolis communis fit, collectis iam frugibus, & fructibus. atq; ideo agri priuati dominus non poterit vsum istum communem prohibere, vt ex Pragmat. 73. probatur Regia, & ex ea qua reuocatur Abulensis ordinatio, fol. 170. vbi asseueratur esse contra huius regni leges, quòd quis proprios fundos, et agros absq; Regis permissione prata, & pascua ciuibus, & incolis interdicta efficiat, quamuis possit libere quilibet proprios fundos, & agros colere, qua ei libuerit cultura: ita tamen, vt fructibus collectis, & agris vacantibus, à semine, pascua sint omnibus habitatoribus communia: ex his inferens posse agri priuati dominum, nihilominus in eo vites, & oliuas plantare: etiam si per hāc plantationē, pastus hic communis omnium conciuium animalibus, impediatur, siquidem hi conciues, nullum habeant pascē di ius in agris priuatorum, nisi postquàm fruges, & fructus fuerint collecti, donec alij seminentur. et eo tempore quo priuatus ager pendentes habeat fructus, vel vites, aut aliàs arbores, quibus nocet animalium pastus, nō liceat cuiquàm in eum agrum animalia mittere ad pascēdum, vbi etiam ex hissubinfert, quòd dominus agri in quo vicini, & cohabitatores ius habent pascē di collectis fructibus, posse in eo nouellare, vites, & oliueta plantare, licet hactenus eum coluerit & seminauerit ad fruges colligē das, vel ad alium fructum his similem, & hoc esse quòd voluit Cepola de seruit. rusti. prædio. cap. de seruit. iuris pascen. num. 26. quo in loco scribit secus cēsendum si ager is talis sit, in quo quis habeat ius pascendi, seruitute, vel alio titulo absolute: nā hunc agrum dominus semper tenetur habere liberum ad pascendum.

69 ¶ Nec dumq; loci dominus sine populi habitatorum consen su de

su, defensas has facere potest, sed nec ipseRex passim hoc,& indistincte facere debet, nam sicut rem priuatā sine causa publica ei tollere non expedit, ita quæ communia sunt prohibere ac quæ omnium sunt tollere: vt scribit Ysernia in dicto titul: quæ sint Regalia, in verbo, portus. 2. col.

70 ¶ Sicq; fit, omnium, qui ius habent in termino, si non accedat consensus (dict. l. in concedēdo, ff. de aqua pluuial. arcend.) defensas illas quæ autoritate probantur iudicum (qui dicuntur, *Alcaldes de mestas y canadas*,) nihil valere: vt pote à iudicibus circa hoc non valentibus factas: si tamen omnes consentiant, in vim pacti, tales defensæ, & cōsensus valent, ac consentientes ligantur, argumē. glo. l. 2. C. commu. vtriusq; iudic. quia quilibet iuri suo, & facultati propriæ potest renūtiare. l. si quis in conscribendo, C. de pact. & per modū ac statuti formam possunt se ad inuicem ligare: vt scribit Bald. in. c. venientes, de iure iurand. quòd quoad se valebit. leg. si is qui, & ibi Angel. ff. de pignor.

71 ¶ Posteri autem, qui eorum hæredes qui talem habuerunt consensum non probantur, defensam huiusmodi minime seruare tenentur: siquidem prædictum pactum hæredes tantum obliget, & non alios: vt in hac specie Mathe de Afflictis notat in rubri. 85. lib. 1. constit. Neapol.

72 ¶ Termini enim ciuitatis in eandem sunt omnium communem vtilitatem. l. 4. &. 9. tit. 28. part. 3. & in communi ad vicinos, tam præsentes, quam ipsius ciuitatis futuros pertinent, cum ciuitas, aut villa quòd perpetuo duret præsumatur. leg. an vsus fructus, ff. de vsu fruc. & quem admo. quis vta. et qui nascūtur, quiq; de nouo veniunt, idem sit concilium. l. proponebatur, ff. de iudic. & termini Singulorū non dicuntur, sed vniuersitatis, & non solum illorum vniuersitatem repræsentantium eo tempore quo fuit facta assignatio, sed posteriorum, qui etiam terminos illos vniuersitatis nomine, ab illo Rege, qui primo assignauit videntur habere: vt in simili tex. probat. l. 2. ff. de interdic. & relega. & in leg. si arrogator, §. sed an impuberi, ff. de adoptio. & leg. emancipatum. ff. de senator. hac ideo ratione, oppidani in successorum præiudicium hos terminos alienare non possunt: argumen. l. nihil. §. omnibus, ff. de lega. 1.

73 ¶ Sed, & ipsis omnibus vicinis non consentientibus, in particularium vtilitatem occupari non debent. d. l. in concedendo. & l. per fundum, ff. de seruit. rusti. prædio.

74 ¶ Nec concilium fundorū priuatorum herbas locare potest. ipso teste Bertrādo multis hoc probante iuribus, in. d. consil. 1. quòd enim nostrum est sine fa-

cto nostro ad alium transferri non debet. regul. id quòd nostrum, ff. de reg. iur.

75 ¶ Cum ergo ab ipso Rege (cuius proprium est prouintias diuidere. l. si eadem, ff. de offi. assessor. leg. 1. C. de metrop. ve. lib. 11. & in. c. 1. §. praeterea ducatus, de prohib. feud. alie. per Federi. & notat Brunus in consil. 93. incipien. in causa, & lite vertente.) illud territorium integrum assignatum prius iam fuerit, formâ quę limitibus dederit, ex consequenti patet hos nouos dominos, terminos ipsarum villarum diuidere non posse: quicquid Suarez inaduertenter contrarium asserat, in allegatio. 7. col. pen. versic. habito. cuius fortassis dictum eo posset casu procedere, quando de consuetudine immemoriali, aliter in regno esset assuefactum: vt scribit Nicola. Boeri. in decisio. 227. numer. 16.

76 ¶ Nam quòd particulares vicini tempore donationis, ipsis baronibus à Rege factae possidebant, quòd quę iam per occupationē erat, vel ex alio titulo legitimo, vel à lege, puta praescriptione, seu à rege, aut ab alio, qui potestatem habuit dandi acquisitū, id nullo modo venit in cōcessione illius territorij, alicui domino, vel baroni factae: tex. est in. c. 1. & ibi Bald. de capitane. qui curiam vendi. scribēs quòd si imperator concessionem alicuius castri cum pertinentijs fecit in huiusmodi concessione non venire defensae, vel molendina, quae communitatis propria erant, neq; res vicinorum singulares, quia tantum videtur Rex concedere quòd eius erat proprium leg. si domus, §. fin, ff. de lega. 1. leg. vxor patrui, C. de lega. leg. qui tabernam, ff. de cōtrahen. emptio. & Baldum Frāciscus de Aretio sequitur in. d. consil. 15. colu. 3.

77 ¶ Vnde, si Rex villas, aut ciuitates cum suis terminis, montibus, & aquis concedit, ex quo terminus limitatus ipsius in vniuersum villae, aut ciuitatis praesumitur, particularia quę praedia possessorum etiam praesumantur, aperte colligitur, quòd in ta li concessione iurisdictio tantummodo sit cōcessa: circa quā intra villam, ciuitatem, vel eius territorium ille dominus intentionem suam habebit fundatam non tamen quoad territorium ipsud in proprietate, seu quoad terras à particularibus possessas: circa quae concilium illud, & particulares possessores quo ad proprietatem, & possessionem intentionem suam habent fundatam. & ita Notat Mathe. de Afflict. in rubri. 37. num. 6. lib. 3. constit. Neapolit. & Iason, in, leg. quo minus, ff. de fluminib. facit ratio tex. c. cū olim, de consuetud. & c. pen. de priuileg.

78 ¶ Et cum vassallis hoc in casu ius commune assistat, etiam ante

dicta

dicta priuilegij forma stante ip
sa ciuitas, aut villa in suorum ter
minorum possessorio contrado
minos suos interim tueri debet.
c.cum personæ, de priuileg. lib.
6. & in simili casu sic concludit
Capitius in decisio. 289.

79 ¶ Si tamen terminorum com-
muniones habentes (siquidem
faciles sint ad dissentiendum ho
mines. leg. item si vnus, §. princi-
paliter, ff. de arbit.) in modo eis
vtendi, discordent, seq; hac ex
ansa inuicem impediant, in eo-
rum vsu, & commoditate, anti-
quam ciuium consuetudioem,
siue in agricultura, seu scindẽdis
lignis, aut diuidendis aquis ser-
uandam esse Bald. notat: in. c. 1.
§. 1. de pace Constantiæ, 4. col.
in parte sicut ab antiquo, citans
tex. leg. domini prædiorum, C.
de agricol. & censit. lib. 11. ab eo
dem Mattheo de Afflict. rela-
tus, & sequutus. in. c. 1. num. 13.
sub rubri. 37. lib. 3. earundem
constitutio. Neapolit. eiusq; sen
tentiæ Chassenæus est (aliter, fie
ri iniuste dicens) in. d. rubri. 13.
§. 2.

80 ¶ Cum minime mutanda sint
quæ certam habuerũt interpre
tationem. l. minime, ff. de legib.
c. cum dilectus, de consuet. Nec
dumq; id procedat quando de
legis, sed etiam cum de contra-
ctus interpretatione agitur, vt
scribit Socin in consil. 145. inci-
pien. circa primum consultatio
nis. vol. 1. & Stephan. Bertand.
in consil. 126. incipien. pro ple-
niori. vol. 4.

81 ¶ Et facit quòd de communi
hospitio locari solito. Bald. ipse
tradit in. l. 1. quæstio. vltim. C.
qui testam. face. poss. & in. c. cũ
omnes, de constitutio. à Bartho
lo. Socin. citatus in consil. 58. in
cipiẽt. in causa Andreoti. 2. col
vol. 4.

82 ¶ Consuetudine vero cessante
ea in quæstione, magis ipsi po-
pulo vtilis ne fuerit vnus vsus,
quàm alius, adeundus est Rex,
cuius est proprium, statuere, vel
pensare quo ordine, qua ve cul-
tura sui vti debeant subditi, in
proprium Regni terrarum com
modum. leg. 1. rit. 11. part. 2. vt
eius arbitrio illarũ cultura fiat,
sicut, & in diuisione aquarum
statuitur. l. de vsu, ff. de varijs, &
extra ordi. cognitio.

83 ¶ Cæterum hoc in loco libuit
adnotare, quòd cum ad causæ
cognitionem in hac terminorũ
occupatione, concilium, vel per
sona quæ eos occupat, seu limi-
tes amouit, debeat ante omnia
citari, ac facta citatione, opposi
tio iurisdictionis declinatoria
statim sequatur aduersus corre
ctorem, eum dicendo extra ter-
ritorium de causa cognoscere:
cõtra leg. fin. ff. de iurisdict. om-
ni. iudi. &. cap. fin. de constitu-
tio. lib. 6. et de pronuntiando se
iudicem appelletur: vt not. glo.
in authẽ. habita. C. ne filius pro
pat. & ita quando huiusmodi
declinatoriæ exceptiones oppo
nuntur, nimis protelctur nego-

tium: Ne sic hoc subterfugia turiudicium: valde ipsi cōcilio spoliato cōducere iudex, vt Regius specialis qui de eo cognoscat impetretur, vel senatores Cācellariarum Regalium adeantur, coram quibus querela ibi à cōcilio contra cōcilium, vel quēpiam alium spoliantem proposita de crimine, & terminorum possessione cognoscitur (et vi. c. 3. comitiorum Ann. 1552. in. 2.)

84 ¶ Sed & per modum causæ potest semper de incidenti terminorum possessione in causa criminaliter intentata super interdicto vti possidetis pronuntiari vt si iudex dicat condemno criminaliter molestatores de pascētes in tali termino, vel ibi scindētes ligna, quia possessio eiusdem termini pertinet ad talem villā, vel populum accusantem. Sicq; per modum causæ constat incidenter de termino, quam practicam Bal. ponit in auhten. ad hæc, C. de latin. libert. tollē quē sequitur Martinus ab Azpilcuet. Nauarrus in. c. cum cōtingat, de rescript. in primo remedio

85 ¶ Et iure hæc procedit pronuntiatio, siquidem incidens ex eodem facto oriatur, ob idq; facilius super incidenti pronuntietur, vt Robertus Mat ant. scribit in suo specul. aureo de ordin, iudicio. part. 4. distin. 6. q. 2 princip. nu. 26. versic. pono secundam conclusionem tradunt Bal. & dd. in. l. 1. C. eod. titul.

86 ¶ Praxim autem exequēdi sententiam in materia terminorum Felin. tradit in. c. quia indicante de præscription.

87 ¶ Prætereadūq; non est, quòd si populum, vel vniuersitatē volentem petere terminos à domino, vel ab alijs occupatos, dominus loci prohibeat ne petat, ob id nunq; terminorum horū præscriptionē contra conciliū currere, semperq; quòd vsurpatum est posse petere. l. 10. tit. 29. part. 2. impedito enim agere non currit præscriptio leg. in rebus. ibi. *Ex eo tempore opponatur, ex quo possint actiones mouere.* C. de iure dotiū. l. 1. §. fin. C. de Annal. excep. & in authen. nisi tricennale, & ibi Bal. C. de bon. mater.

88 ¶ Nisi concilium populi domini inferioris sit, quòd Regem potest adire, & coram suo senatu eosdē terminos contra quēcūq; petere, nam cum hac via impedimentum illud possit remouere, si negligens in eo fuerit remouēdo, nonq; petat, præscriptio sibi curreret: nec dicta lege iuuaretur Regia, quæ in isto casu minime intelligēda est, locūq; dumtaxat obtinet, quando dominus impediēs talis esset, qui superiorem non recognosceret.

89 ¶ Paria enim sunt quē non esse impeditum, vel posse impedimētum tollere, c. fin. cū ibi notatis de electio. & qui potest facere vt possit, iam videtur posse. l. qui potest, ff. d. regul. iur. & post Bal. & Ludo. Roma. per eum ibi citatos

tatos Ioan. Francis. Balb. id hac notat in specie, in tract. præscriptio. part. 1. part. 6. principal. nume. 23. versic. secundo limita. & tradit Felin. qui pulchre loquitur in. c. ex transmissa. 1. col. de præscrip. & in. c. cũ inter. 9. col. in fine, cum sequẽt. de exceptio. & sic Bal. in. l. sed, & si per prætorẽ, §. 1. per illũ tex. ff. ex quib. caus. maior. notat impeditũ nõ dici, qui potuit facile impedimẽtum remouere: bonus est tex. in leg. quibus diebus, ff. de condit. & demõstrat. *Quibus diebus vicinus tuus, te via publica, cum ad parendum condicioni ire velles, ire prohibuit, nec per te stetit quo minus agendo, ob calumniã eum summoueas, hi dies condicioni non imputabuntur.* ex quo ibi notat ipse Bal. secus esse, si cũ posset remouere non remouit. ibiq; probari, non sufficere probare diligẽtiam, nisi etiam probetur conatus ad repellendũ impedimẽtũ.

90 ¶ Vnde Abb. Panor. in. c. scisci tatus, 2. col. & in. c. plerũq; , ad finem, de rescript. ex tollens Innocen. in. d. c. ex transmissa, scribit nõ sufficere allegare impedimẽtũ, nisi probetur, quód fuit causa immediata, quare nõ egit pro bando diligentiam adhibitam, bona est glo. verbo, suspẽsionis, in. c. quia diuersitatem. de cõcess. præb. & glos. verbo, proposita, in. c. cupientes, §. quód si per viginti, de electio. lib. 6.

91 ¶ Sic pulchre Bart. in leg. 2. §. et quód diximus, ff. si quis cautio. dicit non sufficere probare, quód fuerit vis fluminis, nisi probet. .r quód eo tempore tu citatus recesseras, & perueneris ad flumẽ causa transeundi, pro quo dicit ibi Angel. esse textum meliorẽ de mundo in leg. qui comeatus, in prin. ff. de re milit. ibi. *Dũmodo non tardius a loco se profectũ probet quã non occurrere potuisset.* & notat idẽ Bart. in. l. præses. C. de appella.

92 ¶ Et Bald. in. c. 1. in fine de præscriptio. præscriptionẽ (innuit) excommunicato currere, quamuis agere non potuerit, si petere absolutionem potuit, & non curauit.

93 ¶ Et impedimentum, habenti implere intra terminum præstitum per tertium, ad quód tollẽdum, potest impeditus sibi prouidere, per aditionem ad superiorem, non suffragari impedito non adeunti. Ludoui. Roma. scribit in consil. 352. incipien. quæritur. 2. col. num. 10.

94 ¶ Sic, cum viro ad inopiam vergente, mulier agere non sit impedita. l. vbi adhuc. C. de iure dot. contra eam currit isto casu, cuã constante matrimonio præscriptio, teste Baldo Nouello in tra cta. de dote. 7. part. 2. & . 5. col. à Francis. Balbo relato, & sequuto in. d. 1. par. 6. part. princip. numer. 10.

95 ¶ Pari modo, in casu legis. 59. ad curias Taurinas, cum, marito absente, ipsa à iudice licẽtiam possit habere, & impedimentum remouere, si non agit, sibi currit præscriptio.

¶ Et eadem ratione, licet filio familias non currat. d. authen, nisi tricennale, & ibi Bald. notat. habet hoc locum minime in rebus inquibus patrivsus fructus non quæritur, siquidem in his filius familias possit agere, & cogere patrem consentire, ex sententia Bart. in. l. quid ergo, §, vsuras, ff. de contra. et vtil iudic. tutel. quã præalleg. loco. num. 15. idẽ Balbus sequitur, & Pet. Philip. Corne. in. l. fin. §. necessitatem. C. de bon. q̃. liber.

96 ¶ Cum quis ergo à superiore non impetrat, quòd facile solet obtineri, id sibi culpæ adscribitur, nec excusatur, si dicat se nõ postulasse, quia suspicione repelli suspicabatur vana. l. 3. §. quid ergo, ibi. *Siquidem non postulauerit à petitore sibi imputet*, ff. ex quib. caus. maior. d. l. sed, & si per prætorẽ, §. 1. vbi glos. verbo, præmittere. hoc expressim notat, citans ad idem. l. 1. §. pen. ff. de aqua quotidia. & æsti. & in facti contingentia. Ludo. Roman. respondet. in consil. 332. incipien. quoad primum consultationis, 1. col. nu. 2. & in non dissimili casu, in cõsil. 84. incipien. circa id (& dicemus infra, in decimo quarto fundamento.)

97 ¶ Sed, & quando superiorẽ, qui nõ recognoscit, terminos occupatos petere impediret, impedimẽtũ (vt paulo antecitatæ Regiæ legi. 10. tit. 29. part. 2. locus sit,) pleuerare, et quòd protestetur oportet, vt post Alexand. loco per eũ ibi citato, Felin. notae in. d. c. ex trãmissa, 1. col. num. 2.

98 ¶ Contra vero occupantes terminos publicos pœna criminalis (quòd ego viderim) imposita non est, nec hac ratione imponi debet, cum nõ reperiatur: leg. at si quis. §. diuus, ff. de religio, & sumpti. funer. Si vero occupetur callis, via, aut alius exitus, vel locus qui in communem sit omnium vtilitatem, & vsum: olim pœna triginta, & sexaginta solidorum imponebatur, iuxta distinctionem textus, l. 1. & 3. tit. 6. lib. 4. fori legum. hodie vero pœna centum moropetinorum imponitur, l. 32. tit. fin. lib. 8. ordina. Regia. vltra quã, occupatio expẽsis proprijs occupãtis tolletur: vt in. l. fin. ff. d via publi. & notat Florian. in. l. 1. §. 1. ff de ijs qui deiecer. vel effuder.

99 ¶ Sed, & occupantes vias, etiã extra ordinem puniri, tex. probat. l. ædiles, §. sunt autem. ff. de via publi. iure vero partitarũ sola demolitio inuenitur expressa. leg. 23. tit. 32. part. 3. aliorum vero agrorũ, seu viarum limites euellens, secum ve auferens, aut sua ad opera applicans, & viẽs, furto se ob id cum alliget, furti puniendus ad arbitrium est iudicis, etiã si eos abstulisset, nõ vt limites, aut terminos mutaret, & alijs damnũ per hoc inferret, sed, vt eis ad suum vteretur cõ modũ. (Sicuti in creditore debitoris vtente pignore, vel depositario, re deponentis vtente depo

deposita, videmus qui furtũ cõ-
mitunt. l. si pignore. ff. de furt. §.
furtum autem, instit, de obliga-
tio. quæ ex delict. nascun.) tex.
est (qui sic debet intelligi) in. l.
1. in fine, ff. de termi. moto. dum
dicit. *Sed pro conditione admittentium
coertione transigendum.* qui vero li-
mites aliorum transponit tãtũ,
suos vt agros promoueat, & di-
latet, supra furtum, falsitatẽ cõ-
mitti. glosa est vltima, commu-
ni probata voto, in. l. fin. ff. đ ter
mi. moto. varieq; ob id punien-
dus est. nam si fuerit iuuenis pu
nietur exilio, & relegatione in
lõgissimas ad tempus regiones,
si vero senex, ad iudicis arbitriũ
& discretionẽ exilio mulctãdus
est: leg. 2. ibi, đ *pœna tamẽ*, & c. ff, đ
termi. moto, quòd si cui cõtigat
cũ altero lite cõtendere de limi-
tũ suorũ differẽtijs, atq; ipsorũ
alter, interim durãte lite, & pro-
cessu eosdẽ limites, seu terminos
(de quibus esset quæstio trãspo
nat, vt hoc modo certius suum
processum, & litẽ vincat fraudẽ
is. & falsitatẽ cõmittit, ob quã li
tẽ perderet cũ vniuersis sumpti
bus, & ad restitutionẽ dãnãdus
est tãtidẽ agrorũ, quãtũ per trã
spositionẽ alteri conabatur eri-
pere. & limites tũc constituendi
sunt, tãto à priori locatione cite
rius, quanto ipse prius vlterius
promouerat, & si tãtũ nõ habe
at, tenetur tamẽ semper ad om-
niũ restitutionẽ, dãnorũ (& vt
vocant) interesse omniũ iuxta
taxationem iudicis, l. Diuus in
prin. & l. fin. in fine, (quæ sic de
bẽt leges intelligi,) ff. de termi.
moto. quòd iã in praxi apud as-
sindũ cũ eueniret, *En la dehesa de-
la Catalana.* vulgariter nuncupat.
quadã in causa, in qua alter ex li
tigãtibus noctu, & clãculũ aspa
ragũ, qui pro subsignaculo anti
quo, agros dirimebat (đ quibus
lis tũc sub iudice à Rege agris di
ctæ ciuitatis terminis præfinien
dis pẽdebat delegato) vlterius
trãsplãtauerat, & promouerat
(quatuordecim iam anni sunt)
practicatus sum: magno cũ eius
dẽ applausu iudicis, cui ĩeadẽ ab
illa parte recusato designatus
fuerã assecla, & cõsocius, & sen
tẽtiam, sic vt diceremus cõsului.
præterea qui aliorũ limites ex
malitia trãsmutat, vt vicinis ne-
gotiũ facessat, & sibi nullũ faci-
at cõmodũ, is secũdũ iura, aureo
rũ mulcta puniẽdus est quinqua
ginta, ad cõmunẽ vtilitatẽ fisci,
& detrimẽtorũ restitutione om
niũ. leg. (ita accipiẽda) agraria,
ff. de termino moto. qui autẽ do
lose aliorũ fines, et limites ex ius
su, seu alterius trãsponit manda
to, puniendus is virgis est, & ad
opus publicum biennio dãdus,
aut loco illius per biennium re-
legandus. Si vero id dolose non
fecerit, nec vt alteri vllum in
commodum, & fraudem infer-
ret, sed tantum ex ignorantia,
& fortuito, sunt qui putent hoc
in casu, hodie in praxi hunc
tantum virgis, & verberibus ce
dendum, non exilio aut relega-

tione dicta. l. diuus. ibi, si vero, ff. de termino moto. Ego vero, ingenue (verum vt fatear) casus is si occurreret, longe aliter succurrerem, meoq; genio iudicarem. sic, & censeri consulerem, in rustico, qui hebetissimi sit ingenij, et omnis doctrinæ prorsus ignari, & qui parum à belluis videatur distare: solam admodicum tempus, sine fustium ictu, à delicti loco commissi relegationem sufficere, quòd facilius in eo ignorantia hæc, et simplicitas præsumatur, argument tex. ita intelligendi. l. 15. tit. 1. part. 1. & l. 29. tit. 14. part. 5. & l. 13. tit. 7. par. 6. & eorum, quæ infra, in respon. ad. 6. par. 1. adducemus fundament. num. 36. & ex simplicitate factum puniri non debeat, Baldo teste, in consil. 229. incipien. proponitur in facto, ad finem, vol. 5. tex. est, in. c. super literis, de rescrip. c. inter corporalia, de trãslatio. Episcop. prope finẽ. c. vniuersorũ, de rerũ permutatio cap. tanta. 86. distin. in fine. & c. scriptura, de cõsecrat. dist. 2. Sic, et Oldra. in cõsil. 183. incip. factũ tale est. col. 3. in fine, in atrocibus leuitatẽ scribit non puniri. (& dicemus latius in. 23. part. 2. fundamen. num. 17. cum sequẽtib.) Si vero rusticus, aut is sagax sit, à virgis, & fustibus excusandus est minime, argumẽt. glo. verbo interdũ. l. athletæ, §. de rusticis, ff. de excusatio. tutor. quã ibi sequuntur antiquiores, & Bal. in cap. final. col. 5. versic. item fallit in rustico, de cõfes. et in sua margarit. verbo, rustici, & communiter approbatã Curtius fatetur in. l. cx qua cũq; ff. si quis inius vocã. nõ ier. & in. l. si quis id quòd, num. 36. ff. de iurisd. om. iud. & ibi Ioan. Oroscius. numer. 39. & quàm plures etiã sequũtur, per me infra citati, in respon. ad. 6. part. 1. fundam. nu. 36. vlterius, limites intelliges, quæuis signa, siue subsignacula, quæ agros ab inuicẽ diuidunt, aut lapides, aut palos, aut arbores, hisq; similia. hocq; in crimine, cuiuis permissum est accusare, & deferre, leg. fin. ibi, et eius actionis petitionẽ ei qui volet, esse iubet. ff. de termi. moto. De iure vero in alieno territorio piscandi, qualiter acquiratur, & an pars ad piscãdũ fluminis, & ius venandi possit præscribi, & cuius sint Ripæ fluminis quæ ve fluminis dicatur ripa, eruditissimus Petrus Nunium scribit in paulo antecitato. c. 12. lib. 2. de exeq. Prin. man, anũ. 10 vsq; ad. 16. cuius scire circa hoc dicta hic disserere non licuit, tũ præ tẽporis angustia, tum quòd iam tempus instet, vt ad alia nostra pro parte fundamẽta pergamus, præcedentibus omissis.

EX. 10. FVNDA. PAR 2. sequent.

¶ *Sẽtẽtia, omniaq; acta cõtra minores in defensos facta, ipso iure sunt nulla. nu. 1. Leges. 7. et. 11. ti. 2. l. 15. ti. 4. l. 3, et. 7. et 16 ti. 11. et l. 11. ti. 22. par. 3. et. 4. et. 5. ti. 11. par. 5.*

part.5.citantur.ibidem.

Minores in iudiciis, etiam quòd sint doli capaces absq; tutorum, seu curatorum interuẽtu naturaliter, nec ciuiliter obligantur, & quanquàm fideiussores dent non conualidatur iudicium contra eos agitatum.num.2.

Legis si curatorem habens. C.de in integ. restitutio minor. distinctio, in iudiciis nõ procedit.num.3.

Sententia interloqutoria contra minores indefensos lata, etiam in quacunq; instantia non valet.ibidem.quòd etiam in iudicio criminali procedit.ibidem.

Sententia, & acta contra minores curatorem habentes lata, non valent, si curator non comparuit, & pro eis defensionem assumpsit.num.4.

Paria sunt quòd minores curatorem nõ habeant, vel quòd habeant, minus tamẽ legitime defendentem.num.5.

Paria sunt nullum testem inducere, vel producere testes qui legitime sunt repulsati.num.6.

Paria sunt aliquid non esse, & esse, et nõ posse probari.num.7.8.9.&.10.

Paria sunt syndicum non habere, vel inutilem habere, sicuti maritum nõ habere numer.11.

Priuilegia viduis concessa dantur etiam inutiliter nuptis.num.12.

Leges.41.tit.18.& 20.tit.23.part.3, & l..1.tit.1, & .l.14.titul.2.lib.3.ordinat.regiat.citantur, & ampliantur.cum lege. vnic.C.quand.imperat.num.13.

Viduæ.& inutiliter nuptæ, honeste viuere debent, priuilegiis vt gaudeant viduis concessis.num.14.

Vidua propter stuprum an amittat dotem & alia matrimonii pristini intuitu habita.ibidem.

Paria sunt aliquid non facere, vel vitiose, aut minus bene facere, vel nullũ medicum, aut imperitum adhibere. num.15 &.16.

Paria sunt non comparere, vel minus legitime comparere.num.17.

Litis contestatio coram incompetenti iudice facta, nulla est: ac nullum litis pendentiæ producit effectum.num.18.

Citatio ab incompetenti iudice decreta litis pendentiam non inducit, nec contestatio inualida actionem perpetuat. numer.19.

Lex.1.tit.3.lib.3.ordinatio. Regia. citatur, & explicatur, ibidem.

Statuta de gabellis molendinorum loquentia intelliguntur de illis, exquibus fructus colliguntur, non de inutilibus.numer.20.

Meretrix lenoni, vel aliàs infami nupta, pro debito incarcerari potest.numero.21.

Pragmat.95.&.97.in volum. pragmat. citantur, & expenduntur.ibidem.

Lex,62.Tauri citatur, & explicatur.ibidem.

Comes sine comitatu, non est proprie comes: ideo potestatem habens à pontifice, seu Imperatore legitimandi quoscunq; exceptis filiis comitum, legitimare potest filios comitũ, qui sine comitatu sunt. num.22.

Auten. licentiam, C.de episcop. & cleri. præsumptio, cessat in episcopis nullatenensibus.num.23.

Beneficium habens nomine sed non re. aliud beneficium impetrando, non tenetur de primo mentionem facere. numero.24.

Sententia lata contra minores curatorem habentes, qui eos à principio defendere cœpit, & in mediis causæ hoc est circa probationes, & defensiones defecit, nulla est.num.25.

Leges.11.titul.2.&.25.titul.4.3. & .7. titul.11.part.3.& lex.4.titul.11.part. 5.expenduntur, & ampliantur.ibidem.

¶Qui-

1 VIBUS tamen præmissis, quòd dicta sententia à licentiato Moreno prolata, ipso iure nulla fuerit, ex eo maxime comprobatur: & decimo, hac nostra pro parte facit principaliter, quòd lata fuerit cōtra præfatos Hieronymū à mōte Martha, & Catherinā à monte Martha, tunc tēporis vigintiquinq; annis minores, et indefensos, & sententia omniaq; acta, contra minores indefensos facta ipso iure sint nulla. leg. cum, & minores. C. si aduers. rem iudic. leg. acta, §. fin, & . leg. contra pupillum, ff. de re iudi. l. si curatorem. C. de in integ. restit. leg. 1. & . 2. C. qui legit. person. hab. stand. in iud. leg. si præses. C. quomo. & quād. iud. ibi. *Nocere enim adultis non debet quicquid eo tempore statutum est, quo defensione iusta & curatorio auxilio fuerant destituti.* leg. 7. & . 11. titul. 2. 25. titul. 4. & . leg. 3. 7. & . 16. tit. 11. et. 11. tit. 22. part. 3. et. l. 4. et. 5. ti. 11. part. 5, et vltra loca ordinaria Iason firmat in cōsil. 91. incipiē. visis, col. 2. post. nu. 1. vol. 3. Mathe. đ Afflict. in rubri. 38. col. 4. nu. 10. lib. 2. cōstit. Neapol. Philip. Detius in consil. 411. incipiē. visis his quæ accurate. nu. fin. & nouissime Robert. Marant, de ordin. iudic. part. 6. nu. 105. *Fragilitate consilij natura proueniente, minores viginti quinq; annis soli in iudicio esse prohibetur, Prætor nāq; naturalē æquitatē sequutus propter lubricū ætatis, tutelā eorūdē suscipiēs, ob illorū infirmū, & fragile cōsiliū multis insidijs, & captionibus expositū eis regulariter, vt per se ipsos eorū statū, & cōditionē meliorē facere, de teriorem autem non posse indulsit.* l. 1. in princip. ff. de minor. l. fin. C. de fil. fam. min. iunct. tex. instit. de autho. tutor, in pi in.

2 ¶ Nec tales in iudicijs etiam quód sint doli capaces naturaliter, neq; ciuiliter absq; tutorū, seu curatorū īteruētu obligātur et licet fideiussores darēt nō cōualidatur iudiciū cōtra eos agitatū, vt cōcludit Guiliel. đ cū. in d. l. 1. C. qui legit. perso. nā ex quo (vt est dictū) ipsi nullo modo obligātur fideiussor propterea accedere nō potest. l. cū lege, ff. đ fideiu. l. 2. §. 1. ff. qui satisd. cogā. & not. Specula. in tit. de actore, versi. sed quid si minor. colū. 4. ideo iudiciū cū illis absq; curatorū interuentu agitatum, ipso iure indifferenter est nullum.

3 ¶ Sic nec hac ratione distinctio dicte l. si curatorē. habēs, in iudicijs procedit, ex sētētia glo. Bar. Paul. đ Cast. & aliorū in. l. pē. C. si aduers. rē iudi. & in. d. l. acta. §. fin. vbi idē Bar. & Paul. ff. de re. iud. & in. d. l. 2. C. qui legit. perso. et notat Guido Papæ in quæstio. 494. incipiē. sentētia. facit tex. in. §. inuito, instit. de curat. & in. d. l. si præses, C. quom. & quand.

quand. iud. qui textus loquitur de interloquutoria, quæ etiam contra similes lata nõ valet. pro ut ibi etiam tenet Bart. & Paul. de Castro. post Guliel. Pet. & Cyn. in. d. leg. 1, C. qui leg. perso. (licet ibi aliter sentiat glo.) quòd procedit etiam in quacunq; instantia, & si Bart. aliter dixerit in. l. alienam, C. de procura. quẽ ibi Bald. Castrensis, Alexand. & Iason reprehendunt, per. d. l. si præses. ac etiam si iudicium criminale sit, per. l. clarum, C. de autho. præstan. vel si causa ecclesiastica sit. aut beneficialis. c. si annum, de iudic. lib. 6. & notat Lapus, in allegatio. 127. incipiẽ. quidam exposuit.

4 ¶ Quæ etiam procedunt: curatorem, & si minores habeant, si tamen non comparuit, vel pro eis defensionem assumpsit. secũdum glo. communiter approbatam in. d. l. si præses, Bart. & dd. in. d. l. cum, et minores, quicquid ibi dixerit sibi contraria glos. in hoc pariter communi reprobata voto. cum secundum Petrum & Iacob. Butri, & alios ibidem, & Saly. in. d. leg. si præses, ante num. 4. & scriben. vbicq; locorum sufficiat, quòd omni casu adulti reperiantur in defensi.

5 ¶ Et ex eorum sententiis, paria sint quòd dicti minores curatorem, vel defendentem non habeant, vel quòd habuerint, & non defenderit. leg. in lege. ff. de contrah. emptio leg. vnic. §. cum autem, C. de cadu. tollend. siqui dem iuxta iura vulgaria nihil, & inutile æquiparentur.

6 ¶ Et paria inde sint, nullum testem inducere, vel producere testes, qui legitime sint repulsati. leg. si prætor. §. Marcellus, ff. de iudic. leg. 3. §. eiusdem, & in. leg. ob carmen, §. si testes, ff. de testibus, & notat Andre. de Ysernia in cap. 1. qui testes sint necess. ad proban. nou. inuest. in vsib. feudor.

7 ¶ Sic eodem modo conueniũt, aliquid non esse, & esse, & non posse probari. leg. duo sunt titij ff. de testamen. tutel.

8 ¶ Et nihil fateri, vel ita respondere, vt incertus dimittatur interrogator leg. de ætate, §. nihil. ff. de interrogat. actio, leg. certum, in prin. ff. de confes. & scribit Ludo. Roma. in consil. 321. incipien. in casu propositæ. numer. fin.

9 ¶ Et non esse præsentatum instrumentum, vel esse præsentatum non legitime, & ponere, ac nõ probare, & nihil probare, secund. Math. de Afflic. alios citantem in lib. 2. constitu. Neapolit. rubri. 31. de pugnis subla. 7. col. num. 22.

10 ¶ Ac nõ esse, vel inhabilem esse. leg. 1. §. pen. ff. quòd cuiuscg vniuersit. nomi. leg. fin. C. de natural. liber.

11 ¶ Eiusdemcg farinæ est, non habere syndicum, vel inutilem habere. d. leg. 1. §. quòd si nemo, quòd cuius. vn. no. & ibi not. Bald. sicuti maritum non habere

bete, vel habere inutilem notanda voluit glo. verbo, orbitates. C. ad leg. flau. de plagiar. secũdum Alexand. in consil. 104. incipien. statutum loquens, col. 2. vol. 1. & Iason. in leg. fin. ff. de offi. eius cui mandat. est iurisd. & in repet. leg. si is qui pro emptore, 42. col. num 185. ff. de vsu capio. et in leg. si dari circa mediũ. ff. d verbo. oblig. & Andre. Barba. in. c. significantibus. 1. col. de offi. deleg. & in tracta. de præstan. Cardin. 1. part. 12. quæst. Basil. nu. 2. & in consil. 46. incipiẽ. scripsit præclare. colum. 1. vol. 1. Andre. Alcia. in cap. 1. 4. notabi. (vbi est tex.) de præscriptio. Ioan. Lup. a Palati. rub. singularem appellat in repet. c. per vestras, §. 47. de dona. inter vir. & vxo. fol. 125. col. 2. num. 12. & post Felin. in. d. c. significãtibus. 3. col. Francisc. Purpura. in. leg. 1. col. 7. versic. ex quo dicto, ff. de iurisd. om. Iudi. Catel. cotta in suis memoral. in dictio. vidua. Andre. Tiraquel. in. 5. leg. connubial. num. 7. pag. 48. Ioan. à Neuizan. in sua silua nuptial. fo lio paruo, 245. col. 4.

12 ¶ Et ex eadem Bal. ibidem. nu. 2. notat priuilegia viduis concessa, dari etiam inutiliter nuptis. quæ & si maritum habeant is eis sit ac si non esset, nempe quia captus ab hostibus, exul ve, aut dãnatus ad triremes Regias, siue apud indos sit, quód in specie Felin. tenet. in. d. c. significantibus. num. 8. & Pet. Rebuf. in leg. Regias. 1. tomo, tracta. de sententi. prouis. arti. 3. glos. vltim. 2. colum. bona est glos. 1. in. cap. admonere. 33. quæst. 2. à Iasone in pulchra quæstione Regni Hierosolimitani citata. in leg. quód apud hostes, col. fin. de lega. 1. & glos. in leg. 4. per tex. ibi, & leg. sequen. ff. qui satisd. cogan. & in leg. 1. C. quand. Imper. inter pupil. & vid. notandus est tex. in. c. 2. §. sed neq; illud, de transiat. episcop. & in cap. facilius, de Pœniten. distin. 1.

13 ¶ Quod est singulare, ad intellectum, & ampliationem. d. leg. vnic. C. quand. Imper. & leg. 4. titul. 18. part. 3. leg. 20. titul. 23. ead. part. leg. 1. titul. 1. & leg. 14. titul. 2. lib. 3. ordina. Regiar. dispõnẽtium viduas posse ad Regis curiam, quos libuerit vocare, quoad primam causarum cognitionem. & in prima instantia (& quód sicut pupilli, & similes personæ) non teneantur extra proprij domicilij forum, apud curiæ Regios iudices, cuiquam agenti respondere cuiuscunq; priuilegij ratione. vt post doctores in. d. leg. vnic. Mathe. de Afflict. scribit in rubri. 37. num. 14. lib. 1. constit. Neapolitanarum.

14 ¶ Dum modo honeste viuant, siquidẽ in viduis ipsis loquendo, id locum obtineat, cũ vidua honestam agit vitam. (& dum res ista discutitur) statim tractetur, an vidua honesta sit, pu-

pudiceq; viuat.cũ si luxuriose, aut inhoneste, priuilegia iure vi duitatis cõcessa statim amittat. sicut passim traditur,et in præci tati priuilegij specie, expressim notat Andre.de ysern.in.d.con stit. Neapol.ti.đ offic.magistro. nu.6.& idē Afflict.in.d.lib.1. ru bri.33.nu.4.&.5.& Lucas đ Pe na,in.leg.3.col.2.C.de priuileg. scholar.lib.12.Felin.in.d.c.signi ficantibus,col.pen.Reuerendis. Dida. à Couar.in.c.7.col.1.lib. 15 practi quæstio. (vbi optime sui vt est moris) materiam istam vi duarũ,& quæ cælibē vitā agũt: nec vsquā virũ habuerũt dispu tat.bonus est tex.in.leg.his solis vbi Bal.&Saly.C.de reuocã.do natio.& i authē.eisdē pœnis, C. de secund. nupt. quo in loco Ioannes à Garronibus. nu.20. multa hac in re tradit. Quibus, & illa fere similis quæstio est:an vidua propter stuprum,dotem, & alia amittat,quæ iure,ac titu lo matrimonij obtinuit pristini, & obtinuisset,si castã egisset vi tam,quam(vltra Iason.in leg.2. 16 num.6.ff.soluto matri.& in leg. fidei cõmissum,C. de fidei com. &Felin.in.c.pastoralis đ iudic. Gerard.de Pet.sanct. in singul. 48.Ioan. Lup.in rubri. de do nat.inter.vir&vxor.§.67.num. 6.Hippol.in.l.vnic. C. de rapt. virgin.nu. 53. & in singul.416. Guiliel. Mayner.in leg.in ambi guis pro dote.nu.208.ff.de reg. 17 iur.& Chassen in cõsuetud.Bur gũd.rubri.4.§.6. versic. mulier. num.24.) idem Couaruu. exa minat in Epit.ad.4.decretal. 2. part.c.7.§.6.nu.10.cũ sequē. & est notãdũ,ad leg.4.tit.4.lib. 5. ordinatio.Regiar.qua his in re gnis vidua, vtcumq; stuprũ cõ mitens, partem bonorum con stante matrimonio acquisitorũ amitit. quæ lege Regia ad eam pertinet,quam Ioan. Lup. citat in ead.rubri. de don. inter vir. & vxor.§.vltimi.col.2.

15 ¶ Eodemq; modo,(vt ad rem à qua paululum digressus sum redeam) æquiparantur, ali quid non facere,vel vitiose, aut minus benefacere. l. quoties. ff. qui satisd.cogãt. vel nullum me dicum,aut imperitum adhibere leg,quòd si nolit.§. si mancipiũ, ibi. *Non adhibuerit medicum,vt sanari posset , vel malum adhibuit.* ff.de ædi lit.edic. & voluit expressim glo. verbo,lucrifacere.l. si ab hosti bus,ff.soluto matri.late Hippo lit.in.l.nihil interest.nu.9. ff. ad leg.Cornel.de siccar.& Nicola. Boeri. in decisio.323.num.23.

16 ¶ Sic etiam conueniunt,non a dire,vel nulliter,seu via incõpe tenti adire.l. 2. vbi bonus tex. C.đ succes.edictet.ibi notat Bal. & Saly.& Iason.col.3.duo iura concordãtia citat. Aut nõ præ sentare, vel minus sufficienter præsentare.cap. siquis iusto, de elect.lib.6.tradit Lappus allega tiõ.22.incipiē.an sufficiat.nu.1.

17 ¶ Et non comparere,vel minus legitime comparere.c. Nicolao, de appel.

¶ Sic

18 ¶ Sicque fit litis contestationem coram incompetenti iudice factam, hac prorsus ratione nullã esse, ac nullũ litis pẽdentiæ producere effectum, vt. not scribit glo. in. l. si pater. C. ne de stat. def funct. ordinaria, & singula. secũdum Ludo Roma. in cõsil. 412. incipien. primo, pro habenda. num. 6. & 7. & Paul. de Castro in. l. si quis, §. quòd si quis, ff. de in ius. rup. Iason, in, l. 3. col. 2. C. de procurat. Felin. in. c. gratũ, col. 2. de offic. deleg. Gerard. in singul. 88. corset. in sing. 241. part. præscriptio. Fernand. à Loazes de matrimonio. Reg. Angliæ. fol. 72. numer. 29. Andre. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 1. glo. 9. num. 83. simil. tamen est glo. in. c. vt debitus de appel. & ibi, Ioan Andre. Anton. Panor mit. & Philip. Fran. & glos. verbo, non putantes, in. c. ex tuarũ, de purgat. cano, & tradit Mõtal. in. l. 3. tit. 10. part. 3. & Paul. Paris. in consil. 32. num. 8. vol. 3. & Mathe. de Afflict. in lib. 2. cõ stit. Neapol. rubri. 23. notab. 1.

19 ¶ Ita etiam ex citatione decreta ab in competenti iudice, non inducitur litis pendentia, ac si facta nõ fuisset, vt est tex. in clem. 2. vt lit. penden. Nec contestationem inualidã, actionem, eadẽ ratione perpetuare, Paul. Castren. (quo loco eum nuper citauimus.) num. 2. scribit: & doctores omnes paulo ante allegati. & est not. ad intellectum. l. 1. tit. 3. lib. 3. ordinat. Regiar. quacauetur litem contestandam fore, intra nouem dies à die notificatæ petitionis conuentio, aliás trãsacto termino, habeatur pro confesso in causa sibi petita, vt citat eam Montal. in. l. 2. titu. 6. lib. 2. for. leg. & Bonifa. in perc grina, verbo litis contestatio. glo. 2. vt non procedat. quando lis legitime contestata non fuit, & vt dicta lex disponit. & requirit.

20 ¶ Sic etiam Bald. in. c. 1. §. si quis de manso col. fin. de controuer. inuestit. in vsib. feudor. not. cõcludit statuta de gabellis molendinorum loquentia intelligi debere, de illis, ex quibus fructus colliguntur, non de inutilibus. cum similibus à Iason. aggregatis in. l. si. ff. de offi. eius cui mãd. est iurisd.

21 ¶ Eademque procul dubio ratio ne meretricẽ lenoni, seu alâs in famĩ nuptiam, pro non maritata haberi, vt pro debito in carcera ri possit. Ioan. Baptis. à Cacialup. singulariter alijs etiã (quæ ibi citat) adductus, censuit iuribus, in tracta. de debitore suspect. & fugit. 5. quæst. prinp. num. 24. ab Hippol. singulare dictum, & menti tenendum dicente citatus, & sequutus in. d. leg. vnic. de rapt. virgi. num. 31. & in singul. 279. incipien. dixi tibi. quòd est notabile ad limitationẽ illius Ioan. And. celebris dicti in additio. ad specul. tit. de iniur. quòd quando fœmina in honesta, atque impudica nupta fuerit,

fuerit,duci ad carceres pro pecu-
niario debito non debet,quem se
quitur Iason,in. l. ad egregias, ff.
de iure iuran. Andre.Barba.con-
sil.27.col.1.vol.1.Ioã. Lup. in.d.
c.per vestras,3.notab.§.21.nu.21
& Capitius, decis. Neapol. 44.
& ad intellectum, & ampliatio-
nem:legis regiæ.62. Tauri. & sen
tentiæ Bal.in.l.consentaneum, fi.
col. C.quomo.& quand.iud.volē
tis fœminam luxuriose viuētem,
& in honestam pro debito posse
pecuniario,in carcerari, pulchrū
quæ etiam est verbum ad intelligē
tiam pragmaticæ,95.1 vol. prag.
fol.88.innuentis mulierem mari-
tatam quantumcunque in honeste
viuentem,dici non posse concubi
nam clerici,nec vt talis marchari
posse aut puniri: vt procedat nisi
alicui infami,lenoni ve nupta sit,
& satis deducitur ex pragmat. al
tera,97.sub eodem volum.his in
verbis. *Como si las tales mugeres, no fuessen casadas: aunque sus maridos no las acusen.* (& diximus in. 4. hac
n.18. pro parte fundamento vbi & alia
huic á commoda conclusioni no-
tauimus iura.)

¶Sed, & paulo ante citatis adsti
22 pulatur,quod Bal.in.c. 1. in prin.
quis dica.dux vel march. per illū
tex.singulariter notat, quòd co-
mes sine cōmitatu,nō est propriè
comes sed abusiue, á Felino rela-
tus,& sequutus,in.c. Rodulphus.
4.col.versic.commitatus, de res-
cript. & singularissim. Martin.
Lauden.reputat dictum, in dispu
tatio. sua incipien. Augerius. 6:
chart.ex eo in praxi inferens ha-
bentem potestatem à Pontifice,
seu Imperatore,legitimādi quos-
cunque exceptis filijs cōmitum,le-
gitimare posse filios cōmitum qui
sine cōmitatu sunt: & per hæc ita
se consuluisse Paduæ Iason, scri-
bit, in.d. l. id quód apud hostes,
col.fin.delega.1.

23 ¶Et idē Bal.in authen.licētiā.2.
col.vers.sed ponamus est quidā,C
de epis.& cleri.de episcopis nullæ
tenēsibus, decidit quód in episco
po qui dignitatē sine administra
tione habet, (quia episcopatus
suus apud Sarracenos sit,) illius
textus præsumptio cessat: pro vt
etiā dicimus in seruo, & filio qui
necessarius hæres patris, vel do-
mini dicitur,nam potest ante quā
hæreditati,se immisceat, bonorū
separationem impetrare: vt dicit
tex.in.l.1.§.fin.ff.de separatio. si-
bique ob esse non potest nudus, &
solus hæredis sine administratio-
ne titulus.

24 ¶Hucque spectat, quòd is ipse
Bal.in.l.sis qui,§. fin. ff. de excu-
sat.tutor.elegēter notat quòd ha
bens beneficium nomine, sed non
re impetrando aliud beneficium,
non tenetur de primo mentionē
facere.(qua in re pro nunc nō in
sisto,)sequitur tamē, & declarat
Felin.in.c.in nostra,col.4.versic.
de iure ad rem,de rescript. & sex
centa suppetūt huiuscemodi exē
pla quæ quilibet poterit ad no-
tare.

25 ¶Sic, ex ante dictis fit ad præfa
tæ nullitatem sentētiæ paria esse

curatorem non habere defendentem, vel habere, minus tamen legitime defendentem. l. 11. tit. 2. l. 25. tit. 4. l. 3. & 7. tit. 11. part. 3. & l. 4. tit. 11. part. 5. quæ vtiq; procedunt etiam si curator, á principio defendere incepisset, si tamen in medijs causæ (hoc est circa defensiones, & probationes) deficiat. vt tunc nempe sententia sit nulla: secundum doctores, in d. l. cum. & minores. C. si aduers. rem iudica. maxime Bal. & Paul. de Cast. & Saly. in d. l. si præses, num. 4. C. quomo. & quand. iud. & nouissime (vltra alios) Carol. Ruyn. in consil. 36. incipien. primo circa nullitatem. num. 4. vol. 5. & explicat Guillel. Mayner. in. l. & si nihil facile, 2. col. nu. 9. versic. & dicitur indefensus, ff. de regul. iuris, (& quòd dicatur iudicium nullum quando fuit datus curator ad litem pupillo minus legitime, & qualiter debeat dari, vt iudicium valeat. Robert. Marant. scribit de ordin. iudicio. part. 4. distinctio. 16. numer. 36. qui in nu. 26. hoc limitat, quando iudicium tenderet in damnum pupilli, secus quando tendit ad vtilitatē, & ita intelligenda sunt, quæ supra diximus, in. 6. fund. part. 2. nu. 10. & 11. ex eodem Maranta. ibid. num. 29. & 30. cum sequen. facit. d. l. 11 tit. 2. & l. 11. titul. 22. part. 3.) qui bus tandem expeditum fat est dictos Hieronymum, & Catherinam à monte Martha, indefensos fuisse, quamuis eorū genitrix Elisabes ximenia curatrix eisdē foret designata, & vt talis pro eis à principio respōderit, ex quo minus congrue responsum ediderit, eosq; vt decebat, non defenderit, & circa probationes, & media causæ, aliaq; dictis minoribus necessaria, & eorundem ius concernentia, intra terminum à dicto licentiato Moreno, lege vt Toletana, ac instructione regia assignatum peragēda defuerit, quòd q; eos defendere, vt oportebat, et poterat titulum, & plurimos sui in fauorem testes præsentando non valuerit, immaturo processu ab eodem aserto iudice agitato prætenta.

EX. 11. FVNDAMENTO sequent.

Sententia contra cōmissionis seu mandati formā lata, ipso iure est nulla. nu. 1. factum præter cōmissionis formam, ipso iure est nullum. num. 2.

Sententia lata contra mandati qualitatē, nulla est, sicut quæ contra eius formam fertur, nu. 3.

Iudex delegatus commissionis suæ fines egredi non potest. nu. 4. & quicquid vltra agit, nulliter agit, ibidem.

Iudex delegatus, etiam in præparatorijs iudiciorum suam commissionem seruare tenetur. num. 5.

Iudex in his, quæ concernunt procedendi ordinem, seruare debet statuta. nu. 6.

Iudex procedendi modum non seruans, aut alias eum egrediens, facit processum ipso iure nullum, quamuis per statutum non anulletur. nu. 7.

Delegantis intentio est, quòd nemini ius suum tollatur, & ab eo tota pendet delegatio. nu. 8.

Dele-

Delegatus cum delegantis intentione conformare se debet, & si aliud faciat in eo non repræsentat delegantem.num.9.

Factum viccarij censetur factum Episcopi, quãdo bene egit: alias secus. num.10.

Officialis culpa domino nocere non debet. ibidem.

Sententia omnis quando agitur coram iudicibus delegatis iniusta, eadem est nulla.num.11.

Sententia à iudice delegato, contra ius litigatoris lata, & si non appelletur, in rem iudicatam non transit.nu.12.

Delegato exequenti suam sententiam contra ius litigatoris latam, impune resisti potest etiam violenter.num.13.

Iudici de facto contra ius exequenti, aut facienti impune resisti potest.num.14.

Resistentia est permissa, vbi captura est iniusta.num.15.

Officiali resistere potest violenter tertius: in fauore partis offensæ. num. 16.

Ordinarius resistere potest delegato, ne mittat in possessionem iniuste. num. 17.

Iudici irreparabile inferonti grauamen, impune resisti potest.num. 18.

Iudici aliquid de facto facienti assistentes debent resistere, aliàs puniendi.num.19.

Casus, qui Vtrariæ euenit ann. domini, 1542. in persona cuiusdam Gundisalui Egidij. ibidem.

Iniuriam qui à socio, cum potest, non repellit tam est in vitio, quàm ille qui facit.numer.20.

Licitum est cuilibet, iniuste ad mortem ductos per vim eripere.ibidem.

Peruersorum impietati fauet, qui non obuiat, & peruersos non turbat. nu. 21.

Error, cui non resistitur, approbatur: & veritas cum non defensatur opprimitur. ibidem.

Facere ipse videtur, qui patitur quòd prohibere potest.num.22.

Ecclesia tenetur condemnatos iniuste modis omnibus liberare.nu.23.

Clerici videntes aliquem iniuste ad mortem damnatum, possunt de facto, de manibus familiæ iudicis eripere.nu.24.

Iudici suam exequenti sententiam, non obstante appellatione à reo, seu eius amicis & affinibus, legitime interposita, resisti potest de facto. nu. 25.

Eximens, iniuste, & indebite condemnatum, & ad supplicium ductum, puniendus non est.nu.26.

Mandata ex abrupto, & sine causæ cognitione facta, sentẽtiæ defiuitiuæ, vel interloqutoriæ vim non habent, nec exequtionem merentur. num. 27.

Iudex tenetur audire, quæ coram se allegantur.num. 28.

Iudex fugiens, & se abscondens, nec vsquam sui copiam faciens, & facultatẽ coram se allegandi, contra iustitiam auferens, maximum peccat peccatum.numer. 29.

Papæ, seu Imperatoris præcepto, quàntũuis graui, & intolerabili obediendum, nisi ex præcepto malũ aliquòd immineat, quia tunc obediendum non est. nu.30.

Iudici sub pœna, vt aliquid contra ius fiat præcipienti, non obtemperans, in pœnam non incidit.num.31.

Prælato non seruanti canones, licite negant subditi, obedientiam.nu. 32.

Legibus Imperatorum, quæ cõtra Dei voluntatem feruntur non obtemperans, grande præmium acquirit. num. 33. & in scandali materia, multa.ibidem.

Multa de iure fieri non debent, quæ tamẽ facta tenent.num.34.

Iudici exequenti sententiam contra legem latam, vel aliàs de iure nullam resisti indistincte potest: quàntumcunq; causa ciuilis sit, & reparabilis, vel exequutio pecuniaria reuocabilis. numer.35.

Iudici delegato procedenti ad aliquam

exequutionem extraiudicialiter non facto processu, & sine causæ cognitione resisti potest. nu. 36.

Iudici delegato extraiudicialiter, & exequutiue procedenti, (quia sic habet expresse cõmissum à Principe) obtemperãdum est. num. 37. nisi subesset aliqua legitima causa ex qua appareret mandatum Principis esse iniquum, & præsumeretur ignorantia Principis, quia tunc supersederi debet, & rescribi Principi, & expectari secunda iussio Principis. ibidem.

Delegato volenti exequi, & non supersedere, nec rescribere Principi non potest resisti. num. 38. nisi ab eo appelletur ad hoc, vt expectetur secunda iussio, quia si post appellationem vellet exequi tunc ei resisti posset. ibidem.

Iudici ad iustitiam delegato, extra iudicialiter procedenti, impune resisti potest, etiam violenter, & indistinctè, siue grauamen sit reparabile, siue irreparabile. num. 39.

Iudici procedenti, in negocio sibi non commisso quàmuis iudicialiter procedat, impune resisti potest. num. 40.

Iudici delegato iudicialiter procedenti, volenti tamen iniustè exequi, si grauamen sit irreparabile, resisti potest impune. num. 41.

Iudici delegato exequenti sententiam nullam, impune resisti potest, & in distinctè siue grauamen sit reparabile, siue irreparabile. num. 42.

Iudici delegato exequenti sententiam cõtra ius litigatoris latam, quæ in rem iudicatam transiuit, & tamen nulla non est: resisti non potest. num. 43.

Iudici delegato volenti exequi, appellatione pendente, impune resisti potest. num. 44.

Casibus in omnibus, quibus iudici delegato impune resisti potest, resisti etiam ordinario potest. nummer. 45.

Casibus in quibus, quis valet de facto resistere: potest etiam conuocare amicos, & conuinctos, & conducere stipendiarios pro defensione sui, & rerum suarum. num. 46.

Iudex ordinarius loci tenetur defendere subditos, & ad eius officium spectat prouidere, ne alicui fiat violentia, & ne potentiores opprimãt minus potẽtes. nu. 47.

Princeps scribens officiali, vt exequatur aliquod iniustum, nõ debet illud facere, sed debet rescribere, & expectare secundam iussionem. num. 48.

Lex. 29. tit. 18. part. 3. & ll. 1. 2. 3. 5. & 10 cum final. tit. 12. lib. 3. ordin. regia. & l. 12. cum l. 13. & 29. tit. 4. lib. 2. earundẽ ordinatio. citantur, & expenduntur. ibidem.

Princeps nũquam præsumitur concedere non concedenda, & talis eius mens fuisse præsumitur, qualis de iure esse debet. num. 49.

Leg. 29. tit. 18. part. 3. intellectus explicatur. ibidem.

Compromissum factum in arbitrum, cum clausula, quòd de iure pronunciet, si arbiter contra ius iudicet, laudum dicitur nullum. num. 50.

Vinculum duplex magis potens, & inuiolabile. ibidem.

1 VNDECIMO, quòd eadem à licenciato Moreno sentẽtia lata, ipso iure nulla adhuc fuerit, & aliæ etiam eodem morbo labo-

laborent sententiæ, ex eo pontificatum, vel cuius bppo, aut morio ni constat, quòd latæ fuerint contra cōmissionum, & mandati regij formam, & intra terminum à dicta commissione, & lege audien dis partibus, & earum probationi bus faciendis præfinitum, & intra quem aliás ipse, alijq; iudices regio ex præcepto inuestigare debebant, & de vtriusq; partium iure per se inquirere, & omnibus quibus possent modis se instruere, ac informare. c. per tuas, de arbit. l. diligenter, ff. manda. iuncta leg. & quia, ff. de iurisdict. om. iudi. c. porro, de priuileg. &. c. cui de nō sacerdotali, §. vltim. de præ ben. lib. 6.

2 ¶ Omne enim quód fit, non solum cōtra, immo præter cōmissio nis formam, ipso iure est nullum, l. illud, §. sed si ita, & ibi Bart. ff. quód cuiusq; vniuers. nomi. & Diuus Hieronymus in epistolis, (á Catelliano cotta in suis memoral. in parte, mādati fines, col. 339. citatus,) non ideo putes (inquit) aliqua esse contemnenda mandata, quia leuiora sunt: tam enim maxima illa, quam minima imperata sunt, & contemptus cuiuscunq; præcepti, præcipientis iniuria est: in quouis proposito, in quouis gradu, æquale peccatum est, vel prohibita admittere, vel iussa non facere.

3 ¶ Maxime, cum necdum seruandum sit mandatum, sed etiam qualitas mandati: vt notandus probat tex. & ibi notat Bal. in. c. cum venissent, de eo qui mitti. in possess. caus. rei seruand. Vnde, quem admodum est nulla sententia contra formæ mandati substantiam lata, ita si contra qualitatem feratur. tex. est singularis, in. c. pisanis, & Panormit. adhoc not. in. 4. notab. de restit. spoliat. & singularem Bal. prædicat, in. c. 2. circa princip. de senten. & re iudi. & quasi sub eodem themate Martinus ab azpilcueta Nauarrus exp bcat, in prælectione. c. cum contingat, de rescript. caus. 5. pagin. 119.

4 ¶ **Iudex itaq; delegatus nullatenus egredi** potest commissionis suæ fines, iuxta illud Pauli, ad Thimot. c. 6. ad finem. *Præcipio tibi corā deo, vt serues mandatum sine macula*, & quicquid vltra, aut secus agit: nulliter agit. c. cum olim, de priuileg. c. cū dilecta, de rescrip. (vbi Felin. col. 8. cum sequen. in propo sito pulchra congerit.)

5 ¶ **Etiam in præparatorijs iudiciorum, secundum Speculator. in titul. de delega. §. 1. in prin. tradit Ludoui. de Gozadin. in consil. 101 incipien. audio dubitari, 3. colum. numer. 11.**

6 ¶ Et cum in his, quæ concernunt procedendi ordinem, iudex debeat seruare statuta: vt not. Bart. in. l. cunctos populos, colum. 4. C. de sum. trinit. & fid. cathol. & in. l. 3. in fine, ff. de testib.

7 ¶ Immo, & in his laicorum leges, ac statuta contra clericos obseruari debeant: secundum glo. notabil. in. c. quòd clericis, de foro

 compe

competen. & respondet Cuman. in consil. 139. incip. P. laicus, col. 2 & Cardin. in consil. 144. doctores omnes, I. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. Si iudex illum procedendi modum non seruat, aut aliás cum egrediatur, quamuis per statutum ipsum, si aliter fiat, nō anulletur processus, tamen ipso iure est nullus: glo. est notab. in clemen. 2. de iure patrona, & casus in. l. certa ratione, C. quando prouoc. non est necesſ. prout ibi considerat Andre. Barba. in additio. ad Bart.

8 ¶ Nec enim intentio supplicantis, & sic concilij, seu vniuersitatis Vtrariensis, iurisdictionem dat iudici delegato, quatenus suorum terminorum, & terrarum restitutionem petit: sed ipsa delegantis intentio volentis nemini ius suum tollatur, & quòd talis delegatus intra terminum, in dicta cōmissione sibi præfixum, omnibus quibus valeat vijs se instruat, & veritatem inuestiget, & à quo tota pendet delegatio, iuxta. l. 1. §. qui mandatam, & l. et si prætor, ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. & notat Philip. Corne. in consil 313. incipien. videtur prima facie 2. col. numer. 4. volu. 3.

9 ¶ Delegatus ergo cum delegantis intentione conformare se debet: & eius voluntati non contra uenire. & si aliud facit, in eo non repræsentat delegantem. c. super litteris, in fine, & ibi Panormit. de rescript.

10 ¶ Et tunc, cum delegante eadem reputatur persona, quando iuridice procedit, & secundum delegantis intentionem: secus, quando alio procedit modo: vt in eadem fere specie Paul. d Castro notanter scribit, in consil. 348. incipien. notandum, quòd adulterium, col. fin. ante numer. 2. volu. 1. dicens tunc demum vicarij factum, censeri factum Episcopi, quādo bene egit, aliás secus: quia male agere sibi permissum non est: & tunc illum facit tanq̃ priuatus, & dominus illi facto haud tenetur stare, quia in hoc nunq̃ consensit, & culpa officialis domino nocere non debet. argumē. l. 1. §. si procurator, ff. si quis ius dicent. non obtemper. & in. l. creditor. §. Lutius, ff. mand. (quòd in praxi, singulare, & quotidianum est, contra conciliorum, & vniuersitatum decuriones, & rectores negligenter, aut perperam nonq̃ modo debito, ac sicuti ius est, & ratio postulat earumdem negotia tractantes.)

11 ¶ Et hinc est, quòd quando agitur coram iudicibus delegatis, nulla sententia est iniusta, quin eadem non sit nulla, nam iudici delegato, vt iustitiam ministret mandatur, non autem contra ius pronuntiet, consequenter pronuntiando iniuste, discedit à forma mandati, & processus ipso iure est nullus. ita Iason, notans ibi tex. ad hoc, in. §. in bonæ fidei, 2. colum. numer. 6. instit. de actio. post Ioan. de Plate. & Ioan. fab. ibidem dicentem hoc tenere doctores

ctores iuris canonici,& notat Oldra.in consil.93.incipien.orta materia.col.1.

12 ¶Sic quoq; eadē sit ratione, sententiam à delegato contra ius litigatoris latam, & si non appelletur, in rem iudicatam non transire, iudicio Hostiē.in c.fin. de praeben.& in.c.1.de offi. delega. quē sequitur Andre. Barba. in additio.ad Bart.in.l.2.C.quand. prouoc.non est necess. & in additio. ad Panor.in.d. c. cum dilecta, de rescript. in additio. incipien. ordo iuris, post medium, & voluit Oldra. in consil. 81. incipient. quòd processus factus, colu. 1. & Robert. Marant. de ordin.iudicio.part.4.num. 37. pagin. (mihi.)127.

13 ¶Et eam non reuocanti, sed de facto etiam ipsi exequenti iudici licere etiam de facto resistere, textus (ita intelligendus) probat, in.l. prohibitum, & in.l. defensionis facultas. C. de iure fisc.lib. 10. vbi Bart. & omnes doctores notant. idem Bart. & Ioan. de Platea, in. l. contra nostra praecepta, de exequutor. & exactor. lib. 12. vbi etiam Bald. ijdem Bart.& Platea, in.l. deuotum. C. de meta. & epid. lib. 12. facit tex. in.l. quoniam iudices, C.de appel.& in.l.eis quidem, C. qui milit. non pos. lib. 12. & in l. omnes, 1. de decurio. lib. 10. (vbi si officialis, vult torquere decurionem contra, ius potest si bi resisti.) & voluit glo. final. in l. toties, §. fin. ff. de pollicita. & in. l. non videtur. §. qui iussu, ff. de regul. iur. & in.c. ex literis, verbo, denuncieris irritam, de off. delegat. & glo. verbo, & si sciat. c. pastoralis, §. quia vero, & ibi Innocen.eod.titul.idem Innocen.in.c.dilecti.num.1. de senten.excommunicatio.

14 ¶Et quòd iudici de facto contra ius exequenti, aut facienti, impune possit resisti, Din. scribit in reg. quòd quis mandato, & ibi addition. de reg. iur.in.6. Bal.in. l. addictos, C. de Episcop. audien. Cardin.in clemen. pastoralis, versic. ceterum, de re iudi. Angel. in tracta malef.in part. quòd fama publica, numer. 56. versic.secundo quaero,& in part. praesente Cayo, & appellante, numer. 30. versic. quid autem, Iason,in.l.vt vim.4.colum.num. 19. ff.de iusti.& iure, Decius,in.l. factum à iudice, ff. de reg. iur. Chassen. in cōsuetud. Burgund. rubri. 1. §. 7. versic. & intellige, Alexand. & communiter doctores, in.l. sed eximendi, §. item si quis, ff.ne quis eum qui, in ius voca. idem Alexand. in consil. 145.incipient.post redditum, 2. col.vol.2.

15 ¶Sic, vbi captura est iniusta, resistentiam esse permissam, Petrus follerij, notat nouissime, in fine practi.criminal.1.part.2. part. in parte,notatus capiat de persona, numer.17. & tunc inquisitos nō dici curiae resistere: sed se defendere,l.1.§.si ideo, ff.ne vis fiat ei, & .l.1.§.Offidius, ff. ne quis eum

qui, quòd est singulare in praxi ad intellectum. l. 5. tit. 12. lib. 8. ordin. regiarum, & dictis iudicibus, eo in casu licere resistere, de facto, & contra ius procedẽtibus: sanct. Thom. probat. 22. quæst. 69. art. 4.

16 ¶ Sed, & Panormit. in. d. c. ex literis, de offi. deleg. dicit per illius tex. paulo ante citatam glo. probari, quòd etiã tertius potest violenter resistere officiali, in fauorẽ partis offensæ, & idem Panor. in c. si quando, de offi. delega. vbi dicit dictã glo. singulariter esse notandam, & notatur, in. l. 3. in prin. & in. l. si quis in seruitute, in fin. ff. de furt. vbi Bar. ĩ fine tenet quòd quilibet potest iuuare offensum, non solum in rebus, sed etiam in persona, & idem Bart. in. d. l. prohibitum (vbi voluit quòd amici, & coniũcti possunt sine alia conuocatione, iuuare offensum. & idem Bart. in. l. prætor, §. si quis aduentu, ff. vi bono. rapto. & Paris de Puteo, in tracta. syndica. in verbo, resistentia, colum. 1. & ipse Bart. in. d. l. deuotũ: scribit, quòd si aliquis vult me expellere de possessione mea, possunt amici, & cõsanguinei mei licite expellere, & etiam percutere expellentem pro defensione mea, quòd dictum dicit esse valde notandum. & ante dicta sequitur Bal. in. l. 1. col. 8. quæs. 8. cum. 7. q. præcedentibus, C. vnde vi. & Cepola, causa. criminal. consil. 4. incipien. visa querela. colum. pen. & fin. generaliter concludens quòd vbicunq; est licita defensio alicui, potest etiam conuocare amicos, & coniũctos impune, & notat Andre. de Ysern. in constitutio. pacis cultũ, vbi dicit notabile verbum, quód moderatio quæritur in defendendo, quando quis offenditur in rebus, secus si in persona.

17 ¶ Et Nicola. de Neapol. in. d. l. prohibitum. notab. inquit quòd ordinarius potest resistere delegato, ne mittat in possessionem iniuste.

18 ¶ Locumq; præfata maxime obtinent, quando iudex iniuste irreparabile inferret grauamen: eonamq; in casu impune sibi resisti posse. Cynus tradit, in. d. l. 1. in fin. C. vnde vi, & in. l. ab exequutione, C. quor. appel. non recep. & Bal. in. d. l. 1. col. 8. num. 43. versic. quæro an iudici possit resisti, & in d. l. vt vim. 3. col. 7. quæs. num. 8. vbi etiam Iason, nu. 19. versic. tertio limita, & Detius, nu. 24. cum sequen. idem Iason, in. §. pœnales, 18. col. num. 108. inst. de actio. late Hippol. in. l. 1. in prin. numer. 17. & in. l. edictum. 1. col. num. 3. ff. de quæstio. & in. l. 1. in prin. ff. ad leg. Cornel. de siccar. 9. colum. nume. 81. cum sequen. & in practi. §. diligenter, 8. colum. numer. 54. & post Panor. numer. 2. Felin. colu. & numer. (etiam) 2. Detium. 3. & Martin. Nauarrũ, pagin. 127. in. d. c. si quando, de offi. delega. Matthe. de Afflict. in. 1. libro, constit. Neapolit. rubri. 8. col. 17. nu. 56. & . 60.

19 ¶ Et Chassen. in. d. rubri. 1. §. 7. num.

num. 14. notans iudici aliquid de facto facienti, asistentes debere resistere, aliàs puniendos: secundũ glo. quam ibi dicit notab. in d. l. quoniam, verbo, restiterit. C. de appella. quam etiam Alexand. refert & sequutur, in consil. 1. incipien. viso processu inquisitionis formatæ, 3. col. numer. 14. versic. prædicta cõfirmãtur. vol. 3. (vbi dicit, legem dicit notab.) & notat Bar. in tracta. reprææsalia. 2. quæst. 6. quæst. princip. Angel. in d. male fic. tracta. in part. de consensu, & deliberatione. num. 3. & 4. & Paris de puteo, in. d. tract. synd. in parte resistentia, per quæ videtur decidi posse casus ille Vtrariæ qui euenit, die quinta mensis Nouembris, ann. 1542. in quodam Gũdisaluo Ægidio hospitalario, hospitalis incarnationis Dominicæ, iã sene, & ebrioso, qui intra illius limina, puellam euiusdam Bartholomei Gometij de Lara, (ad se cum illac per callem transiret, vt suo domino iam noctu vinum cõpararet vocatam) eum stuprare, (quòd fere octo annorum esset) genitali membro nõ valeret, præ temulentia, (qua semi sepultus, tunc erat, & de qua nedum ex eius olfatu, sed ex dictis, & factis constabat,) digito efficere est conatus: quem cum Doctoris Ortigij, ea tempestate vrbi Hispalensi præfecti, quidam licentiatus Gudiel Ceruatos de loaysa, in toto eiusdem ciuitatis territorio locum tenens, de quærela dicti Bartholomei Gometij, extra hospitale illico adsciuocatum caperet, & in carcerem de truderet, & albescente iam sequenti die fere, post horas decem, à cõmissi delicti tempore, eo non audito, minus legitime, & vt decebat defenso, ac ex abrupto, & præcipitanter, vt collo suspenderetur condemnasset, & confestim sententiam exequi iuberet, seq; abscõderet, ne ab ea, sibi intimaretur appellatio, plures laici, & ex clericis non nulli, pro tunc dictum senem iuxta patibulum suspendendum, ab officialium, & ministrorũ eripiẽtes manibus, vsq; in ecclesiam (cathena, ferrea, & ipso func, vt erat ligatum) proprijs fere portarunt humeris, quos contra prædicta iura, eidem vrbi præfectus ortigius, Vtrariam statim petens, quot quot ex laicis potuit capere varijs pœnis corporalibus, & pecuniarijs mulctauit, & clericos suo mandato captos, suis in vinculis ad ordinarium remisit, qui tandem sententia lata, de consilio haud obscuri dictæ ciuitatis licentiati Gallegos, aduocati illos absoluit, & præfatum Bartholomeum Gometium de Lara accusatorem, in expensis condemnauit, & quidem merito, quippe qui iustissime dictum senem liberauerant: iuxta Salomonis sententiam. *Eripe eum,* (dicentis) *qui ducitur ad mortem, prouerbio.* 24. & illud Hieremiæ. cap. 22. *hæc dicit dominus facite iudicium, & iustitiam, & liberate vi oppressum, de manu calumniatoris.*

20 ¶ Et in depellenda illa iniuria, virtutis lege vsi fuerint, cum qui á socio iniuriam, si potest, non repellat, tam sit in vitio, quam ille qui facit. c. nō inferēda. 23. quæs. 3. vbi ponitur exēplum de Moyse, qui defendit hebreum ab ægyptio iniuriam accipientem, & ipsum ægyptium interfecit: & ibi glo. ordinaria, verbo, eripe. singulariter notat, licitum esse ad mortem iniuste ductos per vim eripere.

21 ¶ *Qui* (enim) *potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est, quàm fauere impietati eorum, nec caret scrupulo societatis occultæ qui manifesto facinori desinit obuiare.* c. qui potest. 23. q. 4. c. sicut dignum, §. illi etiam de homicid. *Error,* (namq;) *cui non resistitur approbatur, & veritas cum minime defensatur opprimitur: negligere quippe cum poßis perturbare peruersos, nihil aliud est, quàm fouere quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti? cum consentire videatur erranti, qui ad resecanda quæ corrigi debent non occurrit. c. error.* Cum sequentib. 83. dist. c. qui consentit peccantibus, 11. quæs. 3. c. ostendit. 23. quæs. 3.

22 ¶ Et qui patitur quód prohibere potest, ipse facere videtur: l. liberorum, in fine, & in. l. quid ergo, §. 1. & l. non alia, ff. de ijs qui notan. infam. c. si quis conuictus, 22. q. 5. l. si seruus sciente, in princip. ff. de noxal. l. iubemus, §. œconomus, C. de sacrosanct. eccles. & in. l. adigere, in prin. ff. de iure patro. cum similibus, sic Aurelius Augustin. super psal. (innuit) qui desinit obuiare cum potest, consentit. &. M. T. Cicero. lib. 1. officiorum, qui autem non defendit, nec obsistit, si potest iniuriæ, tam est in uitio, quàm si parentes, aut amicos, aut patriam deserat, & sapientissimus Solon, illam rem publicam beatam dictitare solebat: in qua quisq;, iniuriam alterius suam existimarit. Vnde, apud ægyptios proditur reos mortis fieri, qui iniuriam patienti opem non ferunt. quòd si non possunt accusare iniurios debent: quòd si non fecerint, plagis, & triduana inedia castigantur, quód vtiq; de iure procedit canonico, secus autem de iure ciuili, vt aduertit Iodocus, damhouderius, in suo rerum criminal. Enchiridione. cap. 80. de necessaria defensione amicorum. nu. 5. cum seq. dicens communem opinionem, quicquid Detius conetur, in. c. 1. de offic. delega. Sed de iure etiam canonico, manifesto negligens obuiare facinori tanta non punitur pœna, nisi prælatus sit, vel superior qui vitijs obuiare tenetur: vt est glo. in. d. c. 1. quam Iodocus. numer. 12. ibidem, sequitur qui. numer. 8. 9. & 10. trifariam limitat, quòd de iure ciuili præostensum est dictum.

23 ¶ Sed, & huiusmodi ad mortem condemnatos, ecclesiam teneri modis omnibus liberare, egregia tenuit glo. verbo, iniuste, circa finem. c. hi qui, 14. quæst. 6. &

in. c.

in.c.reos,verbo,defendat, in medio, 23. quæſ. 5.

24 ¶ Et clericos videntes aliquem iniuſte ad mortem damnatū, poſſe eum de facto è manibus ſeminæ iudicis eripere. Archid. eleganter notat, in.c.cum homo. 23. quæſ. 5. & Alberi. in, d.l. addictos, C. de epiſcop. audien. Alexand. de Imol. in conſil. 144. incipien. poſt redditum primum conſiliū. colum. 1. 2. vol. Auguſtin. de Arimino, in additio. ad Angel. in tracta. malefic. in parte, præſente dicto Cayo, & appellante. fol. (in paruis.) 316. colum. 3. in medio, numer. 29. in final. verb. Hippol. Marſilien. in. l. 1. in prin. 6. colu. numer. 17. ff. de quæſtio. & in. l. 1. in princip. ff. ad leg. Cornel. de ſiccar. 9. column. numer. 80. & in pract. cauſa. criminal. §. attingam. 6. column. numer. 41. Ioan. Bern. in praxi crim. cano. c. 95.

25 ¶ Quibus etiam ex præcedentibus infertur, ne dum clericis ipſis, verum etiam mere Laicis licitam fuiſſe prædicti Gundiſalui Ægidij, deliberationem, quandoquidem dictum ſenem delicti perpetrati tempore, vino captum, notorie eſſe conſtabat, id q; tunc omne vulgus teſtaretur, nullusq; eſſet, qui ex dicti temporis nimia breuitate, non etiam argueret, ſententiam iniuſtam, (vtpote non adhibita cauſæ cognitione latam,) & hoc illius loci oppidanei, & omnes ad inuicem colloquerentur incolæ, maxime, quando ipſe iudex, eundem ſenem appellantem, & alios homines illius oppidi non vulgares cauſam illam maturius dignoſci poſtulantes audire minime voluerit, in interiore ſuæ domus parte, ſimul ac, mandata dedit, ita ſe recludens, vt minus ab omnibus, & ſingulis illius oppidi hominibus, appellationem eiuſdem ſenis nomine interponentibus, ſeu exequutionis ſuſpenſionem illo pro tempore efflagitantibus adiri poſſet: quo non apparente ipſaq; ſententia contra miſerabilem ſenem alta voce clamantem, ac omnipotentis Dei iuſticiam poſtulantem non ſine magno vxoris ſuæ fletu, & aſtantium omnium clamore, & dolore eum iniuſte condemnatum prædicantium, & contemplantium, iam iam exequenda eſſet: quippe qui per dicti oppidi Vtrarienſis vias publicas, & conſuetas adductus ad patibulum, breui laqueo, ſuſpendendus erat, clerici, & laici eundem à familiæ manibus, ratione ſalua, ac iure optimo eripere potuerunt, ipſiq; iudici, ita de facto exequenti reſiſtere, & talem exequutionem impune impedire.

¶ Quibus (vltra prædicta) ſingularis Innocētij doctrina fauet, in.d.c. ſi quando, in verbo, reſiſtere, de offic. delega, notabiliter docentis, quòd ſi reus condemnatus appellat, vel eius amici, ſeu affines pro eo, leg, non tantum, ff. de appel-

appella.iudici suam capitalẽ sententiam appellatione nõ obstãte volenti exequi, de facto posse impune resisti, quàm dicens singul. Bal. refert, & sequitur, in. d. l. addictos, 1. colu. numer. 2. C. de episcop. audien. & Saly. ibi, in fine. Angel. d Aretio, in. §. pœnales. 8. colum. numer. 17. de actio. & ibi Iason. 18. col. numer. 108. Augustin. Ariminens. in additio. eiusdẽ Angeli, in tracta. malefic. in parte, præsente dicto Cayo, fol. paruo, 316. col. 3. num. 29. circa finẽ. Guilicl. Benedict. 2. part. repet. c. Raynutius, verb. mortuo itaq; testatore. 1. num. 181. de testam.

26 ¶ Et Hippol. Marsilien. in. d. sua pract. §. diligenter. 8. col. num. 53. & in. §. attingam. 6. col. num. 39. & in. l. 1. in prin. ff. de quæs. num. 16. in fine: vbi concludit eximentem condemnatum indebite, & ad supplicium ductum, pœna aliqua non puniendum, & scribit idem Hippol. in. l. 1. in prin. 9. colum. num. 81. ff. ad leg. Cornel. de siccar. & in præallega. praxis. §. secunda, colum. penul. numer. 83.

27 ¶ Præsertim, cum dictus senex Gũdisaluus Ægidius virtute paulo ante citatæ sententiæ, ab illo locum tenente Loaysa latæ, (quæ nulla fuit. vt ex supra, in. 5. fundament. huius nostræ. 2. partis adductis, & infra in. 15. 17. 19. & . 21. fundament. patet.) condemnatus dici non posset: vt est tex. notab. in. l. Hic non obtulit. §. condemnatum, & ibi. num. 2. expressim Iason, not. plura ex hoc inferens, ff. de re iudi. & sententia quæ iuris effectu careat, autoritate etiã, & rei iudicatæ nomine debeat carere. clem. pastoralis, (vbi egregius tex.) in fine, de re iudi. c. fin. cod. titul. lib. 6. & in. c. in primis, 2. quæs. 1. l. fin. ff. de pœn. l. statutis, C. de sent. ex per. recitan. & in l. prolatam, C. de sent. & interlo. om. iudi. quódq; mandata ex abrupto, & sine debita causæ cognitione facta, sententiæ diffinitiuæ, vel interloquutoriæ vim minime tenent, nec exequutionem merentur: vt not. Probus in additio. ad Ioan. Monach. in. c. 2. col. 4. de constit. lib. 6. & Ioan. Lupi á palaci. ru. in tracta. de benefic. in curia vacan. §. pen. colum. pen. quem (licet meo in codice corrupte) Martín. Nauar. citat, & sequitur, in. d. c. si quando, pagin. 129. de rescrip. pro quibus tex. (secundum intellectum Iacobin. de sanct. Georgio ibi,) in. l. ne quicquam, §. vbi decretum, ff. de offic. pro consul. & leg. maxime, quando per huiusmodi processus, subitasq; sententias regiæ subsit proctetionis contemptus, & scandalum præbeatur, contra cap. nihil cum scandalo, de præscrip. c. 2. de no. oper. nuntia. c. ad aures, de tempor. ordinan. c. cauendum, 10. q. 3. c. nolite, 11. q. 3. & illud Matth. 18. *Ve illi per quem scandalum venit.* Et quæ notanter, in hoc proposito Nicol. Euerard. tradit. loc. legal. centuriæ locó. 46. Lucas de Pena i. l. liri

bus,

bus, ante pen. col. versic. quid si causa, de agricol. & censit. lib. 11. & in. l. ad splendidioris, col. 2. C. de diuers. offic. lib. 12. & in. l. prædia. 6. col. de locatio. prædio. ciuil. lib. 11. & latius Fernand. à Loazes, in tracta. d. noua pagano. reg. Valent. conuersio. fol. 11. col. 36. cum sequentib.

28 ¶ Et coram ipso iudice, vllam sui copiam haud faciente, multa allegari possent, quæ ille tenebatur audire, iuxta ea, quæ Felin. colligit, in. c. de cetero. 2. col. de re iudi. & in. c. pastoralis, §. quia vero. 2. col. nu. 16. cum sequentib. de offic. deleg. & i. c. final. d præsump. à num. 22. in. 29.

29 ¶ Et is fugiens, & se abscondens, nec vsquam sui copiam faciens facultatem ea allegandi contra iustitiam abstulerit, maximum peccans peccatum: vt ex diuo Thoma, communiter recepto, clare cõspici potest. 22. quæst. 59. art. 4. & iuxta illud Ioan. 3. *Qui male agit odit lucem*. & c. consuluit, de offi. del. c. perniciosam, 18. quæst. 2. c. 1. vt eccles. benef.

30 ¶ Quodq; dicto iudici iniusta præcipienti, obediendum nõ erat, cum etiam (licet præcepto Imperatoris, & Papæ quantumuis grani, & intolerabili obediendum sit. c. in memoriam, 19. dist. c. contra morem, vbi not. glos. verbo, patientissime, 100. distin. c. quid culpatur. 23. q. 1.) si, ex eius tamen præcepto aliquod immineret malum Imperatori, seu Papæ, illo in casu obediendum non est, ex notab. Innocen. sententia, in. c. inquisitioni, circa finem, de senten. excom. quam ibi Hostien. Ioan. Andre. Anton. Panor. & omnes sequuntur, & Cardin. consil. 147. incipien. videtur circa finem, & in cõsil. 150. incip. quæsitum sæpe, in fin. Panor. in. c. si quãdo, de rescrip. & in. c. cum teneamur, de præbẽ. Francis. de Curt. in consil. 66. incipien. sapienter, col. 20. in vers. & ideo dicimus. à præalleg. Fernando à Loazes hoc idem cẽsente citatus, & seq. in. d. tract. de no. reg. val. pag. con. fol. 11. colu. 34. num. 48. & post Carrerium, in tract. de hæreti. num. 99. Septiman. not. in. cap. 44. de Papa. nu. 31. sic etiam, quando Papa rescribit alicui, quod aliquod exequatur iniustum, potest ille non exequi: & apostolicis contra venire literis, si illud quod iubetur, appareat iniustum. & debet rescribere Papæ: & secũdam expectare iussionem. c. si quando, & ibi not. Panor. de rescrip. vbi idem dicit procedere etiam si excommunicationis pœna, in papæ sit mandato: et dicit notãter glosa, in. l. puniri, C. si contra ius, vel vtil. publi. quòd non debent timere miseri prælati veritatem sectari, & literis non obedire Principis. idẽ inuit glo. in verbo, nuntians, in. §. deinde, in authen. de mandat. Princip. colla. 3. & faciunt regiæ leges infra eodem fundamen. numer. 48. citandæ.

31 ¶ Et ita passim legimus iudici

sub

sub pœna, vt aliquid cõtra ius, fiat præcipienti, nõ obtemperantes, in pœnam non incidere, & Matthe. ab Afflict. explicat, in lib. 1. constitutio. Neapolit. rubri. 25. col. 12. num. 41.

32 ¶ Et prælato non seruanti canones, licite subditos obedientiam negare, egregia censuit glo. c. sacerdotes, 2. quæs. 7. & citat Felin. in. d. c. si quando, col. 1. in prin. de rescrip. & Panor. dicens mirabilem, in. c. sciscitatus, 3. col. num. 9. cod. tit. & in. c. cum non liceat. 3. col. nu. 5. cum seque. de præscrip. Præposit. Alexandri. in. c. 1. 2. col. nu. 8. de consang. & affin.

33 ¶ Sic, quicunq; Imperatorum legibus quæ contra Dei voluntatẽ feruntur obtemporare non velit: grande præmium acquirit. c. qui resistit, cum seq. 11. q. 3. & hinc sane laicos istos, qui senem hunc eripuerint præmio, potius q̃ pœna afficiẽdos. c. Imperatores, (vbi singula. tex. 9. dist.) quem sub eadem fere specie Lucas de pena citat, l. l. quicũq;, col. fin. in fin. verb. C. de re milit. lib. 12. Nec tantum superioris obedientiæ, cum ipse quid iniquum præcipiat super se dendum est, sed, & cum aliquid iustum præcepit, ob euitandum tamen scandalum, si quidem illud iure naturali, & diuino prælatis, & superioribus obediẽdum esse, sub peccati pœna inductũ: prouerb. 8. ad Rom. 13. c. quo iure, 8. dis. quod præcipitur, 14. q. 1. c. 2. de maior. & obed. c. omnis anima, de censib. tunc cesset, & propter scandalum vitandum omitti iuste possit obedientia hæc, vt probat tex. optimus, in. c. si quando, de rescrip. & in. l. si vindicari. C. de pœnis, & in. c. cum teneamur, de præben. secundum expositionem Cardin. ibi, dum solam scandali rationem sufficere illa, in specie Romanus censet põtifex, vt eius minime obtemperetur literis, & facit egregia glo. in c. 2. 62. distin. quæ probat electionem alioqui iuste factam irritam fieri, & ob euitandum scandalum reuocari, not. Panor. in. c. 1. col. 2. de elect. Felin. in. d. c. nihil. de præscrip. & Decius in. d. c. cum teneamur, quibus adstipulatur tex. singul. in. c. nisi cum pridem, §. pro graui quoq; scandalo, de renunt. & in. c. quæsitum, (vbi idem Panor.) de rerum permutatione, & inde ratione vitandi scandali, Romanum posse Pontificem, aliquem beneficio ecclesiastico priuare: cuius titulum canonicum habebat, si commode fieri potest, dato alio, itidem, beneficio, vel damni lœsione compensata tradunt Philip. Decius, in. d. c. cum teneamur, in. fin. dicens cõmunem opinionem, & Hippol. Marsilien. in singul. 683. incipient. alias in repet. & in sing. 634. incip. credo te scire: post Innocen. in. d. c. nisi cum pridem, Federi. de Sen. in tracta. de permuta. beneficio. quæstio. 25. glo. in. c. Episcopus de loco. 7. quæs. 1. & Cardi. in clemẽ. 1. quæs. 4. de rer. permut. potius enim recipu-

reipublicæ quòd quis re propria priuetur expedit, quam quòd scā dalum oriatur, cum id aliter vitari nequeat, nec ex malitia procedat, ita vt glo. sing. in. c. si papa. 40. di stin. cēsuerit Papā deponi posse ratione huius scandali, quam Panor. citat, in. c. significasti, de elect. & in disput. sua incip. Episcopus, ī fin. 2. dubij (vbi dicit) à toto mūdo esse approbatam, & in. c. proposuit col. fin. de concesf. præb. Rom. in cōsil. 523. incip. quæstio discutienda. Felin. in. c. ad audientiam, & rescrip. Claud. de seyssello in tract. Feudo. tit. qui Feud. dar. pos. 5. col. versi. sed difficultas Hippol. 1. c. at si clerici, §. de adulterijs nu. 74. ad fin. de iudi. & Decius (qui etiam cōmuniter approbatā testatur) in consil. 151. incip. maximi ponderis. 3. col. versic. est, & quintus casus, licet Theologi Augustinus de Anchona, Pet. de Palude, & Anton. Arch. flor. qui, & eos refert, & sequitur, in. 3. part. sum. theo. tit. 20. c. 4. §. 3. & in tit. 23. c. 2. §. 6. in fin. cōtrariū teneāt quòd, & Cardi. in. d. c. si papa probat. referens diuum Thomam ita tenuisse, & Bal. & Angel. (ob id) notant, in. l. bene à Zenone, C. de quadrie. præscrip. quòd ciuitas pro habenda pace, & vt scandalo locus non detur, res posse priuatorum donare: quòd vt valde singulare Felin. refert, & sequitur, in. c. quæ in ecclesiarū. col. 20. de cōst. Alex. consil. 101. incip. visis instrumentis exemptionis. 5. col. circa fin. vol. 1. & cons. 361. incip. nec arguendi sumus. 4. col. post med. 2. vol. Iason post alios, in. l. venia col. fin. C. de in ius vocan. & in. l. conuentionem, col. (etiam) fin. in fin. post scriben. ibi, ff. de pact. & in. l. Gallus, §. & quid si tantum, in 1. & 2. lect. ff. de lib. & posth. & Bart. quem ibi sequuntur Angel. Imol. Alex. & dd. in. l. quòd iussit per glo. ibi, ff. de re iudi. scribit quòd si duo ad inuicem inter se guerram, seu bandositates (sic ipse loquitur) habeant posse iudicē scandalis, vt obuietur certa sub pena præcipere, & prohibere, ne alter ante portam, vel domum alterius transeat. l. 1. §. fin. ff. de off. præf. vrb. l. moris, in princ. ff. de pœnis, & tenet Ioan. Andre. post Guid. de susa, in addit. ad Specul. in tit. de pign. §. sequitur, versic. sed quid si timeo: inquiens eo in casu iudicem per certos limites, & fines ne incedant sub pœna prohibere. & sequitur Alexan. in. l. qui bona, §. si quis iusta, ff. de dam. infec. & Iason, in. l. fin. per tex. ibi, ff. de off. procur. Cæsar, per quē notabil. Alber. ibi post la cob. de Aren. notat quòd si duo sint inimici, potest iudex prohibere ne alter, ad alterius cōtractum, seu viā vadat, quòd iā habui in facto, & ita iudicaui, in causa quorūdā incolarum oppidi, *de Moron de la frontera*, quibus nempe fit cum scandalo, minime obediendum esse superiori, etiam Papæ, & quoties rectitudo rationis dictat, potius, quòd non obtemperetur expedire, q̄ quòd scandalum oria-

oriatur, etiam si superior præceperit obedientiam non obstante scandalo: siquidem hac in specie potestatem tale præcipiendi non habeat, vti censent Bal. in. l. rescripta, col. 2. C. de præcib. Imp. offe. & Detius in. d. c. si quando de rescrip. col. (Item). 2. quidquid ipse, & Panor. senserit, in. d. c. cum teneamur, cauere enim præcipue prælati debent, subditorum scandalum. c. cauendum. 10. quæs. 3. & qui non impedit scandalum, quando ad eum expectat prohibere, videtur ipsum perpetrare: secund. Bal. in. l. si seruus. ff. de noxal. á Detio citatum, & sequutum, in. l. culpa caret. col. 1. ff. de reg. iur. vnde licet alioqui superioris præceptum, indubio præsumatur iustum. c. si quid culpatur, 23. quæs. 1. glo. in. c. ad aures de tempor ordin. c. in præsentia, de renun. c. ita ne, 32. q. 5. glo. in. c. 2. de maio. & obe. & notat Paluda. in. 4 dis. 19. quæs. 4. col. 3. potest tamē eius exequutio differri quoties maius ex ea timeretur damnum, quam ex dilatione, quæ fit, donec appareat de vera præcepti iustitia: secund. Adrian. quodlibet. 2 versic. pro solutione, domini. á Soto, (inter Dominicanos nostrates iubar scientiæ, & virtutis clariss. præceptorem meum) in relectio. de secreto. 3. membro. quæs. 2. cōclus. 1. & . 2. & Martin. ab Azpilcueta Nauar. in. c. inter verba. 11. quæs. 3. corol. 53. & reuerendis. Couarru. (præceptores ambos etiam meos colendissimos,) in. 1. part. relectio regul. peccatū. nu. 5 prope fin. de reg. iur. vbi à. nu. 4. præced. scandali materia longe discutitur.

¶Nec prædictis oberit præfatū senem Gundisaluum Egidiū ex post facto, per agros, & huius Vtrariensis oppidi latitātem terminos, á quodam cōpræhensum, & in carcerem coniectum, per dictum vrbi Hispalen. præfectum, eiusq; baccalarium Ioannē Dorta locum tenentem (acris in gubernando ingenij Lusitanum,) furca fuisse suspensum, cum nullus esset qui defendere senem illū auderet, neq; coram eodem præfecto comparere, adeo seuere se in hoc exhibente negotio, vt ille Laicus, siue clericus saluti suæ met consultum satius censuisset: qui magis aufugisset, seq; in pedes dedisset.

34 ¶Et multa de iure fieri non debeant, quæ tamen facta teneāt. l. 1. in prin. ff. de fer. l. 1. §. biduum, ff quand. appel. sit. l. si fundum. ff. de fund. dotal. l. relegatorū, §. ad tempus, ff. de interd. & releg. d. l. moris, §. sunt autem, in fin. ff. de pen. l. eleganter, §. si quis post, ff. de cōdi. in deb. l. fin. §. fin. vbi not. Bal. ff. de eo quód met. caus. & in l. patre vel marito (vbi late Iason plura cōgerit dicta,) ff. de ijs qui sunt sui, vel alien. iur. Ioan. á Nevizan. suæ siluæ nuptialis fol. (mihi) 137. col. 1. & Hippol. in. l. 1. §. cogniturum, col. 1. cum sequē. & i. l. si quis ne quæstio. 17. col. nu. 90. cum sequentib. ff. de quæstio.

quæ

quæ ab ipso Deo optimo , & Maximo tolerantur Regibus , & inferioribus,ac omnis lingua tacet,& quilibet homo videtur mutus,& surdus: secūdum illud Dauiticum, psalmo.37. *Tāquam surdus non audiebam,& sicut mutus non aperiens os suum,& factus sum sicut homo non audiens,& non habens in ore suo redargutiones.* vt aliàs in simili Hippol.ipse conqueritur in.d.practi.§.expedita,11.col.nu.86.in fine,& latius in rubri.ff. de fideiussor.nu.383.cum sequen. Vnū tamen omitam minime, quód horresco referens, me, de ante dictæ sententiæ admirantē exequutione, postquam è Salmantica,causa matrem,& lares proprios salutandi, Anno quadragessimo quarto supra millesimū,& quingētessimū Vtrariam veni, proprijs audiuise auribus ab eodem Ioanne Dorta,ea etiā tempestate locū dictæ vrbi præfecti in toto eius territorio tenēte,sententiam illā de mādato illius doctoris Ortigij, ideo exequutioni mādasse,miserandūq; senem hunc laqueo suspendisse: ne primi error pateferet iudicis,& ne aperte constaret,nedū illorum clericorum,sed,& laicorum resistentiam, ac in obedientiam extitisse licitā:&ne de cætero arbitrantes,sibi impune futurum iustitiæ Regiæ ministros contemnentes,alios ad mortem condemnatos,& ad vltimū supplicium ductos, ab eorum manibus eriperent, illud tamen ipse locum tenens pleno ore fatebatur,& publice dictabat quód si senex ille, vel quibus alius pro eo ab hac sua vltima prouocauisset exequutione, appellationi detulisset,ac apostolos concessisset. Quorum omnium, (si ita sunt) Deus ipse optimus,& Maximus,Pater atq; hominū Rex, qua summa,& ineffabili clementia est, misereatur, nec eos suo preciosissimo redemptos sanguine,cadere permittat gladio, iuxta Augustinum in libro.2. contra Manicheos,illud, Matthe.26. *Qui gladio vsus fuerit gladio cadet.* sic exponentem, ille gladium accipit q̄ nulla superiori, ac legitima potestate,vel iubente,vel cōcedente in sanguinem alicuius armatur, c.ille gladiū,23. quæst. 3.nosq; sub nostro potētissimo, simul,& pientissimo (qui diutissime nobis viuat, Regnet,& imperitet,)huius nominis Hispaniarum,& noui orbis Rege secundo Philippo, sua in sacra fidei Catholicæ,& Romanæ sanctæ matris ecclesiæ religione Regere, coadunare, & custodire dignetur: vt,& hac vita functi cœlorum Regna consequi valeamus. Amen.

35 ¶Cæterum, vt eamdē rē à qua digressi sumus redeamus quantumuis grauamē reparabile sit, & causa ciuilis, pecuniariaq; exequutio reuocabilis, iudici cōtra legem latam, vel aliàs de iure nullam sententiam exequenti resisti indistincte etiam violen

O ter

ter potest, vt scribit Dyn. in. d. reg. quod quis. de reg. iur. in. 6. quē sequitur Bart. in. d. l. vt vim (vbi dicit quòd nihil addit, sed ea quæ inquit ibi Dyn) & ita intelligitur glo. in. d. c. ex literis de offic. deleg. secūdum Panor. in. d. c. si quando. eod. titul. hoc idem tenentem, & in cap. pastoralis, §. quia vero, 3. col. eod. etiam tit. Alexan. et. dd. in. d. leg. sed eximendi. §. item si quis, ff. ne quis eum qui.

36 ¶ Iuxta quorum communē ibi, & vbiq; locorum sententiā, idē censendum quando iudex delegatus extraiudicialiter, ad aliquam exequutionem procedit non facto processu, & sine causæ cognitione.

37 ¶ Nisi delegatus is, in cōmisis à Principe hoc expressim habeat vt ita extra iudicialiter, & exequutiue procedat, eo tunc casu sibi debet obtemperari, vt not. Andre. de Ysern. in. cap. 1. col. 4. in fin. si de feud. inuestit. inter dom. & vasal. lis oria. & Felin. plene in. c. quæ in ecclesiarum. 24. col. versic. quinta conclusio, de constit. docentes quòd quando Priceps mādat hominē occidi, vel aliud exequinō quæritur vtrū iuste, vel iniuste mādet: nā Princeps nō habet hominē qui sua facta iudicet, vt dicit idem Andre. de Ysern. in. c. 1. versic. flumina nauigabilia, col. 1. in fin. quæ sint Regal. & in proœm. constit. col. 5. & quicquid Princeps facit, præsumitur ex causa facere, & eius sola voluntas, habetur pro causa: vt not. glos. & Bart. in leg. relegati, ff. de pœnis. & Panormitan. in. c. nisi specialis, d̄ offic. delegati, & Alex. in con. 2. incip. visis codicillis in. col. fin. nu. 62. vol. 1. quòd vtiq; locum non habet quādo legitima aliqua subesset causa, ex qua Principis mādatū appareret esse iniquum, & ignorantia ipsius præsumeretur Principis: tunc enim supersedēdum esse, & rescribi Principi, secūdā q; eius iussionem expectandam tex. probat in. d. c. si quando, cū ibi per Felin. nota. de rescrip. & in. §. deinde competens, in. d. auth. de manda. Princip. coll. 3. & ita procedit quòd Bald. dicit in authē. habita. col. 4. versic. nota. C. ne fil. pro patre, Principi iubenti contra conscientiam aliquid, obediēdū nō esse, & dicit Andre. de yser. in cōstitutio. vt participatio, col. 2. in fine, quòd defensio cuilibet est pmissa etiā ipsum aduersus Pricipē, vt si forte Princeps illicite aliquē occidere cōtra ius vellet, nā illi licet, se defendere contra eum.

38 ¶ Si tamē ipse exequi delegatus vellet, & non supersedere, nec principi rescribere obediendus est: nec ei potest violenter resisti quòd negotiū exequatur p principē sibi cōmissū, vt innuit tex. in extrauagāt. qui sint rebelles, et ibi Bar. in glo. in verbo, rebellando in prin. posset tamen appellari, vt secunda iussio ad hoc

expe-

expectetur vigore dispositionis iuris.per.d.c.si quando,&.§. de inde competẽs.post appel lationem vero exequi si vellet,ei tũc resisti posset. quia per appellationem,ad superiorem deuolutum est negotium, & delegatus remanet priuatus: ex Innocen. qui hoc notabiliter tenet in.d. c.si quando,vbi etiam Panor.& Felin.& Oldra.in consil. 89. incipien.Episcopus.

39 ¶ Si tamen delegatus comissionem à Principe non habeat extra iudicialiter,vt procedat, delegatusq; ad iustitiam sit, & extra iudicialiter procedat,obtemperandus sibi non est. siquidem ordinem sibi excedat commissum, & instar priuati, etiam violẽter ei resisti potest,& indistincte,si ue grauamẽ irreparabile sit, aut irreparabile:communiomnium doctorũ (quo supra citauimus loco)censura,ac voto,&ita procedit Panor.in.c.cõquerente.2. col.versic.nota bene hanc glos. de rest.spoliat.& quòd idẽ post Innocen.notat in.d.c.si quando & Florian.in.l.quemadmodum §.magistratus, ff. ad leg. acquil. & Bart.in extrauag.qui sint rebelles,super verbo, rebellando. & glo.in.l.nõ videtur.§. qui ius su,ff.de reg.iuris.

40 ¶ Et idem si in negotio sibi nõ commisso,quamuis iudicialiter procedat,cum respectu illius ne gotij iurisdictionẽ non habeat, ei resisti potest impune.teste Panor.(post Innocen,quem ibidẽ citat) in.d. cap. si quando in.2. not.& Bart.super.d. verbo,rebellando, sicq; intelligitur tex. in.d.leg.contra. C. de exequutor. & exactor.lib.12.

41 ¶ At,si in forma iudicij, causa q; sibi commissa, ac iudicialiter procedendo,exequi iniuste delegatus velit,si exequutio irreparabilis sit, vt quia vult aliquem torquere, mutilare, vel iniuste occidere. resisti ei impune potest:pariter omnium scribentiũ affatu: maxime ex Felino in. d. cap.si quando in.3.fallen. & ibi etiam Panormit. qui sentit appellatione tunc opus non esse, licet Bal.in.d.l. vt vim, quæs.7. contrarium teneat,dicens quòd debeat prius appellari,et postea resisti.cuius opinio,ad cautelam potius procedit. siquidem isto in casu doctores omnes communiter appellationem de necesitate non requirant. & ita intelligitur.l.omnes.C.de decurion.lib. 10.& quòd not.Iason,in.d. leg. vt vim,col.6.in prin.

42 ¶ Et idem censendum, si exequutio quantumcunq; ciuili in causa reparabilis sit: quamuis pe cuniaria,sententiæ vigore contra legem latæ, & euidenter iniustæ, aut aliàs,ipso iure nullæ vt superius. numer.35. notauimus.

43 ¶ Licet aliter dicendũ sit,quãdo delegatus sententiam, &,si contra ius litigatoris latam exequitur,quæ tamen in rem iudicatam transiuit,&nulla non est.

O 2 nam

nam tunc ei resisti non potest, & ita loquitur tex. in cap. pasto ralis, §. quia vero, de offi. deleg. secundum Panor. in princip. & ita procedunt iura quæ dicunt superioris præcepto obediendum iusto, siue iniusto, dum mo do ipso iure nullum non sit, vel notoriam contineat iniustitiam & cap. significasti, in fin. de offi. deleg. quo probatur ordinariũ, delegati sententiam exequi teneri, etiamsi iniustam illam esse sciat, & ad hoc posse compelli. secundum Panor. hoc verius esse dicentem, contra glos. final. ibi in c. studuisti, de offic. legati, & quòd not. Innocen. in. c. cum in iure, de offic. deleg. & quòd Andre de Y ser. scribit in cap. 1. col. fin. de controuer. inter vasal. & alium de bene. quod quando in causa ciuili iudex vnus, vt exequatur sententiam alterius requiritur, eam exequi indistincte tenetur, licet eam iniustã esse sciat. sic etiam Panormitani procedit sententia in cap. 1. col. 2. in fin. & 3. de offic. ordin. censentis iudicem ecclesiasticum iudicis secularis brachium implorare posse pro sua exequutione sententiæ, & si non dat, posse eum excommunicare (pro quo est tex. in leg. 2. C. de his qui latro) & quòd scribit Bald. in authen. clericus, in fine. C. de episcop. et cle. quòd quando iudex superior, inferiori suam exequendam mittit sententiam, tenetur inferior exequi, & non debet aliud quærere. si vero delegatus suam sententiam, quæ in rem iudicatã nondum trãsiuit, ordinario committeret exequendã, ordinarius ei violenter resisti non debet, quamuis eam iniustam esse comperiat. potest tamen precibus delegato instare, vt eã non exequatur, sed Principi rescribat. & ita procedit tex. in. d. c. si quando, cum is qui ibi interesse prætendebat, aliter non resistebat. & Innocen. ibi not. pro vt Panor. 2. col. ibidem cõsiderat. & idem dicendum, quando est dubium delegati sententia iusta sit, an iniusta, propter authoritatem iudicis, qui pro se præsumptionem habet. l. 1. §. idem Pomponius. ff. quòd fals. tut. aut. secũ dũ Dyn. in. d. regul. quòd quis.

44 ¶ Appellatum tamẽ, vtroq; in casu si fuerit à sententia, appellatione pendẽte, iudex à quo eam exequi non potest, quòd si exequatur, impune ei resistitur. d. l. quoniam iudices. C. de appel. & notat Innocen. Panor. & Felin. in. d. c. si quãdo. de offic. delega. quia post appellationẽ iudex efficitur incompetens, ex quo per eam negotiũ ad superiorẽ deuo luatur, impune ideo tanquàm in cõpetẽti nõ paretur. l. fi. ff. d iur. om. iud. c. 2. d cõst. lib. 6. & not. Bal. in. d. l. à dictos. C. d episcop. audien. & Oldra. in. d. cõsil. 89.

45 ¶ Sed, & in omnibus ante dictis casibus, quibus iudici delegato impune resistitur, ordinario etiã resisti potest iudici, iniuste exequen

quenti, prout docent doctores præ allegatis in iuribus.

46 ¶ Et ad hoc etiã cōuocari amici, & ſtipēdiarij poſſunt cōduci: glo. in. l. 3. §. cum igitur, ff. de vi, & vi arma, & tenet Bal. in. leg. ſi aquam. 13. col. verſic. nota quòd triplex eſt bellū. C. de ſerui. & aqua. (& diximus, ſupra eod. num. 16.) quia hæc cēſetur quædā defenſio quæ in omnibus eſt permiſſa: etiã cōtra officiales: vt reſpōdet Corne. in cōſil. 107. in cip. viſa inquiſitione, col. 3. vol. 1

47 ¶ Verū ipſius loci ordinarius, delegato in iuſte exequēti, multo magis reſiſtere poteſt: & debet, cum teneatur defēdere ſubditos. l. illicitas in prin. et in. §. ne potētiores, & ibi Bal. ff. de offic. præſid. & ibi notatur, ad officiū iudicis ſpectare, prouidere, ne alicui violētia fiat. & ne potētiores opprimāt minus potētes, & dicit Bal. ibidē, in fine, quod iudex facit magnā eleemoſynā apud Deū, quādo pauperes tuētur ne opprimantur. bonus eſt tex. & ibi glo. in. c. ſcire. 23. q. 8. vbi ſcribitur, Epiſcopos debere defendere ſubditos, propulſando iniurias. pro vt ipſe Papa defendit. & probatur in. c. noſtri, & in. d. c. nō infereda, 23. q. 3. & in. §. deinde cōpetēs, auth. de mand. Princip. coll. 3. Imperator mandat adminiſtratoribus, & iudicibus, vt ſi veniant aliqui officiales de Curia ipſius Principis, nō permittāt eos, in aliquo ſubditos lædere. vel aliquid in iuſte exequi. ſed poſſunt ipſi iudices prohibere dictos officiales Pricipis, ne in iuſtitiā faciāt. & etiā punire, vt expreſſim ibi cauetur. & ſic videmus, quòd quādo aliquis laicus iniuſte opprimitur ab aliqua perſona eccleſiaſtica, poteſt auxiliū ſecularis iudicis implorare, vt per modū cuiuſdā defenſionis ſibi aſſiſtat, citādo per edictū, dictā perſonā eccleſiaſticā, ſi ſua putauerit intereſſe. hoc q; modo reſtitui poteſt laicus in poſſeſſionem, cōtra perſonā eccleſiaſticā: quāuis perſona illa eccleſiaſtica ſibi ſubiecta nō ſit. quæ defenſionis præſtatio, præſidali officio præſtita, & nō per modū cognitionis iudiciariæ, omni iure eſt pmiſſa. d. l. vt vim, cum ibi nota. ff. de iuſt. & iur. & Rex non ſolū ſuos vaſſallos defendere, & eis auxiliari tenetur, ſicut, & vaſſalus Regi. c. 1. de form. fideli. et in. c. 1. quali. dom. priu. fend. & in. c. domino cōmitēte, ſi de feud. fue. cōtro. et glo. in. c. 1. de prohib. feud. alien. per feder. ſedetiā ſuas res, et perſonas eccleſiaſticas defēdere, ac protegere debet, vt not. Mathæ. de Afflict. in deciſ. 24. incipiēns quidā clericus. & in deciſ. 2. incip. ſereniſſimus, bonus eſt tex. c. petimus, 11. q. 1. et. c. quidā monachi. 16. q. 1. vbi ad querelā nedū laici, ſed etiam clerici, à prælato ſuo violētiā paſſi, rector prouintiæ, aut ciuitatis deſēſor, officiū ſuū impartitur, per modū extra iudicialis defenſionis. & not. idē

Afflict.in decis. 85. incipiẽ. diu
est.nu.2.&.Luc.de Pẽ.in.l. si co
loni,quæs.vlt. C. de agricol. &
cens.lib.11,facit.tex.c.omnis.7.
q.1.vbi not. Christũ quodã mo
do negare videri, qui oppressis
debitũ negat fauorẽ. & iure hu
ius naturalis defensionis licet se
cularibus potestatibus,cum mo
deramine inculpatæ tutelæ hoc
est,salua sẽper,in omnibus, sum
mi Põtificis autoritate, ac vene
ratione,obuiare abusui notorio
ecclesiasticæ potestatis : ne pax
perturbetur publica. & ne com
mune bonũ detrimẽtũ patiatur
quód elegãtius Hermas diserit.
lib.7.de instaurãda religione.c,
25.ad fin.inde Principes sæcula
res possunt resistere Papæ dissi-
pãti ecclesiã,etiam in rerũ spiri
tualiũ administratione,vt.puta
si nollet beneficia ecclesiastica,
nisi pro pecunia cõcedere,tunc
enim iuste negari potest posses-
sio emptoribus, & allegare ad-
uersus illos,quòd per simoniã il
la obtinuerũt beneficia.est quip
pe laude dignũ resistere huius-
modi abusui, cõgruis remedijs,
nõ obediẽdo in malis, nõ adulã
do,nõ tacẽdo,arguẽdo etiã exẽ
plo Pauli.c.vlt.epist.ad Colos-
sen.vt aduertit Cayetã.lib.đ po
test.Pap.c.27. quæ nõ ĩprobat
Theologiæ emporiũ olim refer
tissimũ magister meus Frãciscus
à Victoria,in priore relectione,
de potestate ecclesiastica prope
fine.(quòd iam in nõ absimili fa
cto quibusdã huius Prouinciæ
fratribus,in causa,suum aduer-
sus generalẽ,pro remedio regiã
vt adirent maiestatẽ respõdi.)
quibus etiam fit,vt siquid nobis
adducatur cõtra ius patronatus
laicorũ,aut in detrimẽtũ benefi
ciorũ patrimonialiũ, vel simile
quidpiam.aduersus cõcessiones
Põtificis, & cõtra publicum bo
num, id manu Regis retineri,&
emendari soleat. Cuius propriũ
officiũ est ab his iniurijs subdi-
tos suos liberare.c.filijs.16.q.7.
(vt aduertit nostras Septimã.đ
Papa.nu.32.) & violẽtias tolle-
re.c.Regũ.23.quæs.5.ne scãda-
lũ patiatur res publica.leg.si in-
genuã,§.in ciuilibus,ff.đ captiu.
et post lim.reuer.et ita procedit
leg.19.tit.9.part.1.&.l.13.tit. 13.
part.2.ibi, *Que no resciba mal ni fuer-
ça.* vbi late Grego.lup.et est tex.
in.c.administratores. 23. quæs,
5.& in.d.c.filijs, vel nepotibus.
16.quæs.7.vbi legitur, Episco-
pis,& Archiepiscopis eorũ pu-
nitionẽ rectorũ qui ecclesiasticis
abutũtur bonis, negligentibus,
posse Regẽ adiri, vt illi medea-
tur malo. & licet Panormit.in.c.
qualiter, & quãdo,de iudic. ali-
ter illius cap. interpretari velit
verba,dicẽs illũ tex.per iura no
ua corrigi,nulla extat noui iuris
correctio ad hũc sane effectũ,vt
princeps secularis liberet à iudi
cũ ecclesiasticorũ violentia op-
pressos, interim donec à Sũmo
Põtifice,iure debitũ præstetur
auxiliũ, & expeditior nobis cõ-
stat lex.5.tit.1.lib.2.ordin regia.
quæ

qua Reges Castellæ cognosce-reprobatur inter p̄sonas ecclesiasticas, de possessione extraordinarie, & de vi, iniurijs, ac violẽtijs, præsentibus, & eminētibus, & colligitur in.c. Principes secu li.23.q.5.& in.l.quicunq̃. C. de episcop. & cleri. & not. Guillel. Benedic.in.c. Raynutius, de testam.verb.et vxorē nomine. *Adelasiam.* 2.decis.nu.460.& Petrus Nunius de Auedaño, (quibene loquitur).part.1.d̃ exeque. Princip.mand.c.1.nu.32.& nostra in Regia, Castellanaq; republica forẽsis inde vsus, ac obseruātissima praxis est (quæ diu obtinuit à tēpore quòd hominū excedit memoriā.) posse ab ijs qui.à iudicibus ecclesiasticis vi, & censuris opprimūtur, Regios auditores, & senatores, (qui apud Regia suprema prætoria his in Regnis iura reddūt litigātibus) omnino adiri, vt vim auferāt, & cōpellant iudices ecclesiasticos, ab ea inferenda cessare. & apparet latius ex Regia instructione typis excussa, inter Granatēsis curiæ ordinationes, fol.160.hunc 48 approbāte vsum. qui nō tātū in his Hispaniarum ditionibus, & principatibus, sed, & apud Gallos, aliosq; christianæ reipublicæ seculares Principes receptū est mus est. vt Martin. ab Azpilcueta Nauar.tradit.in.c.cum cōtingat, d̃ rescrip. remed.1.pagi.146 Stephā. Aufrerius in clem.1. de offi.ordin.reg.2.falle.30. & Carolus Degrassalius, lib.2. Regaliū Franciæ iure.7. & reuerēdiss. præceptor meus (ponēs practicā, & omniū quos ego legi in diligentissime) in libro practi. quæstio.cap.35.nu.3.cū seq. qui aduersus clericos, & ecclesiasticos iudices, illā dicit frequētissimā esse cōminationē pœnæ, quæ fit ad amissionē rerū tēporaliū quas obtinent his in regnis: & quòd cēsebūtur extranei ab eisdē, cuius mētio fit in.l.5.tit.1.lib. 3.ordin. Reg. & eius meminere Guillel.Benedic.d.num.460.& Degrassal.præalleg.iure.7. col. pen.posse enim clerici suo Regi rebelles, vel qui nolūt desistere à violētijs, quas eius inferunt vassalis à Regno iure originis expelli, & priuari, vt est.tex.in. d.l.quicunq; & ibi not.Paul. & Barthol. Achasen.in cōsuetud. Burgund.rub.1.§1.5.tradit in glo. *sol. na grace.* num.81. & facit lex fin.ff.de offic.procurat. Cæsar. vbi ille qui iurisdictione caret, potest nihilominus subditis suis iniuriosos, prohibere, ne ad certum locum accedant.

¶Scribit autē Bart.in.d.§.de in de cōpetēs (vt, & id cōclusioni paulo superius à nobis omissæ cōtinuemus.) officiale, cui Rex cōmittit, vt aliquòd exequatur iniustū, nō debere illud facere; sed ipsi Regi rescribere, & secūdam expectare iussionē.tex. est. in.d.c.si quādo, de rescrip. & in authē. vt determi, sit num. cleri. vbi glo.verbo cōtra dicere.coll. 1.tradit. Thom. Grammati.con

fil.45.nu.38.& Ioan.Lup. in.d. tract.de benef.in curia vac.§.7. & iure cautum extat Regio.leg. 29.tit.18.part.3.&.ll.1.2.3.5. & 10. cum final.titul.12.lib.3. ordin.Regia.&.l.12:cũ.13.&. 29. tit.4.lib.2.carũdẽ ordinatio(& diximus supra eodẽ.nu.30.) ea quidem ratione, quòd illud præter scienciam Principis impetratum esse præsumatur.

49 ¶ Siquidem Princeps nũquam concedenda concedere nõ præsumitur, vt colligitur ex Baldo in proæm, feudor.numer.34 et Thom.Gram.d.consil.45 num. 33.& videtur tex.in.c. si clientulus,§.sed diuersum,de aliẽ.feud. & in,c.quamuis, de rescrip.lib. 6,& talis eius mẽs fuisse semper præsumatur; qualis de iure esse debet:secund.Bald.notab.4.& ibi Alexand.in.l.ex facto, ff. de vulg.& pupil.&post Iason.in.l. iustitia.ff.de iust.& iur.Chassen. not.in.d.consuetud.Burgũd. §. 5.nu.34.rubricæ.8.fol.294. Si autem per secundam iussionem de ipsius Principis constaret voluntate,quæ ad omnia positiua præcepta se extendit, & supra ius,ac cõtra ius est,præterq̃ ius. cap.proposuit. de concesſ. præbẽ.& not.Innocen.in.c.cũ ad monasterium, de stat, monach. obediendũ ei erit.l:29. titul.18. part.3.ibi, *E si les embiare las segundas cartas,en aquella misma razon, deuẽ las complir*: & docet Nepos de Mõte Alban.in tract.exceptio. arti.1.per.l. siquis in principio, ff.de lega.3.authen. hoc inter liberos,C.de testam.&.l.si nõ speciali,cod.& per tex. ibi Panor. in.c.nonnulli.nu.10. de rescrip. & Ludo. Gometius in.c.1.num. 100.de constit. lib. 6. vbi bona glo.verb.noscatur.idem Panormit.in.c.pastoralis.nu.4. de fid. instrumen.Regia etiam.l.34.tit. 18.part.3. quæ in fine rationem reddit hisce verbis. *Con todo esso si el Rey touiere por bien que sea,deue obedecer lo que el mandare,ca esto non es en conoscencia dellos, si es derecho, o non, mas es en la del Rey*. quas tamẽ ego intelligerem, & limitarẽ Regias leges, vt procedant quando id quòd iubetur,alium notabiliter tertiũ,non ledit, & petenti prodest,seu crimẽ indulgetur:& satis ex eisdẽ deducitur Regiis legibus,& leg.30.tit.18.part.3. Secus autẽ quando de in cõmodo seu præiudicio inter partes agitur grauı, & notabili, quòd q̃s aliqui cõtra eius ius, & iustitiã inferendũ sit ex dicta secũda iussione,quæ hoc in casu minime exequenda est, vti nulla:vt not. Regia.leg.4.tit.12. lib.3.ordin Regia.ad partis enim postulationẽ cõtra ius concessum, cõtra Regis volũtatem censetur.ideo quantũcũque literis quòd ab ipso Rege processerint,obediendum sit, ad effectũ tamẽ perducẽdæ non sunt, quousq̃ per supplicationẽ,Princeps quòd melius sibi visum fuerit,maiori cum deliberatione prouideat.argum.tex.d.l. si vindicari,C.de pœn.et.d.cap. si quã-

ſi quãdo, de reſcri.&.c.cũ apud Theſſaloniam, 11.quæſ.3. & eorum, quæ Felin.ſcribit.in.d.c.ſi quando col.1.& in.c.quærẽti,3.col.num.6.de offi.deleg. Ludo. Gometius in.d.c.1.num.193.de cõſtitu. Hippol. Marſilien.in.l.1.§.ſiquis vltro.nu.75. cum ſeq. ff.de quæſtio.& Ioan.Lup.à Palaci.rub. optime in præallega. tracta.de benef.incuria vacã.§.7.&inde non ſemel, ſed bis, ſupplicari nonnũquã ſolet à ſubditis, de reſcripto in illorũ præiudicium, ad alicuius inſtãtiam impetrato, quòd ſubreptitius cenſeatur, & contra voluntatem Principis, qui omnibus vult, & debet prodeſſe, ac nemini nocere.l.nec damnoſa.l.reſcripta.C. de præcib.impe. offeren. c.reſcripta.25.quæſ.2.& qui circuſpicere, cauſasq; animaduertere debeat, priuſquam in alterius præiudicium iura diſtribuat. & *Verendum ſit ei ne lis incognito negotio dirimatur adempta copia conquerendi.* leg.ne cauſas, C. de appel.quòd q; plusq̃; cœteri cauere tenetur ne occaſionem iniuriæ tribuat: vel ne alteri ius ſuum auferat.l.pen.C.de hæred.inſtit.ibi. *Nec aliquam diminutionem earundem actionũ occaſione hæredum ex certa reſcriptorũ fieri.* Nec quodquis à ſua poſſeſſione ſine cauſæ coguitione amoueatur leg.fin.§.ſi p vim, vel alio mod, &.c.1.de cauſ.poſſ. & prop.

50 ¶ Tandem fundamẽto noſtro principali (vtiã id abſoluamus) finitimũ eſt, quòd quãdo fit cõpromiſſum in arbitrũ, cũ clauſula quòd de iure pronũtiet, ſi arbiter contra ius iudicet, laudum dicitur nullũ.l.nõ diſtinguemus §.fin.ff.d arbit. Bar.in.l. diẽ proferre.§.ſtari, ff.eod. Aretin. conſil.68.incip.excel.domine collateralis, col.pen.verſic.3. oſtenditur. Philip. Corne.cõſil.177.incip.in hac re.5.col.nu.29.vol.2. ſic etiã dicendũ in delegato, nã cũ ei mandetur, vt ſecũdum ius Pronũtiet, ſi cõtra ius pronunciat, cõtra formã mandati facit: leg.diligẽter, ff.mand.& inutiliter agit.§.iſquiexequitur, inſtit. eod.cũ ſimilib. longeq; fortius nro in themate antedicta procedunt, ſiquidẽ præfata forma in dictis commiſſionibus, & inſtructionibus Regys cõtẽta, etiã ab eadẽ lege requireretur Toletana & ideo de iure cõmuni. quo caſu, dicti vigore reſcripti, duplex cenſetur vinculũ: eaq; propter magis potens, & in violabile, authen.itaq;.C.cõmu.d ſucceſ. (et diximus latius in.4. primæ partis fundam.nu.19.cũ ſequẽtib.)

EX.12.FVNDAMENTO ſequent.

¶ Lex, vel ſtatutum aliquid de nouo, certis cum modificationibus introducens, formam inducit.num.1.

Formæ omiſſio in qualibet, & ſi minima parte, actum vitiat.num.2.

Formæ omiſſio, actũ licet fauorabilẽ, nullũ reddit.nu.3.etiã in cauſis pijs.ibidem.

Solemnitas à lege requiſita, formam indu-

cit substantialem. num. 4.

Forma a statuto tradita, in dubio substantialis videtur. num. 5.

Forma ad vnguem est obseruanda. nume. 6. neq; ei aliquid addi, aut detrahi potest. ibidem.

Ex forma mutari potest nihil, nec vnius quidem horæ momentum. nu. 7. & sexui ætati, rusticitati, cuilibetq́; alij non parcitur qualitati. ibidem.

Statuto contractum anullante si non soluatur gabella, vnus si desit nummus ex gabellæ solutione integræ, contractus anullatur. nu. 8. & quomodo id intelligatur. ibidem.

Leges. 13. tit. 13. lib. 3. for. leg. & 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordinat. Reg. & 70. cū seq. Tau. citantur, & intelliguntur. num. 9.

Legis Toletanæ verborum in procedendo contextus ad vnguem obseruandū, alias eius formæ satisfactū nō dicitur. nu. 10.

Pragmat. de Alcala. 106. c. 12. fol. 189. in vol. prag. & c. forma seruanda, vt calumniæ homicidij locus sit, & processus valeat. num. 11.

Lex. 31. Taur. explicatur, & intelligitur. num. 12.

Pragm. 78. incurus Pintianis. anno. 1555. citatur, & ibidem intelligitur.

1
VO decimo principaliter, ista pro parte facit, quando lex, vel statutum aliquid de nouo certis cum modificationibus introducit, prout præfata lex Toletana quæ nouiter facta est, quidquid in ea exprimitur, pro forma datum censetur: ex Ancha. sentētia in consil. 42. incip. ex themate priuilegij, in fin.

2 ¶ Et eius omissio in qualibet, & siminima parte, actū viciat: secū. Panor. & Anto. col. 2. not. 7. in. cap. Pisanis de res. spol. cū concordan. à Feli. adductis in. c. cū dilecta. 5. col. cumseq. nu. 6. & 7. 8. 9. & 10. de rescrip. & in. c. fin. §. 1. col. 3. d̄ off. deleg. Socin. cōs. 24. incip. visis, 7. col. num. 21. et cōs. 33. incip. prosequēdo. 3. col. nu. 6. vol. 1. Decio consil. 466. incip. stante statuto. nu. 13. & consil. 532. incip. pro vera. num. 5. & cons. 603. incip. viso pūcto. nu. 10. Paul. Paris. cons. 46. colu. 1. vol. 3. & cons. 33. nu. 24. vol. 2. & cons. 97. nu. 25. vol. 4. doctissimo senatore Fernan. Menchacen. lib. 1. de successio. creatione, §. 4. per totum. Iason, consil. 165 incipien. viso, & cōsiderato, paulo ante finem. & in con. 191. incipien. placet mihi, col. 1. & consil. 213. incip. in præmissa, post prin vol. 2. & consil. 97. incipiē. statutū bononiēs. col pen. in pri. vol. 4. Guiliel. Bened. repet. c. Raynut. verbo, in eodē testamēto relinquēs. 1. nu. 72. de testamē. Stephā. Bertrād. cōsil. 147. ĩcip. alienatio, post pri vol. 2. et cōsil. 154. (quòd est eiusdē initij) etiam in prin. eod. vol. & Hierō. Grat. in cōsil. 43. incip. in præsenti causa nu. 34. vol. 2. et idē Gratus. in cōsil. 140. incipien. quoniā res. nu. 3. vol. 1. Carol. Ruynus, consil.

64.nu.14.vol.1.Philip. Decius in authe. qui re, col.4.versic.& promodica.C.d sacrosã.eccles. & in.c.prudẽtiam, in. 4.not.de offi.deleg.& in.c.de appellationibus,2.col.versic.tertius casus de appel.vbi alios citat cõcord. & incõsilio,262.incipiẽ.in causa magnifici.nũ. 4. &.cõsil.352. incip.pro vera col.1. & consil. 434.incipien.placet conclusio numer.1.& cõsil.455. (eiusdem initij)nũ. 7.& consil.612. incipien. conclusionem, num. 3.

3 ¶ Etiã in actibus quantũ vis fauorabilibus,l.qui Romæ, §.Flauius,ff.de verbo.oblig. & notat Bal.in.l.testamentũ. C.de testamẽ.& in cõsil. 250.incipiẽ.cõsiderandũ est vol. 5.etiã in causis pijs, teste Iasone in præalleg. cõsil.191.col.1.

4 ¶ Præterea solẽnitas à lege requisita formã inducit substãtialẽ,ex ante citato Guiliel.Bened. in.d.c.Raynutius, sup.d.verbo in eodẽ testamẽto relinquẽs.nu. 25.neq;per pactum tolli potest vt ipse ibidẽ tradit,num.109.

5 ¶ Sed,& formã à statuto traditã indubio substãtialem videri Bal.docet in.l. cõparationes.2. col.in.3.opos.C.de fid.instrum. quæ si nõ seruetur,actus est nullus,secũdũ Pet.de Ancha.in cõsil.35.incipiẽ.visa quadã,& Arctin.notabil.in cõsil.69.incip. viso pũcto.nu.2.citãtẽ Bar.in.l.1. ff.de testã.& alijs in locis. & voluit Bal .in cõsil.11.incipiẽ.præmissis verbis,col.fin.vol.1. & in consil.58.incip.factũ tale est. 2. col.&cõsil.149.incip.viso si..tu to,vol.2.ac Decius probat . in consil.222.incipien.viso pũcto 2.col.versic. vlterius tamen. & col.sequẽ.num.7.versic.nec obstat,si dicatur,& in consil. 262. incipien.in causa magnifici Herculis,2. col. nu.4. & consilio.d. 434.incip.placet cõclusio.nu.1. & cõsil.528.incipiẽ.pro resolutione.num.fin.

6 ¶ Debet enim ad vnguẽ obseruari.l.cõstitutionibus.ff. ad municip.& scribit idẽ Bal.in.l.cessãte,col.fin.C.quomo. & quãd. iud.& in.c.ex literis , vltim.col. de cõstit,& in authẽ.hodie.C. d iudic.& in.c.quoniã frequẽter, §.quod si super.ad fin. vt lit.nõ cõtest.& in.c.significãte.2.col.in fine,de appellat.tradit plene Alberi.in tracta.statutor . in prin. plenius Alexãd.in cõsil. 137.incipien.in causa,& lite,col. 4. & consil.96.incipiẽti viso, col. fin. vol.4.& cõsil.212.incipien.põderatis,col.1.vol.6.Maria . Socin.cõsil.24.incipiẽ.visis,7.col. nu.21.& in cõsil.33.incipiẽ. pro sequendo ordinẽ.3.col. num. 6. vol.1.scribẽs ibidẽ nõ posse per æquipollẽs ad impleri , quõd, & glos.verbo , tertio , tenuit in clẽ.1.de vit.& honest.cleri.Bart. in.l.non sunt liberi,ff.de stat.homi.cũ pluribus per Alexãd. cõgestis in.l.1.col.fin.ff.de liber. & posth.& in.l. ambiguitates.C.d testamẽ.et post Fel.i.d.c. cũ dilecta.Hippol.Marsil.i cõsil.27.in cipiẽ-

cipē.solēnē.2.col.et.3. nec ei ali quid addi, aut detrahi potest, vt idē Bal. docet in.l.fin.C. d legit. hæred. & nota.in leg. cum hi.§. si prætor, ff. de trāsact.& in. d.l. 1.& 2. de liber. & posth. sequitur, & refert Gratus in cōsil.26. incipien. videtur Tiberiū. num. 40.vol.1. & consil.52. incipien. in causa huius.num.33.2.vol.

7 ¶Et ipse Bald.in.c.1.col.2.versic.sed nunquid numerus, de mi lit.vassal. qui contra. est scribit quod ex forma mutari potest ni hil, ac nec vnius quidē horæ momentū, & sub eadem fere specie probus tradit in additio.ad Ioā Monach.in.c.vnic. de religio. domib.lib.6.col.& nu.fin. tex. est in.l.1.§.officius, ff. ne quis eū, qui in ius voc.et in.l.& si nihil, ff. de reg.iur. quia forma datesse, & substantiam rei.l.adeo.§. infulam, ff. d acqui.re.dom.l. Iulianus.§.siquis rem, in fin.ff. ad exhiben.& notat Carol. Ruynus in consil.115.incipien.casus iste. nu.16.vol.3.quo fit vt rusticitati, sexui, ætati, necq; cuilibet alij qualitati, aut conditioni parcatur minime.l.fin.C. de testamē. iuncta glo.in.d.l. ambiguitates.

8 ¶Ideo Bal.in.l.res bona fide.ff. de cōtrahen.emptio.dicit quod si statutū anullat cōtractū si nō soluatur gabella, si desit vnus nu mus ex gabellæ solutione integræ, etiā errāter, non excussabitur quim contractus anulletur. quē firmian.sequitur, et commēdat i tracta.gella.3.part.8. part. principal.quæst.36.& cēsuit glo in.d.l.res bona fide. quam post Paul.Cast.et alios Iasō (qui eos refert) sequitur, et etiā cōmēdat in authē.qui rē.6. col.nu. 16. C. de sacros.eccles.e.ā, & dictā Bal di sententiā cōtra Paulū, & Alexādrū, intelligēs, quādo scienter. & data opera simulato errore nūmus ex solutione deficeret, secus autē si ex errore facti eue nisset, quia tūc excusaretur.leg. quanuis rationes, ff. de cōdit. & demōstra. singul.secund. Iason. ibidē, & Bal.in.l.pro hæreditarijs.nu.5 versic.vndecimo.C.de hæred.actio.& eūdē Iason.in. l. 2.col.15.nu.55.C.d iure emphyt & plenius in.l.in exequutione.§. itē si ita.2.col.nu.3.et in.leg.5.§. fin.nu.2.ff. de verbo oblig. asseuerantē, errorē semper facti, & nō malitiam indubio præsumi. quod & Barthol.Socin. (vltra eum) annotauit in.d.l. quamuis circa finem.num.4.

9 ¶Qua propter in retractus materia offerētes, & cōsignātes cauere oportet, ne in hoc non errent: nesæ periculo eius facultatis redimēdi amitēdæ exponāt.quod reputo tenēdū mēti pro intellectu legū, 13.tit.13.lib.3.for.leg.6 & .7.ti.7.lib.5.ordin.Reg.et.70 cū sequētib.in legib. Taurinis.

¶Oportuit ergo ī procedēdo dictæ legis Toletā.verborū cōtextum, ad vnguē seruari, aliās eius formæ satisfactū nō dicitur, vt uot.Bal.in.d.l.1.d liber.et posth per.d.l.cū hi.§.si prætor, ff. d trā

fact

ſact,& eſt tex.in.c.1.de baptiſ. Nec turbans poſſeſſionem minus ſic ſolenniter attributam,in
11 illius legis pœnas incidit.

¶ Sicuti etiã cõpertũ eſt calumniã homicidij (ď qua in legibus per Hugo.celſum in ſuo regiarũ legũ reptorio,in verbo, *auſentes,* verſic.12, citatis, & in pragma. cõpluti edita anno.1503.206. c. 12.fol.189.in volũ.pragm.) nõ exigi,ſi huius pragmaticæ in procedẽdo contra abſentes forma, non fuerit ad literam obſeruata,pariq; modo,hoc in caſu,nec proceſſus valet,neq; reus poteſt dici cõtumax,& pro cõfeſſo minime habetur:vt per plura concludit Carrerius Reginẽ.in.l.obſeruare in prin.nu.78.&.93. C. quor.appel.nõ recip. & ſcribit Hippol.in pract.§.diligẽter.nu. 46.et.52.& colligitur ex doctrina Bar.per tex.ibi in.l.ſi filius.2 ff.de interro.actio. quẽ ſequitur idẽ Hipol.in.d.practica.§. poſt quã,& in.l.fin.ff.de iuriſ.om. iudi.& nouiſſime hac proprius in eiuſdem pragmaticæ ſpecie. Petrus Nunius ď Auẽdaño notat in.c.18.nu.7.lib.1. de exequen. Princip.mand.& quòd præcitato caſu abſens nõ debeat cõtumax reputari.Angel.tradit in.l. fin.C.de cano.præſtatio,lib. 10. & Felin.in.c. quoniam contra, de proba.nu.13.(& diximus in decimo part.1.fundamẽ. nu.21. et.22.cũ ſequentib.ſic, quando paulo ante citatæ pragmaticæ in procedẽdo cõtra abſentẽ,forma nõ ſeruatur,licite poſſe á citatione per edictũ,abſentẽ appellare.ex Bart.colligitur in extraua.ad reprimẽd.in verbo,per edictum.& notat plures citãdo, Carrerius in.d.leg.obſeruare in prin.numer.92.

12 ¶ Et,ex eiſdem infertur principijs,cõmiſſariũ ex generali poteſtate, à defuncto ſibi tradita,ad inſtitutionẽ hæredis faciendã, abſq; nominis ipſius hæredis expreſſione, non poſſe hæredẽ inſtituere, ex defectu formæ á lege.31.Tauri.traditæ:etiam ſi in vím teſtamenti conſanguineus aliâs ſucceſurus ei ab inteſtato, & in eodẽ teſtamẽto à commiſſario facto,hæres ĩſtitutus,ratũ id habeat,valebit tamen in vim pacti:ſeu cõtractus:& Dida.Perez.adnot.in.leg.1.tit.8,lib.3.ordin.Reg.col.1034.verſic.tertio probatur. qui eodẽ paulo ante in loco,idẽ cenſet cauẽdũ ad intellectum pragma.78.in Curijs Pintianis.an.1555.qua forma ad cõtrahẽdũ adcreditũ datur quæ omnino ſeruãda ex præcedẽtibus eſt: nec quouis modo violãda.citans Fernand.Menchacẽſ, de ſucceſſio. creatio. lib.1.§.4. nu.10.& faciunt quæ diximus. in.10.part.1.funda.num.47.

EX.13.FVNDAMENTO ſequent.

¶ *Conſtitutionis tempora non obſeruans, eius formam ſeruare nõ dicitur.num.1.*
Actus à forma recedit,qui recedit à tempore.numer.2.

Statu-

Statuta aliquid tam in tempore, quam in forma disponentia, ad vnguem obseruanda. num. 3.

Statuta circa tempora statuentia, præcise obseruanda, ita quòd addi, aut detrahi nihil possit. num. 4.

Statutum, si requirat tempus, iudex debet requirere. num. 5.

Terminus à iure, vel ab homine, ad aliquid peragendum datis durantibus, manus iudicis quasi ligatæ censentur, num. 6.

Terminus præfixio vim dilationis habet. numer. 7.

Tempus frustra adiectum esse non debet: neq; illius adiectio illusoria, inutilis, aut supervacua reddi. num. 8.

Proximiore, cui ius retractus competit, intra terminum, ibidem præfixum non retrahente, aut expreßim recusante, sequentem nouem illos dies, ad retrahendum pro tanto integros non habere, sed tantum illorum dierum residuum, à declaratione proximioris computandum. ibidem.

Lex. 6. & 7. titul. 7. lib. 5. ordi. Regia. intellectus. ibidem.

Leg. Toletanæ vllum verbum, siue vna syllaba sine effectu non est aliquid operandi. num. 9.

Lex Toletana terminum respicit, in quem delegatio, & processus confertur cognitio, ante quem iudicare, iusq; dicere delegato non licet. num. 10. & eius expenduntur verba. ibidem.

1

VLTErius decimo tertio præ adducta cōfirmātur vigorem ꝙ nostra pars capit, ex maxima illa iure probatissima, quòd qui constitutionis tempora non obseruat, eius formā seruare non dicitur. authen. quæ supplicatio, ibi, *Nisi sub hac forma*. C. de precib. impera. offeren. & ibi illum tex. ad hoc notant Bal. & Saly. dicentes esse bene notandum, propter ecclesiarum constitutiones, quæ temporum metas imponont. facit bonus tex. l. scire oportet, §. consequēs, ibi, *non aliter audietur, quam si obseruauerit constitutum tempus*, ff. de excusat. tut. & scribit Paul. de Castro in. l. qui Romæ, §. Calymachus, in fin. ff. de verbo. oblig. & in. l. si in lege, in prin. ff. locati, inferens ad statutum, vt ibi per eum. & reassumit pro singulari Felin. in. c. cum dilecta, 8. col. versic. octauum signum de rescrip. post Brixiensem suo in repertorio, verbo, forma.

2 ¶ Et qui recedit à tempore recedit à forma actus: secundū Baldum in. l. obseruare, §. finali, in. 3. quæstione, ff. de officio procō su. & legati, & in. l. liberti libertæ ꝙ col. 5. C. de operibus libertorum.

3 ¶ Maxime quòd statuta aliquid tā in tēpore, quā in forma disponentia omnino ad vnguem sint obseruanda, & contra factum ipso iure sit irritum: teste eodem Baldo in leg. ordo, circa mediū. C. de exequutio. rei iudi.

4 ¶ Statuta enī circa tpa statuētia ita sūt præcise obseruāda, ꝙ addi, aut minui nihil posse, quia sit

data

data forma iudici: secundum eundem Bal. in authen. qui semel,4.col.ad finem,C. quomo. & quan.iud. & notat Iason in consil.132.incipien.circa primũ quæsitum.2.col.vol.4. imo si iu dex minueret,suppleturà lege. leg.4.§.siquis,ff.de re iudic. authẽ.hodie,C.de tempor.appell. & in.l. superuacuam,C. de tem por.in integ.restit.peten. & no stra in specie id planum est, ea quidem ratione, quòd tempus dicta lege Toletana in fauorem conuẽti inductum principaliter sit.argumen.l.eum qui calendis, §.quoties,ff.de verbo.obli. & l. cum tempus,ff. de reg.iur. §. in diem,instit.de verb.obli. & notat Andre.de yser. Aluaro. & Nicola.de Neapol.in.c.1. quæ fuit prima caus. benef.amitten. & Chasseu.in consuet.Burgũd. rubri.2.§.1.num.7.&.8.

5 ¶ Hinc sane si statutum requirit tempus,debet, & iudex requirere.l.Titius, ff.d milit.testamẽ. & docet Bal.in.l.omnes populi,col fin.ff.de iust.& iur.tractãt moderni in rubri.C. qui ad mit.& Iason in.l.1.§.1.col.1.ff. de eden.

6 ¶ Et durantibus terminis á iure,vel ab homine,ad aliquid per agẽdum datis,manus iudicis impeditæ, & quasi ligatæ censentur.propterea processus illis pẽ dentibus factus non valet:vt in quit decisio Rotæ,742.incipien. nota quòd pendente termino,in antiq.

7 ¶ Termini nãq; præfixio, vim dilationis habet: vt notat Panor,in.c.cum causa,s.col.versic. item præfixio termini, de reiudi, & declarat Philip. Francus col.pen.et post eum ibidem Felin.col.(item) pen.in.c.personas,de appella.

8 ¶ Quia tempus frustra adiectũ esse non debet, neq; illius adiectio,illusoria,inutilis,aut superuacua reddi.l.si quando, ff.de le ga.1.c.si Papa de priuileg.lib.6. & scribit Bal.(aliàs fore absurdum dicẽs) in.l.fin.post mediũ. ibi,item nota post terminum,C. de testamen.manumiss. & in.d.l; obseruare,§.proficisci,ad finem 3.quæst.de offi proconsul. argu men.leg. epistola,§. fin. ff. de pact.& leg.Imperator,ff.de postulan. & leg. si cum hermes. C. locati.sed, & tempus in dubio de forma esse.Bald. notat in.d. authen. quæ supplicatio. C. de precib. imper. offeren. quem citat (ob id in praxi quotidianum decidens dubium.) Petrus Nunius.in.1.part. de exequẽd. Principum mandatis.c.22. numer.11.& not.idem(vltra eum) Bald.in leg.comparationes. 2. col.3.oppos.numer.5. C.de fide, instrumen. & Iason in leg. 2. §. prius autem.2.col.numer.12.ff. de vulg.& pupil.substit.& Hieron.Gratus in respon.74. incipien.visis,ac consideratis.4.col. nu.35.vol.2.quibus infertur ad intellectũ.l.6,tit.7.lib.5. ordinatio.Regia.& aliarum huius reg ni

ni legum de retractu loquentiũ quas præcedenti capite. num. citauimus. 9. proximiore, (cui ius retractus competit) intra terminum ibidem præfixum, non retrahente. sed nec retrahere volẽte, aut expressim recusante: sequentem, nouem illos dies ad retrahendum, pro tanto integros non habere, quòd huiusmodi tẽpus, lex ipsa, vti formale respiciat. Sed tantum illorum dierũ residuum a declaratione seu repudiatione proximioris cõputandũ, intra quòd remotior sibi debet prouidere, intra eosdem nouem dies à tempore venditionis computandos, pretium offerendo: & aliás eiusdem legis. 6. debitas solemnitates explẽdo. & satis ex finalibus leg. 7. eod. titul. & lib. colligitur verbis: *Pero si el suyo del vendedor, dentro de los dichos nueue dias, no la quisiere: que la pueda sacar dentro de aquel mismo termino, el hermano del vendedor.* itaq; esse tenẽdum censeo: quidquid Chassen. contrarium teneat in præallegat. consuetudin. Burgund. rubri. 10. §. 2. numer. 1. fo. 337.

9 ¶ Præfataq; longe fortius nostro in themate locum obtinẽt, cum eidem legis Toleti dispositioni in contrariũ si fiat, clausula anullatiua apposita sit. quæ formam importat: secundum Alexand. & omnes in leg. 1. ff. de liber. & posth. atq; in eadem lege & instructione, quæ solet dari Regia, & huiusmodi comissionibus, nullum omnino verbũ sed nec vlla quidem syllaba, sine effectu aliquid operandi esse debeat: argumento eorũ, quæ Bal. tradit in rubri. C. de cõtrah. emptio. 3. col. num. 9. quem citant Imol. in cõsil. 100. & omnes vbiq; in lectur. & consilijs, & not. idem Bald. in rubri. de rescrip. tex. est in leg. si stipulatus, ff. de contrahen. emptio.

10 ¶ Præsertim, ex quo ipsa Tolet. lex tẽpus respiciat, in quòd delegatio, & iudicium cõfertur ibi. *E fecha la tal pesquisa é prouança dentro delos dichos treynta dias. &c.* & cognitio per hæc verba in certum sit terminum, ante quẽ iudicare, iusq; dicere delegato non licet. argumen. c. in causis, de offic. iudic. deleg. & leg. 2. §. si iudex. & leg. si iudex, ff. de iudic.

EX. 14. FVNDAMENTO sequent.

¶ *Sententia pendente termino dilationis legalis seu, cõmissionis lata, ipso iure est nulla. num. 1.*

Iudicis officium, dilatione pendente, conquiescit: neq; sibi iurisdictionis exercitium ad sententiam ferendam competit. numer. 2.

Lex. 2. tit. 15. part. 3. citatur, & expenditur. ibidem.

Dilatione pendẽte, innouata ipso iure sunt nulla. in. num. 3.

Processus per iudicẽ, à quo appellatũ fuerit, termino pendente, ad dandum, vel recipiendum apostolos factus, ipso iure est nullus. numer. 4. quòd tamen. valeat communis habet opinio. ibidem.

Iudi

Iudicis potestas ob legitimum reo eueniens impedimentum, puta infirmitatis, in actis allegatum, & de quo fides fuerit oblata, suspenditur, ac in bonæ valetudinis tempus iudicium differtur: & si interim iudex praecesserit, processus est ipso iure nullus. num. 5. & idem de quolibet alio legitimo impedimento ex identitatis ratione censendum. ibidem.

Processus iudicis minoris, contra in eadem causa a maiori tribunali præuentum, factus (dummodo hoc coram minori fuerit allegatum iudice) non valet. num. 6.

Processus iudicis contra eum factus, qui iusto mortis, vel corporis cruciatus timore, ad locum iudicij verisimiliter accedere non potest, non valet. num. 7.

Processus iudicis contra eum factus, qui in iudicio comparere non potest, quòd eo in loco inimici sui adsint capitales, ob hocq; locus ille probabiliter sibi tutus non sit, non valet. nu. 8. & idẽ si saltem suorum inimicorum amici adsint. ibidem.

Processus iudicis factus cõtra eum cui accessus ad iudicium propter hostilitates, & hostium incursus tutus non sit, non valet. num. 9. & idem si verisimiliter id possit suspicari. ibidem.

Processus iudicis contra eum factus, cui ad iudicij locũ, accessus propter pestem tutus non sit, non valet. num. 10.

Causa pestis, & belli pari ambulant passu. num. 11.

Pestis, prælium est inter Deum, & homines. ibidem.

Pestis, seu belli tempore factum illud dicitur, quòd immediate ante, aut immediate post factum est. num. 12.

Remissio propter bellum facienda, ob instũ belli timorem pariter fienda. nu. 13.

Processus non tenet quando, quòd quis in carcere, seu custodia, detineatur vel vinculis, seu sub cautione de se alibi repræsentando, & de hoc certificatus iudex secundus ipse post in causa ... per procuratorem non poterat, nec debebat tractari) processerit. num. 14.

Sententia cõtra carceratum lata est nulla, & quomodo id intelligatur. num. 15.

Impedimenta, notoria si fuerint, probatione non egent. num. 16.

Impedimenta, quando non sunt notoria allegari, & probari per excusatorem debent, & protestari. num. 17.

Impedimenti fides impedito, vt prosit necesse est docere, quod impedimenti causa vlterius progredi non potuit. nu. 18.

Impedimentum, vt prosit necessarium debet esse, & ineuitabile. nu. 19.

Impedimentum qualiter probetur, & an sufficiat iuramentum, iudici arbitrarium. num. 20.

Iudex delegatus, aut ordinarius dilationẽ aut tẽpus ab ipsa Toletana lege præfixũ abreuiare, seu minuere nõ potest. nu. 21.

Iudex abreuiare non potest dilationẽ, quæ sine ministerio iudicantis datur. ibidem.

Lege Toletanus conuentis reis ad docẽdum de iure suo, intra terminum ibidem, assignatum quæsitum est, in præiudicium cuius iudex ipse terminum illum minuere, non potest. num. 22.

Dilatione cessante, officium iudicis amplius non conquiescit. nu. 23.

Termini cessat præfixio, quando alicui ad declarandum voluntatẽ suam terminus datur, & ante elapsum terminum expresse declarat. nu. 24. & quomodo id intelligatur. num. 25.

Iudex reijcere exceptiones potest, quas malitiose opponi præsumit. num. 26. & quo pacto id intelligendũ sit, ibidem, & num. sequen.

Iudex qui reijcit exceptiones quas suspicatur malitiosas, ad vlteriora, eis omissis progredi vt possit, oportet istud faciat ex præsũptione multũ vehemẽte. nu. 27.

Iudex ad reijciendum exceptiones quas

P præsu-

præsumit malitiose opponi, non sufficit leuis contra opponentem præsumptio sit malitiæ. nu. 28.

Sententia lata non seruato termino ad omnia producendum dato, ipso iure est nulla num. 29.

1 PRÆcedenti, finitimũ decimũ quartũ, pro eadẽ præcipue parte fundamentum est, ad nullitatem dictæ sententiæ: quòd ab illo licenriato Moreno lata fuerit ipso adhuc pendente dilationis termino adiẽcta cõmissione, & lege assignatæ. vt not. Iason, in l. qui pro tribunali, num. 46. ff. de re iud. scribẽs sententiam pendente dilatione datã, ipso iure esse nullam: idem Iason, in consil. 44. incip. ex sola inspectione, col. 1. vol. 3. not. Bald. post Cyn. i. l. pen. C. d' arbit. et August. Beroi, i. c. potuit. nu. 48. d' locato.

2 ¶ Huiusmodi enim dilatione pendente, officium conquiescit iudicis, neq; sibi iurisdictionis exercitium, ad sententiam ferendam cõpetit, sed in suspẽso est. l. siue pars & ibi not. Bal. & alij, C. de dilatio. glo. in l. dicere in fine, ff. de arbit. & in l. 1. §. 1. verbo, nullius, ff. de ferijs glo. fin. ad finẽ. in c. prætetea, de dilatio. glo. verbo, decẽ, in c. vbi periculũ, & in c. cõmissæ, in prin. de electio. in. 6. glo. verbo pro venire, per tex. ibi, in. c. significante, vbi Ioan. Andreæ, & scriben. de appel. & scribit Bal. in. l. cum antea. 3. col. versic. & considera hic. C. de arbit. & in. l. appellationem, col. 4. versic. est, & tertia deliberatio, C. de appellat. & lapus in allegatio. 2. incip. disputat hic allegans. nu. 7. versic. ad hoc quia pendente. tex. est bonus iure nostro regio. l. 2. tit. 15. part. 3.

3 ¶ Ita etiam, pendẽte dilatione in nouata, ipso iure sunt nulla. §. susceptо, in auth cn. de exhiben. reis, ibi, *pro nihilo eam esse*, col. 5. vt pote ab eo, qui iurisdictionis exercitio carebat facta, ita quòd partiũ cõsensu ratificari non possunt, cum consensus partium facere hoc nõ possit, retro, vt fingantur exercitiũ habuisse. l. obseruare, §. fin. ff. de offic. pro consul. & leg. secundum Bal. nostra fere in specie sic determinantem, in. d. l. pen. fi. col. C. de arbit.

4 ¶ Et hinc processum per iudicẽ a quo appellatum fuerit, termino pendente ad dandum, vel recipiẽdum apostolos factum, ipso iure esse nullum, Francus tenuit: in. c. personas, de appella. col. pen. à Felino ibi sequutus: quòd, & Bal. in d. l. appellationẽ, probat: (sup quo tamẽ (ne, & id omittamus,) Palaciũ variauit, & si post tenuerit, huiusmodi processum termino pẽdẽte factũ, valere: vt (pluribus adductus rationibus, Ægidius à Belme. tradit,) cõclusio. 622. incipi. processus factus, & Rotæ decisio, 128. icip. si iudex, ĩ nouis, et. 466. incipien.

incipien.nota quod si iudex, in an
tiquis, & ita communis se habet
opinio,teste Nicolao Boerio, in
decisio. 256.in fine: licet cautius
sit, quòd ante diffinitiuam senten
tiam, seu antequã vlterior actus
fiat,iudex similes dilationes, vel
terminos reuocet: seu apostolos
saltim refutatorios cõcedat, quòd
& in Romana curia per viam ap
pellationis ab eisdẽ, & repositio-
nis in pristinum, practicari cõsue
uit,bonaq; est cautela, vt Cassa-
dor. testatur in decisio. 9.incip.an
esset deserta, num. 2. de appella.
5 ¶ Sed, & ob legitimum rei con-
uenti impedimentum, puta infir-
mitatis, in actis allegatum de qua
quatenus opus foret, fides fuisset
oblata: (iuxta Innocen. sententiã
in.c.querelam, in verb. destina-
uit,de procura. & Rot.antiq. 62.
incip.nota quòd vbi est) suspen-
ditur iudicis potestas: ac in bonæ
valetudinis tempus iudicium dif-
funditur: & si interim iudex pro-
cesserit, ipso iure nullus est proces-
sus: tex. est, & ibi notant Bart. &
doctores in. l. quæsitum, ff. de re
iudi. & in l. 2. §. si quis in iudicio,
ff. si quis cautio. vbi scribentes idẽ
de quocunq; alio legitimo intelli-
gũt impedimento, & Iason, ibi cõ-
munem esse opinionem testatur,
& in.l. si cui, §. fin. ff. ex quib. caus.
maio. Bart. & Bal. in. l. pen. C. quo
mo. & quan. iud. & ipse Bart. in. l.
seruum, §. publice in fin. ff. de pro
curat. Canonistæ in.c. 2. eod. titu.
Imola, & Alexand. in. l. 2. ff. de in
ius. vocan. dicentes quòd licet de
hoc non habeamus tex. expres-
sum, tamẽ cõmuniter teneri quòd
hic dicitur de impedimento infir-
mitatis, ex rationis identitate dicẽ
dũ esse, de quolibet alio legitimo
impedimẽto: & idẽ videtur senti-
re Paul. de Castro, in. l. ea quæ, C.
quomo. & quãd. iud. ac tenet Spe
cula. in tit. de citatio. §. 1. versic. itẽ
quòd est deterus à magistratu. &
Matthæ. de Afflict. in decis. Nea
pol. 182. incipiẽ. quia Regia. 3. col.
cũ sequẽ. & Guido Papæ quæst.
206. incipiẽ. mulier: (vbi loquitur
de muliere grauida, quæ nõ tene-
tur personaliter comparare.)
6 ¶ Et eadẽ ratione processus iudi-
cis minoris cõtra in eadem causa à
maiore tribunali præuẽtũ factus,
dũmodo hoc corã minori fuerit
allegatũ iudice, nõ valet. c. si duo-
bus, & ibi glo. verbo, nõ tenebit,
de appel. l. cõtra pupillũ, §. fin. ff.
de re iudi. not. Hostiẽ. in sum. de sẽ
tẽ. §. quis debet, col. 4. versic. quar
to ratione tribunalis, & idẽ Guido
Papæ, quæs. 276. incipiẽ. in cita-
tus. & . 443. incip. quidã, & . 421.
incip. credi.
7 ¶ Pari etiã forma, de eo censendũ
est, qui iusto mortis, vel corporis
cruciatus timore ad locum iudicij
verisimiliter accedere nõ posset. l.
3. ff. ex quib. caus. maio. vel si ab
illo exularet loco, ex traditis per
Bart. in. l. fin. colu. 2. versic. sed iux
ta hæc quæro. ff. de in integ. resti.
& in. l. 2. §. quòd diximus, ff. si quis
cautio. & Philip. Detius in consil.
295. incip. in causa istorũ, in fine.
7 ¶ Aut quòd in iudicij loco inimici

sui adsint capitales, ob hocq; locus ille probabiliter sibi tutus nō sit. c. cum. R. de offi. deleg. clem. pastoralis. §. notorium quippe, de re iudi. c. statutum, §. 1. de rescrip. lib. 6. aut si ibi, suorum inimicorū saltem amici adessent. vt nor. Bar. per illum tex. in. l. sciendum, §. acceptatio, ff. de legi. glo. in. l. 1. §. cū patronus, & ibi Bal. ff. de offi. præfec. vrb. tex. est, in. l. liberi, vbi idē Bal. Saly. Alexand. & Iason, C. de inofi. testam. tradit Felin. post Aretin. & alios, in. c. repellantur, de accusatio.

9 ¶ Et id quoq; si accessus propter hostilitates, ac hostium in cursus tutus non sit: siquidem hi, & bella, de iure timeantur, de more vitentur, & humana fugiat ratio, ipsaq; abhorreat natura: vt in. d. §. notorium quippe, & in. c. cum per bellicam, in prin. 34. quæs. 1. c. prima actione, 16. quæs. 3. c. ex transmissa, de præscriptio. c. ad supplicationem, de renuntia. facit, quód notat Innocen. in. c. accedens, in verbo, viarum discrimina, de accusatio. & Bal. per illum tex. in. c. ex causis, §. vassalli, de pace Constā. in vsib. feud. etiam in præmissis casibus, cum verisimiliter, citatus posset suspicari, quamuis saluus conductus à superiore, seu ducibus sibi offeratur belli, credere illi non tenetur. c. accedens, (vbi scriben.) vt lit. non contes. & voluit glo. verbo, secure, in. d. c. statutum, §. cum vera, de rescript. in. 6. & in. c. ex parte, vbi Philip. Fran. in fin. ū appella, & Saly. in. l. reos, col. 4. versic. expeditis contrarijs, C. cod. Imol. in. l. pen. §. ad crimē, ff. de publi. iudic. Iason, in. d. §. & quód dicimus, l. 2. ff. si quis. cautio. facit glo. verbo, secura, i clem. vnic. de foro compet. & notat Felin. in. d. c. accedens, 5. col. versic. quarta conclusio, & ita Rotæ intelligenda est decisio, 315. incipiē. licet guærræ generales, in nouis: vt notanter de dicta decisione loquendo præallegat. Franc. declarat, in. d. c. ex parte, col. 5. vers. sed quæritur, de appel.

10 ¶ Et idem, quód de terrestri bello, de cœlesti censendum: id est de mortalitate, seu peste: quæ iuste timenda est, ac ab omnibus fugienda, & negotiatorē, ibi. *Veluti quādam pestem fuge*. 88. dist. c. ideo prohibentur, ibi. *Quasi quamdam pestem abijciant*: 97. dist. nam accedere ad locū vbi pestis viget, Deū est tētare: & iuxta vires suas quisq; mortem debet effugere, & Dei misericordiæ se committere. c. si. multa. 23. q. 8.

11 ¶ Et pari passu, pestis causam, & belli ambulare, tex. probat, in. d. c. ad supplicationem, iunct. glo. 1. de renuntia. & tenet Bar. in. l. de ætate, ff. ad. S. C. trebel. & Panor. i. d. c. ex transmissa. 2. col. de præscriptio. Et prælium, inter Deum, & homines pestem esse Bart. ipse inquit, in. l. 1. in prin. de bono. posse. ex testam. milit. & in. l. naturaliter, pen. col. ff. de vsu capio. & cōcludit Alexan. in consil. 30. incip. ponderatis, 2. col. versic. nec etiam obstat, volum. 5.

¶ Tem

12 ¶ Tempore autem belli, seu pe-stus factum illud dicitur, quód im mediate ante, aut immediate post factum est.l. 1. & ibi nota. C. de oper.liber, & scribit Bal.in.c.1.in prin.col.2.de pace iuram.firman. ab Alexand.citatus, & sequutus in consil.162.incipien.visis his, in fin.vol.6.

13 ¶ Cui, & illud accedit quód Imola, in consil.7.incip. in casu præmisso,col.fin. & Pet. de Anchar. in consil.88.incip.præmissa facti, tradunt:& post eos Decius,in consil.555.incipien.licet.2.col.versic. & ad hoc, volentes remissionem propter bellum faciendam, pariter ob iustum belli timorem fiendam:& idem Decius,in cōsil.697 incipien.his stantibus,2.col.num. 11.& Nicola.Boerius plura adducens,in decisio.249.col.2.

14 ¶ Sic,ex paulo superius citatis,si aliquis citationis tempore,comparere ideo non possit,quód in vinculis,carcere, vel sub quauis alia custodia,seu cautione, de se alibi repræsentando detineatur, & de hoc certificatus secūdus iudex, ipse post in causa,(quæ per procuratorem non poterat neq; debebat tractari) processerit, processus nō tenet.l.succurritur, cū duabus legi.sequentib.& in.l.nec nō, §.item si quis,ff.ex quib.caus.maior.

15 ¶ Sed,& sententiam contra carceratum latam,nullam esse Bart. (præcitato casu intelligendus) docet,in.l. 2. §. fin. versic. circa hoc quæro,ff.de custod.reo. & in.§.2. in final. verb.ff.de in ius vocan.

16 ¶ Præmissa,vero, vel similia impedimenta,notoria si fuerint,probatione egēt nulla:sed per quem piam allegari sufficit. d. clemen. pastoralis,§.notorium quippe,de re iudi,& declarat Afflict.in decisio.Neapol.29.incipien. quidam hesterus,& Philip.Franc.in.d.c. ex parte.5.col.& Alexan.in. d.l. de ætate.

17 ¶ Si notoria nō fuerint: allegari, & probari per excusatorem debent:longe q; agetur tutius,si protestetur,quód stantibus huiusmodi impedimentis, ad vlteriora nō procedatur, aliás ex tunc ab huiusmodi vlteriori processu,& taci ta præmissorum reiectione appellare:vel si citatus etiam excusatorem mittere non poterit, tempore,quo ad locum non tutum citatur:potest ipsemet appellare: super hoc q; de facili,in Romana curiã literas obtinebit:teste Franco, in.d.c.ex parte,& Panormit.in.d. c.2.de procura. & Alexan. (qui Innocen.& Hostien.in hoc discordantes concordat) in.d.l. de ætate,& Felin.in.d.c. accedens, vers. septima conclusio,vt lit.nō cōtes.

18 ¶ Aduertendū q; est, necdum facere fidē d impedimēto oportere: quinimo necesse est docere, propter illud, quis fuerit venire impeditus, quód q; fuerit iter ingressus, & vi tēpestatis,fluminis,hostiū in cursu , aut alterius impedimenti causa,vlterius progredi non valuerit.l.qui cōmeatus,ff. de re militi. singular. secund. Iason. in.l.

properandum, §. fin autẽ reus, C. de iudic. & docet Bart. in. d. l. 2. §. & quod diximus, ff. si quis cautio, communiter approbatus testante Iasone ibi, & Nicolao Boerio, in decisio. 40. nu. 4. post Alexan. in consil. 49. incipien. inspectis, 2. col. vol. 2.

19 ¶ Debet enim impedimentum vt pro sit, necessarium esse, & in euitabile. nam si vitari pacto posset aliquo, prodesset minime: ex sententia Bal. in. l. sed, & si per prætorẽ, §. 1. ff. ex quib. caus. maior: cũ aliis de quibus per Philip. Deciũ, in consil. 677. incipiẽ. visis, 2. col. num. 3. & diximus proximo nono fundamento, nu. 89.

20 ¶ Qualiter tamen huiusmodi impedimenta probentur, sufficiat ne iuramentum, Guido Pap. iudici esse arbitrarium notat: in quæst. 64. incipien. si altera, & in quæst. 205. incipien. in causa.

21 ¶ Præterea eidem nostro adstipulatur fundamento, quòd iudex delegatus, aut ordinarius dilationem, ac tempus ab ipsa Toletana lege præfixum, abreuiare, seu minuere non possit. c. cum sit Romana, (vbi glo. verbo. rescissius notat, & late Felin. nu. 1.) de appel. l. 1. ff. de feriis. l. fin, C. de in integ. restitu. glo. verbo, terminum, in. c. si tibi absenti, de præben. lib. 6. & in. c. 2. de dilatio. tradit Dyn. in regul. indultum, vbi bonus tex. de reg. iur. in. 6. idem asserens post glo. ibi, in omni dilatione quæ sine ministerio iudicatis datur: per l. 2. ff. de re iudi. (vbi Bart. nu. 4. & numis effuse moderni,) & magnus notauit Baldus, in suo apparatu de verbo, significa. in. c. quæcunq;, Iacob. de Aren. & Cynus, in. l. 1. C. de dilatio. & in authen. qui semel, C. quom. & quand. iudex, Bal. in authẽ. iubemus. 2. col. versic. veritas est. C. de Iudic. Alberi. in. d. leg. siue pars, & in. l. senatus, §. fin. nu. 2. ff. ad. S. C. turpil. & in. l. 2. §. 1. ff. d iure de liberã. & in. l. fin. col. vltim. ff. de feriis, & in. d. l. 2. col. 1. de re iud. vbi Imola, & Rapha. cuma. qui hanc opinionem dicit esse communem, & Iasõ. nu. 22. & Rippa. nu. 14. quã etiã Bartho. Cepol. prosequitur causa. criminal. consil. 64. incip. primum dubiũ, 3. col. versic. quinimo, si iudex, & communem etiam dicit Imol. in. d. c. cũ sit Romana, vbi Philip. Francus, & præpositus. nu. 15. Decius, nu. 13. & Augustin. Beroius. num. 58. (qui plures conclusiones facit.) de appella. Andre. Tiraquel. de vtroq; retract. lib. 1. §. 1. glo. 10. super verb. *De dans lan*. num. 31. cum sequenti. &. §. 3. glo. 2. nu. 4. quibus sane fit ad intellectum. l. 1. tit. 4. lib. 3. ordinatio. regia. & l. 1. tit. 8. eodem libro, illarum legum terminum, ad allegãdas exceptiones peremptorias, & præiudiciales, nõ posse per iudicẽ abreuiari: seu restringi: cũ sit beneficium à iure absq; ministerio iudicis inductum. bonus est tex. in. l. si quis instituatur hæres, ff. de hæred. instit. vbi prætor nõ potest statuere minorẽ terminũ, quã à lege sit statutum, & ibi not. Bart.

Bart. & Sebastia. Sapia, in repet. rubri. C. de succes. edi. num. 3. & ibi Decius. num. 4.

22 ¶ Et id quidem, nostro in themate certius est: si præiudicium consideremus citati, & sic dictorum Elisabes ximeniæ, suorumque filiorum, quibus ius quæsitum erat ex dicta dilatione, à præfata lege, & commissione, ad docẽdum de iure suo concessa, per id quód notabiliter Panormit. scribit. in. c. sœpe contingit. 4. col. versic. in eadem glo. de appel. limitans. c. consuluit de offic. delega. vt non procedat cum ius quæsitum est parti, quòd sequitur, & bene notandum Alexand. monet, in. l. si finita, §. Iulianus. 15. col. num. 50. versic. limita etiam, ff. de dam. infect. Felin. in d. c. consuluit. de offic. delega. 2. col. num. 4. versic. secundo limita, & ibi Decius, col. (etiam) 2. versi. item limitatur tex. hic. Perusin. in d. c. sœpe, 8. col. versi. in eadẽ glo. ibi, facere, & in. c. personas, colu. pen. versic. tertio quæritur, cod. tit. & Georgi. Natham in repet. clemen. sœpe, in prin. col. 42. versic. secunda fuit opinio, & verbo. signif. bonus est tex. in. §. si vero solum, in fin. in authen. de nupt. coll. 4. & i. l. adulter, C. ad leg. Iul. de adulter. vbi præscriptiones tẽporis datæ reis, auferri non debẽt.

23 ¶ Nec oberit, si obijciatur dilationis causam finitã videri, quòd dicta Elisabes ximenia suo nomine, & vt filiorũ suorũ tutrix, & curatrix, generalia quædam opposuerit contra ciuitatis Hispalẽsis petitionẽ, cũ sibi fuit notificata, visaque fuerit actiones suas remittere, dicẽdo litigare se nolle cũ dicta ciuitate: dũ tamẽ sibi plantatũ, & ædificatum reseruaretur, & iudicem ipsum ideo potuisse ad vlteriora procedere: sicut si dilatio ab eadẽ lege Toletana, & cõmissione præfixa finita fuisset, siquidem ea cessante, officium iudicis amplius nõ conquiescat: vt declarat Bal. in. c. 2. de dilatio. & Lap. allega. 81. incipien. in causa matrim. versic. ad id quòd dicebatur, & Mill. in verbo, dilatio. Bart. in consil. 164. incip. processus, Panor. in. c. significauit. nu. 9. de appel. Alexã. in cõsil. 34. incip. viso. 2. col. vol. 2. Et argumen. eorum, quæ idẽ Bart. notat, i. l. si quis hæres ita scriptus, per illum tex. & in. l. quamdiu, la vltum, ff. de acqui. hæred. & in. l. à filia, §. alumnæ, per illũ tex. ff. ad S. C. Trebel. & i. d. l. 2. pen. quæst. ff. de re iud. & alijs in locis, & ipse Panor. in. c. potuit, 2. notab. de locat. & ibi, Ioan. de Imol. & late Augustin. Beroi. 8. col. nu. 35. vsque ad 49. quòd si datur alicui terminus ad voluntatẽ suam declarandum, si ante elapsum terminũ expresse declarat, præfixio cessat termini: c. ab eo, de appel. in. 6. nã cũ cesset ratio præfixionis termini, ipse cessat terminus. l. fin. ff. ad leg. falci. & diximus supra, in. 1. part. fundam. 11. num. 7. cum sequen.

24 ¶ Quia respondetur, istud esse verum procedere, quando factũ est illud totum ad, quòd data est dilatio: verbi gratia, iudex dat alicui

trium dierum terminum ad respõdẽdum positionibus, si ille prima respõdeat die, finita est dilationis causa, & iudex potest vltra procedere: hoc q; Bart. loquitur casu, in d. l. si quis hæres ita scriptus. Vel si iudex, adueniendum decem dierum alicui dilationem statuat, & in prima veniat die, (vt Bar. in d. l. 2. pen. quæst. & alijs in locis scribit:) aut si iudex trium dierum terminum, ad declarandum voluntatem suã cuidam præfigat, & prima die ipse expresse declaret, termini cessat præfixio: & dilationis causa.

25 ¶Sic q; loquũtur Panor. & Ioan. de Imol. in. d. c. potuit. Nostro autem in themate, cum data fuerit sexaginta dierum dilatio, intra quã partes de iure suo docerẽt, ac quicquid vellent exponerent, & iudex ipse omnibus quibus posset modis per se veritatem etiam inuestigaret, seq; instrueret, & qualiter ea haberetur, informaret, licet ipsa Elisabes ximenia pleno (vt aiunt) ore petierit, quòd sibi ac suis filijs ædificatum, & in peritis partibus reseruaretur plantatum, apparet expressim dilationẽ illam, identidem currere: neq; ob id cessare, quódq; quando licentiatus ille Morcno sententiã pronuntiauit prædictã, nõ erat factũ totũ illud, ad quòd per agendũ data erat dilatio: & ex consequenti dilationis causam finitam nõ esse.

26 ¶Minus q; ob est, si dicatur, iudicem rejcere exceptiones posse, quas malitiose opponi præsumit, & eis nõ attentis, ad vlteriora procedere: secundũ Innocẽ. post glo. ibi, in. c. post electionem, de cõces. præben. & ibidem Abbatem Panormitanũ, fi. col. & eundẽ Panor mit. in. c. ex parte. 2. notab. 2. & in c. super eo, fi. col. (per glo. ibi, quã ad hoc reputat singularẽ) de officio delega. & in. c. nullus, in fin. de præsumptio. & in. c. super eo. 1. ad finem, & in. c. interposita, in prin. notab. 1. de appellatio. & in. c. constitutus, de fideiussor.

27 ¶Hoc nanq; procedit, quando huiusmodi exceptiones iã essent oppositæ, tũc enim excipientis calumniã iudex posset præsumere, ante quã vero exceptiones proponãtur, nesciat cũ iudex quas pars velit in futurũ opponere, non potest adhuc de calumnia suspicari, cum nõ possit diuinare. Iuxta leg. si putator, ff. ad leg. aquil. & tractus futuri, ad iudicẽ non spectẽt: l. 1. §. 1. ff. de vsuris.

28 ¶Sed, vt iudex rejcere exceptiones possit, (& si præsumat calumniose excipi,) eis omissis vltra progredi, oportet istud faciat ex præsumptione multum vehemẽte, secundum eundem Abba. Panorm. in. d. c. post electionẽ, fin. col. tex. est optimus, in. c. suscitata, & ibidem Panor. ad hoc not. in. 3. notab. de in integ. restitutio.

29 ¶Nec sufficit si leuis contra opponentẽ præsumptio sit malitiæ: vt est tex. in. c. licet causam, ibi. *Nõ nulli crederent.* & ibi, 2. not. ipse Abbas notat, de probatio. & dicit Bal. in. l. non epistolis, 2. col. C. eo dem,

dem, quòd in d. c. licet causam, est tex. notab. quòd præsumpta rei calumnia, non remouet ordinẽ à iure datum in procedendo: at nostro in facto, in tã breuis termini spatio, non potuit calumnia præsumi: præsertim cũ tota ipsa dilatio ab eadem lege Toletana, & cõmissione dictæ Elisabei ximeniæ, eiusq; filijs, ad docendum de iure suo, fuerit assignata.

29 ¶ Et sententia non seruato termino dato ad omnia producendũ, lata, sit nulla: vt est expressa Rotæ decisio, 805. in antiq. in hæc (huic negotio) valde cõgruẽtia verba. *Si aliquis dominus auditor sacri palacij in aliqua causa spiritualis, vel prophana fert sententiam non seruato termino ad producendum omnia: tunc sententia est nulla, cum terminus prædictus sit substantialis, & ita tenet Rota.*

EX. 15. FVNDAMENTO sequent.

¶ Conditione, & modo, in lege seu cõmissione præfixo, non seruato, sententia est ipso iure nulla. nu. 1.
Iudex contra aliquem iniuste, & sine debita causæ cognitione procedens, vt priuatus, & nõ tanquã iudex cẽsetur. nu. 2.
Potestas, iudici, respectu iuris dicendi, & iustitiæ reddendæ, attribuitur. nu. 3.
Iudici præsumptio, & si faueat, non tamẽ, quando de facto, seruandisq; non seruatis procedit. nu. 4.
Iudex procedens, seruandis non seruatis, dolosus præsumitur. nu. 5.
Iudex in partium præiudicium, nimis credulus esse non debet. nu. 6.
Iudicis audientia, præstari, seu haberi diebus feriatis non debet. numer. 7.
Leges, 34. tit. 2. part. 3. & vnic. tit. 5. lib. 1. for. leg. & 1. tit. 7. lib. 3. ordin. regiar. citantur, & expenduntur, ibidem.
Lex rursum. 34. tit. 2. part. 3. intelligitur, & explicatur. num. 8.
Lex. 36. tit. 2. part. 3. intelligitur, & explicatur, & quomodo ex ea hodie oriatur practica, qua vtuntur iudices, in causis super famulitij mercede summarijs. nu. 9. maxime quando prouinciam visitant.
Dilationis maiorem partem si feriæ absorbeant, feriæ de medio excluduntur. numer. 10.

1 C ETE-rũ decimo quinto, hac pro ea-dẽ principaliter parte, dictos etiã iudices nulliter constat sententiã tulisse, ex defectu nempe iurisdictionis, siquidem conditio, & procedendi modus, in dictis commissionibus, & lege ipsa præfixus, verificatus, & adimpletus non fuerit. l. hæc conditio, ff. de contrahen. emptio. l. cædere diem, ff. de verbo, signif. cum similibus.

2 ¶ Et iudex contra aliquẽ iniuste, & sine debita causæ cognitione procedẽs, vt priuatus, & nõ tanquã iudex cẽseatur. l. fin. ff. de offi. præfec. vrbi. l. fin. ff. de iurisd, om. iud. & scribit Cardin. in clem. 1. in fin. de cœlebra. missarũ quẽ cũ alijs retulit, & sequutus fuit Felin. in c. ecclesia sanctæ Mariæ, 13. col. nu. 30

versic. sexto nota, de constitutio. Philip. Decius, in. l. 1. factum à iudice, ff. de regul. iur. & in consil. 125 incip. in causa spoliationis. 2. col. Hippol. Marsilien. (pluribus cõprobans,) in. l. 1. in prin. nu. 83. & in. l. qui cædem. 4. col. nu. 26. cum sequentib. ff. de quæstio. & in pra cti. §. nunc videndum, 7. col. nu. 39. & in. §. secunda. nu. 80. cũ sequen tib. (videndus etiam, in. nu. 69.)

3 ¶ Ea hercle potissima ratione, quia cum potestas illa, respectu certæ qualitatis tribuatur, scilicet iuris dicendi, & iustitiæ reddendæ, c. forus, §. iudex, de verbo. signif. extra illã qualitatem, quòd ab eo factũ est nihil valet: ex pluribus per Felin. late congestis, in. c. cum ordinem, 4. col. nu. 4. cum plurib. sequentib. de rescript.

4 ¶ Et licet pro ipso præsumatur iudice, l. 2. (cum aliis similibus,) C. de offic. ciuil. iudi. non tamen præsumitur, quando de facto ac seruandis nõ processisset seruatis, teste Baldo pen. col. num. 19. post Cyn. in. l. sancimus, C. đ iudi. quẽ citat, & sequitur Paris de Puteo in tracta. syndicatus, in parte per syndicatores, nu. 7. fol. 19. (in par uis,) & Hipolit. in singul. 354. in incip. in dubio præsumitur, & Andre. Alciatus notab. ĩ suo præsum ptio. tracta. pagi. (in paruis) 370. num. 23.

5 ¶ Immo dolosus præsumitur, ex Baldi elegante sententia, in cõsil. 233. incip. quæritur in fine, vol. 1. quã idẽ Hippol. refert, & sequitur ĩ prææalleg. prac. §. succedue, 1. col.

nu. 9. nã vbi quis ratione officij te netur ad aliqđ faciẽdũ: si illud nõ faciat, præsumitur esse in dolo. l. si mensori. ff. mãda. & l. magna, ff. đ verb. signif. not. Bar. in. l. Titiũ et Mæuiũ, ff. đ admin. tuto. et Pa ris de Puteo, (qui eum citat, & sequitur, in tracta. eod. syndica. in parte, negligẽtia. nu. 18. fol. 175.

6 ¶ Quòd vtiq; nostra, in specie nemo est qui ambigat, ex quo licentiatus ille Moreno fuit nimis credulus cum non deberet talẽ se, in iudicãdo exhibere, saltem in præiudiciũ dictæ Elisabes ximeniæ suorũq; filiorũ tũc tẽporis minorũ. l. 2. ff. quãd. actio đ pec. annal. est. l. 1. C. eod. declarãt Bar. et. dd. in. l. 1. ff. de eo per quem fact. erit.

7 ¶ Et dictam sententiam tulerit, intra duodecim dies, eosq; maiori ex parte feriatos, (vt ex processu ipso constat,) l. sed, & si per prætorem, §. quoties, ff. ex quib. cauf. maior. c. tam ex literis, đ in integ. restit. & in quibus audientia, nec præstari debuit, aut haberi potuit c. cõquæstus, đ ferijs. l. fin. C. eod. tit. l. pridie. ff. eod. l. 34. tit. 2. par. 3 l. vni. tit. 5. lib. 1. for. leg. l. 1. tit. 7. li. 3. ordinatio. regia. ita vt citatio, aut processus, sententia ve, his in diebus lata, nõ valeat: vt præcitãtis cauetur iuribus, & in. c. fin. đ ferijs, & notat Specul. in tit. de cita tio. §. 1. 6. col. vers. item excipitur quòd facta est, nec ex partiũ con sensu ratificari possit: vt scribit idẽ Specula. in tit. de ferijs, §. sequitur in prin. & in tit. de renuntiatio. & conclusio, §. 1. 2. col. Panor. in. d. c. con-

conquæstus, 3.col.versic.sed quæ ro.Bart.in.l.si feriatis,ff. de arbit. & Bal.in.l.1.C.defer. tex.est iure nostro Regio in signis in. d.l. 34. ad fin.ibi, *E si en tal manera alguna cosa fuere demandada,o librada no seria valedero lo que fiziessen maguer fuesse fecho con plazer de ambas las partes.*

8 ¶ Quæ tamen sic accipienda est, & dictorum doctorum assertio,in vim sententiæ ne valeat, secus autem, in vim conuentionis, seu pacti:vt est tex.in.l.2.C.com. vtriusq; iudic.& declarat Felin.in c.significasti,3. col. nu.7.de foro compet. & diximus supra, in. 1. part.fundamen. 10.nu.50.& Bar. notat,in.l.murari,nu.3.ff. de procurat.itaq; intelligenda glos. est fin.l.omnes,C.de fer. innuens ferijs in honorem Dei renunciari non posse,nempe vt pronũciada, siue quæ pronuntiatur sententia, vt sententia valeat:sic quæ etiam procedit glo.verbo, ob necessitates,in clem.sæpe,de verb.signif. Cõmuniter vbiq; recepta ; quòd ferijs repentinis renunciari non possit,de quibus,in.l.1.&.2.(quæ eodem intelligi debent modo)tit. 24.part.1.& quòd tradit Decius in.l.milites.2.col.nu.14.C. de sta ment.mulit,Paris de Puteo, in. d. syndicatus tracta.in verbo,feriæ, fol.123.& Rebuf.1.tomo constitu.regiarum Galliæ tract.de senten.exequutio,arti. 9. glos.2. numer.17.

9 ¶ Valet tamen sententia,& iudicium diebus, in honorem etiam Dei feriatis,agitatum, quãdo res sit breuissimo peritura tempore, tex.est,in.l.1.§.1. ff. de ferijs,ibi. *Scilicet si res tempore peritura sit:hoc est si dilatio actionem sit peremptura, sane quoties res vrget. &c.* Super quo verbo ibidem,id notat Accursius: & Paris quo loco nuper eum citauimus,in prin.cuius etiam sententiæ Robert. Maranta videtur esse de ordin.iudicio. 4.part. 16. distinc. nu.66.quo casu ex ipsa causæ natura,in quo simpliciter,& de plano procedit, dictis quoq; diebus,testes rogi possunt,secundum Bal.notab.in.d.l.1.de fer. in lect. antiq. & ita limitatur glo. fin. in d.l.omnes. C.eod.(quam dicit me liorẽ de iure Bal.ibi.&in argu.esse tex.in.l. fallaciter. C.de abolitio,) quæ dumtaxat procedit,& intelligenda est,quãdo in istis ferijs par tiũ renuntiatione proceditur:non autẽ quando ex ipsa dispositione causæ.) ex hisq; oritur practica, quã iudices,& visitatores suæ iurisdictionis oppidorum, hodierna die vtũtur,in cognoscendo his in diebus,de causis mercedũ, salariorũ, & operarum quæ famulis, & operarijs debentur, & viduarũ, orphanorũ,& personarũ miserabiliũ,cui alludit,paulo ante citata lex(ita intelligẽda)36.tit.2.part. 3.quæ opus hoc pietatis appellat, quòd agitari,dictis ĩ diebus expedit:& ibi alios recẽsẽt casus qui in eo possunt expediri tẽpore,sed,& ob moræ periculũ procedi posse,qualicũq; die feriata, doctores omnes fatentur,in.c.fin.de iud.& inde si iudicij expiraret instantia, sine

ſine vlla diſtinctione his in ferijs, poſſe ſententiã proferri, Panormita. ibi not. col. vltim. num. 23. & ante eum Specul. in titul. de dilatio. §. 1. verſic. ſed pone iudex, et in. §. fin. in fin. & in tit. de ferijs. §. ſequitur, verſic. pen. & ibi Ioan. Andre. & Bar. in. l. more, in final. verb. ff. de ferijs, quorum tamen dictum pro in dubitato Felin. in. d. c. fin. habet, vbi iuriſdictioni inſtantia ſit præfixa: quòd tunc verum ſit rem dicere perituram: ſi autem ſola periret inſtantia, & ſic ſolum acta, cum ius partis non pereat, fortaſſis eſſe dubium, ſuper quo tamen ibidem, fin. col. nu. 15. cogitandum ipſe relinquit: quòd eſt ſingulare, & menti tenendum ad intellectum, & declarationem l. 6. tit. 16. lib. 3. ordin. regia. quòd conſiſtorij iudices etiam, in die quántumuis, in Dei honorem feriato quando perit, ſeu finienda eſt inſtãtia, ſuam poſſint pronunciare ſententiam. & hoc iure bis iam in praxi ſum vſus.

10 ¶ Maioremq; dolum (vt ad eandem rem redeamus) dicto in iudice arguit ex quo illo in negotio longe maior illi, nempe ſeptuaginta dierũ (qui ex regia dari ſolent inſtructione) præfixa erat dilatio. Sed, & in caſu quo dilatio ipſa, á dicta lege Toletana, commiſſione, ſeu reſcripto data, decẽ dumtaxat dierum fuiſſet, feriæ ſi ita multæ fuiſſent, quæ maiorem dilationis partem conſumerent, excluderentur de medio: iudicio Hoſtien. in. c. licet cauſam, de probatio. notabiliter dicentis, quòd ſi in dilatione data á lege, vel à iudice per reſcriptum principis, feriæ tot eſſent, quæ maiorem dilationis partem abſorberent, de medio tunc excludi: cuius id dictũ notabile, & veriſſimum dicens Lanfran. de Oriano (reiecta diſtinctione Bal. in l. ſi quando. C. de teſtibus.) (quam & ibidem impugnat) citat, & ſequitur, in repet. c. quoniam contra falſam, in parte, dilationes. num. 14. de probatio. ponens vti pro exemplo, ſi Princeps prope feſta notabilia poteſtati ſcriberet, quód terminet talem cauſam intra quindecim dies, quòd ſi quindecim dies, immediate ſint feriati, iuriſdictio non expirabit.

EX. 16. FVNDAMENTO ſequετιτ.

¶ Sententia eſt nulla, quãdo Papa vel Imperator alicui cauſam delegat, & aſsignat modũ, & ordinem procedẽdi, ſi modus non ſeruatur, quàntumcunq; non ſit ſubſtantialis. nu. 1.

Solemnitas quælibet leuis, à ſtatuto pro forma inducta, ſi omittatur vitiat. nu. 2.

Leg. Tolet. verba citantur, & expendũtur, ibidem.

In iuſtitia ex ordine, plus inficit quàm ex cauſa. nu. 3.

Delegatus, & etiã à latere legatus, ad obſeruantiã iuris communis tenetur. nu. 4.

Teſtes, etiam à Cardinalibus, inordinate recepti, non probant. num. 5.

Ob iuris ordinẽ nõ ſeruatũ, geſta per cardinalẽ ſedis apoſtolicæ legatũ, irritantur. ibidem.

Legatus à latere, iuris ordinem remittere non poteſt. num. 6.

Iuris

Iuris ordo etiam, in causis quæ Romani Pontificis iudicio deciduntur seruandus. num.7.

Delegatus, ad iudicij ordinem seruandum adstringitur, sicut ordinarius. num.8.

Papa quoad laicorum forũ, iudiciorum ordinẽ tollere non potest. num.9.

Iuris ordinem seruare debet iudex, aliter iniuste facere dicitur. num.10.

Iuris ordo in possessorijs etiam seruandus est. num.11.

Ordinis qualis qualis omissio, in causis vilioribus, siue alijs quæ summaria expediri debent cognitione, processum reddit nullum. num. 12.

Ordo aliquis, in notorijs seruandus est. num.13.

Consilij nulla potest esse maturitas, vbi nullus est ordo iudicij. ibidem.

Sententia ratione iuris ordinis omissi nulla, per iudicem appellationis reformari nõ potest. num.14.

Iudex appellationis regulariter ex quocunq; etiam iurisdictionis, aut citationis defectu, sententiam nullam reformare consuescit. nu.15.

Ordo processus, ita est substantialis, quòd à partibus, aliquo modo omitti, vel remitti, non potest. nu.16.

Iudicis pronuntiatio absq; processu, vel iuris ordine non seruato procedẽdum, pronuntiantis, nulla est. nu.17.

Prætoris factum, iuri publico derogare, non potest. nu.18.

Legis Toletanæ solemnitati partes renuntiare, non possunt. num. 19.

Sententia absq; substantialibus, vel cum expresso iuris errore de consensu etiam partium lata, ipso iure est nulla. numer.20.

Legis Toletanæ ordo, quòd partis defensionem, causæ cognitionem, & instructionem respiciat, nullatenus omitti, aut præposterari potest. num.21.

1 ECIMO sexto, eidẽ principaliter adstipulatur parti, soluũq; pro nostro Hieronymo à monte Martha sufficeret singularis Innocentij doctrina, in.c.cum dilecta, nu. fin. de rescrip. innuentis, quòd si Papa vel Imperator causam alicui delegat, & modũ, ac ordinem procendi assignat: si modus non seruatur, quamtũcunq; nõ sit substãtialis, sentẽtia tamen est nulla, quam refert, & sequitur dicens tenẽdam menti Angel. de Perusio, in.l. prolatam, in prin. C. quomo, & quãdo iud. & Matthe. de Afflict. super præludijs constitutio. Neapolit. quæstio. 12. col. pen. nu.20. propterea diligenter ad id aduertendũ erit, quoniã quicquid statuẽti, vel Principi quòd obseruetur, & si ordo placuit: cẽsetur ordo substantialis: cum talia, nisi cũ aliquo ministerio, & rationabili induci non consueuerint causa. idcirco, si modus ille, & ordo nõ seruatur, processus est nullus, distinctione non adhibita an esset ordo vnius causæ, ad se ipsã, vel ad aliã, quia semper, quòd fit contra huiusmodi ordinem, ipso iure nõ valet. d. c. cum dilecta, de rescript. c. cum venerabili, de offic. delega. & ita declarat Bal. in. d. l. prolatam, col. pen. versic. & nota quòd, & in

&in.l.1. ff. de liber. & posth.

2 ¶Vbi moderni volunt quamlibet leuẽ solemnitatem à statuto pro forma, & ordine inductam, si omittitur, vitiare, & reassumit Felin.in.c.quoniam contra.5. col. versic.si tamen statutum, vt lit.nõ contes.& in. d. c. cum dilecta, & scribit Detius,in cõsil.19.incipiẽ. viso puncto,1.col. & consil. 419. incipien.licet,col.2.nu.5. & cons. 434.incipien: placet,in prin. & consil.466.incipien.stãte; 4. col. versic.& ista cõclusio, & plenius consil.802.incipien.accurate, in prin.cum consilio sequen. & consil.612.incipien.conclusionem. 1. col.quòd maxime locum habet,si consideremus ipsius legis Tolet. ordinem formalem esse, necessarioq; adimplendum,ex quo sententiam alioquin latam,eadẽ lex his sub verbis anullat.*Pero si las tales sentencias fuerõ dadas sin llamar, & sin oyr los que posseyan: mandamos que en tal caso,se torne la causa, à comencar de nueuo, segun el tenor de aquesta ley.* Et ita expressim Carol. Ruynus notat,in consil.13.incipien.videretur fortassis,num.12. vol. 2. scribens quòd vbi statutum,actum in contrarium anullando procedit, expresse in illo censeri,esse de forma.tradunt scriben.in.d.l.1. ff. de lib.& posth.

3 ¶Plus enim inficit iniustitia ex ordine,quam ex causa, quia prima reddit sententiam nullam: secunda non,teste Panormita.in. c. cum olim,col.pen.versic.sed in cõtrarium,de senten, & reiud.

4 ¶Et sic,legatũ etiam à latere, ad iuris cõmunis obseruantiã (prout & alij) teneri,apud Alexand.legimus,in consil.34.incip. visis. 1. col.in fin.vol.6.& in cõsil.17. incip.viso instrumento,colum.pen. vol.4.

5 ¶Et Bal.in authen.sed,& si quis. pen.col.versic.quidam dicunt.C. de testib. ab eodem Alexandro, in addit.ad Bart.in.l.fin.C.de legibus,citatus,not.quòd testes, in ordinate etiam à Cardinalibus recepti,non probant:tradunt Canonistæ,in. c. 2. de testib. bonus est tex.in.c.ad petitionẽ, iuncta glo. 1. de accusatio.vbi gesta per Cardinalem etiam sedis Apostolicæ legatum,ob iuris ordinem nõ seruatum irritantur:&in.c.per venerabilem, qui fil. sint legit. c. licet tranenses, &. c. nisi specialis, de offic.delega.

6 ¶Vbi Panor. & alij not.quòd legatus de latere non potest iuris ordinem remittere.glo.est,verb. figura,in.c.fin.đ hereti.l.6.scribũt Guido Pap.quæst.198. & Iason, in.l.nemo potest, col.1. delega. 1.

7 ¶Sed, & ordo iuris etiam,in causis quæ Romani Pontificis iudicio decidũtur,seruari debet.c. cum in causis,de re iudi.d.c. cum olim, & c.licet causam,de probatio.c.cũ dilecti, ibi, *Volentes tamen iuris ordinem obseruare.* De dolo, & contum. & à fortiori procedit in eius delegato.c.exhibita.de iud.c.ex pte,2.đ offi.deleg.c.causamq; đ rescript. ¶Et ad iudicij ordinem seruãdũ delegatum adstringi, quemadmodum

modum ordinarius Bal. innuit, in l. proſcriptione, 9. col. verſic; quædam ſunt exceptiones, C. ſi cont. ius, vel. vtil. publi. quem refert, & ſequitur Decius, in conſil. 483. in cipiē. pro reſolutione litis, in prin.

9 ¶ Quinimo nec ipſe Papa, (quo ad forum laicorū) iudiciorū ordinē tollere poteſt: vt not. glo. verb. vſur. in clemen. diſpendioſam, de iudic. quam ſequitur Panor. in. c. cum clericos, col. 1. verſic. nunc venio ad glo. de for. compet. & Bal. in. l. eos, in fin. C. de vſur.

10 ¶ Iudicem ideo iuris ordinem ſeruare oportet, aliter iniuſte facere dicitur: ſecundum Ioan. Andreæ, & Geminia. in. c. dilecto, de ſentē. excom. lib. 6. et Angel. in. l. 1. ff. ne quis eum qui in ius voca. vti eos refert, & ſequitur, Hippol. Marſilien. in. l. 1. in prin. num. 30. verſic. quomodo autem iudex, ff. de quæſtio.

11 ¶ Quodcunq; iudicium, ſiue petitorium, aut poſſeſſorium ſit. Nā, & in poſſeſſorijs, iuris ordinem ſeruandum eſſe, Bart. vult, in. l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acqui. poſſe. ab eodem Panormitano citatus, & ſequutus, in. c. conſultationibus, 2. col. verſi. ideo extra glo. & ibi Felin. col. fin. in fine de offi. dele. & ſequitur idē Panor. in c. bonæ memoriæ, nu. 17. ꝙ appella. interquaſcunq; perſonas, etiā ſi inter matrem, & filium agatur: in procedendo iuris ordo ſeruandus eſt: vt ſcribit Bal. in. l. cōgruētius, C. de patri. poteſta.

12 ¶ Etiam in cauſis viliori bus, ſiue alijs quæ ſummaria expediri debent cognitione, abſq; pleno proceſſu, omiſſio qualis qualis ordinis reddit proceſſum nullum, vt not. Petrus ab Anchar, in conſil. 167. incip. viſis diligēter omnibus, nu. 4. ad finem, dicens ita Innocen. ſubtiliter ſentire, in. c. veſtra, de cohabit. cleri. & mulie.

13 ¶ Dum ait quòd, & ſi eſſemus, in notorijs, aliquis tamen ordo ſeruādus eſt, cum, & illa ſuum habeāt ordinem, qui debet ſeruari. c. qualiter, & quando. 1. (vbi Felin. in prin. multa congerit) de accuſatio. & Innocen. idem Felin. ſequitur, in. c. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſtit. & Hippol. in. l. qui cedem, num. 36. ff. ad leg. Cornel. de ſiccar. Nulla enim poteſt maturitas eſſe conſilij, vbi nullus eſt ordo iudicij, teſte Hieronymo ſuper Hieremiam, lib. 20. quem refert Ioan. Andre. in. d. c. qualiter, & Guill. in ſpecul. titul. de appella. §. nunc breuiter. verſic. item, ſecundum quoſdam, (vbi inuehit; contra ſtylum curiæ regis Franciæ.)

14 ¶ Adeoq; nullitas hæc magna eſt, vt ſententia hac ratione reformari non poſſit: ſed dum taxat debeat nulla pronuntiari: vt notat Panormit. poſt alios, in. 3. & 4. notab. in. c. cum dilecti, per illū tex. de emptio. & vendi. & ad hocillum tex. cōmen. Bal. in. l. 2. quæſt. 14. C. de reſcinden. vendi. vt tradit Alexan. in conſil. 79. incipiē. proſpectis, verbis, verſic.

eſt

est verum, volum. 2. & Decius in d. consil. 483. colum. 2. versic. nec prædictis.

15 ¶Quòd maxime notandum est cum regulariter appellationis iudex sententiam ex quocunque etiā iurisdictionis, aut citationis defectu nullam reformare cōsueuit, iuxta communem scribētium doctrinam quam idem Alexan. testatur, in consil. 67. incipien. viso themate, vol. 6. & consil. 111. incipien. viso, vol. 5. & d. consil. 79. in prin. volum. 2.

16 ¶Ordo demū processus, ita substātialis est, quòd à partibus, etiā aliquo modo omitti, vel remitti non possit, quia cum illud substantiale alicuius rei dicatur, sine quo res illa esse non potest (prout dicimus de precio respectu emptionis, l. precia, ff. de cōtrah. emptio. §. pretiū, insti. de emptio, & vend.) eodem modo, sententia sine processu, suo substantiali consistere non poterit, vt formaliter, sic arguit Bart. in. l. prolatam, colu. 2. versic. dico quòd illud. C. de senten. & Bal. ibi, col. 1. versic. item præmitto, dicit quòd substantia, dicitur natura necessaria, & ineuitabilis, esseque id, quo primum res, aliquid est, vt declarat idem Bal. in. l. etiam, in prin. verbo, & quia quotidie. C. de exequutio, rei iudicatæ.

17 ¶Hinc, si iudex pronūtiaret absque processu, vel iuris ordine non seruato procedendum fore, talis pronuntiatio, nulli esset frugi, potissimumque nostra in casus specie id locum obtinet, siquidem ordo, & huiusmodi paulo ante legis Toletanæ solennitas, in fauorem publicum (ex his quæ in primo primæ partis diximus fundamento) sit introducta: secund. Cardin. in clem. sæpe, quæstio. 12. de verbo, signi.

18 ¶Et factum prætoris iuri publico derogare, nō possit. l. 1. §. 1. de ferijs. l. formam, C. de officio præfect. prætor. cum alijs de quibus per Alexand. in consil. 36. incip. viso themate, in 2. volum. bonus est tex. l. testādi, C. de test. ibi. *Nam iurisdictionis mutare formam, vel iuri publico derogare, nō est cuiquam per missum*, & docet Bal. in. l. 1. col. 13. C. qui accus. non pos. & Anton. de Butrio, in. d. c. exhibita, vti nostris fere in terminis Alexan. ipse refert. & sequitur, in consil. 82. incipien. viso processu, in prin. vol. 3. & consil. 182. nu. 5. vol. 6.

19 ¶Sic, neque prodesset, si eiusdem Toletanæ legis solennitati partes renuntiarent. l. ius publicum, ff. de pact. & notat Cassador. decisio. 9 incipien. an esset deserta, nume. 8. de appellatio. & Rotæ decisio. 88. incipien. in causa, in nouis doctores, in. l. nemo potest, (vbi Iason, colum. 3. in. 2. lectio.) de lega. 1.

20 ¶Et idem Iason, in. l. si conuenerit, col. 1. ff. de re iudica. dum scribit, quòd sententia absque substantialibus, vel cū expresso iuris errore, de consensu etiam partium lata, ipso iure est nulla: & asserit Guido Pap. quæstio. 216. incipie. iudex,

iudex,& Capitius in decisio.47 in fine.

21 ¶ Ante dictaq; eo magis meo genio procedunt,quòd dictę legis Toletanæ, & commissionis ordo, partis defensionē,causæ cognitionem, ac instructionem respiciat:ob idq; etiam nullatenus ommitti, aut præposterari possit,vt concludit Rotæ decisio.33.incipien.quādo committitur,& decis.90.incipien. omnes,in nouis, & decisione.806. incipient.sciēdum est, in antiq. & Ægidius à Bella mera,cōclusione.27.incipien.termini,& cōclusio. 560. incipien. conclusio, & Cassadorus, decisio.2.incipien.memini etiam, de iudicijs, qui optime loquitur iuncta decis.8.incipien.fuit etiam obseruatum,de rescriptis.

EX.17.FVNDAMENdamento,sequent.

¶ *Sententia , partibus non auditis,neq; causa cognita lata,ipso iure est nulla.numer.1.*

Autoritas Prætoris in alimentorū transactione , absq; causæ cognitione interposita,ipso iure est nulla.nu.2.

Sententiam,laudum , & decretum absq; causæ cognitione interpositum,esse ipso iure nullum,communiter concluditur. ibidem.

Iudicis mandatum demittendo aliquem in possessionem,non præcedente causæ cognitione,non valet.numer.3.

Excommunicatio contra non parentem præcepto , sine cognitione causæ facto, nulla est.ibidem.

Præceptū,et præconisatio,nulla causæ cognitione,& partis citatione interueniēte,nulla est, & inuali la.nume.4.

Possessor nolens sinecausæ cognitione,possessionem dimittere,non indebite cōtradicit.nume.5.

Mandata quæ non fiunt cum causæ cognitione,sed ex ab rupto , non tenent vim sententiæ diffinitiuæ,neq; inter loquutoriæ,ideo in rem iudicatā non transeunt. numer.6.

Præceptum exequutiuū sine causæ cognitione,aut clausula iustificatiua factum, nullum est,& sperni potest.num.7.

Dilationis concessio , vel denegatio,cum causæ cognitione,fieri debet.num. 8. & inde diligētum practica oritur iudicum, vt sibi faciāt deferri per notarium acta ad huiusmodi rectam prouisionem,vidēda.ibidem.

Causæ cognitio necdum ad iudicij solemnitatem,sed,& ad naturalem iustitiam conseruandam,ad inuenta est.num.9.

Princeps contra subditum causæ cognitionis deffectum supplere non potest. num. 10.contra Bal.& Alexandrum.

Causæ cognitio vbi non interuenit, pro ipso etiam non præsumitur Principē .numer.11.

Dispensatio inhabilitatis, expræssam de in habilitate mentionem continere debet , & cum causæ cognitione fieri debet.num.12.

Decrèti verba temperari , & moderari debent,ne ab surdum sequatur.nu.13.

Lex dictans,quòd sine causæ cognitione rex alterius iura posset tollere,non valeret.num.14.

Possessio multum consideratur.ibidem.

Possessionis magnum est commodum. numer.15.

Possessio sine causæ cognitione auferenda non est.nume.16.

Possessor siue colorem poßidendi habeat,

siue non, sine causæ cognitione, à possessione non est amouendus. num. 17.

Lex. 2. & 3. tit. 14. lib. 3. ordinat. Regia. citatur. ibidem.

Executores, & sub executores gratiarum Apostolicarum, & si possint si velint sine causæ cognitione procedere, quando tamen exequi volunt cōtra eum qui est in possessione, tenetur assummere partes iudicis, & procedere cum causæ cognitione. num. 18. & 19.

Clausula ex certa scientia, & de potestatis plenitudine, seu motu proprio, vim tunc habent quando cum causæ cognitio ne proceditur, alias secus. num. 20.

Causæ cognitio nunquam intelligitur exclusa, per clausulam summarie, & de plano, & sine strepitu, et figura iudicy. num. 21.

Princeps de potestatis plenitudine tollere non potest ius ex contractu quæsitum. numer. 22.

Clausula motu proprio, nihil operatur in præiudicium tercij. num. 23.

Clausulæ motu propio, ex certa scientia, & de plenitudine potestatis, seu summarie, & de plano, & c. & si iuris positiui intelligatur suppleret defectus, non autē causæ cognitionis, quæ de iure naturali est. num. 24.

Statutum seu lex dicens, quód ad literā, & prout iacet debeat obseruari, non excludit iustam interpretationem. nu. 25.

Causæ cognitionis defectus ex quibuscunq; non excluditur verbis. num. 26.

Imperator, & Princeps cauere plusquam cæteri debent, ne iniuriæ occasionem tribuant: vel ne alteri ius suum auferant num. 27.

Princeps in ciuilibus, & in criminalibus de potestatis plenitudine contra subditum eo non citato actum facere non potest, per quem dominium sibi de iure gē tum acquisitum auferatur. num. 28.

Clausula ex certa scientia, in præiuditium tercij nihil operatur. num. 29.

Princeps quód credit in alijs iustum, in se debet credere. num. 30.

Princeps peccat veniendo contra ius positiuum, vbi non sub est causa veniendi. ibidem.

Principis dispositio, saluo iure tertij intelligitur, et in quacunq; eius dispositione, ius tertij, semper iudicatur exceptum. num. 31.

Lex still. 182. expenditur. ibidem.

Causa non præsumitur in Principe saltem iusta, quando tollit ius tertij, & defensionem, pacta, & contractus. nu. 32.

Sententia exprobationibus factis, non fiendis ferri debet. num. 33. & Petrus Maffiæ autoris agnatus, laudatur. ibidem.

Iudicium longe plenius esse debet, cum de hominis salute agitur. num. 34.

ECIMO septimo, p̄citatam ipso iure nullā ex eo principaliter sententiam fore comprobatur, quód lata fuerit partibus non auditis, nec̄p causa cognita, sed præcipitanter. l. fin. C. si per vim vel alio mod. c. cū ex literis, ad fin. de in integ. rest. l. 2. & fin. C. de senten. ex breuicu. recitād. l. iudices. C. de iudit. l. in causæ. §. causa cognita, ff. de mino. c. quoniam contra, de proba. c. iudicātē. 30. quæst. final. l. meminerint. C. vndeui. c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. c. nos in quem-

quam

quam.2.q.1.

2 ¶ Bene facit tex leg. cum hi,§.si prætor,ff.de transactio. vbi autoritas prætoris,in alimentorũ transactione absq; causæ cognitione interposita, ipso iure est nulla.facit etiam tex.1.fin. &.l. iudex,C.commi.vel epistolas.et can.pōderet.50.dist.c.Deus omnipotēs,2.q.1.c.quæro.6.q.1.optimus tex.in.c.summo opere.11. quæs.3.&.c.Henrricus, de pœniten.dist.1.Bart. (quem ibi cœteri sequuntur) in.l. prolatam. C.de sent.& interloq.& in.l. ex stipulatione, (vbi tex.) eod.titul.& plura adducit Felin.in.d. cap ecclesia sanctæ Mariæ, col. 4.quæ retulit Hippol.in.l. qui cedem.ff. ad leg.Cornel. de sic. (quæ hic referre superfluum videretur) à Fernando Loazes citatus,in tract. de matri. Angli. Reg.5.dubitatio.fol. 48. col.4. num. 14. communiter concludi dicente,tan sententiam quã laudum,quam etiam decretum, & multa alia per Felin. paulo ante citato loco adducta, absq; causæ cognitione facta, ipso iure nulla esse: & num.3. ibidem referente,communi voto a doctoribus tradi, quos Francis. Curti. senior citat,& sequitur in consil. 19. incip. viso priuilegio, 4. col.num.6. versic.agredior,pari modo inlegitimatione,prout in dispensatione, quaodã etiã causæ cognitionẽ, vt valeat,exigi.

3 ¶ Sic Bar.in.d.leg.iudex notat iudicis mandatũ,de mittẽdo aliquẽ in possessionem,non præcedente causæ cognitione non valere: & Bal.ibi,legẽ illã singularem dicit,quòd mandatũ de discutiendo de possessione,factum sine causæ cognitione,nõ valet, & idem Bal.in.l.1. C. quo mod. & quand.Iud.scribit excommunicationem latã contra nõ parẽtem huiusmodi mandato,nullã esse:ante quos idem cẽsuerũt,innocen.in.c.proposuit,de cōces. præb.col.2.& Oldra.consil.81. incip.quòd processus, nu. 7. & Philip.Deci.consil.125.incip. in causa spoliationis nu.7.&.8. & iure nostro Regio, optimus est tex.l.3.tit.14.lib. 3. ordin. Reg. & in.c.1.ibi. *nec nos contra inauditã partẽ aliquid possumus diffinire.* ð caus. posse.& proprie, vbi in vtroq; Principe expræssim id Panor. not.nu.4. & Hippol.in.l.3 vnoquoq;,ff.de re iud.num. 8. cum plur.sequen.et in sing.75.incip. citatio est maximi effectus. August.Berol.in.d.c. quæ in ecclesiarũ,nu.140.& Latius in.e.con quærente,6.col.versic.secundũ est,nu.13.de resti.spol.& in.d.c. quoniã cõtra,nu. 87.de proba.

4 ¶ Inde præceptum,& præconizatio,oulla causæ cognitione & parte non citata facta,nulla est, & inualida:secund.Stephã.Bertrand.cõsil.16.incip. pro pleniori discussione: num. 2. vol.4.& Bal.not.in. c.1.in prin.col.pen. num.8.de controuer.inuest.nullũ iuramẽtum decisiuũ, deferri posse in probationis deffectũ,

 nisi

nisi viso, et discusso, qualis sit iste defectus, esseqꝫ tex. in. c. 1. §. his vero in verbo, *diligenter*, q̃ sucess. frat. vel de gradi, succeden. in feu. vbi idem Bal. nu. 3. nota verbum (dicit) quòd ad delationem iuramenti, in deffectu probationis, non est procedeodum ex abrrupto, sed causa cognita: & in tali delatione, iudex habere debet æquitatẽ præ occulis, quia ista delatio magis innititur æquitati, q̃ Rigori: vt dicit ibi glo. multum notab.

5 ¶ Et inde Domini. (cum quo alij conueniunt) in. c. 1. de cõce. præ. in hæc prorũpit verba, vnde possessor nollẽdo sine causæ cognitione possessionem dimittere, non indebite contradicit: & paulo post, citat Archidia. di ceotem, quòd exequutor primo debet intentionem suam fundare, nec in contradictorem etiam facti, pœnam in ferre, ante quã appareat ipsum contradictorẽ, esse in culpa, turbando suam potestatem.

6 ¶ Et innocen. in. c. tua, de cohabit. cleri. in fin. nu. 7. cum seq. & in. c. cũ venissent, de io integ. restit. nu. 8 hæc etiã scribit verba, vel dic melius, talia mãdata quæ non fiunt cũ causæ cognitione, sed ex abrrupto, nõ tenere vim sententiæ diffinitiuæ: vel interloquutoriæ, & ideo non transire io rem iudicatã, etiã si nõ appelletur: argum. l. 3. & pen. C. cõ minatio, vel epistol. a Ioã. Lup. de Palaci. rub. citatus, & proba tus in lib. de benefi. vacantib. in curia, §. pen. col. 2. & Probo, in. cap. 2. de constit. lib. 6. col. 4. bonus ex tex. in. l. nec quicquam. §. vbi decretũ, ff. de offic. procõs. secũdũ intellectũ Iacobio, communiter ibi receptum.

7 ¶ Per quẽ, et aliquot alia, scribit ibi Iason, col. 2. vt plurimum teneri præceptum exequutiuum sine causæ cognitione, ac sine clausula iustificatiua factũ, ipso iure esse nullũ: & posse sperni. nec eum, qui illi nõ paret, in pœnam vllam precepti incidere.

8 ¶ Sic, & cõcessio, vel dilationis denegatio, cũ causæ cognitione fieri debet. l. 1. & l. à procedẽte. C. d dilatio. & §. spatiũ. 3. quæs. 3. & inde, diligentũ practica oritur indicũ, vt sibi faciãt deferri per notariũ acta, ad huiusmodi prouisionẽ rectefaciẽdã vidẽda.

9 ¶ Causæ enim cognitio, nec dũ ad iudicij solemnitatem, verum etiã ad naturalẽ iustitiã cõseruandam, ad inuẽta est, & ratiooi cõ uenit naturali, vt prius quis cognoscat id, super quo iudicare debet, et ideo cognitio talis, actũ debet præcedere, nõ sequi: aliãs huiusmodi præposteratio, viciaret: secund. Bal. in. l. nõ enim, in princip. cõmen. in fin. ff. de ado ptio. quem sequitur Felin. in. c. quoniam contra. col. 1. in prin. vt lit. non contes. proptereaqꝫ dici consueuit, quòd cognitio causæ, à iure descendit diuino, iuxta illud Genes. 18. (sic intelligendum) *Descendã, & videbo. &c.*

d. c.

d.c. Deus omnipotens. 2. q. 1. & Pan or. scribit in d. c. 1. de caus. poss. & prop. quē idem Felin. sequitur in d. ca. ecclesia sctē Mariæ, col. 12. versic. 2. not. nu. 26. de constit. qua ex parte, scilicet, ad innocentis defensionē, necessaria est, & ad iustitiæ ministerium: vt ius suum vnicuiq; reddatur. Nam & ex eodem principio, Prouerb. 8. per me *Reges regnāt: & legum conditores iusta decernūt per me Principes imperāt, & potētes decernunt iustitiam.* iustitia, à quocunq; ministranda est Principe, alioqui tyrannidem exerceret. at cū naturali etiā ratione, causæ cognitio, & alia his similia, necessaria omnino sint, vt ius suum cuivis tribuatur, consequens est, à Principe, (vt cunq; summo remitti non posse.) sicuti in defensione loquendo, tex. notat in clemē. pastoralis, d reiudic. ad finē. quē quidē locus manifeste probat id à Principe tolli non posse, quód naturalis sit defensio, & iure naturali instituta: vt not. Cardin. ibidē, Panormit: & alij in. d. c. 1. de causa, poss. & prop. Felin. & Detius in. c. ex parte. 2. col. 2. de offic. delega. idem Felin. in cap. cum olim. 9. col. de re iudica. Detius in rubric. de appel. col. 4. glos. in extrauagan. rem non nonam, de dolo, & cōtum. & post Oldra. consil. 43. & Socin. consil. 164. incipien. visa bulla, vol. 2. & cōsil. 187. volum. 3. Hippol. in leg. vnic. C. de rap. virgin. num. 91.

10 ¶ Sic, nec Princeps contra subditum, causæ cognitionis defectum supplere potest. tex. est in. §. ceterum. d. clemen. pastoralis. quicquid Bal. voluerit in leg. fin. ad finem, in versic. extra glo. oppono. C. de fructi. & lit. expen. & in. l. nec causas. C. de appel. & in. c. domino guerram, in prin. colū. vltim. hic finitur lex. scribens in consulte, dictam clementinam, loqui in non subditum: & quód subdito non citato, possit Princeps procedere: cuius etiam sententiæ, Alexan. fuit, in cōsil. 2. col. 4. vol. 1. & alibi, quos citās, fortunius Garsiæ subtilis, apertis confutat rationibus in. l. Gallus, §. & quid si tā tum. num. 278. cum sequētib. ff. de lib. & posthu. Vocādus enim absens omnino est, à Principe etiā summo: cum alioqui dānari nequeat, absq; maximo periculo, & temeritate mortalis criminis, quód cōmitteret Princeps. qui sic in auditum iudicaret. de sessioq; etiā hæc, ei, vt audiatur; competens, à naturali deducatur ratione: ac iure ipso naturali instituta censeatur: cuius tamen defectum, Princeps supplere nō potest, Speculatore, teste in titul. delega. §. nunc ostendendū, versic. 18. & Bald. in eiusdem additi. ibidem. 2. col. versic. supplētes (qui id dictū nota esse dignū dicit,) & Frācis. de Aret. in consil. 166. incipien. visis diligenter pen. col. Angel. in. l. adoptio nō iure facta, ff. de adoptio. & in cō

sil.117.incipien.in facto proponitur, circa finem (vbi censuit statutum excludens omnes exceptiones, non compræhēdere exceptiones à iure naturali prouenientes.) & quam plures alij ab Hippol. Marsilien. citati, in singu.79.incipien. confirmatio. quo loco, quoq; refert i versic. & scias etiam, quòd cōfirmatio superioris, licet confirmet omnia, ac omnem suppleat deffectum, hoc tamen fallere, quādo in re confirmabili, vitium est, à Principe non purgabile: puta citationis deffectus: ex Panormitano, in.c. ea quæ, de re iudicata quem ibi in vltima col. Felinus refert, & sequitur: citans pro se Hostiensis dictum, in.c.1. de tran sationibus.

11 ¶ Imo pro Principe ipso non præsumitur, vbi Causæ cognitio non interuenit: vt concludit notabiliter idē Panormi. in.d.c. 1.col. 2. de causa possessionis & proprietatis. & in.c. cum olim, col. penul. de re iudica. Philip. Decius in consil. 544. incip. fere nissim. 3. col. versiculo, secundo principaliter, & Capitius decissio. Neapolit. 69. incip. in causa Ioannis, nu. 35. & ante eos, Innocen. in.c. quanto, de consuet. subiungens, quòd licet in his quæ sunt iuris positiui, in Principe, præsumamus causam. leg. fin. C. si cont. ius, vel vtil. pub. tamen in his quæ sunt, de iure Diuino, vel naturali, cum ea non possit sine magna causa, eam debet exprimere, vt sciatur, & sit notum, Principem id potuisse: & ibi idē Panormi. dicit hanc Innocen. sententiam, nunquam obliuioni tradendam: & notat Abbas ipse, in.d.c. quæ in ecclesiarum. 3. col. de constit.

12 ¶ Et ita procedit, quòd in.d. §. nunc ostendendum, versic. 18. Specula. scribit, quòd cum dispensatur eum in habili, debet de hoc fieri expræssa mentio: nec sufficit generalis, maxime quia debet fieri cū causæ cognitione, alias potius diceretur factum temerarium, quòd agitur contra iura, quam dispensatio, etiam facta à sciente, & dispensare valente, & idem not. in titul. de dispensatio. §. qualiter autem, versic. debet autem, & versic. dicunt autem quidam, & versic. nunquid ergo. & sequitur Anchar. in.c.1. de filijs præsbit.

13 ¶ Principis enim, & Decreti verba temperari debent, ne absurdū sequatur. leg. nam absurdum, ff. de bon. libert. c. in Genesi, de electio. c. quemadmodū, de iure iuran.

14 ¶ Et lex quæ diceret, quòd sine causæ cognitione, iura alterius Rex posset tollere, non valeret: secund. Bart. in. l. 1. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur. & in l.1. ff. de constit. pecu. & in proœm. digestorum. col. 3. & Bald. in consil. 135. incipien. articulus, siue casus, 2. col. nu. 3. vol. 3. & ex his, intellectus deducitur clarus illius clausulæ, quæ frequentissime in Roma-

Romana expediri solet curia, ad supplendos quoscunq; defectus, ut per eam causæ cognitionis, & citationis deffectus minime suppleri videatur, quòd expræssim, Staphilæ. notat de liter. gratiæ, & iustitiæ, fol. 145. & optime, Ludouic. Gomez. in tracta. vtriusq; signaturæ, num. 68. Ceterum tamen, illud etiam expeditum est, posse Principem, illis in actibus, quos ipse, absq; alicuius iniuria, facere potest libere, citationem, & causæ cognitionem tollere: quæ his in casibus necessaria nõ est. Nec Principis, liberam impedire valet voluntatem. Sicq; procedit, Socin. in. d. consil. 164. volum. 2. & alijs in consilijs, quæ refert, & sequitur, Aymon Crauet in consil. 5. incipien. tria sunt principaliter. 2. colum. & Detius consil. 498. incipien. viso casu, col. fin. & versic. secundo respondetur, quòdq; ipse tradit, in cõsil. 191. incipien. in causa quæ agitatur. 3. col. num. 7. dum alios citans, scribit, quòd quando Princeps de potestatis plenitudine, & ex certa scientia, alicui gratiam facit, non est opus citare illos, quibus præiudicium infertur: & quòd vbi Priuilegium conceditur, non est de more, nec de iure, quòd quis citetur, quia fit superioris donum: & sicut Princeps solus, legem condere potest, sic etiam priuilegia nullo citato condere. Ita, etiam intelligendus est Bald. in leg. ab eo, C. quom. & quand. iud. & in. l. fin. §. cum igitur, versic. quæro igitur nunquid de necessitate. C. de iure deliber. dicens, actũ parte non citata, valere: quando ipsi non citato præiudicium non facit, quæ fuit Innocen. sententia, in. cap. humilis, de maior. & obed. quam quoq; idem Bal. tenuit, in authen. si omnes. C. si min. ad hæred. se abst. & Alexan. in consil. 86. incipien. visis dubitationibus, volũ. 2. vti eos Hippol. refert, & sequitur in singula. 30. incip. tu scis regulam. Paritem modo, accipiendũ est, & illud, Oldra. in consil. 95. incipien. ex forma istius statuti, in final. verbis, censentis, illius citationem, seu vocationẽ, aut præsentiam necessariam non esse, qui vocatus, & præsens contẽtioni contradicere, aut aliquid in contrarium allegare, non posset: & notatur in. l. sicum seruus, §. 1. & §. fin. ff. de fideicom. libert. & in. l. recusare, in prin. ff. ad. S. C. Trebel. cũ alijs, per eundem Marsilien, d. singula. citatis & Felin. in. d. c. ecclesia sact. Maria. num. 20. nempe quòd hac in specie, ipsi citando, ex non citatione, præiudicium minime sequatur. Sed, & in iure quòd Princeps, de potestatis plenitudine tertio etiam sine causa auferre potest, Principis valet factum, sine citatione partis, cui in uitæ, & sine causa præiudicare potest, siquidem in vito aliquo, siquid fieri poterit, multo ma-

gis eo absente, & ignorante fieri possit. vt scribit Ludoui. Roman. in consil. 212. incipien. quo ad primum. 1. col. num. 2. tex. est in l. qui potest. ff. de re. iu. & optimus in. l. 4. §. illud videamus, ff. de fideicom. liber. ibi, *& cum multis alijs possint bona propter libertatem addici: vtq; etiam absentibus quibusdam possunt addici.* & respondet Crauet, in. d. consil. 5. col. 2. num. 3. & Decius in. d. consil. 191. col. 3. num. 6. & 8. (isto intelligendus casu) quo etiam, nec pars ipsa spoliata, seu ex eiusmodi sententia, possessione priuata, restitue da est: vt in spoliato autoritate Principis, Bald. (qui sic debet intelligi) consuluit, in cōsil. 345. incipien. ad euidentiam præmittendum est. 2. col. circa medium, vol. 1. vbi dicit hoc. procedere; licet Princeps, quem expulerit de possessione, clam, aut manu armata, etiam sine aliquo processu, aut citatione, quando castrum seu feudū ad ipsum Principem erat deuolutum. solumq; Bald. in Principe considerat, ne iuris solemnia requirantur, expulso, ius vere non competere. Cui alludit, quòd idem Bal. pari modo admittendus, notat in capit. 2. de feud. sine culp. non amitten. & in consil. 141. incip. tema huiusmodi, 2. colum. vol. 2. delictum vasalli, si notorium sit, posse Principem, sine causæ cognitione, feudū alteri cōcedere. quod, & (ex eadem radice) in inferiore à Principe procedit, secund. eundem Bald. in cōsil. 17. incip. factum sic proponitur, col. fin. vol. 5. cuius etiam Decius (licet eum non referat) sententiæ fuit, in. d. consil. 191, col. 3. numer. 9. & fin. col. post Roma. (quæm ibi citat) in consil. 499. incip. in præmissa, col. fin. numer. 5. cum seq. cui, Panormi. egregium ad stipulatur ex eadē farina dictum, in. c. quia clerici, not. vltim. de iur. patro. quod si quis notorie tenet ecclesiam iniuste, non est necessarium, quòd Episcopus eum vocet in iudicium, sed potest eum spoliare de facto, sicut de facto se ingessit, & quod extra iudicium, per partes facta, possunt per iudicē extra iudicium de facto reuocari, quòd dicit elegans, & in æter nam rei memoriam tenendum Felin. in cap. qualiter, & quando. 1. col. 8. num. 15. de accus. (vbi subdit magnam esse declaratio. ad glo. verb. vocato, in. d. c. licet Episcopus, de præb. lib. 6.) et dicit sum me esse notan. Hippol. in sing. 195. incip. nemo priuandus. (quòd iā vidi practicari in quodam heremita, qui annis proxime elapsis, diuersoriū fecerat ad modum oratorij, in via, qua, ab Vtraria, Hispalimitur, iuxta torrentē sanct. Ioānis, quòd de facto per Vicariū oppidi de Alcala, diruptū fuit, sicut de facto fabricatū.) Quibus minime obest si recte consideretur tex. in. d. c. 1. de caus. posse. & pro. Nam illic, nulla tollitur à Principe potest-

testas, nec significatur in eo, deficere potestatẽ aliquã diffiniendi quidq̃, aduersus ĩ auditã partẽ, ex verbo possumus, præmissa negatione. lex siquidẽ humana, nullã inducit Principi: necessitatẽ, not. in. c. in causis, d re iud. et per Iason. in. l. cum prolatis. 1. col. ff. eod. Sed potius materia subiecta, quæ ratione, à iure naturali, necessitatẽ inducit, ipsi met Principi, eadẽ ostendit, Principẽ nihil posse aduersus in auditũ, & nõ citatũ diffinire: vti fortunius explicat in. d. leg. Gallus, in prin. col. 16. ff. de lib. & posth. quẽ refert, & sequitur Couaru. in. lib. practi. quæs. c. 25. num. 6. versic. tertio colligitur, & inde, eadẽ ratione naturali fit, Principẽ etiã de potestatis plenitudine, subdito, sine causa suæ rei dominiũ auferre non posse. not. Cyn. & . dd. legistæ in. d. l. fin. C. si cõtra ius, vel vtil. Innocen. & Canonistæ in. d. c. quæ in ecclesia. Pau. Castr. in cõsil. 317. incip. viso, et examinato pũcto, col. pen. vol. 1. Iason in. l. Barbarius, 6. col. versic. circa duas vltimas, ff. d offi. prætor. & Philip. Detius in cõsil. 588. incipiẽ. viso pũcto, et dubijs. 3. col. nu. 13. cũ seq. & dicit Angel. in cõsil. 139. incipiẽ. visis omnibus, col. 2. quòd auferre mihi meũ, sine causa, iustitiã est mihi denegare. & lex, seu rescriptũ, etiã cum clausula nõ obstãte, quód iustitia denegetur, nõ valet: quia cõtra ius sit naturale. Sic, & decretũ, quòd iniquitatẽ, aut iniustitiã cõtinet, ex eodem principio, nõ valet: secũdũ Bart. communiter probatũ ĩ. d. l. fin. 2. quæs. in. fin. si cõtra ius, quòd cõtra legis substãtiã sit, quæ iusta, & honesta esse debet. c. erit autẽ lex. 4. dis. & quæ nõ potest naturalẽ eradicare iustitiã, teste Bald. in. d. c. quæ in ecclesiarũ. 2. col. versic. sed nũquid statutũ, & Detio (qui eũ citat, et sequitur.) ĩ cõsil. 528. ĩcip. pro resolutione, 3. col. nu. 8. & . 9. Satisq; ad id sit, nr̃, vt Hieronymus, à præcitato audiretur iudice eũdẽ minorẽ cũ matre, et sorore, in possessione existere, cũ multũ cõsideretur possessio. secũdũ eũdẽ Bal. in. l. exequutorem. 15. col. C. de exequ. rei. iudica.

15 ¶ Et magnum, sit commodum possessionis. c. 1. in prin. de contro. invest. in vsib. feud. & notat idẽ Bal. in. c. 1. de cõt, inter dom. & fid. 3. col. l. 28. tit. 2. part. 3. tradit plene; Felin. in. c. olim, col. pẽ. & fin. de rescrip. & quemadmodũ Princeps non cẽsetur in dubio, tollere ius quæsitũ alicui, ita neq; possessionẽ: vt vtrũq; Imol. parificat sic generaliter cõcludẽdo, ĩ cõsil. 121. in. 1. & . 2. col. et Socin. in cõsil. 120. incipiẽ. memini, me, in. 5. et. 6. col. vol. 3. (vbi plures citat cõcordã.) & ante eũ Oldra. cõsil. 268. incipiẽ. quæstio est. (qui notabiliter loquitur.) parique voto, sicut In dubio, Papa iuri alteri quæsito d rogare nõ videtur, ita nec possessioni: secũd. Panor. in. c. 1. 3. col. versic. itẽ cõtra hoc dictũ, de rescrip. & Pet.

de Anchar.in repet.c.si propter eod.tit.lib.6.quem sequitur Felin.in cap.in nostra,corol.36.numer.34.extra eod.tex.est, & ibi idem Panor.post Inno. & alios, in cap.dudum,de decim, & bonus,in.c.2.eod.tit.lib.6.quae iura,ad hoc ponderat, Calderin. in consil.29.titul.de praeben. & consil.vltim. de reb.eccles. non alieo.Domini. in. c. cum de beneficio.2.col.versic. quid si non potest,de praeben. lib.6.tex. est notabil.in. cap.dilecto,de verb. sig.vbi aperte probatur, quod ex possessione,ius acquiritur,& quod sicut non est intentionis Papae,alicui,ius tollere,ita neque eidē,possessionem auferre,possessio enim acquisita,nihil aliud est,quam ius,l.peregre,ff.de acquiren.posse.& in.l.si quis ad se fundum,C.ad leg.iul.de vi pub. ibi, *Possessionis iura*, per quem tex. voluit ibi Bal.(post Innoc.in.c. episcopi,de reb.eccles.non alienam.per illa verba directa iudici. *Studeas ad ius, & proprietatem ecclesiae reuocare.*) includi possessorium.(cuius, & nos meminimus in. 5. fundament. huius. 2. part.num. 11.) & inde in rescriptis,quae stricte interpretantur, videmus,appellatione iuris,possessionem includi,secūd. Specular. (pluribus hoc probantem iuribus) in tit.de probatio.§. videodum,versic.sed pone statutum,& quod possessio sit ius,& nihil aliud, doctores notant, in rubri.& in.l.1.ff.de acqui. poss.

ea propter, idem iudicamus,de bone fidei possessore, quod de domino.l.magis puto.§. 1. ff. de reb.cor.qui sub tutela. cum concordan. de quibus per modernos in.l.bona fides,ff.de reg.iur. & in pari causa tituli, possessio dat ius.c.si à sede, de praeben. lib.6.& quod Regula Cancellariae,de iure quaesito non tollendo, locum habeat quādo possessio tollitur, Ludo.Gome.nouissime probat,(& ita Rotam pronūtiasse,) in ead.reg.quaestio.5. versic.sed praedictis.

16 ¶ Sic,vt ius tolli non debet, ita neque possessio sine causae cognitione,alicui auferēda est,vt not. Innocen.in.c.inter, de maio. & obedien.Bald.in.l.si deserta, C. si prop.publi. pensitatio. Bart. in.l.fin.5. col. versic. item extra glo.quaero.C.d̄ edict.di. Adriatollen.tex.est in.d.c.licet episcopus,de praeben.lib.6.

17 ¶ Ex quo,etiam ibi notatur ,in iustum possessorem sua possessione, minime priuandum fore, sine causae cognitione. lex est fin.C.si per vim vel alio mod. c. 1.in prin. si de inuestitu. feud. fuer.contro.vbi glo.Rot.decis. 7.nu.1.in antiq.Alexan.in cōsil. 5.inci.in causa,& lite.1.col. vol. 2.Felin.in.c.dudū.7.col.nu. 24 d̄ praesūpt.et in.c.cū olim.6.col. nu.11.de sent.& re iud.& in.c.2. de simō. Hippol.(alioscitās) in singul. 195. supra alleg. & satis probari videtur,ex.l.2.in fin.& 3.tit. 14. lib. 3. ornatio. Regiar. qui-

quibus cõsonat, prædonem ante quam possessione priuetur, citandum fore. ex Bald. in l. nam ita Diuus, col. 2. versic. sed nun quid quilibet possessor, ff. de adoptio, & not. Felin. in. d. cap. in nostra de rescrip. d. corol. 36. num. 34. versic. quinto no. (post Domin. in. §. sed obijcitur. 2. q. 3. & Compostel. in. c. capitulũ, eod. tit. de rescrip. quos ibi citat) quòd possidens colorate beneficium, licet aliàs collatio non tenuerit, sine causæ cognitione amouendus non est. Sed, & Cardin. consil. 63. num. 2. & expræssius consil. 75. incipien. Reuerēde pater, & consil. 54. incip. lite, numer. 4. & consil. 10. & consil. 103. incipien. casus superquo, num. 21. consuluit, possessorem, siue colorem possidendi habeat, siue non, sua possessione, sine causæ cognitione amoueri non posse, & voluit idem Cardin. in clemen. 1. quæstio. 9. de offic. delega, cui ibi etiam Imola consentit, num. 38. & fusius, nume. 47. dicens glo. clemen. illius, quæ habet, exequutorem non teneri ad partes iudicis assumendas, procedere, quando possessio est vacua, vel tantum ad collationem vult procedere. Secus autem, si etiam possessionem, ab alio ocupatam velit tradere: & idẽ, Pet. de Anchar. in consil. 240. incip. per prædicta. numer. 3. qui prædictis, addit, cum, in cuius fauorem, talis exequutio sine causæ cognitione fieret, omni iure suo priuari: per. l. meminerint. C. vnde vi, & idẽ sentit, in cõsil. 274. incipien. ad declarationem, & tenet Felin. in. c. fin. col. 7. d̃ præscriptio, asserens exequutorem gratiæ, debere assummere partes iudicis, & prætermittere meram exequutionẽ, quoties alius est in possessione, etiam si iniustus, sit detentator, vel intrusus, vel etiam priuatus ipso iure. & ibi citat Calderin. qui in cõsil. 4 de dilatio. affirmat hoc, de illicito possessore, & in truso. & probat Vital. de Camba. in tracta. clausula. clausul. 32. si tibi constiterit. col. 2. (pulchre sic loquẽs) exequutor in conferendo, non tenetur citare partem, vt dicit Archidia. in. c. ordinarij, de offic. ordin. sed in amouẽdo à possessione sic. vt in. d. cap. licet, de præb. lib. 6. sicut prætor, non citato possessore, confert bonorũ possessionem decretalem, vt nota. in leg. 4. §. pẽ. ff. de bono possess. tamen bonorum possessionem corporalem non dat, nisi citato bonorum possessore. leg. 1. C. quor. bono. & ibi plene nota. facit. lex, edicto. §. 1. C. d̃ edic. Diu. Adri. tollen. hancq; etiam conclusionem tenent Hostien. Archid. Ioan. Andre. Dominicus, & Perusinus. Innocent. sequuti in cap. 2. de conces. præb. lib. 6.

12 ¶ Sic, licet exequutores, & sub exequutores gratiarũ Apostolicarum, possint, vt plurimum, si velint, sine causæ

cog-

cognitione procedere: secũdum glos. magnam circa medium, clemen. 1. de offic. deleg. & glosam Zenzelini, in extrauagan. sedes Appostolica Ioann. 22. de concess. præben. in verbo, exequutores, & glo. (quæ latius loquitur) Guiller. in ead. extrauag. & eod. verbo, eod. tit. inter communes, quòd est originale Innocen. dictum, in. c. fin. de præsump. & in cap. proposuit, de concess. præben. quando tamen exequi volunt cõtra eum qui est in possessione, tenentur assummere partes iudicis: & procedere cũ causæ cognitione. & est tex. celebris in. d. c. licet episcopus, quòd habet, beneficium vacans ab aliquo possessum, posse quidem cõferri, ab ordinario, non vocato possessore, possessionem tamen, nõ posse tolli ab eo, antè quam audiatur: & eum ordinarius, (cuius potestas fauorabilis est, & amplianda, clem. 2. de offic. ordin.) hoc non possit facere, multo minus delegatus, cuius potestas odiosa est, & restringẽda. c. ad hæc. c. nõnulli, in prin. de rescrip. c. P. & G. §. 1. de offic. delega. sicuti à Cardin. (cuius est hæc ratio) proditũ est, in. d. consil. 103. num. 21.

19 ¶ Pari etiam modo, Innocen. in. d. cap. proposuit de concess. præben. hæc innuit verba. exequutorem quidem, non solum de beneficio, iure, ac facto vacante, prouidere posse, vel prouidere mandare: sed etiam de vacante iure tantum: sed ante quàm possessionem tradat, debere summatim possessorem audire, & si inuenerit eum male tenere, iubebit, & coget eum facto dimittere: sicut de facto tenet, & postea exequetur mandatum. (& paulo post.) si hunc ordinem dimitteret exequutor, cassaretur quòd fieret. per cap. cum nostris. & cap. literas. de concess. præb. & leg. à diuo Pio, §. si super, ff. de re iudi. & idem, ipse scribit, Innocen. in. cap. 1. de concess. præben. lib. 6. sub his verbis. Cum mãdatur, quòd etiam inducat in possessionem, & contradictores compescat, dicimus, quòd malefecit iste exequutor, quia licet possit præbendam conferre, non vocatis his quorum interest, tamen nullo modo debet auferre possessionẽ alicui, nisi vocato, & conuicto possessore, nec etiam aliàs statum possessionis mutare: leg. fin. C. si per vim, vel alio mod. nisi primo collationẽ fecisset partibus vocatis, & cum causæ cognitione, & in. c. 2. de priuileg. num. 2. sic loquitur, exequutor Papæ merus, sine vlla cognitione non posset alicui, etiam partibus, vim inferre, nec de possessione aliquam partium extrahere. & paulo inferius subdit, imo plus videtur, quòd siue merus exequutor inueniat rem, vel ecclesiam, cuius possessionem dare debet, sine vilo præsente possessore, ita quòd sine vlla violentia

lentia dare poteſt poſſeſſionem: tamẽ eã dare non debet, niſi ille qui eã tenet, de facto, primo reſi gnet, vel verbo, vel autoritate iu dicis, inde pellatur. & ſic intelli gũtur dcretapræallegata.c. quia diuerſitatem, c. cum noſtris. &c. literas, & Innocẽ. Oldra. ſequi tur in conſil. 81. incip. quód pro ceſſus, num. 7. qui prædictis, ea addit verba, & ideo ſentẽtia ex communicationis, etiam nomi natim in eum qui eſt in poſſeſſio ne lata, non tenuit, cum exequu tores non habuerint in eum po teſtatem, niſi indebite contradi ceret: ipſe autem nolens poſſeſ ſionem ſine cognitione dimitte re, non indebite contradixit, vt not. Innocen. Hoſtien. Ioan. Andreæ, Calderin. & Archid. in.c. quia incunctis, de conceſ. præben. lib. 6. & idem, ipſe met Oldra. tenet in conſil. 227. inci pien. de toto. nu. 3.

20 ¶ Imo, & ſi in prædicta diſpoſi tione, fuiſſent clauſulæ; ex cer ta ſcientia, & de plenitudine po teſtatis, ſeu motu proprio appo ſitæ: vim tunc habuiſſent, quan do cum cognitione cauſæ eſſet proceſſum. aliter vero ſi abſqꝫ cauſæ cognitione, nam tunc ni hil operarentur: vt notabiliter colligitur ex deciſio. Rotæ. 230. incipien. Papa confirmando, in no. à Philip. Detio citata, et ſum me ad hoc comendata, in conſil. 410. incipien. in cauſa mota Me diolani, 4. col. numer. 21. & in. d. conſil. 528. colum. 3. numer. 8. & not. Socin. (plures huius ſen tentiæ citans) in conſil. 164. in cipien. viſa bulla, 3. col. num. 10. & num. 16. cum ſequenti. vol. 2.

21 ¶ Sed neqꝫ per clauſulam ſum marie, & de plano, & ſine ſtre pitu, & figura iudicij, excluſa in telligitur plena cauſæ cognitio: ſecundum omnes ſcribẽtes per tex. ibi. in clemen. ſæpe, de ver bo. ſignif. & Bart. in extrauagã. ad reprimend. verbo, ſumma rie, & in. l. 1. §. fin. ff. de prætorijs ſtipula.

22 ¶ Noſtroqꝫ in facto, locũ præ fata maxime ſibi vendicant, ſi quidem Princeps ipſe de pote ſtatis non poſſit plenitudine, ius tollere ex contractu quæſitum, niſi cum cauſa magna publicæ vtilitatis. l. item ſi verberatum, ff. de rei uendic. quia iuſtitiæ ſu perioris, præceptũ ſit, ius ſuum vnicuiqꝫ tribuere, & alterum non lædere (de quo in. 1. conclu ſio. elucidationis in foro inte riori pragmaticæ taxæ panis, ſatis dicimus) quo præcepto, princeps ipſe, Pontifex, & Im perator ſubijcitur, & qua ex parte homines ſunt, rationi de bent eſſe ſubiecti: vt not. Bal. in leg. 2. C. de ſeruit, & aqua, qui bus legem ſuam naturalem, vlla ſine diſtinctione Deus ipſæ opti mus, & maximus in fundit. quã nullus humanus ſiue ſit Põtifex, ſiue Imperator, trãſgredi poteſt. c. non ſana. 9. diſt. nec Imperato ria poteſtas, hanc rationis, & na turæ legem, poterit ideo, in ali quo

quo excedere.c. imperatores.c. qui resistit.c.non semper. cā. ita corporis,11.quæſ.3. ſiquidē mē-ſurā cœleſtis diſpenſationis ratione circunfuſam,prætermit o debeat,cum aliud, in contumeliam ſummi ipſius Dei foret,diſponentis,quicq; omnia ratione diſpoſuit,&terminauit.c.certū, &.c.non licet.10.diſtin. & in.c. glorioſus,in prin.de reliq.& veneratio.ſancto.inde nihil debet velle,niſi quòd deus velit, at cū ipſe omnipotens ea velit, quæ ſumma cōſtant ratione,eadem, et præcipiat:vt in.d.c.glorioſus, &alijs in iuribus,conſequēs eſt, quòdcunq; Princeps contra rationem fecerit,non Dei voluntate , nec tradita ſibi poteſtate fieri,quódq; ſine(de qua prædiximus)cauſa,ius ex contractu quæſitum,tollere nō poſſit,quā uis plenitudine poteſtatis vtatur ſuæ,& id contra Bald. Dynum Bart. Paulum, & Alexan. (in locis per eum ibi citatis) for tunius Garſiæ.defendit in. d. §. & quid ſi tantum.113.col,cum ſequen.num.284.cum ſequentib. leg.gallus,ff.de lib.& poſth.

23 ¶.Inde clauſulā motu proprio, in præiudicium tertij,nihil. operari. Hoſtiēſis ſcribit.in,cap.cau ſamq;. 2. de teſtib. colum.1. in fin,& Cardin.in conſil .96. incipien . videtur vnio præmiſſa, in prin. & conſil. 136. incipien. præmitto,colum.fin..(vbi allegat Clemen.1.de præben.)& in conſil.142.incipien.videtur dicendum,col. (item) final. verſicu.& ſi dicatur.

24 ¶.Sed necq; ea ratione , eaſdem clauſulas cauſæ cognitionis defectum,(quæ de iure naturali eſt, vt ſupra diximus) ſupplere nō valere:Petrus ab Ancharrano,autor eſt:in conſil.212.incipien.de iure communi, verſicul. ſubſequenter,vbi hoc ſcribit in Imperatore , & inducit. d. clemen.paſtoralis,de ſenten. & re iudi.vbi,notab.3,Cardin.idem not.& tradit Alexander,in cōſil. 79.incipien. circa primum, col.1.verſic.circa ſextum. vol. 1.

25 ¶.Et licet eius facultatis,diſpoſitio ſit,quòd debeat adlitera,& prout iacet obſeruari , ex eadē (vt aiunt) radice,inſta interpretatio non excluditur : vt docet Bart.in leg.omnes populi, colpen.verſic . vltimo quæritur,ff. de iuſtit.& iur.Bal.in.c.2.de reſcrip.et in leg.ſiquis filium,in fine.C. de lib.præter. cum pluribus ab eodē Alexandro congeſtis,in conſil.80. incipien. viſo, colum.3.vol.1.

26 ¶.Nec ex quibuſcūq; verbis,cauſæ cognitionis excluderetur dfectus,argumēt.corū quæ Calderin.tradit in cōſil.8.ſub titul. de re iudi.& Pet.d Ancha.in.d.cōſil.212.in fine.Angel.cōſil.177. in fine,& Philip.Decius in.c. ex parte. 2.d offic.deleg. Clauſulæ nāq; hæ,ad ea referūtur,quæ humana,& poſitiua ſūt:& iquibus Princeps, vel Imperator liberā habet poteſtatē,iuri poſitiuo nō ſubic-

subiectam, supra quòd, & leges
ordinarias siue à se, aut ab alijs
sancitas, eam potest cum ratio
suaserit exercere potestatem: et
quãdoq; summa reipublicæ ne
cessitate vrgente, in his, quæ de
naturali sunt iure dispensare:
vt not. Ioan Andre. in regula, se
mel de regul. iu. in. 6. et in. c. pͦ ve
nerabilem, qui fil. sint legit. vbi
Panormi. eãdem tenuit senten-
tiam, & idem Panormit. in. c. lit
teras in fine, de restit. spolia. Su
præma, aut suæ potestatis vti-
tur plenitudine, cum graui cau-
sarum penso, quæ adea, quæ eiu
smodi sunt facultatis, sibi cẽsen
tur reseruata. c. quòd translatio
nem, de offi. delega. Nec ea paſ
sim, sed difficulter magnaq; im
pellente causa, vtendum est. leg.
2. in fin. ff. de natal. restit, ita
quòd pœnarum, quæ à iure po-
sitiuo sint imposita, relaxationẽ
concedere sine causa non debe-
at. l. relegati, ff. de pœnis: vbi ne-
mo potest commeatum, remea-
tum ve dare exuli, nisi impera-
tor ex aliqua causa. & quamuis
glos. ibi dicat magnam esse cau-
sam, imperatoris volũtatem: nõ
debet velle, nisi ex causa velit:
vt textus ille docet, & ita pro-
cedunt, et intelligenda sunt, leg.
fin. C. de legib. cap. proposuit, de
conces. præben. cap. clericum.
§. ex his omnibus. 11. quæst. 1. &
cap. interalia, de senten. ex com
mu. vbi glos. verbo, interpræta-
tio. notat, ad eum pertinere iuris
interpretationem, ad quem iuris
constitutionẽ. Non tamen intẽ-
dit Princeps, quicquam in alte-
rius præiudicium concedere. c.
quanuis, de rescrip. lib. 6. etiã si
antedictis vtatur clausulis. lex
est (ita intelligenda) Regia, 4.
tit. 12. lib. 3. ordin. Reg. faciunt
leg. 2. &. 3. eod. tit. &. 3. tit. 11. lib.
1. earund. ordinatio. & sic proce
dit glo. final. (communiter rece
pta) in. l. 2. C. de inius vocand.
quæ habet pœnam pecuniariã,
parti applicandam, à Principe
remitti non posse. facit tex. l. 12.
tit. 18. part. 3. quam ad hoc citat
Mõtal. in. l. 4. tit. 12. part. 7. ver
sic. vltimo no. & probat notab.
Pet. Rebuf. (loquens in interes-
se partis, quòd Princeps remitte
re non potest) in præfatio. re-
pet. l. vnicæ, C. de senten. quæ
pro eo quòd inter. prof. nu. 30.

27 ¶ Inde eius voluntas non est,
vt quis sine causæ cognitione, à
sua amoueatur possessione. d. l.
fin. C. si per vim, vel alio mod. d.
cap. 1. đ caus. posse. & prop. (&
diximus in fundamen. 11. huius
2. partis. nu. 49.) quòdq; plus
quam cæteri, ipse princeps ca-
uere tenetur, ne occasionem in-
iuriæ tribuat: vel ne alteri, ius
suum auferat. leg. penul. C. de
hered. instituen. pragma. 6. &
67. Vallis Oleti. Ann. 1523. &
Madrit. 105. ann. 1528. & 62. &
67. Vallis Oleti Ann. 1537.
& qui circunspicere, causasq;
animaduertere debet, prius-
quam, in alterius præiuditium
iura distribuat, *Et verendum sit,*

ei ne lis

Ei ne lis in cognito negocio dirimatur, ademptâ copia conquærendi. l. ne causas C. de appella. quinimo punien- dos senset eos qui occasionem quærūt, vt Princeps alteri præ iudicet, et ob id recusat accepta re lites sibi donatas. d. l. pen. & §. fin. instit. quib. mod. testamen. infirm.

28 ¶ Sic, etiam contra subditum etiam in ciuilibus, Princeps de potestatis plenitudine eo nō citato, actū facere non potest, per quem dominium sibi de iure gētium acquisitum auferatur: Secund. Anton. & Imol. in d. Clemen. pastoralis. Cardin. & Panor. in d. c. 1. de cauf. pof. & pro. idem Panor. in d. c. cum inter de electio, & alijs in locis per Socin. (qui, & eum sequitur) cum alijs, citatis in cōsil. 266. incipiē. in causa quæ vertitur. 16. colum. num. 49. vol. 2. (vbi dicit hanc opinionem veriorem, & probabiliorem,) & est de mente Ioan. Andre. & Innocen. vbi ŋde Panor, & Imol. in d. c. cum olim, de re iudica. secund. eundē Socin. (dicentem, secundum hanc opinio. totius Italiæ consuluisse doctores) in consil. 120. incip. memini. col. pen. num. 13. versic. sed præmissis non obstantibus, vol. 3. & consil. 27. incipien. in præsenti consultatione. 3. col. num. 10. versic. præterea, eod. vol. & in. d. consil. 164. col. 4. versic. am plius dico, vol. 2. Detium in. d. consil. 544. & Aymo. Crauet in d. consil. 5. 2. col. nu. 5. quicquid Ioan Andre. & Anton. (sibi cōtra.) aduersum tenuerint, in. d. cap. cū olim. idem. Ioan. Andre. in. d. c. 1. de cauf. pof. & prop. & in. cap. in nostra de procurator. (vbi etiam Hostien.) Bal. in. d. l. ne causas. & in. l. 2. C. quom. & quād. Iud. & in. l. fin. C. de fruct. & lit. expen. quæ contra Bald. in. d. l. ne causas, in criminalibus etiam procedit conclusio: prout primo citati omnes tenēt doctores, & ipse Bald. (sibi aduersarius) in. leg. 3. §. si is proquo, ff. quòd quisqꝫ iur. & Angel. in. l. si accusationibus. C. de accusatio. & consuluit Aretin. in consil. 165. incipiēt. sicut Ioan. dicit.

29 ¶ Ita etiā, clausula ex certa sciētia, in præiudicium tercij, nihil operatur: vt scribit idem Bald. post Andre. de yser. in præIud. feud. 12. colu. versic. Item dicit. And. de yser. Aretin. in consil. 15. incipien. Reuerendissime pater. & Detius (post Paul. ab eo citatum) in col. fin. nu. 36. d. consil. 544. & Ludo. de Gozadin. in consil. 26. incipiē. in causa illustrissimorum. 7. col. num. 40. cum seq. (vbi citat alia, his valde à cōmoda consulto à me breuitatis causa omissa) quicquid contrarium, Ioan. de Anania in consil. 81. incipien. viso instrumēto. col. fin. ipse Paul. & Alex. censeant: vt eos dictus Gozadin. adducit in. d. consil. 26. col. 2. num. 13. quorum omnium ea etiā potest ratio ad aptari, quòd potestas qua ipse vtitur, & po-

titur

titur super suos subditos princeps de genere sit bonorum, quã ei, suã ob clementiam, ipse optimus, & Maximus largitus est Deus, iuxta illud (Ioan. 29.) Iesu christi, ad Pilatum dicentis. *Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datũ esset desuper.* c. quid culpatur. 23. quæst. 1. facere autem præiudiciũ, ac ius partium auferre, de se (vt patet) malum est, & posse malum, nõ est posse, sed magis, non posse: de pœniten. distin. 2. c. Princeps; in bonitatis ergo dispositione, plenitudo adest potestatis: nõ autem prauitatis, & iuris compendiũ, seu potestatem trahere nõ potest, ad iniquum dispendium. l. fin. C. de vsucap. pro empt. facit ĩ argum. l. 1. respon. 1. ff. de offi. procur. Cæsar. præterea, nulli malum esse faciendum, à lege naturali est, quæ nobis fuit, per participationẽ quã dã legis æternæ, impræssa, statum à principio, vt agendorum nota nobis fierent principia: scilicet bene agendum, nulli nocendum, quòd bene agentes præmiari debeant, peccantes autem puniri. c. omnis. 3. distinc. quam, cum Princeps ipse humanus non condiderit, sed conditam præsupponat legem: ex consequenti patet supra eam nõ esse, siquidem nullus posset, supra ius quòd non condidit. vt docet Ioan. Monach. in extrauagan. rem non nouam, Bonifacij. 8. sub titu. de dol. & contum. verbo, non obstantibus.

30 ¶ Et quòd creditin alijs iustum, in se debet credere. c. cum omnes de constit. inde Panor. in. c. quæ in ecclesiarum. nu. 17. eod. titul. scribit, quòd vbi non subest causa veniendi contra ius positiuũ, Princeps peccat, illud violando: quia debet facere, vt bonus pater familias: quia data est ei potestas turbandi, & non molestandi, refert, & sequitur probus in additio. ad ad Ioan. Mon. in. c. nemo de electio, lib. 6. nu. 62. & illud potest, quòd de iure potest, argumen. l. plenum. §. equitij, ff. de vsu, & habitatio, & quando ab eo petitur, quid faciẽdum: intelligitur, quòd faciendum sit de iure: l. si mihi donatum. ff. de donatio. ibi. *Quærebatur quid ageretur.* Intelligitur secũd. glo. de iure.

31 ¶ Sic; in quacunq; Principis dispositione, ius tertij semper iudicatur exceptum, & saluo iure tertij, intelligitur: secundum Bal. in. l. 1. col. 1. versic. & nota quod non licet. ff. de constitu. Princip. dicentem, quòd omnia mãdata, & Principum rescripta, intelliguntur salua iustitia, si quid dat, confirmat, semper intelligitur, saluo iure alterius. l. meminerint. C. vnde vi. ab Alexand. sequut. in consil. vltim. incipien. clementissimi, colum. & numer. fin. volum. 4. & tradit idẽ Alexand. in consil. 106. incipien. perspectis. numer. 10. volum. 2. aliter, qui est omnium præsul, videretur esse omnium exul, quòd nõ est dicendum: secund. eundem Bal. in. l. Princeps, ff. de legib. & ita procedit, & intelligenda lex fuit est. 182.

32 ¶ Ideo quando Princeps tollit ius tertij, & defensionem, quæ de iure est naturali, pacta & contractus, qui de iure sunt gentium, causa in eo non præsumitur: saltem iusta. Panor. in. d. c. 1. de caus. poss. & prop. & in. d. c. cum olim, de re iud. Iason in. l. quominus notabil. 3. ff. de fluminib. & in. l. si testamẽtum. 1. col. C. de testamen. Decius (qui alios citat) dict. consil. 576. col. fin. & in consil. 602. incipien. viso puncto. 3. col. Claud. de Seyssello, in repet. l. vt vim. 4. col. ff. de iust. & iur. & probus, in eisdem ad Monach. additionibus, ī proœm. 6. libri. num. 4. (vbi dicunt, hoc procedere etiam, si Princeps potestatis vtatur plenitudine.) & sequitur Neuizan. in consil. incipiẽ. patres comederunt vuas, & Socin. in. d. consil. 266. colu. 18. num. 54. & 55. (qui in col. 19. versicul. quinimo, idẽ censet, quando Princeps procedit leuato velo, & negocio non ventilato, vt ne tunc etiã pro eius præsumatur actu.) est enim de iure naturali, quòd bene, & plene cognoscatur id, super quo sententiari debet: ac iudiciũ dari: quia naturale est, quòd quis quæ cognoscit, bene iudicet, & horum bonus sit iudex. c. graue, & sequẽ. 11. q. 3. Nec sufficit subesse causam, secũdũ rem, nisi subsit, secundum cognitionem, quæ ad iudicium omnino necessaria est, plenius vt discutiatur, debeat ne reus condemnari, vel absolui, aut innocens ostendi. c. in nomine, de testibus. c. imprimis, 2. quæst. 1. c. reuera. 3. quæst. 9. & ad quemlibet spectat iudicem, diligẽter inquirere, & ea quæ ad causam pertinent, inuestigare, iuxta illud iob. 29. *Causam quàm nesciebam, diligentissime inuestigabam.* Iudex ergo, ad sententiam non potest rectè procedere, nisi præmissa diligenti inuestigatione, discussione, & cognitione causæ, & cum finis iudicij, promotio boni communis sit, quòd diuinius est, humanius, & melius, quã bonũ vnius, vt habetur. 1. Ethycorum, si causa ignorata, aut non discussa ad sententiam procedatur, bonũ commune non promouetur: sed potius retardatur: cum eadem ratione Innocens, & bonus, damnari possit vt malus: nec quietius viuat bonus quam malus.

33 ¶ Ideo sententiam ex probationibus factis, non fiendis, ferri debere. Bal. docet, in. l. cum iudex, C. de senten. & in. d. l. fin. C. de legib. in 5. opposit. & in additio. ad Speculat. in titul. de sententijs. 7. col. ab Alexandro citatus, & sequutus, in consil. 37. incipiẽ. viso, & oportune discusso, 4. col. num. 20. vol. 2. textus est, in. l. illicitas. §. veritas ff. de offi. præsid. vbi notatur, iudicem non iudicare, vt priuata personas: sed vt publica: & publice sibi debere veritatem innotescere, per leges scilicet publicas, diuinas, vel humanas, in communi, in particulari autẽ causa, per instrumẽta, & testes: & alia huiusmodi legitima documenta. §. diffinitiuã 2. q. 6. & in. c. iudicet. 3. q. 7. (quẽ Thomas tribuit, Aug. super psal. cum

cum tamen de ductus sit, ex Ambrosio psal. 118. super illud. *Miserationes tuæ multæ nimis domine, secundū indicia tua viuifica me.*) Bonus enim iudex, (inquit Ambrosius) nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronuntiat: scitis iuris ob temperat, nō indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditatum domo defert, sed sicut audit, ita iudicat, quibus verbis, nihil aliud, Ambrosius significare vult, quam quòd iudex ex se ipso, nihil iudicet, sed ex auditis, visisq; apud iudiciorum acta: & in iudicio allegatis, & probatis, quæ sibi vt iudici, nota sunt, nō ex his, quæ priuatim ex particulari perceperit scientia, quòd etiam glosæ censent, in c. 1. de offi. ordin. & in d. c. iudicet, & in c. pastoralis, §. quia vero, de offi. deleg. vbi Cardin. glo. in l. 2. ff. de ferijs, glo. Alberi. & Bart. in d. §. veritas, Cyn Bart. & alij, in l. 1. vt quæ de sunt aduo. Ioan. Andre. in addit. Specul. titu. de disput. & allega. §. satis, nu. 13. glo. quæ. tex. ibi ad hoc inducit, in c. 1. de re iudi. in. 6. Iason, in. §. si minus, num. 15. de actio. Felin. in. d. §. quia vero, num. 23. Ex quibus, & ex his, qui ab eis citantur, constat hanc sententiam, magis communem esse: vt scribunt, eam sequuti Barba. in. d. §. quia vero, num. 36. Imol. ibi, col. pen. & in. d. c. 1. num. 14. Præposit. in. d. c. iudicet, colu. pen. Felin. in. d. §. quia vero, & Altiat. in. d. c. 1. num. 83. qui ambo exea, regulam hac in quæstione constituunt: quam etiam apud theologos Thom. asserat. 22. quæst. 67. art. 2. & ibi Cayet. Ioan. Maior, in. 3. senten. dis. 33. quæst. 4. Siluest. verb. iudex, 2. q. 5. Cardi. à turre crema. in. d. c. iudicet. Sed, & hanc opinionem à theologis frequentiore calculo probatam esse, Cayet. & Siluest. post Florentin. Archiep. 3. part. sum. theol. tit. 9. c. 2. §. 6. expressim testatur, qua, nēpe falsum esse deducitur, quòd ab eodē Felino, in. d. §. quia vero, nu. 25. proditum est: dicere, in causis breuioribus, quas iudex potest difinire absq; actorum scriptura, posse iudicem, secundū priuatam, & particularem scientiam, sententiam dicere: hoc, & enim, nequaq; verum est: quia, & si iudex, his in causis, possit non confectis actis, nec processu, ius litigantibus dicere, (vt Bar. & alij not. in auth. nisi breuiores, C. de sent. ex breui. recit.) tenetur tamen sententiam dicere, ex his, quæ vt iudex, nōq; vt priuatus cognouerit: quòdq; si acta fuerint conscripta, fidem his, non autem priuatæ scientiæ, exhiberi oportet, inde, & his in causis, iudex ex allegatis, probatisq;, & ex his quæ sibi, vt iudici manifesta sunt, sententiam ferre debet, nec Bart. obest decisio, in. d. auth. nisi breuiores, dicētis, in causis his minimis, simplici iudicis credendū esse assertioni, nam, & si id verum foret, (valde dubium cum sit.) intelligi debet, de his quæ iudici, vt iudici, contingerint, non autem de his, quæ vt priuatus perceperit:

quamuis nulla ei possit dubitatio contingere: nec vlla ratione, eius animus possit in contrarium adduci, quód vtiq; etiam in criminalibus procedit: in quibus iudex ex particulari scientia sententiam ferre non potest. Immo ex his quæ ipsi, vt iudici per publica documẽta constant, absoluere, vel condẽnare tenetur: vt docet Heningus Godens. sub proœm. solen. ordin. iudiciarij processus, cognouit enim Christus adulteram mulierculam, sibiq; oblatam, ex lege. 20 leuiti, capitali punitioni fuisse obnoxiam, quam tamen dannare refugerat, quód eiusdem adulterij, coram ipso, vt iudice conuicta nõ fuerat. Ioã. 8. Nec hac in re, inter ciuiles, & criminales causas distinctio est, nec differentiæ congruæ assignari potest ratio, & ambas parificant, diuus Thomas, in. 22. quæst. 64. artic. 6. & Cayetan. in. d. arti. 2. quæst. 67. Siluest. d. quæst. 5. Cardin. at urre Crema. in. d. c. iudicet, Ioan. Maior dist. quæst. 4. & Barba. in. d. §. quia vero. num. 36. &. 48. & Reuerendiss. Præceptor meus Couaruuias (qui & latissime examinat in pro, & contra materiã. d. §. veritas. l. illicitas de offi. præsid.) in. c. 1. lib. 1. varia. resolutio. num. 7. versic. secundum etiã. quicquid in contrarium distingue re conentur, hostien. Innocen. Calderin. Panormit. Felin. & alij, in d. §. quia vero, quibus etiam fit, supremos iudices senatores regios, qui regijs adsistunt prætorijs, ex priuata eorum scientia, ius dicere litigantibus non posse, & si certã omnes haberent: sed litem teneri ex his difinire, quæ ex processu constant. Cũ, & hi iudices omnino debeant visis actis, & processibus iudicare: vt ab omnibus, in cõfesso est. vnde á vero, alienum est: quód Guido Papæ scribit, i quæst. 29. dicens, posse supræmi senatus iudices contra allegata, & probata sententiam ferre, ex propria, & priuata scientia, modo hæc omnium iudicum sit, vt intellexit etiã Altiat. in. d. c. 1. de re iudi. siquidẽ hi iudices, nullam derogandi legibus, quæ hactenus semper, in maximum reipublicæ statuerunt cõmodum, á Principe potestatem habeãt (argumen. eorũ quæ Barba. not. in consil. 13. incip. á ioue principium, col. 6. versic. nec obstant allegata, vol. 3. & c. institutionis, & c. ideo. 23. quæst. 2. eosdẽ q; oporteat iudices, ipsis publicis documentis, allegatis, & probatis in processu, fidem exhibere: at cũ Princeps legibus derogare possit, iuxta propriam, & particularem scientiam, posse sentẽtiã dicere, tamet si in iudicio contrarium probatum sit, Cyn. Bart. & alij censent, in. d. l. 1. C. vt quæ desunt aduoc. Alberi. in. d. §. veritas, & Felin. in. d. §. quia vero, & inde, hac ex ratione, quód priuatim certo scit, alterum ex litigantibus, vel innocentem, seu nocentem esse, etiã refragantibus actorum probationibus, posse iustissime discedere ab ea lege, quæ dictat publicis actorum documentis, á iudice fidẽ esse

esse adhibendam, quòd mihi valde, (vt ingenue verũ fatear) suspectum est, siquidem quòd iudicari debeat secundum allegata, & probata, nõ à iure positiuo, ex his quæ supra diximus radicem habeat, sed à naturali principio, & potius diuino iure procedat (vt ex dicendis in sequen. fundamen. num. 3. patet.) quòd per principem tolli, nequaquam potest, inde Cayeta. d. art. 2. eo tamen casu cõsulit, vt Princeps palam testetur, & publice propriam, ac priuatã scientiam manifestet: quo, populo satisfaciat, quòd ego solũ hac in specie admiserim, tute Principem facere, quando reum ex probationibus nocentem, vere tamen ab eo crimine liberum, propria ex scientia absoluerit: iudem que recte facere, si reum ex processu innocentem, immunem à pœna iudicauerit, etiam si princeps sciat priuatim, eum vere deliquisse, argumẽ. eorum quæ Ioan. Andre. Calde. Cardin. & Panor. not. in d. §. quia vero, idem Panor. & Imol. in c. 1. de offi. ordin. & ibi Altia. nu. 85. nisi delictum ita atrox, ac perniciosum esset, quòd maxime reipublicæ cõueniret, eius autorem publice puniri, vt voluit Couarru. loco, paulo ante citato, ante num. 8. Ex quibus, satis in humana, & furibus durissima, Carinthiorum, in oppido Klagenfarino, (apud Bauariam in Germania) consuetudo ostenditur, vbi si quis in furti suspitionem venerit, e uestigio suspenditur, postridie de suspitione iudicant, si fontem inueniunt, pendere sinunt, donec per partes ad terram defluat cadauer, insons repertus sepelitur honorifice, & suffragia pro eo fiunt, exequiæque ex publico per soluuntur. Cuius meminit nobilis regius Historiographus, humanis in literis studiosus, & summe eruditus Petrus Messiæ, mei ex parte genitoris agnatus, in suæ variæ lectionis Siluæ, part. 3. c. 26. quo loco, contra hanc etiam inuehit consuetudinem.

34 ¶ Et merito, siquidem de hominis salute cum agitur longe plenius debeat esse iudicium, l. addictos, C. de appella. ibi. *De his plenius volumus esse iudicium, qui (si ita res est, & crimen exegerit) rectius possint puniri damnatos.* glo. 2. ante fin. c. veniens, eod. tit. l. fin. C. de prob. c. Epiphanium. 2. q. 6. c. sciant. 2. q. fin. l. 12. tit. 14. part. 3. l. 26. tit. 1. part. 7. quæ iura probationes, in causa criminali, luce meridiana exigũt clariores, (in qua, nedum procedũt, sed etiam in pecuniaria grauiter secũd. Anchar. not. in cons. 28. incip. rationes inductæ, colu. fin. num. 6. quem citat, & sequitur Barba. in cõsil. 8. incip. sapienter doctissimus, 5. col. nu. 8. vol. 2. l. athletæ, §. dat remissionem iunct. l. propter litem, ff. de excusa. tut.) dicta tamen probat tex. in c. ex literis, de proba. & l. qui sententiã, C. de pœn. & illud satirici Iuuenalis, Satyr. 6. *Quis testis adest? quis detulit? audi, nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.*

EX.18.FVNDAMENto sequent.

¶Sententia nullis probationibus factis lata, nulla est. num.1.

Iudex cui nihil constat, nihil decernere potest. num.2.

Iudex de iure diuino, iudicare debet, ex allegatis, & probatis. num.3.

Iudex probationes necessarias omittere non potest. ibidem.

Iudex nullis praecedentibus probationibus aliquem condemnans, in dolo esse dicitur. num. 4.

Probatio plena requiritur, in quocunq; iudicio etiam possessorio, & quantumuis summario. num.5.

Iudex cui aliquid committitur sub hac clausula, si tibi constiterit causae, & processus cognitionem praemittere debet. ibidem.

Papa condemnare non potest, ad debitum non probatum. num.6.

Ordinis substantialis iudiciorum est, vt dilatio per iudicem ad probãdum detur, vtq; testes recipiantur, quo omisso, processus viciatur. num. 7.

Lex.2.tit.15.l.2.& .3.tit.16.part.3.& .l.1.tit.4.lib.3.ordinatio. regia. & pragma.206.cap.6.& pragm.42.c.15.citantur, & expenduntur. ibidem.

Probationes si in iudicio sine dilatione recipiantur, valent. num.8.

Sententia absq; probationibus lata, non est nulla: ex opinione communi. numer. 9.

Sententia absq; probationibus lata, quando dici possit nulla. num. 10. vbi contra Ioan. And. Bart. Alexan. & Hipol. disputatur: & eorum opinio ostenditur falsa.

1 IVSDEM fere speciei, decimũ octauum fundamentum est: quód sententia, nullis probationibus factis lata, ipso iure est nulla: vti á Cardinali, post glo. ibi proditum est, in.c. ecclesia sanctae Mariae, de costitu. á Mattheo de afflic. citatus, & sequutus in decisio. Neapolit. 28. incipien. latae fuerunt. numer. 2.

2 ¶Quoniam postquam per negationem partis, res effecta est dubia. l. si quis libertatem. C. qui ad libert. pro clam. non pos. &. l. nemo, C. de acquiren. posse. iudex cui nihil constat, nihil decernere potest. l.1. vbi glo. C. de secund. tabul. quem textum in proposito adducit Bal. in. l. falsus; 7. colum. versic. item dubitatur in fine, C. de furtis.

3 ¶Et cum de iure diuino, iudex iudicare debeat secũdum allegata, & probata, vt notat Azo, in sum. de testib. colum. pen. versic. per dominum quoq; et Carol. Ruyn. nouissime, in consil. 38. incipiẽ. de duobus est videndum, col.5. nu.9. cum sequen. vol.5. nõ potest probationes necessarias omittere: cũ illae de iure sint diuino, quo cauetur, in ore duorum vel triũ omne verbũ stare. Matthe.18. c. nouit, de iudic. & Robertus Marãta probat, in sua de ordin. iudicio. praxi. 4. part. 9. distinctio, num. 10.

¶Et

4 ¶Et si nullis præcedentibus probationibus iudex aliquem condẽnaret: diceretur esse in dolo, teste Baldo, in.l.1.colu.8.C.de his quæ pœnæ nomi. cum alijs de quibus per Alexand.in consil.131.incip. in causa, col.pen.versic. probatur etiam.2.vol.

5 ¶Ideo in quocũq; iudicio, etiam possessorio, & quãtũuis summario plena requiritur probatio, licet in eo dilationes abreuiẽtur, probatoriæ: vt voluit glo.cõmuniter approbata, ĩ.l.1.verbo, filiũ, C.quor. bono.ex Alexandro, in cõsil.139. incipien.circa, in fin.volum. 6. & docet Bart.in.l.3.§.causæ, ff. ad S.C.Carbon.& Bal.ĩ.l.1.C.vt in possess.legat.tradit Cosmas Guymier, in pragma.sanctio. Gallica. sub titulo, de causis, super verbo, constiterit, fol.153.col.4.in paruis dicens etiam ibidem, in.3. col. nu. 2.quòd iudex, cui aliquid committitur, sub hac clausula si tibi constiterit, debet præmittere cognitionem causæ, & processus, cum causæ cognitio sit de eius substantia, l.iudex, &.l. final. C. comminat. vel epistol.& quæ de iudicij sunt substantia, omitti non possint, per hoc quòd summarie dicitur, vt est tex.expressus, in clemen.sœpe, de verbo.signi.

6 ¶Sed, & papa condemnare non posset ad debitum nõ probatum, cum aliud, contra ius sit naturale, vel gentium, & naturalem erradicare iustitiam, vt inquit Alex. in consil.2.incipien. visis dubitationibus.2.colum. numer. 4. versic. & est ratio, vol.2.quem sequitur Matthe.d Afflict.in decisio.Neapolit.91.incipienti, iterum in causa Alexandri, 2.col.num.2.bonus facit tex.in.c.nullum.30.quæstio. fin.

7 ¶Ordinis enim substantialis, iudiciorum est, vt dilatio per iudicem ad probandum detur, vtq; testes recipiantur: quo omisso processus viciatur: vt not.glo.in sum. 2. quæs.1.& in.l.prolatam.C.de senten.Speculat.in tit. de dilatio, & Ioan.Matien.nouissime, in.3.par. sui dialogi. c. 45. in prin. textus est, in.l.2.titul.15. part. 3. ibi. *Deuen los juzgadores dar plazo*, & in. l. 2.&.3.titul. 16. ead. part. & in. l. 1.ibi. *Hechas estas responsiones*, tit.4. lib.3.ordinatio.regiar.& in prag. 206.cap. 6. & pragm. 42.c.15. vbi terminus ad probandum statuitur, qui non semel prout iure communi, sed pluribus dilationibus concedi solet, modo iuris metam non excedant, licet prima dilatio non contradicatur, quòd iure communi requirebatur: iuxta notata per Bart.in.l.1. numer. 6. C. de relatio. Alexan.& doctores in.l.fin.ff.de ferijs, & Robert. Marant.in dicta suæ praxis, 6. part. actu, 3.num. 2.&.12.

8 ¶ Scribens, ibidem. numer. 13. valere probationes, si in iudicio sine dilatione recipiantur, secundum Bart. Bal. Alberi. & moder. præcipue Iason. in. d.l. fina.in pen.colum. ff.de fer. Anton.de Butrio, in. c. licet causam, in princip.& ibi, Pañormit.5.col.

versic. sed circa hoc quæro, de probatio. Bal. in l. 2. C. de dilatio. & Matth. de Afflict. (qui decisio. Neapol 55. incipien. tempore regis Francorum, sic decisum fuisse restatur.)

9 ¶ Proprius tamen (nihil vt omittamus) loquendo, inherendo cōmuni omnium fere doctorum cōclusioni (cuius testes sunt Ioan. de Imol. in c. cum in iure, de offic. deleg. & post eum Alexand. in consil. 105. incipien. ponderatis narratis. 1. colum. numer. 2. volum. 5. Afflict. in decisio. 47. incipien. fuerunt latæ. numer. 4. & Decius, consil. 295. incipien. in causa istorum, col. 1.) sententia absq; probationibus lata; non est nulla, cum contra ius litigatoris sit dumtaxat lata: vt concludit Rota per Egidium à Bellamera, relata, conclusio. 73. incipien. sententia, & scribit late Felin. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, 11. colum. numer. 24. de constitutio. Bart. & Bal. in. l. prolatam. C. de sententi. idem Bald. in l. penul. colum. (etiam.) pen. versic. considera ergo. C. si aduers. rem iudica. & in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, & facit quod not. Bal. in. l. 2. in. 3. colu. C. de eden. innuens, quòd istud, quòd dicitur sententiam esse nullam, si iudex non vidit acta, intelligitur de actis per quæ substantiatur iudicium, puta non viso libello, non visa litis contestatione, secus in actis probatorijs, nam licet iudex ea nō examinauerit, propter hoc sententia non est nulla; licet iudex malefaciat, non visis actis probatorijs. l. si de meis, §. fin. ff. de arbit. nam per probationes, non substantiatur iudicium. & secundum hæc Baldi verba, intelligendam esse glo. verbo contestatio, circa medium, in. §. sucepto. au then. de exhiben. reis Felin. censet, in. d. numer. 24. ex quo copulatiue loquitur, non valere sententiam, non præcedente litis contestatione, & probationibus. licet vt in huius fundamenti principio notauimus, glo. in. d. c. ecclesia sanct. Mariæ, (quam ibi Cardi. & Imol. probant) aliud velit, & glo. in. d. l. prolatam, & in sum. 2. quæst. 1. quarum, meo genio opinio, posset procedere, quando iudex probationes recipere noluisset, ante ve termini lapsum, eis nō obstantibus, ad causæ expeditionem (nostro, vt in themate) processisset.

10 ¶ Eo namq; casu, sententia nempe dici potest nulla, vt post Bald. declarat Alexan, dict. consil. 105. vers. accedit, Et si Anton. Calderi. Domin. Felin. & alij, in. d. c. ecclesia, á denegatione huiusmodi probationum admissionis, debere appellari putent, aliâs ipso iure sentētiā tenere censentes, per tex. in. l. argentarios, §. cū autē, i verb. si non probauerit, ff. de eden. & l. post humus, §. si quis ex his, ff. de inosi. testam. & in. l. cū putarē, ff. famil. hercisc und. quòd, & Francus tenuit, late disputās, quæstio, 55. in c. dilecto, de appellatio. & Capitius, i decisione, 1. col. 9. vers. secun-

fecundo, quod dictũ, quorũ assertio, in paulo ante citata conclusione, vix locũ habere dignoscitur: si quidē tūc appareat, sine causæ cognitione sententiam esse latam, & ex consequenti, ob id fore nullam ex his quæ in præcedēti diximus fundamento. & ita procedit, & intelligendus est Bal. in d. l. prolatã, 1. col. quem sequitur ipse ibidem Felin. in. d. c. ecclesia. 9. colum. nu. 18. in fine, & accipienda sunt quæ Philip. Decius in volūte tradit, in consil. 275. incipien. viso tenore Bullarũ, col. pen. nu. 11. quē citat Hippol. in singul. 486. incip. communiter scitur, vbi postq̃ præmittit, cõmuniter sciri, quòd sentētia sine probationibus non valet, id tamē limitat, nisi iudici data esset potestas iudicādi, etiam de facto, & sola veritate inspecta, & prout ei melius visum fuerit, quòd tunc probatio aliqua necessaria nō sit, vt signanter dixit, Ioan. Andre. in c. 2. de iuram. calum. in. 6. in nouella, alleg. notata, l. c. statutũ, §. assessorem, de rescript. eod. libro, ab Alexādro relatus, & sequutus in consil. 189. incip. in causa, & lite, col. fin. nu. 15. vol. 6. vbi scribit idē notare Bald. (licet nō ita aperte) in titul. de pace cōstan. in ver. *Nimam nostrã*. Sed, & (quòd fortius est) habentem potestatem, veritatem inquirēdi summariè, & de facto, & condēnandi de facto, sine causæ cognitione, & probatione, cōdēnare posse: & ea verba id importare, Hippol. ibidem sub iungit: ex Bart. in consil. 82. incipien. punctus quæstionis, inter Albertum leonis, 1. col. num. 3. versic. videndum est, allegan. l. ictus fustiũ, & ibi not. glo. in prin. ff. de ijs qui notan. infam. quē Marsilien. ipse citat, & sequitur dicens, tenenda hæc mēti, quia in practica, & theorica sunt notabilia. quorum salua pace patrũ, admirationi erit etiā his in studijs mediocriter versato, sic, vt hi literatissimi viri in re notissima, impegerint, siquidem verba prædicta, solummodo quæ iuris sunt ciuilis excludant, nō autem quæ de iure naturali sunt, vel gentium, nec reo auferant defensionem: teste eodem Bart. (communiter in hoc recepto) in. l. filius familias, colu. 1. num. 4. ff. de donatio. vbi late additio. & respōdet, eadem sub specie. Ludo. Roma. in consil. 248. incipient. hæc sententia. num. 3. vbi citat, idem ipsum, dixisse Bart. in extrauagā. ad reprimendũ, in verbo videbatur. Et Bal. inuit, l. l. milites, §. 1. ff. de testamen. milit. quòd horũ vigore verborum, condēnare iudex non poterit, ni sibi, vt iudici constet. nec per ea, ius alterius ledi posse, tex. probat, in. d. l. filius fam. & ibi not. nume. 2. Bart. Etiam si in iunctum sit iudici, quòd ad sui possit voluntatē facere. l. cum filius, iunct. l. 1. ff. de testamen. milit. quam ibi. numer. 3. adducit. & explicat notabiliter Lapus, in allegat. 128. incipien. factum super quo. num. 3. Sed, & potestas quæcunq;, mandatũ, & autoritas alicui data, secūdum boni viri arbitrium

trium, concessa intelligitur: & huiusmodi est regulanda arbitrio. l. si libertus ita iurauerit, ff. de oper. liberto. l. Thais, §. sorore, ff. de fideicom. libert. l. hæc venditio, ff. de contrahen. emptio. c. Quintauallis, & c. veniẽs, de iure iuran. l. continuus, §. cum ita, ff. de verbo. obligatio. & voluit glo. not. in. l. pen. ff. de arbit. quã citat Angel. in tracta. malefi. in part. contra voluntatem dicti Ticij. colum. 1. & hinc Bal. scribit, in. l. societatẽ, ff. pro socio, quòd si aliquis, ponit se in alicuius manibus, & dicit pono me in manus vestras, condemnetis me, in quicquid vultis, quòd nõ potest ipsum condemnare, nisi ar bitrio boni viri, quem refert, & pro dicto eleganti prædicat, ac sequitur, ante citatus Hippol. in cõsil. 21. incipien. vocem meam. 7. colum. num. 45. vbi plura, hac in re adducit iura. non enim omitti potest causæ cognitio, & probatio, quæ (vt liquet) partis defensionem respiciunt: quòdq; à iure diuino, naturali, & gentium ortũ habet, vt supra, & in præcedenti diximus fundamento, ea namq; verba, hoc important, vt dilationes à iure ad probationem faciendam requisitæ, abreuiari possint, non autem totaliter omitti: textus est expressus, in clemen. sæpe de verbo, signif. ibi. *Non sic tamen iudex litem abreuiet, quin probationes legitimæ, & defensiones necessariæ admittantur.* Et (post alios in fortioribus terminis quos ibi citat) concludit Roma. in consil. 519. incip. in casu propositæ consultationis. numer. 4. & 5. & iudici per illa intelligitur concessum verba, præter legem agere, non contra legem: cum semper in qualibet quacunq; plena, & generali, quæ attribuatur potestate, subaudiatur, dum tamen ne quid turpe, aut illicitum, ne ve iure fiat prohibitum. l. in venditione. §. de tempore, ff. de bonis autho. iudi. possid. quem comend. Iason, in. §. in bonæ fidei, numer. 4. instit. de actio. tex. est in. l. creditor. §. Lucius Ticius, ff. mãda. & ibi not. Bal. quòd data alicui generali administratione, non permittitur ei, quid dolose facere, nec per hoc obligat dominum: sed bona fide, & in casu licito agere debet. & comen. idem Bal. in. l. fin. C. de contrahen. empt. in fine, facit. l. 1. ff. de mil. testam. iunct. l. dotale. l. in fraudem. d. l. cum filius, & l. si à milite, §. 1. & 2. eodem titulo. l. 3. §. si procurator, ff. quód quisq; iur. l. si procurator. §. Celsus, ff. de condi. in debi. l. si pater, ff. de priuileg. creditor. l. libertus, §. Imperator, ff. ad municipal. l. si quando, C. de inoffi. testamen. & tex. in. l. mora in prin. ff. de vsur. & plura congerit, in proposito notãda, (post alios per eũ ibi relatos) Ioã. Lup. à Palaci. rub. in repeti. rubri. de donatio. inter vir. & vxo. §. 66. nu. 26. (lex est sic intelligẽda) stili, 205. absurdus enim, et prauus intellectus, semp est euitãdus, etiã faciendo vim litteræ. l. scire oportet, §. aliud, ff. de excu-

excusatio. tutor. l. begninius, & l. ambigua, ff. de legib. absurdumque esset, legis verba ita intelligere: vt inde iniuriarum oriretur occasio, vnde iura nascuntur. l. pen. C. de hæred. instituen. Nec glo. in d. l. ictus fustiũ id probat, ad quòd citatur: cum tantum loquatur in pœna, sine causæ cognitione, & sententiæ prolatione iam exequuta: & multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta teneant. l. patre vel marito, ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur. cuius, & nos meminimus, in. 11. huius. 2. part. fundamen. numer. 34. maxime quando eadem id exigat glosa, vt quis infamis fiat, causam cum ipso fustium ictu, quem propter id passus est, veram esse, quo casu, iudicium illud, vt cunque fuerit factũ, & exequutum, hac ex ansa sustentatur: argum. eorum quæ de iniusta captura nonque debito modo facta, in. 1. partis fundamen. 9. numer. 4. cum sequen. notauimus. Neque id, ex eo sequatur, quòd iudex sola veritate inspecta, sine causæ cognitione, & probatione procedat, propriusque eiusdem glosæ perpensis verbis, contrarium colligatur: siquidem supponat delictum notorium esse, & manifestum, aut saltem testibus furem ipsum (de quo loquitur,) conuictum fore, aut crimen existere comprobatum ipsa facti notorietate, quòd in flagranti captus sit flagitio, ita quòd tergiuersatione, atque negatione cœlari non possit.

EX. 19. FVNDAMEN to sequent.

Sententia, intra breue tempus lata, est nulla. nu. 1.

Sententia lata infra modicos dies, post litem contestatam, nulla est: cum ex hac temporis breuitate, iudicẽ nõ bene fuisse instructum præsumatur. nu. 2.

Sententia communior, & verior est, sententiam infra breue tempus latam, nullã esse. ibidem.

Iudex, in processu ordinem debitum seruans, si tamen completo processu, sententiam proferat, illo deliberate non viso, sententia est ipso iure nulla. num. 3.

Sententia Papæ, & imperatoris, ex nimia temporis breuitate, quòd præsumatur sine causæ cognitione lata, non valet. numer. 4.

Iudicis sententia, cui de mane missus est processus, & in vespere sententiam protulit, nulla est. ibidem.

Ordinatũ nihil est, quòd præcipitatur, & properat. num. 5.

Iustitiæ nouerca, nimia præcipitatio est. num. 6.

Veritas sæpius exagitata, magis splendescit in lucem. ibidem.

Festinatio, malorum morum euidens est argumentum. num. 7.

Iudices qui præpropere sententias ferunt, ballistarij appellantur. ibidem.

Iudices non subitas, sed deliberatione habita post negocium, sententias ponderatas proferre debent. nu. 8.

Minoris contractus, in quo autoritas iudicis, seu decretum statim, quòd à curatore minoris fuerit postulata, interposita sit, nullus est. nu. 9.

Notario rogato de interpositione decreti nõ creditur, si scribit causæ cognitionem interuenisse, quia diligens inuestiga

tio,

tio, quæ in causæ cognitione interuenire debuit non potuit fieri tempore confecti instrumenti. num. 10.
Iudici, causæ cognitionẽ interuenisse aßerenti non creditur. num. 11.
Scriptura fieri debet seorsum, de causæ cognitione, & debita inuestigatione. nu. 12.
Scriptura tractatuum qui præcedere debent rei ecclesiasticæ alienationem, seorsum fieri debet. num. 13.
Deliberatio sæpe trahit hominem, & facit uideri bonum, quòd antea malum eße putabat. num. 14.
Res ulla festinata simul, eademq́; examinata eße non poteſt. num. 15.
Negocia diligentißime sunt inquirenda. num. 16.
Principis mens talis fuiße præsumitur, qualis de iure eße debuit. num. 17.
Principis rescriptum, secundum eius intẽtionem regulatur. num. 18.

ECIMO nonò præfatæ sententiæ exceptio potissimũ, sine causæ cognitione latæ arguuntur, & ex consequenti nullæ, quòd intra modicos dies latæ fuerint. nam, & si in dubio sententia cum causæ cognitione prolata præsumatur, nihilominus ex temporis breuitate, præsumptio huiusmodi tollitur: vnde
1 si iudici vna die processus causæ, magnũ seu regestrũ præsentetur, & altera die pronũciet, sententia tanq̃ causa nõ cognita, actisq́ nõ visis, lata, ipso iure esset nulla: siquidem intra tã breue interuallũ, & temporis modicum, iuris præsumptione quis nõ potuerit illius causæ videre merita, ac mature super his considerare, & deliberare: id circo talis sententia, quasi præcipitata, ac temeraria, & prout præsumitur iniusta, non admittitur, sed tãquam nulla reijcitur ex sententia Bart. in. l. prolatam. 3. col. num. 10.
2 ¶ Et in. l. ex stipulatione, in finalibus verbis, C. de senten. & interlo q. om. iudi. notabiliter etiam tenentus, sentẽtiam latam, infra modicos dies post litem contestatam nullam esse: cum ex hac temporis breuitate, iudicem non bene fuisse instructum præsumatur: cuius dictum doctores vbi quæ referunt, & sequuntur, teste Alexandro, in. l. si is apud quem. 3. col. & ibi Iason. col. 4. num. 15. cum sequen. C. de eden. & eodem Iasone, in. l. iudices, col. 1. num. 2. cum sequen. C. de iudic. & in. l. mãdata, 2. col. nu. 6. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. & in. l. 2. §. fin. col. 1. num. 1. ff. de in ius vocã, & vltra per additiona. Bart. ibidem citatos, Calderin. idem, asseruit, in cõsil. final. sub tit. de senten. & re iudica. fulgo. in cõsil. 165. incipien. in quæstione proposita, col. 1. versi. tertio quia. Anchar. consil. 83. incipien. visis cõsilijs, col. 1. Alexand. Imol. cons. 32. incipien. viso themate, col. 2. versic. circa secundum, vol. 1. & cõsil. 218. incipien. visis verbis domini Crinoldi, col. fin. vol. 2. & consil. 45. incip. visis, vltim. (etiam) col. vol. 6.

vol.6.Panorm.in.c.afferte,2.col. de præsumptio,& in.c.cum ex literis.8.notab.de in integ. restitu. Philip.Decius,in.d.l.is apud quē, numer.30.& in consil. 295.incipien.in causa istorum,colum. fin. versic. secundo principaliter, & consil.489.incipien.in controuersia.2.colum.in fin.scribentes,sententiam, intra breue tempus latam,nullam esse(paulo ante tradita ratione) cum verisimiliter iudicem,non posse bene instrui,compræhendatur.vnde non in merito Bal.in.c. ad nostram per illum tex.de consuet.contra iudices, ita præcipitosos insurgit,scribēs sentētias huiusmodi, nullius fore momenti,prout etiam idem Alexan. (qui,& cum refert)voluit,in consil.123.incipien.scripsit.9.colum. versic.quin no, volum. 4. & tenet Paris de Puteo,(qui bene loquitur) in tracta.syndicat.§.an si iudex. 2. colum. Anton. de But. Imol.& Panormit.in.c.2.de re iudi.Lanfrancus de Oriano, in rep.c.quoniam contra falsam, in part.interloquutoriæ, & appellationes,num.39. Barba.in.c. super quæstionum.§.intentionis,col.4. de offi.delega.Socin. consil. 121. incipien. in causa reclamationis, col.3.versic.secūdo clare videtur, vol.3.& in cōsil.87.incip.pēsatis, colum.2.volum.4.Felin.(qui articulum ponit,)in.d.c.ecclesia sanctæ Mariæ, de const. 7. colum. numer.14.& atestatur,hanc sententiam non visis actis, causæq; cognitione minime præcedente latam,nullam esse,communiorem,& veriorem opinionem fore, in. 9. colum. numer. 17. idem Feli.in.d.c.quoniam contra.16. colum. ante numer. 31. & ante numer.37.de probat.latius Hippol.in.l.statuliber,penul. colum. numer.9.cum sequen.ff. de quæstio,& in rubri.de fideiussor. 5. q. numer.78. cum seq.& in pract. crimi.§. nunc videndum. numer. 33.& in consil. 3. incipien. diuini numinis.3.colum.numer.15.in fine. Andre. Altia. & ibi Nicol. Arelatā.in additio.in tracta. præsumptio.pagin. 370. numer. 20. in paruis, & iterum pagin. 378. numer. 8.& Guiliel.Benedict. in 3. part. c. Raynutius, verb. qui cum alia matrimonium contrahens,fol.(mihi.) 13. colu.3.num. 116. in fine.

3 ¶Afferens ibi,quòd quamuis iudex in processu ordinem debitum seruauerit, tamē si completo processu sententiam protulerit, illo deliberate non viso, nec discusso, sententia est ipso iure nulla: licet iusta, & iuri fuerit conformis.& idem Guiliel.scribit, in. 2. part. d. c. Raynutius, verb. mortuoq; testatore,1. numer. 199. & ante eum,Bart.tenuit,in.d.l. is apud quem.1.colum.num.5.& nuncupatim, Andre.Barba.in.d. c. super quæstionum,colum.4. de offic.delega.

4 ¶Sed, & Papæ, & Imperatoris sententiam, quòd sine causæ cognitione, ex nimia temporis breuitate præsumatur lata, non valere,

lere, tex.probat,in.d. c. cum ex literis,de in integ. restitu. & notat Anchar.in consil.250.incipien.in causa, & quæstione, quem cum alijs refert, & sequitur Detius, in consil.544.incipien. Serenissimus imperator Carolus,3.col.nu. 18.versic. Nam,& sentẽtia Papæ, & Capitius,decisio. Neapoli. 69. incipien.in causa Ioannis,num.35 bonus est tex.in.c.ponderet.50.distin.& ibi illum tex.domini.à sancto Geminia.considerat dicens expressum esse casum, cõtra iudices quibus,de mane processus mittitur,& in vespere proferunt sentẽtiam,vt talis sententia sit nulla.aureis literis,in proposito notand.c. Deus omnipotens,2.quæs.1.*Deus omnipotens,vt nos à præcipitandæ sententiæ prolatione compesceret,cum omnia nuda,& aperta sint oculis eius,mala tamen Sodomæ,noluit audita iudicare, priùs quã manifeste cognosceret quæ dicebantur: vnde ipse ait,descendam,& videbo, vtrum clamorem qui venit ad me,opere compleuerint,an non est ita, vt sciam, Deus omnipotens,cui nihil est absconditum,sed ei omnia manifesta sunt,antequàm fiant, nõ ideo hæc,& alia multa quæ ob prolixitatem capitulo,non inseruimus,per se inquirere dignatus est,non quòd ea ignoraret, Sed vt nobis exemplum daret,ne præcipites in discutiendis,& iudicandis negotijs essemus.* Et Statius Thebaidos,da spatium,(dicebat)te neq; moras, male cũcta ministrat impetus, & Catilinam,ad inuectiuas Ciceronianas contra eum,in senatu propositas,dixisse traditum est,qui in maximis principalibus vitam agunt, aut qui de rebus publicis, aut priuatis consultant, decet imprimis animaduertere, ne cuiq; voluptati temere assentiant,ne vel liberum ingenium in furore, aut iracundia pessundent. Sed diligenter enitendum est, vt durent inuictis animis,vt omnium rationes æque circunspiciant,nec in alterutram partem declinent:donec luce clariores, in apertum deductæ,& satis per oratæ videantur: difficile est enim,commotis animis,& concitatis ingenijs,verum cuiq; persuadere,& in.c.summo, 11.quæstio.3.hæc habẽtur verba. *Summo opere præcauendum est, ne rectores ecclesiæ,& qui publica id est. secularia iudicia exercent,in dictandis sententijs nullatenus leuitate, aut furore,ducti sint præcipites:sed causis prius diligenter ventilatis,cum rés quæ ignorabatur ad noticiam pleniter venerit,tunc diuina, & humana lex resoluatur: & tunc, secundum,quòd ibi constitutum est, remota personarum acceptione, diffinitiua proferatur sententia.* Sed,& fons eloquentiæ Cicero,in sua oratione pridie quam,in exilium iret, nemo (inquit) tan facinorosus inuentus est vita, vt non tan iudicũ, prius sententijs conuinceretur, quam supplicijs afficeretur, hisce verbis aperte cõmostrans,iudices nõ repente,vel leuiter pœnas in fligere debere: cui illud Ouidij consonat,in libro sine titulo, dicentis, culpa nec ex facili quamuis manifesta probatur.

5 ¶ Et Seneca ad lucillum epistol. 40.nihil ordinatũ est,quòd præcipita-

cipita-

cipitatur, & properat, & in tra- cta.de virtutibus, nihil (inquit) ti bi subitum sit: sed totũ caute per- spitias, & in prouerbijs (aiebat) diu esse deliberandum, quicquid semel esset statuendum: quasi di- ceret, nõ cum præcipitatione, nec absque deliberatione, sed cũ mag- na causæ cognitione, diuturnaque cogitatione, esse omne faciẽdum.

6 ¶ Nimia enim præcipitatio, no- uerca est iustitiæ, clemen. past ora lis, §. verum, & ibi not. Cardin. de re iud. & iniquitati cõparatur, cum iniquitas omnia præcipitet. c. non in perpetuum, vbi glo. in fine, 24. quæst. 3. & tex. in. c. inter hircum, de pœniten. dist. 3. *Virtus (ait) lenta est, & omnium per cuncta trix, & veritas sæpius exagitata, magis splendescit in lucem, & pernities reuoca- ta, in iudicium grauius, & sine pœniten- tia condemnatur, fructusque diuinus est, iu- sticiam sæpe recenseri*. c. graue, 35. quæst. 9.

7 ¶ Qua propter nõ in merito Bal. in. l. si qua ex fœminis. 2. lect. C. de secund. nupt. festinationem, di- xit, malorum omnium euidẽs esse argumentum, & in. c. sciẽdum, 19. dist. scribitur, qui iudicat prius quam intelligat, in laberinthum incidit erroris, vnde non iniocunde eos quippe iudices, qui præpropere sententias ferunt, balistarios Fede ri. de sen. appellat, in consil. 187. incipien. casus talis est, dominus Petrus in fine, vt qui ita fulminẽt sentẽtias, sicut ballista sagitas. cui alludit Octauianus, de stilo Roma næ Curiæ, lib. 7. fol. 98. damnan- da (inuens) æquidem est, in iudi- cãdo facilitas, illorum præsertim, si qui prouentus magis, quam ve- ritatem affectantes, rebus ple- runque suppræssis, sententias te- mere, non minus quam fulgura ia ciant.

8 ¶ Iudex enim, non subitas, sed de liberatione habita, proferre de- bet sententias ponderatas. l. 2. C. de sent. ex breui. recit. facit tex. l. iudices, C. de iud. (vbi Iason, plu- ra congerit) debet enim, cum cau- sæ cognitione sententia ferri, etiã si interloquutoria sit. l. á proceden te, C. de dilatio. & not. Bart. in. l. nec quicquã, §. vbi decretum, ff. de offic. pro consul. & in. l. quód iussit, colu. pen. ff. de re iudi. Immo ex illa temporis breuitate, dolus præsumitur, quódque iudex ipse, dolose versatus, sit adeo festinan- ter procedendo: secund. Paul. de Cast. in consil. 174. incipien. con- tra superius consulta, colum. 2. in fin. part. 1. quem citat, & sequi tur Aymon Crauet, in consil. 153. incipien. vltra iam scripta. 1. colu. num. 2.

9 ¶ Ideo, & autoritas, siue decre- tum, á iudice interpositum, in mi- norum cõtractibus (in quibus au- toritas iudicis, quæ causæ cogni- tio est requiritur. l. magis puto, §. ne passim, cum simil. ff. de reb. cor.) si statim quód á curatore mi noris, fuerit postulata, fuit inter- posita, contractus est nullus: siqui dem nullum fuit decretum, vt pote cui, causæ de fuerit cogni- tio, cum tam breui, ea, tempore inter-

interuenire impossibile sit, sicuti si curatoris datio, & autoritas in contractu interposita, eodem momento sint facta, vt in specie pulchre Pet. ab Ancha. respondet, in consil. 83. incipien. visis diligēter. nu. 2. ab Alexandro relatus, & sequutus, in d. consil. 123. num. 24. Felin. in d. c. ecclesia sanctæ Mariæ, num. 15. Hippol. in l. qui cedem, num. 18. ff. ad legem Cornel. de siccar, & Gregor. Lup. in glo. 2. l. 16. tit. 8. part. 5.

10 ¶ Quibus, non parum Pauli Castrensis dictum conuenit, in cōsil. 38. incipien. super eo quòd quæritur, nu. 2. vol. 2. inquientis, quòd si notarius rogatus de interpositione decreti, scribat interuenisse causæ cognitionem, non creditur ei, quia diligēs inuestigatio, quæ in cognitione debuit causæ interuenire, fieri non potuit confecti instrumenti tempore, & cum temporis requireretur interuallū, de ea, ideo notarius non potuit esse rogatus: iuxta notata, per glo. & Bart. in. l. 1. C. de fide instrumen. & iure hast. fiscal. lib. 10. & eundē Bart. in. l. sciendum. num. 3. ff. de verb. obliga. vbi notario non creditur, nisi de his quæ interuenire poterant, tempore cōfecti instrumenti.

11 ¶ Neq; ipsi creditur id asserenti iudici, quippe qui, cognitionē causæ pro nutu posset omittere, & verba enuntiatiua non probant teste eodem Bart. in. l. si forte, ff. de Castren. pecul.

12 ¶ Debuit ergo (vt idē Paul. subdit) de causæ cognitione, & debita inuestigatione fieri scriptura, seorsum, diuersa ab ea, super qua interuenit decretum. & quòd hoc voluit, Guil. Duran. in Specul. tit. de procurato. §. 1. versic. sed quid si solum.

13 ¶ Sicut secund. eundem Specula. tit. de locato. §. sequitur. versic. & scias, quòd de ipso tractatu, quando de rei ecclesiasticæ alienatione agitur, seorsum debet, tractatuū qui præcedere debent, scriptura fieri, iuxta formā per eum ibi traditam, & Paul. (post alios) Marsilien. sequitur, in. d. l. qui cedem, num. 19. Thom. ferratius, in cautel. 60. num. 13. Iason, in. d. l. nec quicquam, §. vbi decretum, numer. 71. & in. d. l. sciendum. numer. 13.

14 ¶ Et facit quia deliberatio, sæpe trahit hominem, & facit videri bonum, quòd antea malum esse putabat: vt censet glo. verbo, de liberare, in. l. canonizata anteriorum. 2. quæst. 6. quam citat, & sequitur Rota antiqua, 773. incip. dic quòd aliquoties.

15 ¶ Nec vllares, festinata simul, eademq; examinata esse potest. secundum Apuleyum, quem Ioan. à Neuizan, siluæ nuptial. lib. 5. nu. 107. refert. & Senecam in prouerbijs, Biam, & Socratem, philosophos dixisse festinationem, & irā contrariam esse consilio, inde arbitratoris ex arrupto laudantis arbitramentum, (eadem ratione) est nullum: ex Bal. in. c. 1. ad fin. de: in uest. in ma. fac. quem sequitur Panormit.

normit.in.c.quinta vallis, colū. pen.de iure iuran.Cardin.in cō sil.144.incipien. magister Bartholomeus.Roma.in.d.l. sciendum pen.col.& in.l.siquis arbitratu.§.col.ff.de verbo.oblig.& in.d.rub.de arbit.3.col. & tepo ris breuitatem,etiam in arbitrarijs,acta nulla reddere, Anchar. respondet,in consil.36. incipiē. visa quadam peticione,2.col. et Bal.in.l.captatorias,2.col.num. 8.versic.modo. C. de testamen. milit.scribit.quòd si testator cō misit declarationem certorum debitorū se yo,qui in.discusse,et præcipitanter declarauit, quòd deberent restitui Cayo, tanq̃ ab eo fuerint illa debita extorta,talis declaratio non valet:referens Barto.sic cōsuluisse.quia boni viri formam non est sequu tus.l. Thais ancilla,§.sororem, ff de fideicom. liber,& aliquid de buisset ei,requæsito hæredecōstare.l.ciuitatem legati,ff.de vsu fruc.legato.quòd dictum sequitur Ioan.de Anan.in.c. cum sit, in fin.de iudeis,&Ludo.Roma. in.d.rub.de arbit. in.3. col. allegans ibi Anton . de But. in. c. si pro debilitate, de offic. delega. tenentem , quòd sententia lata ad sapientis consilium præcipi tatū, est nulla, qui tamē in meo codice,hoc non dicit,sed nec alius codex,ex multis, quos data opera vidi,id habet.quòd,& Felin.Sande.qui,& Bal. sequitur testatur:in.d.cap.ecclesia sanctæ Mariæ,8.col.num.15.ad finem, & est notabile ad intellectum.l. 31.ad curias Taurin.&.l.6.tit.5. lib.3.for.leg.&.l.11.tit.3 part.6. vt admodum pro commissione (de qua loquuntur) melius, & pro vt decet rectius expediēda, necessarium sit, temporis interuallum,ad inquirēdum quomo do,& qualiter cōsultius debeat expleri,nō cp ex arrupto;&præcipitant er declaratio fiat;argumen. tex. ad hoc singularis in.l. si finita,§.nō autem statim,ff.de dam.in fec.ibi. *Nō autem statim vbi prætor misit in possessionem,etiam possidere iubet,sed tunc demum,cum iusta causa videbitur.* & facit.glo.verb.vnius diei,in.l. sed, & si per prætorē,§. quoties, ff. ex quib. caus. imposse.eatur.quæ notat impos sibile esse,in vna die petere resti tutionē,& causam cōplere , om niaq; expedire. inde etiam Angel.(nec absre est)not.in.l. si ab arbitro,§.1.ff.qui satisd. cogan. capturam non valere, quam iudex contra allegatum inspectū de fuga decreuit:nisi saltemsum marie cognouerit de qualitate personæ capiēdæ.&Ludo. Roman,consil.454.incipient. in re præsenti;pen.col.num.23. scribit,missionem in possessionē ex secundo decreto sine causæ cognitione, & ex arrupto nullam esse,&in.l.t.§. siquis ita. 2. col. versic.hanc autem opinio. ff.de verbo.obliga.dicit quòd sentētia secundum consilium sapientis lata,à iudice non lectum , est nulla:& notat Bald.(qui sie de-

S bent

ent intelligi, & procedunt) in leg. 1. col. 1. C. de senten. ex breui cul. recitan. & licet iurgantium controuersias, cæleri, sententia terminari, & æquitati expediat, & rigori. c iurgantium, de re iu. non ita tamen acceler ãdum est, quominus ipse instruendus iudex, plene examinet, & cuncta iudicij merita diligẽter rimetur, ca. iudicantem, 30. q. 1. l. properandum, § siquidem, C. de iudi, ibi, *Tunc iudicem negocij acta apud se confecta conspicere.* tradit Innocen. in. c. cum Bertoldus de re iud.

16 ¶ Demum, diligentissime negotia hæc inquirenda, siquidem iudices ad veritatem, aliter peruenire nõ possunt, Ioan. Chrisost. homil. 17. super Mathe. prædicat. in. c. occidit. 23. quæst. 8. relatus. Quod affatim Catholici, & inuictissimi Reges Fernandus, & Elisabes, dictæ legis Toleranæ conditores insinuare videntur, quando in ipsa eadem lege, verum, & commissionis instructione, cautum sit, dictum iudicem, nedum intra terminum, ibidem præfixũ, vtrarũq; partium probationes recipiat, sed etiam per se ipsum inquirat, omnibusq; quibus posset modis, rei veritatem scrutetur, & inuestiget, eaq; illorum Principum piorum mens fuerit.

¶ Quæ talis præsumitur, & qualis de iure esse debuit, vt Felin. (post alios per plura de quibus, ibi per eũ) docet, in cap. 3. de except. ad finẽ, & Philip. Deti. in consil. 11. incipien. quoniã iudicantium responsa. 3. col. num. 4. & in consil. 114. incipien. & pro tenui, 3. col. (cum alijs per Catel. Cot. aductis) in suis memoral, verbo rescriptum.

18 ¶ Et præfatum suum rescriptum, secundum eorum intentionem reguletur, vt not. innocen. in. c. cum ecclesiasticæ, de exceptiõ, & Bal. in. l. præscriptione col. pẽ. C. si cont. ius vel vtil. publi. & in, l. 1. C. de constitu. Principis.

EX. 20. FVNDAMENTO, sequent.

¶ *Sententiam redit nullam, notoria ex actis resultans iniquitas, & in iustitia. num. 1.*

Probatio quantum vis reijciatur per rei euidentiam, & aspectum admittitur. num. 2.

Probatio per aspectum, probationum omnium optima, & superlatiua. ibidem.

Probatio quæ per rei euidentiam fit, non reijcitur, per hoc, quod quis post dicta testificata ad probationem non admittatur. numer. 3.

Sententia sine appellatione reprobatur, per facti euidentiam. num. 4.

Sententia ex eisdem actis euidenter iniqua, in rem iudicatã non transit. nu. 5.

Sententia manifestam iniquitatẽ cõtinẽs, ipso iure est nulla. num. 6.

Sententia manifestam iniquitatem continens, exequibilis est minime, vt quæ nullius sit momenti. num. 7.

Sententia necessario est nulla, si ex actis notoria iniustitia sit. num. 8.

Sententia notorie iniusta, appellatione nõ eget, etiã si notorietas iniustitiæ, postea acciderit. num. 10.

Statutum appellationem tollens, non tollit euidentis ex actis iniquitatis allegationem. num. 11.

Lex Toletana locum non habet in sententia, ex eius actis euidēter iniqua: nec de tali intelligitur. ibidem.

Exceptiones omnes statutum excludens, non excludit eas, quæ ex inspectione instrumenti, vel contractus, siue sentētiæ, aut alterius actus, a quo reiectæ sint, apparent. num. 12.

Leges. 4. & 5. tit. 8. lib. 3. ordinat. Regia. citātur, & expēdūtur, & ibidem intelliguntur.

Sententia ex causa notorie falsa, lata: ipso iure est nulla. num. 13.

Sententia est nulla, si iudex in ea, expræssim se ad aliqua acta, non vera, sed nulla, & erronea, se referat. num. 14.

Sententia est nulla, si acta, ad quæ se refert, detegantur nulla, vel falsa. nu. 15.

Sententia, in qua iudex ad probationes à iure reprobatas se refert. nulla est. nu. 16.

Lex. 68. Tauri. citatur, & explicatur. ibidem.

Actorum nullitas, seu error, vt sentētia, quæ ad ea se refert sit nulla, patens, & inexcusabilis esse debet, & propter expræssam relationem, sententiæ inesse cēsetur. nu. 17.

Decretum contra præsentem siue absentē ex falsa causa latum, ipso iure est nullū. nu. 18. etiam si causa partim esset vera, & partim falsa. num. 19.

Sententia diffinitiua, quando est diuidua, solum in eo retractatur capite, quo falsa, seu nulla reperitur. num. 20.

Decretum ex causa falsa interpositum, indistincte est nullū: etiam quòd causa nō sit in decreto expræssa. num. 21.

Sententia, ad acta per modum causæ se non referens, sed potius generaliter, & enunciatiue, mero iure valet, quamuis alijs in actis, ad quæ necessario nō est fiēda relatio, error deprehendatur. nu. 22.

Sententia, quamuis nullo modo ad acta se referat, si tamen error illis in actis deprehendatur, ad quæ necessario referēda est, nulla est. num. 23.

Sententia, contra legem, seu ius constitutionis claræ, aut indubitabilis, manifeste lata, ipso iure est nulla. num. 24. & de lege Toletana, ibidem.

Iudicem aduersantem legibus, sua pratēsa non excusat conscientia. nu. 25.

Iudicem, legum ignorantia non excusat: cum earum minister electus, & deputatus sit. num. 26.

Lex Toletana, ita publicè constituta est: quód ab omnibus sciri debeat. ibidem.

Paria sunt, quem scire, vel scire debere. numer. 27.

Paria sūt scire et cire posse de facili. nu. 28

Paria sunt habere, & habere debere, & habere, & habere posse. num. 29.

Paria sunt, dubitare, vel dubitare debere. ibidem.

Causa à iure ciuili notorio, et indubitabili reprobata, nō excusat à vero dolo: sicut causa quæ à iure naturali est reprobata. nu. 30.

Sententia lata, vt ex errore iuris inualidetur, patenter esse debet. contra tenorē & casum legis publicæ, & manifestæ: quòdq; talis error, oculo corporali indicta sententia, & eius actis, habita relatione ad textum legis, cerni possit. non autem quód oculo mentis, & per subauditos percipiatur intellectus nu. 31.

Error requiritur expræssus, & non sufficit tacitus. num. 32.

Expressum solūmodo dicitur, quód ex verbis infertur. num. 33.

Notorium, æquipollet expræssioni. nu. 34.

Sententiam ita viciat iuris, vel facti in contrariū, notorium, sicuti iuris erroris expræssio. numer. 35.

Sententia contra notorium iuris, aut facti

lata, ipso iure est nulla. ibidem.

1

IGESSImo, nrã hac pro parte maxime urget, quòd notoria, & ex actis resultans iniquitas, & iniustitia, sententiã præcitati licẽtiati Moreno, primi hac in causa iudicis, nullã reddit: & omnẽ illius præsumptionem, ac fomentum tollit, quòd pro autoritate sententiæ esset: præsumiq; posset, ex quo, ita manifeste de contrario cõstat, l. si pars, & ibi Angel. ff. de inoff. testamen. glo. verbo, pisana, in clemen. pastoralis, de re iudi. c. inter ceteras, c. cum Bertoldus, & ibi Innocen. super verbo cõcessimus, extra cod. titul. quem tex. ad hoc Cardin. adducit, in consil. 56. incipien. dum reuerẽdus, & facit tex. c. cũ ad quorundam, de exces. prælat. & in. c. suã vbi Anton. de Butrio, in vltim. notab. de pœn. & post Roma. in leg. admonẽdi, in. 10. col. versic. decimo, de iur. iuran. communis est assertio, secũdũ Felin. in. d. c. inter ceteras, col. pen. versic. amplia etiam, in fin. & not. idem Felin. in. c. si quando, in prin. de offi. delega. & in. c. nouit, ð iudic. & in. c. consanguinei, num. 6. de re iudica.

2 ¶ Sic, & probatio, quãtum vis reñtiatur, tamẽ per rei euidẽtiã, & aspectũ admittitur: nã, vt scribit Azo. in summa. C. ad leg. acquil. nulla vnquã virtus fuit, excluderẽ huiusmodi probationẽ: (prout eum, multi allegãt) quã uis id ipsum, in meo non reperi codice, sed ita eũ citat, & sequitur Bal. in. l. cõtra negatẽ, in fin. C. eod. tit. & in rubri. C. de proba. col. 1. versic. redeo igitur ad primũ, vbi hinc, dicit, probationẽ hanc, omniũ esse optimam, & probationũ superlatiuã: quia illi verissimi sunt sermones, qui cõcordãt cum rebus sensatis: ex Aristotelle, & Auerroe. & probatur (vt dicit) in. l. si irruptione, §. ad officium, ff. fini. regũdo. & idẽ, pene ex eiusdẽ Azonis autoritate, ipse (inquit) Bal. in. l. 1. C. si aduers. libert. & in. l. pen. in fin. C. de pericul. tuto. & Ioã. de Platea, in. l. 1. paulo ante finẽ. C. de cano. frum. vrb. Rom. lib. 11. Cepol. cautel. (secũdum postremã editionẽ) 104. incipien. multa sunt. Barba. in. c. euidẽtia, de accusat. vbi id admodum extollit. & in. c. 1. col. 4. ð offi. ordin. & in cõsil. 7. incipien. clemẽtissimi, col. 4. vol. 1. Alex. in. l. cũ qui §. vltim. col. pen. ff. de iure iurã. & in cõsil. 116. incip. postea quã in casu magnifici, ad fin. vol. 1. asserẽs nũquã talẽ probationẽ intelligi esse exclusam, & scribit, idẽ Alexã. in consil. 186. incip. visis subtilissimis, col. 4. versic. et dicit Bal. vol. 2. & in cõsil. 35. incipien. viso processu. 4. col. et cõ

sil. 63.

fil. 63.incipien.ftantibus his,col
pē. verfic.accedit quòd vbicūq;
vol. 4.(quód cōfiliū iterūrepeti
tur,cōfil.39 .vol.6,)Frācif.Cur-
ti.fenior,in repet.l.admonendi,
col.89.verfic.immo volunt do-
ctores,ff.de iure iurā.Iafon, in.l.
cum qui.§.in popularibus.3.col.
eod.tit.& in.l. 1.col.6.verfic. cir
ca aliud,ff.de no oper.nuntia.&
in.l.videamus,§. deferre. col.vl-
tim.& in.l.fin,ff.de in lit.iuran.
Detius in.c.cū fpetiali,§.porro.
2. notab . de appellatio . Catel.
Cot.memoral.incip. dānum da
tū,Hippol.in.l.1.§.fi ferui quafi,
2.col.ff.de quæftio. & in reper.
rubri.de proba.27.col.nu. 158.
& in confil.16.incip.inclina cor
meum,3.col.nu. 8. & confil.64.
incip . in nomine matris,5 . col.
nu.28. Andre . Altiatus, in tra-
cta.præfumptio.part.2. nu. 16.
Chafen.in confuetud. Burgūd.
rub.1.§.6.verfic.& eft vnum Re
mediū,(vbi,nu.8.recenfet octo
cafus,inquibus,per oculū, & vi
fum probatio requiritur; & cu-
ius expenfis,per rei euidētiā fie
ri debeat probatio,concludens,
quód peritis,excepta agrimēfo
rū mēfuratione , quæ expēfis fit
cōmunibus,licet tantū vnus pe-
tat,& alius etiā contradicat : ex
Panormit,&Felino in.c.quia iu
dicātē.2.col.de præfcrip. Bart.
in.l.fi poftulauerit,ff.ad leg. Iul.
de adulter.&Saly.in.l.fiquis,C.
fini.regūdo.) & quód huiufmo
di probatio,quæ per afpectum,
& rei euidentiam fit , omniū fit
optima:Bald.notat, in.l.deo no
bis , 3. col. verfic. fed ponamus
quód dubitatur.C.dé epifco. et
cleri.per.cā.quód autem interro
gafti:27.quæf.2.idem Bal. in.l.
vnic. C. vt quæ de funt aduoca.
3.col.Angel.& Imol.in leg. 1. §.
qui damni,ff. de dam. infect. &
ante eos Innocen.in.c.propofui
fti,de probatio.per tex.c.nec ali
qua, 27.quæf.1. á Paulo de Ca-
ftro,citatus,& fequutus;in con-
fil.174.incipien.cōtra fuperius
cōfulta.2.col. verfic. nec obftat
quód decretum;vol.1. & confil.
81.incip. in caufa quæ vertitur
inter reuerendum.3. col. verfic.
tertio inducit, vol. 2. & Cepol.
caufa.criminal.confil.3. incipiē.
in caufa quærelæ,col.1.notanda
eft glof.verbo requirit , in. c. ad
noftrā.2.de iure iurā.nullam ef-
fe validiorem infinuans proba-
tionem,quam per euidētiam fa-
cti.quód,& Barba.(qui alios ci
tat) voluit, in. d.confi. 7.col.4.
verfic.item ille notarius.
3 ¶ Inde Bald.in.l.fiquis teftibus,
ad finem,& ibi quoq; Saly. col.
fin.verfic.quæro an poft. C . de
teftib.fcribit, quód quāuis quis
poft didicita,teftificata,ad pro-
bationem non admittatur, non
tamen per hoc,ea reijcitur pro-
batio,quæ per facti fieret euidē
tiam , quód etiam dicit tenere
fpeculato.in titul. de probatio.
§.videndum, verfit. hoc quoq;,
& fequitur Roma. in repeticio.
§.de viro leg. fi vero. 31. fallent.
ff.folut.matrimo. (vbi tamen di

cit,& quidem verè, Speculatorem vbi supra id non dixisse,) & idem Roma. in repet. rubri. de arbit.9.col.versic. item fallit si per euidentiam, Stephan. Bertran.consil.337.incipien.nõ puto,col.2.vol.1.& Mathe.de Afflict.decisio. Neapol. 216. incipien.quotidie.num.3.

4 ¶ Pari item modo, Bal.ipse in.l.1.in fin.C.senten.rescin.nõ posse firmat, per euidentiam facti, reprobari sententiam sine appellatione,per.l.confessionibus, ff. de interroga.actio.

5 ¶ Et eadem fit ratione, sententiam ex eisdem actis euidenter iniquam,in rem iudicatam nunquam transire:communi scribentiũ voto,teste Francisco Curtio iuniore,in consil.124.incip. sacratissimæ Trinitatis,7.col.nu.14.

6 ¶ Sic,sententia manifestam iniquitatem cõtinens,ipso iure est nulla,d.c.inter ceteras,de re iudi.vbi post Panormi.late Felin. & Alexan. in consil. 77. incip. visis dubitationibus.1.col.vol.3. Bartho. Socin.regul. 362. incipien.sententia indubio , Iason in.l.cumqui, §. in popularibus, nu.7.ff.de iure iuran.& in.l. de periurio,num.5.ff.de in lit. iurã. Philip.Deti.in consil.8. incipiẽ. viso puncto. num. 5. & Anton. Corset.sing.298.verbo,sẽtẽtia.

7 ¶ Nulliusque hanc sententiam momenti esse,sed nec exequibilẽ,Gratus probat:respon. 88.in cipiẽ.& si decreuerã,nu.9.vol.1.

8 ¶ Et nullã necessario esse,quãdo ex actis in iustitia (nostro vt in themate) notoriè apparet, Panor.docet,in. c. cũ inter, col. 10.de re iudi.& in. c. cum Apostolus,de cẽsib.& in.c.2.d purg: vulg. & in.c. quoniam contra, 17.col.de prob.& in.c.1. col. 4. de re iudi.Bald.in.d.leg.1.versic quæro vtrũm absque appellatione, C. sent. rescin. non posse. Paul.de Castro in.l. seruo inuito,§.cũ prætor,ff.ad sen.C.Trebel.& Cardin.in clem.1.§.fin.de for.compet.dicentem,vix posse esse sententiam notoriè iniustã, quim talis sentẽtia non sit nulla.

9 ¶ Et eiusmodi sententiam,in rẽ iudicatam non transire,tex.probat in.c.fraternitatis, circa medium, & ibi Innocen.& alij, de frigid.& malef.& not. Alexan. in.d.consil. 63. & Iason, consil. 21.incipien.venerabilis , col.2. versic.secundo,vol. 1. cum alijs, ab eodem Iasone adductis,in. l. 1.ff.de no.oper.nunt.

10 ¶ Nec opus esse appellatione, etiam si notorietas iniustitiæ postea acciderit.Abb.Panor. scribit,notans ibi tex.ad hoc,& dicens,nunquam obliuioni tradendũ, in.d.c.fraternitatis,3. col. nu. 8. tradunt Iason,& moderni Taurinenses,in.l.1.pen.ff.de iust. & iure,hac ratione, quòd sententia iniusta, à iuresustineatur, quia præsumitur iusta, propter autoritatem iudicis, quæ cessat cum notoriè constat de iniustitia , quòd , & admonet tenendum perpetuo Menti, Corset. in. d. sin

singul. 298. in fine.
11 ¶ Sed, & statutũ appellationem tollens, seu eam aliter denegans: quòdq; ea non obstante, sententia exequenda sit, (vt præcitata lege cauetur Toletana (eam nõ intelligitur tollere, nec eo casu locum obtinet, quo, in actis de eius iniquitate, euidenter cõstaret: vt nota. in d. c. inter cæteras & in c. ex conquæstione, de restit. spolia. & per Bal. in l. 1. C. si de momẽ. poss. fue. appel. & Carolum Ruy. in consil. 101. incip. ponderatis omnibus, col. fin. in fin. vol. 5. & scribit Ioan. de Imol. in. l. fin. ff. a quib. appel. non licet dicẽs verissimile non esse, statuẽtes voluisse repellere exceptionem, de qua notorie exactorum constat inspectione, & idem. Rapha. Cuma. voluit, in. leg. 1. ff. de no. oper. nũtia. & plures alij per Hippol. (qui id etiam sequitur) citati, in. d. consil. 64. nu. 24. (& alijs in locis, quæ supra in. num. 2. citauimus.) Sic, & Petrus de Anchar. in consil. 212. incipien. de iure communi, circa finem, dicit quòd statutum cauens, cõtra sententiam non posse de nullitate opponi, locum non habet, in nullitate ex ipsis actis constante, quorũ ratio ea esse potest, quòd notorium dicatur, quodcunq; ex actis apparet: vt not. Innocẽ. in. c. per tuas, de restit. in integ. quem refert, & sequitur Bald. in cap. 1. §. iudices, fin. col. nu. 9. de pace iuram. firm.
12 ¶ Et facit, quòd egregia voluit glos. verbo, imperfectam, l. 1. §. hoc interdictum pertinet, ff. de tabul. exhib. quòd si à statuto, omnes reiectæ sint exceptiones, illas tamen obijci posse, quæ ex inspectione instrumenti, vel cõtractus, siue sententiæ, aut alterius actus, á quo reiectæ sint apparent. & scribit apertius Bal. in. l. expræd ijs, C. de euictio. & late Roma. multa alia similia allegãs, in consil. 42. incip. visis quæ egregie, & in consil. 51. incip. attentis his, paulo ante finẽ Socin. qui dict. glo. citat, in consil. 3. incip. circa præsentem col. fin. in fin. & in consil. 38. incip. pro defensione, pen. col. num. 19. vol. 1. quòd est not. ad intellec. & declaratio. leg. 3. et. 4. tit. 8. lib. 3. ordi. Reg. & colligitur ex Ripa in. l. 1. §. si quis ita. 11. col. nu. 39. ff. de ver. oblig. bona est glo. in clem. vn. de sequæst. pos. & fruc. dicẽs, exceptionem ex causæ essitiẽtis prouenientem defectu, semper allegari posse. quam, idem citat Socin. in consil. 124. incip. præsens consultatio, col. pen. nu. 11. vol. 1. Sed, & omnis exceptio, in continenti probabilis, aduersus executionẽ admittenda est, secund. Panor. in. c. suscitata. de in integ. rest. quem Ioan. lup. à Pal. ru. sequitur in. l. 64. Tau. in fin. verb. (& dicemus latius infra in. 3. par. in respon. ad fundã. 2. pro prima adductum.)
13 ¶ Hinc ex eadem ratione, & ex ante adductis, idẽ foret, si sentẽtia, ex causa notorie falsa, sit lata,

nam,& tūc ipso iure esset nulla: vt tenuit Panormi. post Butri. Imol.& alios,in. d. c. inter ceteras,vbi Felin.6. col.versic.secūda conclusio, communem hanc esse opinionem asserit.istoq; mo do Rotæ intelligenda est decisio,347.incipien.nota quòd licet.in antiquis,deccidens,sentē tiam,per falsas causas, & allegationes latam,nullam esse.

14 ¶ Vnde si iudex in sentētia,expræssim se ad aliqua acta nō vera,sed nulla,vel erronea retulisset,si,vt dixisset, quia nobis constat,per talem,& talē testes, vel per tale instrumentum,&c.te de bitorem,ideo te condemno , & inspectis huiusmodi testibus , seu instrumento,ad quæ,specialiter sententia per modum causæ,se referebat,de ipsius iudicis errore constaret,sententia esset nulla:vt docent Bart.& Bal.in. l.1.C.d erro.calcu.Ioan.d Imol. & Alexan.in.l.rei iudicatæ,§.1. ff.sol. mat. idem Bart. Paul. de Castro,Aretin.& Iason,in.l.si is ad quem,ff.de acqui.hæred.notant Inno.& alij post eum in. d. c.cum Bertoldus,de re iudi.

15 ¶ Et æquali passu, si huiusmodi acta,ad quæ sententia expræsse se refert,detegerentur nulla,seu falsa,sententia tunc nō valeret: vt inquit Bald.per illum tex.in. c.cum causam,de re iud.loquēs de sententia,ad statutum nullū se referente,& tenet Hostien.in sum.tit.d sentē.§.qualiter,col.3. versic. octauus si proferat, Panormit.Felin.& alij in.d.c.inter ceteras,& est cōmunis doctorū sententia:secundum Anton.de Butrio, in.c. ab excōmunicato, de rescrip.& Mathe.de Afflict. in decis.Neapol.47.incipiē.fue runt latæ.nu.3.scribētem (post alios per eum ibi citatos) quòd quando iudex,expræssim in sententia se refert ad acta , quibus in spectis , de iudicis errore apparet,sententiam eodē cōmuni voto hoc in casu esse nullam.

16 ¶ Idem quoq; pari ratione,cen sendū est,si iudex se referret ad probationes à iure reprobatas, vt si dixisset, quoniam probatū est per duellum,vel ferri candētis experientiam,&c. ideo condemnamus,&c.per tex. in. c. 2. de purga.vulgar.per quem nūcupati hoc tenuit,Bal.in l.liberorum,C.de testib. allegans Ioānem Andreæ ita tenere, in. d.c. quoniam contra,in fin. de probatio. in nouel. & sequitur Felin.i.d.c.īter ceteras,& Alexād. in.d.l. rei iudicatæ , & idē Alexan. post Bart.in.l. certa ratione,C.quom.& quand.iud. & in dict.l.si is ad quē,& Philip. Decius in cōsil.475.incipiēt.in causa quæ Mantuæ,3.col. versic. & breuiter.quòd est notandum in materia,& ampliatione.l.68.ad curias Taurinas,certa iuramenta (de quibus ibi) prohibentis, quòd si sententia,ad illa se referat,ipso iure sit nulla.

17 ¶ Procedunt tamen paulo superius dicta , quando error pa-

tens

tens sit, & in excusabilis, nã tũc eiusmodi error, ac actorum nullitas, ob expressam relationem, sententiæ in esse censetur. l. ait prætor. §. 1. ff. de re iudi. dict. leg. 1. §. 1. ff. quæ senté. sin. appel. rescind. dict. c. cum bertoldus, ibi *Ex tenore sententiæ*, & ibi Panor. 2. col. post Innocẽ. & alios, & tenẽt cõmuniter doctores, secũdũ modernos, in. l. ex diuerso. §. fin. (vbi Alexã.) ff. solut. matri. & Iason. in. d. l. 1. C. de erro. calcu. & in. d. l. si is ad quem, & Felin. in. c. 1. col. 7. versic. secunda declaratio, de re iudi.

18 ¶ Sic etiam decretũ ex hac causa falsa (de qua constaret) latũ, si contra præsentẽ, siue absentẽ feratur, ipso iure est nullũ. l. cũ vero. §. subuẽtũ, ff. de fideicom. libert. & not. Bal. in. l. fin. C. si ex fals. instrumem. l. Seyæ egrẽsse, (vbi Bart. ff.) de tutor. dat. ab his.

19 ¶ Etiã quòd causa, partim esset vera, & partim falsa: prout si aliquid in solitũ daretur, plus debito, quia tũc in totũ vitiaretur. tex. (sic intelligendus) l. si non sortem. §. si centum. & ibi Bart. ff. de condi. indebi. tradunt doctores in. l. Diuus, ff. d re iudica. & in. d. l. si is ad quẽ. & respõdet Deti. in cõsil. 403. incip. quãuis, 5. col. in medio, & cõsil. 479. incipien. in controuersia, col. 2. & declarat Capitius, in decissio. 51. incipien. in causa Antoniæ.

20 ¶ Quamuis in diffinitiua, quãdo est diuidua, solum in eo retractaretur capite, quo reperiretur falsa, seu nulla: tex. (qui sic debet intelligi) l. etiã. §. 1. ff. de minor. & l. ex falsis, C. de transactio.

21 ¶ Sed, & Decretum (quòd longe notabilius est) falsa ex causa interpositũ, indistinctè esse nullum, etiam si causa, in decreto non sit expressa: Rota tenet, de cisio. 443. incip. nota quòd sententia, & ita intelligẽda est. 347 incipien. nota quòd licet, (quæ eadem iura allegat) in antiquis. & est communis, scriptorũ sententia, teste Alexandro, in consil. 207. incip. domine col. fin. in prin. & consil. 147. incipien. viso, in prin. vol. 7. & consil. 69. incipiẽ. in causa. 2. col. in prin. vol. 3. & scribit Socin. in consil. 18. in cipien. prosequendo ordinẽ. 6. col. nu. 21. vol. 1. (bonus est tex. in dict. §. subuentum, & in leg. 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat, ei, leg. meminerint. C. vnde vi,) sub iungens, necessarium non esse quòd hoc petatur à iudice, aut aliquod iudicium nullitatis intentetur: leg. nam, & si sub conditione, §. fin. ff. de conditio institu. Sed sufficit, in iudicium, ius suum deducere: & si de sententia, vel decreto opponatur, de nullitate replicatur: & voluit Bart. in consil. 163. incipien. qui dam magister, & de laudo, ex causa falsa expressa, quòd sit nullum. Pet. de Ancharra. respõdet, in consil. 207. incip. in quæstione supra dicta. & in consil.

sequen. 208.notatur,in.d.l. sns ad quem, & proba.in.d.c.cum bertoldus,& scribit idē Socin. in consil.283.incip.eleganter,et iuridice.5.col.nu.9.vol.2. dicēs. num.10. idem conseri, si appareat de manifesta, & euidentissima laudi iniustitia, idq; Bartolum, & Angel.sentire in.l.cum aquiliana,ff.de transactio.& esse demente Ancha.vbi supra.& not.idem Socin.in consil.101. incipien. visis duobus testamentis 3.col.nu.6.vol.3.vbi citat.Bald. in.l.fin.C.de cōtrah. emptio. & in.c.inter pares,de leg.corrad.(

22 ¶ Negocium tamen hoc, vt iam absoluamus) si error in alijs actis,ad quæ necessaria non est relatio,depræhenderetur, & sententia,ad acta in spetie,per modum causæ se non referret, sed potius generaliter,& enuntiatiue(vt puta quando dicitur, visis actis, &c. vel quoniam nobis constat,te condenno,)tunc quāuis error in actis deprehēdatur, nihilominus sententia in se, expresse,nec; tacite, per necessariam relationem ad acta, errorem non continēs,ipso mero iure valeret:& teneret: exquo iudex probationes aliquas recepisse potuisset,quæ in actis redactæ, non essent: vel animum suum expartium confessione, seu aliunde informare: iuxta theoricam Baldi,in leg. quoties, §.1. ff. de probatio. & quæ in primæ partis decimo fundamē to.num.1.cum seq. & numer.35. tradidimus.hocq; casu, sententia quasi contra ius partis lata, valeret: communi omnium scribentium censura, de qua paulo antecitatus testatur Afflictus, in.d.decis.47.col.2.ac parti non appellanti, imputaretur. & ita procedit tex.l.præses,vbi glo.& docentes,C.de re iudi. & in.l.2.in fine,C.quando prouoca.non est neces.&.l.seruo inuito,§.cū prætor, ff.ad.S.C. Trebel.&.l.ex.diuerso,§. fin. ff. solut.matri.&.l.error,C.de iur. & fact.ignor.

23 ¶ Quòd si sententia,nullo modo ad acta se referat,& error illis in actis deprehendatur, ad quæ necessario referenda est, prout dicitur de libelo,in.leg.in summa,ff.de re iudica.& in.l. vt fundus,ff.com.diuid.c.licet heli, de simon.vel prout est de prima sententia,ad quam secunda referenda est.l.eos,C.de appel.l.1. §. 1.ff.quæ senten.sine appel. rescind.tunc error libelli, seu sentētiæ primæ,censeretur inesse,etiā in sentētia cōfirmāte:& eodē laboraret morbo,propterea esset nulla.(nr̄o vt euenit ī themate) secūdum Bart. qui ita declarat, post Cyn.saluādo opinionē Iacob.de Aren.in.d.l.1.C.de erro. calcul.quē ibi sequūtur Alexād. & Iason.& est tex. (sic intelligēdus) in.d.l.1.§. sed, & si, ff. quæ sentē.sin.appel.rescind.

24 ¶ Et eo, maxime præfata, nostra in spetie locum habent, siquidem contra ipsam mer-

Tole

Toletanam legem, dictus licentiatus Moreno illam sententiã protulerit, vt ex eiusdem serie legis, ex eisdemq; actis patet clare. argumen. glo. (in laudo contra iuris dispositionem errore iuris expræsso lato, quòd sit nullum, loquentis) in. leg. diem pro ferre, §. stari, ff. de recep. arbit. Communiter approb. secund. Soc. in. d. consil. 283. col. 5. num. 11. (qui alios citat) illudq; dictus iudex obseruare debuisset, ne aliter iudicium decernet: quamquòd eadem lege, quæ in iuris corpore clausa est, proditũ erat: vt inquit tex. in prin. instit. de offic. iudi. hacq; etiam nullum fuerit ex ansa, vt pote cõtra ius constitutionis manifestæ, & indubitabilis latum, leg. 1. §. item cum, ff. quæ sent. sine appel. rescin. l. si expræssim, ff. de appel. d. l. 2. C. quãd. prouo. non est necess. c. 1. de senten. & re iudi. & declarat Mathesil. in notab. 19. incip. nota quòd sententia, & Philip. Detius consil. 8. incip. vi so puncto, post prin.

25 ¶ Nec dictum iudicem, sua prætensa excusaret conscĩetia, cum iniuriam is faciat legibus, qui vult se meliorem videri, quam ipsæ leges: authen. de iudicib. §. oportet, coll. 6. quem in proposito Paris de Puteo citat, in tracta. syndica. in verb. iudices puras, pen. col. (& diximus latius in responso de blasphemia in respon. ad vltimum pro prima parte adductum.)

26 ¶ Sed, neq; idem iudex, quasi quòd legem illam, & constitutionem huiusmodi ignorauerit, excusandus est: cum eius minister electus, & deputatus extiterit. l. 1. §. post originem, ff. de origin. iur. ac turpe ei fuerit, ius in quo versabatur, ignorare. l. 2. §. seruius, eod. titul. præsertim quòd prædicta lex, ita publice constituta sit, vt ab omnibus sciri debeat. l. sacratissimæ, C. de legib.

27 ¶ Et paria sint quem scire, vel scire, debere, per tex. notab; (vbi Bart. & omnes annotarũt posteriores,) in. l. quòd te, ff. si cert. peta.

28 ¶ Sicut etiã paria sunt, scire, & scire posse de facili: secũdũ Bal. per illum tex. in. l. si duo, ff. de acqui. hæredit. facit tex. in. l. qui cõtra, vbi idẽ Bal. C. d inces. nupt. & in. c. 2. cum glo. de tempor. ordin. lib. 6.

29 ¶ Eodemq; modo cõueniant, habere, & habere debere, vt in notabili quæstione Bart. dicit in l. pen. §. cũ ita, ff. de auro, et argẽ. legat. sicuti cõueniũt habere, & posse habere: vt in notãda etiam quæstione, tradit Angel. in. l. itẽ veniunt, §. petitam, ff. de petic. hæredit. vbi ait, Bartolum ipso audiente hoc dixisse, & ita iudicatum fuisse, pariaq; sunt dubitare, vel dubitare debere, argumen. eorum quæ notantur in. l. ventre, ff. de acqui. hæred. & in cap. illud, de cleri. excom. minist.

30 ¶ Et sicut causa, quæ à iure naturali

rali est reprobata, non excusat à vero dolo, ita nec causa reprobata à iure ciuili notorio, & in dubitato, secūdum Angel. notabil. in l. ex cōsensu, §. fin. ff. d̄ appella. quem ibi sequitur Imol. et Alexan. in consil. 103. incip. hoc initio videtur. col. pen. versic. & dato quòd comes Nicolaus. vol 1. & inde si ex statuti forma, contra sententiam, aut laudū, de iniquitate, seu de nullitate dici nō posset, opponi tamen hoc in casu potest, quòd per iudicis, seu arbitratoris dolum, latum sit iudicium. ex Ancharra. (Baldi ad hoc consilium citante) in repet. c. 1. de cōsti. 14. quæst. principal. versic. accedat, quem refert, & sequitur Socin. in. d. consil. 283. col. pen. nu. 12. versic. secundū. quòd. Nec litigatores ipsos excusaret, quòd eo modo talis pro ferreretur sentētia, consensisse, quim nulla nihilominus esset: vt declarant doctores in. l. si conuenerit, (vbi Iason, col. 1. versic. tertio limita,) ff. de re iudi.

31 ¶ Requiritur tamen, (hoc ne prætermittamus) vt per hūc expræssum iuris errorem, in validari possit sentia lata, quòd sit patenter, contra tenorem, & casum legis publicæ, & manifestæ, quódq; talis error habita relatione ad textum legis, oculo corporali in dicta sententia, & eius actis cerni possit: nō autē quòd mētis oculo, & per sub auditos intellectus, aut per tacitam percipiatur relationē, nā ut non vi ciaretur sententia, nec taciti, & expressi, hoc in casu eadē ratio esset, sicuti arguit, & cōmunem opinionem Alexand. testatur in consil. 59. incipien. attētis, col. 5. versic. nec obstat, vol. 3.

32 ¶ Et quòd error requiratur expræssus, nonq; suffitiat tacitus, satis probatur, in. d. leg. si expressim, & in. d. leg. 2. ibi, *Tam manifesti iuris.* C. quād. prouo. nō est nece. & in. c. solet, ibi, *vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum,* de sentē. excom. lib. 6. facit. c. venerabilibus, §. fin. eod. titul. tenent Innocen. & Hostien. in. c. P. & G. circa finē, de offic. deleg. cuius dictum, famosum, & singulare Anton. reputat, in. c. ab excōmunicato, de rescrip. & doctores in. d. cap. 1. (vbi Felin. col. 8.) d̄ re iudi. & famosum, Iason etiam vocat, in. l. 2. col. 3. C. de erro. calcu. & in leg. qui Romæ, §. duo fratres. col. 21. ff. d̄ verbo. obligationib.

33 ¶ At expræssum, solum modo illud dicitur, quòd ex verbis infertur: & colligitur: teste Baldo in. l. adprobationem. 1. C. de proba. & not. Angel. in leg. prætor ait, ff. de no. oper. nūtia. quos citat, & sequitur Deti. in cōsil. 68. incipiē. pro resolutione, col. pē.

34 ¶ Sed, & cum notorium, æquipolleat expræssioni, vt not. Innocē. in. c. 1. d̄ offic. vicarij, & docet Felin. i. d. c. inter cæteras, col. 5. versic. sexta declaratio de re iud, & in. c. cū ordinē, de rescrip. & in. c. per tuas, 2. col, versic. &

hæc

hæc quæstio, de senten. excom.

35 ¶ Sententiã ita viciat, iuris, vel facti, in cõtrariũ, notoriũ, sicuti iuris erroris expræssio, & sententia cõtra notorium iuris, aut facti lata ipso iure est nulla: ex eodem Innocen. in. c. 2. de dilatio. à Philip. Frãco, citato, & sequuto. in. c. dilecto, quæst. 42. de appel. & panormit. in. c. inter monasterium, nu. 20. de re iudi. & scribit latius, Felin. in. c. quoniã contra, num. 16. versic. cessat difficultas, deprobatio, vbi post relationem hoc tenentium doctorum, opinionem dicit esse communẽ: & eã, in practica seruari.

EX. 21. FVNDAMENTO, sequent.

¶ *Veritas patens, verborum adminicula non desiderat. num. 1.*

Spoliatus, ante omnia restituẽdus est. nu. 2

Spoliatus à iudice, iuris ordine non seruato, ante omnia restituendus est. num. 3.

Citatio, & processus iuris ordine non seruato, factus, nullius est momenti. nu. 4.

Spoliatus malo ordine hæres deffuncti, an omnia re integrari in possessione debet, in qua fuit deffunctus: & postea cognosci de proprietate. num. 5.

Ordinis omissi, & inquisitionis, maior est deffectus, quàm veritatis offẽsæ. nu. 6.

Iuris ordine non seruato, nihil fieri, aut pronuntiari potest, in præiudicium possessoris: etiam de facto possidẽris. nu. 7.

Legis Toletanæ, ordine non seruato, procedere, ius est alterius auferre. num. 8.

Possessio, licet habeat iuris contra se præsumptionem, auferenda tamen lite pendente non est. num. 9.

Possessio, causa non cognita, auferenda nõ est clerico, ipso facto bonorum possessione priuato. num. 10.

Obedientia, ei, qui in possessione obedẽtiæ est subtrahi non debet, nisi causa inditia liter cognita. num. 11.

Princeps, sub his verbis alicui mandans iudici, quòd talis fuit conquestus, quòd talis tenet, & occupat rem ipsius supplicantis, quòd compellat possessorẽ ad restituendum ei illam possessionem, intelligitur, & si amplius non dicatur, quòd procedat, & restituat possessionẽ, se de veritate informando: & cum causæ conitione, licet cognitio non sit commissa. num. 12.

Notorius prædo, spoliatus, ante omnia restituendus est. num. 13.

Spoliatus vigore licentiæ, vel rescripti impetrati à Principe, quód possidentem possit iuris ordine non seruato spoliare, ante omnia restituendus est. nu. 14.

Spoliatus iuris ordine non seruato, restituendus ante omnia est, non solum respectu possessionis, sed etiã respectu fructuum, & omnium accessoriorum. vsq; ad minimum quadrantem: à deo quòd si vnus nummus deffecerit, non cogeretur spolians, in petitorio respondere. nu. 15.

Spoliatus, ante omnia restituendus est, ad expensas, & damna, & interesse, & ad fructus qui verisimiliter percipi potuerunt. num. 16.

Spoliatus de facto, nedũm ad damna, & impensas post spoliũ factas, restituẽdus est, sed etiã ad ea, quæ in cõuocãdis amicis, & parãdis necessarijs ab eo qui nũquàm amiserit possessionẽ, fierẽt. nu. 17.

Rege vel Cardinali, aliquid iure superioritatis faciẽte, inferior, sui iuris quasi possessionem non amittit. num. 18.

Regia manus, aliquem sua possessione non priuat, esto quòd eum de facto priuet, quia est priuatio necessaria. num. 19.

Sequæ

Sequæstrum, absq; partium cõsensu appositum, non priuat possessorem sua possessione, quin ea vtatur, ad vsucapionẽ: & præscriptionem, quo ad se, & cõtra alium. nu. 20. quod maxime procedit, si per iudicem fiat in cõpetentem. ibidem.

Spoliari clericus dicitur, quando possessio ne priuatur, per sequestrum autoritate iudicis secularis factum. num. 21.

Actionem qui habet ad recuperandum, perdidisse illud non dicitur. num. 22.

Possessio pacifica, non dicitur sublata, per verbalem interuersionem possessionem, misso nem, numer. 23.

1 VIBVS ex omnibus, cum dictarũ sententiarum nullitas, euidenter liqueat, et veritas ita patens, verborum adminicula nõ desideret, vt innuit tex leg. 1. C. si vt se ab hæred. absin, præfatusq; Hieronymus à monte Martha spoliatus fuerit, à dicto licentiato Moreno, alijsq; iudicibus, sine causæ cognitione, & dictæ legis, ac commissionis ordine, formaq; non seruata procedentibus.

2 ¶ Succedit Regula, quæ vigessimũ primũ fundamẽtũ principale, hac in causa faciens, eundem Hieronymum dictat, restituẽdũ nunc, ante omnia esse. l. meminerint. C. vnd. vi. l. siquis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi publi. l. fin. C. si perum, vel aliomodo. c. conquærente, vbi Panormit. & doctores, de restit. spoliat. c. referente, & ibi Decius num. 2. de præben. glos. in sum. 3. quæst. 1. Panormi. in. c. super eo, de cohabi. cleri. & mulie. decisio Rotæ, secundum Ægidium de Bella mera, 105. incipien. autoritas, Bal. in. c. 1. verbo omnes, de Pace Constantiæ in vsib. feudo. & in. l. fin. ff. quòd met. caus. & in consil. 335. incipien. copiose est allegatum, vol. 1. & sub eadẽ fere specie, in consil. 348. incipiẽt. spoliatus virtute sententiæ, & in consil. 350. incip. proponitur qᵭ quædam cautela, col. fin. versic. item per tex. eod. volu. Cardin. Zabarel. in cõsil. 54. 57. & 79.

3 ¶ Asserentes spoliatum, à iudice iuris ordine non seruato, fore ante omnia restituendum: & voluit lucas de Pen. in. l. si coloni, col. 5. post mediũ, versic. vnde siquis spolietur, & in. n. 23. quæst. de agricol. & cẽsit. lib. 11. Gemi nia. consil. 5. Oldra. consil. 224. incipien. istæ sunt allegationes, col. 1. & in consil. 272. incip. de toto themate, 1. col. versic. secundum da regula, & versic. si ergo tali cõmissione. Maria. Socin. cõsil. 12. incipiẽ. quoniã in præsentiã rũ, 3. col. nu. 11. vol. 1. Philip. Decius, in consil. 191. incip. in causa quæ agitatur, 3. col. nu. 9. Aymõ Crauet. cõsil. 124. îcipiẽ. Ioãnes ð Menionis, nu. 4. Felin. in. c. cũ dilecta, ð rescrip. Hipp. Marsil. in. l. qui cedẽ, col. pen. ff. ad leg. Cornel. ð sic. et fere î eodẽ facto Mar

Martinus ab Azpilcueta Nauarrus,in prælectio.c.cum contingat,de rescrip.causa.7.pagi.(mihi) 127.

4 ¶ Quibus accedit optimus tex. aureis literis hac in materia scribendus,in.l.vnic. C. de conducto.&exac.præd.fisca.dom.August.lib.11.per quem Andreas de Barulo ibi dicit (quòd,& te mati aptum est nostro.) se vidisse cassari,& anullari quādam citationem,&processum per Mãfredi curiam factum, quæ citauit,quendam nobilem ad ostendendū quo iure tenebat,&possidebat quedam castra, quæ dicebantur ad curiam pertinere, aliâs priuaretur dictis castris, nam fuit iudicatum,quòd dicta citatio,& processus de super cōfectus,sit nullus:quia fuit processum iuris ordine non seruato.

5 ¶ Et ideo Bal.(neq; nostro dissimile est proposito) notab.notat in cap.1.de controuers.inter vassal.& Episcop.& in cap.1.pen.col.de milit.vassal. qui cōtum.est , quod si hæres vassalli, possidebat feudum tēpore mortis feudatarij , & fuisset spoliatus, debet reintegrari in possessione,in qua fuit desfūctus ante omnia,&postea cognosci ď proprietate,quia spoliatus fuit malo ordine,debuit ergo reuocari.

6 ¶ Maior enim est ommissi ordinis , & inquisitionis deffectus , quā veritatis offensæ, secūdum eūdē Bal.in authē.sed, & si quis ab aliquo,pen.col.nu.13.in fin.C.de testib.

7 ¶ Sic in præiudiciū possessoris, (quòd,& longe notabilius est) etiā de facto possidētis,& nō de iure,nihil potest fieri,aut pronūtiari iuris ordine nō seruato, ex singulari Innocen . sentētia per tex.ibi,in.c.inter quatuor.nu.2.de maior , & obediē. quem ipse Bal.sequitur notans,ibi tex. ad hoc,in.l.si deserta.nu.1. C.si pro pter publi.pēsita,& in cōsil.135.incip.articulus,siue casus,2.col.num.3.vol.3.& ante eum voluit Bart.in.l.fin.col.6. versic. extra glo.quæro.C.ď edict. di.Adria.tollē.bonus est tex.c.1.12. quæst.5.&in.c.placuit.16.quæst.6.et in leg.fin.C.de bō.vacāt.lib.10. & in.c.licet Episcopus, & ibi not. Domin.in pē.notab.de præbē.lib.6.tradit idē,Innocē.in.c.pro posuit,2.col.nu.5.de cōcess.præbē.&plura eiusdē sententiæ hac pro parte,doctorum dicta,consulto ame ommissa,Martin.ab Aspilcueta congerit,in,d,c.cum contingat,causa,3.per totā, pagin.114.cum sequentibus.

8 ¶ Procedere nanq;,legis præfatæ Toletanæ ordine nō seruato ius est alterius auferre,teste glo. in.c.statutū,de hereti.lib.6. quā ad hoc idē Bal.citat,&comēdat in.c.1.§.iniuria.4. col. nu.14. de pace iuram.firmā.& not.glo. in clemen.sæpe de verbo.signif.& Specul.tit.de lega.§. sub est. etiā si cōuentus (pro vt ipsa Hispalensis aduersus dictum Hieronymū obijcit,comunitas) iuris con-

contra se habeat præsumptionem.

9 ¶ Vt colligitur ex tex. satis ad hoc not.in.c.1.vt lit.pendē. quo probatur, quòd dato, quòd possessio præsumptionem iuris cōtra se habeat, illa tamen lite pēdente auferēda non est.pro quo etiam facit. c. cum personæ, de priuileg. in. 6. & in spetie Stephan. Bertrand. ita respondit, in consil.220.incipien.ex exhibitis.num.2.vol.1.

10 ¶ Et hinc, singulare Baldi procedit dictum in. l. si maritus, C. de donatio. inter vir. & vxor. quòd licet clericus ipso facto bonorum possessione ob malefitiū priuetur, possessio tamen causa non cognita sibi auferenda nō est, & id ipsum Cardin.scribit. in.c.2.de simon.

11 ¶ Et Innocentius notās ex tex. d.c.inter quatuor. (quem ibidē nū.1.ipse sequitur Bald.) quòd non debet quis, ei, subtrahere obedientiam, qui est in possessione obedietiæ, nisi causa iudicialiter cognita, & autoritate iudicis rite interposita.l.iuste, ff. de aqui.posse.

12 ¶ Et ita proprijs in terminis, si Rex vel Princeps his subverbis alicui mandat iudici, quòd talis fuit conquæstus, quòd talis tenet, & occupat ipsius rem supplicantis, quòd compellat possessorem ad restituēdum ei, illā possessionem, intelligitur, & si amplius non dicatur, quòd procedat, & restituat dictam possessionem se de veritate informando, & cū causæ cognitione, licet cognitio non sit commissa:tex.est, & ibi Paul.de Castro.num.2.ex præssim ad hoc not.in.l. & si nō cognitio, C.si cont.ius, vel vtil. publi. quæ canonizata est in. c. & si non cognitio, 25. quæst.2. (vbi bonus tex.) & in.c.de cetero, de re iud. & tenuit Anton. de Butrio in. c. super literis de rescrip. Pet. de Anchar. in clemen.1, de Iudic. Vital. de Cambanis in clausula. tract. in clausul. si præces veritate nitantur, fol.11,

13 ¶ Demum notorius prædo spoliatus, ante omnia restituendus est. c. in literis, de restit spoliat. leg.1.§.qui a me, ff.de vi, & vi armata. & sine Causæ cognitione priuari nōn debet, secundū Bal. singulariter in.l.nam ita Diuus, 2.col.versic.sed nunquid quilibet possessor, ff.de adoptio. per d.l.meminerint.C.vnde vi, quē refert, ac latissime prosequitur Andre.Barba.in consil.13.incipient á Ioue principium in.2.& 5.col.vol.3.& ita procedit, & intelligenda lex est, 28.tit.2. part. 3.& quòd ibi vterq; tradit glos. sicq; dici solet, quòd nobis semel quæsitum est, sine facto nostro, á nobis tolli non posse.l.ius nostrum.ff.de regul.iur.l. fin. ff. de pact.c.quæ in ecclesiarum, de constit.l.fin.C.si contra ius, vel vtil.publi.& inde Bal.in. c. 1. in prin.versic.& est arg.de natura feud.contra Celestinum arguit, qui

qui de mane vni conferebat gratiam, & desero auferebat, & alteri concedebat, nulla existente iusta causa, facit tex. in. c. satis peruersum, 56. dist. & in. c. præcepta, 55. dist. & in. c. conquærente, de restit. spoliat. & possessionem semel acquisitam, etiam iniustam, sine causæ cognitione auferri nō posse, tex. probat, in. d. l. si deserta. C. si prop. publi. pensita. d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. l. fin. C. de bon. vacan. lib. 10. l. 1. C. de priuileg. fisc. l. cū miles, ff. ex quib. caus. maio. l. adiuo pio. §. si super rebus, ff. de re iudi. & not. Ludo. Gomet. in regul. de non tollend. iure quæsito, quæst. 5. pagin. 92. dicens: secūdum hanc opinionem, Rotā aliâs iudicasse, in vna præbenda Malacitana de Antequæra, die. 4. Martij, 1532. Coram. R. P. D. Ioanne clerici.

14 ¶Sed, & (quòd longe notabilius est) spoliatus vigore licentiæ, vel rescripti, à Rege impetrati, quòd possit possidentem spoliare, iuris ordine non seruato, ante omnia restituendus est: ex Mattheo. de Afflic. in rubri. 23. colum. 14. nu. 49. cum sequen. lib. 1. costit. Neapol.

15 ¶Et non solum respectu possessionis, sed etiam fructuum, & omnium accessoriorū, vsq; ad minimum quadrantem, adeo quòd si vnus nūmus defficeret, non cogeretur spoliatus in petitorio respōdere: secundum Innocen. communiter ibi receptū, in. d. c. in literis. numer. 8. bonus est tex. (quem Panormi. ibi singularem appellat) in. c. cum venissent, de institutio. & colligitur ex decisio. 4. incipiē. possessor, in nouis, notat Panorm. ipse, in. c. accedēs. 2. vltim. notab. vt lit. non cōtes. & Bal. in. d. c. con quærēte, colum. 1. Philip. Decius in consil. 34. incipien. diuino implorato præsidio, col. fin. num. 6. & in consil. 252. incipien. agitur causa magni ponderis. 1. colu. Iason, in consil. 172. colum. 1. vol. 4. Carel. cota, in memoral. in verbo, spoliatus, & Martin. ab Azpilcueta Nauarrus, in allegatione super modo acquirendi possessionē beneficialem, 5. conclusione, ratio. 4.

16 ¶Sed, & ad expensas, damna, & interesse restituendum esse. Bal. docet, in. d. c. conquærēte, in prin. & est tex. vbi idem Panormi. not. in. 3. col. notabil. pen. in. d. c. accedens. 2.

17 ¶Et ad fructus qui verisimiliter percipi potuerunt, gratis, de restit. spoliat. iuncta glo. ibi, tradit Rota decisio. 25. incipien. ex quibus, in nouis.

18 ¶Et nedum ad damna, & impēsas post spolium factas, sed etiam ad eas quæ in amicis conuocādis, & necessarijs parandis, ab eo fierent qui nunq; possessionem amisit. l. 1. §. vim vi; & l. 3. §. cum igitur, ff. de vi, & vi arma. & probatur, in. d. l. si quis ad se fundum, secundum vnum intellectum quem in hoc sequitur ibi Bart. C. ad leg. Iul. de vi pub. & idem scribens, Ioan. Francis. à Ripa prosequitur, in

in repet. §. nihil commune. l. naturaliter. 8. col. num. 30. ff. de acqui. poss.

19 ¶ Et nostro in casu, ea potissimũ ratione, ante dicta procedũt, quã Bal. notanter assignat, notans ibi expressim ad hoc illum tex. & dicens nota dignum, in. c. dilectus, nu. 3. de offi. deleg. quòd si Rex, vel Cardinalis, aliquid iure superioritatis facit, sui iuris quasi possessionem, inferior non amittit: quia non est actus derogatiuus, sed prærogatiuus cuiusdam potioritatis.

20 ¶ Et voluit Cyn. in l. vnic. num. 2. C. de prohib. sequæst. pecun. egregie dicens, manum regiam, sua possessione, aliquem non priuare, esto quòd cum de facto priuet, quia est priuatio necessaria. Cuius etiam sententiæ fuit Henri. Bohic. in. c. examinata, de iudic. vbi dicit quòd manus regia rei cõtentiosæ apposita, aliquem possessione non priuat. tenet Felin. in c. illud, 13. colum. de præscript. & Ludoui. Gomet. (qui, & alios citat) in regul. de annal. possess. quæst. 46. circa finem.

20 ¶ Et facit dictum Cardin. in clemen. 1. quæstio. 18. de sequæst. poss. & fruct. innuentis, quòd sequæstrum appositum absq; partium cõsensu, sua possessione possessorem non priuat: quin ea quo ad se, & contra alium, ad vsucapionem, & præscriptionem vtatur, per. l. interesse, ff. de acqui. poss. & est communis opinio, secundum Gomet. paulo ante citato loco, maxime id procedere dicentem, si per iudicem in competẽtem, appositum sit, ex Chasseneo, (quem ibi citat) in consil. 48. per totum.

21 ¶ Ideo, hac dici solet ratione, clericum spoliari, quando per sequæstrum autoritate iudicis secularis factum, possessione priuatur, vt noc. Anchar. in consil. 249. incipien. ad prædicta dubia, in. 1. dubio, quem sequitur Philip. Decius in cõsil. 125. incipien. in causa spoliationis, 1. col. num. 3.

22 ¶ Quibus alludit tex. (ex præcitatis sic intellectus) in l. si quis vi, ff. de acqui. poss. *Si quis vi de possessione deiectus fuerit, perinde haberi debet, ac si possideret.* Vbi secundum summarium Pauli de Castro, non dicitur quis perdidisse, ad quòd recuperandum habet actionem: & explicat bene Cepola, causarum ciuilium, consil. 19. incipien. & si non dubitem, numer. 2. cum sequentibus.

23 ¶ Præterea missio, in illarum terrarum possessionẽ, verbalis fuit, quo casu, pacifica possessio, quã earum dictus Hieronymus cum sorore, & matre habebat, sublata non dicitur: vt ex Barc. colligitur, in. l. 1. §. huius autem interdicti, ff. vti possid. & Aretino, communem conclusionem esse dicente, in. l. prætor ait, col. fin. ff. de acquirend. hæred.

EX. 22. FVNDAMENTO, sequent.

Spolia-

¶Spoliatus per iudicis decretum inualidum: autoritate propria, potest ius sibi dicere, & possessionem continuare. num.1.

Possessionem suam continuans, alium non spoliat. num.2.

Possessionem veterem continuans, nō attentat, vel innouat. ibidem.

Spoliatus à iudice, de spolio agere non potest. num.3.

Præsumitur pro iudice in iudicialibus, & extra iudicialibus, ibidem.

Testis vnus etiam cum iuramento partis, non facit semiplenam probationem: quādo agitur contra officialem in syndicatu, cum pro eo sit præsumptio. nu.4.

Spoliatus à iudice iuris ordine non seruato, de spolio agere potest. num.5.

Spoliatio iudicis, nulliter aut minus legitime procedētis, spoliationi priuati æquiparatur. nu.6.

Iudicis factum non rite procedentis, facto priuati, æquiparatur. num.7.

Iudex incompetens, qui iuris ordine seruato, aufert possessionem alicui, ipsum spoliare videtur. num.8.

Spoliatus per iudicem in competentem, ad partis instantiam, agere de spolio potest, contra ipsam partem. num.9.

Possessionem pars nolle dimittere sine causæ cognitione potest, & contradicere, non obstāte quòd in Papæ literis sit clausula contradictores. num.10.

Officiali vltra debitum modum exequutionem facienti, de facto resisti potest. num.11.

Resisti potest baiulo, accipienti pignus vltra modum. ibidem.

Resistere toti populo licet, cum alicui ex eis irrogatur iniuria. num.12.

Officiali sententiam nullam volenti exequi, resisti potest de facto. num.13.

Possessionem nolens sine causæ cognitione dimittere, non indebite contradicit. num.14.

Possessor nullus tenetur, ius suum indefensum temere relinquere. num.15.

Rei, dominus, cum eam aliter assequi non valet, potest ab iniquo possessore, eam propria autoritate capere: etiamsi ex hoc sequatur mors ipsius iniusti detentoris, ex Floriani opinione. num.16.

Dolo facere nō videtur, qui suo iure vtitur. num.17.

Iudicis præceptum iniustum, à violentia partem non excusat. num.18.

Licentia ingrediendi possessionē sine causæ cognitione alicui data, nihil operatur, & per inde habetur, ac si propria autoritate fuisset ingressus. num.19. ita vt priuetur iure suo. ibidem.

Statuto stante, quòd bannitus impune offendi possit, occidens eum qui nulliter fuerat bannitus, non excusatur quominus ordinarie puniatur. & quomodo id intelligatur. num.20.

Statutum, & quæuis alia dispositio, de actu loquens, intelligenda est de valido. ac rite, & recte facto. num.21.

Sententia, aut licentia vtens nulla, in lata est culpa. ibidem.

Statutum puniens, ingredientem alterius possessionem, seu eam de facto turbantem, locum habet contra impedientem virtute decreti iudicis inualidi. num.22.

Predo, non ita male possidet, sicut missus in possessionē, virtute sententiæ nullæ, ex Baldo. ibidem.

Lex Tolet. locum habet, contra turbantes possessionem (prout disponit attributā) vigore alicuius inualidi decreti, licentiæ seu sententiæ nullæ. numer.23.

Intellectus. l. si fundi cum glo. ff. de fundo dotali, explicatur. ibidem.

Iuris plus, nemo in alium trāsferre potest, quàm ipse habet, ibidem.

Spoliatus, ne dum ante omnia restituendus est, verum etiam ante quam conue-

niatur petitorio, stari debet in possessione, tanto tempore quanto spoliatus stetit. numer. 24. quod limitatur ex Ripa ibidem.

1
IC, vel ex eisdē iuribus, & istud solūhac propar te, vigesimo secundo, sufficeret: ex quo praefati Elisabes ximenia, eiusq; filij, tempore dictae sententiae à licentiato Moreno latae, & exequutioni mandatae, in possessione erant illarum partium terrae, eaq; spoliati fuerint per illud eiusdem (& aliorum iudicum) actum, decretum nullum, & inualidū (vt huc vsq; lippis, quamuis, & tonsoribus late, notum, & ostensum est, ante citatus huiusmodi spoliatus Hieronymus potuit autoritate propria ius sibi dicere: & earum retinere possessionem: eaq; continuare, prout continuauit: iudicio Pauli id singulariter asserentis, in consil. 399. incipien. priusq; iura fierent. 3. colum. vol. 1. quod ante eum, Innocen. tenuit, in. c. bonae, col. 2. num. 4. de appel. & scribit Decius, in consil. 103. incipien. in causa possessionis, col. 1. post. princip. & cō sil. 460. incipien. viso puncto, col. 4. num. 20. Thom. fastolus, in decisio. 20. nu. 1. & (vltra eosdem) Bart. id ipsum tenuisse reperio, in l. creditores. 8. col. num. 26. C. de pignor.

2 ¶ Qui enim suā possessionem cō tinuat, alium non spoliat: vt not. Geminia. in. c. ad decimas, col. 2. de restit. spol. in. 6. & Stephan. Bertrand. in consil. 222. incipien. olim fuit. 2. col. nu. 7. vol. 3. Nec attentat, vel innouat, qui veterem possessionem continuat, glo. ver. bo, innouari, in clemen. 2. vt lit. pē den. & Ioan. Andrae. in rubri. extra eodem, & vtrumq;, idem tradit Bertrand. in consil. 253. incip. testes, num. 1. vol. 2.

3 ¶ Nec obierit, si id durum, in spoliatione videatur iudicis, argumē. glo. reputatae singularis. c. praesentium, 7. quaest. 1. & in. c. notum. 2. q. 1. & eorum, quae Alberi. not. in l. si de vi, num. 19. & ibi Iacobin. de sanct. Georg. (post alios) ff. de iudic. notantium, spoliatum à iudice, non posse de spolio agere, cum pro ipso praesumatur iudice. l. 2. C. ā offic. ciuil. iudi. l. Haerenius. §. Caya, ff. de euictio. l. 3. in prin. ff. de liber. agnos. c. sicut de re iudic. ne dum in iudicialibus, sed etiam in extra iudicialibus, secund. Innocen. in. c. innotuit, de eo qui furti, ordin. suscep. quem sequitur, & cō mendat Bal. in authen. si quis ab aliquo. C. de testib.

4 ¶ Ita quod quando in syndicatu contra officialem agitur, cum pro eo haec sit praesumptio, vnus testis. etiam cum iuramento partis, semiplenam probationem nō facit. tex. est, & ibi Angel. nume. 2. not. in l. 2. C. vbi de ratiocinijs agi

agi opor. dicens tenendum menti pro limitatione. l. in bonæ fidei. C. de iur. iuran. & dicit notabil. Iason, in repet. l. admonendi, 69. col. num. 187. ff. de iure iurand. & ex eodem tex. ipse not. Angel. testimonia contra dictum officialem qui sindicatur debere esse nota, & quòd contra eum, eo in tempore testibus ignotis paulo ante citata ratione non creditur: essetque etiam menti tenendum.

5 ¶ Siquidem locum, solum id habeat: quando ordine iuris iudex id facit, seruato: secũd. Panor. Felin. & Deciũ, in. c. cum causa, de offic. delega. & eundem Felin. alios citãtem, in. c. dilectus, col. 1. de rescrip. secus, si id faciat iuris ordine non seruato, secund. eosdem, quòd tunc, pro ipso non præsumatur iudice: vt concludit Bal. in. l. Sancimus, 3. col. C. de iudi. quem cum alijs post Paridem de Puteo, in tract. de syndica. in part. per syndicatores. nu. 7. Hippolit. sequitur, in singul. 354. incipien. in dubio præsumitur, & procedendo extra ordinem, de facto procedere dicatur: vt idem Bald. not. in. l. ictus fustium, colum. vltim. ff. de ijs qui notan. infam. ac ius alterius censeatur auferre, codẽ Baldo teste, in. c. 1. §. iniuria. 4. colum. nume. 14. de pace iuram. firman. post glo. in. c. statutum, de hæret. libro, 6.

6 ¶ Inde, ipsa iudicis nulliter, minus quam legitime procedentis spoliatio, spoliationi æquiparatur priuati. vt not. glo. in sum. 3. quæst. 1. facit. l. fin. C. si per vim vel ali. mod. & docet Bar. in. d. l. iuste possidet, ff. de acqui. poss. & plures alij quos Aymon Crauet hanc tenẽs sententiam, citat in eadem fere casus specie, in consil. 18. incipien. Andreas iuuenis, 3. col. nu. 8. textus est memorabilis, in. c. conquærente, de restitutio. spoliato. quòd habet, quibus casibus extra iudicialiter iudex procedit, debẽs procedere iudicialiter, & cum causæ cognitione, de facto, indebite procedere: & de facto, ac indebite partem molestare: & eum qui sic per iudicem sine iuris ordine spoliatur, perinde posse de spolio agere, ac si per partem fuisset spoliatus, quòd, & ibi Panormi. adnotauit, col. 2. & per illum textum, idẽ, tenet Bart. in. l. sequitur, §. si fundum, ff. de vsucap. & ipse Panor mi. in. c. ex insinuatione, nume. 4. de procurat. & Egidi. abel. Mecõclusio. 105. incipien. autoritas, Alexand. in. l. non videtur, & in d. l. iuste possidet in fin. ff. de acquir. posse. cũ alijs, de quibus per Felin. in. c. dilecto. 1. de rescript. & in. c. cum causam, in prin. de offic. delega. & Decium in consil. 125. incip. in causa spoliationis, col. 1. & fin. & in consil. 449. incipien. visis duobus, colum. 3. & Nicola. Boer. plura acumulantem, in decisio. 238. col. 2. & Robert. Marãt. in disputatio. 1. numer. 29. curæ sequen.

7 ¶ Et idem Panormit. ab alijs receptus, in. d. c. cum causa, de offi. delega. in hæc verba colligit, in

4.notab.tene menti quòd factum iudicis non rite procedentis, æqui paratur facto priuati, vnde ficut poteſt agi poſſeſſorio, & peti reſtitutio contra ſpoliationem factã per priuatum, ita etiam cõtra ſpoliationem factam autoritate iudicum rite non procedentium.

8 ¶ Sic iudex incompetens qui etiã ordine iuris ſeruato alicui poſſeſſionem aufert, ipſum ſpoliare videtur, & perinde tenetur ac ipſa pars ſpoliãs, vt clare ſentit in illo, 4.notab. Panormi. & clarius poſt glo. poſtremam, in.c. cauſam matrimonij, de offic. deleg.

9 ¶ Et Pet. ab Anchar. in conſil. 148. incipien. ad prædicta, determinans, ſpoliatum per iudicem, incompetentem ad partis inſtantiam, de ſpolio poſſe agere contra ipſam partem, pariaq; eſſe petere à iudice incompetenti, vt mandet alicui poſſeſſori quòd ſoluat: ac ſi vnus priuatus præcepiſſet procuratori meo in quem ius imperandi non habet, quòd nõ traderet mihi rem, quam meo poſſidet nomine.

10 ¶ Ac inde etiam fit, partem poſſe contradicere, non obſtante quòd in Papæ literis, clauſula ſit contra dictores, & nole dimittere poſſeſſionem, ſine legitima cauſæ cognitione, ſecund. Ludo. Roma. in conſil. 482. incipien. in caſu præmiſſo, in prin. Geminia. in.c. 1. i prin. colum. 3. de conceſ. præben. lib. 6. Felin. in.c. cauſamq; 14. colu. de reſcript. & Robert. Marant. nouiſſime, i.d. diſputatio. 1. nu. 30.

11 ¶ Facit tex. in. l. contra, C. de exe quutor, & exactor, lib. 12. vbi habetur, quòd ſi officialis facit exequutionem vltra debitum modũ, poteſt ei de facto reſiſti, & ibi hoc notat glo. in verbo prouintiali, & Bart. per illum textum, inferens contra baiulos qui vadunt ad ex pignorandum aliquem (ſic ille ſi ipſe eſt, loquitur.) nam ſi accipiũt pignus vltra modum, poteſt eis reſiſti de facto, & idem cenſet Paris de Puteo, in. d. trac. ſyndica. in parte reſiſtentia in fine, in.c. de facientibus exactionem, & ipſe Bart. in l. actores, C. de exactor. tributo. lib. 10.

12 ¶ Et dicit Lucas de Pen. in. l. deuotum, C. de metat. lib. 12. quòd toti populo licet reſiſtere, cum alicui ex eis irrogatur iniuria: puta ſi vadit aliquis ad hoſpitandum in domo alicuius, nam poteſt a quolibet expelli, etiam ſi per iudicem fuerit miſſus, quòd dictum refert, & idem Paris de Puteo ſequitur, in. d. parte reſiſtẽtia, in.c. excedũt pleriq; & ſcribit Petrus Philip. Corne. in conſil. 107. incipien. viſa inquiſitione, col. 3. vol. 1.

13 ¶ Sic etiam officiali ſententiam nullam volenti exequi, cum cenſeatur de facto procedere, & non de iure reſiſti poteſt: ſecundum Dyn. in. c. quòd quis, de reg. iur. lib. 6. quem ſequitur Bart. in. d. l. vt vim, col. 1. ff. de iuſtit. & iure, vbi dicit quòd nihil addit, ſed ea quæ dicit Dyn. ibi, & ita intelligitur glo. in. c. ex literis, de offi. delega. ſecund. Panormit. in. c. ſi

quando,

quando, de rescript. & in. c. pastoralis, §. quia vero. col. 3. de offi. delega. Alexan. & dd. in. l. sed existimendi, §. item si quis, ff. ne quis eũ qui in ius voca. (& diximus supra ead. part. fundament. 11. numer. 14.)

14 ¶Et nolẽs possessionem sine causæ cognitione dimittere, non inde bite contradicit: (vt & in eiusdẽ part. fundam. 17. ostẽsum est.) & notant Innocen. Hostien. Ioan. Andre. Calderin. & Archidia. in c. quia in cunctis, de concess. præben. lib. 6. & in facti respons. Oldra. in consil. 81. incip. processus, num. 7.

15 ¶Quia nullus possessor tenetur, ius suum in defensum temere relinquere: verba sunt. l. illum, (vbi hoc glo. & Bart. annotarunt,) ff. de petit. hæred. quam ad hoc commendat ibidem bis, Bald. & menti figendam ait Angelus, inferens ex ea possessorem temerarium non dici, eo quòd, possessionem, ante liquidationem nolit relinquere, quod ipsum, antea dixit ibi Albericus, ex ea etiam notans, eum qui iustam litigandi causam habet: in impensis condemnandum non esse.

16 ¶Sed, & floria. in. l. si ferunis, colum. 2. ff. ad leg. Acquil. scribit posse dominum alicuius rei, cum eam assequi non valeat ab iniquo possessore, ipsam rem propria autoritate capere, etiam si ex hoc, sequatur mors ipsius iniusti detẽtoris: à Couarruui. (quẽ vide) citatus. & si non sequutus, c. 2. numer. 15. lib. 1. varia resolut.

17 ¶Nullus enim videtur dolo facere, qui iure suo vtitur. l. iniuriarum. §. 1. ff. de iure iuran. c. cum ecclesia de electio.

18 ¶Sed, & Bart. ab alijs receptus, in. d. l. iuste possidet, scribit, neq; iudicem, neq; illius præceptum in iustum, excusare partem à violentia, quòd multis ibi confirmat Iason, num. 28. cum sequentib.

19 ¶Sicq; fit, licentiam ingrediendi possessionem si ne causæ cognitione à iudice alicui datam, nihil operari, & perinde esse, ac si propria autoritate fuisset ingræssus, ex sententia eiusdem Bart, in. l. creditores, 8. col. num. 26. versic. mihi autem videtur. C. de pigno. ita, vt priuetur iure suo. l. meminerint, C. vnde vi, l. fin. C. si per vim, vel ali. mod. & à pœna non excusetur: teste eodem Barto. in. d. l. iuste, in fin. & in consil. 89. incipien. in quæstione vertente, & in consil. 110. incipien. quidam accusatus, & in. l. fin. versic. item extra glo. quæro, C. de edic. Diui Adria. tollen. & scribit Corne. in consil. 177. incipien. visa copia, volum. 3. & Ludoui. de Gozadin. in consil. 93. incipien. in causa mutinensi, 2. colum. numer. 13. Martin. ab Azpilcuet. Nauarrus, in prælect. c. cum contingat, de rescript. causa, 7. pagin. 128. & Hieronym. Gratus dicens communem opinionem, in consil. 76. incipien. in præsenti causa, volum. 2.

20 ¶ Et ita videmus quòd stante sta tuto, quòd bannitus impune offen di posset, occidens eum qui fuerat nulliter bannitus, non excusatur quo minus ordinarie puniatur: vi delicet si talis occidens, nullitatis huiusmodi habuisset noticiam: aliàs cum diligenter perquirere, & se informare, ante quam ad actũ cui naturaliter inest dolus, deveniret debuisset, tanquam culpabilis, iu dicantis arbitrio plectendus est: iuxta communem scribentium theoricam, de qua per Alexand. in consil. 77. incipien. visis, 1. col. volum. 3. post Bart. Bal. & alios, in l. non putauit, §. non quæuis, ff. de bono. posse, contra tabul. & in l. fin. ff. ad leg. Iul. de adulter. Bal. in. l. ex morte, C. ad leg. Acquil. & Iason, in l. 4. §. condemnatum, colum. fin. ff. de re iudica, cum alijs, de quibus per Detium, in con sil. 327. incipien. viso casu pro posito, & consil. 482. incipien. pio, numer. 10. de quo per Bald. in. l. 1. C. de poen. & Saly. in. l. eum qui duas, C. ad leg. Iul. de adulter. & eundem Bald. in addi tio. Speculat. titul. de citatio. 4. colum. versic. non valet citatio, & Alexand. consil. 114. incipien. ponderatis his, numer. 4. vol. 1. & consil. 160. incipien. visis, vol. 7. Felin. in. c. quæ in ecclesiarum, 2. colum. versic. tertius casus, de con stit. post. Bal. in authẽ. quæ suppli cantio, circa finem, C. de præcib. Imper. offerend. vbi etiam scribit, nunquid pendente causa, super nullitate banni, licitum sit, banni tum occidere, de quo per Bart. in. l. 3. §. si seruus, ff. de acqui. posse.

21 ¶ Statutum vero, de quo supra, quæuisque alia dispositio, de actu loquens, intelligenda est de vali do, ac rite, & recte facto. vt do cet. Bal. in. l. fin. §. in computatio ne, in fin. C. de iure de liberan. & Iason, in. d. §. condemnatum, in. 1. notab. Alexand. in. d. consil. 77. numer. 1. & Detius, in consil. 360. incipien. perscrutatis omni bus, numer. 2. cum alijs, de qui bus per Felin. in. c. ex tenore de re scriptis.

¶ Est enim in lata culpa, qui vti tur licentia, aut sententia nulla, ni mirum si teneatur de violentia, §. 1. instit. vi bono. raptor.

22 ¶ Ideo statutum puniens ingre dientem possessionem alterius, seu eam turbantem de facto, locum habet contra impedientem vir tute decreti iudicis inualidi: secun dum Ioan. Francisc. à Ripa plu ra doctorum huius sententiæ lo ca citantem, in. l. naturaliter, §. ni hil commune, 9. colum. numer. 59. ff. de acqui. posse.

¶ Et prædo, non ita male possi det, sicut missus in possessionem virtute sententiæ nullæ, vt nor. Bald. in consil. 135. incipien. in causa egregij medici, volum. 2.

23 ¶ Quòd est valde notandum ad intellectum, & ampliationem no stræ præfatæ legis regiæ To letanæ, vt poena in ea sancita, locum etiam habeat, contra pos sessionem, prout ibi disponitur attribu

attributam turbantes, vigore alicuius inualidi decreti, licentiæ, seu sententiæ nullæ: at cum ex præadductis, dictas communitates Hispalensem, & Vtrarensem nunquam fuisse, in dictarum partium terræ possessione virtute exequutionis huiusmodi, de qui bus in themate meminimus sententiarum, & præcitatos Elisabem ximeniam, eiusque filios, quan tumuis de facto eis spoliatos, dictam possessionem minime amisisse arguantur: clare conficitur fructus perceptos, percipiendos, qui ve ex dictis terris, potuerunt percipi, dicto Hieronymo á monte Martha, tanquam vltimo iam hæredi, & vero nunc etiam earum possessori, iure manifesto cædere: quibus nocere non potuit, quód Licentiatus ille Moreno, aliique prætensi iudices, prædictas communitates, in eam quam partes aduersæ, dictæ terræ, (sibi vt complaceant) possessionem vocant, induxerint quãtum prætensæ per eos possessionis amissionem concernit, vt est casus singularis, in. l. si fundi, cum glo. ff. de fund. dotal. vbi habetur, quód licet vxor maritum in fundum induxerit, nihilominus, possessori præiudiciũ non fit: nec maritus tunc incipit possidere: & quamuis ibi dicatur, quód ex tali inductione transferatur dominium sine possessione, illud ex eo est, quia dominium fundi erat vxoris, & hoc constabat, vt post Alexand. (loco per eum ibi citato,) Carol. Ruyn. in facti contingentia notab. respondet, in consil. 53. incipien. in hoc iudicio, colum. fin. volum. 4. in themate vero nostro, non apparet, de tradentium dominio, cum id dicti iudices, non habuerint, siquidem processerunt nulliter, ob idque nullum transtulerint. l. traditio, ff. de acquirend. re. domi. & nemo plus iuris, in alium possit transferre, quam ipse habeat: vulga. reg. nemo plus iuris, de re. gul. iur.

24 ¶ Vnum tamen omittam minime, nostro in proposito valde accommodum, nedũ spoliatum ante omnia restituendum, verum etiam, antequam conueniatur petitorio, Præfatum Hieronymum à monte Martha stari debere in possessione, tanto tempore quanto spoliatus stetit. si Panormitano, (post Vincetium) hoc singulariter asserenti credimus, in. c. venerabili, 2. colum. num. 7. de offic. delega. quód dictum pro singulari refert, & sequitur Curtius iunior, in consil. 41. incipien. præsuponitur in facto, in final. verb. Aymon Crauet, in consil. 140. incipien. in causa spolij, 2. colum. numer. 3. Catel. Cotta, in suis memoral. in parte spoliatus, colum. 469. & Ioan. Francis. à Ripa, (qui id limitat, in spoliato, in omnibus bonis, vel maiori parte,) in. l. naturaliter, §. nihil commune, numer. 49. ff. de acquirend. possessio.

EX. 23. FVNDAMENTO, sequent.

iustā præbet causam credēdi. vt etiā ex eo iudicetur iustus titulus ad præscriptionem sufficiens. num. 29.

Fides bona, id est iusta credulitas, ex dicto vnius boni viri causatur. nu. 30.

Personæ honestæ merito credēdum. nu 31.

Noticia certa, & indubitata eius est rei, quæ accipitur à fide dignis. ibidem.

Testes qui deposuerunt se id scire quòd à viro optimæ famæ, & opinionis audiuerant puniendi non sunt de falso. numer. 32.

Dicitur quis pro certo scire, quādo est certificatus, ab vno notabili viro, & fide digno. num. 33.

Possessor bonæ fidei absoluendus est, si ab eo aufugerit seruus qui integræ opinionis videbatur, vt custodiri non debuerit. num. 34.

Vir omnis bonus, maximum est indicium, vt credatur eius iuramento. nu. 35.

Viro bono credere, non est facere aliquid, contra ius naturale. ibidem.

Liberationi pro cliuiores qui, quam condē nationi. num. 36.

Actus vbi se habet ad prohibitū, & permissum, indubio trahendus est ad permissum. num. 37.

Actus ita debet interpretari, vt agens, pœnam non subeat. num. 38.

Coniectura alia si capi potestquàm delicti, siue doli, illa capi debet. nu. 39.

Præsumptiones duæ vbi concurrunt, quarum vna, delicti est exclusiua, & doli, & alia inclusiua, attendi debet exclusiua. num. 40.

Actus si poßit se haberi ad delictum, & non delictum, capienda est via, vt excludatur delictum. nu. 41.

Punièdos minime, aut leuius, quicquam admittētes casu, aut imprudētia, siue etiam facti ignorātia, non de industria. nu. 42.

Statutum, aut alia constitutio puniens capitaliter homicidium, aut aliud delictū, intelligitur, si dolo fuerit commißum non casu, etiam si culpa interuenerit. num. 43.

Punitur quis minime in conscientiæ foro, de homicidio non dolo commißo, etiam si culpa præceßerit. num. 44.

Damnum dans alicui, vt quia non bene ignem cooperuerit, qui ob id vicini domum cremauit, non tenetur in foro conscientiæ ad resarciendum damnum, licet pro culpa sit ei iniungenda pœnitentia. ibidem, vbi etiam de distinctione inter latam, & leuem culpam, & an adfuerit animus nocendi, nec ne. ibidem.

Iuris ignorantia, quem à dolo excusat. nu. 45. nisi sit color quæsitus, ibidem.

Inferior nullus à Principe, facere potest, quòd factum probabili ignorantia puniatur. num. 46. & quòd legatus hoc facere non potest. ibidem.

Sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. num. 47.

Malum tolleratur, ratione boni. ibidem.

Quæstio de duobus fratribus domum communem pro indiuiso habentibus, Vlißiponæ decissa. ibidem.

Iudicandum est contra fiscum quoties res dubia est. num. 48. maxime quando fiscus ex causa venit mere lucratiua, vt ex delicto, quòd dicitur per aliquem cōmissum. ibidem.

IGESsimo tertio, eadē pro parte, dato, & si non concesso, positoq; sine veri præ-

præiudicio, quòd eidem Hieronymo non licuisset prædictas terras propria autoritate, sic recuperare, ocupare ve, aut earum possessionē dictis communitatibus attributam turbare, tamen ex quo credidit sibi ita ex causis præmissis licuisse, quòdq; ipse verus possessor, & dominus erat, excusari debet á pœnis in dicta lege Toletana, & alijs sancitis iuribus contra occupantes, vel possessionem turbātes. l. 2. & 3. ff. ne quis eum qui, glo. in. l. non videtur, §. qui iussu, ff. de regul. iur. Canonistæ, in c. si quando, de offic. deleg. & in clemen. pastoralis, de re iudica. textus est, vbiq; ab omnibus in id ex pensus, in. l. igitur, versic. & generaliter, ff. de liberal. caus. ibi. *Iustis rationibus ductus, vel non iustis*. Facit tex. l. de ætate, §. qui iusto, ff. de in terrog. actio. & in. l. inter omnes, §. recte, ff. de furt. & in. l. si seruum quis, §. ait prætor, ff. de acqui. hære. & in. l. clam possidere, in prin. ibi aliqua ratione, ff. ď acqui. possessio. & ibi Francis. Aretin. 1. notab. & Iason, 6. notant.

2 ¶ Et voluit glo. verbo iustis, in. l. 1. in fine, ff. de abigeis, expressim dicens, iniustam causam á delicto excusare: & Bart. in. l. 1. §. non autem, col. fin. versic. assessores, ff. si quis testamen. liber esse iuss. fue. & in. d. l. iuste possidet, in fin. ff. de acqui. posse. & Bal. in. l. procurator, ff. de poen. & in. l. nouissime, §. si quis compulsus, ff. quód falso tutor, & in. l. criminis, C. qui accus. nō pos. & in. l. qui nō probasse, C. de calumniat. & in. l. 1. C. de poen.

3 ¶ Et in. c. si qui testium, col. 1. versic. quærit Ber. vtrum testes, de testib. vbi dicit, quòd leuis ocasio, excusat. & in cōsil. 401. incip. ad eui dētiā dictorū, col. 2. vers. quinto quia, á pœna, vol. 1. & ī cons. 140. incip. hæc quæstio fuit, vers. quarto hoc probatur, vol. 4. eam in rē, ad verbum referens Iacob. Bel. & Iacob. Butrica, & idem Bal. consil. 345. incip. ille iusta ratione, ī prin. & in consil. 431. incipien. in acusatione instituta, versic. 6. vol. 4. & consil. 58. incip. quidam est acusatus, ante finē, vol. 5. Alberi. in lib. 1. statuto. quæstio. 30. incipi. item quæro an substituti, Angel. in. l. fin. ff. ad leg. Iul. de adulter. & in. l. prætor, §. hac actione, ff. vi bono. raptor. & in cōsil. 288. incip. viso themate supra dicto, col. 5. versic. non obstat etiā, & Cardin. in clement. 1. & ibi Pet. Anchar. ī. 2. notab. ď sepult. & idē Anchar. consil. 391. incipien. videtur prima facie, paulo ante finē, Ioan. de Anania, in. c. 2. in prin. de cleri. pugnan. in duel. Paul. ď Castro, in consil. 199 incipien. licet ista sit quæstio, vol. 1. & consil. 271. incipien. præmittendum est ad euidentiam, col. 1. versic. postremo dico, part. eadē, & in consil. 3. incip. in causa quæ vertitur, in fine, & consil. 277. incip. in causa incarceratorū, vers. secundo præter mittendū, & cōsil. 456. incipien. ecclesia seruorum, col. fin. part. 2. Ludo. Roman. in consil. 224. incip. ista captura, Rapha. Cuman. consil. 134. incipien.

vulneratus ab aliquo non lethaliter, in fin. Alexander, in.l. qui Romæ, §. duo fratres, col. 9. ff. de verbo. obligatio. & consil. 37. incipiẽ. non puto hunc notarium, colu. 3. versic. attento quòd nedum, & cõsil. 92. incip. prospectis his, quæ in themate narrata sunt, colu. fin. vol. 1. & consil. 75. incipien. videtur in præsenti consultatione, 3. col. versic. cum ratio, in fin. vol. 5. & consil. 233. incipien. ponderatis his, col. (etiam). 3. versic. quarto blasphemia dicitur. vol. 6. Vincen. Palio. inter ipsius consil. Alexãdri, consil. 106. incip. in hac hæsitatione, vol. 4. Francis. Aretin. in. d.l. clã possidere, in prin. in. 4. notab. per tex. ibi, & in. l. in ciuile, C. de furt. Andre. Barba. consil. 77. incipien. præclare scribitur, 3. regum, col. 2. vol. 4. Guido Papæ consil. 31. incipien. in Iesu Christi nomine, viso ad plenum, col. fin. vbi facit singular. glo. in. d.l. 1. ff. de abigeis. & Phillip. Corne. in consil. 17. incipien. in hac cõsultatione, col. pen. versic. nam qualibet causa, & consil. 62. incipien. primo aggrediendo, col. 3. & consil. 247. incipien. quoniam multa, col. 4. versic. aliud est, vol. 1. & consil. 205. incipien. videtur prima fronte, col. 2. versic. quòd autẽ vol. 2. & consil. 280. incipien. visis quibusdam, col. fin. vol. 3. & idẽ inter consilia Socini, consil. 108. incipien. in hac consultatione, col. 7 scribens quam libet causam, etiã iniustam, & bestialem à dolo excusare: & ipse Socin. consil. 118. incipien. visa narrati puncti petitione, col. 4. versic. circa tertiam dubitationem, vol. 2. illud idẽ dicit, & consil. 59. incipien. in causa nobilium, col. pen. vol. 3. & consil. 13 incipiẽ. insignis doctor, 5. col. versic. secundo respondetur, & cõsil. 54. incipien. visa breui narratione, in fine vol. 4. Ioan. de Imola, in l. insulã, ff. de verbo, obligat. Francis. Curt. senior consil. 56. incipiẽ. super processu, col. 6. versic. non obstat quintum, & consil. 70. incipien. Christi nomine, ad finem, & Iunior consil. 19. incipienti, viso, ac diligenter considerato, col. 2. versic. omnis enim, & Iason, in. l. si quis id quòd, col. 8. in. 7. & iterũ, in. 8. notab. ff. d iurisdict. omni. iudi. & i. l. 1. §. fin. col. 4. vers. in ead. glo. ff. si quis ius dicẽ. nõ obtemp. Philip. Decius, consil. 178. incip. in causa quæ proponitur. 3. col. vers. & quia qualibet causa, & consil. 192. incipiẽ. in casu proposito, nõ laborando, col. 2. versic. & quia qualibet causa etiam iniusta.

4 ¶ Sed, & qualibet causam, aut, an sam, coloratam saltẽ, quantumuis iniustam etiam in his que de prohibitorũ sunt genere, à pœna, & mulcta excusare. glo. pen. notat, i. l. ex cõsensu, §. fin. ff. d appellat. quam Angel. Rapha. Cuma. & omnes sequuntur, & facit singularem Bal. in. d. l. 1. ff. si quis ius dicẽ. & Barba. in. d. consil. 77. colum. 2. vol. 4. glo. est, in. l. satis, ff. de in ius vocan, notat Bart. & ibi Alexand. in additio. in. l. 1. §. 1. ff. si quis testamen. lib. esse. & idem Bart.

Bart.in.l.1.C.vbi cauſ.ſtat.Iaſon, in conſil.153. incipien. difficultas. num.2.vol.2.& conſil. 86. incip. in cauſa,num.4.volum,3.communiſq; eſt opinio ſecundum Nicola.Boærij.in deciſ.168.num. 11.ſimil.eſt glo.magna, in fin. in.d.l. vnic.§.fin.

5 ¶Vbi magiſtraliter docet à contumacia (quæ,& ipſa delictũ eſt, l. omne delictum in prin. & ibi Bart.ff.de re milit.) modicã, etiã; & iniuſtã cauſã excuſare: quã ibi ſequuntur Bart. Bal. Saly. Angel. Paul.de Caſtro.(qui illam facit ſingularem,& recentiores ibi, & Bal.in.l.ea quæ circa finem,C. quomo.& quand.iud.& in. l. deberi,C.de fideicom.liber. & in. c. plerumq;,col. pen. verſic. quæro quare negligẽtia,de reſcript. Angel.in.l.Imperator,ff.de ſtat.hominum.&in.d.l.prætor.§.hæc actio, ff. vi bono.rapto,& in.l.1.§.3. ff. de vi,&vi arma.Roma.in.d.conſil.224.ferme in medio, & in repet. rubri. ff. de arbit. colum. 21. verſic.item facit alia glo.Paul. de Caſtro,l.l.Celſus,ff.de vſu capio. Franciſ.Aretin.dicens auream,in l. iuris ignorantia , in fine. C. qui admit.ad bono.poſſ. poſ. Thom. Grammat. voto,10.incipien. Cœleſtis curiæ,3.colum,3.numer.21. cum ſeq.

6 ¶Et quód temeraria à dolo excuſet cauſa.glo. probat, in. l. plagij criminis accuſatio, & ibi pulchre Angel.C.ad leg.F. de plagi. bonus eſt tex.in. l. 3. §. ſi quis ignorans,ff.ad ſen.C.ſyllan.

7 ¶Sic etiam credulitas omnis licet fatua,à doli pœna excuſat:ex ſingulari eiuſdem Angeli ſententia,in.l.1.ad finem principij,ff. de eo per quem fact.erit,& Fran. Aretin.in conſil. 80. incipiẽ. ſicut decet,col.1.verſic. pro his facit. Imo etiam ipſa temeritas, ſecundum eundem Angel.in. d. l. plagij criminis,& Caſſador, nouiſſime in deciſio. 6. incipien. gratia ſubrogationis.nu.8. ſub rubri. de cauſ.poſſ.& prop. & in deciſ. 19. nu.4.ſuper regul. Cancell.

8 ¶Et quód ſentẽtia nulla, atq; inualida à dolo excuſet, Bar.voluit, & alij poſt eum,in.d.l.iuſte poſſidet,in fin.per.d.l.igitur,ff.de libe. cauſ.& ſequitur Alexan. in conſ. 160.incip.viſis narratis.2.col.verſic.ſed præmiſſis nõ obſtantibus, vol.7.&per eandẽ legẽ, Paul.de Caſtro, in conſil. 207.incipien. in cauſa quæ vertitur,ante fin. part.2.

9 ¶Et in proprijs violentiæ terminis,cauſam iniuſtã excuſare, Socin.(plures eiuſdẽ ſentẽtiæ citãs) ſcribit,in conſil.131.incip.in præſenti conſultatione.4.col.nu. 9.in fine cũ ſeq.verſic.amplius etiã ex quo hæredes,volum. 1.& Philip. Detius, in conſil. 565. incip. clariſſima videtur , in fine. Ioan. de Imol.(in propoſito bene loquẽs) conſil.16.incipiẽ. viſo caſu tranſmiſſo.

10 ¶Idem Angel. in. l. 2. §. hac actione,per tex.ibi, in verſicul. ſi quis igitur , ff. vi bono. rapto. notabiliter inquens, rapientem ſer-

seruũ fugitiuũ ab alio possessum, vel rem suam de manibus exteri, aut incogniti, q̃ violentiæ pœna excusari, quia putauit ita sibi licere, q̃ Iasone sequutus, & pro singulari fere sub eodem themate citatus, in consil. 46. incipien. pro fisco regio facere videtur. 3. colum. numer. 3. in fine, vol. 3. & in. d. l. si quis id quòd. 8. notab. ff. de iurisd. om. iudi. & in. l. ex quacunq; 5. notab. ff. si quis ius dicẽ. & in. l. si quis maior, col. 1. circa finem, C. d tran sact. & in consil. 86. incipien. in causa, col. 3. num. 4. vol. 3.

11 ¶ Referens pro notabili, decisionem Baldi, in. l. 1. §. huius studij. 2. colum. num. 6. ff. de iust. & iure, quòd statutum factum contra turbantes, vel turbare volentes, intelligitur principaliter, non secundario, vel occasionaliter: quem etiã refert, & sequitur Alexan. in consil. 113. incip. viso instrumento, in fin. 2. vol. & consil. 1. incipien. viso processu inquisitionis formatæ, vol. 3. & reassumit, Ludo. Gomet. in regula Cãcel. de iure quæsito non tollendo, quæstio. 3. pagin. (mihi) ĩ paruis. 79. quòd certe facto nostro conueniens est, & conducit valde, ad intellectũ præcitatæ constitutionis Toletanæ.

12 ¶ Nostraq; demum procedit cõclusio, etiam si probaretur dictum Hieronymum à mõte Martha viros cõgregasse armatos ad illum ereptionis actum, nam qua ratione credidit sibi licere terram sic recuperare, credere eadem potuit, licere sibi socios, & amicos ad id congregare: vt in eodem violentiæ casu, Barthol. Cepola notat, causa. criminal. consil. 4. incipien. visa quærela. num. 15. & vltra eum, Bald. in consil. 319. incipien. decreto domini, volum. 1.

13 ¶ Sub iungens, congregationem quæ ad commune sit bonum, puniendam non esse, valdeq; notandum est dictum, ad intellectum, & declarationem. l. 1. titul. 11. lib. 8. ordina. regia. & satis deducitur ex. l. 4. eiusdem tituli, & libri.

14 ¶ Quòd enim mala fide non sit, pœnam non meretur. l. si seruũ, §. non dixit. versic. amouere, vbi glo. ff. de acqui. hær. l. quamuis, ff. de condi. & demostra. & per prædicta iura, Paul. de Castro respondet, in consil. 205. incip. in causa quæ vertitur coram locum tenente, colum. fin. part. 2. & per dict. l. quamuis Bal. dicit, in consil. 414. incipien. verba dicunt quòd planum, volu. 1. quòd bona fide factum, dicitur rite factum.

15 ¶ Et glo. parua, super verbo fuerit, l. eum qui. §. in popularibus, ff. de iure iuran. asserit, bene fieri, dici, quòd fide fit bona. quod, locum sine dubio habet, quando bona fide quid agitur, in re, in qua agens ius prætendit (nostro vt in themate, ob possessionem, & titulum quem circa dictas terras præfatus habebat Hieronymus,) secus si quis ageret

ret, bona fide in re aliena, aut in qua ius nullum omnino prætende ret: quia teneretur, si malum inde foret sequutum. Et ita intelligen dam censeo decisionem ante cita tæ legis nostræ Toletanæ, & pos sunt ad concordiam reduci deci siones, quas Iason adducit contra rias, in. d. l. cũ qui, licet ipse Iason non soluat, intelligendæq; sunt. l. si in area, §. fin. ff. de condi. in deb & l. in hoc iudicium, §. impendia, versic. si is, ff. cõi diuid. quarũ respõsa iam habui in facto, & obti nui, in causa quadam inter patro nos dotationis, *delos gordillos*, vna ex parte, & ex altera doctorem Medicinæ Fernãdum de Carmo na, meum clyentulum, vertente. Sicq; regiarum legum. 43. & 41. tit. 28. part. 3. soluenda antinomia est, & accipienda, lex est. 39. eiusdem tituli, & libri.

16 ¶ Et potissimũ, ante dicta dicto in hieronymo locum obtinent, vi ro patricio, & nobili, cuius nobili tatis circa pœnas ratio habetur. l. si quis id quòd, ff. de iurisdic. om. iudi. & ibi late moder. & Ioan. An ton. Rube. in consil. 13. incipien. vi so eleganti consilio, colum. 4. nu. 11. cum sequen.

17 ¶ Qui potius per simplicitatem dicẽdus est pœcasse, credens præ missis ex causis, licitum sibi eum actum fuisse, factum autẽ ex sim plicitate puniri non debet: secun dum Bal. in consil. 229. incipient. proponitur in facto, ad finem volum. 5.

18 ¶ Et scribit Oldra. consilio. 183. incipien. factum tale est, vacante ecclesia. colum. 3. in fine, quòd in atrocibus, leuitas non punitur.

19 ¶ Et in consil. 210. incip. regula ris, col. 1. post medium, quòd licet aliqua hæresim manifeste sapiat, Crimini tamen detrahitur, prop ter simplicitatem militarem.

20 ¶ Ignorantibus enim, & simplici bus parcendũ est. c. super literis, de rescript. c. inter corporalia, de translat. Episcop. prope finẽ, ibi, *Veniam errori dedimus: quia non ex malignitate: sed ex simplicitate peccarunt.* & in. c. cũ vniuersorum, de re. per muta. ibi, *Vt tamen simplicitati venia tribuatur.* & in. c. tanta, 86. dist. in fi ne dum dicit. *Sed quia simplicitatem tuam, cum senectute cognouimus.* & col legit ibi. glo. quòd parcitur sim plicitati, ad idem pulcher est tex. in. c. scriptura, de consecra. dist. 2. *Siquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter, non hoc obseruaue rit, & tenuit quòd nos dominus facere magisterio, & exemplo docuit: potest sim plicitati eiusdem indulgentia domini venia concedi.* & in materia hæreseos plura huius sententiæ Ioan. Lup. à pal. rub. cõgerit, in allegatio. sua hæresis, §. 4. col. 3. cum sequen.

21 ¶ Et cum causa quælibet quan tumuis iniusta à dolo, & pœna vi ros alioquim callidos, & scios (vt supra præostensum est) excusat: quanto magis, causæ aliàs tam iu stæ, dictum Hieronymũ circa hoc simplicem, & literarum bonarum ignarum, ac tunc temporis quan do prima sententia, à licentiato Morenio fuit lata, minorem ætæ in defen-

in defensum; & instrumentum emptionis dictarum possessionum, per suos parentes praedefunctos factae, coramque Licentiato Hieronymo à Roxas, praefecti vrbi Hispalensi, hoc in oppido locum tenēte, presentatum, habentem, excusare debent: argumen. leg. 2. circa medium. C. quand. & quib. quart. pars debea. lib. 10. Et quae per tex. l. de ferrorem, §. si plures, & leg. qui cum vno, §. fin. ff. de re milit. Roma. respondit, in cōsil. 228. incip. pro plena discussione, 2. col. versic. secundo pracum ipse, parcendum esse (scribens) ciui nouello, qui ignoranter quidquam fecit, contra statuta ciuitatis. quod, & idem voluit Roma. ipse in consil. 251. incipiē. clarissime dicitur, ante medium, & in consil. 491. incipien. in casu propositae consultationis, & in repet. l. si vero. §. de viro, fallen. 51. versic. 21. ff. solut. matri. & in singul. 73. incipien. nunquid ciui nouello, & dixerat ante eum, Bal. in. l. cūctos populos, col. ante pen. versic. circa maleficiū, & ibi Iason apertius, in. 2. lectio. versic. 15. C. de sum. trinit. & fid. Catho. & idē Bal. in. l. data opera. 4. col. num. 25. C. qui accusa. non pos. Ioan. à Canibus (qui, & alios citat) de exequutio. vltim. volūta. 3. part. quaest. 3. nu. 13. & voluit Barba. in rubri. C. qui admit. ad bon. posse. pos. col. 10. & in rubri. ff. de verbo. obliga. col. 8. versic. sed profecto venia dignus sum. Francis. Curt. Senior, consil. 27 incipien. magnificus vir, col. 10. versic. secundo praemitto, & Iunior, consil. 19. incipien. viso, ac diligenter considerato processu 3. col. versic. & tanto maxime, Felin. in. c. à nobis, post princip. de exceptio. & Ioannes Crotus, in repet. c. vt animarum, in. 3. notab. de const. lib. 6. vbi dicit, se per hoc defendisse scholasticum qui contra statuta bononiensiū, ex alieno territorio pannum faciendis vestibus attulerat Bononiam. praesertim ex quo tali facto, occasionem praestiterit, tum iudicis delegati error, tum etiā impietas illa maxima, quòd sibi aliâs minori, & in defenso, & prae aetate tenera, allegare, de iure vc, suo docere non valenti, auferreretur, & minus legitime ius suū, quód habebat circa praedictas terras, idque etiā sibi per sua derent, multi huius oppidi Vtrariensis fide digni viri: relatione quorum, vltra praedictum titulum, dictas possessiones esse suas (quòd parentum suorum fuisssent) cognoscebat.

22 ¶ Et bona fides, non solum ex iustis causetur rationibus, sed etiam ex iniustis, & temerarijs, teste Baldo, in. l. 1. in fin. per glo. ibi, in verbo, recessit. vbi caus. status, quem sequitur Barba. in consil. 18. incipiē. praeclare scriptum est, col. pē. versic. quia bona fides, vol. 2. & consil. 45. incipien, illud in medium, col. 8. ver

V sic.

sic.& ibi Angel.dixit,vol.4. & consil. 67. incip. clementissimi Dei,col.pen.versic. præterea ac cedat,vol.2. & consil. 51. incip. clemētissimū Deum,2.col. versic.& ideo nullum,vol. 4. Iason in.d.l.siquis id quód.8.notab.et in.d.l.siquis maior,post princip. versic.nota hanc decisionem.C. de transactio.Socin.consil.11.in cipien.in causa dominæ Catherinæ,col.fin.& cōsil.38. incipiē. incausa dominorum Marchionum,col.2.& consil.66.incipiē. visa donatione,col.8.versic.pri mum pater,vol.3.Paul.de Cast. consil. 98. incip. visis quibusdā actis,ante finem, vol,1. Aymon Crauet,in consil.18.incipiē. Andreas iuuenis,3.col.num.9.cum sequen. & consil. 46. incipien. de stilo ciuitatis.4.col.num. 14.

23 ¶ Sed,& ignorantia iusta, siue iniusta,excuset à pœna corporali,secundum eundem Bald.in consil.9.incipient. ad euidentiā dicendorum,versic.5.vol.3.

24 ¶ Et ignorantia supina,ad dolí etiam excusationem sufficiat: ex eodem Baldo,in consil.98.in cipien. ego præsuppono, ante finem,vol.3.

25 ¶ Sic, & redditionē malæ causæ,excusare testem á dolo, ipse Bal.scribit, in consil. 200. incipien.in causa ista,eod.vol.3.

26 ¶ Dictumq;,nedū pluriū virorū (vt paulo superius notatum est) dignorum, sed vnius viri probi, & fide digni,credulitatem inducit iustissimam,glos.ver bo actiones, ante fin. per tex. ibi,leg.titio fundus, ff. de condit.& demostra quam dicit mēti tenendam Bart.ibi, & singul. appellat Francisc. Curtius Senior,in consil.72.incipien. Prin ceps dessunctus,9. col.versic. re stant duæ difficultates,& valde singula.Barba.in consil. 29. incipien.altissimi optimi Dei, col. pen,vol. 2. & consil,1. incipien. magnus scripsit psalmista, col. 25.vol.3.Lanfran.de Oriano,in cap.quoniam contra falsam. in parte,testium.nu.171. versic,circa præmissa cadit vnum notab. deprobatio.& not.Roma. dicit in consil.6.incipien. quòd dicta intimatio,& Francisc. Curti. iunior,in consil. 19. incipien. viso ac diligenter considerato processu,col.3. Philip. Decius in cōsil.178. incipien. in causa quæ proponitur,3.col.& consil.192. incipien.in casu proposito, col. 2.& Angel.in leg.1.ff.de eo per quem fact.erit, & eādem glos. optimam Barba.dicit,in.l. sciendum,col.40.ff.de verbo. oblig. & Cælebrem in.l.sed si ex stipulatu,8.col.eod.titulo,& elegantem,in.d.consil. 18. col. 9. &. d. consil.67.col. pen.in fin. & Solemnem,in.d.consil.51.col.4. & meliorem de iure, in consil. 41. incipien.Deum inuocem adiutorem,4.col.vol.2.Iason in leg. de pupillo, §. siquis ipsi prætori, num. 10. ff. de no. oper.nuntia. Hippolit. Marsilien. in sua practi. in prin. num. 8. & in rubri

bri. deprobatio, num. 318. cum ſequen. verſic. adducebam etiã, & in leg. 1. §. ad quæſtionẽ, col. 3. verſic. & pro hoc dicto, ff. de quæſtio. Ioan. Lup. á Pala. rub. in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxo. §. 9. num. 15. cum ſequen. Andre. Altia. in tracta. præſumptio. regul. 3. præſumptio. 2. pagin. 315. cum ſequen.

27 ¶ Et per illam glo. Bald. in cap. cum contingat, col. 2. verſic. dic. quòd dictum, & ibi Panormit. col. 1. de reſcrip. notant, quòd dictum vnius probi, & diſcreti viri inducit credulitatem. quòd (ea tamen non citata) Bart. voluit, in. d. l. de pupillo, §. ſiquis ipſi prætori, in. 8. quæſ. in fin. & poſteum, Alexãd. ff. de no. oper. nuntia. allegans Cyn. in leg. 1. C. de ſeruitut. & firmat ipſe Panormit. in. c. cura, col. fin. in duobus locis, de iure patrona. & idem Bart. in. l. 1. col. 2. verſic. vlterius procedo, ff. ad. S. C. Turpil. dicit, quòd iuſtus error eſt, credere fide dignis.

28 ¶ Et ſcribit id ipſum, in leg. athletas, §. calumniator, (vbi etiam Angel.) ff. de his qui notan. in fam. dicens eum excuſari à calumnia, qui inſtigãtibus perſonis fide dignis, & quibus verſimiliter debuit credere, accuſauit, quod etiam idem Bart. dicit, in leg. athletas, ff. de falſ. ſubiungens, notandum id eſſe, pro ſindicis comitatus, qui ad aliorum inſtigationem, maleſitia denuntiant, & ſcribit idem Bart. in leg. fin. ad finem, ff. de hæredib: inſtituen. & in. l. 1. §. hoc interdicto. col. 3. verſic. venio ad ſequẽtem gloſ. ff. de itin. act. ꝗ priuat. & Bald. in. d. cap. quoniam contra falſam, col. 9. verſic. extra quæro, de proba. vbi loquens in ſingulari, dicit inſtigatorem fide dignum, à calumnia excuſare. & Angel. in. l. miles, §. mulier in fine, ff. ad leg. Iul. de adult. & in leg. 2. C. de calumniator. Innocen. Panor. & Felinus in cap. 2. eod. titul. vbi Panormit. dicit ad hoc facere tex. in. c. inquiſitionis, de ſentem. excom. idem Panor. in conſil. 78. incipien. viſo toto proceſſu, col. vltim. verſic. ſed non inſtãdo, volum. 1. & Franciſ. Aret. in leg. cum quidam, §. quód dicitur, colum. 2. ff. de acqui. hæreditate.

29 ¶ Sed, & Bald. in leg. iudicia, in 4. quæſtione. C. de rei vendicatione, per paulo antecitatam gloſ. inquit, quód dictum legalis, & notabilis viri, adeo præbet iuſtam credendi cauſam: vt etiam ex eo, iudicetur iuſtus titulus, ſuffitiens ad præſcriptionem.

30 ¶ Et per eandem not. idẽ Bald. in. c. veniens. 1. verſic. oppono vlterius, de teſtib. & in cap. ſanctorum, de præſcriptio. quòd ex dicto vnius boni viri, cauſatur bona fides, id eſt iuſta credulitas: & notat idem Bald. (ea tamen gloſa non citata) in conſil. 178. incipien. quando ſapiens conſuluit, in fin. vol. 4. &

ante eum, hoc idem, post Iacob. de Aret. Cyn. scripserat, in. d. leg. 1. in. 4. quæstio. vbi etiam Bald. col. fin, C. de seruit. & aqua. (vbi tamen nullus illam glos. allegat.)

31 ¶ Quibus tamen, alia conuenit non minus notanda glos. final. in. c. sicut de accusatio. quæ nominatim voluit, honestæ personæ esse credendum merito, & alia, verbo, noticiam, in cap. cupientes, post princip. de electio. lib. 6. inquiens (nec citra rem) videri noticiam certam esse, & indubitatam eius rei, quam à fide dignis accipimus.

32 ¶ Ideo, Pet. ab Anchar. consil. 24. incip. visa inquisitione formata contra Philippinum, col. 2. versic. postremo aduertendum, consuluit, testes de falso non puniendos, qui deposuerunt se id scire, quòd à viro optimæ famæ, & opinionis audiuerant. quòd dictum, vt singulare, & valde cordi tenendum, citat, & sequitur Iason, in. d. leg. 1. col. vltim. ff. de eo per quem fact. erit. & in. d. leg. de pupillo, §. si quis ipsi prætori, col. 8. versicul. secundo in quantum, ff. de. no. oper. nuntia.

33 ¶ Cui accedit, quòd Domini. scribit, in. c. & capitulis, per illū tex. 10. dist. quòd quis dicitur pro certo scire, quando est certificatus ab vno notabili viro, & fide digno. ad quòd etiam citat. c. sicut pro certo, de simon. & sequitur Iason, in. d. leg. 1. col. pen. versic. secundo limita, & in. d. §. si quis ipsi prætori, 7. col. & in. l. properādū, §. sin autē alterutra, col. 4. in. 6. conclusio. C. de iudic. & Francis. Curti. senior. d. consil. 72. & idem voluit Roma. loquens tamen pluraliter de fide dignis, in consil. 403. incipiē. pro decisione, col. pen. versic. secundo quia ad hoc.

34 ¶ Bonus est tex. in leg. à bonæ fidei, ff. de rei vendi. vbi si à possessore bonæ fidei, seruus fugerit, qui opinionis videbatur integræ, vt custodiri non debuerit, absoluendus est possessor: & ibi Angel. per illam legem, & per glos. in. d. leg. titio fundus, dicit se excusauisse in syndicatu quendam potestatem, qui nobili viro, quicq; opinionis reputabatur integræ, & sinceræ fidei: palacium pro carcere assignauerat: à quo tandem aufugit. & illum tex. pro singulari, citat Barba. in. d. leg. si ex stipulatu, col. 8. ff. de verbo. obli. vbi approbat, & sequitur illud dictum Angeli, & idem Barbat. in. d. consil. 18. col. 9. & d. consil. 29. col. pen. vol. 2. & consil. 46. incipien. illud adducā quòd præclare, col. ante pen. vol. 4. vbi, & illum tex. dicit esse solemnem. & in tracta. de præstan. Cardin. in. 1. quæst. part. 2. membro. 1. ad finem, & Francis. Curtius Senior, in. d. repet. leg. admonendi, col. 48. versic. & ideo ff. de iure iuran. vbi hoc dictum allegat pro mirabili, & Felin. in. d.

in dict.cap.cum contingat, col. 3.versic.prima conclusio,de rescrip. & Iason,in authen. iubemus,col.fin.in.6.simili,C. de iudi.& in leg.si peccuniam vltim. colum. ad fin. ff. de condict. ob causam,vbi,& illud dictum pro singulari, & illum tex.pro notab.adducit.facit etiam,& egregius tex.menti semper tenendus in leg.non omnes, §. abarbaris, ff.de re milit.ibi,*Si bonus ante existimatus est,prope est,vt affirmationi eius credatur.*

35 ¶ Per quem dicit pulchre Bal. in leg. vniuersi, C. de vectigal. quòd omnis bonus vir,maximũ est inditium,vt credatur eius iuramento.& tex.in.cap.1.de cleri. per salt. promo. & quòd ibi not.Panor.in. 2. notab. & in c. cum in tua, de sponsal.ibi, *Si persona grauis,cui fides adhibenda.* & in cap.talia.8.quæs.4.ibi.*Quia de memorati viri testimonio, dubitare omnino non possumus.* (& diximus latius in responso de blasphemia in fundamẽ.3.part.2.) ideoq;, & Bal. etiam per dictam glos.in. d. leg. titio fundus.respondet, in consil.144. incipien. præsupposito communis Papiæ statuto.col.2. vol.1.quòd credere bono viro, non est facere aliquid cõtra ius naturale.

36 ¶ Et prædicta eo maxime procedunt,quód promiores debeamus esse,ad absoluendum,& liberandum,quam ad condemnãdum:leg.arrianus.ff.de actio. & obliga.leg.præses, & leg. interpretatione, ff. de pœnis cum vulga.

37 ¶ Et quód vbi actus se habet, ad prohibitum,& permissum,in dubio,trahendus est ad permissum. glos. verbo,probaretur,in leg.2.C.de peti.hæred.quã not. & sequitur Bald.in leg.1.col. 2. ff.solut.mat.facit leg. merito,ff. pro socio.cap.2.de reg.iur.cum simil.

38 ¶ Indubio enim actus, ita debet interpr ætari, vt agens pœnam non subeat: ex sententia Bart.in leg.non solum, §. sciendum,ff.de no.oper.nuntia. cum concordantijs, ibi à recentioribus adductis.

39 ¶ Et quando capi potest alia coniectura,quam delicti,siue doli,illa capi debet: vt Alexan. testatur in consil.18. incipien. consideratis his,2.col.num.8. vol.3. & in consil.114.incipien.in causa,& lite.2.col.num.7.vol.4.

40 ¶ Ita quòd secundum Ludou. Roma.notab.in consil.68. incipien visis mihi propositis,col.& numer.fin.vbi duæ concurrunt præsumptiones, quarum vna est delicti,aut doli exclusiua, & alia inclusiua,semper attendi debet exclusiua:ob notabilẽ præsumptionem, quæ est vt nemo delinquere præsumatur. d. leg.merito,c.dudũ, de præsumption.

41 ¶ Inde,quando actus potest se haberi ad delictum, & non delictum, capienda est via, vt excludatur delictum:vt post Barr.

in. d. leg. non solum, §. sed vt. probari. Panormit. docet in .c. in præsentia, de probatio.

42 ¶ Et casu, aut imprudentia, siue. etiam facti ignorantia, non de. industria, aut dolose quicquam admittentes puniri minime, aut puniendos leuius. l. 1. §. diuus, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. l. ab sen- tem. §. fin. leg. Metrodorum. l. respiciendum, §. delinquunt, & ibi glos. not. ff. de pœn. l. 3. §. sed enim &. l. qui ædes, &. l. si fortui to. ff. de inceñ. ruin. naufrag et. l. fin. ff. de decret. ab ordin. faciē. l. fere, & ibi glos. ff. de regul. iur. c. lator, & c. dilectus, & cap. ex li- teris, & duobus cap. sequentib. de homicid. & cap. 2. vbi etiam glos. de cognatio. spirit. & cap. si homicidium, 23. quæs. 5. et plu. ra congerit Roma. in leg. si vero, §. de viro, 51. fallen. ff. sol. mat. & in cōsil. 473. incipien. circa pro positam etiam consultationem, Felin & Philip. Detius, in cap. á nobis, in prin. de exceptio. & idem Detius, in cap. 2. in glo. vl- tim. in. 1. conclusione, de constit. & consil. 64. incipien. præsup- ponitur, ferme per totū, & om- nium vberrime, Hippol. in leg. qui falsam. 10. col. versic. & cir- ca hanc materiam, cum duab. col. sequent. ff. ad leg. Cornel. de fal.

43 ¶ Optimus est tex. in leg. cum autem, §. excipitur, ff. de ædil. edic. ibi, *Capitalem fraudem admisis- se accipiemus dolo malo, & per nequi- tiam: ceterum siquis errore, siquis casu fe cerit, cessabit edictum.* quē dicit me- liorem de iure Iason, in leg. non dubium, 8. col. versic. item adde quòd licet statutum, C. de legib. & in leg. 1. col. 3. num. 19. ff. eodē quòd si sit statutum, aut alia con stitutio puniens capitaliter ho- micidium, aut aliud delictum, in telligitur si dolo fuerit commis- sum, non casu, etiam si culpa in- teruenerit. & quam plures te- nent doctores ab Andre. Tira- quel. nouissime citati, in tracta. de pœnis temperand, cau. 13. num. 10. cum sequentibus, cui al ludit Cayetan. dictum. in. 22. quæs. 64. in. fin. verb. censentis, priuiligiatos quibus concessum est, dispensare cum irregulari- bus, nisi ex homicidio volunta- rio cōtracta irregularitas sit, dis pēsare posse cum irregularibus, propter homicidiū casuale, quā uis culpabile, siue dando ope- ram rei licitæ sine debita adhi- bita diligentia, siue dando ope- ram rei illicite. (quòd iam habuī in facto, & dedit mihi honorē.)

44 ¶ Hisq; accedit, quód notabi- liter voluit glos. in. c. præsbite- rum, de homicid. quòd in foro conscientiæ, non punitur quis de homicidio, non dolo commis so, etiā si culpa præcesserit. quā glos. ad hoc ibi not. & sequitur Ioan. de Anan. Panormit. & Fe- lin. qui, & ad hoc allegat Inno- cen. dictum, in cap. sicut dignum colum. vltim. eod titul. quòd si damnum datum est alicui, ex culpa alterius, vt quia non be- ne

ne ignem cooperuerit, qui ob id vicini domum cremauit, non tenetur in foro conscientiæ, ad resarciẽdum damnum: licet pro culpa, iniungenda sit ei pœnitẽtia, quod sequuntur ipse Panormit. in c. 1. col. 2. & ibi Felin. col. 10. versic. tertius casus, & Philippus Detius in. 2. lectio. col. 5. versic. sed tu distingue, de arbit. & in. d. c. quoniam contra, 8. col. versic. in glo. verbo, negligentia de proba. & in. c. cum causam, 5. col. versic. circa quod notabiliter, de testib. & in. c. si egressus in. 1. notab. de iniur. & rursum in. c. fin. 1. notab. (vbi multũ dubitat) & in. c. 1. de custod. reo. ex quibus nonnulli distingunt, inter latam, & leuem culpam, & an nocẽdi adfuerit animus, nec ne, vt apud, eos vderi potest. Roma. (qui id dictum dicit vnicum in mundo) in singul. 105. incipien. pridie fui interrogatus, & licet Andre. Barba. tenere videatur cõtrarium, in. c. Raynaldus, col. 114. versic. in quantum dominus Abb. de testam. Corset. tamen, Innocen. Comuniter esse approbatum testatur: in singul. 125. in part. forum conscientiæ.

45 ¶Vlterius ignorãtia iuris, Hieronymum hunc, à dolo excusat: vt voluit glo. notab. in. d. l. plagij. C. ad leg. Flau. de plagiar. quam ad hoc dicit singularem Ioann. de Anan. in. c. per tuas, 3. & ibi (post eum) Felin. in. 3. notabil. de Simon. ei tamen similis est glos. final. in leg. 1. ff. de abigeis, & alia quoq; in leg. vendi tioni, ff. de vsucap. pro emptor. & pro eis textus in leg. sed & si lege, §. scire, & ibi Bart. ff. de peti. hæredi. & tex. in. leg. siquis ignorans in graui, §. siquis ignorans, versic. & si sciens, ff. ad. S.C. Syllan. & in leg. siquis id quód, in ver. doli, & ibi Angel. & Alexan. (qui hoc limitat) ff. de iurisdic. omni. iudi. & voluerunt etiam Pet. ab Ancharra. & Cardin. in clemen. 1. in prin. de sepultur. vbi ad hoc Cardin. ipse, tex. citat in leg. 1. §. si publicanus, ff. vibon. rap. cuius etiam sententiæ, Paulus fuit Castrensis, in consil. 277. incipien. in causa in carceratorum. 2. colu. versic. secundo præmittendum, & in consil. 292. incip. ad primum videtur respondendum, in fine. 3. dubij, & in consil. 430. incipiẽ. circa primum quæsitum, post princip. part. 2. Ioan. de Plate. in leg. 1. in fin. C. vt dignita. ordo, lib. 12. (vbi tamen intelligit nisi color sit quæsitus,) & Philipp. Detius, in consil. 37. incip. in causa rigorosæ accusationis, 3. col. versicul. similiter requiritur, quód hoc factum sit.

46 ¶Et facit quód notabiliter Roma. scripsit, in leg. de pupillo, §. nuntiationem, ff. de no. oper. nuntia. quód nullus inferior á Principe, potest facere quód ignorantia probabili factũ, puniatur, dicens hoc fuisse singula

re dictum, Compostella.in.c.capitulum, de rescrip. Ideoq; legatus hoc non potest, secundum Archidia.in cap. si apostolicæ, de præben.lib.6.de quo, glos. in cap. si quis iusto, de electio.lib.6. & tex.notab. & ibi doctores in cap. prim. post princip. de concess. præben. eod. libro.

47 ¶ Sanctius enim est, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari leg. absentem, in prin. ff. de pœn. leg. 12. titul. 14. part. 3. l. 26. titul. primo, part. 7. cap. quam magnum, 23. quæst. 4. (vbi glos. notat. malum tolerari ratione boni, & adducit concord.) tex. in cap. sacris, de sepult. ex quo idem, notans Panormit. dicit facere ad vulgatam quæstionem, de duobus fratribus domum communem, pro indiuiso habentibus, ita quòd delinquenti competat pars inferior, innocenti superior, vt videlicet non debeat domus destrui, (quam quæstionem apud Vlissipone in Regno Portugalliæ Ciuitatem maritimam, & vbiq; cælebratissimã, sic fuisse olim decisam, cum eueniret in facto, fama est.) licet glo. non soluat, in, cap. sed, & continuo, de pœniten. distin. pri. vbi vide Archidia. quicquid tamen illud sit, opinioni antecitatæ, Pet. Cyn. & Bald. acquiescunt: in leg. & si seuerior, in fin. C. ex quib. caus. in fam. irrog. & Din. in leg. si finita, §. ex hoc. ff. de dam. in fect. Bart. in leg. cum alicuius, ante finẽ, ff. de nego. gest. & in leg. Athenis, §. de eo opere, & ibi Alexan. in addit. ff. de aqua plu. arcen. Bal. in leg. 2. C. quib. caus. ser. pro præm. libert. accip. quam textus ille notabil. (& si vulgo notissimus) in. dict. leg. absentem, probat illis in verbis. *Sanctius est impunitum relinqui facinus nocentis. &c.*

48 ¶ Ita quòd si res dubia est, etiam contra fiscum iudicandum sit. l. non puto, ff. de iure fisci. maxime quando fiscus venit ex causa mere lucratiua: vt ex delicto quòd dicitur per aliquem commissum: vt not. Raph. Cuma. in dict. leg. non puto, quem refert, & sequitur Angel. de Perus. in leg. sciendum, ff. de appel. recipien. Aretin. in. §. fin. instit. quib. mod. testam. in firmen. & tradit Grammati. paulo antecitato voto. 10. colum. 3. num. 30. cum sequen. & Septiman. de bonis hæreti. cap. 9. numer. 91. cum seq. suar. institu.

EX. 24. FVNDAMENTO, sequent.

¶ *Dubium cum est, cui quid attribuendũ sit, in dubio vetustiori debet attribui. numer. 1.*

Antiquius quòd est, idem, & dignius. numer. 2.

Possessioni antiquiori defferendum, ibidẽ.

Titulus si ostendatur, ius arguit antiquũ, & in dubio tale præsumitur. num. 3.

*Possessionis qualitas, facit vnã probatio*nem

nem alteri præualere, tantoq; iustior, & potior est possessio, quãto magis à titulo, & proprietate causatur. num. 4.

Possessio antiquior præsumitur, ratione vetustioris tituli, & ad victoriam possessionis, multum prodest possessio iustificata. ibidem.

Probatio præsumptiua, in factis de antiquo, sufficit. num. 5.

Verba enunciatiua incidenter prolata, bene probant in antiquis. num. 6.

Verba antiqua, plene probant confinia. num. 7.

Antiqua instrumenta, etiam enunciatiua faciunt Communem opinionem, & famam, quæ pro veritate habetur. num. 8.

Antiqua fama, plene probat dominium. num. 9.

Antiqua fama, iuris præsumptionem inducit. num. 10.

Probatur plene per famam, in factis antiquis. num. 11.

Probat plene fama, in his inquibus probatio difficilis est. num. 12.

Probatio clara, aut liquida, in omnibus quibus non potest haberi, sufficit quòd iudex, ex vehementi opinione, informatio nem habeat. num. 13.

Probationi per coniecturas, & indicia, satis fit, in his, inquibus clara non potest haberi probatio: Lexq; in casu, argumẽta, & verisimiles coniecturas, pro probatione admittit. num. 14.

Testis qui de credulitate non probat, si deponat per verbum credere, in materia de sui natura certitudinaliter non cognoscibili, bene probat. num. 15.

Testis deponens, quòd aliquis occiderit, vel vulnerauerit aliquem ad sui defensionem suo credere, bene probat. numer. 16.

Testimonium dicentis se scire pro certo, quòd talis filius est talis, exponendo scientiam pro credulitate, sustentatur: quòd materia sit, quæ pro certo sciri nõ potest. num. 17.

Literæ quàmuis in marmoribus, seu lapidibus sculptæ, probant quando tractatur de re antiqua probanda. nu. 18.

Antiquis in factis, libris hystoriarum statur. num. 19.

Testimonium de auditu, probat in antiquis. num. 20.

Dominium qualiter possit probari, siquis non potest ostendere titulum, & quomodo succurratur filio, qui cecidit à possessione, quæ, & patris fuit, & non potest inuenire instrumentum, vel testes, per quos probetur titulus. num. 21.

Possessio sine titulo, præsumitur potius clandestina, viciosa, aut violenta, siue precaria, quàm licita. num. 22.

Possessionem habens titulatã, vti iura habens potiora, præfertur non habenti titulatam. num. 23.

Titulum inter prædones habens, vincit, & vti possidetis interdicto obtinet. numer. 24.

Possessionem melius probat: qui etiã probat, titulum. num. 25.

Probatio plena resultat, ex pluribus coniecturis. num. 26.

Possessionem, indubio amissam non esse, iudicandum est. numer. 27.

PRETERea Vigessimo quarto, & vltimo, cũ quoties indubiũ venit, cui quid attribuendum sit, indubio, vetustiori, debeat attribui

ex sententia Ioã. Fabri in. §. 1. col. 4. versic. praeterea quoties, inst. de actio, & sign o cõsil. 167. incipien. in curia. numer. 22. in id ci tantem, leg. in finalibus, ff. fini regundo. & leg. emancipatum, ff. de senatoribus.

2 ¶ Cum quòd antiquius, sit idē, & dignius, leg. in testamento, C. de testamen. c. anteriorum, §. illud. 11. quaest. 6. c. quanto, de trāslatio. praelat. cum pluribus per Andre. Tiraquel. congestis, in praefatio. tracta. de iure primogenio. Dato, dubio foret, penes quem esset possessio antiquior dictarum partiū terrae, an apud praecitatas communitates, seu penes praefatos Elisabem ximeniam, eiusq; filios Hieronymum & Catherinam à monte Martha, de q; possessione antiquiore nunc ageretur, pro eodem Hieronymo, affatim pronuntiandū est: siquidem eius possessio, iustiorem foucat causam: expraedicto titulo emptionis, dictarū partium terrae, à dicto Fernando Alphonso, dum Humanis in teressent factae, à quodam, qui etiam eas terrae partes, vt suas proprias, multo iam ex tempore possederat, & tunc quando eidem, eas vendidit, quiete, & pacifice possidebat: prout ex plurimorum testium fidedignorum, & omni exceptione maiorum informatione, de mandato cuiusdam locum tenentis praefecti Vrbi Hispalen. Habita, ac coram dicto licētiato Hieronymo à Roxas dudum praesentata, latius patet.

3 ¶ Quòdq; dictus titulus d̄ quo agitur, in dubio antiquus esse praesumitur: & de eo, tanq; de antiquo iudicari debet: vt not. Bal. inquit in. cap. 1. in prin. si de feud. fue. contro. inter domin. et agnat. vas. quód dictum pro notab. Alexan. citat, & sequitur, in consil. 15. incipien visis narratis in themate, col. pen. vol. 5. & Philip. Decius in consil. 252. incipien. agitur causa magni ponderis, col. pen. versic. secundo respondetur. & ex longeua possessione, antiquum reputari, idem Bal. notat in consil. 310. incipiē. ad euidentiam: & in consil. 370. incipien. verba rescripti. vol. 3.

4 ¶ Et qualitas possessionis, faciat vnam probationem alteri praeualere, tantoq; iustior, & potior sit possessio, quanto magis à titulo, & proprietate fuerit causata: vt elegāter dicit idē Bal. in. l. data opera, ad finē, C. qui accusa, non pos. cuius haec verba, aurea esse, Fracis. Curti. senior, dicit, in cõsil. 76. incipien. super motiuis redditis in fauorē cõmunitatis, col. pen. nu. 5. scribēs, vbi dubitatur d̄ possessione antiquiori, possessionē antiquiorē, vel saltē iustiorē, ratione vetustioris tituli praesumi: & quód ad victoriam possessionis, multū prodest possessio iustificata, & voluit idem Bal. in. c. licet causā de proba. & Angelus post Iacob. de Aren. in leg. quoties, C. de rei vendica.

¶ Et

5 ¶ Et quòd sufficiat præsumpti ua probatio, in factis de antiquo idem Curtius respondet, in . d. consil. 76. ante num. 4.

6 ¶ Sed, & secundum Anton. de But. in cap. cum olim, de censib. & in cap. vltim. de successio. ab intest. verba enunciatiua incidē ter prolata, bene probant in an tiquis.

7 ¶ Et huiusmodi verba antiqua plene probare confinia. Bal. Al beri. Saly. & recentiores scribūt in leg. cum aliquis, C. de iure de liber. & idem Bal. in consil. 112. incipien. quæritur qui intelligā tur, col. final. vol. 1. & in. c. cum causam, col. 4. de probat. dicens ex scriptura antiqua probari confinia.

8 ¶ Ac ipse Bal. & Saly. in. d. leg. cum aliquis, volunt, quòd in strumenta antiqua, etiam enun ciatiua, faciunt communem opi nionem, & famam: quæ pro ve ritate habetur.

9 ¶ Et inde famam antiquam, plene probare dominium, glos. voluit, verb, committat in leg. at qui natura, §. si cum me absente, ff. de nego. gestis (cuius, & nos meminimus in proximo nono fundamento. num. 30.) & Bal. in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. subiungens per famam probari, antiquissi ma dominia, & iura patronatus, & plenius Alexan. in consil. 1. in cipien. ponderatis, volum. 4. maxime in possessorijs, secun dum doctores in dict. cap. cum causam, & satis deducitur ex. l. 29. tit. 16. part. 3.

10 ¶ Et huiusmodi famam, iuris præsumptionem inducere, idem Bald. docet: in cap. 1. §. vasallus, ad fin. si de feud. fuer. contro uers. inter dom. & agna. Et in cōsil. 89. incipien. dominus Tho mas, col. 2. versic. tertio præmit tendum, vol. 1. eam testatur no torij vim habere.

11 ¶ Pleneq; per famam, factis in antiquis probari, textus probat in leg. proprietatis, & ibi ipse not. Bald. loquens de probatio ne territorij, & iurisdictionis. C. de probatio. idem Bald. in. l. in bonæ fidei, versic. quarto in spicitur, de reb. credit. Florian. in. l. 2. §. iudici, in fin. ff. fini. re gundo. Innocen. in cap. veniens de verbo signi. & in cap. cum in causa, de iuram. calum. & do ctores in dict. cap. cum causam, de probatio. Ludo. Roma. in consil. 109. incipien: in proposi ta consultatione, late Hippol. in leg. de minore, §. plurimū quo q; num. 60. cum plurib. sequen tib. ff. de quæstio.

12 ¶ Ea quidem ratione, quòd in his, in quibus probatio difficilis est, plene fama probet: secundū Bart. in. l. siquidem, C. solut. ma tri. & in. l. continuus, §. cum ita, ff. de verbo. obliga. Anton. in. c. veniens. 1. de testib. & in. c. trans misse, qui fil. sin legit.

13 ¶ Probatioq; præsumptiua suf ficiat, teste Baldo. in dict. §. vas sallus, & quòd iudex ex vehe men

menti opinione, informationem habeat, in omnibus inquibus non potest haberi clara; seu liquida probatio: secundum eũdem Bart. in leg. in illa stipulatione, in fine, ff. de verb. obligat.

14 ¶ Sed, & tunc plene probationi, per coniecturas, & inditia satisfit. lexq; pro probatione, argumenta, & verisimiles coniecturas admittit, leg. non omnes, §. abarbaris, ff. de remilit. & tradit post Paul. Franciscus Curti. late in leg. admonendi, ff. de iure iurand. Bal. in leg. quicunq;, col. pen. C. de seru. fugit. & in leg. si quis in hoc genus, C. de episcop. & clericis sicq; signanter Angel. in leg. si quis ex argentarys, §. fin. ff. de ædendo, notanter scribit, quòd vbicunq; est difficile, & quasi impossibile probare veritatem (nostro, vt in facto) coniecturas tunc, loco plenæ probationis haberi, & idem Angel. in consil. 100. incipien. visa narratione facti. 5. col.

15 ¶ Sic inde fit, testem (qui alias de credulitate non probat, secũdum glos. & doctores in leg. testium, C. de testib.) deponentem per verbum credere, in materia de sui natura certitudinaliter non cognoscibili, bene probare: vt inquit Cyn. in; dict. leg. testium, & Ioan. Andre. in additio. ad specul. in titul. de teste, §. 1. versic. item quòd deposuit de credulitate, Anton. cap. quo sdam in fine, de præsumptio, & Bart. in leg. in summa, §. labeo, in fin. ff. de aqua pluu. arcen.

16 ¶ Et pari forma, id erit dicendum, in teste deponente quòd aliquis occiderit, vel vulnerauerit aliquem ad sui defensionem suo credere: secundum eundem Bart. in consil. incipien. Raynutius Petri, ab Alexandro citatum, & sequutum, in consil. 76. incipien. visa inquisitione, vltim. colum. in fine, & in consil. 109. incipien. visis, & vt oportet, 8. col. vol. 1. quæ etiã Baldi fuit sententia, in leg. solam fi. colum. C. de testib. & Saly. ibi in. 3. colum. & est bonus tex. pro ea, in cap. vnic. de seru tin. ibi, *Quantũ humana fragilitas nosse sinit.*

17 ¶ Eodemq; modo sustentatur testimonium, dicentis se scire pro certo, quòd talis, filius est talis, exponendo scientiam, pro credulitate, quòd materia sit, quæ pro certo sciri non potest: vt inquit Bald. post Cyn. ibi in leg. filium, ff. de ỹs qui sunt sui, vel alie. iur. facit tex. in cap. præterea, in vers. *Conscios*, de testib. & in leg. 3. §. 1. iunct. §. sequen. ff. eodem, & cap. firmiter de sum. trinita. & tradit Hippol. in singul. 19. incipien. tuscis clarum esse, & in antiquis dubitationibus, fama probat, saltem præsumptione quadam, ipsam filiationem: sicut, & instrumenta antiqua, inquibus quis enunciatur etiam obiter, filius alicuius, vt optime notat Anton.

in. c.

in.c.cum dilectus, nu. 30. de succes. ab intesta. Iason. in cõsil. 34. incipien. ad motiua. num. 7. & consil. 114. incipien. ad obiecta, num. 5. vol. 1. & post Alexand. (per eum ibi citatũ,) Reuerẽd. Couarru. in Æpitome super. 4. decretal. cap. 8. §. 3. nu. 9. part. 2.

18 ¶ Sic vel eadem ratione, quando tractatur de re antiqua probanda, literæ quantumuis in marmoribus, seu lapidibus sculptæ, probant: secundum glos. in. dict. cap. cum causam, vbi doctores de probatio. & glos. verbo post mortem, in. cap. sane 2. 24. quæst. 2. & glos. in leg. mo numentorum, in fine. ff. de religios. & sũptib. funer. vbi Bart. & Bald. id voluerũt: idem Bart. in leg. quòd si locus, eod. titul. & in leg. 1. in fine princip. ff. de bono. posse. secũd. tab. & in. l. 1. ff. de albo scribẽ. Hostiẽ. in sum. tit. de proba. §. fin. versic. 9. & Alberi. in. d. leg. in finalibus, ff. fini. regundo.

19 ¶ Et libris hystoriarum, in factis antiquis etiã statur: vt not. Domin. in cap. quamuis ante finem, 22. distin. & voluit glos. (quam ipse non allegat) in cap. inter dilectos, de fide instrumento.

20 ¶ Ac testimonium de auditu, in antiquis probat, vt habetur in leg. si arbiter, ff. de proba. & in leg. 2. §. labeo, ff. de aqua pluuia arcend. & scribit Bald. in leg. cum super, ff. de rei vendica. quem refert, & sequitur Hippoli. in rubri. de probatio. num. 195. versic. & facit etiam testimonium, citans pro hac etiam sententia, Alexand. in consil. 186. incipien. in hac causa. fin. colum. 2. volu. referentem Bart. id tenuisse, in tracta. suo de teste, colum. 11. versic. Hanc candem rem, & scripsit idem Alexand. in consil. 4. incipien. videretur. 2. colum. eod. volu. 2.

21 ¶ Inde notabiliter idem Bart. in leg. Celsus, 2. colum. num. 5. ff. de vsucapio. inquit quód si pater meus, emit quedam fundum, & longo tempore possedit. puta per viginti annos, & postea perdita fuerunt instrumenta, tituli emptionis, quia Ciuitas, prædæ fuit exposita, vel domus incendio combusta, & testes sunt mortui, & mihi de isto fundo empto, controuersia moueatur, & cum non valeam titulum probare, præscriptionem prætendam, sufficere allegare, & probare, me audiuisse à patre meo, se à tali, fundum talem emisse, & quód de hoc publica vox est, & fama: quæ iustissimam inducunt credulitatem. l. cũ quidam, §. quòd dicitur, ff. de acqui. hæredi. quẽ refert. & sequitur Bald. in leg. indicia. 2. col. nu. 5. C. de rei vendi. & tenet idem Bal. in rubri. de præscriptio. 3. col. Paul. de Castro, in leg. in suis, col. 2. ff. de liber. & post. & in leg. 2. §. filius, ff. pro hærede. colum. 2. & Curtius in leg. 1. num. 72. C. qui admit.

mit. & Balbus in repet. d. l. Celsus. 19. col. citat, & sequitur, dicens notabil. & menti tenenda Lanfran. de Oriano, in repet. c. quoniam contra falsam, in parte testium depositiones. nu. 171. de probatio. versic. circa præmissa, quòd tamen ipse intelligendum subdit, probata etiam possessione sufficienter ad præscriptionem, & reliquis ad eam requisitis.

22 ¶ Vlterius, nostra pro parte facit, quia ex quo ita non constat de titulo, dictarum communitatum, circa dictas terras, dubium non est, quòd earundem possessio, & si esset probata, presumeretur potius clandestina, & viciosa, aut violenta, siue præcaria quam licita: vt Iacob. de Aren. & Cyn. not. in. l. 1. & fin. C. vti possidе. & est casus notabilis, in c. licet causam, de probatio. & respondet, Bertran. in cõsil. 24. incip. conspecto processu causæ. num. 5. (qui alios citat) vol. 1. & in pulchra facti contingentia, Laurẽ. Calcane. etiã respondet in consil. 36. incipien. visis dictis peticionibus, 4. col. nu. 18. & potissima quidem ratione, nã postquam constat de titulo, & possessione præfatæ Elisabes ximeniæ, suorumq; filiorum, & Fernandi Alphonsi à montibus de Oca, & actorum suorum, qui pasculando, & ceteros actus possessorios continue faciendo virtute dicte tituli, & instrumentorum antiquorũ, dictas terras possedisse censentur. l. 2. & ibi not. Angel. & omnes, C. de acquiren. possessio. glo. Bal. & idẽ Angel. in. l. quædã mulier, ff. de rei vendica. Barto. in. l. cum solus, & in. d. l. Celsus, ff. de vsucapio. dictæ vniuersitates, nouam causam habentes præsumuntur in vasores: vt scribit idem Bart. in. l. si duo, col. pen. ff. vti possidе. & in. l. de minore, §. tormenta, ff. de quæstio. Bal. in. l. ordinarη, C. de rei vendica, & in. c. sub orta, de re iudica. & in. d. l. proprietatis, C. de probatio, & in sua disputatione, incipien. accusatus de viturbatiua, col. 1.

23 ¶ Habens enim possessionem titulatam, vti iura obtinens potiora, præferri debet titulatã non habenti, vt præallegatis in locis ipse Bal. latius tradit. & habetur i. l. fin. C. de edict. diui Adria. tollen. & in. d. c. licet causam.

24 ¶ Cum, & inter prædones, ille vincat, & vti possidetis interdicto obtineat, qui titulum habet: Secundum eundem Bal. in. l. arboribus, §. nam, & si agrum, ff. de vsu fruc. & expræssius in. d. cap. licet causam. 8. col.

25 ¶ Et ille melius possessionẽ probet, qui etiam probat titulum: ex eodem Baldo, in. d. §. nam, & si agrum.

26 ¶ Quòd nostro in thematæ, de prædicto Hieronymo, tanto magis est censendum, quanto proeo, contra dictas Vniuersitates, titulus, antiquitas, possessio, & fama concurrat publica.

ex his

ex hisq; pluribus coniecturis, plena (quæ aliâs non resultaret,) resultet in eius fauorem probatio: secundum glos. nota 1 bil.in leg.2.§.ætas,ff.de excusatio.tutor. quam idem Bald. extollit,in rubri.deprobatio.& in rubri.extra eod.Roman.in consil. 7. incipien. visis necessarijs. glos.in leg.3.§.eiusdem, ff.de testib.in leg.instrumēta.C. de probationib.c.cum dilectus,de successio.ab intest.c.accedēs, vt lit. non contesta. & in.d.cap. cum causam,& ibi Panormit.de proba.& idem Panormit.in.c. tercio loco, eod. titul. Anton. de Butrio,in.c.veniens, de testibus Alexand.consil.96. incipien.in visis narratis, vol. 4. Bartho. Socin. in consil. 187. incipien. controuersia,versic.confirmantur præmissa, 2. vol. & pulchre concludit Andre.Barba.in consil. 6. incipien. sapienter.col. 7. versic.præmitto etiam quòd ex pluribus,2.vol.

27 ¶ Quòd si casus noster dubitabilis sit, possessionem indubio, ex parte nostri paulo antecitati Hieronymi,amissam non esse, necq; fuisse pronuntiandum est: vt in eisdem fere terminis, Paul.deCastro signanter notat: in leg.1.per tex.ibi.ff. si quis cautio.facit.lex, quoties nihil.ff. de regu.iuris.

¶ EX RESPONSIOne ad primum.1.part. fundam.seq.

¶ *Lex Toletana seruanda est prout iacet: & eius verbis inherendum.nu.1.*

C, IStam vlmā partē(quæ de iure verior est) tenendo, non obstant, prima in parte superius in fauorem dictarum communitatum adducta. Imo si rectè inspiciantur,& ex bono, ac æquo pensentur, pro dicto Hieronymo facere, nulli non patebit.quale est illud, quòd primo adducitur, quòd dicta lex Toletana seruanda sit, prout iacet: & eius verbis inherendum: cum pluribus, (vltra loca ibi citata) per Andream Tiraquel. huius sententiæ allegationibus congestis, in repetit cio.leg.si vnquam, verbo libertis, numer. 4. pagin. (in parvis.) 125. de reuocan. donatio. Nam si eius verbis, præfatus Licentiatus Moreno, alijq; iudices inhererēt: & normam ibi, & in instructione (quæ dari solet Regia) seruarent traditam: vtrq; dictæ sententiæ, per eos latæ, haud nullæ extitissent: necq; aliqua signarentur nota: ipsecq; Hieronymus Damno non afficeretur, & iniuria, cum ergo ea non cauerint, & de facto illum spoliauerint, oleum hoc

hoc in negocio, & impensam ci uitatis Hispalensis, ac Vtratien sis communitatis, (vt in prouer bio est) perisse, nemo est qui am bigat, aut qui ex doctoribus nō asserat, vnde arundineum, nec eisdem patrocinio est, primum quòd sua pro parte adduximus fundamentum, pro nostraq; si rectius consideretur, fortius stringit.

¶EX RESPONSIO. ad. 2. part. 1. funda- men. sequent.

¶ *Sententia lata contra formam leg. Toleta, non est sententia. num. 1.*

Exceptio nulla contra instrumentum si op ponatur, opponi potest, quòd instrumen- tum non sit. num. 2.

Instrumentum simulatum, non est instru- mentum. num. 3.

Statuto stante quòd nulla aduersus instru mentum opponi possit exceptio, opponi potest, quòd est simulatum. num. 4.

Lex. 4. tit. 8. lib. 3. ordina. Regia, citatur, & explicatur. ibidem.

Titulus simulatus, non est titulus, neq; simulata traditio, possessionem trans- fert. numer. 5.

Lex Tolet. restringit se in casu, quo spolia tus habere possit audientiam, intra ter- minum ibidem designatum. num. 6.

Exceptio, quæ ab eadem lege Tolet. & commissione procedit, per dictam leg. Tolet. exclusa non videtur. num. 7.

Exceptionibus per statutum exclusis, ex- clusæ nō intelliguntur exceptiones, quæ ex eodem oriuntur statuto. ibidem.

Statuto, exceptiones si excludantur, ex- ceptio nullitatis admittitur, quæ ex alte rius statuti, seu rescripti prouenit ca- pite. numer. 8.

Lex Tolet. exceptiones rationabiles non excludit. num. 9.

Lex Tolet. loquens de sententia, intelligi- tur de sententia, a persona quæ senten- tiare potuit, lata. num. 10.

Lege Tolet. non excluditur nullitas, ex iu dicum incompetentia, & potestatis, seu iurisdictionis defectu, proueniens. nu- mer. 11.

Lex, 2. tit. 15. lib. 3. ordin. Regia. citatur, & intelligitur. ibidem.

Laudum vltra fines compromissi datum, ipso iure dicitur nullum: & per statu- tum, quòd nihil possit obijci, vel opponi, seu de nullitate, dici, non comprehendi- tur huiusmodi nullitas. num. 12.

Exceptio nullitatis, ex defectu iurisdictio nis causatæ, non tantū post vnicam sen- tentiam opponi potest, sed etiā post tres conformes sententias. num. 13.

Exceptio nullitatis ex iurisdictionis def- fectu, opponi potest, etiam si iuratū sit, de nullitate non dicere. num. 14.

Exceptio nullitatis ex defectu iurisdictio nis, semper opponi potest. num. 15.

Exceptio nullitatis, ex iurisdictionis deffe ctu, post sententiæ exequutionem, venti lari potest. num. 16. & Ratio assignatur ibidem.

Lex, & statutum non procedunt, si quali tas à lege, vel statuto præsupposita, non verificatur. num. 17.

Nullitas negationem actus includens, non comprehenditur sub aliqua lege, seu sta tuto, qualiter cunq; nullitatem allegare prohibente. num. 18.

Nullitas ex inhabilitate comparentium, vel contrahentium insurgens, non inclu ditur sub generali prohibitione, & nulli tatum remotione, & eius exceptio, quā- docunq; opponi potest. nu. 19.

Exceptio ex defectu mandati proueniens, (vt tu non habes mandatum) iudicium red-

reddit retro nullum, & post lapsum termini, quandocunq; opponi potest. nu.20.

Exceptio nullitatis in habilitatis, per prohibitionem nullitatum, sublata non dicitur, maxime quando talis in habilitas, à iure proueniat naturali, cum tunc etiam quòd à Principe apponatur clausula, omnes, & quoscunq; deffectus supplendo, &c. satisfactum non videtur. num.21.

Exceptio nullitatis in habilitatis, non tollitur ex eo quòd clausula motus proprij apposita sit: neq; dispensatio inducitur. num.22.

Exceptio nullitatis, ex deffectu citationis proueniens, per generalem Toletanæ legis, seu cuius uis statuti prohibitionem non tollitur. num.23.

Exceptio nullitatis, ex facie actorum resultantis, à lege Toletana reiecta non censetur. nu.24.

Exceptione, seu nullitate quauis remota, non intelligitur de notoria, & manifesta. num.25.

Nullitas notoria, & manifesta, statuto, seu dispositione nullitates reycienti, non includitur. ibidem.

Exceptio nullitatis notoriæ, & manifestæ, nec dum post vnam sententiam quæ in rem iudicatam transiuit, sed etiam post tres conformes sententias, ad earum admittitur impediendam exequutionem. num.26. & quomodo id accipiendum sit. ibidem, contra Guidonem Papæ.

Nullitas ex actis non notoria, sed aliundè, quãuis obyciatur cũ probatione statim, & in continenti (vt aiunt) assummenda, non impedit exequutionem sententiarum conformium. num.27.

Lex.25.tit.3.lib.2. ordin. regia. & pragmat.44. regum catholicorum citantur, & intelliguntur. ibidem.

Nullitas notoria, ex actis resultans, ita priuilegiata est, quòd propositione aliqua, seu allegatione non indiget. nu.28.

Dictum vulgatum, quòd notorium non releuat ab onere proponendi, licet bene a probandi, limitatur. ibidem.

Notorium ex actis resultans, non requirit quòd iudex per suam interloquutoriam id declaret, quamuis alijs in casibus si iudex hoc faceret, optima esset cautela. num.29.

Exceptio nullitatis, post triginta annos obyci potest, etiam agendo, vbi vertitur periculũ animæ: licet aliàs secus. nu.30.

Exceptio nullitatis, excipiendo, in perpetuum obyci potest, & de nullitate excipiendo dici semper, & obyci potest. numer.31.

Exceptio nullitatis, post lapsam instantiã, & terminum ad nullitates proponendũ præfixum, obyci excipiendo potest. numer.32.

Statutum præfigens terminum, ab obijciendum de nullitate, & post illud tempus vetante, de ea quæ proponitur agendo, non autem excipiẽdo, intelligitur. nu.33.

Terminus ad excipiendum, non comprahendit nullitatem, & per statutum prohibens ne alicui fiat ius, non videtur denegata defensio. nu.34.

Nullitas ex actorum constans inspectione, non tollitur à statuto, quantumcunq; limitante tempus. nu.35.

Nullitas quæ per instrumentum constat publicum, cum tunc notoria dicatur, euidens, & manifesta, nõ tollitur, à statuto limitante tempus, & metam imponente, seu nullitatũ exceptiones opponi prohibente. num.36.

Instrumẽtum habens in manibus, & illud absq; alia dilatione ostendens, dicitur incontinenti probare. ibidem.

Nullitas ineptitudinis libelli, non intelligitur à statuto sublata nullitatum exceptiones reyciente. num.37.

Exceptio ineptitudinis libelli, opponi potest, etiam post sententiam lapsam in rẽ iudi-

indicatam. num. 38. & quomodo hodie id intelligatur. ibidem.

Nullitas ex perplexitate, seu contrarietate proueniens, non tollitur per statutum nullitates reijciens. num. 39.

Nullitates ex actis resultantes, & notoriæ, a litigatoribus propositæ, reijci necdum non debent: quinimo ipsis litigantibus tacentibus, & adhuc ipsa lege Toletana, seu quouis alio statuto, de sententiæ nullitate dici vetante, iudex ex officio suo supplere, & easdem quandocunq; tollere, & reuocare debet: cum ad eius officium spectet ne frustra litigari contingat. num. 40.

Lege Toletana stante, opponi potest nullitatis exceptio quòd sententia, de qua ibidem, fit mentio, contra minorem fuerit indefensum lata. num. 41.

Exceptio innocentiæ, à lege Tolet. non excluditur: cum de iure sit naturali. numero. 42.

Exequutio fieri non debet, si post confessionem de Innocentia appareat. num. 43.

Lex. 1. tit. 3. delas contestationes, lib. 3. ordin. Regia, quòd habeatur quis pro confesso (vt ipsa statuit) intelligenda necessario est, nisi per testes & iura de eius innocentia probetur. num. 44.

Lex Toletana quæ remedium appellandi tollit, in integrum restitutionem non excludit: nec per eam videtur sublata. numero. 45.

Restitutiones bannitorum per viam restitutionis in integrum, nunquàm censentur à statuto exclusæ. num. 46.

Restitutio in integrum, stante lege Regia Toletana, neganda non est vniuersitatibus Ciuitatum; aut Villarum, sicut & minoribus ad probandum de nouo si petatur. num. 47.

Lex Tolet. appellationem excludens respectu exequutionis in possessorio sententiæ, eam tamen non excludit, quando iudex condemnat in fructibus, istoq; casu appellatio admittitur: & non prohibetur. num. 48.

Lege regia Toletana nõ excluditur appellatio ab inordinato processu, quòdq; si ab eo appelletur, admittenda appellatio est. nu. 49.

Caput nonum in cõmitijs Valli Oleti habitis, ann. 1542. expenditur, & citatur: vbi etiam fit mẽtio de cõmitijs Madritijs anni. 1552. nu. 50.

Exceptionem opponens legitimã auditur, nõ obstante dispositione legis Toletanæ. num. 51.

Sententiarum trium conformium exequutionem, condemnatus impedire non potest prætextu nullitatis ipsarũ ex Ioan. Andræ. & alijs. num. 52.

Sententia difinitiua, dicitur à fine: quia finem imponit liti. nu. 53.

Sententiarum trium conformium quamuis in diuersis instancijs, & tribunalibus latarum, condẽnatus exequutionem impedire valet prætextu illarum nullitatis, quæ ex ipsis met actis resultaret: aut quæ ex ipsorum iudicũ incompetentia, & iurisdictionis deffectu proueniret: & causaretur. num. 54.

Legis Toletanæ verba citantur & expenduntur. ibidem.

Statuentes non præsumuntur velle iniquitates fouere, defensiones tollere: ac ius vnius, & dare alteri. num. 55.

Lex Tolet. & simplices, ac generales nullitatum prohibitiones, ad id quòd est verisimile, & rationabile restringi debent. nu. 56.

Exceptio ex facto aduersarij proueniens, inclusa nõ cẽsetur sub generali exceptionũ remotione, seu renuntiatione. nu. 57.

Nullitatis ad actionem si quis non admittatur, in casu clemen. 1. de re iudi. admittẽdus est in syndicatu, ad agẽdũ cõtra iudicẽ qui tulit primã sẽtẽtiã iniquã. nu. 58.

ECV- dum fundamentũ, quòd sententiæ à dictis latæ iudicibus, in rē iudicatam transierint, & ex quo ab eis, appellatũ non fuerit inducta sit exceptio litis finitæ, quòd q; aduersus dictas sententias appellatio admitti non possit, nec de nullitate dici, seu quocunq; vti remedio (vt latius in præcitata lege Toletana continetur) minus etiam obest: & ad hoc multipliciter respondetur.

1 ¶ Et primo, negando, dictas sententias fuisse sententias, quòd latæ non fuerint iuxta modum, & formam in dicta lege, & instructione (quæ dari solet regia assignatam, ex theorica Bart. in. l. diuus, ff. de testamen. milit. per illum tex.

2 ¶ Inquientis, quòd licet contra instrumentum exceptio nulla admittatur, opponi tamen posse: quòd instrumentum non sit, puta quia ille qui illud scripsit, notarius non est, vel non interuenit iudex, aut aliás solemnitates requisitas, in instrumento non habet, & docuit idem Bart. in. l. non putauit, §. non quæuis, ff. de bono. poss. contra tabul. & in. l. 4. §. condẽnatum, ff. de re iud. & in. l. 1. §. & parui, ff. quòd vi aut clam. & in. l. fideiuss. §. prætor. ff. qui satisd. cogan. & Bal. in. l. 1. §. quòd autẽ. ff. de offic. præfect. vrbi, & in. l. 1. C. de iur. & fac. ignoran. & alijs in locis doctores, de quibus per Alexand. in consil. 33. incip. viso themate, 1. col. nu. 2. vol. 1. & in consil. 3. incip. in causa, & lite, 2. colu. & in consil. 60. incipien. visa, col. 5. vol. 2. dicentem istam Bartodoctrinã vbiq; sequi doctores. Deci. in consil. 38. incip. diuino, & c. circa primum dubium. 7. col. nu. 7. & consil. 458. col. 1. Felin. in. c. ex parte, 3. col. versic. sublatis, de offi. delega. Mathe. de Afflic. decisio. Neapol. 21. incipien. dubitabatur pen. col. nu. 13. Carol. Ruyn. cõsil. 14. incipien. de pluribus, num. 17. vol. 2. & in consil. 78. incip. profequendo ordinem, 4. col. nu. 8. vol. 4. & Ludoui. Carreri. Regin. in sua praxi criminal. ad modum recepticionis, in. l. 2. C. quorũ appel. non recipian. num. 167. pagin. 129. (in paruis.)

3 ¶ Inde cum instrumentum simulatum, instrumentum nõ sit, teste Baldo, in. l. fin. §. in computatione, col. vltim. C. de iure deliber.

4 ¶ Stante statuto, quòd aduersus instrumẽtum nulla opponi possit exceptio, opponi potest, quòd est simulatum: secũdum eundẽ Bald. in. l. cum præcibus, post princip. C. de probatio. & eundem, in. l. 1. col. fin. versic. subsequenter quæro, & ibi Saly. col. 2. vers. quæro pone, quòd statutũ, C. plus valer. quòd agit. & voluit ipse Bal. in. l. si non fortem, §. 1. post princip. ff. de condict. indebi. Bart. in. d. §. & parui

parui refert.2.col.versic.sed quid si oppono, Anton.in.c.cum Ioannes,& ibi Imol.colum.5.versic.& quòd dixi,& Felin.col.10.versic. quartus casus,cum sequen.de fid. instrumen.& per eundē Imolā,in l.fin.ff.a quib.appel.non licet,& in.c.cum contingat,in.6.membro de iure iuran.Pet.ab Ancha.in re pet.c.1.14.quæstio.princip.versic.iuxta hoc membrum,de consti tu.Cepol.cautel.290.incipien. statuta quādoq; (secundum antiquiorem computationē) Anton. Cana.intracta.de exequutio.testamen.quæs.13.Barba.in.c.ad nostram,col.2.de emptio.& vendi. & i cons.27.incip.scripsit.col.ante pen.& consil.43.incip.præclare scribitur.9.col.&cōsil.51.incip. scripsit sapiētiæ fons,col.17.vers. & plus mihi videtur,vol.1.& cōsil.53.incipien.præclare scripsit. 14.col.versic.modo præsupponitur,& consil.59.incipien.illud in medium,col.11.versic.modo illa. 2.vol.& cōsil.22.incip.clemētissimū,col.5.vers.capio nūc,& consilio.35.incip.omnipotērē.2.col.ad finē,vol.4.Alexand.(qui alios citat) consil.101.incipiē.super quæsito,2.col.versic.opponitur,volu. 4.Maria.consil.65.incipien.omnipotēs,&c.circa primā quæstionē,col.7.vers.facit etiā ad prædicta,& Felin.in.c.ex parte.2.col. 4.fallent.12.de offic.delega.quæ sunt notāda ad intellectum,& declarationem.l.4.tit.8.lib.3.ordina.regia.cauentis contra instrumēta publica vltra ibi expressas, exceptiones nō admittēdas,quòd opponi possit instrumenta non esse,aut simulata esse.

3 ¶Sicuti de titulo simulato,quòd non sit titulus,nec simulata traditio possessionem transferat,textus probat,in.l.emptor,ff.de aqua pluui.arcen.&.l.cum ea,C.de trāsactio.not.Bal.in.l.fraus,ff.de legib.

6 ¶Secundo etiam responderi potest,quòd de cursu non sint sexaginta illi dies,de quibus dicta instructio,ipsaq; lex Toletana loquitur,& quòd intra legalem illū terminum,præfata Elisabes Ximenia,eiusq; filij non valuerint, in effectu habere audentiam,audiri ve,aut de iure suo docere,siquidē eadem lex expresse restringat se,in casu quo spoliatus habere audientiam,ad dictos potuisset iudices.

7 ¶Et talis exceptio quæ ab eadē lege,& commissione procedit,exclusa non censetur: vt not.Bart. in.d.§.& parui,dicens quòd,& si omnes exceptiones per statutum sint exclusæ,exclusas tamen non esse quæ ex eodem oriuntur statuto,ac ex ipsa lege,& commissionis scriptura requirentis qualitatem prædictam,& quòd non solum (prout ibi disponitur) causæ interueniat cognitio,sed,& iudex ipse per se veritatem inquirat,& idem volunt Bal.& Saly.in.l.ita nobis pudor.C.ad leg.Iul.de adulter.& Panormit.in.c.ex parte.2. de offi.delega.

8 ¶Imo ipso teste Bartolo,in.d.§. & parui,

& parui, admittitur nullitatis exceptio, quæ etiam ex alterius statuti, seu rescripti proueniat capite ne statuentes, seu rescribentes, se ipsos in continenti correxisse uideantur. argument. l. præcipimus, in fin. C. de appella. & l. fin. C. de testamen. & volunt Anton. de Butri. & Imola, in. d. c. ex parte, Fulgo. in consil. 107. incipien. super eo, col. fin. Roma. in consil. 244. incipien. pro euidentia, col. fin. & consil. 472. incipien. in eo quód quæritur. col. 2. Ioan. Andre. in additio. Speculato. titul. de exequutio, sentẽ. §. fin. vers. 16. Bal. in. l. 1. col, vltim. de condict. indebi. Alexan. consil. 77. incipien. visis. 4. col. vol. 3. & consil. 64. incipien. circa, col. fin. volum. 4. & in consil. 145. incipien. viso processu, in fin. vol. 5.

9 ¶ Neq; etiam stante dicta lege Toletana, aliæ exceptiones excludũtur rationabiles: vt not. Archidia. in. c. lator. 2. quæst. 7. & Dominicus, in. c. quoniam, 18. distin.

10 ¶ Et præallegata lex loquens de sententia, intelligenda omnino est de sententia, á persona quæ potuerit sententiare lata: vt tradũt Bar. & Bal. in. l. 2. §. prætor ait, ff. qui satisd. cogan. Rapha. Cuma. in cõsil. 44. incipien. ab arbitrali sententia, Angel. in cõsil. 249. incip. viso puncto, Petrus ab Anchar. cõsil. 207. incip. ĩ quæstione prædicta, col. pen. Panormi. in consil. 44. incipien. in præsenti quæstione, in fin. vol. 1. (& diximus in fundamẽto. 6. nr̃a pro p te adducto.)

11 ¶ Vnde cum dicti delegati iudices iurisdictione caruerint, ob nõ seruatam dictæ legis, & commissionis formam (vt, & in decimo quinto pro eadem parte fundamento assertum est) talis nullitas, ex eorum in competentia, & potestatis seu iurisdictionis deffectu causata, á dicta lege nõ excluditur Toletana, per eius verba, & alia quantumuis præcisa: vt est glos. notabil. licet vulga. communi tamen probata voto, in clemen. 1. in glo. final. de sequæstra. posse. & fruct. quam Cardin. Anchar. & alij ibi sequuntur, & singula. Corset. dicit in reperto. ad Panor. verbo, iudicis in competẽtia, Alexãd. in addit. ad Bart. in. d. §. & parui. num. 7. Bal. in. l. exceptionem, circa finem, C. de proba. & in. l. generaliter, col. 2. C. de episcop. & cleri. & in consil. 296. incip. processus, vol. 4. & in consil. 351. incip. in causa vertente, in fine, vol. 2. & consil. 21. incip. processus factus nu. 1. vol. 5. Panor. in. c. licet de cuĩtãda. nu. 11. de electio. & in consil. 82. incipien. cõditor, col. pen. vol. 1. Angel. ĩ rubri. đ exceptio. inst. nu. 11. Paul. de Cast. in. l. fin. C. de arbit. Anchar. consil. 272. incip. de titulis criminũ, col. pen. Raph. cum in. d. cõsil. 44. in fin. Rapha. fulgo. consil. 150. incipien. quidã ciues, Angel. in consil. 248. incip. super primo, col. 1. Roma. in consil. 42. incipien. visis. Anton. Corset. sing. 282. incipien. statuto cauetur. Socin. in tract. fallent. reg. 121. incipien. exceptio nullitatis

Felin.in rub.de for. comp. 2. col. num.2.& in.c.pastoralis.num.10 & ibi Detius.nu. 11. de exceptio. idem Felin.in.c.ex parte.2.num. 16.vbi ipse Detius,col.pen. ad finem,de offi. deleg. Barba. consil: 39.nu.12.vol.1.Curtius,ī.l.2.nu. 34.ff.de iurisd.om.iudi. Perusin. in c.dilecto, de appel.quæst.52. Alexand.consil.77.incip.in causa,& lite.2.vol.& in.l. de pupillo,§.qui opus,nu.9.ff.đ no.oper.nun. Curtius,in.l.2.nu.30. ff. si quis in ius. voc.non ier.Ludo.Gomet. in regu.de non iudican.iux.form.sup. quæst.16. versic. & quod dictum est,Ripa,in.l.4.§.condemnatum, nu.23.ff.de re iudi.Roderi.suarez in repet.l.post.rem iudicatā eod. tit.num.33.fol.(mihi,) 153.col.4. Hippol.Marsilien.in.l.fin.nu.50. ff. de iurisd.om.iudi.& in singul.10 & in pract.§.oportune.nu. 28.& in consil.71.num.37.Guiliel. Benedic.ī repeti.c.Raynutius, verb. mortuo itaq;.1.nu.213.de testam. Robert.Marāt. de ordin. iudicio. part.4.dis.16. nu. 7. Lanfran. de Oriano (qui dictam glo.singularem asseuerat,in repet.c.quoniam contra, in parte exceptiones, nu. 15.in fine, de proba. Philip. Detius,consil.360.incipient. perscrutatis,in prin.& consil.700. incip. in causa,in fine,Ioan.Baptista Perusin. (qui fuit gener Bart.) in tract.de arbit.lib.7.c.11.col.1.versic.prima regula,& cōmunē opinionem,Alexan.fatetur,in consil. 79. incip. in causa, & lite,in fin. vol.7.& Corne.in consil.144.incipien.viso dicto themate, col. 2. vol.1.& consil.203.col.pen.vol.2 & Bartholomeus Socin.cōsil. 83. col.fin.in prin. volu. 4. Bernard. Diaz à lueo.regula,251.vnde, & si iure nostro Regio,de nullitate sententiæ intra sexaginta dies agendum sit.l.2.tit.15.lib.3. ordin. Regia. si nullitas ex iurisditionis allegetur deffectu,post illum terminum agi poterit:quòd & Reuerendiss.Couarruu.probauit,in lib. practica.quæstio.c.25.num.4.ab Antonio de Padilla. (nouissime) citatus,& sequutus)in.l.1. nu. 30. C.de iur.& fact. igno. Sed &. d. glo. Anton Gomecius citat,in.tracta.de delict.c.12.num.8. (cui tamen similis est,in.c.nostra,in verbo,momenti,de procura, & in simili,glo.verbo condemnandus,in c.exceptionem,de exceptio. & in c.super eo,de crimin.fal.) & Philip. Corne. illā cōmendat,in cōsil. 38. incip. libello producto,vol. 3.

12 ¶ Respondens,quòd laudum vltra fines compromissi datum,ipso iure nullum dicitur. & quòd non obstante statuto, quòd nihil possit obijci,vel opponi,seu de nullitate dici, non comprænhenditur huiusmodi nullitas,quæ ex eo insurgit, quòd arbiter extra compromissum laudauit:cum resultet ex sententiantis incompetentia, perdictam glo.

13 ¶ Quam ante Citatus Hippolit. in.d.singul.10.extendit,dicens nō tantum post vnicam sententiam, nullitatis hanc exceptionem ex deffectu iurisdictionis causatam,

posse

posse opponi, sed etiam post tres conformes sententias, vti hac in specie tenuerũt, Anchar.& Abb. in clem.1.de re iudi. Domin. in cõ sil.24.col.5.Felin.i.c.ca quæ, col. 2.de re iudi.& in.d.c. pastoralis, col.4.de exceptio.recentiores, in d.§. cõdemnatum, Alexand.in.d. consil.77.num.8.Bal.in.d.l.generaliter,col.1.C.de episcop.& cleri.Roma.in.d.cons. 42. & consil. 115.Paul. de Cast.in.d.l.fin. C. de arbit. & in consil. 99.part. 2. per Francum,in.d.c.dilecto,quæst.52 &.56.Hippol.in.d.l.fin.de iurisd. om.iudi.nu. 49. Ludoui. Gomet. in tracta. vtriusq; signaturæ. num. 75.& Detium,in.d.consi. 38. col. penul.num.7.& consil.8. incipiẽ. viso puncto.num.8.

14 ¶Etiam si iuratum fuisset, de nullitate non dicere: secundum Angel.in consil.218. incip.in dei nomine,visa narratione fact. quem refert, & sequitur Detius, proxime ante citato in consilio,& in cõ sil. 434. incipien. placet, in fine. (vbi loquitur de iniquitate laudi, ex isto defectu,) Felin. in.d.c.ex parte.5.col.17. fallen.de offi. delega.& in.d.rubri. de foro competen.& in.d.c.pastoralis,3.col. ver sic.amplia etiam,Socin. in consil. 299.incipien.capio primum consultationis,& consil.274.incipiẽ. in causa dominæ Lysæ Bernardi, colum.& num.fin.vol. 2. (vbi dictam glo.ab omnibus approbatam appellat) & in consil.95.incipien.in causa communis, 4. colu. nu.13. vol3. & in consil.124. incipien. præsens consultatio, colum. pen.num.11. volum.1. Parisius,in consil.45.incipien.satis,5. colum. num.29.vol.1.facit quòd scribit Paulus de Castro,in consil.16. incipien.si ponderarẽtur, volumi.1.

15 ¶Et talis nullitas,semper opponi potest: secundum eundem Detium,dictam glo.in id cum alijs citantem,in consil.520. incipien. in causa Pistoriensi,colu.&. numer. final.

16 ¶Sed, & post exequutionẽ, hæc potest nullitatis ventilari exceptio: secundum Innocen.notabiliter in. c. ex ratione, de appel. & Bal.in sua margarita,in verbo, agens.Nam cum potestas,ac iurisdictio,in omni actu á lege pro constanti ex mente statuentium continuo præsupponatur: vt declarat Bart.in.d.l.2.§.prætor ait, ff.qui satisd.cogan.cum alijs, de quibus per præallegatum Detium, in cõ sil.490.incipiẽ.in causa quæ, col. 4.versic.secundo respondetur,& in.d.consil. 360.num. 2. quando iudicantis defficit potestas, non potest dici quòd sit sententia, vel qui vis aliusactus iuridicus,pro vt á lege,seu statuto præsupponitur. Ideo imprimis constare debet, quòd lex seu statutum de sententiæ prohibens nullitate dicere, sibi locum vendicet. quòdq; illa sit sententia,seu instrumentum, vel similia,siquidem defficiente potestate,tali nomine non merentur nuncupari.l.3.§. iudicatum, ff. de re iudica.l.1.§.fin.ff.ad.S C. Tertul.l.2.§.fin. ff. de pœnis, & clemen.

men.pastoralis, circa finem de re iudi.

17 ¶Et si qualitas à lege vel statuto præsupposita, non verificatur, nō procedant lex, & statutum, teste Bar. in.l.1.§. ait prætor, ff. ne quid in flumi. publi. & Baldo, in.l. si quis non dicam rapere, 3. col. C. de episcop. & cleri. cum alijs per Decium adductis, in consil. 540. incipien. quæritur, post princip. (& per nos, in.4. nostræ partis superius adducto fundamento.)

18 ¶Tandemq; ex his fit, per similē prohibitionem regiam tolli minime, quominus quis possit opponere, quòd non sit sententia: nempe quòd qui eā tulerit, nulli præfuerit potestati, & huiusmodi negationem, nullitatem actus includentem, sub aliqua lege, seu statuto, qualitercunq; eam allegare prohibenti, non includi. Bald. docet, in d.l. siquidem, in.3. notab. C. de exceptio. & in.l. peremptorias, col. 6. versic. quæro quid si statutū dicit, C. senten. rescin. non pos. & Cardin. in.d. clemen. 1.§. fin. colu. vltim. versic. secundo quæro, de sequest. posse. & fruct.

19 ¶Nec sub simili (eadem fere ratione) prohibitione, ac generali nullitatum remotione, videtur inclusa nullitas ex inhabilitate cōparentium, vel contrahentium insurgens: quinimo talis ex ipsorum coniecturata mente statuentium excepta iudicatur: & quandocunq; ideo de ipsa oppo ni potest, vt post Bart. Alexan. & alij declarant, in.d.l.1.§. & par ui, ff. quòd vi aut clam. per tex. in l. filio, §. contra tabulas, ff. de inof. testam. & sequitur Anchar. in.d. clem. 1. notab. 10. de re iudica. Felin. in.d.c. ex parte, 3. colum. versic. quarto limita, de offi. delega. & Roma. in.d. consil. 42. & per Hippol. in.l. si quis ne quæstio, numer. 10. ff. de quæstio. & ne per huiuscemodi generalem nullitatis reiectionem, dispensatio inducta videatur, & data facultas incapacibus, & inhabilibus valide contrahendi, seu in iudicio standi, cū paria sint disponere quòd actus valeat, vel quòd de nullitate illius dici non possit, vt notat glos. final. l. qui habebat, §. 1. ff. de manumis. ex testam. & tradit Decius, in consil. 456. incipient. consului altās. numer. 1. & consil. 557 incipien. accurate, col. vltim. num. 13.

20 ¶Inde quòd exceptio ex defectu mandati proueniens (vt tu nō habes mandatum) iudicium reddat retro nullum, sancitum hodie extat, in.l. 1. in ordinationibus de Madrid, ac elapso termino quan docūq; opponi posse, doctores no tant: in.c. in nostra, de procurat. Thom. Gramma. voto, 18. num. 5 tex. est in.l. licet. C. de procurat. vbi Alex. Iason, & reliqui, & idē Alexan. in.l. ita demum, limita. 2. eod. titul. Nicola. Bellon, in cōsil. 26. num. 10.

21 ¶Neq; per præallegatā legem Toletanam in habilitatis exceptio, & ex ea emanata nullitas, sublata intelligitur: maxime quādo

talis

talis in habilitas á naturali proueniret iure, cum tunc, etiam quòd à Principe apponatur clausula, omnes, & quoscunque defectus supplendo, &c. satisfactum non videatur per tex. in clemen. pastoralis, §. ceteru, vbi Cardin. Anchar. & alij, de re iudi. & hæc clausula ad iuris positiui solênitates tãtum modo referatur: vt scribit Specula. in tit. delega. §. nunc ostendendendum, versic. 18. Panormi. in c. illa, nu. 3. de electio. Alexand. in consil. 111. incipien. perspectis. 2. colum. versic. tamen istis, 2. volu. Decius, consil. 602. incipien. viso puncto, colum. pen. num. 20. & in consil. 410. incipien. in causa mota Mediolani, 4. col. num. 21. Socin. in consil. 164. incipien. visa bulla, fin. colum. 2. vol. & Carol. Ruyn. in consil. 36. incipien. primo circa nullitatem, 3. colum. nu. 5 volum. 5.

22 ¶ Siue etiam, quòd clausula motus proprij apposita sit, quia in habilitas per eam non tollitur: nec dispensatio inducitur: vt not. glo. verbo, validam, in clemen. si Romanus, de concef. præben. Felin. in c. causam quæ, 2. colum. de testib. & Rotæ decisio, 112. incipien. dicebant domini, & 445. incipien. nota licet proprius motus, in nouis, & plenius Philip. Decius, in consil. 407. incipien. visis, colum. fin.

23 ¶ Pari quoque ratione, cum nullitas ex omissione citationis proueniens, iuris naturalis defectus sit qui à Principe, vel statuto tolli non potest. d. §. ceterum, c. 1. & ibi Panormi. de cauf. poss. & proprie. & in. c. cum olim, colum. pen. de re iudi. doctores, in. l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. publi. quorum hæc sententia communis est, secundum Felin. in. d. c. cum olim, 9. colum. nu. 11. Celsum ad Lanfran. in clemen. sæpe, in verbo, omissa citatio, & verbo. signif. Decium, consil. 603. incipien. viso pũcto, pen. colum. in fin. & consil. 544. incipien. serenissimus, colu. (etiam) pen. nu. 27. quicquid alij dicant, quos Alexander refert, cõmunem opinionem comprobans, in cõsil. 11. incip. aliás consului, nu. 5. vol. 7. per generalem eiusdem Toletanæ legis, seu cuius vis statuti, nõ tollitur prohibitionem: iu dicio Innocen. in. c. tua nos, de cohabita. cleri. & Baldi in. l. 1. col. 3. C. quomo. & quand. iud. Calderin. consil. 8. in fine, de re iudi. Anchar. in consil. 207. incipien. de iure communi, Angel. consil. 221. in cipien. per dominum Obicinum, & in consil. 145. incipien. in facto proponitur. Roman. in singula. 664. incip. tu scis, Panormit. in cõsil. 92. incipien. Christi, vol. 1. cum alijs, quos Alexand. citat, & sequitur, in consil. 225. incipien. ponderatis his, in prin. vol. 6. Decius, in d. consil. 38. incipien. circa primũ dubium, colum. pen. num. 7. & in dict. consil. 410. nu. 17. & in consil. 603. incipien. viso puncto, nu. 11. & in consil. 681. incipien. viso puncto, & diligenter considera tis, fin. col. num. 27.

24 ¶ Sed nec per eandem ante citatam legem Toletanam, reiecta in telligitur, vel exclusa nullitas ex facie actorum resultans, cum talis euidens, & notoria dicatur, teste Alexandro in consil.59.incipien. viso titulo, num.8.vol.4.

25 ¶ Et quauis remota exceptione, seu nullitate, non intelligatur de notoria, & manifesta.c. inter ceteras, c. qua fronte, c. pastoralis, de appel.c. veniens, 2. de testib. glo. verbo, appellationem in, c. ex con quæstione, de restit. spoliato. & glo. verbo, sententiæ, in.c. suscitata, de in integ. restit. facit tex.l. 2. & ibi glo. de edict. di. Adria. tollē. & glo. verbo imperfectam, l. 1. §. siue autem, ff. de tabul. exhiben. & in.l. si in alterius, in fin. C. si minor se maior. dixe. & docet Bald. in.l. 1. C. ne lice. ter. prouoc. & in.l. si vnus, §. pactus ne peteret, col. 13 ff. de pact. scribens nullitatem notoriam, & manifestam statuto seu dispositione, nullitates reijtienti non includi, sed illo non obstante proponi posse, & probat vterq; Imola, in.l. de pupillo, §. qui opus, col. pen. ff. de no. oper. nuntia. Ioā. Baptist. Perusin. in.d. tracta. de arbit. lib. 7. cap. 11. col. 1. versic. secūda regula, Panormit. in consil. 55. incipien. in causa. 2. vol. & in consil. 44. incipiē. in præsenti, vol. 1. Anchar. in.d. consil. 207. Alexā. consil. 27. incipien. visis, 3. col. in fin. vol. 3. referens (post Imol.) dominos Rotæ auditores ita tenere, Decius, in consil. 8. incipien. viso puncto, colum. penul. numer. 5. & consil. 49. incipien. præstantissime doctor, num. 2. & consil. 424 incipien. proponitur, num. 6. Carol. Ruyn. in consil. 131. incipien. consideratis, num. 13. volu. 4. late Francus examinat, in.d.c. dilecto, quæst. 52. limitatio. 8. de appella. & Felin. in. d.c. inter ceteras, colum. 5. versic. sexta declaratio, de re iudi.

26 ¶ Et nedum post vnam sententiam quæ in rem iudicatam transiuit, verum etiam post tres cōformes sententias, ad earum impediēdam exequutionem, admittendā esse aduersus eas nullitatis hāc exceptionem, quando nullitas ipsa notoria est, & ex actis euidens, Oldra. respondet: in consil. 106. incipien. quòd literæ exequutoriæ, & Bal. in. l. 1. C. ne lice. tercio prouoca. Cardin. & Bonifa. in. d. clemen. 1. de re iudica. Ludo. Roma. in. l. si vero, §. de viro fallent, 32. numer. 163. ff. solut. matri. Francus, in. d. c. dilecto, quæst. 52. Corneus, in consil. 204. incipien. in præsenti consultatione, volum. 2. Ioan. de Imol. in. d. §. qui opus. l. de pupillo, Domin. in consil. 24. & in consil. 95. colum. 1. Iason, in consil. 44. incipien. redemptoris, col. 1. vol. 3 & in. l. 1. numer. 8. ff. de no. oper. nuntia. & in. l. si is ad quem, 3. col. ff. de acqui. hæred. Curtius senior in consil. 59. incipien. dux Philippus, 7. colum. nu. 10. Curtius iunior, in. l. sub prætextu. C. de trāsactio. Hippol. Marsil. (plura ad id adducēs) in rub. q̄ proba. nu. 172. Andre.

Andre. Altiatus in lib. 1. de verbo signi. col. 2. Aymon Crauet, in consil. 3. incipien. Iudex habens captiuum. 1. col. num. 4. Hieron. Gratus, responso, 72. incipien. pro resolutione. num. 1. et. 2. & consil. 80. incipien. & si prima facie. num. 10. & respon. 85. incipie. in præsenti causa. 1. col. num. 2. vol. 2. Carol. Ruyn. in consil. 74. incip. clarissime, num. 12. vol. 4. & consilio. 114. incipien. visa facti serie, num. 15. cũ sequen. vol. 5. Ioan. ab Amic. in consil. 128. late post alios Parisius, in consil. 98. incipien. asserta, 1. colu. nu. 23. vol. 3. quorum opinio communis est, secundum reuerendiss. præceptorẽ meum Didacum à Couarru. lib. practica. quæstio. c. 25. nu. 2. versi. primum igitur, & ex præcedentibus vera. quicquid dubitent Ioan. de Imola, in. d. clemen. 1. & Romanus in singul. 287. incip. clem. vt calumnijs, & iuniores quidam, in d. l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudi.

27 ¶ Qui in hunc sensum procedũt, quoties nullitas ex actis notoria non est, sed aliunde: & si cum obijcitur, cũ probatione, statim, & in continenti (vt aiunt) assumenda offeratur, nã hac nullitate ita opposita, non impeditur exequutio trium sententiarum cõformium: vt resoluunt Alexan. & Iason, & apertius Ripa, in. d. §. condemnatum, nu. 15. quæ maximi sunt momenti, ad intellectum, & declarationem l. 2. tit. 3. lib. 2. ordinatio. regia, & pragmat. 44. Regum catholicorũ, tamet si Guido Pap. in quæstio. 50. senserit non esse impediendam exequutionem sententiæ latæ in Prætorio regio, quoties ea est exequutioni mãdanda, cautione data pendente adhuc supplicatione, propter exceptionẽ nullitatis, quæ euidens sit ex actis: cuius dictum, quantum aberret à scopo, ex præadductis in promptu est.

28 ¶ Ex quibus etiam percipies dictam leg. 2. tit. 15. lib. 3. ordinatio. regia, de hac nullitate, quæ ex actorum constat inspectione, intelligẽdam nõ esse, licet aliter, sub verbo, fortassis ipse magister meus (quo loco nuper eum citauimus) sentire à nonnullis videatur, siquidem notoria nullitas ex actis resultans, ita priuilegiata sit, quòd propositione aliqua, seu allegatione etiã non indiget, vt scribit Angel. in. l. fin. ff. de peti. hæred. & Alexand. in. l. 1. C. vt quæ desunt aduoca. Felin. in. c. cum ordinem, col. 8. versic. prima declaratio, de rescript. & Decius, in. d. c. 19. col. ff. si cert. peta. sicq; limitari consueuit dictũ illud vulgatum, quòd notorium non releuat ab onere proponendi, licet bene ab onere releuet probandi, de quo per glo. ver bo iudex, in clem. appellãti, de appella. vt intelligatur de alio notorio, quàm ex actis resultante: secũdum eundem Felin. in. c. 1. col. 6. versic. quarta declaratio, de re iudica. & Ludo. Gometium, in regula de annali, 4. quæst. in fin.

29 ¶ Prout etiam hoc casu, nõ requireretur, quòd iudex per suã interloquu

loquutoriam declararet huiusmo di notorium: quamuis alijs in casibus, si iudex hoc faceret, optima esset cautela, vt docet Panormita. in.c.ad nostram.3.col. fin. de iure iurand.& sequitur Detius.in.d.consil.544.incipien. serenissi. 4. colu. versic.non obstat.

30 ¶ Nec præfato nro oberit Hieronymo, quominus de illarum sententiarum nullitate dicere nunc possit, quòd transactum fere iam sit tẽpus viginti quinq; annorũ. Nam, & si post triginta annos de iure communi de nullitate dici nõ possit, vbi non vertitur periculum animæ: aliàs posset agi etiam vltra in perpetuum: secundum Cardin.in.d.clem.1. quæst.14. de re iudi. Speculato.in titul.de senten.§. iuxta.in fin. Saly.in.l.si præses, C. quom.& quand.iud. Philip. Francum.in.c.dilecto,5.col. versic. quia to quæritur, de appel. Bal.in.l.data opera, 15.col. uersic. Sed quid si bannitus. C. qui accus.non pos.& nouissime Robert. Marãt. de ordine iudicio. part.6. num.154. pagi.(mihi.) 537. & de iure partitarum vltra viginti annos.l. 13. tit.22.& l.2.tit.26.part. 3. dicitq; à pluribus soleat hæc, & d.l.2. titu.15.lib.3.ordi. (per quam hodie apud nos correcta circa id tempus, & antiquata sunt) procedere agẽdo, ipsamq; constitutionem regiã sexaginta dies allegationi nullitatis contra sententiã præfigere vbi agitur per actionis viam, de nullitate.

31 ¶ Secus autem excipiendo seu defendendo (nostro vt in themate) quasi hoc casu perpetua sit nullitatis exceptio, & quocunq; tempore obijci nullitas, per exceptionem possit: vt scribit præallega. Specul.in.d.§.iuxta. Imola.in.d.c. dilecto, col.10. de appel. & Saly. in.l.iudex quasi desertã, C. quom. & quand.iud.

32 ¶ Etiam quòd terminus, seu instantia ad nullitates proponendũ præfixa esset elapsa. vt declarat Alexand.in.d.consil. 225. colu. 3. nu.11.vol.6.& melius, in consil. 82.incipien. viso, 4. colum. versic. non obstant, vol.3.& idem (ita intelligendus) Alexan.in cõsil.105. incipien. ponderatis, 2. colum. in fine, vol.5. & Panormit.in.d.consil.5. Iason, consil.44. incipien. ex sola inspectione, in prin. vol.3. & declarat Francus, in.d. c. dilecto, quæst.54.col.fin. (vbi format similem quæstionem.)

33 ¶ Et quamuis statutum terminũ ad obijtiendum de nullitate præfigens, post illud tempus vetet: secũdum Bal. in.l. peremptorias, C. senten.rescin.non pos. & Perusin. in.d.c.dilecto, quæst.52. & Carol. Ruyn.in consil.37. incipien. visis his.3.col.num.7.& col.6.nu.15.et in consil.49.incipien. de duobus, 3.col.num.6.vol.5.

34 ¶ Et quæ ipse tradit Bald.in.l.1. circa finem, ff.de hæred. instit. & in.d.l.scire oportet, §.fin.& in.l.1. col.2.et.3. C.đ iuris, & fact.ignor. Alexãd.post Bart.in.l.facultas, in pri. C.đ iure fisci, lib.10.& Felin. in.d.c.ex parte, colu.pen. in prin. de offic.

de offic.delega. volens quòd terminus ad excipiendum, nullitatē non comprehendat: & quòd si statutum prohibeat ne alicui fiat ius,non videatur (secundum eosdem) denegata defensio. contra quos (eos tamen tacitos) reueren dis.ipse Coua.in. d. c.25.nu.4. cōtrariam sententiā ex mente dictæ regiæ leg. 2. probat: existimans (quibusdā adductus medijs, quæ ibi adducit) nullitatis exceptionē contra sententiam,eodem iure regio post sexaginta dies admittendam non esse, siquidem id locum nō habeat,iusq; istud regium (vt paulo superius annotauimus)procedat minime,ea in nullitate quæ euidenter,& notorie ipsis ex actis (nostra vt in specie) proprius cōstaret: quam dicta lex regia, nec aliquis vnquam bonus sensus excludit.l.veteres, ff. de itiner. actuq; priua.

35 ¶Vnde hanc nullitatem,quæ notorie ex actorum constat inspectione,à statuto non tolli quantumcunq; limitante tempus,singulariter Petrus ab Anchar.notat in cōsil.212.incipien.de iure communi in fine.

36 ¶Etiam si de nullitate,per instrumentum constaret publicum: cū tunc quoq; notoria dicatur: secundum Panormi.in.c.cum.olim. vltim.notabil.de censib. & etiam euidens:vt not.idem Panormit.in c.cum dilecti,1.notab.de donatio. & manifesta:teste Barto.in.l.1.in prin.col.2.versic. venio ad quæstiones,ff. de no. oper. nuntia. ac probatio probata: vt not. ipse Bart.in.l. interest, vltim. notabil. C.de solutio.&in.l.quoties,in fin. C.de iudic.quos sequitur Detius, in consil.423.incipiē.negari. col. 2.habens enim instrumentum in manibus,&illud absq; alia dilatione ostendens,diceretur, incontinēti probare: & sic cessaret ratio maliciæ, & fraudis,à statuentibus præsumptæ: vt scribit Bal.in.l.2. C. de edict.diui Adri.tollēdo.quē in proposito ibem Detius adducit in consil.424.incipient. proponitur,col.2.circa medium,& consil. 477.incipien.bene,col.2.inprin. & consil. 488. incipien. in causa post princip.& in consil.536.incipien.in causa, col. 2. versic. tertio concurrit,& tradit ipse Detius,in consil. 682.incipien. in causa, in prin.

37 ¶Inde eiusdem euidentiæ, & notorietatis ratione, dicta prohibitione non obstante,de inepto libello opponi posset: siquidem ista nullitas notoria dicitur,& exactis insurgens: iudicio Bart. in.l.1.C. de erro.calcu.& nunq; per statutum sublata intelligitur: secund. Bal.& Angel.in.l.tale pactum.§. qui prouocauit, ff.de pactis,Lanfran.in.d.c. quoniam contra,in part. exceptio,num.8.Felin,in.d. c.ex parte, 5. col. versic. decimo sexto, Carol. Ruyn. in. d. consil. 131.col.pen.num. 13. vol. 4. Ideo nullitatem ineptitudinis libelli,irreparabilem esse, Alexan. scribit: in.d. consil. 79. numer. 3. vol.2.

¶Oppo

38 ¶Opponicq; posse post sententiã in rem iudicatã iam lapsam, tex. not.probat, in. c. cum dilecti de emptio.& vendi.vbi venditor deceptus vltra dimidiam,petiuit rẽ sibi restitui,& ita fuit pronuntiatum,fuit deinde reuocata sententia,quæ tamen in rem iudicatam transierat, quoniam fuit libellus inepte cõceptus:&ibi ad hoc not. Anchar.num.5.& Ioan. de Imol. nu.10.referens eundem Anchar. dicentem sepius audiuisse Baldũ, in scholis,illum tex.ad hanc propositionem expendentem: quam ipse tenuit Bal.in.l.edita.nu. 44. C. de eden. & in authen.si quis litigantium.2.not.de episcop. aud. & in.l.1.col. pen. vt quæ de sunt aduoca.&si contrarium,idẽ Bal. (more suo parum sibi constans) scripserit,in.l.exceptionem,col.3. de proba. & in. l. licet fi.col. C. de procurato. qui ex eo fallitur, quòd etiam si iudex libellum ineptum admiserit,(quòd eum minime facere vnquã oportebit,) & super eo sententiam tulerit, sentẽtia tamen est nulla:propter libelli ineptitudinem:vt not. glo. verbo secũdum,in prin.insti. de obligat. communiter ibi recepta, & ab eodem Baldo sequuta, in. l. actori, num.3. C.de reb.credit.& in.l.ius pluribus,1.lectio.nu. 2. ff. de iust. & iure(vbi tamen hoc restringit ad ineptitudinẽ in libello expressam) dict.vero glo. Iason, sequitur in.l.1.C.de in ius vocan. num. 14.& in.l.vinum,nu.36.ff.si cert. peta.& in.l.fin.num.8.ff.de liber. & posth. Socin.in fallen. tracta.in regul.368.Iacobin.in.l.1.nu.4. ff. de interroga.actio.& ad hoc communiter ꝑ doctores allegari Barba.testatur,in.c.examinata. num. 29. de iudic.vbi per dictum tex. in.d. c. cũ dilecti tenet,quòd licet iudex appellationis,possit ex noua causa confirmare sententiam, vt in.l.fin.in fin.ff. quòd cum eo, tamen si libellus est male conceptus,ex causa noua, sententia confirmari non potest: & ibi pro dicta glo.tex.adducit , in. l. fideiussor,ff.de nego.gest.& in.l.nisi, ff. de tutel.& ratio.dist.tex.est,in.l. si libertus patronum,ff.de in ius vocan. quem pro eadem glosa consi derauit Iason, in. l. eleganter,§.si quis post.nu.7.ff. de condic. inde bi:qui,& eã sequitur,& in.l.1.nu. 5.ff. de offic. assessor. licet suspectam eius traditionem (diligentia, & iuris arte insignis) Arius Pinellus,fecerit in repet.l.2.C.de rescin.venditio.3.part.c.3. nume. 25.& quicquid modernior Anton. de Padilla,in.d.l.1.C. de iur. & fact.ignoran. numer. 34. scribat,innuens,hæc omnia iam cessare videri,cum ineptitudo libelli, iudicium non viciet, dum constito de veritate,de eoq;,quòd actor intenderit, sententia proferenda sit:ex leg. 11.tit.1. lib. 3. ordin. regiar. cuius in hoc passu, opinionem non probo:libenterq; ab eo discedo:siquidem dicta lex, (qua id definit) 11.etiam hodie nõ procedat, quando ab aduersa parte de libelli ineptitudine, ante sententiam

tentiam oppositum fuerit, ex lege (ita concordanda, & intelligenda) finali. tit. 4. lib. 3. earundem ordin. (cuius & nos concordiæ meminimus, in. 1. part. funda. 9. num. 8.) quòdq; si magna adeo sit libelli ineptitudo, quòd ex eo certa elici non possit actio, seu conclusio, vt si locati proponatur causa, cum cõmodati proponenda esset, valida super eo sentẽtia sequi non possit, reusq; absoluendus sit, ex Baldo (ita intelligẽdo in authen. sed, & si quis, col. pen. ante nume. 9. versic. item illa, C. de secund. nupt. (& diximus latius in eod. fundam. 9. nu. 23. cum seque.) istisq; casibus ante dicta nedum nõ cessant, sed etiam hodie procedunt: practicabilisq; glossæ illius, opinio est: etiã si iudicio agatur summario, secundum Purpura, in. d. l. edita, num. 109. de eden. repræhendentem Corneum contrariũ tenentem.

39 ¶ Pari itẽm forma, (vt ad id vnde paululum diuertimus, reddeamus) si nullitas ex perplexitate seu contrarietate, proueniat ab eadem Toletana lege exclusa nõ censetur: vt declarant doctores, in locis paulò ante citatis, præcipue Francus. in. d. c. dilecto. quæst. 52. & Felin. in. d. c. ex parte, 9. Fallen. & Decius, in. d. consil. 8. nu. 8. & in consil. 644. incipien. viso, circa finem, & in. l. vbi repugnantia, ff. de regul. iuris.

40 ¶ Et nõ solum nullitates ex actis resultantes, & notoriæ à litigatoribus propositæ, reijci non debẽt, quinimo ipsis litigantibus tacentibus, & adhuc ipsa Toletana lege regia, vetante de nullitate dici, iudex suo ex officio supplere, & easdem quandocunq; tollere, & reuocare debet: siquidem ad eius officium spectet, ne frustra litigare contingat, argumen. tex. c. 1. de procurat. & c. causam quæ, de iudic. & c. in demnitati, §. fane, vbi Domin. hoc idem voluit, de electio. in. 6. Bal. in. d. l. si vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. & in. d. l. plane, ff. de peti. hæredit. Cardin. in clemen. 1. quæst. 19. de re iudi. Alexand. in. d. consil. 225. nu. 3. volum. 6. & d. consil. 77. nume. 20. volum. 3. Felin. in. d. c. ex parte, col. pen. de offic. deleg. a. Carol. Ruynus, in consil. 36. incipien. primo circa nullitatem, nuiner. 6. volum. 5. & facit quòd tradit Gui do Papæ, in quæst. 292. incipien. si alicui.

41 ¶ Sed, & præallegata regia constitutione stante, opponi potest nullitatis exceptio, quòd sententia, de qua etiam ibidem fit mentio, contra minorem in defensum sit lata. l. cum minores. C. si aduers. rem iudica. & ita pluries pronuntiatũ ac obtemptũ fuisse Calderin. notat, in. d. consil. 8. circa finem, sub titul. de re iudi.

42 ¶ Et etiam Innocentiæ exceptio, quæ à lege tolli non potest, cum de iure sit naturali, vt scribit Bal. in. d. l. edita, colum. pen. versic. ex tribus autem, & sequitur Ioan. de Anania, in. c. si aduersus, de hæreti. & in consil. 59. incipien. visa inqui-

inquisitione. Alex. in consil. 113. incipien. viso themate, & statutis, vol. 5. & consil. 97. incipien. viso themate, colum. 2. vol. 6.

43 ¶ Cum etiam, & si post confessionem de innocentia appareat, executio fieri non debeat: vt notat Bald. in. l. 1. colum. fin. C. de confess. post Innocen. (ab eo citatum) in. c. 2. per illum tex. de purgat. vulg. & idem Bal. in. l. addictos, col. 2. circa finem, C. de episcop. audien.

44 ¶ Et ideo si statutum, vel aliqua lex, prout est prima, tit. 3. de las cõ testaciones, lib. 3. ordinatio. regia. & aliæ huius regni leges statuant, quòd habeatur quis pro cõfesso, eas intelligi necesse est, nisi per testes, & iura, de eius innocẽtia probetur: secund. Barthol. Cepol. Veronen. causarum criminal. con sil. 29. incipien. viso processu. numer. 24.

45 ¶ Sed, & quanquam per dictam legem Toletanam appellandi remedium tollatur: quòd causa super qua statuit, momẽtaneæ possessionis sit, in qua, etiam de iure ciuili appellari non potest. l. vnic. C. si de momen. posse. & est communis opinio doctorum teste Decio, in cõsil. 28. incipien. diuinũ, 3. col. admittenda nihilominus, in integrum restitutio est: quia hæc non videtur sublata, vt scribit Paul. de Castro, in. l. si finita, §. postea autem, ff. de dam. infect. & Bal. eleganter, in consil. 146. incipien. in casu proposito, numer. 11. versic. sed si euidenter, volum. 2. & in. c. cum non liceat, de præscriptio. & Socin. in. l. cum filius familias, §. in hac. num. 9. ff. de verbo. obliga.

46 ¶ Et ita restitutiones bannitorum, per viam restitutionis in integrum exclusæ nũquam à statuto censentur: secundum eundẽ Bal. in. l. 2. C. si penden. appel.

47 ¶ Et stante dicta hodie lege, negandam non esse vniuersitatibus ciuitatum, aut villarum in integrum restitutionem, sicut & minoribus, ad probandum de nouo si petatur: Petrus Nunius de Auẽdaño nouissime testatur: in. c. 4. num. 18. lib. 1. de exequend. Principum mandatis.

48 ¶ Et licet ex eiusdem legis Toletseriæ, pateat appellationem respẽctu exequutionis sententiæ, in possessorio non admitti: si tamen iudex condemnat in fructibus, isto in casu appellationem non prohiberi, sed admittendam esse Bal. scribit, in. d. l. vnic. C. si de momẽ. posses. quem Mathe. de Afflict. sequitur ĩ decisio. Neapol. 77. incipien. fuit satis, & idem Petrus Nunius paulo ante citato loco, num. 17. & voluit Bart. in. l. creditor, §. iussus, ff. de appella. quem citat hanc sequens sententiam, Reueren. Didacus à Couarru. in. c. 23. num. 8. lib. practi. quæstio.

49 ¶ Subiungens, quòd licet quaex parte sententia possessionem tangit, hoc in possessorio iudicio appellationi locus non sit, vt eadem Regia Toletana lege cauetur, tamen si in hoc iudicio, ab in ordina

to

to appelletur processu, admittẽda appellatio est, quæ Baldi fuit sententia, in.c.ex conquæstione, 1.col. de restit. spoliat. Bart. in. l. 2.col. 2.ff. de appel. recipien. Iason, in.l.1. notab.3.ff. d bon. possess. secund. tabul. & Castella. Cottæ, in suis memoral. in dictione, appellari.

50 ¶ Et licet idem videretur dicẽdum, quando à reo conuento ostenderetur titulus, puta donatio, à concilio, sine Regia licentia facta, vt interim, quòd de validitate disputatur tituli, etiam si contra possessorem, secũdum formam dictæ legis proferatur sententia, appellatio admittenda sit: hodie vero post latũ cap. nonum, in curijs Valli Oleti habitis, an. 1542. aliter censendum est: quòd cq́ isto casu, huiusmodi tituli exhibitione non obstãte, appellationi deferendum, non sit; & ea ommissa, exequi sententia debet: & ita nouissime declaratum est, in Comitijs Madritijs, anni, 1552.

51 ¶ Opponẽs tamen exceptionẽ legitimam, non obstante etiam præcitata lege Toletana, audiretur: secundum cœlebrem, & singularem glo. verbo, nullæ, in dict. c. ex parte, 2. de offi. delega. quã (sic, vidẽdus.) Anton. Corset. appellat, in singul. 91. incipiẽ. si statutum, in part. exceptio, & Celsus Hugo, in additio. ad Lãfran. (dicens memoriæ id cõmẽdandum,) in repet. d. c. quoniã contra, in verb. exceptiones. num. 15. in final. verb. (& diximus supra, num. 9.)

52 ¶ Nec prædictis oberit, quòd Ioan. Andre, innuit (quem ibi sequuntur Anton. de Butr. Panormi. & Felin.) in cap. cum super., de re iudi. condemnatum, impedire non posse exequutionem trium sententiarum cõformium, prætextu nullitatis ipsarum, quòd, & Cardin. post Zenzelin. ibi, voluit in clemen. vt calũnijs, de re iudi. Rapha. Cuma. Paul. de Cast. & Alexan. in. d. l. 4. §. condemnatum. à Fernãdo Gometio (id non satis expedite) citati, in. l. 62. (iuxta ordinẽ suum) in leg. Taut. nu. 149. fol. (mihi,) 287. & decisio capel. quæs. 430. incip. itẽ fuit quæsitũ ante fin. & Nicolaus Boærius, in decis. 79. incipiẽ. breuiter po no regulam, num. 7. dicens alias esse grandem in Regno generare confusionem, & scandalum: ex eo quòd nunquam quis de iuribus suis foret securus, per arresta, & sententias: quæ transierunt in vim rei iudicatæ, obreptas. ita vt glos. verbo pendere, in clemen. 1. de re iudi. quã ibi sequuntur Cardinal, Imol. & Bonifa. colu. 8. Corset. in repertorio, verbo, fori competentia, & Barba. in. dict. rubri. de for. competen. censuerit, tres sententias conformes, exequutioni fore mandandas: etiam si obijciatur nullitas, quæ ab ipsius iudicis, iurisdictionis oritur dffectu: qui sentẽtiam diffinitiuam pro-

nunciauit, quam post appellationem iuste interpositam, iustã & rectam fuisse à superiori pro nuntiatum est iudice.

53 ¶ Hac ideo ratione, quód sententia diffinitiua, dicatur à fine: quia finem imponat liti. l. 1. ff. de re iudi. l. terminato, C. de fruct. & lit. expens. secundum Bal. in leg. 1. C. senten. rescin. non posse. & dictas in themate reuocare sententias, procedere in infinitum esset, & nunquam daretur litium finis, quód est in conueniens, & legi, publicæq; vtilitati ac iuri communi, & naturali rationi contrarium, l. si prætor, in prin. ff. de iudic. & l. properandum, in prin. C. eod.

54 ¶ Nam, & si fateamur determinationem illam Ioan. Andreæ glosæ, & sequatium, veram esse, quæ tamen alijs cum maximis, ac dum taxat procedunt in sententijs, in diuersis instantijs & post appellationem rite, & legitime interpositam, latis: iuxta decisionem. d. clemen. 1. de re iudica, locũ non habenein nullitate, quæ ex ipsis met actis resultaret aut quæ notorie, & euidenter constaret, siue ex ipsorum iudicum incompetentia clara, iurisdictionisq; manifesto, & omnimodo causaretur, & proueniret desfectu: secundũ Bal. in. l. vnic. num. 2. C. nelice. in vn. ead. cp cauf. tert. prouoca. & expressius, Ludo. Roma. sic respondẽtem, in consil. 378. incipien. ad primum in quo quæritur, num. 2 & si recte perpendatur, Ioan. Andre. ipse, cum alijs, sic sentit: bonusq; est tex. l. priuatorum, C. de iurisd. omni. iudic. *priuatorum, consensus, iudicem non facit eum, qui nulli præest iudicio: nec quód is statuit, res iudicatæ continet autoritatem.* & ita procedit, & admittenda glos. est in. d. clẽ. vnic. de sequæs. posse. & fruct. vti. not. Angel. Aretin. in. §. appellantur, col. 7. instit. de exceptio. Alexãd. in. d. consil. 77. num. 8. & Francis. à Rippa, in dict. §. condemnatum, num. 25. Quibus etiam sane fit, impediri vere posse exequtionem, trium sententiarum cõformium, per exceptionem nullitatis, ex eo procedentis, quód sententia, lata fuerit à iudice delegato, per rescriptũ ab excõmunicato impetratũ: ex Rote in antiq. decisio. 22. & Felin. in. c. exceptionem, col. 4. de exceptio. quo scitat, & sequitur, Couarruuias in. d. c. 25. ante num. 5. versic. hinc sane, lib. pract. quæst. & nostro in proposito, ex ipsa met lege Regia Toletana, aperte arguitur, quæ sola, pro dicti Hieronymi à monte Martha, iusticia sufficeret, in versic. *Pero, si las tales sentencias fueron dadas sin llamar, è oyr las partes que lo posseyan: mandamos que en tal caso, se torne la causa à comencar de nueuo, segun el thenor de aquesta ley.*

¶ Et quód sub generali huius legis dispositione, supra scriptæ nullitates, & similes, inclusæ non videatur, interpretatio multum

tum est æqua, iusta, & rationabilis, aliàs videretur quibus vis defensionibus præclusa via, mille sequerentur absurditates, & inconuenientia, ac talis dispositio, magnam in se contineret iniquitatem: contra substantiam legis, quæ iusta, & honesta esse debet. cap. erit autem lex. 4. dist, leg. fin, vbi Bald, & alij, & l. quoties, leg rescripta, C. si côt. ius, vel vtil. publi. & not. Innocen. in cap. quæ in ecclesiarum, (vbi idem Bald.) de constitutio. cum alijs, de quibus per Detium, in dict. consil. 4to. colū. 4. num. 19. & per me in elucidatione pragmaticæ taxæ panis, 2. conclusio. glos. 2. super verb. *Fuero exterior*. Ideo talis interpretatio, admittenda non est: vt docet, Alexand. in consil. 83. incipien. visa, 2. col. versic. & statuta non sunt, vol. 2. quia presumi non debet, quòd statuentes voluerint, iniquitates fouere, defensiones tollere, ac ius vnius auferre, & dare alteri: vt inquit Panormit. in consil. 55. incipien. in causa, 2. colum. volum. 2. Nec verisimile est, quòd Princeps ipse per verba generalia, iuris velit obseruantiam tollere: maxime, cum tanto priuati præiudicio, leg. si quando, C. de inof. testamen. &. c. æcclesia. 2. de electio. & not. Corset. in. d. sing. 91. in parte exceptio.

56 ¶ Et paulo antecitata Toleti lex, ac simplices, & generales nullitatum prohibitiones, adid quòd est rationabile, restringi debent: argument. c. in generali, de reg. iur. in. 6. c. fin. de offic. vicar. c. 2. de pœniten, not. glos. verb. exceptione, in. c. licet de electio. tex. in cap. ad nostram. 3 de iureiuran. cum alijs, de quibus in statuti terminis loquendo, alexan. in consil. 3. incipien. visis, 2. colum. volum. 2. & per Philip. Detium in consil. 64, incipien. & diligenter, in fine, & consil. 532. incipien. pro vera resolutione. 2. colum. Et cum lex noua sit, & à iure communi extranea, restringi necesse est, vt minus ledat ius commune, quam sit possibile: dict. leg. si quando iuncta glos. C. de inof. test. c. cum dilectus, cum similib. de consuetud. & sicut legum correctio, in totum euitanda est leg. præcipimus, C. de appellatio, ita etiam, in parte vitāda est, argument. leg. quæ de tota, ff. de rei vendica. ex doctrina Curtij in leg. hac consultissima, §. ex imperfecto. numer. 10. C. de testamen. & tradit Ripa in leg. 2. num. 18. ff. de vulg. & pupil. ponens regulam generalem, quòd vbicunque lex noua addit, vel detrahit, legi antiquæ, noua hæc lex, recipit omnes restrictiones, & interpretationes, quas lex recipiebat antiqua.

57 ¶ Maxime cum nullitatis defectus, maiori ex parte, facto, culpa, & temeritate ipsius aduersæ partis, proueniat: & exceptio ex facto aduersarij pro

ueniens, sub generali exceptionum remotione, seu renuntiatione, inclusa non censeatur: argumen leg.quioffici, §.fin.ff.de cōtrah.emptio.leg.pē. C. de naut. fœnore. & scribit Roman. in consil. 472. incipien. in eo quòd quæritur, col. fin. & Philip. Decius in consil. 27. incipiē. & pro virili, 1. col. nu. 4.

58 ¶ Prætermittendū tamen (pro Coronide) non est, quòd siquis non admitteretur, ad agendum de nullitate in casu dictæ clem. 1. de re iudica. admitteretur in syndicatu, ad agendum contra iudicem, qui iniquam tulit primam sententiam: secundum Innocen. notabiliter, in c. pastoralis, col. pen. numer. 8. de offic. de lega. vbi addition. eundem, id tenuisse aliis in locis, & alios huius sententiæ, (omnino videndus citat.)

EX RESPONSIONE ad.3.part.1.fundam.sequent.

¶ *Solennitas omnis, ex longo temporis cursu præsumitur adhibita, quando sumus in casu dubio: secus vero quando casus est certus: quia in actis expressa sit solennitas, sed inepte, & modo non debito numer. 1.*

Facti euidentia, præsumptionem, omnem contrariam tollit: & ea, maior nulla probatio est. numer. 2.

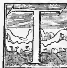
Factum aliquid non fuisse, per inspectionē scripturæ probatur. num. 3.

Præsumuntur ex longo tēporis cursu omnia solemniter acta, quando cum diuturnitate temporis, obseruantia concurrit, & patientia, & reperitur obseruatum, quòd inuenitur minus solenniter actum: non aliàs. numer. 4.

Præsumuntur omnia solemniter acta, ex possessione, & temporis diuturnitate. numer. 5.

Modus procedendi in Lege Toletana, formalis cum sit, de vera forma intelligitur, & præsumpta non sufficit. num. 6.

Præsumptiue de aliquo constare non sufficit, quando illud, pro forma sit datum. numer. 7.

1 TERTIVM etiā fundamentum nō obstat principale, quòd supra pro cōtrariaad duximus parte, quòd ex longo temporis viginti quinque annorum cursu, præsumatur, omnis solemnitas, & forma præcitatæ legis, ac commissionis in huiusmodi causa, & processu adhibita.

2 ¶ Cum id procedat, quando sumus in casu dubio, solumque de sententia constaret, & alia non reperiūtur acta, secus vero quādo sumus in casu certo, quando in actis expressa est solemnitas, sed inepte, & modo non debito, ac ex actorum constat inspectione (vt nostra in specie) dictæ legis Toletanæ formam nō fuisse seruatam, tunc enim præsumptioni illi non statur.

3 ¶ Siquidem sublata sit per euidentiam facti, quæ præsumptionem omnem contrariam tollit; &

&qua:nulla maior probatio est leg.emptorē,in prin.ff.de actio. empt.notat Innocen. in. c. proposuisti,de probatio.et diximus supta in vigessimo fundamēto.

3 ¶ Et aliquid factum non fuisse, per inspectionem scripturæ probetur.l.fin.& ibi nota.C.de reb.credit.l.Titiæ textores, vbi not.Batt.de lega.1. & ita signanter in simili facto,Paul.Castren. respondet,in cōsil. 81.incipien. in causa quæ vertitur inter Reuerendum,3.col.num.3.volū. 2. Alexand. in consil. 1.incipien. ponderatis,col.pen.nu. 19. vol. 4.Carol.Ruyn.in consil. 28.incipien.in causa,&lite,col.fin.numer.22.vol.4.Innocen. in. d. c. proposuisti,Bart.in.l.hi qui ad ciuilia.C.de appellatio. Francis. Aretin.in.c.quoniam cōtra, ad finem, de probatio. Felin. in.c. sicut, 18. col. de re iudica. Iason in.l.sciendum,ff.de verbo.obligat.& in.l.1.C.qui admit.super glo.Verbo,ratam.6.col.limitatio.5.(& vltra doctores in dict. 3.fundamento citatos) Detius in consil.13.incipien. & pro tenui facultate mea,1.col.nu.2.

4 ¶ Quamuis idem Alexand. in consil.179.incipien.in causa,& lite,2.col.nu.5.& consil.219.incipien.ponderatis his,4.col.nu. 15.&.18.volū.6. videatur aliter dicere,quòd dictum fundamentum procedat:quando cum diuturnitate temporis,obseruantia concurrisset,& pacientia,minime autem,quando nō reperitur obseruatum,quòd inuenitur minus solemniter actum:nostro vt in casu,in quo,relatæ iuxta eius propositionem sententiæ à Licētiato Moreno, & Toro latæ, & earum exequutiones, nūquā fuerunt obseruatæ, per præfatos Elisabem Ximeniam,Catherinam,& Hieronymum à monte Martha, qui quantum in se fuit,passi vnquam non sunt, dictas cōmunitates possidere terras prædictas,super quibus contenditur. & potius (saltem re ipsa) contradixerint,quam consenserint ita,vt in earum possessione,fere per manserint.

5 ¶ Et idem prope Bal. & Saly. scribunt,in leg.si filius, C. de petit.hæredit.quòd ex possessione & temporis diuturnitate,præsumantur omnia solemniter acta. & non aliter,& ipse Bald.in.l.2. C.de legitim.hæred. Anton. de But.in.c.ea noscitur,de his quæ fiunt à prælat.Alexan. in.l. qui in aliena, in prin.ff.de acqui.hæred.& moderni in.c.sicut, de re iud.

6 ¶ Item etiam respōderi potest, quòd ex quo modus procedendi in eadem Toletana lege, pro forma requiritur, saltē quo ad causæ cognitionem, inuestigationem, & probationem intra terminum, ibidem præfixum, (vt supra deduximus) habendam,intelligatur de vera:non quæ sufficiat præsumpta.

7 ¶ Siquidem, quando pro forma aliquid sit datum, satis non

fit, præfumptiue de illo conftare:leg.lutius, & ibi notat Bart. ff.de conditio.& demonftratio.

EX RESPONSIONE ad quart.&.5.part.1.fundam.fequent.

¶ Sententia fecunda, primæ nullæ confirmatoria, exiftente nulla, nedum primæ fententiæ nullitatis viciũ purgatur: fed & nullitatis, fecundæ profequitio conceditur.num.1.

Sententiam non folum vnam, primæ confirmatoriam, fed duas quis pro fe cõformes reportans: fuper vnius ex eis, vel etiam omnium, poteft, & debet audiri: quodq; tertia fententia nulla fit excipi. ibidem.

Sententia nulla, confirmari, feu reuocari non poteft.num.2.

Nullum quòd eft, non recipit fupplementum: & ex nihilo, nihil gignitur. nec fundamentum recipere poterit, quem admodum nec refcißionem.num.3.

Confirmatio ius non tribuit, nifi confirmabile, in effe pofitum, ac prout effe debet; reperiatur.num.4.

Sententia nulla, nũquam tranfit in rem iudicatam, femperq; retractari iure antiquo, poterat.num.5.

Nullitas iure ex antiquo, perpetuo opponi poterat.num.6.

Nullitas præfupponit fententiam, vel contractum ipfo iure nullum, propter formã requifitam in eo non feruatam.num.7.

Sententia fecunda eadem nullitatis caufa, ficut, & prima laborans, femper eft nulla.num.8.

Decifio Rotæ.117.in antiq.mentionem faciens, de fecunda fententia confirmãte, de valida, intelligenda eft, & fupplenda.num.9.

Pragmat.42.verfic.41.fol.40.in volum. pragmati.citatur, & declaratur. ibidẽ.

Sententiæ cum primum ab eis eft appellatum, extinguũtur, et nõ reuiuifcunt, nifi quando fingitur non appellatum, quia appellatio deferta, eft.numer.10.

VARtum, & quintum fũdamẽtũ, quòd cõtra primam fententiam, nullam, per fecundam confirmatam, de nullitate dici non poffit, nõ procedunt, quando fententia fecũda, primæ nullæ confirmatoria, eiufdẽ nullitatis vicio notatur.

1 ¶ Nedumq;, tunc nullitatis primæ fententiæ vicium purgatur: fed, & nullitatis fecundæ profequutio cõceditur.l.1.§.1.ff.quæ fenten.fine appel. refcindan. & clemen.vt calumnijs, de re iudi. vbi non folum fi vnam fententiam primæ confirmatoriam, fed fi duas conformes quis pro fe reportauerit, fuper tamẽ nullitate vnius ex eis, vel etiam omnium poteft, & debet audiri: quodq; tertia fententia nulla fit excipi, fecundum Bald. & Saly. in leg.1.C.ne lice. tertio prouoc.

2 ¶ Item, fententia nulla, confirmari, feu reformari non poteft. cap.cum dilecti, (vbi per omnes) de emptio.& vend.& fcribit

bit idem Bald. in leg. 2. quæst. 14. C. de rescin. vẽd. (& diximus supra in responsione ad tertium. numer. 38.)

3 ¶ Et quód nullum est, non recipit supplementum. l. sed si manẽte, ff. de præcar. facit leg. maritus, ff. de quæstio. Et ex nihilo, nihil ginitur. nec fundamentum recipere, quemadmodum necrescissionem potest. leg. nam & sub conditione, §. post defectũ, ff. de iniust. rupt. irrit. & fact. testamen. Iason, in. §. actionum, num. 18. insti. de actio. Ioã. Igneus in leg. si ex heredatus, num. 74. ff. ad. S. C. Syllan.

4 ¶ Confirmatioq; ius non tribuit, nisi confirmabile in esse positum, ac prout esse debet, reperiatur: leg. Aurelius, ff. de liber. lega. notat Bal. in. c. ex literis, 2. col. de fid. instrum.

5 ¶ Ideoq; sententia nulla, nunquam transit in rem iudicatam. iureq; antiquo retractari semper valebat: leg. si expressim, & ibi glos. & Bartol. ff. de appella. Robert. Maranta (ita hodie apud nos intelligendus) de ordin. iuditio. 6. part. act. 1. nu. 154. cũ sequen. pagin. 537.

6 ¶ Quo, etiam allegari, de nullitate perpetuo, & opponi aduer sussententiam poterat: leg. 1. C. quãd. prouo. non est necess. leg. 4. tit. 26. part. 3.

7 ¶ Nullitas enim præsupponit sententiam, vel contractum ipso iure nullum, propter formam in eo requisitam non seruatam, leg. cum magistratus, ibi, *Cum sententia iure non teneat.* leg. venales, & leg. si pater, C. quand. prouo. non est nec. d. l. 4. tit. 26. & scribit Roma. in rep. l. si vero, §. devi ro, num. 173. ff. solut. mat. Guido Pap. in consil. 61. incipien. rationibus subscriptis, 1. col. num. 1. & Paul. Paris. in consil. 97. incipien. in præsentis consultatio nis, num. 34. vol. 1.

8 ¶ Et quando eadem nullitatis causa, in secunda subest, quæ in prima sententia (nostro, vt in themate) secunda sententia, sicut, & prima semper est nulla: secundum Innocen. & doctores in cap. 1. de confirm. v til. vel inutil. Ioan de Imol. in. d. l. si expressim, ff. de appellatio. Perusin. in cap. dilecto, 51. quæst. de appel. Aretin. in consil. 75. incipien. diligenter, & mature, 3. col. nu. 4. Ludoui. Roma. in consilio. 378. incipien. quo ad primum. nu. 2, Alexan. in consil. 79. incip. prospectis verbis, nu. 5. vol. 2. Carol. Ruynus, in cõsil. 74. incipiẽ clarissime, nu. 10. vol. 4. & in consil. 114. incipien. visa facti serie. nu. 15. volum. 5.

9 ¶ Vnde adducta, pro contraria parte decisio Rotæ. 117. in antiquis, mentionem faciens, de secunda sententia confirmante, de valida (ex prædictis) intelligenda, est, & supplenda: ac eodem modo Pragmatica, 42. ver sic. 41. fol. 40. in volum. pragmaticarum, quód quando duæ sententiæ conformes, sunt exequu

tioni mandentur, & supplicanti etiam, cum mille, & quingentis duplis non deferatur.

10 ¶ Sicq; ex eisdem fit, sententiã à Licentiato Hieronymo à Rojas latam, duas alias sententias minime confirmasse, aut reformasse: cũ eodem nullitatis morbo laboret, & in eius processu, idem reperiatur deffectus.

¶ Nec si obijtiatur in proposito, paulo ante, clemen. vt calumnijs, dispositioni citatæ, quòd tertia sententia existente nulla, prima, & secunda exequi debeant habiles, oberit: siquidem cum primum ab eis appellatum sit, extinctæ fuerint: leg. prim. §. fin. ff. ad Senatus Cõsul. Turpil. & ibi Bart. notatur in leg. furti, §. 1. ff. de ijs qui notan. in fam. & non reuiuiscant, nisi quãdo fingitur non appellatum, quia appellatio deserta est. leg. fin. §. illud. C. de tempor. appellatio. secundum Carol. Ruynum, nouissime in pulchra facti contingentia, ita respondentem in dicto consil. 74. colum. pen. numer. 11. versic. præterea, volum. 4.

EX RESPONSIONE ad sextum & octauum fundamentum. prime partis sequẽtia.

¶ *Renuntiatio, per mulierem non certioratam de illo remedio, quòd sibi competebat facta, nullius est momenti. nu. 1.*

Lex. 3. titul. 12. part. 5. citatur, & expenduntur eius verba. ibidem.

Mulier ius suum ignorare præsumitur. numer. 2.

Renuntiatio ad ignorata, siue ignota non trahitur. numer. 3.

Renuntiatio non trahitur, ad ea quæ quis dubitat sibi an competant, nec ne. numer. 4.

Dubitatio excusat, sicut ignorantia. ibidem.

Dubitans scire non dicitur. ibidem.

Renuntiatio eius, quòd quis dubitat, aut ignorat non valet: etiam si constet, quód quis remitteret, si id sciret sine dubio sibi competere. num. 5.

Renuntiatio minoris, ei nihil obest: nisi de beneficio, priuilegio, aut remedio, quòd ei cõpetit factus fuerit certior, qui etiã ius sibi competens ignorare præsumitur & in quo verisimilior, & tollerabilior est ignorantia. numer. 6.

Mulier non certiorata, renũtiare Velleiano non potest. num. 7. & 8.

Certioratio, cum in facto consistat, præcessisse non præsumitur: nisi probetur. numer. 9.

Mulierem certioratam in instrumento, si dicatur pro instrumento indubio præsumitur, quasi reuera certiorata illa sit. numer. 10.

Presumitur pro instrumento, in quo continetur mulierem certioratam de Velleiani beneficio, per notarium fuisse, nisi notarius interrogatus, an ipse sciat, quid sit Velleianum, nesciat respondere. numer. 11. & quomodo id accipiendum sit ibidem.

Renuntiationi Velleiani, non nocet, quòd in instrumento notarius erranter, dicat mulierum Valeriano renunciasse, cum debuisset, dicere Velleiano. numer. 12.

Mulie

Mulierum leges est ignorare, nisi de earũ certiorentur beneficio. num. 13.

Certioratio necessaria non est, si mulier fide iussionem iuret. num. 14. & cautius fieri, si Renunciet certiorata. ibidem.

Certioratio necessaria, quamuis mulier fide iussionem iuret, quando se minime fideiussurã, antea, aliquando iurasset. ibidem.

Renuntiatio in muliere, quæ fideiubet hæretica, necessaria non est: indigna, cum sit, cui hec Velleiani patrocinetur exceptio. num. 15.

Actus omnes ciuiles hæreticis sunt interdicti: & omnibus bonis, iuribus, & actionibus ipso iure sunt priuati. legũq; beneficijs indigni. num. 16.

Renuntiatio de Velleiani, beneficio mulieri certioratæ, ius ac vires facultatum suarum ignoranti non obest: quòd errore inducta dictam renuntiationem præsumatur fecisse. num. 17.

Mulierum genus, auarißimum est. numer. 18.

Lex. 3. tit. 11. part. 4. & eius verba, citãtur. ibidem.

Mulierem velle donare, mostruosum est. numer. 19.

Mulier, quòd largiatur, cõtra sexus est naturam. num. 20.

Mulierum naturæ liberalitas repugnat. & si quicquam largiantur, se ductæ atq; circumuentæ præsumuntur. num. 21.

Donationis coniecturæ, & si multæ sint non procedunt, in muliere, quæ suapte natura auara est, nec facile donat. quæ præsumptio, alias tollit coniecturas. numer. 22.

Renuntiatio nunquam dicitur, aut censetur facta, vbi potest cadere presumptio alia. num. 23.

Renuntiatio non valet, quando in ea error præsumitur. num. 24.

Renuntiatio nullius est momenti, quando renũtians, ex ea, enormiter læsus resultet. num. 25.

Reductio ad arbitrium boni viri non impeditur peti, data magnæ quantitatis læsione, per nullam verborum in compromisso appositorum cautelam. numer. 26.

Reductio data magnæ quantitatis læsione ad arbitrium viri boni fienda, à statuto non excluditur. num. 27.

Lex Toletan. intelligitur, & declaratur. ibidem.

Dolus arguitur ex enormißima læsione. numer. 28.

Remedium legis secundæ. C. de rescinden, venditio. aduersus transactionem competit, data enormi læsione: considerato dubio litis euentu, & vexatione, expẽsarum, ac quæstionis, super qua facta est transactio. nu. 29.

Legis in summa, in prin, ff. de condic. indebi. explicatur intellectus. ibidem.

Opiniones duæ, communes ex diametro contrariæ, citantur, & concordantur. ibidem.

Lex. 34. titul. 14. part. 5. citatur, & explicatur, & quo modo practicanda. ibidem.

Renuntiatio quantumcunq; iurata non valet, data enormißima læsione. numer. 30.

Iuris ignorãtia facilius in mulieribus præsumitur. num. 31.

Dolus re ipsa, ex enormi læsione arguitur, & dolo ex proposito, æquipparatur. num. 32.

Intellectus cap. quamuis pactum, de pact. in. 6. ibidem.

Filia, & si maior renuntians hæreditati paternæ, recepta dote, ex bonis maternis, & iuramentum præstans: ex grauißimæ læsionis causa ad huius pacti agere recissionem potest. nu. 33.

Præsumitur simplicitas in rustico, mu-

liere, & minore in contractu damnoso per eos facto, etiam cum iuramento, & & tale iuramentum, vt pote captiosum, & iniustum per Episcopum est relaxandum. num. 34.

Rusticis succurritur, in casibus, etiam à iure non expræßis, & de quibus intelligendum rusticis. num. 35.

Rusticis sagacibus non indulgetur, neq; hi excusantur. num. 36.

Leg. 16. titul. 1. part. 1. in fin. & . 29. titul. 14. part. 5. & leg. 13. titul. 7. part. 6. intellectus, & earum verba citantur. ibidem.

Præsumitur dolus, contra minorem commissus ex enormi læsione, vt quia renuntiat hæreditatibus, sibi debitis: ideo boni iudices, talia iuramenta, & extorsiones illicitas, per capturam personæ relaxari faciunt. num. 37.

Minoribus mater tutrix, iuri sibi competenti renuntiando, præiudicare non potest. num. 38.

Renuntiatio à minoribus cum iuramento facta, data enormi læsione non valet: vt absolutio, etiam necessaria non sit. numer. 39.

Renuntiatio à maiore, cum iuramento facta, data enormissima læsione, & plus. quam dimidium præcij, valde excedens ei non obest, quim ex æquitate absoluatur, agere, vt valeat, ad rescißionem cõtractus, vel ad læsionis compensationem numer. 40.

Renuntiatio à maiore, cum iuramento facta valet, data enormi læsione, & in modico dimidium iusti præcij excedens, neq; hoc in casu ad absolutionem iuramenti, & contractus rescißionem agere potest. num. 41.

Leg. 56. titul. 5. part. 5. intellectus, & quo modo practicanda. ibidem.

Minor in contractu, per eum iurato, vltra dimidium iusti prætij deceptus, contra venire ei potest, non obstante iuramento. numer. 42. etiam si iudicis decretum interpositum sit. ibidem.

Minor expræßim iurans non contrauenire contractui minoris ætatis ratione, & alia quacunq; causa, venire non potest contra eum: data enormi læsione, vltra dimidium iusti prætij exceden. numer. 43.

Leg. eiusdem. 56. tit. 5. part. 5. intellectus, & explicatio ibidem.

Minor iurans, se non acturum contra pacta, & conuentiones, ratione minoris ætatis, stante lege Regia, 56. titul. 5. part. 5. ad contractus rescißionem, vel ad iusti prætij supplctionẽ in iudicio agere potest, ad reparationem læsionis, vltra dimidiam contingentis, nec vlla à iuramento necessaria absolutio est. numer. 44.

Minor iurans se non venturum, contra Contractum, quacunq; ex causa, aut Ratione, ex enormißima læsione que valde plusquàm iusti prætij dimidium excedat, petita prius iuramenti absolutione seu relaxatione, ad contractus rescißionem, vel ad iusti prætij suppletionem admittendus, eadem Regia lege stante. numer. 45.

Lesio enormißima, absq; vero alterius contrahentis dolo contingere, non potest, neq; iurantes in tantam læsionem consensisse videntur, aut de ea præcogitasse. num. 46.

Deceptus, vltra dimidium iusti prætij, suæ rei præcium ignorare dicitur: & credere tanti valoris esse, sicut vendidit, quem casum iuramentum non excedit. num. 47.

Renuntiatio generalis, cum iuramento casuum ex consensus deffectu, non valet: quòd renuntians, de casibus non expræßis sensisse, minime videatur. numer. 48.

ONOBstant præterea Sextum, & octauum fundamẽtũ, quòd dicta Elisabes Ximenia,suo nomine , & vt filiorum suorum curatrix , eo quòd non responderit, visa fuerit fateri se nullum ius circa dictas terras habere,ac dicendo, se nolle, cum prædicta Ciuitate Hispalen. litigare , actiones quas ad eas habebat, remiserit,suisq; iuribus renuntiauerit,ita vt hoc casu,nullus nũc sit præfato Hieronymo regressus dandus, quia præsuppositũ verum non est, si quidem , illico quòd dicta petitio sibi fuit notificata,responderit,dictas terræ partes , suas , & filiorum suorum esse;sibiq; , vt reseruaretur in eis plantatum, ac edificatum,prout ex processus ipsis actis constat.

¶ Et

1 ¶ Et posito, licet non concesso, quòd iuri sibi competenti renũtiasset, nullius fuerit momenti renuntiatio, nihilq; in præsentiarũ valet: ex quo mulier erat, ac non certiorata de iure, quód sic renuntiabat: vt notat Bald. in leg.2.quæst.4.in fin.C.de rescin.vend. post Cyn. ibi in.6. quæst.& Dinum, dicẽtem se ita consuluisse.& glos.finalem in.l. vltim.§.fin.ff. ad Senatus con. Velle.& in.l.fin.C.cod.& in.l. sciendum, ff.de verbo.obliga.& in.§.igitur ordinandus, verb.in terroget, & ibi Bart. in auth. quom. oport. Episcop. Coll.1. idem Bart. Dinus, Roma, Francis. Aretinus, Alexã.& alij, in.l. in repudianda, ff.de acquir hæred. Ioan. Andre.& Anton.in.c. pen.de emptio, & vend. & ipse Ioan. Andre. (& ceteri ibi post eum) in.c.si diligẽti, 3.colum, de for. compet. & in additio, ad specul.tit.de obligatio.et solutio. §.1.in additio, incip. Vbertus, et rursu, titul.de renũt.& cõclusio, §.1.circa mediũ, addit.incip.quo modo huic dicto, Bal.in leg.1.in antiqua lectio.ante finem, & ibi Socin.in fin.ff.si quis in ius voca. non ier.& in.l.qui iure, ff. de testam.milit.& in.l.pen.col.2. ver sic.hoc verum, & ibi etiam Philip. Detius.6.col. versic. postremo.nu.31. C.de pact. idẽ Bal.in leg.3.ad finẽ.C.de decurion.lib. 10.& in.c.cũ in iure, col.fin. ver sic.& vnum scias, de offic. dele. & in consil.166.incipien. allegationes hinc inde factæ, versicul. ad aliud de duobus reis, volum. 4.& in consil.193.incipien. pũctus prohibetur per statutum, in fin. volum.5. Panormit. in dict.cap.si diligenti, colum.4.de for.comp.Paul. de Cast.in consil.411.incipien.viso facto, ac dubio. colum.prim. volum. prim. Alexand.in.l.qui Romæ.§.duo fratres, nu.54.ff.de verb. oblig. & in consil.27.incipien.viso libello, colum.2.in fin. volum.1. Ludoui.Bologninus in cõsil.45 incipien.Samaritana.3.col. versic.præterea etiam dato, Vital. de Cambanis, in tracta. clausula.in rubri. an mulier possit renũtiare beneficio Velleiani. fol. (mihi) 98. bonus est sic intelligendus tex. Regiæ leg.3.ibi. *Quãdo la muger fuesse sabidora, é cierta.* tit.12.part.5.

2 ¶ Ea nempe potissimum ratione, quòd mulier ius suum ignorare præsumatur leg.cum de indebito, §.si autẽ isqui.ff.de proba.& in leg.2.§. vltim. ff. de iure fisc.

3 ¶ Et renuntiatio, ad ignorata, siue ignota non trahatur: leg.mater decedens, in prin. ff.de inof. test.leg.cum Aquiliana, ff. de trãsactio.leg.legitimam, ff. de peti. hæred.leg.ex malefitijs, §. lõge minus, ff.de actio.& oblig.

4 ¶ Neq; ad ea, quæ quis dubitat sibi an competãt, nec ne: leg.fin §.fin autem nescius, & dubitãs. C.de furt.& ibi illum tex. ad hoc not. & commendat Bart.

negãs

negans se alibi scire. vbi etiam Angel.qui, & ad hoc allegat.l. fin.C.de cond.in deb.Bald.in.l. leges sacratissimæ, C. de legib. scribens per illū tex.quód æque parcitur dubitanti, ac ignoranti:reputans nota dignum. & in cap.cum contingat.1.col.versic. ibi, fuerit deputandum, de rescrip.vbi dicit, quód isqui dubitat,ignorat:& in.c.fin. circa medium,de postula.prælat.inquit, quód dubitatio,idem est (vt excuset) quód ignorantia. & tenet Roman.in.l.nec is, §. hæres, & ibi Aretin.vltim.notab.& Iason in.§.notab. ff. de acquiren. hæred.Alexand.in consil.37.incipien.in causa mota, colū.pen. versic.item quia dubius, volū.1. Ioan. Anan.in cōsil.72. incipiē. visis,& consideratis,col.fin. Andre.Barba.in consil. 16. incipiē. præclare scripsit.2.col. volū. 2. Iason,in leg.naturaliter, §. nihil commune.6.colum.versic.& ad istam, ff. de acquir. posse. & in leg.apud Iulianū, §. si Titius,2. colum. delega. t. notab. 5. & in leg. 1.versicul.adde fortius,& in leg.fin.§.idem quæsitum,colum.2. ff.de condic.indeb. & in dict.l. sciendum,num.33.de verb. obliga.& in consil. 107. incipien. in præsenti consultatione, 4. col. versic.primo dicitur, & in consil.160.incip.visis, & diligenter consideratis, colum.fin.versic. hinc est vol.4.Decius in l.quicū alio,nu.3.ff.de regul.iur.& in cō sil. 180. incipien. visa renuntiatione,colum.5.versic.tertio non obst.Ioan.Bern.diaz à luc.in sui fallē.tracta.regul.146.facit tex. leg. 2.versic.fieri enim potest.ff. quis ord.in bono. pos. serue. & in.l.quandiu, & ibi late Roma. Corneus, Alexan.Iason. & Decius,C.qui admit. & in leg. si is ad quem,& in. d.leg.in repudiādā,& in leg. hæres institutus, ff. de acqui.hæred. iuncta leg. pro hærede,& leg.gerit,eod titul,& leg.auia,C.de iure deliberan. facit tex.leg.3.§.isqui nescit. ff. de liber. homi. exhiben. Sicq;, & dubitans,scire non dicitur: secund.glos.in leg. de statu, ff. de testamen.

5 ¶ Ante dicta quæ procedunt: etiam si constet, quód quis remitteret,si ea sciret,sine dubio si bi competere:glos. est Singularis, verbo,probauero, in fin.in leg.Pomponius scribit, ff. de nego. gest. secundum Bald. in sua margarita,in verbo,renuntiatio col.1.& Andre.Tiraquel.in repet.leg.si vnquam,in prin.num. 96.in finalibus verbis.C. de reuocandis donatio.

6 ¶ Firmans ibidem. numer. 98. plurium allegatione iurium, & doctorum,de mulieribus dicta, in minore intelligi, cuius etiam renuntiatio,ei,sicuti mulieri, nihil obest: nisi de beneficio, siue priuilegio, aut remedio, quód ei competit, factus fuerit certior: qui etiam ius sibi competens,ignorare præsumitur,& in quo veri similior est ignorantia: leg.

leg.quanuis in lucro, C. de iur. &fac.ignor.(vt ibi late per eũ.)

7 ¶ Inde mulierem, non certioratam de Velleiani beneficio, ante dictis rationibus, Velleiano renuntiare non posse, Bart.id verum dicens, censuit:in.d.l.vltim. §.fin.ff.ad.S.C.Velleia.& in.l.fin.num.3.C. eod. titul. vbi hoc idẽ, Iacob.de Aren.Pet. & Cin. voluerunt:quos Saly.refert.nu.4.& Bal.in.l.1.nu.4.C.ad Velleia.cuius sententiæ, Bartholin. fuisse, in.l.si quis in conscribendo, C.de pact.Fulgosus, ibi. nu. 5.notat.(licet in hoc, ibi, nihil determinet, sed alio se remittat.) & communem oppinionẽ Ioan. de Imola testatur, in.c.ex rescripto.nu.8.de iureiuran.& eam sequũtur, Anton.num. 18. Panor mit.num.9.& Felin.+4.in.d.c. si diligenti.& Claud. de Seysel. in.d.l.sciẽdũ.nu. 17.ff. de verb. oblig. & Anton.Gomet. lib.2. varia resolutio.c.13.nu.17. quicquid Ricardus Malumb. (per tex.l.ne passim, C. de iur.& fac. ignor.) voluerit, ab Alberico relatus, in.d.l.fin.§.pen.col.vltim. ad Velleia.& in leg.2.num.2.C. de hæreti.scribente, omnes tenere, mulierem, de Velleiani beneficio, vt eius.renuntiatio valeat, certioratam esse oportere.quæ opinio Azonis etiã fuit, in sum C.ad Velleia. num. 3. & glos.d. verb. interroget.in.§.igitur ordinandus, in authen. quom. oport. Episcop. & in verb. non vsuram, in dict.leg.fin.versic. & hoc accipe.C.ad Velleia. quam etiam communem, nec ab ea recedendum fulgosus ibi, num.4. fatetur. & communiter teneri Crotus, num. 41. & Butigella, num.46.in dict.leg.sciendum, et Andre. Tiraquel.in.d.leg.si vnquam, in prin.num.96.cum cõtingere possit, vt quæ Velleiano renuntiatura erat mulier, si certior fiat, Velleianum, quid inducat, non iam velit illi renunciare.

8 ¶ Ita, vt renuntiationem huiusmodi, etiam non valere, quòd ea facilitate mulier ad id inducarur, qua ad fideiubendum, seu se obligandum, proditum sit: abart.in dict.leg.fin.§. fin. ff. ad Velleia. & Iacob. de Aren. Petro, & Cyn.in leg.generaliter in prin.C.eodem, Iacob.de bel.viso, & Nicolao de Matarel.in.d. §.fin.qui, ad id inducit leg.si mulier, C.ad Velleian.tex.est in leg. doli, §.diversum, ff. de nouatio. quorum opinionem, communẽ, Ioan.de Imol.dixerat, in dict. c. ex rescripto, cuius tamen cõtrarium textus probat, in præ allegata leg.fin.§.fin.ibi, *Cauere debet, exceptione se non vsuram.* super quo verbo, voluit id glos.ibi, quòd (teste ibidẽ Barto.) communiter aduocati tenẽt:et totũ mũdũ seruare, Alberi.ibi.nu.6. innuit. & Angel.cõmunem hanc glosarum oppinionem dicẽs in.l.fin. C. ad Velleia. vbi idem tenuit glo. cui simil.in. leg. tamett si, ff. ad Macedon. & in dict. c. si diligẽ-

ligenti, quam ibi omnes sequuntur: qui de renuntiatione, certioratione, (vt diximus) præcedente, facta, intelligi debent, & ita procedunt Alberi. in d. l. 2. nu. 3. C. de hæret. & Vital. de camban. (qui etiam communem opinionem fatetur) in tract. clausul. fol. 107. col. 1. versic. in Velleiano, & Regia apud nos. d. l. 3. titul. 12. part. 5. vbi Gregor. Lup. super verb. *Renunciando*, dicit, de iure communi, legem de hoc ita expressam non inueniri. Nec hanc partem, (quæ verior, & ita intellecta, communior est) tenendo, par est, quód minor restitutioni in integrum, non renunciet, cum id, propter ætatis imbecillitatem, receptum videatur, quæ longe maior est, quam Sexus. Neq; quód solet de macedoniano tradi, cuius exceptioni, quód filius familias nō renunciet, in eius fauorem intro ductum, non sit: Sed in creditorum odium: & mulier ad renunciandum, eadem facilitate, qua ad fideiubendum non inducitur: cum super renuntiatione, magis soleat deliberare, ex quo ante (vt diximus) de beneficio cui renunciat, certiorari eam oporteat.

9 ¶ Quæ certioratio, cum præcise in facto consistat, nisi probetur, non præsumitur. l. in bello. §. factæ, ff. de capti. & postlim. reuers. l. si emancipati, C. de collatio. leg. quicunq;, §. a pupillo, ff. de publicia.

¶ Quód si in instrumento dicatur, mulierem certioratā fuisse, presumēdū in dubio pro instrumento erit, quasi re vera certiorata illa sit, argumen. tex. l. cum præcibus, C. de probatio, §. item verborum, instit. de inutil. stipul. Secundum Alexā. & Claudium. num. 18. in d. l. sciendum. quorum opinionem, communē esse tradunt Cepol. in cautel. 197. incipien. dictum est in præcedenti cautela. num. 2. & Andre. Alciat. in tract. præsumptio 13. præsumptio. 3. regul. nu. 4.

11 ¶ Nisi Notarius interrogatus, an ipse quid sit Velleianū sciat, nesciat respōdere. nāq; ignarus ipse, atq; incertus, certiorē facere mulierē nō potuit, neccurialē incurius facere potest: glos. in l. nullus solius, de decurio. lib. 10. l. 2. C. d hæreti. l. vbi hoc Alberi cus. tenet, referēs ita esse pronūtiatū. hācq; opinionē fuisse Bartholini de Cornazano, quā etiā sequūtur fulgos. & Alexād. i ad ditio. magna ad Bart. in. d. l. fin. §. fin. ad Vellei. Deti. ī lectio. 1. l. 1. nu. 14. ff. si cert. peta. vbi Ripa, nu. 31. eā sequutus, veriorē esse affirmat, et idē Ripa, in. l. cēturio nu. 88. ff. de uulg. & pupil. sub. et si cōtrariū Alexā. teneat. in. d. l. sciendum. nu. 33. cuius opinionē sequitur, communem dicens Cagnolus, in. l. si librarius, nu. 37. ff. de regul. iur. quam idem Decius in. dictæ. l. 1. lectione secūda. nu. 11. restringit, vt non procedat, si notarius statim q; instrumētum con

confecerit, quid sit Velleianum interrogetur.nam si ex post facto, Possit ex Decij sententia, Alexandri opinio locum habere, siquidem longo ex tempore, quid Velleianum esset, anotarij posset excedisse memoria. in notarijs vero ruri degentibus, Alberici opinio, posset procedere: quód facile sit genus id hominum, ignorare quid Velleianum induxerit. & ita eam declarat Crotus in dict. leg. sciendum, numer. 49.

12 ¶ Qui si instrumento, mulierem dicant, Valeriano renũtiasse cũ debuissent dicere, Velleiano, error huiusmodi, renũtiationi non nocebit.l.error scribētis, C. de testamen. & scribit Bal. in.l. Imperator Antonius, col. 2. versic. itē quidam notarius rusticus dixit. ff. de stat. homin. quem sequitur Iason in authē. nouissima, num. 30. C. de Inof. testam. & Purpurat. in rubri. de transanct. nu. 18.

13 ¶ Mulierum tandem, leges est ignorare, nisi de earum certiore tur beneficio.l.cum de indebito versic. si autem, ff. de proba.l. 2. §. fin. ff. de iure fisc. & voluit glo. verbo solemniter, prope finem in.d.l. sciendum, quam antiquiores ibi, & Bart. num. 7. sequuntur. & Alexand. (qui eam sequitur) communiter approbatam fatetur, num. 29. & Iason. num. 31. Cœpol. in cautel. 196. Hippolit. in rubri. de fideiussor. nu. 28. Francisc. à Ripa, in leg. fin. num. 121. C. de reuocand. donatio. & Stiphan. Aufrer. in decisione Tholos. 37.

14 ¶ Certiorationem tamen, si mulier, simpliciter fideiussionē, aut obligationem iuret, necessariam non esse, glos. voluit: verbo, & vxorem per tex. ibi in. c. ex rescripto, de iure iuran. quam ibi Panor. Imol. & Felin. 4. col. sequũtur. idem Felin. post Anton. in.d.c. si diligenti. Bar. in.l. siquis pro eo, nu. 11. ff. de fideius. & in authen. sacramēta puberum, C. si aduers. vendi. vbi Iason. num. 56. hanc opinionem comunē esse fatetur, de qua etiam Alexan. testatur: in consil. 27. incipien. viso libello, col. 3. vol. 1. Imol. in. c. pen. de empt. & vend. & ibi Anton. de Burgos, nu. 36. Marcus Anton. de virib. iuramen. num. 29. Curtius iunior, in consil. 47. col vltim. & cui, plures acquiescũt, ab Andre. Tiraquel. citati in.d.l. si vnquā, in prin. nu. 130. cum sequen. & in legib. cōnub. glos. 5. num. 148. cuius Contrariũ, (quòd fœmina præsumptionem habeat, vt hoc beneficium ob sexus fragilitatem ignoret.l. si emancipata, C. de iuris, & fac. ignor.l. in bonorum, ff. eod. & iuramentum minime extendatur ad incognita, vel incogitata cap. veniens, c. quinta vallis, de iureiuran.) Ioan. Andre. tenuit in additio. ad specul. in. d. titul. de renuntia. & conclusio. col. 3. scribens fœminam præstito iuramento fideiubentem: non ex hoc, velliani beneficio renuntias se, &

se,& idem voluit Dyn.in cõsil.5. incip.quæstio talis est, quem refert,& sequitur Cyn.in.l.2.in.6. quæst.& ibi Bal.& Saly.C.de rescin.vend.& Federi.de Sen.in cõsil.199.incip.quæritur an domina Margarita.Imola, & Aretin.in d.l.sciendum,vbi Roma.(qui aliã partem sequitur) asserit, se aliâs sæpe hanc,& legendo, & consulendo tenuisse,& communem opinionem esse,Bal.not.in consil.47 incipien.casus talis est.D.Andrio lus,ad fin.vol.1.& alijs in pluribus locis,ab eodẽ Tiraquelo (qui,& alios non contemnendæ autoritatis,sed,& ex aduersarijs sibi,in hoc contrarios citat) relatis,in.d. l.si vnꝗ,in prin.nu.146.& quòd communis hæc sit sententia,Anton.Burgen.testis est,licet alterius fuerit factionis,in.d.c.pen.de emptio.& vend.& Petrus Belluga,(communem asseuerat) in suo Specul.Princip.tit.de iuramen. chart.peh.quam etiam Alberi.& Saly.amplexantur,in.d.authen, sacramenta puberũ,& ibi Iason, num.56.(hanc dicens haud dubie æquiorem,& forte veriorem, & ipsius animum,in eam multum inclinare.)Fabia.à Mõte.S.Sab. in tract.d emptio,& vẽditio.in.3. q.8.quæs.princip.Hippol.i.d.ru bri.de fideiuss.nu.38.& Collectar. (qui ex altera est parte) hãc esse æquiorem opinionem fatetur,in c.2.de pact.& magis iuri,ac rationi cõsonam:Reueren.præceptor meus Dida.à Couarru.in.2.part. relect.c.quamuis pactũ,§.3.nu.5. in fine de pact.in.6.vbi, ad tex.in d.c.ex rescripto.respõdet,eo ipso quòd inibi Romanus Põtifex statuit,fœminam compelli ad solutionem pecuniæ,pro qua fideiusserat,præsumendum esse,eam,vel expressim Velleiani beneficio renuntiasse,vel eo,quo fideiussit tempore,huius auxilij certam fuisse, sed,& dici etiam potest,quòd illo in textu,nõ constat, mulierem opposuisse Senatus Consultum Velleianum,vt in vna solutio.ibi not. glo.quam Alexand.probat,in.d. l.sciendum,vnde cautius esse,in instrumento apponi,quòd renuntiauit hoc in casu beneficio,de eius qualitate certiorata,Bal.ipse notat,in.d.c.ex rescripto.3.colum, quẽ refert,& sequitur Ioan.Lup. à Pala.rub.in.d.repet.c.per vestras.§.34.num.7.quód, & ipse probo:quicquid curiosus modernus,Gabriel de Monterroso scribat,in.7.tracta.suæ practi.ciuil. & crimi.fol.(mihi) 164.cap.de aponendis iuramentis incontractibus,à muliere,& minore factis, (qui primam dumtaxat opinionem sequitur.) & quicquid doctissimus Fernandus Menchacensis,absolute censeat,in.§.18.lib.2. de success.creatio.nu.158.fideiussionẽ mulieris valere,quãdo iuramẽto est firmata,per tex.in.d.c.ex rescripto,quem ibi dicit singularẽ, & eum limitat,nisi mulier cum iuramẽto fideiubens,feminime fide iussuram,antea aliquãdo iurasset: quòd iuramẽtum primum cõcordet,cum prohibitione iuris,in.C.

Z &.ff.

&.ff.ad Velleia. quæ conclusio lo
cum ex præadductis ibi per eum
etiam habet(quòd,& longe singu
larius est) quãdo huiusmodi iura
mento præcedente,mulier ipsa de
cetero,fideiussionem de Velleiani
Beneficio cerciorata iurasset:quia
contra primum sit iuramentum;
nisi, & eidem beneficio expresse
tunc renũtiasset,cum hæc(vt pau
lo superius notauimus) expressa
obsit ei renuntiatio, quæ in maio-
re iuramentum non exigit.

15 ¶Quæ si mulier hæretica sit,cum
fideiubet,renũtiatio necessaria nõ
est:indigna cum sit,cui hæc Velle
iani patrocinetur exceptio: secun
dum Vincentium Mediolanẽsem
in c.si aduersus, de hæreti. quem
sequitur Ioan. Apelatán.in tract.
de hæreti.notab. 18. & nouissime
de literis bene meritus Antonius
de Padilla,in d.l.ne passim.nu.16.
C.de iur. & fact.ignor. sicuti mu-
lieri hæreticæ, priuilegium ideo
tacitæ hippothecæ atq; prelatio-
nis, nõ competit.authen.item pri
uilegium.C.de hæreti. cuius con-
clusionis contrarium, Vicentij sen
tentiam improbans Archidia. vo
luit,in.c.1.nume. 3.4.quæst.1. cui
præcitatus Ioan.Lup. à Pala. ru-
be.videtur accedere,in repet. ru-
bri.de dona.inter vir.& vxo.§.35
numer.5.

16 ¶Quorum,& si grauium docto-
rum iudicium, ea in re mihi non
placet,à Vicentio non dissentiẽti,
hac etiam ratione,quòd in eorum
pœnam, & odium, omnes actus
ciuiles hæreticis sint interdicti: ita
vt non valeãt eorum contractus,
nec vltimæ voluntates,neq; ex te
stamento alterius,quippiã capere
possint. l. Manicheos, l. Arriani,
C.de hæreti.quòdq; eis relinqui-
tur,fiscus rapit.regia lex,16.tit.6.
lib.3.for.leg. omnibusq; bonis,iu
ribus,& actionibus ipso iure sint
priuati.c.cum secundum, de hæ-
ret.lib.6.glo. & Præpositus,col.3.
in.c.quo iure.8.distin. Ripa, in.l.
naturaliter.§.nihil commune, nu.
88.ff.de acquiren. posse. Ponzibi
nius,de Lamijs.num.77. Brunus
lib.5.de hæreti.c.10.& Ludo. Car
rerius,in sua praxi. tit. de hæreti.
num.143. ac rerum ecclesiastica-
rum in capaces sunt,& legum be-
neficijs indigni. (vt late tradunt
Cæsar Lambertinus, lib.1.de iure
patrona. parte. 1. quæs.1.artic.7.
& eruditissimus nostras Iacob. Se
ptimancensis, suarum Catholica.
institutio.cap.45.num.16. cum se
quentib.)quibus etiam ex causis,
nec imperrare possunt beneficiũ
annalis possessoris,neq; per Can-
cellariam defenduntur Apostoli-
cam.vt Ludo.Gomet.scribit in re
gul. de annal. possess. quæs. 3. &
quæs. 52. & in regul.de triennal.
quæs. 52. ac officia nequeunt ha-
bere publica, honores, dignitates
ve,aut priuilegia.l.2.C. de digni-
ta.lib.12.c.infamibus,de reg.iur.c
2.§.hæretici,de hæreti.lib.6. Re-
gia.l.4.tit.26.part.1.

17 ¶Imo, & si ex ipsis processus a-
ctis,præfatam Elisabem ximeniã
de Velleiani beneficio certioratã
fuisse constaret,ad huc talis renun
tiatio

tiatio nullius eſſet vigoris: compertum cũ ſit, ex quo mulier erat, vires, ac ius ſuarum facultatum, & filiorum ſuorum, neſciret errore inducta, dictam renuntiationẽ feciſſe, ſibi perſuadẽs, in terra quã fernandus Alphonſus eius maritus illis in partibus, non ædificaue rat, aut plãtarat, nullum ius habe re, illudq́ eſſe, quòd ante dicta efflagitabat ciuitas: vt notat eleganter Bart. in. d. l. fin. §. idem quæſijt, ff. de condi. indebi, argumen. d. l. doli, §. diuerſum, ff. de nouatio, facit quòd not. Bal. in. l. ſi ex cautione. 2. col. C. de non num. pecun. & tradit plene Alex. in conſil. 89. incipien. viſo puncto, col. 2. & conſil. 178. incipien. viſa ſcriptura, 2. col. vol. 2. & ſi ad dictam terram ius illi, aut filijs ſuis eſſe ſciuiſſet, ei procul dubio non renuntiaſſet: argumen. l. cũ de indebito, ff. de probatio. c. ſuper hoc, de renuntia.

18 ¶ Cum mulierum genus auariſſimum ſit. l. ſed ſi ego, iunct. glo. ff. ad. S. C. Vellei. l. 3. tit. 11. part. 4. ibi. *Porque ſon las mugeres naturalmente cobdiciosas, y auariciosas.* l. ſi aſponſo, C. de donatio. ante nupt. & ibi Bal. dicens vice miraculi haberi, cum mulier donat.

19 ¶ Et monſtruoſum eſſe, mulierẽ velle donare, Socin. teſtatur, in cõſil. 82. incipien. in cauſa vertente, colu. 7. verſic. ſecũda præſumpt. volum. 4. & Cardin. Alexand. in §. fœmina, tit. per quos fiat inueſt. in vſib. feud. & proſequitur latius Andre. Tiraquel. in. 9. leg. connub. numer. 35. & raro accidat quòd mulier ius ſuum remittat. l. ſi ſtipulata, ff. de donat. int. vir. & vxo.

20 ¶ Et contra ſexus naturam ſit, quòd mulier largiatur. §. quoniã, & ibi glo. verbo, maxime, in authen. de nupt. coll. 4.

21 ¶ Inde ab Antonio de Butrio, in conſil. 45. incipien. domina orabilis, col. 1. proditũ, eſt liberalitatẽ, naturæ mulierum repugnare: & eas, ſi quicquam largiantur, ſe ductas, atq́ circumuentas præſumi, & ſequitur Socin. in conſil. 10. incipien. in facto præſupponitur, col. 4. verſic. confirmatur. vol. 3.

22 ¶ Et nouiſſime Frãciſ. Purpurat. in. l. cũ quid, 18. col. verſic. ſecũdo limitetis, ff. ſi cert. pet. licet (ait) multæ ſint coniecturæ donationis illic à Bart. & alijs deſcriptæ, tamen non procedunt in muliere, quæ ſuapte natura, auara eſt, nec facile donat. quæ præſumptio alias tollit coniecturas. per. l. diuus, ff. de in integ. reſtit. & idem ante eum Barba. voluit, in conſil. 16. incipien. clemẽtiſſimi, fin. col. vol. 1. & Stephan. Bertrand. in conſil. 141. incipien. Chriſti, &c. viſo caſu. in. 1. dubio, vol. 1.

23 ¶ Sic renuntiatio, nunquam dicitur, aut cenſetur facta, vbi poteſt cadere præſumptio alia, argum. d. l. cum de indebito, &. l. ſi cum virum, ff. de ſolutio. tradunt ſcribẽtes, in. c. cum acceſſiſſent, de conſtit. aſſerentes receptionem factam in canonicum, de mandato Papæ, potius cenſeri factam animo obediendi Papæ, quam renũ-

tiandi priuilegio, vel statuto loquenti de numero, allegāt notata in.c. constitutus, de rescrip. & tenet Cyn. in.l. voluntariæ, C. de excusatio. tutor. Bar. in.l.2. in fin. ff. de decurio. faciunt tradita per Ioan. Andre. in regul. accessoriū, de regul. iur. in. 6. & Felin. in. d. cum accessissent. 12. col. versic. secundo limita.

24 ¶ Casu ergo eodem posito, quòd præfacta Elisabes ximenia expresse renuntiaret, diceretur renuntiasse cogitans se, ac filios suos circa dictam terram ius nullum habere: quòd cum erroneum, falsumq; esse cō stet, ex dictarū possessionum titulo, & instrumento, talis renuntiatio nihil valet: quia ad sic renuntiandum, dicto errore Elisabes ipsa fuerit inducta. pro vt in simili, Paul. de Castro, scribit. in. d.l. fin. §. idem quæsijt. notabiliter dicens, se cōsuluisse per illum tex. & per ea quæ ibi not. Bart. quòd cum quidam fratres diuisissent bona paterna, materna ac etiā fraterna, æqualiter, & nō contra venire plena promisissent in forma: & postea apparuisset quòd bona fratris mortui, ad alterum pertinebant tantum, qui erat vtroq; ex latere cōiunctus: quòd illud pactum, per errorem interpositum, præiudicare non debet quominus contrauenire possit. & in eodem sic casu, Bartho. Socin. in consil. 214. incipien. in causa Onofrij. 4. colu. num. 5. & 6. vol. 2. per ea quæ notat Angel. in. d.l. qui Romæ, §. duo fratres. in. 1. quæst. de verbo, obliga. de filia cuiusdā hebrei ditissimi, & idem Angel. in.l.1. ff. quem admo. testam. aperian. tradit Alexan. in. d. §. duo fratres. 4. col. facit optime tex. in.l. qui nondum, C. d hæred. vel actio. vendi.

25 ¶ Præterea, altero etiam ex capite, talis quantum vis expressa renuntiatio, nullius est momenti, siquidem ex ea, enormiter dictam Elisabem ximeniā læsam fuisse resultet. præsertim in re tan clara, & ī qua nulla erat causa, quòd sic renuntiasset: ex adductis per Bal. in.l. cum antea. 3. col. C. de arbit. loquentem quando quis in laudo renuntiat: quòd reclamare non possit, cuius opinionem iuridicam, ac æquam Paul. de Castro. dicit, in consil. 255. incipien. primo, & ante omnia, col. fin. part. 2. & sequitur Anton de But. à Panormitano citatus, & sequutus in. d.c. Quintauallis, 15. col. de iure iuran. innuentes, talia verba generalia, videri prolata sub confidentia discretionis arbitri, vel arbitratoris, seu iudicis ad captandam eorū beneuolentiam: vnde non ita late vt sonāt, debent intelligi: & si sub hac confidentia partes decipiūtur, succurri eis debet: argum. c. quanto, de iur. iuran. facit tex. l. si libertus iurauerit, ff. de oper. libert. & .l. creditor. §. Lutius, ff. mā da. & .c. cum venissent, de institu. & ita Anton. de But. se consuluisse testatur, et patet in suo consil. 24. incip. quæstio hæc, vulgaria dubia. Sic etiam respondit Angel.

gel.in consil.172.incipient. laudū arbitratoris, & plene in sua dispu tatio.incipien.duo ad inuicem liti gantes, & Paul.de Castro,in con sil.70.incipiē.quia frustra,part.1.

26 ¶Dicens,quòd ita se habet com- munis opinio,& obseruātia,quòd per nullam verborum,in compro misso appositorum cautelam, fie- ri possit,quominus reductio peta tur,data magna quantitatis læsio ne, & ita practicant aduocati, vt Bal.inquit,in.l.si vnus,§. illud, ff. de pact. Et in consil.329.incipiē. præmitto, vol. 3. concludit com- munem esse obseruantiam,peti vt possit reductio,non obstante qua cunq; verborum cautela.

27 ¶Sed nec talis reductio á statuto impeditur:secūdum eundem Bal. in.d.l.cum antea, quia non vide- tur statutum voluisse, recursum à laudo excludere,cui inesset dolus, verus, vel præsumptus. quòd po tissimum, in proposito nostri the matis cōducit,ad intellectum pau lo ante citatæ legis Toletanæ, in quientis,quòd de nullitate allega ri non possit. Cum,dictus iudex li cētiatus Moreno ex defectu cau sæ cognitionis,&formæ commis- sionis non seruatæ,ac ex ipsis actis & breuissimo termino,saltem (vt alibi etiā notauimus) in dolo fue- rit præsumpto.

28 ¶Et quòd ex enormissima læsio- ne dolus arguatur.Bart.docet, in l.fin.ff.de prætor.stipula.& in.l.si societatem.§.arbitrorum, numer. 24.ff.pro socio.tex. est,in.l. om- nes,§.Lutius,ff. quæ in fraud. cre dit.& in.l.si superstite,in fin.C.de dolo.Reg.l.7.tit. 15. part. 5.& in statuto,loquitur Angel. in præ- alleg.consil.172.& Pet. ab An- char.in consil.208.incip. in quæ- stione,col.pen.Ludoui. Roma.in consil.90. incipien. viso themate Panormit.in consil.44. incipien. in præsenti quæstione, volum. 1. Ioan.de Anan.in consil.16. incip. viso puncto,Fulgos. cōsil.234.in cipien.quoniam,& in consil. 180. incipien.viso processu,colum.fin. Cuma:in consil.50.incipien.stan- te statuto,quorum numero,ac vo to,opinionem istampatet esse cō munem:a qua in consulendo,& iu dicando recedendum nō esse Phi lip.Decius scribit:in consil.11.inci pien. quoniam iudicantium respō sa,5.colum.nu.6.& in consil.39.in cipien.iuridicam esse arbitror.col. penul.

29 ¶Et in consil. 60. incipien. viso themate,col.3.in prin. ante num, 3.asserens etiam ibi,num.4.aduer sus transactionem competere re- medium.l.2.C.de rescin.vend.da ta præfata enormi læsione,consi- derato dubio euentu, & vexatio- ne litis,expensarum , ac quæstio- nis super qua facta est transactio, & plures etiam citans,nostras Ro deri.Suarez idem asseuerat,in al- legatio.22.vers.sed posito, quòd dictus contractus,dicens pro hac sententia casum esse famosum, l. in summa,in prin.ff.d condi. inde bi.ibi. *Sin autem euidens calumnia dete gitur:& transactio imperfecta est,& re peticio dabitur.* Quem tex. etiā pro

prædicta citat sentia, quam sequitur dicens ineuitabiliter ibi, demostrari, Anton. Burgensis Cohispanus, in.d.c. cum causa, 11. colum. 32. cum sequen. de emptio. & vendi, iuncta.l. siquis cum aliter, ff. de verbo. obliga. vbi scribentes, (& in alijs locis) contrariam sententiam, communem, ac veriorem testantur. Dicit enim tex. dict.l. in summa in prin. quòd illud quòd transactionis nomine datur, non reperitur: nam hoc ipsum quo alite disceditur causa vi deturesse. (istud facit pro communi) postea dicit tex. *Sin autem eudens calumnia. &c.* Vnde cum in d.l. si quis cum aliter, probetur, re ipsa dolum in esse, quando quis decipitur vltra dimidium iusti precij (quòd constat euidēs esse, post quam legis præsumptione hoc colligitur, vulgata leg. licet imperator delegat. 1.) ineuitabiliter ergo ibi demostratur, quòd propter deceptionem vltra iusti precij dimidium, rescinditur transactio, dubio litis euentu computato contra prædictam communem opinionem, cuius fundamentis ibidem, Burgensis satisfacit, & istam etiam quæ, & Bartoli, & aliorum (de quibus per præfatos doctores) est: tanquam æquiorem sequendam, Fabian. de Monte. S. Sabin. tenet, in tracta. de emptio. & vendit. 8. quæst. princip. 4. col. num. 13. cui videtur accedere, dicens secundum eam fuisse consultum, licet ipse quia causa pendebat, decidere noluerit, Ioan. Baptis. de Caccia Lup. (referens casum pulchrum inter Petrum de Anchar. & Anton. de Butrio) in tracta. transactio. 12. quæst. num. 3 & ita (saluo meliori legentium iudicio) intelligendam censeo. l. 34. tit. 14. part. 5. quòd non procedat transactio, data enormi excedente valde plusquam dimidiū læsione, habito respectu ad dubium euentum, ac vexationem litis, & expēsarum, quam etiam opinionem (non contemnendæ autoritatis) Decius ipse in. d. nu. 4. magis communem & ab ea in iudicando, & consulendo, non esse recedendum testatus est: & in consil. 203. incipien. vt vera resolutio, num. 4. dicens postremo, Paulo ante citatas communes, & si contrarias opiniones concordari posse: hæc vt procedat, (& ita practicanda esset, meo genio dicta lex partitæ) quando daretur excessus vltra dimidium maximus: altera quando extimationis iustæ excessus in modico vltra dimidium foret: quòd Philip. Corneus, ante eum responderat, in consil. 27. in cipien. in primo consultationis articulo, 5. col. num. 11. vol. 4. Sic tandem Luce Meridiana clarius constat, renuntiationem quantūuis expressam præfatæ Elisabeti ximeniæ, minime obesse: siquidē eā si faceret, ex quo ius liquidum addictas terras habebat, per diuti nam, & quadraginta annorum ac plus temporis cum titulo possessionem continuam: enormissime esset læsa.

¶Sed

30 ¶Sed quòd longe notabilius est, talis,& si ab ea,iurata foret renun tiatio,nihil etiam valeret:hac da ta enormissima læsione: secũdum Anton.4.casu principali, & Pa normita.nu.23.in.c. cum contin gat,de iure iuran. Anch. in regul. accessoriũ.6.col. ð regul. iur.in.6. Calderin.consil.8. titul.de iure iu rand. Cepol. causar. ciuil. consil. 17.incipien.honesta domina. An ton.Rubc.in consil. 101. incipien. viso instrumento,& præallegatũ Decium,qui opinionẽ dicit com munem,in.c.in præsentia. nu. 36. de probatio.& in consil.45.incip. quòd supra mature. 1.col.& in cõ sil.180.incipien.visa renuntiatio ne, & in consil. 379. incipien. re quisitus,col.fin.num. 15. Matthe. de afflict.in rubri.de feud. dato in uicem leg.commis.c. si quis inue stierit, num. 21. Francis. à Ripa libr. 2.respõsor.c.15. Paul. Paris. in consil.12.num.80.volu.1. Gui liel. Cassador. in decisio. 1. sub tit. de emptio.& vendi.& Panormit. in.d.c.Quintauallis,num.32.de iu re iuran.vbi fatetur communem etiam esse opinionẽ, quæ in illius textu probatur, & in. c. veniens, eod.titul.maxime ob muliebris se xus fragilitatem,quæ contra pro pria laborat commoda, l.3.in fin. C.de sponsal.

31 ¶Et in quibus, facilius ignorãtia iuris præsumitur:vt dicit Bart. in d.l.ne passim.C.de iur.& fact.ig norãt. quæ faciles cũ sint ad renũ tiandum,ita ad iurandum.l.si mu lier,C.ad Sen.Con.vell. d. l. doli, §.diuersum,ff.de nouatio.

32 ¶Et quia ex dicta enormi læsio ne,re ipsa, dolus arguitur: qui, & dolo ex proposito æquipparatur: vt tradit Anchar.in. d. regul. ac cessorium,& in consil.39. incipiẽ. pro clariori decisione, 2. colu.nu. 3.vbi limitat.c.quamuis pactum, ð pact.in.6.locũ dumtaxat prout loquitur habere, quando mulier recipit dotem competentem vsq; ad legitimam,in bonis patris, cui renuntiauit,inferens quòd nõ va leat renuntiatio etiam iuramento firmata,in hæreditate matris, ex qua nihil habuit:quòd isto in ca su,d.c.quamuis pactum,nõ loqua tur,subdens,dictum ibi de iuramẽ to non dolo præstito , non solum intelligi de dolo ex proposito, sed ex re ipsa dolo: quia ad cõtractus rescissionem vtercꝫ, idem opere tur.l.2. ff. de dol. exceptio. d. l. si quis cum aliter,de verb. oblig. & idem Pet.ab Anchar.in consil.82 incipien. visis diligenter actis, col. fin.& in consil. 180. incipien. visa diligenti narratione,col.(item) vl tim.&in consil.34 t.incip.pro ma iori intelligentia dicendorũ, pen. col.&in consil.375.incip.in supra dicta quie tatione,1.col.

33 ¶Sic etiam filia,& si maior,renun tians hæreditati paternæ, & futu ræ, recepta dote ex bonis mater nis,iuramentum præstans,ex gra uissimæ læsionis causa,ad huius pa cti agere rescissionem potest: se cũdum Georgi.Nat.in.d.c.quam uis pactũ.7.limita. Decium, in. l. pactum dotali,3.col.C.de Colla

 tio.

tio.& Corne.in consil.147.incip. ommisso, vol.4.vbi scribit, quòd si filia habēs penes patrē bona materna, hæreditati cum iuramento, renuntiet paternæ, hac pactione apposita, vt pater ei det mille aureos pro dote, intelligenda hæc hunc in modum erit conuentio, quòd mille aurei dandi sunt ex bonis patris, non ex bonis maternis, refert, & sequitur Reuerendiss. Præceptor meus Didacus à Couarruuias, in 3.parte relectionis.d. c.quamuis pactum. §. 4. num. 7. versic.decima conclusio, in fin.

34 ¶ Et facit, quòd egregie notat Bal.in rubri. C.de rerum permuta. inquiens, quòd in contractu damnoso, facto etiam cum iuramēto, simplicitas præsumitur in rustico, muliere, & minore, & tale iuramentum vt pote captiosum, & in iustum, debere per Episcopum relaxari.

35 ¶ Licet glo.in.c.vltim.1.quæst. 4. in rustico, id non videatur admittere, succurrendum his esse cēsens, in casibus tantum à iure expressis, quam Anton.de But.sequitur, in c.2.col.4.de cōstit. Alexan.(alios citans) in.l.si quis id quòd.3. colu. versic. item not. quòd rusticitas, ff.de iurisd.om. iudi. & Decius, in consil.274.incipien.viso puncto, colum.2.versicul.sed supra dictis, idem Decius, communem opinionem dicens, in. d.l.si quis id quòd, numer. 34. quibus textus aduersatur, in.l.fin.C. de testamē. quo innuitur, rusticitati semper consultum fuisse. Regiaq; apud nos lex est.15.tit.1.partit.1.quæ in eius fine, pro citato Baldi beneficit dicto, eaq; statutum generaliter est, rusticis, sicut, & militibus sine casuum discretione, succurrendum: vnde ex eius generalitate, hanc communem hodie corruere opinionem, in promptu est, ad missis minime Gregorianis ibi sub auditionibus, nisi eam intelligamus de rusticis sagacibus.

36 ¶ Qui non excusandi, aut fauendi sunt: ex sententia glo.verbo, interdum, l.athletæ.§.de rusticis, ff. de excusatio. tutor. quam ibi sequuntur antiquiores, & Bal.in. c. fin.colum. 5. versic. item fallit in rustico, de consef. & in sua margarita, in verbo rustici, & in. l. 1. in vtraq; lect.in fin.C. de interdict. matri. (& pro à multis in id citatur,) in .l.ex quacunq;, ff. si quis in ius voca.non ier. qui & si meo in codice hoc non dicat, probarunt tamen ibi eius glosæ sententiam, Paul.de Cast.nume.7. Alexand. numer.4.Iason.num. 11. & communem, eam ibi sequutus Curtius affirmat.numer. 7.probant item Bal.in. 1.lectio.2.colu. Alexand. num.10.Socin. numer. 11. Iason, 32.Zasius, num.17.in. d.l.si quis id quòd, vbi iterum Curtius.num. 36. eandem communem esse fatetur, quòd, & Ioan. Orosciús ibi, num.39.testatur, & eam sequuntur Socin.in regul.349.fallen.2.Corne.in consil.165.incipien.circa primū, colum.8.versic. confert quia sagax erat, volum.2. Andre.Barba, in repet.c.Raynaldus, 50.col. versic,

versic.limita secundo nisi.de testa men.& in consil.76.incipiẽ. illud in medium afferam.colu. fin. vol. 3. Curtius senior,in.l.venia. num. 3.C.de in ius vocã. Curtius iunior, in.l.siquis maior,numer.20.C. de transact.(vbi Thom.Parpal. num. 2.Ludoui.Gometius,in.§.itẽ seruiana,numer.30.instit.de actio.& Andre. Tiraquel. (qui bene loquitur in materia) in tracta. de pœnis temperan.caus. 13. nu. 17. &de quibus rusticis dicta lex Partitæ non sentit:sed de ijs,qui hebetissimi ingenij sint, & doctrinæ omnis,prorsus ignari: vt parum à beluis videantur distare, & qui ruri colendo,aut ouium custodiæ, intenti sint tantum : ponderando eius verba. *Esso mismo dezimos delos aldeanos que labran la tierra,& delos pastores,que guardã los ganados.* Cui alia Baldi alludũt,in.d.l. 2.in.4. quæst. in fin. C.de rescind. vend.dicentis quòd ei demum rustico subueniatur: qui vere est rusticus opere, & conuersatione,&.l.29.tit.14.par. 5.ibi. *Enel labrador simple.* &.l.13.tit. 7. part. 6. ibi. *o fuesse aldeano necio.* quæ à pernus id explicant. quòd, & Septimancẽsis,notare videtur, institutio. Catholi.cap.26.numc. 14.quicquid Detius,in.d. l. siquis id quòd.num. 34. conetur, cuius opinionem aduersus paulo ante citatam glo. ceterorũq; receptissimam sententiam,vano ductus (vt opinor) omine,cõmunem Mauritius dixerat,in tracta.de restitutio.capit.89.

37 ¶ Vlterius (nostrum prosequendo institutum) idem Bal. scribit, in.c.1.§.item sacramenta, 4. colu. de prohib.feud.aliena. quòd præsumitur dolus , contra minorem commissus,ex enormi læsione , vt quia renuntiat hæreditatibus sibi debitis,allegãs notata per Bart. in. d. l. fin. de prætor. stipulatio. & quòd boni præsides talia iuramenta, & illicitas extorsiones per capturã personæ relaxari faciũt: l. illicitas , ff. de offic.præsid. quẽ citat, & sequitur Iason, in. l. generaliter,nota. 3. ff. de verbo. obliga. & in consil. 160. incipien. in præsenti causa,2.colum.num. 4.volum.2.quòd ante Bald. Federi. Senensis tenuit, in consilio 199. incipien. quæritur an domina Margareta,relatus, & sequutus, à Detio communem sententiam,& ab ea in iudicando,& consulendo recedendum non esse,dicente,in.d.consil.189.colum.5.nu. 7.&.d.consil.181.colum.1. nume. 3. & in consil. 203. incipien. vt vera resolutio, fin. colum. ante num.6.& in.d.consil.11.colum 4 numer.6.

38 ¶ Longe q; fortius, in fauorem dictorum Hieronymi,& Catherinæ à Monte Martha ante dicta militant, cum non ab ipsis (tunc temporis)minoribus,partibus tamen principalibus, sed ab eorum matre,ceu eorum tutrice,huiusmodi remissio,siue renuntiatio dicatur facta,quibus præiudicare non potuit. Neq; sic renuntiandi,aut remittendi , talem habuit potestatem. l.præses. C. de transact. l.

Z 5 pactum

pactum curatoris, C.de pact.l. fin ff. de curator. furio.l. tutor ad vtilitatem,&.l.Lutius,§.fin.ff. de ad minist.tutor.l.ius iurandum quod ex conuentione,§.fin.ff. de iure iu ran.Regia.l.9.in fin.tit.11.part.3. l.13.&.14.tit.2.lib.4.fori Iuzgo. & quantumuis ab ea facta, ad eos non extenditur: quibus visa non fuit verisimiliter præiudicare:argument.l.fin.C.de curat.furio.& l.si furioso puberi,in fin.ff.eod. & l. nec in ea,ff.ad leg. Iul. de adulterijs.

39 ¶Imo,& si dicti eius filij expressim cum iuramento renuntiarent, dicta ad hue renuntiatio, & si iurata,eis non obesset:expaulo.ante citatis. & per Anton. de Butrio traditis,in.d.c.cum contingat,col. 8. versic. quartus casus principalis,de iur. iuran. dicentem, quòd sicut,in.d.c.quamuis pactum,dolus excluditur: ita etiam quando enormiter quis fit læsus: quia ex magna læsione præsumitur: quæ à iuramento excepta videtur, vt absolutio etiam necessaria non sit: quem sequitur Raph. Cuma. in consil.18.incipien.videtur prima fronte,& quia iurans non præsumitur de tali casu cogitasse: secundum Panormitan. sic concludentem,in.d.c.cum contingat, penul. colum. numer. 21. versic. nonus casus est,& ita respondentem, in consil. 8. incipien. Laurentia mulier,colum.penul.& fin.& in consil.107.incipien.quatuor sunt, in 2.dubio.2.colum. vol. 2. Paul.de Castro, in consil. 174. incipien. contra superius consulta. 1. colu. part.1. Aretin.in consil.93. incip. viso legato.2.colum. Andre. Barba.in consil.22. incipien. & quidem,volum.1.& in consil.53.incipien. præclare scripsit, 3. colum. volum.2. Stephan.Bertrandi, in consil. 236. incipien. multa sunt quæ persuadere videntur,5. colu. num.12.cum sequē.vol.1. Anton. de Burgos,not.in. d.c. cum causa, 12.colum.num. 36.versic. quibus tamen non obstantibus, Philip. Corne.consil.11.incipien. in præsenti consultatione,&consil.124. incipien. multum diffuse, vol. 3. vbi dicit,se sæpius secūdum istam opinionem consuluisse. & refert Ioannem de Petrutij, ac Benedictum, præceptores suos, & Socinum,sic respondisse. & idem Corne.scribit,in consil.234. incipien. viso puncto,&copia instrumenti, eod.volum.3. respondens ad obiecta in contrarium, & in consil. 147.incip.ommisso de voluntate, consultantis, volum. 4. & hanc opinionem, veram ac æquam esse, Alex. testatur in. l. stipulatio hoc modo concepta.numer.10.ff. de verbo.obliga. & vti veram, & practicabilem (dicendo communem opinionem,non solum quòd habere locum in minore, sed etiam in maiore) Felin. sequitur,in. d.c. in præsentia, numer. 8. notab.vltim. vbi etiam Decius, numer. 36. de prob. idem Decius in. c. causam matrimonij, 2.colum. de offic. deleg. & ex nouissimis Ludoui. de Gozadin. in consil. 97. incipien.

incipien.prima facie, colum. fina. num.14.Carol.Ruynus,in consil. 16.incipien.circa primum,num.2 vol.4.Barthol.à Chassen.in consuetudin.Burgund.rubri.7.§.12. num.17.fol.(mihi) 273.Guliel. Benedic.in repet.c.Raynutius.1. part. verbo. duas habens filias. num.264.cũ sequent.de testamẽ.

40 ¶ Dũmodo in maiore (vt supra in trãsactione probauimus) læsio cõtingat grauissima, & valde plus quam precij dimidium excedens, isto casu, ex æquitate á iuramento absoluendo, agere vt valeat ad rescissionem contractus, vel ad læsionis compensationem. vt Corneus ipse tradit, in.d.cõsil.27.col. 5.& in consil.133. incipien. in hac consultatione, col. pen.& fin.nu. 8.&.9.& in consil. 214. incipien. viso puncto, col.pen.num.4.& in consil.288.incipien. viso, & diligenter inspecto, 9.col.nu.16. vol. 3. Aymon Crauet, in consil.7. incipien. Eynimondus.2.col. num. 5.& in consil. 192.incipien. casus ita habet.3.colu.num.5.Paul. Parisi.in cõsil.75.vol.3.Hieron.Gratus.(qui etiam in transactione loquitur) in respon.88.incipien. & si decreueram.1.col.num.3.&.4. lib.1. & in respon.142.incipien. decreueram in præsenti causa, 2. col.num.8.vol.2.Matthe.de Afflict.in.d.c.si quis inuestierit; nu. 21.& post Cassadorum, testantẽ frequenter in prætorio Rotæ, ita Romæ iudicatum fuisse, & Ripã, (quibus in locis eos supra citauimus) reuerendis.præceptor meus Didacus á Couarru.in.d.3.part. relectio.d.c.quamuis pactum,§.4 num.5.& in.c.4.num.5.lib.2.varia.resolutio.vbi dicit, se idem definitum vidisse, in regio Granatẽsi Prætorio in prima, & secunda supplicationis sententijs, cum domus quædam æstimationis iustæ, termille, & quingentorum aureorum, vendita fuisset mille quingẽtis aureis, maximamq; id habere æquitatem.

41 ¶ Secus vero si læsio non ita sit enormissima, & immodico dimidium iusti precij excedat, tunc enim maiorem, ad rescissionẽ contractus admittendum non esse; nec ad hunc effectum absoluendum, Archidia.Georg.Nat.6.linita.& Francus, colum.2.notab. 6.(isto casu intelligendi) probãt, in.d.c.quamuis pactum. Imol.in d.c.cum contingat.num.52.(vbi dicit opinionem hanc in praxi admittendam.) Alexand.in consil. 129.incipien.visis, & consideratis, volum.1.& in.d.l.stipulatio hoc modo concepta, numer.10.& ibi Ioannes Crotus, numer.22.& Parisius, qui videbatur sibi contrarius, in consil.26 numeri 81.vol.3. & Curtius Senior, dicens communem esse sententiam, in consil. 65. incipien.super præmissa, in fin.& Alexan.in consil.42.incipien.super præmisso, col.pen.volu.1.& Antoni.Rube.Alexãdri.ĩ cons.12 incipien.visis, & diligẽter cõsideratis, 5.col.num.14.& ita mea sententia, in maiore procedit, & intelligenda, ac hoc dumtaxat vltimo casu,

casu practicāda lex est, apud nos regia, 56.tit. 5.part. 5.

42 ¶ Ceterū (ne à nostro deuiemus tramite) Antonius ipse à Butrio, in consil. 54. incipien. iuris rigor plurimum obuiat, col. 1. 2. & 3. cō cludit minorem, incontractu per eum iurato, vltra dimidium iusti precij deceptum, contrauenire ei posse, non obstante iuramento: ea vltra eum ratione, quia minor simpliciter cōtrahens iuramēto præstito, solum beneficio ætatis renuntiare videtur, nec per hoc excluditur ab auxilio. l. 2. C. de rescind. vendit. siquidem tantum, ex iuramento maior effectus sit, vti hanc eandem conclusionem tenentes, annotarunt glo. in d. l. 2. & in. c. pen. de emptio. & vendit. quas doctores communiter vtrobiq; sequuntur: secundum Decium, in cō sil. 403. incipien. quamuis in casu, 6. col. Aymon. Crauet, in id plures citan. in. d. cōsil. 7. col. 2. nu. 6. & latius in. d. consil. 192. colu. 2. num. 2. Alexan. in. d. cōsil. 42. ad finem, vol. 1. & in. d. consil. 89. col. pen. circa finem, versic. & idem tenet Saly. 2. volum. Socin. consil. 48. incipien. viso instrumento vēditionis, in fin. vol. 4. Corne. in cō sil. 189. incipien. in præsenti consultatione, colum. 3. & sequen. vol. 1. & in consil. 11. incipien. in præsenti consultatione, 5. colum. numer. 6. & 14. colum. ad finem, numer. 21. & in consil. 72. incip. pro decisione, 3. colum. numer. 7. & in consil. 124. incipien. multum diffuse, in prin. numer. 1. & in. d. consil. 214. colum. 3. & in consil. 288. incipien. viso & diligenter inspecto. 7. colum. numer. 13. vol. 3. & in consil. 147. incipien. omisso. 2. colum. numer. 3. & consil. 291. incipien. videtur prima facie, colum. fin. numer. 13. circa finem volum. 4. Decius in. d. consil. 180. & 368. col. fin. Curtius iunior dicēs communem opinionem (atq; procedere, etiam si iudicis decretum interpositum sit) in consil. 53. incipien. habita diligenti consideratione, 3. colum. numer. 9. & in consil. 141. (eiusdem initij.) Anton. Rube. in. d. consil. 101. Iason, in. d. consil. 160. numer. 4. (licet non se firmet, allegans in pro, & contra, in authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vēdit.) Frā cis. à Ripa qui etiam dicit esse cō munem opinionem, in. d. c. 15. lib. 3. respōnsor. 4. colum. versic. sextò facit.

43 ¶ Quorum omnium maiore ex parte resolutio, hanc opinionem veram esse interpretatur, nisi cum minor expressim iurat, non cōtrauenire contractui, minoris ætatis ratione, & alia quacunq; causa, vt præcitatæ glosæ, in hoc etiam cō muni omnium voto, ibi receptæ explicant: & doctores, in. d. c. cum causam, de emptio. & venditio. & per eundem Philip. Corne. in consil. 136. incipien. diligenter consideratis, 2. col. num. 7. & in consil. 258. incipien. quanquam in hac consultatione. colum. 3. ante numer. 5. versic. & hāc partem, vol. 4. Philip. Decius, (vbi alios citat) in. d.

in.d. consil.403. colum.6. versic. quarto respõdetur, Aymon Cravet, in consil.114. incipien. Ioanna filia Antonij.3.col.num.9. & ita procedit,& concordat, quòd Alexand.ipse scribit, in consil.127. incipien. viso processu.colu.1.nu.2. vol.2. quem dictus Aymon, in.d. consil.192.col.2.nu.2.notabat sibi contrarium. Ex hisq; deducitur, vera etiam interpretatio præallegatæ legis regiæ,56.tit.5.par. 5.in specie, statuentis, minorẽ contrahentem iuramẽto præstito,nõ posse agere auxilio.d.l.2. de rescin.vẽdi. quippe quæ, hoc ipsum exponat, quòd nuper citauimus, quoties minor expressim iurauerit, se non acturum ad maius, vel minus præcium, nec ad rescissionẽ contractus, etiam si res vẽdita, vere fuerit maioris, aut minoris valoris, quasi aliud lex ipsa respondisset, si minor simpliciter contractũ iurasset.

44 ¶ Vnde ad huc, eadem stante lege regia, si simpliciter iuramentũ fiat, à minoribus, absolutio danda est: vt ipsi agere possint, ad reparationẽ læsionis vltra dimidium iustæ extimationis contingentis. & idem, si minores iurauerint, se non acturos contra pacta, & conuentiones ratione minoris ætatis, nã ob id, dictæ leg.2. remedio renunciasse minime intelliguntur: nec vlla à iuramento necessaria absolutio est: vt possit à minoribus, in iudicio agi ad rescissionem contractus, vel ad iusti præcij supplectionem.

45 ¶ Si tamen quacunq; ex causa, aut ratione, ei non contrauenire, ab eis iuratum sit, licet enormi ex læsione ad rescissionẽ contractus, (nuper vt diximus) agere non possint, ex enormissima vero læsione, quæ valde plusquam iusti præcij dimidium excedat, sicut, & in maiore, paulo ante notauimus, etiam si præcitatæ regiæ legis verba aliud velint, ex eadem, (quam adduximus) & fortiori ratione, petita prius iuramenti absolutione, seu relaxatione, ad contractus rescissionem, vel ad iusti præcij suppletionem, admittendi sunt.

46 ¶ Quia sic iurantes, non videntur in tantã læsionem consensisse, nec de ea præcogitasse, præsertim cũ ita grauis læsio, absq; vero alterius cõtrahẽtis dolo, cõtingere nõ possit: vt vno ore præfati doctores omnes vbiq; locorum fatentur, & non videatur dicta lex.56. excludere recursum, à contractu cui dolus insit verus, vel præsumptus, argumen. eius, quòd Bal. not. in.d.l.cum antea, Angel. in.d. consil.172. & Anchar. in allega. consil.208.colum.pen. (supra vt diximus.)

47 ¶ Et quia, scribẽtium eorundem omnium censura, quando quis vltra iusti præcij dimidium, sic decipitur sitæ rei preciũ dicitur ignorare, & credere tanti valoris esse, sicut vendidit, quem casum iuramentum non excedit: vt nuncupatim Alexan. scribit, in consil. 27. incipiẽ. viso libello producto, 3.col.

3.col.in prin.num.8. circa finem, vol.1.& proprius, Anton. de Burgos,in.d.c.cum causa.num.37. de emptio.& vend.

48 ¶ Adducens doctrinam singularem Ioan. Andre.in. c. vnic. pen. colum.de commodat.(quæ,&Panormit.fin.col,omniumq; ibi est Canonistarum) inquientis generalem casuum cum iuramento renuntiationem,ex consensus defectu, non valere: quia renuntians de casibus non expressis sensisse minime videatur,& vltra consensum iuramentum non obligare.

49 ¶ Cum extra consensum ergo,nō obliget:eius haud sum sententiæ, dici vt possit,quód in casu præad ductæ legis Regiæ iuramentum enormissima lesione data consensum afferat,maxime ex quo omnes præsupponunt,etiam sine iuramento deceptum huiusmodi, ignorare præsumi, ac pacto alíquo de tanta deceptione non cogitare:vero simileq; esse, quód si iniustissimum sciuisset præciū, in illo non consensisset.

50 ¶ Et apertissimi iuris sit(vt altiorem probationem, aut disputationem non requirat) iuramentum consensus deffectum,nunquā supplere,nec actum confirmare qui ratione defficiētis cōsensus minus validus fit:vt not. Bart. communiter in hoc receptus, in. d.l. si quis pro eo,col.vltim ff. de fideiussor. tex.est,in.l.fin. C.de nō num. pecun.& in.c. pen.& ibi Panormit. de iure iuran.

51 ¶ Ideoq; iuramentum per errorem præstitum nō obligare, post Imolam,pen.& fin.colu.doctores tradunt:in.d.c.cum contingat, de iur. iur.

52 ¶ Nostraq; opinio etiam alia ratione procedit, nam si iurans huiusmodi in casu, dicta lege stante contrauenire non posset,alter cui fuit iuratum,reccipiendo sic rem, pro tan modico prætio (quæ, & maximi valoris erat) peccaret:vt nouissime(omnino videndus) Doctor Ioannes de Medina complutensis, Theologiæ professione insignis,explicat in codice quem de restitutione,eruditissime in scripsit,quæst.32.fol. (mihi). 100.col. 1.cū sequen. ideo, vt illi obuietur peccato,aliás ex obseruantia dicti iuramenti resultanti, concedenda absolutio est,ac talis cōtractus valere non debet:argumen.c.debitores,de iure iuran.

53 ¶ Et eorum quæ Paul.de Castro notat,in consil.70. incipien. quia frustra disputaretur.2. col. nu.2. part.1.dicens notabiliter(plura citando) quód si sententia arbitralis,ad arbitrium boni viri reduci non potest: tamen per viam supplicationis adiri potest superior, qui de enormitate cognoscat, & cum superior alius non sit, adiri posse Papam qui per viam denuntiationis Euangelicæ prouideat,si sunt laici,vel clerici,ne iniuste aliquid occupetur:aut scandalum fiat.

54 ¶ Peccat enim mortaliter, vtens iniquo iudicio scienter,ex Innocētij sententia(quæ communis est) in.c.

in.c.quia plerique de inmunit. ecclesia. Alexan.in.l. nemo potest, num.23.ff.delega.1.notatur, in.l. Iulianus, ff.de condic.indeb. & explicat Fortunius, in.l.veluti, 6.col. ff.de iust.& iure, Panormit. in. c. fin.nu.30. de præscriptio. & Siluest.verbo, sententia, §. fin. quicquid contrarium Philip. Decius conetur, in.c.iurauit; de probatio. Innocentij opinionem reprobãs, quæ tamen verissima est.

55 ¶ Cum, & qui sententiam obtinuit iniquam, a qua condemnatus non appellauit, minime tutus sit, in conscientiæ foro, si sciuit iniquã sententiam fuisse. quia, & si ius pro sentẽtia præsumat, l. 2. C. de offi.ciuil.iudi.l.Herennius, §. Caia, ff. de euictio. præsumptio hæc in iudicio interiori cessat. vnde opinionem Innocen. Adrianus probat, in quodlibet. 6. art. 1. versic. ex quo infero.

56 ¶ Vbi addit, condemnatum ex iniqua sententia, licite posse ei parere, & soluere absque donationis titulo; & animo dandi pecuniam quam iudex soluere iussit. id enim agit, ad euitandas molestias iudiciales, quamuis Panormit. post alios in.d. c. quia plerique, in hoc vltimo, diuersum teneat: id non licere existimans, ne peccatum victoris foueat: sed hic locum non habet: cum is condemnatus non foueat alterius peccatum: sed tantum iudicis præcepto obediat. Nec ipse ita obediens ad peccatum inducit. & licet alter qui sententiam obtinuit mortaliter peccet: non tamen peccat ex damnati obedientia, sed ex propria malitia, cui nullam præbuit causam ipse condemnatus obediens, siquidem victor paratus erat, eandem pecuniam recipere.

57 ¶ Sicque dici solet, quòd si lata sententia in alicuius fauorem iniusta sit, quæ in rem iudicatam trãsiuit, licet succumbens sit exclusus, ab omni ciuili remedio, & is qui obtinuit scit se iniuste obtinuisse, & de obtinentis scientia constaret, quia forte se iniuste obtinuisse extra iudicium confiteretur: potest denuntiari ecclesiæ per dictam denuntiationem Euangelicam. & compellitur restituere, id quòd iniuste habuit: vt á peccato desistat. Secundum Panormit. in. c. 1.col. fin.de conces.præben. quem Robertus Marant.refert & sequitur in suo Specul.de ordin.iudiciorum part. 6. de denũtia. nu. 6. pagin. 347. & est communis sentẽtia, vt Francis. Curtius scribit iunior, in consil. 104. incipien. in causa vertente, 2. col. num. 7.

58 ¶ Et isto casu bene impediri executionem sententiæ, quæ in rem iudicatam transiuit, Alexan. not. in consil. 83. incipien. interrogatus sum. 2.col. vol.5. per viam denuntiationis Euangelicæ, aliâs nõ eodem Roberto Maranta teste, in.d.6.part.num.64. pagin.(mihi) 662.

59 ¶ Quibus affine est, quód quando victor fatetur sententiam pro se latam, iniquam esse, in rem iudicatam non transit: hac nem-

pe ratione, quòd illa præsumptio iuris, & de iure, quam sententia sui in fauorem inducit, per confessionem victoris tollatur. ita Innocẽ. notabiliter, in. d.c. quia plerique, 1.col. de in mun. eccles. Panormit. & Anton. de Butrio, in.c. is qui fidem de sponsal. & idem Panor. in cap. quãto, de præsumptio. Iason, in repet. l. admonendi, col. 24. versic. ego inter alios, & in. l. fiduo, §. idem Iulianus, notab. 6. ff. de iureiuran. & in. l. cum te transegisse. 1. col. nu. 8. C. de transact. idem Robert. Marãt. i. 6. part. act. 1. ordin. iudic. num. 138. pagi. 535. Guiliel. Mayner. in. l. res iudicata. 2. colu. num. 5. ff. de regul. iur. & opinionem dicit communem, Andre. Alciat. in.c. nouit, nu. 46. de iudic.

60 ¶Et facit quia eo certe casu, sententia in rem iudicatam nõ trãsit, quando si seruaretur, de periculo animæ tractaretur: glo. est finalis, in.c. inter monasterium, de sentẽ. & re iudica. quam citat Iason, in. d. repe. l. admonendi, colum. 25. & Robertus ipse, in. d. part. 6. nume. 147. pagin. 536. At de ista denunciatione Euangelica, & eius forma, qualiterq; fieri debeat, vltra Panormit. col. 17. Felin. & doctores, in. d.c. nouit, de iudic. & Bart. in extrauagan. ad reprimendum, verb. per denuntiationem, Andreas ab Exea nouissime scripsit, in libro de pactis. num. 367. pagi. (mihi) 140.

61 ¶Inde, (vt ad id reddeamus vnde digressi sumus) quòd notabilius est, eadẽ sumpta (vt opinor) ratione, glo. in. l. semper, ff. de regul. iur. dicit, (quòd, & si liceat cõtrahentibus se inuicem circunscribere. l. itẽ si prætio, §. vlt. ff. loca. & in. l. in causæ, §. idem Pomponius, ff. de minor. modo deceptio iusti prætij, dimidium non excedat. d. l. 2. C. de rescin. vendi. c. pen. de emp. & vend.) id ipsum tamen facere, viro bono non conuenire. quam appellat singularem Bal. in.c. si proponente, versic. & nota quòd interdum, de rescript. & Barba. in. l. 4. §. cato, col. 27. ff. de verbo. obli. & alijs in locis, cum pluribus doctoribus, qui eius meminere à Tiraquelo citatis, in. d. leg. 9. connubial. num. 7. & per eam scribit not. idem Bal. in.c. cũ causa, in fin. de testib. quòd licet iura permittant deceptionẽ infra iusti prætij dimidium, nõ tamen id, in conscientiæ foro licitũ esse: quam etiam tenuit Innocen. semetiam, in.c. in ciuitate, de vsur. vbi etiam Anton. in versic. venio ad glo. Panor. & Ioan. Ana. col. 4 & Felin. idẽ Anton. & alter Burgensis. num. 2. in. d.c. cum dilecti, de emptio. & vend. vbi etiam Hẽri. col. pen. & in. d.c. penul. eod. tit. idem Anton. in. d.c. quia pleriq;, & ibi Panor. 9. quæst. Archidi. in. c. hóc ius, colum. 4.. 10. quest. 2. & in.c. si cupis, 16. q. 1. Federi. Senen. in consil. 21. incip. nunquid hæres Saly. in authen. ad hæc. 21. quæst. C. de vsur. Cepola, in trac. de simulatio. contract. in. 2. præsumptio. colum. 3. (vbi ad hoc allegat dict. glo. pro notab.) Aretin. in consil. 92. in-

92.incip.viſo legato,colũ. 2. & Barba.in.d.c.Raynaldus. colũ. 173.de teſtam. Iaſon,in.l. ſiquis in conſcribendo.numer.5.C.de pact.& in. d.l. ſiquis cum aliter, col.pen.ff.de verbo.oblig. & in §.ſed iſte.nu.104.inſtit.de actio. Detius,in conſil. 111. incip. diuino implorato ſuffragio. 2.colũ. verſic.ſecundo non obſtat,& in cap.1.col.6.de conſtit.in. 1. lect. & præallega.Ioan.de Medina, in.d.quæſ.32.Martin ab Azpilcuet.Nauar.præceptor meus,in ca. qualitas, de pœniten. diſt.5. num.45.cum ſequen.&latius,in d.c.nouit.de iudic.notab.6. corollario,9.& communem oppinionem Gometius fatetur,in. c. 2.num.5.de conſtit.lib.6. & cõmuniorem,& veriorem anteci-tatus Tiraq.d.l.9. nu. 10. quam etiam ſententiam, Diuus tenet Thom.2.2.quæſ.77.art.1.& in quodlibet.2.art.10.& in.4.ſenten.diſ.15.quæſ.3.art.2. Scotus, ibi,quæſ.2.art.2.concluſ.3. vbi etiã Ioan.Maior.quæſ.40.verſic. octauo arguitur. & ibidem, Gabriel,q.10.arti. 2. conclu. 2. (vbi citat Ioan.de ligna. & Cal de.qui idem tenẽt,in.c. nauiganti.de vſur.) Conra,de cõtract. quæſ.57.cõcluſ.1.Adria.quodlib.6.art.3.Caietan.in.d.art.1.q. 77.& in quodlibet.16. quæſ. c. 12.fol.66.Anton.Archiep.Floren.in.2.part.ſuæ ſum.theolog. tit.1.cap.16. verſic. quantum ad tertium principale. colum. 3. & iterum col.5.(vbi repræhendit Durandum,in ſua ſumma tenentem contrarium.) Silueſt.verbo emptio.quæſ. 8. Diuus Bernardinus,in libro de Euãgelio æterno,ſermo.35.char.fin.verſic. circa hoc autem notandum eſt, & in ſermone.35.art.1.c.2.& nouiſſime Adria.Florẽtius , in ſuis in 4.ſententia. quæſtionibus , vbi de reſtitutione differit,in quæſt. incipien . conſequenter quæro vtrum, indiſtincte tenetur,in ſolutione ipſius quæſtionis , & ex noſtris, Pet . Gerard . de petra ſanct.in ſingul.22.incip.Rogo, vt nunq̃ obliuiſcaris , & Fortunius,in tract.de vltimo fine.illatio. 17.quibus notabil. adſtipulatur glo.in.§.hoc ius,10. quæſt. 2.ſing.ſecund.Roma in ſingula. 755.incipien.tuſcis,quòd res eccleſiæ.& plures alios doctores , per.d.Tiraquel.Citatos in dict. num . 10. quorum prolixiorem quam deceret , recenſere oportuit Cathalogum,quòd Bal.hac in quæſtione ſibi contrarius,op poſitum tenuerit,in dict.c.ſi proponente.&in.d.authen.ad hæc. de vſur. Pet. ab Anchar.in regul.peccatum,in.4.cõcluſ. principio.de reg.iur.in.6.Franciſ.Aretin.in.d.c.cum cauſa.col.7.de teſtib.& in.d.l.ſiquis cũ aliter,col. pen.Socin.in conſil.49.incipiẽ. viſo inſtrumento, col. 2. verſic. his tamen non obſt.vol.4. Philip.Detius ſibi contrarius , in.d. leg.ſemper , in fin.ff. de reg.iur. & Ioan.Crottus in.c.2.notab.1. de conſti.in.6. quorum opinio-

ni,manifesta aduersatur Ratio, quæ dictat,naturali lege,in contractibus commutatiuis, à republica,& hominum moribus,in vtriusq; vtilitatem institutis, re ipsa,exactam,et summam æqualitatem requiri, ex iustitia commutatiua partis, ad partē: secūdum Aristotelem,lib.5.Ethicorum,c.5.& lib.1. Polit. c. 6. quo fit, deceptionem istam omnino esse,contra virtutem iustitiæ cōmutatiuæ , quæ in æqualitate iuxta proportionem consistit. vnde siquis ab hac recedat virtute,id est,à medio iustitiæ,in vitium declinans:peccat:& ad restitutionem tenetur.Quibus sane duæ constant propositiones. prima,id, vt procedat ne dum vbi scienter, quis in commutationibus proximum in scium,et ignorantem,iustum rei valorem lædit,ac decipit, sed etiā siquis bona fide existimans , se iusto pretio emere,aut vendere, alterum,etiam intra dimidium læserit iusti pretij , vt notant Scotus in dict. dist. 15. quæst. 2. & Arch.Florent.in dict.cap.16.§.3.Conrad.d.quæst. 57. cōclus. 5.Cayetan. dict. cap. 12. Adria. dict.c. 3.Anton. & Panor.in.d. cap.quia pleriq;, quorum opinio communis est,Reueren.Didaco à Couarru. (qui id eleganter probat teste) in dict. cap.4. lib.2.varia.resolutio.numer.11. pagin.(mihi)425.quicquid Calderin.in.d.c.nauigāti.col.4. ver sic.tertio,oppono contra duos, vltim.casus.id neget,quādo deceptio sponte,& vt dicit re ipsa sine dolo veniat contrahentis, quem sequitur,dicens, not. Panormi.sibi contrarius, ibi,col.5. & in.d.c.in ciuitate,col. 2. & in dict.c.cum causam,col.6. & ibi etiam Felin.in fin de testib.& in cap. 1. post princip. ne cleri. vel mona.Saly.in.d. Authē.ad hæc. Philip.Corne.in repet.l.si pascē da pecora:col.1. C.de pact. Aretin.in.d.c.cum causa,de test. nu. 12.Decius in.d.c.1.col. 8. versic. sed tamen aduertendum,de cōstit.& Anton.Burgen.in.d.cap. cū dilecti.num. 22. Dum modo is qui bona fide cōtraxerit,post modum cognouerit,re ipsa proximum læsisse,aliàs non . hocq; pacto cōcordari meo genio, hæ possunt contrariæ opiniones:et accipiendi sunt, ipsi Thom. & Cayetan. 2 2.quæst. 62. art. 1. 4. & , 6. ipseq; præceptor meus (qui eos citat)intelligendus est: & Gometius in.d.c.2.de const. num.10.Secunda quæ,(& eodē modo intelligenda) propositio est ,cum quis scilicet,scienti, iustum valorem,rei eam vendideritCarius, quam valeat,vel āscienter,eam emerit vilius. Nā,& hūc in conscientiæ iudicio peccare, & teneri ad restitutionem, satis deducitur ex rationibus,quasin cōmunis probationē sententiæ Cōrad.adducit in.d.quæst.57.et in summa eiusdē,q. dist. 3. post. 14.dictū,versic.primo arguitur, quòd verum esse Cayetan. ad- uer-

uertit in. d. quodlibet. 16. quæstionum, cap. 12. ex quorum argumentationibus, nec illud obest, & si valeat colligi, aliud respondendum fore, si posset commode donatio præsumi, nẽpe si læsus nulla necessitate coactus, nulla ve alia causa, quæ ipsum cogat emere, vel vendere rem illam, vendiderit vilius, vel emerit carius, certo sciens, quis sit eius iustus valor, quòd donatio regulariter, in his commutatiuis contractibus non præsumatur; Nec præmittitur, etiam si læsio, vltra vel citra prætiũ iusti dimidium acciderit, cum contractus emptionis & venditionis, ex suapte natura, & vi propria, gratuitus non sit: & ideo ad id quòd est accidẽs, nempe ad præsumptam donationem aduertẽdum est minime: maxime, cum in hoc commutationis contractu, de iustitia tractetur, iustum ꝙ pretium quæratur: non donum: sicuti: S. Thom. argumentatur in. d. q. 77. art. 1. & contractus hic frequentissime, & vt in plurimũ fiat, quadã quasi necessitate cogente, quæ inducit in voluntarium mixtum, quòd donationem impedit gratuitam. Nec enim aliter contractus hic ad debitam iustitiam, & æqualẽ proportionem reducitur: quam si restitutio fiat, & læsionis repa ratio: quòd satis ostenditur, ex illo Leuiti. c. 25. *Quando vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, non contristes fratrem tuum.* & ad Thessaloni censes, c. 4. *Et ne quis super grediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est dominus de his omnibus.* Vnde in foro etiam exteriori, cum ad hoc agitur ob læsionem, vltra dimidium, non satisfacit reus restituendo, id per quòd precium crescit, vltra dimidium: nec supplendo preciũ, ad dimidium vsꝙ, quippe qui tenecatur integre totum, quòd deest iusto pretio, vel excedit, illud restituere: secundum Cynum communiter in hoc receptum in. d. l. 2. quæst. 8. de rescin. vend. possent tamen meo iuditio, doctores (quos paulo ante ostendimus, inter se diuersæ factionis, sibiꝙ aduersari) sic cõcordari, communis opinio, vt procedat, quando deceptio notabilis sit: altera vero opinio, quando non ita notabiliter, sed in parua sit quãtitate: vt expresse colligitur, ex doctrina Sancti Thom. 2. 2. quæst. d. 77. artic. 1. hac (vt ipse dicit ratione) quia iustum pretium rerum, non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam existimatione consistit: ita quòd modica additio vel minutio, non videtur tollere æqualitatem iustitiæ, & etiã vt paulo ante, idem doctor dicit, iustum prætium erit, vt non solum respiciatur, ad rem quæ vẽditur, sed ad damnum quòd vẽditor ex venditione incurrit. (ex eo inferens) sic licite posse aliquid vendi plus quàm valeat, secundum se, quamuis non ven-

datur plusquam valeat, habenti. alioquin omnia mundi merci-monia destruerentur, & omnes mercatores irent ad inferos: vt inquit Baldus in dicto. capit. si proponẽte, de rescrip. quòd nõ est censendum: argum. c. maiores, de baptis. ibi. *Absit enim, vt tot paruuli pereant. quorum quotidie tanta multitudo moritur.* Hocq; valeat argumentum, si contrarium teneretur, omnes perirent, ergo non est tenendum: Secundum Ioan. maior. in. 4. distinct. 13. versic. secunda conclusio. quo etiã Medina, alibi vtitur: cui alludit, quòd nullum vitium, toti mortalium generi commune, censendum est mortale: vt Domin. à Soto tradit, lib. 5. de iust. & iure, quæst. 10. arti. 2. pagin. (mihi) 473. a. & Thom. Aretinus sequitur, in dict. c. cũ causa. de testib. col. 7. versic. tertia conclusio. firmans, vendentem rem plus iusto precio, respectu precij communis, si illam rem cariorẽ habet precio communi, pro aliquo particulari interesse, posse vendere rem licite vltra. d. precium commune, vsq; ad illud suum singulare interesse. (& diximus in. 2. conclusionis glosis, in elucidatione pragmat. taxæ panis,) & ita accipienda est glos. verbo, cum multum, in can. si cupis, 16. quæst. 1. innuens, in contractibus decipere, non esse peccatum, per can. innocens, 22. q. 4. aliàs saluari non posset: cũ fraudem adhibere ad hoc, quòd aliquid, plus iusto pretio vendatur omnino peccatum sit: in quã tum aliquis decipit proximum, in damnũ ipsius: ex eod. Thom. in dict. art. 1. in prin. solutio. ad prim. quem locum citans, Aretin. ipse, in dict. colum. 7. dicit, quodquãdo ille qui vendit rem plus iusto precio, mentitur, affirmando illud esse iustũ precium, propter quòd emens ita persuasus, emit tali prætio, esse tunc istud sine dubio illicitum: & decipientem, ad restitutionem teneri, non solum in foro animæ, sed etiam in foro contentioso, per actionem de dolo, vel ex ipso contractu: ex glos. quam (ad hoc ibi) dicit, notab. in leg. item si precio, §. fin. in vltimis verbis, ff. loca. cuius conclusio, à Bart. probatur, in leg. eleganter. §. fin. ff. de dolo. cum leg. seq. per tex. ibi. scribẽ. quòd semper ille, qui mentitur ad lucrum suum, in dãnum alterius, committit dolũ, & tenetur propter dolũ ipsum. ita vt quoties læsio vltra dimidiũ, vel citra, dolo ex proposito acciderit, eo dante causam contractui, aut incidenti, in ipsum, nõ detur doloso optio, ad iustum precium supplendum, vel rem ipsam restituendum: sed præcise ea optio, dolum passo competat: secundum Conrrad. de contract. in totius operis summa, quæst. 57. distin. 3. dict. 6. & Ioã. à Medina in codi. de restitutio. quæst. 23. cuius contrarium, adnotarunt Angel. in summa, ver bo,

bo,dolus,§.9. & Siluest.verbo, culpa,§.7. prior tamen vera est opinio,vbi dolus ipse dedit causam contractui:posterior vero, quando dolus in contractum incidit:& si prior vtroq; casu admitenda sit,in hunc sensum sententia:vt si dolus causam cōtratui dederit,habeat deceptus optionem:si dolus in contractum inciderit, habeat actionem ad hoc,vt sibi iustum precium integrum soluatur: de negato iure, ipsi doloso,rem restituendi, & solutum repetēdi pretium. Sed & in foro exteriori cogendum esse, qui læsit proximum læsionem ipsam resarcire,Carol.Molineus in dict. tracta. de contractib.quæst.14. numer. 173. hac in spetie asserit, quando quis sciens iustum valorem rei,absq; mendatio,alia ve persuasione, eam emisset viliori precio,etiam intra dimidium ab ignorante, quòd sit iustum eius rei precium. quod sequitur, & verum existimat,præallega. Reuerendissim. præceptor meus (quo paulo antecitauimus loco) vbi qui scit iustum rei valorem, itidem scit alterum esse eius ignarum,quoniam tunc plane dolo geratur res. Nec potest fraus colore vllo iusto excusari, ita, vt saltem in foro Canonico,pluribus patribus placuerit,deceptum ignorantem, aduersus deceptorem, ex verasciētia precij,agere posse ad læsionis compensationem apud iudicem Ecclesiasticum: Panormita.in dict.cap.in ciuitate.numer. 6. & ibi Anan. num. 8.idem Panormitan. in capitul. cum causa, numer. 4. Calderin.in cap.nauiganti, colum.4. de vsuris, Anchar. in dict. reg. peccatum,numer.21.& exactissime, Nartin.ab Azpilcuet.Nauar.in dict.cap.nouit, de iudic. corol.9.numer.79.cum seq.

¶ Ceterum Gerardus à Petra sancta, in dict. singul.22. nunquam obliuioni dicit tradendum, quòd quicunq; coniungum, in dotis seu rerum dotalium æstimatione,quomodocūq; intra iusti precij dimidiū deceptus, agere ad talis extimationis rescissionem potest. innuens textum esse singularem.leg.iure succursum,§.1.& in leg. sires. §. 1 ff. de iure dot. (vbi glos. dicit esse spetiale in dote.) leg. circumscripta.C.solut.mat.Quòd hodie iure nostro cautum extat Regio.leg.16.tit.11.part. 4. qua etiā singularius probatur,actionem hanc quadriēnio non præscribi,(vti ex leg.4. in fin. titul. 7.lib.5.ordin.Regiar. nonnulli, & non bene autumant) ponderando eiusdē legis Partitæ,verba, quæ hanc causam à Ceteris causis, dotis fauore excipit: & quæ sub generalitate dictæ legis 4. (in læsione de qua loquitur proprius disponentis) non comprænditur: siquidem in alijs loquatur contractibus, & negotijs, & longe aliter in extimationis huius rei dotalis læsione,quā in

hoc est quoq; ad ss. valent. accomodū

in alijs iudicetur læsionibus, vt patet ex ipsius. 16. legis, verbis. *Mas esto nõ es entre los pleytos*, & ibi, *è esto se entiende, que deue ser guardado en la dote tan solamente: ca en quantoquier que sea fecho el engaño, en mas, ò en menos de lo que vale la cosa: siempre deue ser dessecho, mostrando el engaño, segun que es dicho, aquel que se tiene por engañado.* Quæ ad limitationem dictæ leg. 4. singularis lex est. & prope finem, ex diametro Contrariari videtur, præallegatæ legi, 56. versic. *è esto serie.* titul. 5. part. 5. & dict. legi. 4. tit. 7. quæ leges hodie seruantur: & consonant opinioni glosæ communiter receptæ, in dict. leg. 2. de rescind, vendit. quare, et si doctissimus Gregorius lopez,) vir alioquim diligens, in castigandis legum Partit. exẽplaribus, quòd q; ob id, eas interprætandi laboriosam nactus fuerit nouissimis his diebus prouintiam,) cũ dict. leg. 16. hac trãseat lectione, *E esto seria, como si alguno vendiesse la cosa que valie veynte marauedis, por quarenta è vno.* Ab hac litera quæ (mea sententia) deprauata est scriptorum incuria, cauendum fore: legendum q; moneo. *que valie veynte marauedis por treynta y vno.* Quod patet per sequens exemplum, ibidem positum, *O la que valie quarenta por diez y nueue.* & ne si ita emendetur, demus, quòd dicta hæc lex Partitæ probet opinionem glosæ, in dict. leg. 2. non probatæ, sicuti, idem Gregorius, in glos. dict. leg. 16. opinatus fuerat: hoc eidem imponens legi, quæ reuera rectius considerata, hanc non probat, sed potius communem opinionem: dũ dicit, *O la que valia quarenta por diez y nueue.* Et vt potius concordet, cum dict. leg. 56. et. 4. (siquidem iura iuribus expediat concordare. cap. cum expediat, de elect. in 6. cum vul) Legẽdum sit. *Fueras ende, si montasse mas ò menos, del medio de precio derecho, que valie la cosa. E esto serie, como si alguno vendiesse la cosa que valie veynte marauedis, por treynta y vno, ò la que valie quarẽta por diez y nueue.* aliâs antynomia harum legun solui non potest: cuius rei gratia, Montaluum credo dictam legem. 16. non commentasse. Sed neq; de ea meminit, in dictis legibus, 56. &, 4.

EX RESPONSIO. ad septim. fundam. pro. 1. part. adduc. sequen.

¶ Sententia nulla per pactum approbari non potest, vt tanquam sententia valeat: exequibilisq; sit, iuxta legis Toletanæ formam. num. 1.

Sententia nulla, per pactum approbari potest: valeat, vt pactum, num. 2.

Sentẽtia nulla per pactum approbata, exequibilis non est. num. 3.

Pactum, & partium conuentio, de iure communi exequutionem non habet paratam. num. 4.

Actus nullus, vt confirmetur ex partis cõfeßione, aut consensu, requiritur consensus

sensus expressus:nec sufficit tacitus. numer.5.

Verba prolata,ad vnum effectum,operari non debent,alium effectum,contra ea proferentis intentionem.num.6.

Sententiæ late parens,non faciendo , sed patiendo,puta non accedendo ad locum, vel non turbando,appellationi renuntiare non censetur:secus si actus parendi sonaret in agere.num.7.

Sententiæ acquieuisse non videtur , qui appellationem ommittit.num.8.

Condemnatus non appellans,agere potest contra iudicem,ex eo quòd inique iudicauerit.num.9.

Sententiæ consentiens expressim,agere eo casu contra iudicem potest: quando ipse victus in carceribus detinetur , donec consentiat sententiæ.num.10.

1 EPTIMũ etiã fundamentũ, (quód ex quo antecitata sententia à Licentiato Moreno lata , per præfatam Elisabem ximeniam, eiusq; filios approbata fuerit, eo quòd non appellauerint, nõ possit amplius impugnari: atq; quando,vt sententia valere non posset,valet vt pactum,propter dictam approbationem,& consensum:) minus obest , si rectè consideretur, siquidem ex quo dicta sententia fuit nulla, (vt supra in.2.parte,late præostẽsum est) etiam si approbaretur de expressa dictarum partium voluntate,non potuit,nec fuit visa approbari , quòd valeret vt sententia:exequibilisq; esset,secundum dictæ legis Toletanæ formã:leg.si expræssim,in prin. iunct.glos.ff.de appel.leg.priuatorum,C.de iur.omni.iudi. not. Bart.in leg.1. C. qui pro sua iurisdict.Panormit. per illum tex: in cap.examinata , de confirm. vtil. vel inutil.& in consil.92.incipien.contra sententiam,vol.1. & in consil.62.incipien.in controuersia,2.col.vol.2.Calderin. in consil. 8. sub titul.de re iudi. Cardin.in consil.7.incip. feria tim,in. 2. dubio. Ludoui. Roman.in consil.173.incipien. pro decisione,in fin.&in consil.175. incipien.dictum laudum , circa finem.

2 ¶ Imo talis renuntiatio , quantumuis expressa,obstaret minime, quim nunc posset dici , dictam sententiam nullam fuisse: ex quo sententia nulla , per pactum,vt sententia non approbetur:sed vt pactũ: vt in dictis locis tradunt doctores, & notant scribẽs in leg.secund. C. commu. vtriusq; iudi.

3 ¶ Nec per dictam renuntiationem,seu approbationem induci potest,vt dicta sententia quæ nulla fuit,exequibilis sit , quia sic valeret,vt sententia.

4 ¶ Cum ergo vt pactum valeat, ac pactum,& partium conuentio exequibilis non sit , nec; de de iure communi , exequutio-

nem habeat paratam:leg.minor viginti quinq; annis, cui fidei commiſſum,ff.de minor. & no- tat Bart.in leg. ſi ſocietatem,§. arbitrorū,ff.pro ſocio, in quæ ſtione illa,quæ actio oriatur,ex laudo: Nulla ratione,etiam at- tenta approbatione dictæ Eliſa bes ximeniæ,fieri potuit prædi- ctaex equutio:et eo magis,quod noſtra inſpetie , de eius, ſic ex- præſſa voluntate , ac conſenſu non apparet ; ſed pars aduerſa tantum videtur colligere taci- tum conſenſum,ex eo,quòd ip- ſa Eliſabes Ximenia, ac eius fi- lij præſentes notificationi di- ctæ ſententiæ,non contradixe- rint : ſed tacuerint. qui quidem conſenſus tacitus,non nocet.

5 ¶ Cum ad hoc , vt actus nullus confirmetur ex partis confeſſio ne,aut conſenſu,requiratur cō- ſenſus expræſſus , nec ſuffitiat tacitus ; aut pactum nudum : vt Calderinus,no1.in dict.conſil.8. ſub titul.de ſenten.& re iudica. Socin.in conſil.105.incipien.vi- ſis teſtibus,vol. 4,& expræſſius Aymon Crauet,(alijs in locis eundem Socinum citans) in cō ſil. 29. incipien. pro clariori de claratione.3.colum.numer.6.& potius dicendum eſt , quòd me- tu tacuerit,& conſequenter non approbauerit : quòd etiam pa- tet,quia inmediate , quòd ince- pit reſpirare,incepit turbare:vt reſpondet idem Socin.in conſil. 104.incipien. viſis compromiſ- ſo,fin.colum.numer. 21. vol. 4. [illegible]

Sed neq; ex illis verbis , quòd ſibi reſeruaretur plantatum, & edificatum,ab ipſa (vt fertur) Eliſabe ximenia prolatis , nul- lum reſultat pactum,nulla naſci tur promiſſio veſtita, aut nuda: ex qua ius poſſet dictis commu- nitatibus acquiri.

6 ¶ Ei prolata cum ſint ad vnum effectum , operari non debent alium effectum:contra eiuſdem intentionem,leg.non omnis , in prin.ff.ſi cert.peta.

7 ¶ Nec dicto Hieronymo à mō te Martha,obeſſe etiam poteſt, non appellaſſe , vel aliàs recla- maſſe à ſententia contra eum la ta,per præfatū Hieronymum á Rojas , ſiquidem eodem (vt prædiximus) nullitatis morbo, quo , & cæteræ corruat : & ob hoc, quòd quis paret ſententiæ, non faciendo,ſed patiendo,pu- ta non accedendo ad locum,vel non turbando, appellationi re- nuntiare non cenſetur:vt notat ſingulariter Innocen. per illum tex in cap.cum olim.3. de reſtit. ſpoliat.ſecus ſi actus parendi,ſo naret in agere. per leg. adſolu- tionem . C. de re iudica.quē ibi ſequuntur doctores , & moder- ni,in cap.ſolicitudinem , de ap- pella.ſecundum Socin. (qui id etiam Innocentij dictum refert, & ſequitur) in dict.conſil. 104. colum.fin.num.23.

8 ¶ Sed nec ob id,quodquis ap- pellationem ommittit , ſenten- tiæ acquieuiſſe videtur , tex eſt egregius in cap. concertationi, de ap-

de appella. in.6.quo probatur, posse eum qui non prouocauit, agere contra sententiam,aliisre mediis: nisi in eam consenserit: igitur, ex eo quòd noluit appel lare, iudicatis consentire non censetur,facit:lex: item si res,ff. de alien.iudic.mutād.caus. fact. Bart.in leg. ab eo, C. quom. & quand.iudex,Panormit. in cap. quo ad consultationem. 2. col. de re iudi.

9 ¶ Quibus etiam fit, condemna tum non appellantem,posse cō-tra iudicem agere, ex eo quòd inique iudicauerit: quod Bart. probat, in disputatio. incipien. iudex. Panor. ipse post Innocē. & doctores ibi,in cap. sæpe, de appella.idem Panormit. in cap. pastoralis,§.quia vero, de offic. delega. Alexan.in leg.4.§.fin.ff. de dam.infect.Felin.in c. excō-municamus,de hæreti. Hippol. in singula.646.incip.iudices,fa cit tex.in.l.fio.§.illud,C. de tem por.appel.& notat Corsetus,in singul,266.in parte,quærela,di cens tex.in. d. c. concertationi, celæbrē esse,& licet Decius in.d. cap.sæpe,conetur probare, pos se victum contra iudicem agere ex iniqua pronuntiatione,etiā si expræssim consentiat senten-tiæ,ipse tamen ab hac opinione discedit,& merito.

10 ¶ Nisi dicamus, quæ adducie procedere,etiā expræsse cō sen-tiente,agere eo casu posse cōtra iudicē,quando ipse victus in car ceribus,detinetur, donec cōsen tiat sententiæ:vt notat Reuerēdis. præceptor meus Dida.à Couar-ru.inc.8.part.2.§.12.nu. 18.epi-tom. super quartū decretal. lib. Solent enim iudices, nolle crimi nis reos,& condemnatos, maxi me in pœnis pecuniariis, quarū pars ipsis applicatur iudicibus,à carcere dimittere,donec cōsen-tiāt iudicatis:vnde cōsensu hoc non obstante,iustitiæ ipsi conso num,sed & æquum est: vt quæ-rela aduersus tales, iudices ad-mittatur.quod iam bis habui in facto,& obtinui,non sine vnius iudicis,pro tunc magno odio.

EX RESPONSIONE ad.8.part.1.fundamen. sequent.

¶ Intellectus.leg.fiet,C.de ingen.& ma nu.numer.1.

Liti renuntians non videtur succumbere: sed tantum desistere.num.2.

Confessio rei tacita,per litis cæssionem in ducta,non prodest actori, vt ex ea ius, sibi esse à reo fateatur,aut fateri sit vi-sum.numer.3.

1 DOCtauū fū-damētū, & si con grue e-tiam re-spōsum, sit,quan do ð sex to mentionem fecimus, adhuc tamen dici potest, quòd ante di cta Elisabes Ximenia, & si ex-præssim renuntiaret liti, sibi, à

procuratore Ciuitatis Hispalensis, super dictis terris motæ, sine eo quòd in eis ædificatum, & plantatum, eidem, ac suis reseruaretur filijs, non fuit visa fateri, dictæ ciuitati, communitati ve Vtrariensi, in eisdem terris altâs litigiosis, ius esse. textus est, in leg. site. (quem Bald. ibi hac in sententia singularem dicit.) C. de ingen. & manumissis, & Ludo. Roman. (qui etiam dicit singularem, & aureum) in sing. 783. incipien. dicit lex post quã liti, C. de pact. vbi Lancelo. Detius, Iason, & Philip. Detius, idẽ volunt: & ibi Barto. ante Ceteros, in eadem videtur esse sententia, cum dicit, quod si reus renuntiat liti, actor propterea, nullam ex eo actionem consequitur, si nullam antea habebat: per leg. iuris gentium, §. quinimo, & leg. si vnus, §. pactus, ff. de pact. & ita quoq; tenent, ipse Bart. & Bald. in leg. si profundo, per illum tex. C. de transact. Bart. Imol. Rapha. Cuman. Alexant. Aretin. & recentiores, in leg. naturaliter. §. nihil commune, ff. de acqui. posse. Bald. in leg. 1. colum. 4. C. commu. delega. & in cap. pastoralis, in fin. de caus. posse, & proprie. Saly. in leg. transigere. 9. oppositio. C. de transanctio. Anton. in cap. cum dilectus, colum. 4. de causa posse. & proprie. & in. c. in literis. 5. colum. de restitu. spol. Raph. cuman. in cõsil. 118. incipien. domina Catherina, colum. 2. versic. nec obstat quod vxor, Panormita. in. c. solicite, 3. colum. versic. contra hunc intellectum, de restitutio. spoliato. Cardin. in summa. 3. quæstionis, 15. colum. versic. quid autem si post renuntiationem, & Iason in leg. sicut maior, colum. 2. versic. tertio nota. C. de repudian. hæred. Quanquam non idprobat tex. in dict. leg. site, quo omnes innituntur, si recte consideretur: sed id tantum dicit, eum qui seruitutis quæstionem mouerat, renuntiando causæ, nec nocere quicquain, nec prodesse, ad ingenuitatis probationem, nam iduerum est: etiam si id, agens videretur cõfiteri, illum esse ingenuũ, qui non est; vt probat ille textus, & alius similis, quem allegat glos. ibi, in leg. diui fratres, ff. de liberal. caus. (vt ommittã, quod & si renuntiando liti, videatur fateri eum non esse seruum; non propterea fatetur esse ingenuũ: quia potest esse libertinus.

2 ¶ Verum præfata nostra sententia confirmatur ex tex. in. l. alia, C. de his quib. vt in dig. vbi non videtur succumbere, qui liti renuntiat: sed tantum desistere. quod diuersum est: & ibi hoc notat Bart. & Bald. (qui dicit notab.) & etiam Saly. & voluit quoq; glos. 1. &. 2. in. l. si qui cõtra, ff. de vulg. & pupil. & Bart. in leg. post legatum, in prin colum. tert. ff. de ijs quibus. vt in dig.

3 Et p̃dicta, eo maxime procedũt quod

quòd de iure dictarum commu ni tatum, parum, aut nihil tunc temporis constabat, vnde sicut tunc expræssa rei confessio, nihil prodest regulariter actori, vt ex ea ius sibi esse à reo fateatur: aut fateri sit visum, ita nec tacita, per litis cæssionẽ inducta: secũdũ Felin. in. c. olim, col. fin. circa finem, de rescrip. & in. c. per tuas. 1. notabil. de Simonia.

EX RESPONSIO. ad. 9. fundamen. 1. part. sequent.

❡ Sententia Panormitani in .c. fin. 2. col. num. 5. de præbend. quomodo accipiẽda. numer. 1.

1 ON V fũdamẽtum, ex præcedẽtibus etiam corruiet: siquidem præfata Elisabes Ximenia suo, & filiorum nomine, nullam partis terræ sibi debitæ remisionem fecerit: consensum, ve præstauerit, quòd Toletanæ Regiæ legis ommitteretur ordo: minusq́, Panormitani sententia obest, in capit. fin. 2. colum. numer. 5. de præben. pro contraria parte ad ducta, satis consentire innuentis, ex quo non appellauit, intelligendo eam, locum vt habeat, in ommissione tantum ordinis, qui non erat de negocij substantia, pro vt eiusdem Panormitani assumptum loquitur: in nostro autem themate, minus hac ratione procedit, cum non interuenierĩte causæ cognitione, et sub stantialibus, pro veritatis inuestigatione, ab ipsa met commissione, ac Toletana lege requisitis, ommissa fuerint substantialia. Ideoq; talis tacitus cõsensus nihil operatur.

EX RESPONSIONE ad. 10. part. prim. fundamentum, sequenr.

❡ Iudex dicere non potest sententiam ex instrumento, aut scriptura in iuditio nõ producta, licet ea sibi priuatim, sit exhibita, ita vt plane actoris ius, vel rei, ex ea cognouerit. num. 1.

Scriptura (vt ex ea iudex sententiam possit dicere) non sufficit coram notario, & testibus exhibeatur, nisi, & coram ipso producatur iudice. num. 2.

Instrumentum etiam coram iudice exhiberi, & produci ante litis contestationem, ad articulum aliquem incidentem non sufficit: nisi, & post reproducatur cum principalis causa discutitur. numer. 3.

Istrumentum post litem contestatam, ad principalem litis quæstionẽ in iuditio nõ sufficit produci, nisi eius productio aduer-

uersario sit denuntiata: vt se ipsum ab eius testimonio defendat scripture. numer.4.

Sententia à iudicis ex actis incerta, ex instrumento tamen certa, quòd in actis nõ apparet, cuius vero mentio in sententia fit: nulla est. num.5.

Instrumentum in iuditio non productum, iudici non dicitur cognitum. num.6.

Istrumenti quoties productio ex absentia notarij, vel ex eius ommißione, aut testium inopia, in actis non sit conscripta, si testibus illa probari queat coram iudice productio, sententia valet. numer.7.

Iudicis sententia ex aliqua confeßione, coram se viua voce facta, in scriptis nõ redacta, licet nulla non sit, tamen tanquam ex actis iniqua, non valet. num. 8.

Iudex potest ex coniecturis, quæ in ipsis actis non apparent, sed solus ipse iudex percipit, testium instrumentorum, ve fidem minuere, aut exceptionem à iuditio reijcere, si suspicetur eam dolo potius quàm iure opponi: etiam si eam aliunde, quam ex processu præsumpserit: dum tamen ista præsumptio iudici subsit, vt iudici: dum ipse rei veritatem scrutari conatur. num.9.

Legis Regiæ, 28. tit. 16. part. 3. explicatur intellectus. ibidem.

Confeßio litigantis coram iudice, vt iudice fieri potest, vel ipso sedente pro tribunali, vel in itinere, aut alibi ius reddente. numer.10.

Confeßio, vt iudici facta, in actis iudicij non scripta, vt valeat. oportet, quòd testes qui ei adfuerunt, examinentur, & eorum testimonium in acta redigatur, quo sententiæ defendi poßit iniustitia. numer.11.

Acta quæ alioquim in scriptis proponenda non sunt, probari possunt testibus. ibidem.

Sententiam iudex ferre nequit, ex confessione litigantis, vt priuato, non vt iudici pronuntiata. num.12.

Iudex in definiondis controuersijs, scientia publica vti debet: & fidem exhibere quæ sibi, vt iudici, ac personæ notæ sunt publicæ: non autem eis, quæ vt priuato sunt manifesta. num.13.

Iudex, duplicem scientiam alicuius rei habere potest, vt persona. s. publica, & vt priuatus, vt vicarius ex confeßionis sacramentalis secrẽto. num.14.

Iudex Post quam tulit sententiam male agit, & absq; publica autoritate procedit, si eam retractat ex fide instrumentorum, quæ post sententiam, ipsi exhibẽtur, etiam si ex eis, ius cõdemnati, manifestum fieret. num.15.

1
ECIMũ fundamentũ, hoc etiã cadit gladio, ꝙ iudex sẽtentiam non possit dicere ex instrumento, scripturave, in iuditio nõ producta, licet ea fuerit, sibi priuatim exhibita, ita vt plane actoris ius, vel rei, ex ea cognouerit: capit. cum dilectus, de fid. instrument.

2 ¶ Adeo enim corã iudice, instrumentorũ productio fiẽda est, ꝙ corã notario, & testibus, exhiberi nõ sufficiat, notatur in. l. adoptio, ff. d adoptio. & in. c. accepimus, & apertius in. c. contingit, (vbi glo. & Felin.) de. fid. instru.

idem

idem Felin.latius,in.c. quoniam coutra.quæſ.1.de probatio. vbi tex.tradit Hippol.in ſingul. 17.

3 ℭ Ita quòd nec ſufficeret,inſtrumentum,etiam coram iudice exhiberi, & ante litis conteſtationem produci, ad articulum aliquem incidentem:niſi,& poſt re producatur, cū principalis cauſa diſcutitur: vt docent Federi. de Sen.in conſil.160.col.2. Anton.in.c.cum dilectus,de ordin. cognitio.Felin.in.c. 1. num. 28. de proba.&in.c.cauſam quæ.1. num.6.de teſtib.

4 ℭ Qui præſertim in.d.num.28. idem eſſe cenſet, quando inſtrumentum poſtlitem cōteſtatam, ad principalem litis quæſtionē in iuditio producitur: niſi eius productio aduerſario ſit denuntiata,vt ab eius teſtimonio ſcripturæ,ſe ipſum defendat: quòd & Bal.tenuit in.l.cos,§.ſin autē, col.pen.C.de appellatio.

5 ℭ Et inde,ſententiam iudicis ex actis incertam, ex inſtrumento tamen certam,quòd in actis minime apparet, cuius vero mentio,in ſententia ſit, nullam eſſe, Anton.deButrio ſcribit:in cap. cum venerabilis, §. quia vero, colum.2.de exceptio. & ibi Panormit.nu. 48. Angel. Aretin. in.§.curare,num.5.de actio. Angel.& Imol.in leg.ſi conuenerit, ff.de re iudi.Ioan. Andre.in additio. Specula. titul. de ſenten. & de his quæ per ipſas ſequū.§. qualiter,col.2.Aretin.in.l.cū ad præſens,ff.ſi cert peta, & hanc opinionem ſequuti,communem eſſe fatentur,idem Aretin. in.c. 3.de accuſatio.numer.14.Iaſon in leg.ait prætor,§.vltim.nu. 19. ff.de re iudi. & ibi Zaſius,col.3. Ripa,col.2. & Vincent.Herculan.col.7.Decius in.d.cap. cum venerabilis,num.37.

6 ℭ Quæ ea ratione probatur,quod inſtrumentum in iuditio , non productum, non dicitur iudici cognitum.l.fin. C.de fide inſtrumen.glo. & Felin.in.c. cōtingit, eod.titul.tex.in.d.l. adoptio, ff. de adoptio. tradunt late Felin. quæſ.1.& Decius,num.30.in. d. cap.quoniam contra,de proba. Hippol.i.d.ſingul.17.quicquid, eam ſententiam validam eſſe Innocen.& Felin.cenſuerint,in. d. c.cum venerabilis,num.41.Alexan.& Vincen.in.d.leg. ait prætor,§.fin.per tex.ibi.Bal.et Saly. in.l.3.C.de ſenten.quæ ſin.cert. quant.quibus valde ſuffragatur tex.in.d.§.vltim.niſi verba illa iuris conſulti,*ſine ſcriptura*,referantur,ad fidei commiſſum à teſtatore,verbo,tātū,non ſcriptura relictum:ſicuti Accurſius,cōmuniter probatus ea intellexit.

7 ℭ Quæ tamen cōmunis plane procedit opinio, vt ſententia à iudice ſic lata,vere nulla ſit,cum inſtrumētū cuius meminerit,fuerit minime ipſi iudici productū vt iudici,quòd ſi ei,vt iudici,fuerit productū,ea vero productio vel ex abſētia notarij,vel ex eius ommiſſione,aut teſtiū inopia,in actis conſcripta non ſit, præſume-

metur sententia nulla: tametsi vere æquissima, iustoque fuerit iudicio lata: cui tandem vitio mederi iudex poterit, si testibus ea productio, queat probari, sicuti censuit notabiliter Reuerendiss. præceptor meus Didacus à Couarru. in c. 1. lib. 1. variarum resolutio. num. 9.

8 ¶ Ex hisque etiam, & ex supra adductis, in. 17. fundamento, nu. 33. (quod iudex ex allegatis & probatis, non ex his quæ priuatim scit, dicere debeat sẽtẽtiã) clare pcipies Baldi (de qua, illo in decimo meminimus fūdam.) assertionem, in. l. 1. num. 6. C. de vid. lib. protinus nostræ speciei parum obesse. Nam, & si fatere mur illo in casu sententiam à iudice latam, nullam non esse, tanquam ex actis iniqua, non valeret: & reuocabilis esset: sicuti animaduertunt Alexan. & Felin. (quibus ibi eos citauimus locis) & Alciatus in. c. 1. de offic. ordin. num. 97. quod etiam ex Saly. colligitur, in dict. l. 3. C. de sentẽ. quæ sin. cert. quanti. quibus admodum conducit tex. in. d. l. ait Prætor. §. fin. ff. de re iudi. vbi hoc ita Alexand. & Vincẽ. Hercula. explicant. post eundẽ Bal. in. d. l. 3.

9 ¶ Nec oberit, si dicatur, posse etiam iudicem ex his coniecturis, quæ in ipsis actis minime apparent, sed solus ipse iudex perceperit, testium instrumentorũ ue, fidem minuere: aut exceptionem à iudicio reijcere, si suspicetur eam dolo potius, quam iure opponi, tametsi de ista malitia nihil sibi constet, imo ipse eam aliunde, quam ex processu præsumpserit: vt notat Innocen. in cap. post electionem, de concess. præben. Panormit. Anton. & Detius, col. 3. in c. licet causam de proba. & in. c. ex parte. 2. de offic. deleg. idem Detius in. c. super eo. 1. de appel. & Felin. in. c. de cetero. de re iudi. Barba. in cõsil. 1. col. 1. vol. 2. (referẽs quod fuit dictũ originale Gofredi, relatum, per Ioan. Andre. Vt ibi latius per eum.) & Catel. Cott. in suis memor. in part. exceptio. colu. 177. (subiungens, quod licet restitutio in integrum impediat exequutionem sententiæ, secundum cõmunem: hoc tamen locum non habere, quãdo maliciose, seu per calũniã petitur: vt post Alexan. & alios, Iason tradit in. l. 4. §. cõdemnatũ, col. pẽ. de re iudica.) Nam id procedit, quãdo iudici, vt iudici, ista subsit præsumptio, dum ipse rei veritatem scrutari conatur: sicut solet plerumque accidere in testiũ examinatione, vel sane extra hoc examen, cũ ipse iudex diligẽter inspecta negocij qualitate, hoc ipsum suspicatur: & ita procedit ac intelligẽda Regia lex est. 28. tit. 16. part. 3. quam in dicto decimo citauimus fundamento.

10 ¶ Nam, & illud expeditum est, confessionem litigantis, coram iudice, vt iudice, fieri posse: vel ipso sedente pro tribunali,

nali, vel in itinere, aut alibi, ius reddente.l.uolui,vbi glo. ff. de interroga.actio,Bart.in leg. vn. C.de confeſ.colū. 2. Panormit. num.2. & alij,in rubri. de iudic. Roman.infingul.729.incipien, de vno ſummario.

11 ¶ Quòd ſi ipſi iudici,confeſſio hæc,vt iudici fiat,nec tamen ea, apud iudicē acta,ſcripta ſit, vel ex abſentia, aut negligentia tabellionis,iudex ex ea,æquiſſime ſententiam dicit: ſiquidem ius litigantium,ei,vt iudici manifeſtum ſit,oportet tamē,(vt paulo ſuperius notauimus) vt ſi huic confeſſioni teſtes adfuerint, hi omnino examinentur,eorumq; teſtimonium in acta redigatur: quo defendi poſſit ſententiæ in iuſtitia,cū,& illa quæ alioquim, acta in ſcriptis proponenda nō ſunt,probari,queant teſtibus:ſecundum Innocenti. Panormit. Felin. & Decium,in.d.cap. quoniam contra,col. fin. quibus tamen deficientibus,ipſius iudicis ſententia,hac ex confeſſione lata, iniqua ex præſumptione iudicabitur:vt ijdem Bald. Saly. Alexand.Felin.& Alciatus,opinantur:& quandoq; nulla, vel ex eo, quòd iudex in ſententia, eius mentionem fecerit, vel ex alijs que notantur, in cap.1.de re iudi,vt ipſe aduertit Couarruuias,in dict.num.9.

12 ¶ In confeſſione vero litigantis,ipſi,vt priuato, non vt iudici,pronuntiata.Baldi ſententia, nulla poteſt ratione procedere, & ex ea confeſſione nequit iudex ſententiam ferre. Nam cum inſtrumenta, & teſtes,aliæq; probationes,in hunc dirigantur finem,vt veritas,publice iudici,manifeſta ſit:leg.illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præſid. leg. Barbarius,ff.de offic.prætor.ſinis hic,pacto vllo non ſequitur, ex eo, quòd aliquid, iudici eſt priuatim compertum:nec aliter finis,à republica prætenſus, in controuerſijs,diiudicādis, adeſſe poteſt,quam ſi iudex publica ſequatur documenta: & ex iuris ſanctionibus legitima: dict. cap. 1. de re iudi. lib. 6. notatur in clemen.prim.de ſequeſt. poſſeſ.& fruct.

13 ¶ Qua ratione,oportet eū in ciſdem difiniēdis cōtrouerſijs ſcietia vti publica: & ſidem his, exhibere, quæ ſibi, vt iudici, ac perſonæ nota ſunt publicæ, nō autem, his, quæ ei, vt priuato ſunt manifeſta: non enim pertinet,hæc ſcientia ad iudicē,qui ex publicis documentis iudicare debet.

14 ¶ Nec inconuenit, dicere poſſe, quem, duplicem ſcientiam, alicuius rei habere,manifeſtum, cum ſit, poſſe Petrū, aliquid ſcire,vt iudicem, & vt priuatum, vt Dei Vicariū ſcilicet,ex confeſſionis ſacramentalis ſecreto, vt probatur in.c.2. de offic. ordin,vbi Panormita.id explicar. & ita procedunt, Calderin, & Ægid.à Bel.Mc.colum.pen. & ipſe Panorm.in.d. c. paſtoralis; §. quia

§.quia vero,de offic.delega. Nicola. à lyra,ex od.c. 23. Ioannes Arboreus lib. 9. Theosophiæ. cap.20.Ioan. Andre.& Cardin. in.d.§.quia vero , Panormit. & Imola in.d.c.1.de offic.ordin.& ibi Altiatus.num. 84.& Præpo sit.in.c.iudicet , ad finē.3. quæst. 7.quo sane fit, actorum probationes , ipsumq; processum , vt cunq; contrarium , particulari scientiæ iudicis ne quaquam ad uersari: Imo valde conformem esse sint : id est publicæ veritati, quam iudices scrutari, & ample cti tenentur. Vnde licet tunc iu dex aduersus priuatam scientiā iudicet,vere tamen iudicat:secū dum publicam veritatem. Si vero dixeris cōtrariū, omnia prorsus euanescēt iura,quæ tempus, & locum iudicij, quibus instrumenta,probationes,& cōfessiones exhiberētur,prouide statue runt. aliterq; producta instrumenta,& confessiones à priuato,& non,vt iudice habitæ, publicam fidem,ex qua iudex tene tur ius dicere,ne quaquam ad se quuntur.

15 ¶ Indeq; etiam suboritur,iudi cem , qui tulit sententiam male agere,& absq; publica autorita te procedere,si eam retractaret, ex fide instrumentorum , quæ post sententiam ipsi exhiberen tur:etiam si ex eis,ius condemna ti , manifestum fieret: siquidē sit functus iudicis officio. l. postea quam,ff.de re iudica. Nec eidē, vt iudici,ius litigātis probetur: leg. Imperatores,ff. eod. titul. l. sub specie.C. eod. notatur in.c. inter,de re iudi . vbi Panormit. num,6.idemPanor.in.c.subor ta.pen.col.eod.titul.doctores in leg.admonendi,ff.de iureiuran. Bald.in leg.error,col.3.C.de iuris,& fact.ignor.Lanfran.in. d. cap.quoniam contra , in verbo interloquutoriæ.nu. 81.de probatio,& Curtius iunior,in consil.18.incip.memoria repeto.

EX RESPON.AD. 11. Part.1.fundament. sequen.

¶ Clausula delegato apposita iudici,vt in vestiget,& inquirat, iuditialem requirit indaginem.num.1.

Causarum merita,partium assertione pan duntur.ibidem.

Delegatus , seu deputatus cum clausula, si tibi cōstiterit,citare debet partem de cuius præiudicio agitur.num.2.

Paria sunt dicere,quòd iudex inuestiget, & per probationes inquirat , vel quòd ei debeat constare,siquidem illud constare dicatur,quòd ex probationibus,& in dicijs constat.num.3.

NDECIMū fūdamentū,& si ex præcedenti bus , non procedat responderi tamen potest,quòd ex quo præfato Licentiato Moreno Iudici,ab ipso

Com

Commissum fuit rege,(vt ex ipsa patet instructione) & expressim in commissione, & lege Toletana cauetur regia, quòd inuestigaret, & inquireret, an dicti termini iuste, vel iniuste occuparentur: & ex dicta clausula iudex dessignetur, ad inuestigandum prædicta: iudicialem quæ ob hoc requirant indaginem: secundum glo. notabilem ibidem, & vbique probatam, in clemen. 1. in glo. magna ad finem, de offic. delega. debebat intra terminum partibus ad docendum, & de iure suo probandum præfixum, de partium vtrarumque iusticia inuestigare: & de illorum terminorum occupatione, per se inquirere, omnibusque quibus posset modis se instruere, & informare, ac examinationes facere in præsentia partium, vel eis legitime citatis: cum causarum merita, partium assertione pandantur. l. fin. C. si per vim vel alio mod.

2 ¶Et voluit glo. in d. clemen. 1. de offic. deleg. innuens, quòd deputatus cum clausula si constiterit. &c. ex quo vice iudicis fungitur, partem de cuius præiudicio agitur citare debet. quia constare non potest, ni partibus præsentibus, & si non præmittit cognitionem, processus est nullus: & idem asserunt, Innocen. & doctores, in. c. fin. de præ sumptio. Bal. in. l. non dubium, 7. colum. versic. iuxta hoc quæro, C. de legib. & Panormit. in. c. sacro, colum. 2. de senten. ex com. (vbi scribit, quòd verbum constiterit, importat, parte citata.)

3 ¶Et paria sunt dicere, quòd iudex inuestiget, & per probationes inquirat, vel quòd ei debeat constare; siquidem constare dicatur, quòd ex probationibus, & inditijs constat. vt in. c. non solum, de reg. iur. in. 6. vel ex instrumentis: secundum Anton. de Butrio, in c. cum contingat, per illum tex. de rescript. & moder. in. c. si constiterit, de accusatio. & sicut quando mandatur constare, citare partem oporteat, & absque citatione probationes recipi non possint: ita etiam quando mandatur, vt examinet, & inuestiget, nostra vt in specie; secũdum præallegatos doctores, & ideo quæ potuit esse iusticia, aut defensionis conseruatio seu iuris illius, Elisabes ximeniæ viduæ, suorumque orphanorum filiorum? Siquidem ille delegatus iudex, suæ conscientiæ, imo, & ipsius Dei optimi, & Maximi immemor, intra (ad id) taxatos septuaginta dies, nedum eorum causam, & iura examinauit, probationes ve super dicta occupatione collegit, iusta esset, nec ne inuestigauit, verum etiam intra breuissimũ tempus, aduersus innocentes ac indefensos, ipsosque, vt decebat, non exauditos minores, sententiam tulit: causæ cognitione non adhibita, & contra suæ commissionis, legisque regiæ Toletanæ formam.

EX RESPON.AD.12.
Part.1. fundament.
sequent.

¶ *Iudicis potestas, à lege pendet. numero.1.*

MINUS etiam vltimũ fũdamentum vrget, siquidem dictus licẽtiatus Hieronymus à Roias, nec vt iudex ordinarius prædictam potuerit, (vt tulit) ferre sententiam: & causam, vt sibi, sic fuit placitum difinire. quia licet posset, vt ordinarius procedere, ita tamẽ, vt ad vnguem iuxta commissionis, legisq; regiæ Toletanæ normam, ius in ea diceret: ac ab eisdem, ad dexteram, necq; ad leuam discederet: id autem, (sicut, & alteri iudices) cũ etiam non seruauerit, consequens est, sententiam huiusmodi, ab eo, & si ordinario vt iudice latam, nullam, nulliusq; momenti esse, nec exequibilem ideo fore.

1 ¶ Et cum potestas iudicis, pẽdeat à lege, argument. l. non distinguemus, & .l. si cum dies, §. plenum, ff. de arbit. & respondet Roma. in consil. 115. incipient. viso compromisso, in fine, & in consil. 175. incipien. dictum, qua ratione laudum (sæpius vt diximus) ex deffectu potestatis est nullum: ita vt ratificari non possit, ex sententia Baldi in titul. de pace constantiæ, versic. sententiæ quocq;, & eiusdem Ludo. Roma. in consil. 155. incip. præmissum laudum, & Angel. in consil. 218. incipien. visa narratione, & Pet. Philip. Corne. in consil. 83. incipien. circa, vol. 4. ita sententia ex deffectu iurisdictionis, & potestatis nulla: cũ arbitria redacta sint, ad instar iurisdictionis, l. 1. ff. de arbit. cum similibus.

EX VLTIMÆ PART.
conclusione, sequent.

¶ *Delegatus ad vnam causam tantum, sententiam si ferat, contra mandati delegatorij formam, iudicare potest denuo. num.1.*

Electionem nullam, & inualidam facientes, possunt aliam validam facere, nu. 2.

Electio facta si effectum non sit sequuta, electores possunt denuo eligere, & habent tempus integrum ad faciendã aliã electionem ac si noua esset vacatio. numer. 3.

Arbitrium prorogandi, intelligitur de prorogatione valida. num. 4.

Mandatum non consummit substitutio invalida. num. 5.

Matrimonium nulliter contractum, non impedit secundum matrimonium legitimum. num. 6.

Testamentum nullum, non impedit primũ validum. num. 7.

Testium examen nulliter factum, non derogat primis eorundem testium depositionibus valide receptis. num. 8.

Publicatio testium non rite facta, non impedit. num. 9.

Sententia nulla non impedit testes publicatos iterum produci, & examinari. num. 10.

Conditionis deffectus inualidæ, non impedit, quominus legatum præstari debeat. num.11.

Actus nullus non impedit eiusdem rei iterationem fieri: etiam in oppositum. nu.12

Formæ ommißio licet reddat actum nullum, tamen idem actus poterit iterum fieri cum debitæ formæ obseruatione. nu.13

Dispositiones quæ in primo verificantur actu, de valido, & rite facto intelligun tur. num.14.

Nominatio vel acceptatio nulliter facta, non consummit gratiam, seu potestatem iterum acceptandi, optandi, seu nominandi. num.15.

Stipulatio nulla nō obstat, quominus poßit iterum validæ stipulari. num.16.

Actus nulliter factus, iterum potest bene fieri. num. 17.

Arbiter qui perperam arbitratus est, iterum potest arbitrari. num.18.

Operis noui nuntiatio, per mortem nuntiantis finita, & ita effecta inutilis, iterum potest nuntiari. num.19.

Iudex cui data est à statuto facultas eligendi arbitrum: si absentem quempiam elegerit, qui ideo arbitrari non poßit, iterum eligere potest. num.20.

Agens pendente, & non impleta conditione, propter quòd reus absoluitur: nihilominus existente conditione, agere potest: neq; exceptio rei iudicatæ obstabit. num.21.

Actionem ineptam proponens, & ideo à iudice repulsus, reddire potest ad aptā. numer.22. quòd etiam procedit in procuratore, qui ineptam actionem proposuit. ibidem.

Actor petens rem quāpiam, ideo victus, quòd reus rem ipsam non poßideret, si postea reus poßidere cœperit, poterit idem actor iterū agere: nec rei iudicatæ summouebitur exceptione. num.23.

Exceptio rei iudicatæ non obest, si noua superuenit causa. numer. 24.

Iudicem inepte, & non seruata statuti forma recusans, obidq; recusatio fuerit reiecta: non prohibetur postea recte atq; ordine, eam proponere. num.25.

Filiæ legatum relictum si nupserit, quàmuis non dum nubilis ætatis nubendo, vel si ei coniungatur cuius nuptys eidem sit interdictum, paruisse non censeatur conditioni, si postea alteri vtiliter nupserit, conditioni paruiße censetur: & legatū obtinebit. numer.26.

Sacramentum Baptismi licet minime sit iterabile, quando ab hæretico, præsertim Paulianistis, & Cataphrygis sit collatū, iterabile est: & iterum baptisari debet. num.27.

Ordinatus non recte, aut legitime, iterum ordinari debet. num.28.

Nullum quando fuerit factum proprium, potest ei contrauenirí. num.29.

Nullitas vere, & naturaliter perimit: & facit quòd actus qui per eā impugnatur, habeatur perinde ac si factus nō fuißet. num.30.

Sententiæ, seu de processu, aut de litis pendentia cū in rescripto pro illius validitate, mentio fieri debeat, nihilominus si sententia, aut processus vel pendentia litis huiusmodi fuerint nulla, etiā quòd de eis facta non sit mentio, rescriptū non dicetur obreptitium, seu subreptitium. num. 31.32. & .33.

Iudex ordinarius suā reformare potest sentētiā difinitiuā nulliter prolatā. num.34.

Iudicis officiū, et iurisdictio, per prolationē sententiæ, quæ nulla est, non expirat. ibidem.

Sentētia cū fuerit nulla, etiā si vigore prorogationis pronuntiata sit, iterato tamen iudex poterit pronuntiare. num.35.

Iudex nedū primus, sed quilibet alius etiā īferior, cognoscere potest de nullitate, ex eisdē actis, & proceßu resultāte. nu.36.

Vltimæ partis conclusio.

Nullitas ex actis notoria, & euidens coram exequutore opponi potest, & quomodo id intelligatur, & procedat. nu. 37

Sententiæ exequutor, contra eam exceptiones deffectus potestatis suæ, aut committentis admittere debet. num. 38.

Mandatum non expirat arbitrandi, si forma mandati non fuerit seruata. num. 39. quòd etiam in delegato procedit. ibidem.

Mandatũ iudicis delegati, ex forma eiusdem non seruata, non expirat, quando actus primus, quiq; iterandus est, nullus sit ipso iure, & non ope exceptionis, aut iudicis officio emendandum. num. 40.

Iudex sententiam ferre potest contrariã priori suæ sententiæ, quæ ipso iure nulla fuerat, & nõ per viã exceptionis. ibidẽ.

Electores publicato scrutinio, variare possunt, & iterum eligere: quando electio ipso iure sit nulla: secus si posset annullari. num. 41.

Statutum de compromißis, intelligitur, vt interim compromitti debeat primo finito, si non sit per primum compromißum statuto satisfactum. num. 42.

Legis ea est natura, vt disponat non pro vno actu tantum, sed perpetuo quoties opus fuerit, ne alioquim manca, mutila sit, ac imperfecta. num. 43.

Lex semper loquitur, & in viridi est obseruantia. num. 44.

Actus primus quando non sortitur effectum secundum disponentis intentionẽ, non intelligitur de primo actu tantũ: sed de vlterioribus. num. 45.

Potestas creditori data, vt poßit accipere pecunias sub cambijs, ne creditor patiatur interesse de pecunijs sibi debitis, non restringitur ad primam vicem, sed generaliter intelligitur, donec creditori satisfactum fuerit. num. 46.

Disponentis per verba certi numeri denotatiua, si nõ sit satisfactum intentioni per actus eo in numero cõpræhensos, procedi poterit ad numerum vlteriorẽ. num. 47.

Cõmissarius nũquam fungitur officio, nisi res sit sortita plenũ effectum. num. 48.

Sstatuti ratio finalis donec durat, ipsum statutum durat. num. 49.

Sstatuti ipsa ratio, dispositionem ampliat: & extendit. num. 50.

Legis Tolet. verba citantur, & expendũtur. ibidem.

Acta nulliter & perperam, contrario imperio reuocanda sunt. numer. 51.

Iudex quo impetu facilis fuit ad deijciendum aliquem sua possessione de facto: ita eodem facilis esse debet, ad id reuocandum de facto. numero. 52.

Sententia à iudice laico, data in clericum, ab eodem potest reuocari. num. 53.

Restituitur etiam de facto, depositus de facto. num. 54.

Iudex motu proprio, & nullo petẽte quempiã excõmunicans: potest & eodẽ quoq; modo eum absoluere. numer. 55.

Possidens iniuste, si de facto per iudicẽ aduersario non citato, fuerit in possessionẽ missus, eodem ea modo priuari potest. etiam sine citatione. num. 56.

Iuris ordine non seruato, & extra figurã iudicij, de facto facta ab officiarijs partiũ fauore: debent de facto ante omnia reuocari. numer. 57.

Iudicis sentẽtia seu autoritate, iuris ordine haud seruato interposita, non purgatur mala illius fides, pro quo sentẽtia lata est. num. 58.

1

X ANTE dictis tãdem cui vis his in studijs, & si mediocriter versato, in promptu iã, vel facile esse poterit, quid hac in

causa

causa nunc sit per eundem Hieronymum à Roias ad terminorum causam delegatum, vel alium quempiam iudicem pronuntiadum: considerando, quòd sententia ab eo, in ea, iam lata, & si cum alijs, à dictis iudicibus prolatis (supra vt meminimus) tot nullitatibus consossa, nulla etiam ob id fuerit, (vt nuper obiter notauimus) quòd delegationis forma, ab eo seruata non fuerit: & ex processu ipso per eundem agitato luce clarius constat. & quòd quando delegatus ad vnam causam (nostra vt in specie) fert sententiam, contra mandati delegatorij normam, iudicare possit denuo, quòd officio suo functus non dicatur: secundũ Angel. & Imol. (referentes Iacob. de Rauen. & Oldra. Huius etiã esse sententiæ) in. l. iudex postea quã ff. de re iudi. & ibi Alexan. in. 3. colum. num. 14. scribens, ipsum, Cyn. Iacobum Butrica. & Saly. asseruisse, in. l. si accusatoribus, vbi bonus tex. C. de accus. & id, ijdem dixere Cin. & Iacob. Butri. vbi etiam Bal. & Angel. in. l. si vt proponis. C. quom. & quand. iud. & ipse Bal. in. l. quid tamen, in prin. ff. de arbit. Ioan. de Imol. in. d. l. si expressim, ff. de appel. Paul. de Castro, in. l. cum quærebatur, ff. de re iudi. & Cardin. in clemen. 1. quæst. 10. de re iudi. Andre. Barba. in. c. causam matrimonij, col. 7 versic. & ex hoc infert, quòd si Episcopus, de offic. deleg. & Stephan. Auffrer. in additio. quæst. Tholos. 38. circa finem, id etiam tenuisse Innocentium referens, in c. 1. de offic. delega. & in. c. qualiter, & quando. 1. de accus. & nouissime Nicola. Boærius, in decis. 6. num. 6. dicens iudicatum fuisse, in Curia Burdegalensi, an. Domini, 1517. die, 17. Decembris: secundum hanc opinionem; quam etiã sequitur Felin. communem, & ab ea recedendum non esse, innuens, in. d. c. qualiter, & quãdo. 22. col. num. 43. & idẽ (post Panormit.) Felinus, in. c. in literis, colum. 2. de offic. delega. Anchar. & quosdã alios qui videbantur cõtrariæ sententiæ ibidem confutans: & communem esse sententiam (licet pauci contradixerint) Carol. Ruyn. testatur, in consil. 61. incipien. in lite vertente, 10. colum. numer. 29. volum. 5.

2 ¶ Cui accedit tex. l. qui per salutem, ff. de iure iuran. vbi qui per salutem suam iurat, cum non ita specialiter ius iurãdum esset ei delatum; iurasse non videtur. & ideo ex integro solenniter iurandum est: ex quo Bart. not. si non legitime iuratum est, iterum iurandum esse: & ex eo, Saly. ibi quòd qui nullam, & inutilem electionem fecerunt, possunt aliam validam facere: & scribit Calderin. in consil. 14. sub titul. de rescript. tex. est, in c. bonæ, in fin. & c. auditis, de electio. c. scriptum, c. congregato, & ibi glo. vltim. de rescrip.

3 ¶ Et optimus, in. c. si electio, de electio. lib. 6. vbi si electio facta, effectũ non sit sequuta, ob id, quòd ei cõsentire noluit electus, aut post

consensum renũtiauit iuri suo,
mortuus ve sit, aut propter eius
occultum vicium irritatur, ele-
ctores possunt denuo eligere: ha
bentq; à dissensu, renuntiatione
morte, vel irritatione tempus in
tegrum, ad faciendam aliam ele
ctionem, ac si noua esset vacatio.
& scribit Rofred. Benauen. in
suis quæstio. saba. quæst. 1. quòd
si alicui collata est potestas eligẽ
di Episcopum, & quempiam ele
gerit, qui consentire noluerit, &
ita eius electio fuerit inutilis, &
sine effectu, poterit iterum elige
re: & voluit Barthol. Brixien. in
quæstio. 79. incipien. quidam de
derunt potestatẽ, & Alberi. in
l. quoties, ff. de optio. lega.

4 ¶ Et Bal. in. c. olim ex literis,
col. 2. versic. si autem datur arbi
trium, de rescript. vbi ex hoc di-
cit, arbitrium prorogandi, intel-
ligi, d prorogatione valida, quòd
si inualida fuerit, posse iterum
fieri: sed, & Rapha. Cuma. in. l.
hæc conditio filiæ, ff. de condit.
& de mostra. idem illud dicit,
eum, cui facta est eligendi pote-
stas, posse iterũ eligere, si prima
electio non valuit.

5 ¶ Tradit late Felin. in. d. c. in li-
teris, 3. col. versic. sed quód iure,
vbi etiam paulo supra, ponit de
substitutione inualida, quòd nõ
consummit mandatum.

6 ¶ Prout nec, matrimonium nul
liter contractum, impedit secun
dum matrimonium legitimum:
neq; reliquis actibus impedimẽ-
to est. l. sicut, §. 1. ff. d oper. libert.
c. veniens, c. cũ in apostolica, c. iu
uenis, de sponsal. c. si verum, 31.
quæs. 2. c. literas, & . c. accessit,
de sponsat. impub.

7 ¶ Sic nec testamentum nullum
impedit testamentum validum:
l. 2. ff. de in ius. rupt. §. ex eoautẽ,
instit. quib. mod. test. infir. tradit
Alexan. in consil. 104. incipien.
paucis, vol. 2. & Guido Papæ, in
q. 200. incip. Eymardus,

8 ¶ Ita etiam, examen testium nul
liter factum, non derogat primis
depositionibus eorundẽ testium
valide receptis, vt innuit glo. vl-
tim. in. c. cum causam, de testib.
& Panormit. in. c. cum in tua, in
fin. eod. titul.

9 ¶ Nec dictorum publicatio te-
stium, non rite facta, impedit. vt
probatur in clemen. 2. in prin.
& ibi per glo. de testib. & est de
cisio Rotæ, 391. incipien. si ad in
stantiam inno. Barto. in. l. fin. ff.
quemad. testã. aper. facit quód
ponit, Guido Papæ in quæs.
124. incip. si iudex, cum sequen.
& Socin. in. c. fraternitatis, col.
10. de testib. quem in proposito
refert, & sequitur Hippol. Mar
silien. in. l. 1. §. cum quis latrones.
num. 51. ff. de quæstio. & Capi-
tius, decisio. 35. in fin.

¶ Sic etiam sententia nulla, non
impedit testes publicatos, iterũ
produci, & examinari: secun-
dum decisio. Rotæ. 42. incipien.
nota quòd vbi testes, in antiq.
tradit ipse Guido, in. quæs. 72.
incipien. quo modo.

10 ¶ Neq; deffectus conditionis in
ualide

ualidæ impedit, quominus legatum præstari debeat. l. turpia, §. si Titiæ, ff. de lega. 1. l. cũ tale, §. arbitratum, ff. de conditio. & demos. bonus est tex. in l. is qui hæres, in prin. ff. de acqui. hæred. vbi hæres institutus sub conditione, si ante conditionem existentem repudiauit, nihil egit, ideo existẽte postea conditione adire poterit: vt etiam dicit tex. in l. nec is, §. 1. cod. titul.

12 ¶ Et Roma. in d. l. is qui hæres, non multo post princip. scribit actum nullum, nõ impedire fieri eiusdem reiterationem, etiam in oppositum: ad quód quoq; citat l. si vt proponis, C. quom. & quand. iud.

13 ¶ Sed & Bal. in d. l. qui per salutem, exea notat, quód licet omissio formæ reddat actum nullum, tamen idem actus, iterum posse fieri cum debite formæ obseruatione.

14 ¶ Et id quód alibi dicitur, dispositiones debere intelligi de primo actu. l. boues, §. hoc sermone, ff. de verbo. signi. cum simil. accipiẽdũ esse, de primo actu valido: & rite facto. & idem voluit ipse Bal. in c. olim, col. 2. de rescript. & in consil. 142. incipien. quód iudex non potuerit, paulo post medium, volum. 4. Paul. de Castro, in consil. 103. incip. viso testamento, tum, colum. 1. tum, ante finem consilij, volum. 1. Felin. in c. 2. in 1. limitatio. de treug. & pace. Iason, in l. diuortio, §. quód in anno in. 3. limitatione, ff. solut mat. & scribit Andre. Altiatus, in. d. §. hoc sermone, optimus est tex. l. si maritus, 2. §. fin. ff. ad legem Iul. de adulter. ibi. *Si quis adulterum, & adulteram simul detulerit, nihil agit, poterit que; quasi neutrũ detulerit, rursus à quo velit initium facere: quia nihil prima delatione egit.*

15 ¶ Et ita etiam nominationem, vel acceptationem nulliter factã, non consummere gratiam, seu potestatem iterum acceptandi, optãdi seu nominandi, textus probat; l. cum ita, §. 1. versicul. secundum quód, ff. de optio. lega. glo. Bart. Albert. & alij, in l. serui electione, de lega. 1. & glo. verbo, reiterari, in. d. c. Daybert. 1. quæst. 7. & est decisio Rotæ. 428. incipien. si habens, in nou. & Cassador. decisio. 9. in fin. de concess. præben. Roman. in consil. 329. incipien. præsens consultatio. & Felin. in. c. extenore, de rescrip.

16 ¶ Et stipulatio similiter nulla, nõ obstat quominus possit iterum valide stipulari. l. si dari stipuler, ff. de verbo. obliga.

17 ¶ Sic etiam in actis extra iudicialibus, & in facto consistentibus, per actum nullum potestas non expirat, quominus, male, & nulliter factum, iterum possit bene fieri: secundum Innocen. & alios, in. d. c. in literis, vbi Felin. colum. 3. versic. octauo limita, de offic. delega. & Panormit. in. c. gratum. nume. 17. de postula. prælator, & Bald. in l. si vt proponis. 1. versicul. & hæc faciunt, C. quom. & quand. iud. & in l. quód quis, prope finem,

nem, C. de procurat.

18 ¶ Quibus (vt breui me expediã) adstipulatur, quod de arbitro, qui perperã arbitratus est, an iterum possit arbitrari, tradunt, glo. in l. proposita, & ibi Dyn. & Bar. qui eam legem legit, cum leg. societatem, §. arbitrorum, col. 2. versic. quærit glo. & Saly. qui hæc omnia legit, cum principio, d. l. societatem, colum. 2. versic. quæro primo, ff. pro socio, Cyn. post pet. in. l. fin. 7. quæst. & ibi quoque Bal. in. 4. quæst. C. de contrahen. emptio. & quòd de cõpromisso, quòd non est sortitum effectum, voluit idem Bal. in. l. veluti, §. hæc vox, & ibi Alexan. & recentiores, ff. de eden. & in. l. fideicommissa, §. si quis decem, delega. 3. & in consil. 362. incipien. primo vidẽdũ est, volum. 5. Ludo. Roman. in cõsil. 104. incipient. in casu propositæ.

19 ¶ Et quòd de operis noui nuntiatione per mortem nuntiantis finita, & ita effecta inutili, & efficaci, quòd possit iterum nuntiari, glo. verbo, ius prohibendi, voluit, in. l. non solum, §. morte. ff. de no. oper. nuntia. quam ibi sequitur Bart. colum. 2.

20 ¶ Et quòd tradit idem Bal. in cõsil. 144. incipien. quòd iudex non potuerit, post medium, versicul. item quoties primus actus, volu. 4. iudicem, cui data est, à statuto facultas eligendi arbitrum, si absentem quempiam elegerit, quia ideo arbitrari non possit, posse iterum eligere.

21 ¶ Et videtur etiam exẽplo eius, qui agit pendente, & non impleta conditione, ideoque reus absoluitur, nam nihilominus existente conditione, poterit iterum agere: nec ei exceptio rei iudicatæ obstabit. l. si mater. §. eandem, versic. & ideo si forte sub conditione, ff. de exceptio. rei iudica. l. grege, §. si sub conditione, ff. de pignor. & l. bouem. §. si sub conditione, ff. de ædil. edict.

22 ¶ Quorum textuum autoritate glo. in. l. 1. in prin. in verbo, nec tenere, ff. si mensor fals. mod. dix. scribit, quòd qui proposuit intentionem, siue actionem ineptam, & ideo à iudice repulsus sit, potest tamen reddire ad aptam: de quo etiam est tex. in. l. sed, & si pupillus, §. si institoria, & ibi glos. Bald. ac expressius Alberi. & Saly. ff. de institor. actio. & in. l. Bebius, in fine, & ibi Alberi. ff. de pact. dotal. & in. c. coram, & ibi not. Ancha. in. 4. notab. de rescript. & in. c. examinata, de iudic. & voluit etiam Signorol. de Homod. (qui alia multa iura allegat,) in consil. 142. incipien. in quæstione vertente inter dominum Gabrielem, colum. 2. versic. præterea in simili, & de procuratore qui ineptam actionem proposuit, idem scribit, Alberi. in. l. si procuratorem, 4. colum. versic. quid si procurator, ff. de procurat.

23 ¶ Et simile est, quòd si actor petens rem quampiam, ideo victus est, quòd reus rem ipsam non

non possideret: si postea reus possidere cœperit, poterit idem actor iterum agere: nec rei iudicatæ summouebitur exceptione: l. si à te, in prin. &. l. si rem meam: &. l. si quis ad exhibendum, in prin. ff. de except. rei iudica. & in l. procurator ad exhibendum, in prin. ff. rem rat. hab. & in l. quoties. §. fin. & l. sed si postea, ff. de noxal. actio. & l. 3. C. ad exhibē. nempe quia causa illa repulsionis cessat.

24 ¶ Et generale est, vt non obsit huiusmodi rei iudicatæ exceptio, si noua superuenit causa. d. l. si mater. §. eandem, in prin. & l. si is qui hæres, in prin. ff. de excep. rei iudi. vbi si is qui hæres non erat, hæreditatem petierit, & postea factus hæres eandem hæreditatem petat, exceptione rei iudicatæ non summouebitur: facit. l. hæreditas, C. de peti. hæred.

25 ¶ Et hinc Paul. de Castro, in consil. 313. incipien. ista pronuntiatio. 2. part. respondit, quòd si quis iudicem inepte, & non seruata statuti forma recusauit, ob id q;, fuerunt recusationes illæ reiectæ, non prohibetur postea recte atq; ordine easdem proponere: faciunt etiam quæ in eadem materia, in duodecimo pro contraria parte adduximus fundamento.

26 ¶ Et quòd scribitur, in. l. hæc conditio filiæ, in prin. ff. de condi. & demonst. quòd si legatum relictum est filiæ, si nupserit, si ea non dum nubilis ætatis, nupserit, vel etiam coniuncta sit ei, cuius nuptijs ei interdictum sit, non censetur paruisse conditioni: sed si postea alteri vtiliter nupserit, conditioni paruisse censetur: & legatum obtinebit. & Paul. de Castro, in fine, dicit eam legem sem per ad hoc allegari, vt cum lex vel statutum, loquitur de aliquo actu, qui potest sortiri iuris effectum, debet intelligi de actu valido: quia actus inualidus habetur pro non facto: & Socin. ibi not. ex eadem lege, vltim. notab. dispositionem siue legis, siue hominis, verificari in primo actu valido, non autem in primo actu inualido. Bonus est tex. in. l. 2. §. 1. ff. de optio. lega. vbi si is cui electio data sit centum amphorarum vini, acetum elegerit, optio non consummitur: poteritq; iterum eligere: ex quo notat glos. ibi nihil referre, an aliquid non fiat, an non iure fiat, & allegat, l. quoties. ff. qui satisd. cogan. vbi, & idem glo. notat quæ, & alia ita ra citat.

27 ¶ Sic licet Baptismus, sacramentū sit minime iterabile, ad Ephes. 4. c. hi qui baptisma. 1. quæst. 1. Si tamē quis baptizatus fuerit ab hæretico præsertim Paulianastis, et Cataphrygis, quorū baptisma nullum est, cū in forma Ecclesiæ non baptizent, iterum baptizari potest: & debet: vt in, §. de his specialiter, & in. c. si quis confugerit, & ibi Archidia. ead. caus. & quæs. glos. in. c. sicut, 68. dis. vbi id de-

clarat Archi. & Lucas de Pen. in l. si quis decurio, 4. colum. versic. quemadmodum ergo, C. de decurio, lib. 10.

28 ¶ Et ita licet semel ordinatus, nec possit, nec debeat iterũ ordinari, §. breuiter. 1. quæs. 7. tamen si non recte, aut legitime fuerit ordinatus, potest ac debet iterum ordinari. c. qui per illicitam, eadem caus. & quæst. & ibi glo. quæ etiam id trahit, ad electionem rei cuiuspiam non recte factam, vt reiterari possit.

29 ¶ Et etiam facit, quòd licet regulariter quis contra proprium factum venire prohibeatur, vt notat Bart. in. l. post mortem, ff. de adoptio. & in. l. qui ea mente, ff. de furt. & notatur, i. c. si quis præsbiterorum, de reb. eccles. non alienand. nihilominus, si tale factum fuerit nullum, potest illi, ad sui libitum contra venire. c. cum laici, & c. fin. & ibi Panormit. de iure patro. & idem Panormit. in. c. nosti, de electio. & in. c. diuersis fallacijs in fin. de cleri. coniuga. cum alijs, de quibus per Alexand. in consil. 123. incipien. discursis, colum. 4. volum. 1.

30 ¶ Nullitas enim vere, & naturaliter perimit, & facit quòd actus qui per eam impugnatur, habeatur perinde, ac si factus non fuisset. l. 1. §. penul. ff. quód cuiusq; vniuersit. nomi. l. 1. in fine, cum leg. sequen. ff. de auto. tutor. l. quoties, ff. qui satisd. cogan. l. de ætate, §. quòd ait prætor, ff. de interrog. actio. c. 2. de transla. Episcop. vel præla. clemen. 1. de immunit. ecclesia. l. non dubium, C. de legib. & c. Imperiali. 25. quæst. 2. Sic etiam actus nullus, præstat nullũ de iure impedimentum. c. quæ cõtra ius, &c. c. non præstat de reg. iur. in. 6.

31 ¶ Id circo, etiam quòd de processu, seu pendentia litis, ac de sententia in rescripto, pro illius validitate, mentio fieri debeat. c. inter monasterium, de re iudi. c. coram, de offic. dele ga. c. inter dilectos, de fide instrumen. & est decisio Rotæ, 673. incipien. quòd si aliquis, in antiq. & Fastoli, causa, 35. dubio, 64. post glo. ordinariã, verbo literas, in. c. in literis, de rescript. nihilominus, si sententia, & processus, vel pendentia litis huiusmodi fuerint nulla, etiam quòd de eis nulla facta sit mentio, rescriptum non dicetur obreptitium, seu subreptitium, nec ex eo vitiabitur: vt voluit Rotæ decisio. 357. incipien. nota quòd attentata, in antiquis, & Ægidi. cõclusio. 240 incipien. in causa domini Roberti, & est glos. ordinaria, verbo, mentionem, in. c. in nostra, & in. c. ex tenore in fin. glosæ mag. ð rescript. & in. c. suggestum, in verbo, posterius, de iure patro. & in. c. cum nostris, in verbo, de facto, de concess. præben. scribit Panormit. post alios, in. c. per vestras, 3. column. versicul. nota bene hoc dictum, de donatio. inter vir. & vxor. Matthe. de Afflict. in decisio. Neapol. 366. incip. in pleno, num. 11. & Alexand. in consil. 42. incipien.

incipien. viso processu, 2. colum. volum. 4.

32 ¶ Et quamuis glosæ paulo ante citatæ, de rescriptis ad beneficia, loquantur, doctores tamen ex ea rum doctrina concludunt, de actu nullo, vel elidibili, (exceptione eli dente proposita) necessario quòd mentio fiat non requiri: prout lo- quens de priuilegio nullo, Domi- ni. scibit, in. c. quoniã, 18. dist. Ac de vnione nulliter facta, Calde- rin. in consil. 29. sub titul. de præ- ben. Et de noua prouisione, seu gratia nulliter facta, tenet Rotæ decis. 179. incipien. nota quòd de gratia, & Roma. in consil. 483. in cipien. dubitatur primo. 3. colum. numer. 9.

33 ¶ Decp appellatione nulla, seu deserta, tenuerunt Butri. & Imol. in. c. ex parte, de rescript. & in. c. bonæ, de confirm. vtil. vel inutil. Et de trãsactione nulla tradit So cin. in consil. 120. incipien. circa primum, ad princip. 1. colum. in fin. volum. 4. Ac de compromisso nullo, concludit Cardinal. in con- sil. 94. incipiẽ. nobiles viri, versic. quarto obijcitur. Et de denuntia tione noui operis, inepte, nonq; de bito modo proposita. glo. verbo per renuntiationem, in. l. 1. ff. de no. oper. nuntia. cum alijs, de qui- bus, per Felin. in. d. c. ex tenore, col. 3. versic. de rescripto nullo. & in. d. c. in nostra, 4. col. versic. de primis in validis, de rescript. & in. c. illud, de præscriptio. & Philip. Deci. in consil. 126. incipien. Diui- no, col. fin.

34 ¶ Sic etiam ex prædictis, iudex ordinarius suam reformare po- test sententiam diffinitiuam nulli ter prolatam: quippe cuius officiũ & iurisdictio, per prolationem sen tentiæ, quæ nulla est, non expirat: vt est glo. ordinaria, & ibi Bal. & alij, in. l. si vt proponis, 1. C. quom. & quam. iud. & in. l. præses, cod. tit. & lib. l. 1. iuncta glo. verbo, pro fertur. C. de aduoca. diuerso. iudi. l. 1. C. de senten. l. si accusatoribus, C. de accusatio. l. fin. vbi Bald. & Angel. C. de senten. quæ sin. cert. quant. profer. glo. est, in. c. loci, 35. quæst. 9. & facit tex. in. c. Diaber tum, ibi. *Reiterari oportet, quod male actum est.* 7. quæst. 1. & tex. l. quid tamen, & l. & quia, ff. de arbit. & tradunt doctores, in. c. dilecto de appella. & Felin. in. c. qualiter, & quando. 1. colu. 21. versic. octauo fallit, de accusa.

35 ¶ Quæ conclusio procedit etiam si talis iudicis iurisdictio, fuisset prorogata, & vigore huiusmo- di prorogationis pronuntiasset: quia nihilominus, si sententia fue rit nulla, iterato poterit pronun- tiare: secundum Paul. de Castro, in. l. 1. colum. 1. ff. de Iu. & Guid. Pap. in. q. 462. incipien. vtrum iu risdictio prætermittitur, & scri- bit Capitius, decisio. Neapol. 7. num. 26. cum sequen.

36 ¶ Præsertim, si nullitas ex eisdem actis, & processu (nostro, vt in the mate) constaret, cũ tunc patẽs, & notoria dicatur, argumen. l. si quis legatũ, ff. de fal. vt notat Alexãd. cum alijs, in consil. 59. incipien. Chri-

Christi saluatoris.1.col.num.37.8.&.9.vol.4. siquidem tali casu, semper incidenter in iudicio censeatur deducta: vt voluit Bart. in d.l. si expressim, ff. de appel. & Matthe.d Afflict.decis. Neapol. 283.incipien.diu est, ideo de ea, taliter de ducta, & apparente, nedũ idem iudex primus, quinimo quilibet alius etiam inferior, cognoscere poterit: cum nulla super ea; sit ferenda sententia, sed habita prima pro nulla, d nouo, super negotio cognoscendum sit: vt in. c. fraternitatis, de frigidi. & malefi. &.c.cum Bertoldus, & ibi Innocen.in fine, de re iudica. vbi Papa habita prima sententia pro nulla, de nouo, super principali pronuntiat negotio, & quòd de huiusmo di nullitate ex actis resultante, qui libet etiam inferior cognoscere possit, tenet Bal. in. l. si aduersus, C. si aduers.rem iudica. & Peru. fin.in.d.c.dilecto.q.28.versic. sed limita primo, de appel. (cum ibidem adductis.)

37 ¶Ita quòd dici consueuerit, nullitatem hanc coram executore opponi posse. non quód super illa executor possit, aut debeat pronunciare: sed huiusmodi incidentẽ quæstionem ad superiorem remittere: & interim (si de exceptione constauerit) in exequendo supersedere poterit: vt docent scribentes, in.c.de cetero, vbi Panormit. post Innocen.de senten. & re iudi. & idem Panormit.in. c. pastoralis.§. quia vero, colum. 2. in prin. de offic.delega. Anchar. in clem. 1.colum.fin.de re iudica. Innocen. in. c. cum in iure, de offic. deleg. Bart.in.l.si prætor, ff. de iudic. & in.l.adiuo Pio, in prin.3.colum. & in.l.4.§.condemnatum, ff.de re iudi. & in.l.fin.C. si ex fals. instrumen.scribit Bal. in additio Speculator. titul. de senten. colum. 6. versic. an Coram iudice & exequutore. & Lappus, i allegatio. 2. incipien.disputat, colum.fin.

38 ¶Vbi inter alia, notat quòd licet exequutor exceptiones cõtra sententias non admittat, exceptiones tamen defectus potestatis suæ, aut committentis concludentes admittere debet: vt ibi per eum, & Latius per Guidon. Papæ, in quæstio.574.incipient.an iudex.

39 ¶Et præadducta quidẽ, procul dubio nostra in specie maxime locum habent, iterari causa vt possit, ac de ea, denuo nunc cognosci, siquidem actus primus nullus, & inutilis fuerit, ob omissam formam, vel solemnitatem.l. quid tamen, &.l.si de pluribus, ff. de arbit. vbi si ab arbitro mandati forma non fuit seruata, non expirat mandatum, quin possit iterum arbitrari: quód, & in iudice delegato, (cum in vtroque eadem in sit ratio) procedit: vt (argumen. l. non distinguemus, §. de officio, cod. titul. iuncto. c. cũ olim abbas, de offic.deleg. &.d.l.à diuo Pio, in prin.ff.de re iudi.) voluerunt Iacob. Rauen. & Oldra. in.l. iudex postea quã, & ibi Angel. in fin. Imol.col.3.vers. fallit tertio. Paul. d Castro, in prin. Alexã.col.3.versic.

sic. tertio fallit. ff. de re iudi. idem Oldrad. consil. 295. incipien. orta materia quæstionis, col. 2. versic. ad id quòd dicitur, Cyn. in. d. l. si accusatoribus, in. 2. oppos. & ibi quoq; Iacob. Butri. & Saly. ad finem. C. de accusatio. ipse Cyn. post Petrum, in. l. vltim. 7. quæs. & ibi Saly. in. 8. quæst. C. de contrah. emptio. & in. d. l. si vt propo nis. i. in. 1. oppos. & ibi ante citatus Iacob. Butri. & Bal. col. 3. versic. opponitur, & videtur, & Saly. C. quom. et quã. iud. Alberi. post. Petrum à Bel. pert. in. l. 1. colum. fin. versic. & in quantum ad præsens. ff. siquis in ius voca. non ier. & in. l. serui electione, in prin. col. 1. versic. sed pone quòd collata, & ibi quoq; Bart. col. 1. Bal. colu. 2. post alios Imol. colum. 2. & Alexand. colu. vltim. Iacob. Aretin. & Iacob. Rauen. & Oldra. in. d. l. iudex, & ibi Alberi. Bart. in. l. in proposita, quam legit, cum. l. si societatem, §. arbitrorum, col. 2. ver sic. quæro si iniquæ, & ibi idem Alberi. in fine, ff. pro socio, & in. l. qui arbiter, ff. de arbit. & in. d. l. qui per salutem circa medium, ff. de iure iuran. vbi Paul. de Castro prope medium, & Bal. in. d. c. in literis, circa medium, de offic. dele ga. vbi id dicit esse notãdum, Car din. florent. & Imol. in. c. causam, ille, col. 2. in. 1. oppos. 1. quæst. & iterum, in. 3. oppos. eiusdem quæstionis, hic, super glos. vltim. de elect. Pet. ab Anchar. in. c. si compromissarius. 2. colum. de electio. lib. 6. Paul. de Castro. in. l. cũ quæ rebatur, post princip. ff. de re iudica. Imol. in. l. si expressim, 11. col. versic. & hæc procedunt, & iterũ, versic. sed iuxta prædicta, ff. de ap pella. Panormit. in. d. c. in literis, 2 colum. versic. ego putarem, & ibi Felin. colum. 1. versic. tertio fallit, & idem Panormit. in. d. c. qualiter. 1. col. 2. versic. aut non transiuit, de accusatio. & licet Ioan. Andre. & Calderin. & Anton. ibi, & Imola sibi contrarius, in. d. c. in literis, cõtrariũ in iudice teneant, per dict. leg. si ut proponis, et. d. c. in literis, nec ad eũ trahi debere, dict. leg. quid tamen loquentem de arbitro, scribant, Alexand. tamen, in d. l. iudex, colum. 3. Fallen. 3. eandẽ inquit, vtriusq; esse rationem, & arbitri, & iudicis delegati. (vt paulo superius diximus.)

40 ¶ Dummodo actus primus, quiq; iterandus est, nullus ipso iure (nostra vt in facti fuerit specie) & non ope exceptionis, nec officio iudicis emendandum: vt voluit Baldus loquens, in iudice qui nulliter iudicauit, in. l. fin. colu. 1. quæst. 4. C. de contrah. empt. per notata, in. d. l. in proposita, ff. de societate, & ante eum Dyn. prout allegant Alberi. in. d. l. serui electione, col. 1. delegat. 1. & Cyn. in d. l. vltim. 2. colum. quæs. 4. C. de cont. empt. (vbi tamen dicit id non placere Petro à bella pertica) & voluerunt alij, ab Andre. Tiraquel. nouissime citati, in reper. l. si vnquam, in verbo reuertatur, versic. trigessimum septimum cum non tenet, C. de reuocand.

dona

donatio. Sicq; procedit quòd Saly. annotat, in. l. 1. colum. 2. opposi. 10. C. quand. prouoc. non est necess. & Felin. in. c. inter monasteriũ ante finem, de re iudi. iudicẽ posse ferre sententiã contrariam priori suæ sententiæ, quæ ipso iure nulla erat.

41 ¶Et quòd tradunt Innocen. in. c. publicato, in prin. de electio. & ibi Hostiẽ. col. 2. versic. nequeũt, & Bal. colum. penul. versic. quæro dicitur hic, & Panor. col. vltim. versic. vlterius quæro, electores publicato scrutinio variare posse, & iterum eligere, si electio sit ipso iure nulla: secus si non esset nulla ipso iure, sed poterat anullari: quia tunc variare non possunt.

42 ¶Ex eoq; magis nostra fulcitur conclusio, vt iterum hac in causa per eundem delegatum, siue aliũ quemuis iudicem cognosci, & iudicari denuo nunc possit, quód per præfatas hucusq; latas sentẽtias, verbis, & ipsius met Toletanæ legis, eiusq; latoris satisfactũ non sit menti: ex his quæ Bal. scribit, in. l. fideicommissa, §. si quis alicui decem, ff. delega. 3. quòd statutum de compromissis, intelligitur vt interim compromitti debeat primo finito, si non sit satisfactum statuto, per primum compromissum: quia ad huc statuti ratio locum sibi vendicat. & voluit idem Bal. post Cyn. in. l. veluti, §. hæc vox, per illum tex. quem legit cũ, §. vltim. l. si quis ex argentarijs, & ibi quoq; Alexand. & Iason, qui cum, §. legit cum. §. prætor ait. l. præceden. & Iacobin. á sanct. Georg. ff. de edendo, & ipse Bal. in. d. l. qui per salutem, in fine lecturæ nouæ per illum tex. & ibi etiam Alexan. & Iason, ff. de iure iurand. & idem Bal. in consil. 362. incipien. primo videndum est, volum. 5. Roma. in. l. 2. numer. 58 ff. de re iudica. & in consil. 504. incipien. in casu propositæ consultationis, in prin. Rapha. Cuma. in l. si cum dotem, §. 1. versic. not. tamen ex glo. ff. solut. matri. & in cõsil. 14. incipien. statutum dictat, versicul. non obst. l. boues. Alexand. consil. 70. incipien. viso consilio, 2. col. vol. 2. & consil. 81. incipien. lecto, & discusso. colum. 5. versic. & quamuis eodem die, volum. 3. Socin. consil. 5. incipien. supra scriptus insignis doctor, colu. 3. versic. & confirmatur ista ratio, volum. 4. Iason, in. l. prætor ait. §: deinde, notabil. 8. ff. de no. oper. nuntia. Philip. Decius consil. 22. incipien. si pronuntiatur, colum. 1. & in consil. 287. incipien. in ciuitate Placentiæ, colum. pen. versic. & quia in dispositione, & in consil. 512. incipien. cum reuerendissimus, colum. 2. versic. secundo principaliter, & in consil. 609. incipien. quæritur ex duobus, 2. colum. num. 6.

43 ¶Dupliciq; id procedit ratione, vna quòd legis ea est natura, vt disponat non pro vno actu tantũ, sed perpetuo, & quoties opus fuerit: ne alioquim manca sit, mutila, ac imperfecta, contra. l. 1. C. de his quib. vt indig.

44 ¶ Altera, quòd lex ipsa semper loquitur: l. 1. ff. de condic. ex leg. vti eam notat Bart. in l. fin. ante finem, ff. de reg. Catonia. & in l. si ita esset. 1. col. versic. circa primũ dic, ff. de auro, & argen. lega. & quòd semper sit in viridi obseruãtia, tex. probat. in l. Arriani. C. de hæreti. tradit Bal. in l. 1. col. 8. versic. quarto quæro testator mandauit. C. de his quæ pœn. nomi. vbi, & illud dicit, quòd supra diximus, statutum de compromittendis affinium causis, nõ restringi ad vnũ compromissum: sed vt toties fiat, quoties opus fuerit, donec causa fuerit decisa: & expedita: cũ hæc dispositio, legalis sit, siue statutaria quòd ipsum Cepol. scribit. causa. criminal. consil. 68. incipien. circa primum dubium. 2. colu. in prin. & reputat singulare, Socin. in consil. 117. incipien. visa, & diligenter col. 2. in prin. vol. 1. Iason, in. leg. duobus. §. 1. colum. fin. versicul. item limita supra dicta, ff. de iur. iuran. & in l. diuortio, §. quòd in anno, colum. vlt. versicul. secundo limita, ff. solut. matri. Philip. Decius, in. c. sua nobis, colum. 1. versic. & ista habent locum, de appellatio. & Andre. Alciatus, in. l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. signi.

45 ¶ Et ita, idem Bal. post Petrum, in. l. inuitus, in fine, C. de procura tor. dicit quòd quando primus actus non sortitur effectum secundum intentionem disponentis, nõ intelligitur tãtum de primo actu, sed, & de vlterioribus, ex eo inferens, quòd procurator constitutus ad appellandum, intelligitur non solum de prima appellatione, sed & de secunda: cum per primam non habemus effectum secundũ intentionem mandãtis: per. l. hæc conditio filiæ meæ, ff. de conditio. & demost. quem sequitur Ludo. Roma. in. l. pen. ff. de re iudica. & in. d. consil. 104. (vbi & ad hoc multa alia iura citat) Felin. in. c. 2. limita. 5. de treug. & pace, Iason, in l. apud Iulianum, §. siquis alicui, colum. fin. ff. de verbo. oblig. Maria. Socin. in. c. de illis, colum. 9. versic. & prædicta faciunt, de conditio. appos. Carol. Ruyn. in consil. 30. incipien. circa primum dubium, colum. 3. num. 8. versic. benefacit, quòd not. & in consil. 119. incipien. viso, & bene ponderato, colum. ante penul. numer. 14. versic. & minus etiam dici potest, volum. 2. & Philip. Decius, in consil. 52. incipien. cum reuerendissimus Cardinalis, colum. 2. versic. tertio hoc idem comprobatur, & in. d. consil. 22. colu. 1. & in consil. 562. incipien. viso puncto diligẽter formato, in prin. vbi id dicit notabile.

46 ¶ Ex hoc, respondit potestatem datam creditori, vt sub cambijs possit pecunias accipere, ne creditor patiatur interesse, de pecunijs sibi debitis: non restringi ad primam vicem, sed generaliter intelligi, donec creditori satisfactum fuerit: bonus est tex. l. si is aquo, §. fin. cum leg. sequent, ff. vt in posse. legat. & in

& in. l. 1. §. quòd ait prætor, ff. quor.legato. & in. l. si ab arbitro, ff. qui satisd. cogan. quibus probatur, quòd si per explicationē primi actus, res effectum non habuit, proceditur ad secundum.

47 ¶Etiā si dispositio loquatur per verba deuotatiua certi numeri, quia si per actus in eo numero cōpræhensos, non est satisfactum dispōnentis intentioni, procedi ad numerum vlteriorem poterit: secundum Ludo. Roman. in. l. prætor ait. §. hoc interdictum. 2. in addit. colum. 1. versic. & sic facit, ff. de no oper. nuntia. & in d. l. 2. nu. 58. ff. de re iudica. & in. d. consil. 504. dicentem id esse expressum, in. d. l. siquis ex argentarijs, §. vltim. & l. veluti. §. hæc vox, ff. de eden. & ad hoc allegat. l. oratione, ff. de ferijs, & sequitur Felin. in. d. c. 2. limitatio. 5. de treug. & pace. & Georg. Nath. in clemen. sæpe in prin. colum. 62. versic. nō obst. d. §. hoc sermone, de verbo. signi. & Andre. in eodem. §. hoc sermone, nam verba intelligenda sunt, cum effectu. l. qui per alium, §. docere, ff. ne quis eum qui, & l. 1. §. hoc autem, ff. quòd quisq; iur. & c. relatum, de cleri. nō residen. (& diximus supra, in. 6. fundamento nostra pro sententia adducto.)

48 ¶Et ita, ab Innocentio, in. d. c. in literis, de offic. iudi. deleg. notabiliter proditum legimus, quòd quādo cogitatum est, de effectu, vt quia Papa mandat Episcopo, vt prouideat cuipiam de aliquo beneficio, nunquam cōmissarius officio fungitur, nisi res plenum sortita sit effectum, quia non est de nudo facto, sed de beneficē effectu cogitatum, vt illum referunt, & sequuntur Bal. & Anton. ibi, & ante eos Oldra. nuncupatim Innocen. citans, in consil. 295. incipien. orta materia, colum. 2. versic. ad id quòd dicitur. Bart. in. d. l. 2. §. 1. col. 2. versic. item prædicta vera sunt, ff. de optio. legata, Bal. in. d. l. serui electione, post medium, & ibi Imola, col. 2. versic. item fallit quando; & Fran. Aretin. colum. 3 versic. quarto adde, & Alexand. colum. fin. de lega. 1. & idem Bal. in. l. post aditam, versi. de inde collige, C. de impub. & alijs substi. & in. l. Barbarius, in. 1. lectio. colu. vltim. versic. & nota quòd ille, ff. de offi. pro. & in. l. si vt. proponis, 1. colum. 3. versic. & hæc faciunt, C. quom. & quan. iud. Petrus ab Anchar, in. c. 2. colum. fin. versic. similis est quæstio, de rescript. lib. 6. & in. d. c. si compromissarius, 2. colum. versic. vltimo quia textus dicit, de electio. lib. 6. Imol. in. d. l. iudex postea quam, colum. 4. versic. fallit etiam quarto, & ibi quoq; Alexan. col. 3. fallent. 4. ff. de re iudi.

49 ¶Quorum (quæ proxime paulo superius adduximus) omnium earatio est, quòd donec durat ratio finalis statuti, ipsum durat statutum. l. 2. §. fin. ff. d donatio. & not. Iason, in. d. l. prætor ait, §. deinde, colu. vltim. not. fin. ff. de no. oper. nuntia. & in. d. §. hæc vox. 2. col. versic.

versic. pro eius confirmatione.

50 ¶ Cuius (vt ei, id addas) causa est, ratio ipsa, quæ dispositionem am pliat, & extēdit. l. regula, §. si quis, & ibi, Bart. & Bal. & iterū in. §. li cet, ff. de reg. iur. & in. l. 1. §. ma ter, versic. quid si curatores, & versic. quid si decesserint, ff. ad Se na. Cō. Tertul. cū alijs multis con cordan. ab Andre. Tiraquel late congestis, intra statu cessante cau sa, ces. effect. part. 1. num. 146. cū plurib. sequētibus. Sicq; fit, locū esse secundo actui, cum eadem est ratio legis, in illo secundo actu: vt in primo. & satis id aperte, ac in indiuiduo præcitata, Regia lex. Toletana. absoluit, in alibi citato eius, versiculo. *Pero si las tales senten cias, fuerō dadas sin llamar, y oyr las par tes que lo posseyan, mandamos que en tal caso se torne la causa à començar de nue- uo, segun el thenor de aquesta ley.*

¶ Vnde vt huic negotio (meis humeris longe impari,) finem iā imponam: Cōclodo cū egregio, Baldo. in eisdē fere terminis ex- præssim, ita respondēte, in consil. 147. incipien. spoliatos virtute sententiæ, per totum consilium, vol. 3. pronuntiādum ante omnia nunc fore, dictum, Hieronymum à monte Martha restituendum re vera esse, non solum respectu pos sessionis dictarum partium terræ, sed etiam respectu fructuum per ceptorum, & eorū qui ex eis per- cipi verisimiliter potuerunt, à tē- pore quo, per præsatum licentia tum Moreno primo fuit spolia- tus, sed etiam respectu damnorū, & expensarum sibi inde obueniē tium, & omnium etiam accesso- riorum ad quadrantem vsq; mi- nimum. Nec ad hoc quærendum est de titulo, vel de possessionis probandum iustitia. c. notum. 2. quæs. 1. & c. conquærente, de res- tit. spoliat. cum pluribus huius sen tentiæ, a me congestis, in vigesi- mo primo fundamento, pro codē Hieronymo adducto.

51 ¶ Siquidem cōtrario imperio re- uocanda sint, quæ perperam, & nulliter acta sunt: l. quòd iussit, cū similibus, ff. de re iudica. & notat, Speculat. in tit. de prolatio. sentē tiæ, §. qualiter, col. 4. versic. hoc quoq; notandum, scribens tam or dinarium, quam iudicem delega- tum posse, & debere, iterum face- re, quòd minus rite fecit, & ibi idem dicit Bal. in additio. eiusdē tituli, col. 2. versic. processus non rite factus, & facit decisio Rotæ, 341. incipien. dubitatur, in nouis, & docent scribentes in. d. l. quòd iussit. & in. d. l. iudex postea quam ff. de re iudi. c. significantibus, c. cum cessante, de appellatio. c. si à iudice, cod. titul. in. 6. c. in literis, & c. consuluit, de offic. delega.

52 ¶ Et sicut iudex parte non voca ta, aut legitime audita, nonq; legi timo tempore, & veluti quodam impetu facilis fuit, ad conceden- dum tenutam (quam vocāt) siue bonorum possessionem, aut deti- tiendum aliquem sua possessione de facto, ac nullo iuris ordine ser uato, ita facilis esse debet ad id re- uocandum de facto: & sine partis

Cc cita-

citatione:vt est tex. valde singularis,& memoriæ thesauris recondendus intimis,in.l.1.§. hoc ædictum,ff.simul.vent.nomi.in pos. mit.his in verbis. *Debet enim prætor quemadmodum facilis est, circa bonorum possessionem mulieri dandam ventris nomine:ita calumniam eius impunitam non relinquere.* Et asseruit,omnibus nota notabilis glo.verbo Seius,ff.de euictio.quam adhoc,Innocē.Cōmendat,in.c.querelam,col.3. versic.alij dicūt. & ibi Bal.fin.col.de electio.Oldra.in consil. 12. incip. quæstio prima, ad finē primi dubij, Bald.in.l.si pacto quo pœnā, col.1.in.§.not. & ibi quoq; Saly. Paul.Alexā.& Iason.C.de pact. idem Bal.in.l.si deserta,in fin. C. si prop.publi.pēsita,&in.l.2. col. 7.versic. quarto quæro si iudex, C.de seruit. & aqua, & in.l. fin. col.2. versic. secundo casu, C.de edic.di. Adri.tollen.& in reper.l. tale pactum.§.qui prouocauit, in 10.quæst.ff.de pact.& in.l.de pupillo,§.fin.& ibi quoq; Imola, ff. de no.oper.nuntia. & ipse Bal. in l.2.ff.de seruitu.& in.l. fin. & ibi etiam Saly.C.eod. vbi dicit eam glo. singularem,& idem,in.l.1.ad finem,C.de prohib.sequest. pecuniæ,& in.l.post sententiam in fine,& ibi ipse Saly. versic. quarto quæro,C.de sentē.vbi idem Bal. dicit eam singularem,& in.l.1. circa medium,C.de except. rei iudi. & in rubri.C.de succes.edict.col. 2.& in.l.ab exequutore, C. quo. appel.non recipian.& in.l.dies festos,post princip. C.de ferijs,& in.c.2.ad finem,& in.c.ab excommunicato.2.colum. de rescrip. & in.c.inter quatuor,in fine, de maiori,& obedien.& in additio.Specula.tit.de primo,& secundo decret.§.iam de effectu, versic. Sed quid si iudex,& in consil.149.incip.proponitur,quòd quædam tutela in fine,& in consil. 366. incipient. quanquam super prædicto colum.pen.vol.3.& in consil.318. incipient.ista captura,col.1.vol.4 Ioan.Faber,in.l.2.C. si ꝑ vim vel alio mod.vbi hoc trahit ad dominos temporales qui faisiunt(vt ipse loquitur) parte non vocata. Angel. Imol. & Alexan. in. l. de vno quoq; , ff.de re iudi. Anton. Panor. & Detius, in. c.cum cessante,ille col. 2.alij col.fin. de appel.Petrus ab Anchar.in consil.6 incipien. viso themate, col. pen. versic.contrarium, & rursus ante finem, & in consil. 20. incipien. viso prædicto,etiam in fine, & in consil.188,incipien.visis consilijs, col.2.

53 ¶ Vbi ex hoc dicit,quòd sententia à iudice laico in clericum data, ab eodem reuocari potest. vterq; Imol.in. l. 1. §.nuntiatio,ff. de no. oper.nuntia. Ludo. Roma.in consil. 158. incipien. circa articulum, col.1.& Latius in consil. 220.incipien.circa primum consultationis articulum,col,1.num.2. vbi,& ad hoc citat tex. quem dicit multum esse notabilem,in. l. in fraudem.§. sicut,ff.de milit. testamē.& Raph. Cuma.in consil. 146. incipien. Simon Helias,Maria.Socin.in consil.32.

fil. 32. incipien ex his quæ superius, in fine, vol. 1. Alexan. in d. l. quòd iussit, col. 10. versic. prædicta tamen intelligas, & rursum, in versic. quærit etiam Bart. ff. de re iudi. & late in consil. 5. incipien. in causa, & lite, col. pen. versic. item si probatum est. 2. vol. & Andre. Barba. in consil. 51. incipien. scripsit sapienter fons, 22. col. versic. tertio accedit, vol. 1. & Felin. Latius, in d. c. qualiter, & quando. 1. col. 8. versic. tertio limita, de accusatio. vbi etiam facit singularem tex. in d. §. & hoc edictum, idem Felin. in d. c. cum olim, num. 11. de re iudi. Hippol. Marsilien. post rubri. de probatio. in singul. 195. incipien. nemo priuandns est, ad finem. Francis. Curtius, in. d. l. si pacto quo pœnam, & in tracta. de sequæstro, quæst. 11. num. 48. Stephan. Bertrand. in cõsil. 114. incipien. relaxatio iuramenti, in fin. volum. 2.

54 ¶Et ita procedit glo. in. c. prima res. 2. quæst. 1. scribens, quòd depositus de facto, etiam de facto restituitur: quam ad hoc citat Bal. in. c. accedens. 1. in fin. vt lit. non contes.

55 ¶Et glo. in. c. excommunicatos, 11. quæst. 3. quæ dicit, quòd si iudex motu proprio, & nullo petente quempiã excommunicat, potest, & eodem quoq; modo eum absoluere; quam dixit notabilem Felin. in rubri. de senten. excom. nu. 2. & Henrri. Boh. (bene declarans) in. c. cum contingat. 5. col. de offic. delega. & idem voluit Speculat. in. d. titulo, de primo, & secundo decreto, quo loco, eum paulo superius citauimus. & Ioan. Andre. in additio. ipsius Speculat. in tit. de senten. & quæ ipsam sequuntur, §. species, versic. est quoq; & tertia species, in additio. quæ incipit habeo de præcepto. Bar. in. d. l. 1. §. nuntiatio, col. 3. versic. quæro an ille, ff. de no. oper. nuntia. Bal. in. l. 1 C. quãd. liceat ab empt. disce. & in. c. 1. §. fin. tit. per quos fiat inuest. dum quærit qualiter fiat disuestitura, & in. c. 1. in lectu. col. pen. versic. secundo quæro, de iudic. vbi allegat. l. si quis vxori, §. si fugitiuum, ff. de furt.

56 ¶Sic (quòd, & nostræ speciei valde acommodum est) si iniuste possidens, de facto per iudicem aduersario non citato fuerit in possessionem missus, eodem potest priuari modo, etiam sine citatione: ex Innocen. sententia, in. c. quærelam, de electio. quem sequitur Bal. in. d. l. si pacto quo pœnam, & Ludo. Roma. in singul. 766. incipit. possessio etiam iniusta, & Hippol. in consil. 38. incipient. quoniam saluos, fin. col. num. 14. bonus est tex. in. l. pen. §. hoc edictũ, ff. simul. vent. nomi. facit glo. in. l. minor, ff. de euictio. videdus Corset. in suis not. in verb. interloquutoria, & in part. sententia

57 ¶Demum (vt quam plura omittam, quæ hoc in loco non inmerito adduci poterant) secundum hanc meam sententiam (quæ, & Baldi fuit, & doctorum omnium citatis in locis, & in alijs pluribus

 consulto

(conſulto hic ame ommiſſis) Cardin. conſuluit, in conſil. 37. incip. reuerende pater, Stephan. Bertrand. in conſil. 69. incipien. ſi pro uidus vir, vol. 1. & nouiſſime, Hieronymus Gratus, in reſpõ. 76. incipien. in præſenti cauſa, col. 1. poſt princip. nu. 2. vol. 2. & poſt Ioan. de Plate. & moder. ibi, Iacob. Rebuffi, elegãter firmat, in. l ſi coloni, C. de agricol. & cenſitis lib. 11. dicens eſſe multum notandum pro eo, quia officiarij de die in diem talia de facto faciunt fauore partium, quæ propterea de facto, & extra figuram iudicij, & iuris ordine non ſeruato, debent ante omnia reuocari: tradit Bertrandus, in conſil. 230. incipien. etiam ſi eſſet. 1. col. nu. 3. vol. 3. & remiſſiue, Bartholo. à Chaſſen. in conſuetudin. Burgund. rubri. 4 §. 14. fol. (mihi) 179. col. 1. num. 3. & ſcribit Philip. Probus, in additio. ad Ioan. Monach. in. c. quam ſit, 5. colum. num. 17. & num. 20. de electio. lib. 6. loquens, in reſtitutione fructuum, & citans Innocentium huius etiam eſſe ſententiæ, in. c. conſultationibus, de iure patrona.

58 ¶ Vbi Anchar. ante finem iſtud dictum Innocentij dicit notandũ quòd autoritate, & ſententia iudicis, nõ purgatur mala fides illius, pro quo ſententia eſt lata: vel talis autoritas non ſeruato iuris ſeu ſtatuti ordine interpoſita, bonus eſt tex. in. c. fin. §. pari modo, de matrimo. contrac. contra interdictum eccleſ. voluit notabiliter Bart. in. l. fin. ff. ad leg. Iul. de adulter. & in eiſdem terminis Franciſ. Aretin. in conſil. 35. incipien. viſo themate, 2. col. num. 2. & noſtro in propoſito apte, Matth. ab Afflict. ſcribit in deciſio. Neapol. 403. incipien. Catholica Maieſtas, numer. 18. cum ſequen. & per totum. & nouiſſime Ioannes Corraſius Tholoſ. in libro. 2. Miſcel. cap. 2. pagin. (ſecundum meam impræſſionem). 347. & Martinus ab Azpilcueta Nauarrus in prælectio. c. cum cõtingat, cauſ. 7. pagin. 127. de reſcriptis.

LAVS DEO OPTIMO, AC MAXIMO. Venia nobis, & gratia.

INDEX EORVM OMNIVM quæ hoc in opere continentur.

A

INDEX.

Atenta-

INDEX.

dan

INDEX.

licitum

D

INDEX.

cum

E

cialis

F

G

H

I

Impe-

INDEX.

INDEX.

quòd

L

INDEX.

Lex

INDEX.

potuit

INDEX.

INDEX.

INDEX.

M

N

O

INDEX.

Ee 5 stituat

INDEX.

INDEX.

satis

Q

R

Ratio

INDEX.

S

INDEX.

Sen

INDEX.

Simplici

INDEX.

Statuti

INDEX.

T

INDEX.

supra

V

Verba

INDEX.

REGESTVM. *FINIS.*

✱ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff. Omnes sunt quaterni dempto. ✱. qui est ternus.

IOANNIS AGRICOLÆ

CLERICI PRÆSBITERI VTRARIEN sis, in Ludouici Meſſiæ Pontij de Leon, Iuris con ſulti clariſſimi, huius operis au- toris laudem.

(∴)

QVis ne eſt, qui poterit meritas de promere laudes
Pontij, & altæ quidem cunctarũ gloriæ legũ:
gloria perpetuum lucis manſura per æuum
Meſſia tu cum ſis, natus generoſus auorum
iam ſuperas probitate tuos, ſtudijſq; parentes.
Meſſia clara tuæ volitant præconia laudis,
Nobilitas, virtus, Sapientia mira per omnes
inclyta fama tua, extremos penetrauit ad indos
at ſi digna tua non ſunt mea carmina laude,
me voluiſſe ſat eſt, ſupereſt ſyncera voluntas;
fœlix, & longa valeas digniſſime vita:
Agricolæq; memor veri, minimiq; clientis.

HISPALI
EXCVDEBAT, ALON ſus Garſiæ ſcriuanus, typogra phus, longe accuratiſsi- mus. Anno. 1568.

